Feodor Mihailovici Dostoievski

Feodor Mihailovici Dostoievski

UMILIŢI ŞI OBIDIŢI

Roman în patru părţi cu epilog

PARTEA ÎNTÂI.

CAPITOLUL I.

Anul trecut, la douăzeci şi două martie, seara, mi s-a întâmplat ceva foarte ciudat. Cutreierasem toată ziua prin oraş în căutarea unei locuinţe. Cea veche era prea igrasioasă şi de câtva timp mă chinuia o tuse urâtă. Intenţionasem să mă mut încă din toamnă, dar am tot tărăgănat-o aşa până în primăvară. Cu toată alergătura din ziua aceea, nu mi-am găsit nimic potrivit. Aş fi vrut, în primul rând, să fie o locuinţă separată şi nu subînchiriată; m-aş fi mulţumit, până la urmă, chiar şi cu o singură cameră, dar negreşit spaţioasă şi, bineînţeles, cât mai ieftină. Am observat că într-o încăpere prea strâmtă până şi gândurile ţi le simţi înghesuite. Iar mie, când meditam la viitoarele mele romane, îmi plăcea întotdeauna să mă plimb prin odaie de la un capăt la celălalt. Şi pentru că veni vorba de scrierile mele, nu ştiu de ce, dar mi-a fost mult mai drag să le gândesc, închipuindu-mi cum le voi scrie, decât să le aştem pe hârtie; şi nu din lene, vă asigur. Atunci, de ce oare?

Încă de dimineaţă nu mă simţeam în apele mele, iar spre seară mi s-a făcut foarte rău şi mă scuturau frigurile. Unde mai pui că după atâta alergătură eram frânt de oboseală. Ultimele raze ale soarelui m-au găsit străbătând Bulevardul Voz-nesenski. Îmi place nespus soarele de martie la Petersburg, mai cu seamă în asfinţit, bineînţeles la sfârşitul unei zile senine şi geroase. Vezi cum strada întreagă se învăpăiază deodată, scăldată într-o lumină sclipitoare. Casele toate parcă răsfrâng scântei. Atunci, culorile lor

mohorâte, cenuşii, galbene sau de un verde-murdar se înviorează pentru o clipă; ai senzaţia că sufletul ţi se însenineză şi te pomeneşti tresărind ca de un ghiont cu cotul venit de alături fără veste. Privirea ţi se schimbă, gânduri noi te copleşesc… E uimitor ce poate face o rază de soare cu sufletul omului!

Dar raza de soare se stinse curând; gerul se înteţea şi da să te pişte de nas; umbra înserării se lăsa tot mai deasă; din magazine şi localuri ţâşniră fâşii de lumină albă de gaz aerian. Ajungând în dreptul cafenelei Miller, mă oprisem deodată, încremenit locului, cu privirea aţintită spre partea opusă a străzii, ca şi cum o vagă presimţire mi-ar fi şoptit că în momentul acela avea să mi se întâmple ceva neobişnuit; şi exact în aceeaşi clipă, pe celălalt trotuar, l-am zărit pe bătrân împreună cu nelipsitul său câine. Îmi amintesc foarte bine că inima mi s-a strâns sub impulsul unei senzaţii dintre cele mai neplăcute, fără să-mi pot da seama însă de ce natură era acea senzaţie.

Nu sunt mistic şi nu cred aproape de loc în presimţiri sau preziceri; mi s-a întâmplat, totuşi, cum li se întâmplă şi altora, probabil, să trec prin nişte peripeţii aproape inexplicabile. Dând cu ochii de acest bătrân, de pildă, de ce oare am avut presentimentul că în seara aceea mi se va întâmplă ceva neobişnuit? E drept că eram bolnav, iar senzaţiile omului cuprins de febră sunt aproape întotdeauna înşelătoare.

Gârbovit, abia târându-şi picioarele ţepene ca nişte catalige şi lovind uşor cu bastonul în lespezile trotuarului, bătrî-nul înainta încet, cu paşi nesiguri, spre uşa cafenelei. N-am văzut de când sunt un om cu o înfăţişare mai bizară, cu totul de neînchipuit. Şi înainte de această întâlnire, ori de câte ori îl zăream în cafeneaua lui Miller, înfăţişarea lui îmi producea o impresie penibilă. Statura-i înaltă, spatele încovoiat, chipul lui de octogenar de o paloare cadaverică, paltonul ros de vreme şi deşirat pe la cusături, pălăria turtită, veche de cel puţin două decenii, de pe capu-i

despuiat de orice urmă de păr, având doar la ceafă un biet smoc de fire albe-gălbii; apoi, mişcările lui aproape automate se iscau aşa, fără nici o noimă, parcă sub impulsul unui resort nevăzut – toate acestea izbeau privirile, stârnind uimirea oricui îl vedea pentru întâia oară. Era, într-adevăr, surprinzător să dai cu ochii de un bătrân care-şi trăise de mult veleatul, rătăcind singuratic] a voia întâmplării, cu atât mai mult cu cât după înfăţişare părea a fi un nebun scăpat dintr-un ospiciu. Era înspăi-mântător de slab; trupul lui deşirat fusese de mult secătuit de orice vlagă, iar pielea-i părea încleiată pe oase. Ochii mari, stinşi, înţepeniţi în fundul găvanelor încercănate, te priveau totdeauna ţintă în faţă, niciodată în lături, fără a vedea însă nimic, lucru de care sunt absolut încredinţat: chiar dacă privirea îi era aţintită asupra ta, continua să înainteze de-a dreptul spre tine, ca şi cum ar fi avut în faţă un loc gol. Am observat acest lucru în mai multe rânduri. Pe la cafeneaua lui Miller bătrânul se înnădise de curând, ivin-du-se aşa, din senin, nu se ştie de unde şi apărea întotdeauna însoţit de câinele lui. Nimeni dintre muşteriii cafenelei nu cuteza să intre în vorbă cu el; dar nici dânsul nu s-a arătat vreodată doritor să schimbe măcar un cuvânt cu vreunul din ei.

„De ce-o fi venind la Miller, oare ce caută acolo? Mă întrebam eu, stând nemişcat pe partea cealaltă a străzii, mâ-nat irezistibil de dorinţa să-l observ. Un fel de ciudă – care nu putea fi decât o consecinţă a bolii şi a stării de oboseală – începu să clocotească în mine. La ce s-o fi gândind oare? Continuam eu să-mi deşir întrebările. Ce-o fi acum în capul lui? Dar o mai fi capabil oare să se gândească la ceva? Faţa îi e atât de lipsită de viaţă, încât nu mai exprimă nimic. Şi de unde şi-o fi pripăşit el câinele ăsta dezgustător, care-l urmează pas cu pas, ca şi cum ar face cu stăpânul său un tot inseparabil şi care îi şi seamănă atât de mult?”

Câinele acela nenorocit părea să numere şi el vreo opt decenii; nici nu-mi închipui să fi fost altfel. Mai întâi, arăta

atât de bătrân, cum nu s-a mai pomenit să fie vreodată un câine şi, în al doilea rând, de cum îl văzui, aşa, din senin, mă fulgeră gândul că nu era ca toţi câinii, că avea, desigur, ceva neobişnuit, ceva fantastic, de domeniul vrăjitoriei; cine ştie, era poate un soi de Mefisto în chip de câine, al cărui destin misterios e legat prin cine ştie ce fire necunoscute de soarta stăpânului său. Oricine, privindu-l, ar fi convenit că trebuie să se fi scurs pe puţin douăzeci de ani de când mâncase pentru ultima oară. Era îngrozitor de slab, numai pielea şi osul, arăta ca un schelet sau (nici că se putea un exemplu mai potrivit) ca şi stăpânu-său. Ogârjit la culme, năpârlise aproape tot, până în vârful cozii, care-i spânzura ca un vrej uscat şi pe care o ţinea mereu strânsă între picioare. Capul, cu urechile lungi, pleoştite, îi atârna jalnic. Pe scurt, n-am mai în-tâlnit de când sunt un câine atât de respingător. Când treceau pe stradă, stăpânul înainte, iar câinele urmându-l, botul co-tarlei atingea pulpana paltonului său, de parcă ar fi fost lipit de ea. Şi umbletul şi înfăţişarea lor păreau a spune la fiece pas:

Of-of-oj, că tare bătrâni mai suntem, Doamne! Tare bătrâni.

Ţin minte că într-o zi m-a ispitit chiar gândul că bătrânul şi câinele lui s-au desprins cumva dintr-o pagină a cărţilor lui Hoffmann S ilustrată de Gavarni2 şi continuă acum să rătăcească prin lume ca nişte afişe ambulante ale ediţiei. Traversai strada şi intrai, pe urmele bătrânului, în cafenea. Aici, comportarea lui era atât de ciudată, încât Miller, nelipsit de la tejghea, începuse de la o vreme să-şi arate vădit nemulţumirea, ori de câte ori apărea în local acest musafir nedorit. Mai întâi că muşteriul acesta ciudat nu comanda niciodată nimic. Mergea întins spre colţul din fund şi se aşeza lângă sobă. Iar de se întâmpla să-şi găsească locul ocupat, rămânea un timp într-o nedumerire tâmpă în faţa aceluia ce-i ocupase scaunul, după care se întorcea, contrariat parcă, îndreptându-şi paşii spre colţul opus, de lângă fereastră. Acolo-şi alegea un scaun, se aşeza încetişor,

îşi scotea pălăria, o punea pe duşumea, cu bastonul alături, apoi se rezema de speteaza scaunului şi rămânea aşa, nemişcat, timp de trei-patru ore. Nu s-a întâmplat niciodată să ia în mână un ziar, să spună o vorbă, să scoată un oftat sau măcar un geamăt; stătea cu ochii aţintiţi în gol, cu o privire atât de inexpresivă şi de absentă, încât ai fi putut jura că nu vede şi nu aude nimic din ceea ce se petrece în jur. Iar câinele, după ce se rotea de două-trei ori pe loc, se trântea la picioarele stăpânului său, îşi vâra botul între cizmele acestuia, suspina din adânc şi rămânea aşa lungit pe duşumea, la rându-i nemişcat toată seara, de parcă ar fi fost mort. Ai fi zis că aceste două fiinţe, după ce au zăcut toată ziua amorţite undeva într-un ungher ascuns, înviau deodată după asfinţitul soarelui numai şi numai pentru a se prezenta la cafeneaua Miller, întru împlinirea cine ştie cărei tainice îndatoriri, de nimeni cunoscută. După ce stătea aşa trei-patru ore în şir, bătrânul se ridica de pe scaun, îşi lua pălăria şi bastonul şi pleca undeva acasă. Câî-nele se scula şi el de jos şi, cu coada între picioare, cu botul în pământ, îl urma automat pe bătrân, târându-şi picioarele. Muşteriii obişnuiţi ai cafenelei începură în cele din urmă să-l ocolească pe bătrân, ba chiar evitau să se aşeze alături de el, ca şi cum le-ar fi inspirat repulsie. Dar omul nu observa ni-niic din toate astea.

Muşteriii de toate zilele ai cafenelei erau în majoritate nemţi, jupâni ai unor întreprinderi şi ateliere de pe Bulevardul Voznesenski: lăcătuşi, franzelari, vopsitori, pălărieri, curelari – adică tot oameni cu deprinderi patriarhale în accepţiunea germană a cuvântului. De altfel, însăşi cafeneaua lui Miller se distingea printr-o atmosferă patriarhală. Îl vedeai adesea pe patron aşezându-se la câte o masă cu muşterii mai cunoscuţi şi, bineînţeles, cu acest prilej se mai consuma o anumită cantitate de punci. Câinii şi copiii cei mici ai patronului veneau uneori şi ei pe la mesele consumatorilor care-i mângâiau şi pe unii şi pe alţii. Aici toţi se cunoşteau între ei şi-şi purtau respect reciproc. Iar în

timp ce muşteriii se cufundau în lectura ziarelor nemţeşti, din odaia de alături a locuinţei patronului răsuna melodia „Mein lieber Augustin” cântată la un pian hodorogit de fata lui cea mare – o nemţoaică bălăioară cu părul buclat care semăna mult cu un şoricel alb. Şi toată lumea asculta valsul cu plăcere. Mă duceam pe la Miller regulat în primele zile ale fiecărei luni, când îi soseau revistele ruseşti.

Intrând acum în cafenea, l-am găsit pe bătrân instalat lângă fereastră, iar câinele, ca de obicei, zăcea tolănit la picioarele lui. M-am aşezat tăcut într-un colţ, gândindu-mă: „De ce-oi mai fi intrat, când n-am de loc ce căuta aici, când sunt bolnav şi când, de fapt, ar trebui să mă duc cât mai repede acasă, să beau un ceai şi să mă aşez în pat? Intrasem oare numai ca să-l pot observa pe acest bătrân?” Simţeam cum mă cuprinde un fel de ciudă. „Dar ce mă interesează omul acesta, îmi ziceam, gândindu-mă la senzaţia aceea stranie, bolnăvicioasă, pe care o încercasem zărindu-l adineauri în stradă. Şi ce-mi pasă mie, în definitiv, de toţi nemţii ăştia plicticoşi? De unde şi până unde predispoziţia aceasta de a bănui peste tot ceva fantastic? Ce rost are această frământare minoră pentru nişte lucruri mărunte care mă obsedează în ultimul timp, îmi tulbură viaţa şi mă împiedică să văd clar realitatea, it cum foarte prezumţios semnala într-o zi un critic, analizând plin de indignare ultimul meu roman?” Dar cugetând şi necăjindu-mă mereu, am rămas mai departe pe scaun, fără a mă urni din loc; simţeam cum boala mi se încuiba tot mai mult în mădulare, până când, în cele din urmă, n-am mai avut nici un chef să ies în frigul de afară. Am luat un ziar proaspăt sosit din Frankfurt şi, parcurgând câteva rânduri, am aţipit. Nemţii nu mă stinghereau câtuşi de puţin. Ei citeau, fumau şi doar din când în când, la câte o jumătate de oră, îşi comunicau unul altuia, în fraze abrupte şi cu glas scăzut, vreo ştire din Frankfurt, vreun Witz sau Scharfsinn * de ale vestitului mucalit german Saphir8; după care, cu o şi mai sporită mândrie naţională, se cufundau din nou în lectură.

M-am trezit cam după o jumătate de ceas, scuturat de frisoane puternice. Hotărât lucru, trebuia să mă ridic şi să plec cât mai repede acasă. Dar o scenă mută care se petrecu în clipa aceea înaintea ochilor mei mă ţintui iarăşi locului. Am spus că bătrânul, după ce se aşeza pe scaun, avea obiceiul să-şi aţintească numaidecât ochii asupra unui punct oarecare şi să rămână toată seara aşa, cu privirea fixă, fără să şi-o mai treacă asupra vreunui alt obiect din sală. Mi se întâmplase şi mie să fiu ţinta acelei priviri stăruitoare, dar lipsite de orice expresie, o privire cu totul absentă şi de fiecare dată mă încerca o senzaţie atât de neplăcută, penibilă chiar, încât mă grăbeam să-mi schimb locul. De data aceasta, victima bătrânului se nimeri să fie un neamţ mic de stat, grăsun, spilcuit, cu ştaif ţeapăn la gât şi cu faţa stacojie, un negustor – după cum am aflat mai pe urmă – de fel din Riga, aflat în trecere prin Petersburg, pe nume Adam Ivanâci Schultz, bun prieten cu Miller, dar care n-avea încă de unde să-l cunoască pe bătrân şi nici pe mulţi dintre vizitatorii obişnuiţi ai cafenelei. Absorbit de ştirile din „Dorfbarbier” * şi savurându-şi punciul, el îşi înălţă la un moment dat capul şi ochii i se izbiră de neclintita uitătură a bătrânului. Rămase foarte contrariat. Ca orice neamţ „onorabil”, Adam Ivanâci era foarte susceptibil. I se păru ciudat şi jignitor faptul că bătrânul îl fixează cu o stăruinţă atât de insolentă. Stăpânin-du-şi mânia, neamţul nostru îşi feri mai întâi ochii de privirea indiscretă a clientului necuviincios şi, mormăind ceva

* Glumă sau vorbă de duh (germ.).

Pe sub nas, se ascunse în dosul gazetei. Dar nu-l mai rabdă mult inima şi după vreo două minute, scoţându-şi bănuitor capul de după gazetă, se izbi iar de aceeaşi uitătură îndărătnică şi fără noimă. Adam Ivanâci se stăpâni şi de data aceasta. Când însă jocul se repetă şi pentru a treia oară, neamţul, indignat la culme, se simţi obligat să-şi apere în faţa publicului select din local onoarea lezată, precum şi prestigiul falnicului său oraş de baştină – Riga, al cărui

reprezentant se considera, de bună seamă. Aruncă, deci, cu un gest nervos, ziarul, izbind zdravăn cu rama de lemn în masă, apoi, pătruns de sentimentul propriei demnităţi, roşu de ambiţie şi de punciul băut, îşi aţinti la rându-i ochii mici şi injectaţi asupra acestui bătrân enervant. Părea că amândoi şi neamţul şi adversarul său, încercau să se înfrunte cu forţa magnetică a privirilor, aşteptând fiecare deopotrivă ca să se tulbure celălalt şi să-şi întoarcă privirea altundeva. Zgomotul produs de izbitura în masă a ramei ziarului ca şi atitudinea extravagantă a lui Adam Ivanâci atraseră atenţia tuturor vizitatorilor. Toţi îşi părăsiră pentru câteva clipe îndeletnicirile pentru a urmări cu o curiozitate gravă, mută, pe cei doi adversari. Scena lua o întorsătură de-a dreptul comică. Căci magnetismul ochişorilor sfidători ai stacojiului Adam Ivanâci nu-şi produse efectul aşteptat. Bătrânul continua să-l fixeze pe domnul Schultz, fără să-i pese de furia acestuia şi nici de faptul că devenise obiect de curiozitate pentru cei din sală, ca şi cum ar fi plutit cu capul undeva printre nori şi nu pe pământ. În cele din urmă, Adam Ivanâci îşi pierdu răbdarea şi explodă:

— Ce mă tot priviţi cu atâta insistenţă? Strigă el în nemţeşte, cu glas ascuţit, strident şi ameninţător.

Dar adversarul său continua să tacă mâlc, ca şi cum nici n-ar fi înţeles şi nici n-ar fi auzit întrebarea. Atunci Adam Ivanâci se hotărî să-i vorbească pe ruseşte.

— Eu întrebat la tumneata, te ce privit la mine cu atât stăruinţ? Ţipă el, ieşindu-şi din fire. Eu cunoscut la curte, tumneata nu cunoscut la curte! Mai adăugă apoi, sărind de pe scaun.

Bătrânul nu schiţă însă nici de data aceasta vreo mişcare. Peste mesele nemţilor se rostogoli un murmur de indignare. Tras de zgomot, Miller intră şi el în sală să vadă ce se înlipi faţa palidă de botul fostului său paznic şi prieten. O tărfârsit înţelese cum stau lucrurile, îşi zise Ure adâncă se aşternuse în sală Bietul moşneag se ridică S3bu Sd7 «aplecă la ureche, lui: t cele din urmă. Alb ca varul, tremura, ca

scuturat de Tnirmul Schultz rugat la tumneavoastră, cu mult stăfriguri.

Tomnui bcnuuz iuy răspica el vorbele cât] Se poate făcut paiat, sări compătimitor Miller să-l cone ciudatul său musafir. Seze într-un fel pe bătrân. („Paiat” ar fi vrut să însemne.

Rătrânul cată absent la Miuer, apoi deodată faţa lui, până împăiat.) Se poate foarte bine paiat, Feodor Karlovici Kriedesăvârsire încremenită, trăda semnele unui gând ar mare maister la paiat, repeta într-una Miller, ridicând de atunci cu desăvârşire ne me, se aplecă * bastonul şi înііnzândii-l bătrânului.

«Sd îşapucTânfrfgurat Pălăria şi bastonul, se ridică de Da, eu ştii bun paiat, confirmă modest Herr Krieger, le scaun şi cu un zâmbet jalnic, zâmbet umil de om sărac, ieşind în primul plan.

Ponit de pe un loc pe care se aşezase din greşeala, dădu sa Herr Krieger era un neamţ virtuos, înalt şi deşirat, cu o aşa Graba aceasta umilă şi supusă a bietului bătrân era chică bogată de păr roşcovan şi cu ochelarii încălecaţi pe atâtde mişcătoare, inspira atâta milă şi compătimire, incit năsui coroiat.

Toţi cei de faţă începând chiar cu Adam Ivanâci, îşi scrumţ Feodor ivanovici Krieger talent colosal paiat splentit bară numaidecât atitudinea. Era limpede că bătrânul n-ar fi orice animal adăugă Miller, îneîntat de ideea lui. Fost în stare nu numai să jignească în vreun fel oarecare pe am talent colosai pentru paiat splentit orice am-cineva ci dimpotrivă, el îşi dădea bine seama că poate ti m întări din nou însuşi Herr Krieger şi eu paiat gratis la orice clipă alungat de pretutindeni, ca un cerşetor. Tumneavostr chine, se oferi ci sub imboldul unei dărnicii.

Miller era om bun la suflet şi milos de felul lui. Pline de abnegaţie.

— Ba nu grăi el bătându-l încurajator pe umăr, este Nu eu plătit la tumneavostr pentru paiat! Strigă exaî-voie stat aici!

Aber * Herr Schultz rugat la tumneavostr Adam Ivanâci schultz şi mai roşu la faţă, năpădit la cu mult stăruinţ, nu mai privit la tumnealui. El tomn binerândui de un acces subit de mărinimie, poate pentru că se cunoscut la curte.

Credea pe nedrept singurul vinovat de toată nenorocirea în-”Darbâetul om nu se dumeri nici de data aceasta. Agitintâmplată du-se şi mai mult, se aplecă să-şi ridice batista, o batistă alMQe du-se şi mai mun, se av-a» * v- —- „Moşneagul părea a nu înţelege nimic din ce i se spunea bastră ponositâ, care-i căzuse din pălărie, apoi îŞi striga cuş. Continua să tremure din tot corpul.

Nele, care sta întins fără mişcare pe duşumea, cu botul ura Aşteptat puţin! Trebuie băut un păhărel coniac bun!

Cele două labe dinainte şi părea să doarmă dus. G „Mm vaZmd că ciudatul lui oaspe dă să plece.

Azorka, Azorka! Fonfăi stăpânul moşnegeşte cu voc„j. Bătdnui păh„tremurătoare. Azorka! Relul, cum însă mâinile îi tremurau, vărsă pe jos jumătate.

Azorka rămânea nemişcat. Ncr, pacml i 1 atins din conţinut înainte de a-l duce la gură; de altfel, îl depuse

— Azorka, Azorka! Repeia jalnic moşneagul şi-i aL – g f. q înghiţitură Schiţând uşor cu bastonul, dar câinele nu se clintea.

— Schwerenot! Was jur eine Geschichte! * făceau nemţii bându-se unul la altul holbându-se unul la altul.

Şi bietul picioarele stăpânului său, poate de foame. Bătrânul îl privi o vreme uluit, ca, a crede că Azorka al lui era mort, apoi se aplecă încet şi-s

* Dar (germ.).

M-am repezit în stradă după bătrân. La câţiva paşi de cafenea, cotea la dreapta o ulicioară îngustă şi întunecoasă, străjuită de două rânduri de case enorme. Un fel de intuiţie mă aviză că bătrânul a luat-o într-acolo. A doua casă pe partea dreaptă se afla în construcţie şi era înconjurată de schele. Gardul ce împrejmuia schelăria se întindea aproape până-n mijlocul ulicioarei; un podeţ de scânduri fusese

ridicat pentru trecători. L-am găsit pe bătrân într-un colţ întunecos între capătul gardului şi zidul clădirii. Şedea pe marginea podeţului cu capul proptit în mâini şi coatele sprijinite pe genunchi. M-am aşezat lângă el.

— Ascultă, i-am zis, neştiind cum să încep, nu-ţi face inimă rea din pricina lui Azorka. Să mergem, te duc eu până acasă. Linişteşte-te! Chem îndată un birjar. Unde stai?

Bătrânul tăcea. Nu ştiam ce să întreprind. Pe stradă nu se vedea ţipenie de om. Deodată el se crispa, căutând să-mi prindă mâna.

— Mă sufoc, hârâi cu vocea sugrumată, mă sufoc!

— Să mergem acasă la dumneata! Strigai eu, ridicân-du-mă în picioare şi încercând să-l trag şi pe el – bei un ceai şi te culci în pat… Uite, aduc numaidecât o trăsură. Chem şi un medic… Am eu un medic cunoscut…

Nu-mi aduc bine aminte ce i-oi mai fi spus. El făcu sforţarea să se ridice, dar se prăbuşi iar greoi pe jos, bolborosind ceva, cu acelaşi hârâit sugrumat. M-am aplecat spre el cât mai aproape, ca să pot desluşi ce vrea să spună.

— Vasilievski Ostrov, horeai bătrânul abia răsuflând. Strada a şasea… Strada a şă-sea…

Apoi amuţi.

— Locuieşti pe Vasilievski? Păi, n-ai luat-o bine, trebuia să apuci la stânga, nu la dreapta. Te duc eu într-acolc numaidecât.

Dar bătrânul rămase nemişcat. Îl apucai de braţ: braţul i-a căzut moale, fără viaţă. I-am privit încordat faţa, i-air atins-o cu mâna – era mort. Aveam senzaţia că trăiesc ur vis urât.

Toată întâmplarea aceasta mi-a dat multă bătaie de cap şi nici n-am simţit cum, în toiul grijilor ce mă năpădiseră, îmi dispăru ca prin farmec şi febra. Până la urmă s-a aflat şi unde avea locuinţa bătrânul. Nu stătea însă pe Vasilievsk Ostrov, ci la doi paşi de locul unde murise, în casa lui Klugen, la etajul al patrulea, chiar sub acoperiş, unde ocupa o locuinţă separată compusă dintr-un antreiaş şi o camera mare, scundă, cu trei crăpături înguste în chip de ferestre.

Trăia într-o mizerie cumplită. Ca mobilier, n-avea decât o masă, două scaune şi un divan vechi, dărăpănat, tare ca piatra, care lăsa din toate părţile să-i atârne şomoioage de paie; de altfel şi aceste obiecte aparţineau, după cum s-a dovedit ulterior, proprietarului. Se vedea bine că în sobă nu se mai făcuse de mult focul; de asemenea, nu s-a găsit nici urmă de lumânare. Îmi vine să cred acum că bătrânul luase obiceiul să treacă seara pe la Miller numai şi numai ca să mai stea la lumină şi să-şi dezmorţească puţin trupul la căldură. Pe masă nu se vedea decât o cană veche de lut şi o coajă de pâine uscată. De bani, nici pomeneală, nu s-a găsit nimic. N-avea nici măcar un singur schimb de rufe, ca să poată fi primenit de înmormântare; a trebuit să vină cineva cu o cămaşă de dar ca să-i îmbrace. De la sine înţeles că nu se putea să fi trăit el chiar aşa, singur-cuc; trebuie să fi existat totuşi cineva care-l vizita din când în când. În sertarul mesei s-a dat peste actul lui de identitate. Se numea Iere-mia Smith, străin de origină, dar de cetăţenie rusă, mecanic, în vârstă de şaptezeci şi opt de ani. Se mai aflau pe masă două cărţi: un manual de geografie elementară şi Noul Testament, în traducere rusească, plin de însemnări marginale în creion şi nenumărate semne făcute cu unghia. Le-am reţinut pentru mine pe amândouă. Încolo, nici locatarii ceilalţi, nici proprietarul n-au ştiut să spună nimic despre bătrân. În casă erau foarte mulţi chiriaşi, în majoritate mici meşteşugari şi nemţoaice care închiriau camere mobilate cu pensiune şi serviciu. Administratorul, un nobil scăpătat, nu prea avu nici el să adauge mare lucru la cele ştiute de noi despre chiriaşul lui, atâta doar că încăperea pe care o deţinuse era închiriată cu şase ruble pe lună, că răposatul locuia acolo de patru luni şi că pe ultimele două întârziase cu plata chiriei, încât urma să fie dat afară din casă. Şi nimeni nu s-a priceput să ne desluşească dacă venea măcar cineva să-l vadă din când în când. Casa unde stătuse era o clădire imensă cu locuinţe de închiriat, în care mişuna multă lume, încât era cu neputinţă

ca administratorul să-i ştie pe toţi cei care intrau şi ieşeau din acea arcă a lui Noe. Portarul, care îngrijea de imobil de vreo cinci ani încoace şi care poate că ar fi fost în măsură să dea lămuriri mai ca lumea plecase în urmă cu vreo două săptămâni să-şi viziteze rudele la ţară, iar nepotu-său, rămas în locul lui, nu apucase a cunoaşte nici jumătate din locatarii casei. Nu ştiu până unde anume s-a ajuns cu aceste informaţii, dar în cele din urmă bătrânul a fost înmormântat. În zilele acelea, m-am rupt o dată de la treburi şi m-am repezit până la Vasilievski Ostrov, dar după ce am ajuns la strada a şasea, mi-am dat seama cât de naivă şi ridicolă era încercarea mea: ce altceva speram să găsesc acolo, decât un şir de case obişnuite? Şi totuşi, de ce bătrânul, mă întrebam eu, înainte de a-şi da sufletul, pomenise de strada a şasea şi de Vasilievski Ostrov? Să nu fi fost decât rodul delirului din ultimele clipe?

Am cercetat fosta încăpere a lui Smith, rămasă liberă. Mi-a plăcut şi am reţinut-o pentru mine. Era într-adevăr o cameră spaţioasă, ceea ce m-a atras în primul rând, deşi părea atât de scundă, încât la început aveam senzaţia că risc tot timpul să mă lovesc cu capul de tavan; curând însă m-am obişnuit şi cu asta. Altceva mai bun, cu şase ruble pe lună, nici nu se putea găsi. Mi-a convenit mai ales faptul că locuinţa era cu totul separată; trebuia să-mi angajez însă pe cineva care să-mi ducă grija serviciilor zilnice, întrucât nu m-aş fi putut descurca acolo fără servitor. Pentru început, am obţinut făgăduiala portarului să treacă măcar o dată pe zi pentru treburi mai urgente. „Cine ştie, mă gândeam eu, poate că se abate totuşi pe aici cineva care i-a fost mai apropiat, ca să se intereseze de bătrân”, deşi în cele cinci zile scurse de la moartea lui nu-i călcase nimeni pragul.

CAPITOLUL II.

În perioada aceea, mai exact acum un an, colaboram încă pe la diferite reviste, publicând articole scurte şi aveam convingerea fermă că voi ajunge să scriu şi o operă interesantă, valoroasă. Lucram pe atunci la un roman mare;

realitatea a vrut însă ca totul să decurgă altfel, căci iată-mă ajuns acum pe un pat de spital şi, după cât se pare, aproape vecin cu ceasul morţii. Iar dacă e vorba că tot va trebui să mor în ţ curând, ce rost mai au însemnările acestea? J-•

Nu mă părăseşte o clipă amintirea acestui an greu, zbuciumat, anul cel din urmă al vieţii mele. Aş vrea să aştem acum pe hârtie totul şi am credinţa că, dacă nu m-aş supune acestui imbold, aş muri de amărăciune. Uneori, întreg noianul întâmplărilor trecute îmi trezeşte în suflet o tulburare sfâ-şietor de dureroasă. Poate că, din vârful condeiului, ele se vor rândui mai închegat, vor apărea în tonuri mai atenuate şi poate că vor semăna mai puţin cu un delir, cu un coşmar. Cel puţin aşa îmi vine să cred. Dacă ar fi să nu mă gân-desc decât la efectele mecanismului propriu-zis al scrierii şi tot m-aş socoti îndreptăţit s-o fac; scrisul m-ar calma, mi-ar răcori capul înfierbântat, mi-ar trezi vechile deprinderi literare, mi-ar reînvia amintirile şi bolnăvicioasele visări în întruchipare vie, într-o îndeletnicire plăsmuitoare... Excelentă idee! Unde mai pui că va avea şi felcerul ce moşteni după mine, ca să-şi lipească cel puţin la iarnă ferestrele cu filele însemnărilor mele.

Dar văd că mi-am început povestirea, nu ştiu de ce, tocmai de pe la mijloc şi de fapt, dacă-i vorba să notez totul, s-ar cădea s-o iau de la capăt. Aşadar, s-o luăm de la capăt. De altfel, autobiografia nu-mi va fi prea lungă.

Nu sunt originar din Petersburg, ci dintr-o gubernie foarte depărtată de capitală. Părinţii mei au fost, mi se pare, nişte oameni foarte de treabă, dar m-au lăsat orfan de mic copil şi am fost crescut în casa lui Nikolai Sergheici Ihmenev, un mic proprietar de moşie, care mă luă în casa lui de milă. N-avea decât un singur copil, o fetiţă, Nataşa, cu trei ani mai mică decât mine. Şi am crescut împreună, ca frate şi soră. O, dulcea mea copilărie! E absurd să te regret şi să-ţi duc dorul de pe acum, neavând încă nici douăzeci şi cinci de ani împliniţi şi să nu am a-mi aduce aminte cu încântare şi recunoştinţă, în ceasul morfii, decât de tine! Cerul era pe

atunci atât de senin şi soarele atât de deosebit de cel de aici, din Petersburg, iar inimioarele noastre zglobii băteau atât de tare! În jurul nostru nu vedeam decât lanuri şi păduri, nu ca azi, doar îngrămădiri de piatră neînsufleţită. Ce minunate erau livada şi parcul moşiei de la Vasilievskoe, pe care o administra Nikolai Sergheici! Ne plimbam adesea, Nataşa şi cu mine, prin livada aceea la capătul căreia începea pădurea mare şi umbroasă, care se întindea până hăt-departe şi prin care ne-am şi rătăcit o dată. Neuitate zile de aur! Pentru întâia oară se dezvăluia în faţa noastră viaţa, cu chipul ei atrăgător şi tainic şi era atât de dulce şi îmbietoare pătrunderea misterelor ei! Ni se părea că după fiecare tufiş, după fiecare copac se ascund fiinţe misterioase, necunoscute nouă; lumea basmelor se îngâna cu lumea reală şi adeseori, când prin adâncurile văilor se învolbura pâcla înserării, agă-ţându-şi câlţii plutitori de tufărişul prizărit de pe coastele pleşuve, pietroase, ale râpei noastre, eu şi cu Nataşa, stând în picioare pe margini de prăpăstii şi ţinându-ne strâns de mână scrutam genunea cu o curiozitate plină de teamă, aşteptân-du-ne să apară dintr-o dată din neguri ori să ahuie din adâncuri o fiinţă misterioasă, ca o adeverire năprasnică a minunatelor basme auzite din gura dădacei noastre. O dată, mult mai târziu, îi adusei aminte Nataşei de ziua când cineva ne dăruise cartea de „Lecturi pentru copii” şi cum ne re-fugiarăm degrabă cu ea în livadă, pe malul eleşteului, unde, sub un arţar bătrân cu frunza deasă ne găsisem ascunzişul preferat – o bancă verde – pe care ne aşezarăm prinzând a citi fermecătoarea poveste a lui Alfons şi a Dalindei5. Şi astăzi, de câte ori îmi aduc aminte de acea povestire, încerc o emoţie adâncă, iar anul trecut, când i-am reamintit Nataşei cele dintâi două rânduri cu care începea cartea: „Alfons, eroul povestirii mele, se născuse în Portugalia; tatăl său, don Ramiro…” lacrimile îmi înceţoşară privirea. Eram, probabil, tare caraghios în clipa aceea, de vreme ce Nataşa nu-şi putu stăpâni un zâmbet straniu care-mi reteză tot

avântul. Ea însă băgă de seamă acest lucru (mi-aduc foarte bine aminte) şi, ca să mă împace, încercă, la rândul ei, să evoce trecutul, pentru ca, în cele din urmă, s-o văd şi pe ea tulburată. Ce seară frumoasă am petrecut atunci, depănând amintiri! Am retrăit şi momentul plecării mele la liceul internat din capitala guberniei. Dumnezeule mare, pe ce hohot de plâns s-a pornit ea atunci! Mai târziu am reînchegat din frânturi ziua despărţirii noastre din urmă, când am plecat pentru totdeauna din Vasilievskoe. Absolvisem liceul şi mă pregăteam să mă înscriu la Universitatea din Petersburg! Împlinisem şaptesprezece ani, iar ea păşise într-al cincisprezecelea. Nataşa zicea că eram pe vremea aceea înalt, deşirat şi atât de colţuros şi neîndemânatic, încât oricine mă vedea nu-şi putea stăpâni râsul. Când să ne luăm rămas bun, am tras-o deoparte ca să-i spun ceva foarte important; dar limba îmi rămase mută, parcă se lipise de cerul gurii. Îşi mai amintea Nataşa că eram tare emoţionat. N-am reuşit, bineînţeles, să ne spunem nimic. Eu nu ştiam cu ce să-ncep, iar ea poate că nici nu m-ar fi înţeles. Ştiu doar atât: că m-au podidit lacrimi amare şi am plecat fără să fi rostit un singur cuvânt. Nu ne-am revăzut decât mult mai târziu, de-abia acum doi ani, la Petersburg. Bătrânul Ihmenev venise să facă unele demersuri în legătură cu un proces, iar eu tocmai făceam primii paşi în literatură.

CAPITOLUL III.

Nikolai Sergheici Ihmenev cobora dintr-o familie bună, însă demult scăpătată. De pe urma părinţilor săi se alesese totuşi cu o moşioară frumuşică, cu vreo sută cincizeci de suflete. La vârsta de douăzeci de ani, se hotărî să îmbrăţişeze cariera de husar. Totul părea că merge strună. Dar într-al şaselea an de serviciu, avu ghinionul să piardă într-o seară la cărţi întreaga-i avere. Nu dormi toată noaptea. În seara următoare, se înfiinţa din nou la masa de joc şi mizã singurul avut ce-i mai rămăsese – calul. Câştigă. Mizã iar şi iar câştigă şi tot aşa, după o jumătate de ceas

norocul făcu să-şi redobândească Ihmenevka, un sătuc ce număra, după ultimul recensământ, cincizeci de suflete – a treia parte din ocina lui. Refuză să mai continue jocul şi chiar a doua zi demisiona din armată. Restul de o sută de suflete rămaseră pentru totdeauna pierdute. Peste două luni de la înaintarea demisiei, fu pus în retragere cu gradul de porucic şi se grăbi să plece în sătucul său. Nimeni nu-l mai auzi după aceea pomenind vreodată despre partida aceea teribilă de cărţi şi, cu toată bunătatea lui sufletească, ajunsă proverbială, s-ar fi certat negreşit cu omul care şi-ar fi îngăduit să aducă vorba despre întâmplarea cu pricina. Retras la ţară, se înhamă cu toată nvna la carul gospodăriei, iar mai târziu, la vârsta de treizeci Şi cinci de ani, se căsători cu Anna Andreevna Şumilova, o fată de familie nobilă, dar fără zestre, care îşi făcuse studiile ei la Institutul gubernial pentru domnişoarele nobile, condus de emigranta Mont-Reveche, lucru cu care Anna Andreevna s-a mândrit toată viaţa, deşi nimeni n-ar fi ştiut să spună vreodată în ce anume constau acele studii. In puţină vreme, Nikolai Sergheici se dovedi cu adevărat un gospodar de frunte, de la care moşierii vecini începură să ia pildă. Se scurseră astfel câţiva ani, când, într-o bună zi, descinse în satul Vasilievskoe, fiind în trecere de la Petersburg, prinţul Piotr Alexandrovici Valkovski, proprietarul moşiei învecinate care număra nouă sute de suflete. Sosirea lui produse prin partea locului o impresie puternică. Prinţul era un om încă în putere, deşi lăsase demult în urmă anii primei tinereţi, avea un rang destul de important şi relaţii de vază; era un bărbat frumos, bogat, ba şi văduv, ceea ce avu darul să stârnească un şi mai sporit interes din partea doamnelor şi domnişoarelor de prin întreg judeţul. Umblau zvonuri despre strălucita primire pe care i-o făcuse în capitala guberniei însuşi guvernatorul, cu care se afla, de altfel şi într-un grad oarecare de rudenie depărtată şi se mai povestea că la acea recepţie prinţul fusese atât de curtenitor, încât „zăpăcise toate doamnele” etc, etc… Într-

un cuvânt, era unul dintre acei reprezentanţi strălucitori ai înaltei societăţi din Petersburg, care catadicsise să onoreze foarte rar provincia şi a căror apariţie stârneşte de obicei o mare fierbere şi vâlvă. Totuşi, prinţul nu era de loc curtenitor, mai ales faţă de cei de care socotea el că n-o să aibă niciodată nevoie şi pe care, în sinea lui, îi rânduia pe trepte cât de cât inferioare rangului său. Pe vecinii săi de moşie nici nu catadicsi a-i cunoaşte, atrăgându-şi astfel pe loc destulă ostilitate. Iată de ce toată lumea se arătă extrem de surprinsă, când deodată prinţului îi căşună să-l viziteze pe Nikolai Sergheici. Ce-i drept, Nikolai Sergheici era unul dintre vecinii săi cei mai apropiaţi. Pe soţii Ihmenev vizita prinţului i-a impresionat profund. Amândoi rămaseră pur şi simplu încântaţi: Anna Andreevna mai ales era entuziasmată la culme. Curând, Piotr Alexandrovici Valkovski deveni unul din obişnuiţii casei; venea zilnic, îi invita la rândul său la el la moşie, făcea spirite, spunea anecdote, cânta acompaniindu-se la pianul lor hodorogit. Ihmenevii păreau nedumeriţi: cum de s-au putut scorni atâtea vorbe pe seama acestui om încântător şi amabil cum că ar fi mândru, trufaş şi egoist (cel puţin, aşa pretindeau în cor absolut toţi vecinii săi). Se vede treaba că-i plăcuse mult Nikolai Sergheici – fire simplă, sinceră, nobilă şi dezinteresată. De altfel, totul se lămuri în curând. Prinţul venise la Vasilievskoe ca să se descotorosească de administratorul moşiei, un neamţ venetic, cu ochelari, cu părul cărunt care îţi impunea respect şi cu nasul coroiat, agronom de meserie, dar ambiţios, un om care, în pofida tuturor acestor însuşiri avantajoase, jefuia ca în codru, fără nici un pic de ruşine, ba trimisese chiar pe lumea cealaltă câţiva ţărani, stâlcindu-i în bătăi. In cele din urmă, prins asupra faptului, Ivan Karlovici se indignă la culme şi ţinu un discurs întreg despre cinstea nemţească; cu toate acestea, fu alungat de pe moşie, chiar destul de compromis. Prinţul avea, aşadar, nevoie de un administrator nou şi alegerea sa căzuse asupra lui Nikolai Sergheici, un gospodar excelent,

un om de o cinste ireproşabilă, în privinţa onestităţii căruia nu încăpea nici o îndoială. Prinţul ar fi preferat probabil ca Nikolai Sergheici să-şi ofere singur serviciile, venind cu propunerea de a prelua administrarea treburilor moşiei; cum însă acesta nu manifestă în nici un fel o asemenea intenţie, într-o dimineaţă prinţul îi propuse chiar el acest lucru, în termeni de o prietenească şi cât se poate de îndatoritoare rugăminte. In primul moment, Ihmenev încercă să refuze, dar remuneraţia apreciabilă o ispiti pe Anna Andreevna, iar amabilităţile sporite ale prinţului risipiră şi ultimele ezitări, încât, până la urmă, acesta îşi văzu ţelul atins. E de presupus că se pricepea foarte bine la oameni. In timpul scurt de când îl cunoştea pe Ihmenev îşi dăduse perfect de bine seama cu ce fel de om are de-a face, înţelegând că omul acesta nu poate fi câştigat decât numai dacă ţi-l apropii prieteneşte, prin relaţii cordiale şi că, în asemenea cazuri, aspectul bănesc al chestiunii joacă un rol mai puţin important. Avea nevoie de un administrator în care să aibă deplină încredere, o încredere nelimitată; un administrator pe care să se poată bizui întru totul, încât să nu mai fie niciodată nevoie să se mai deplaseze la Vasilievskoe, cum ar fi dorit să-şi rânduiască treburile pe viitor. Cucerit de farmecul prinţului, Ihmenev crezu realmente în prietenia acestuia. Nikolai Sergheici părea a fi un om nespus de bun şi romantic până la naivitate, unul dm acei oameni admirabili cum întâlneşti la noi în Rusia, °nce s-ar spune despre ei şi care, o dată ce au îndrăgit pe cineva (uneori te şi miri pentru ce), i se dăruie din tot sufletul, împingându-şi câteodată devotamentul până la comic. Au trecut mulţi ani. Moşia prinţului ajunsese într-o stare înfloritoare. Nici o neînţelegere nu tulburase raporturile dintre proprietar şi administrator, iar legăturile lor se limitau numai la corespondenţa de rigoare privind gospodărirea moşiei. Totuşi prinţul, care nu se amesteca de fel în dispoziţiile pe care găsea cu cale să le dea Nikolai Sergheici, îi trimitea adeseori scrisori cu sfaturi ce-l uimeau

pe Ihmenev prin justeţea lor şi prin extraordinara utilitate practică a soluţiilor. Se vădea nu numai că nu-i erau pe plac orice fel de cheltuieli inutile, dar şi că se pricepea să-şi asigure chiar şi noi venituri. Astfel, după vreo cinci ani de la vizita lui la Vasilievskoe, îi trimise o procură prin care îl împuternicea să cumpere încă o moşie în aceeaşi gubernie, o proprietate mare, cu patru sute de suflete. Nikolai Sergheici era încântat. Succesele prinţului, orice veste despre izbânzile lui îl bucurau nespus, de parcă ar fi fost vorba de propriul său frate. Dar entuziasmul lui Ihmenev ajunse la culme, când, într-o anumită împrejurare, prinţul dovedi faţă de administratorul moşiei sale o încredere cu adevărat nemaipomenită. Lucrurile se petrecură în felul următor… Aci însă găsesc cu cale să dau mai întâi câteva amănunte deosebit de importante din viaţa acestui prinţ Valkovski, deoarece el este întrucâtva unul din principalele personaje ale povestirii mele.

CAPITOLUL IV.

Am spus mai înainte că prinţul era văduv. Se însurase de tânăr şi o făcuse pentru bani. Părinţii lui, care se ruinaseră cu desăvârşire la Moscova, nu-i lăsaseră decât moşia de la Vasilievskoe şi aceea grevată de mai multe rânduri de ipoteci care nu veneau să adauge decât un alt şir de grele datorii. Aşa că, la douăzeci şi doi de ani, lipsit de orice alte resurse băneşti şi nevoit să intre în viaţă ca un „pârlit descendent al unei familii de viţă veche”, tânărul prinţ se văzu silit să-şi ia o slujbuliţă într-o cancelarie oarecare din Moscova. Ieşirea din impas şi-a aflat-o însă în căsătoria cu fata mult prea trecută a unui negustor otcupciu. Acesta avu, bine-î teles, grija să-l păcălească la zestre; prinţului i se deschise totuşi posibilitatea de a-şi răscumpăra cu banii neveste-şi moşia părintească şi de a se redresa întrucâtva materialiceşte. Fiica de negustor care-i picase în mână aproape că nici nu ştia să scrie, era urâtă, incapabilă să lege două vorbe; în schimb avea o mare calitate: era blândă şi supusă. Prinţul se folosi din plin de aceste însuşiri

importante: după un an de căsătorie, îşi lăsă nevasta, care între timp născuse un fiu, în grija lui socru-său otcupciul, la Moscova şi plecă să preia în gubernia X un post important obţinut după multe stăruinţe, prin intermediul unei rubedenii ilustre din Peters-burg. Ardea de dorinţa să avanseze, era setos de măriri, râv-nea la o carieră strălucită, şi, socotind că din pricina soţiei sale nu era chip să trăiască nici la Petersburg, nici la Moscova, se hotărî, până una, alta, în aşteptarea unor vremi mai bune, să-şi înceapă cariera undeva în provincie. Umbla vorba că se purtase atât de brutal cu nevastă-sa, încât din primul an de căsnicie era cât pe ce s-o bage în mormânt. Zvonurile acestea îl revoltau întotdeauna pe Nikolai Sergheici, care-l apăra cu foc, susţinând că prinţul nu este capabil de fapte josnice. În sfârşit, după vreo şapte ani, prinţesa răposa şi, rămas văduv, prinţul se mută pe dată la Petersburg. Apariţia sa în capitală fusese remarcată. Tânăr încă, bărbat chipeş, dispunând de o avere frumoasă, înzestrat cu o mulţime de însuşiri strălucite, vesel, spiritual, rafinat în gusturi şi plin de energie clocotitoare, se introduse în societate nu ca un solicitant de sprijin şi protecţie în goană după noroc, ci cu siguranţa omului ce se bucură de o situaţie destul de independentă. Se spune că împrăştia într-adevăr în juru-i un farmec irezistibil, un aer”cTe” foTţS şi dominare. Plăcea mai cu osebire femeilor şi legătura ctr”d” frumoasă din lumea selectă îi aduse faima unui scandal monden. Risipea banul fără părere de rău, deşi spiritul său înnăscut de economie îl împingea până la zgârcenie; ştia să piardă la joc, dar numai când simţea că e în folosul lui să piardă şi o făcea cu atâta calm şi naturaleţe, încât faţa lui nu trăda nici cea mai mică tulburare, oricât de mare ar fi fost suma sacrificată. Dar nu Pentru a vâna distracţii venise el la Petersburg, ci ca să-şi consolideze cariera şi să-şi deschidă drum spre posturi mai malte. Şi; în cele din urmă, izbuti. Contele Nainski, rubedenia sa ilustră, care n-ar fi catadicsit să-i acorde nici cea mai mică atenţie dacă l-ar fi

văzut prezentându-se în postura unui simplu solicitator, fu plăcut surprins văzând succesele lui în societate. Socotind compatibil cu poziţia sa de a-i acorda o atenţie deosebită, îi făcu excepţionala favoare de a se ocupa personal de creşterea şi educaţia copilului său, pe atunci în vârstă de şapte ani, luându-l în casa lui. Era tocmai perioada în care prinţul întreprinsese călătoria sa la Vasilievskoe şi-i cunoscuse pe Ihmenevi. În cele din urmă, prinţul obţinu prin intermediul contelui un post de vază pe lângă una din cele mai importante ambasade ale noastre şi plecă în străinătate. De aci încolo, zvonurile ce nu încetaseră să circule pe seama lui căpătară tonuri oarecum mai sumbre; se vorbea, astfel, de nişte lucruri neplăcute ce i s-ar fi întâmplat în străinătate, dar nimeni n-ar fi ştiut să spună despre ce anume era vorba. Cert era însă că, între timp, îşi sporise averea cu încă patru sute de suflete, achiziţie despre care am şi amintit mai înainte. După o şedere de mai mulţi ani în străinătate, prinţul se reîntoarse în ţară cu un grad înalt în diplomaţie şi ocupă imediat un post foarte important la Petersburg. La Ihmenevka se şoptea că are de gând să se recăsătorească, înrudindu-se astfel cu familia bogată, de viţă veche, a unor nobili influenţi. „Ţinteşte sus! Ca mâine o să-l vedem mare demnitar!” spunea Nikolai Sergheici, frecându-şi mâinile de mulţumire. Pe vremea aceea îmi urmam studiile la Universitatea din Petersburg şi îmi aduc aminte că Ihmenev mi-a scris anume să mă interesez dacă zvonurile cu privire la căsătorie erau sau nu întemeiate. De altfel, i se adresase şi prinţului să mă ia sub protecţia lui; dar scrisoarea aceea rămăsese fără răspuns. Am putut afla doar atât: că fiul prinţului, crescut mai întâi în casa contelui Nainski şi mai târziu la un institut nobiliar superior, tocmai îşi isprăvise studiile la nouăsprezece ani. Îl vestii despre toate acestea pe Ihmenev şi adăugai în scrisoarea mea că – desigur – prinţul îşi iubea mult fiul, că-l răsfăţa şi-şi făcea de pe acum în privinţa lui strălucite planuri de viitor. Toate acestea le aflasem de la colegii mei,

studenţi la universitate, care-l cunoşteau pe tânărul prinţ. Nu mult după aceea, într-o buna dimineaţă, Ihmenev primi de la prinţ o epistolă care-l uimi peste măsură…

Prinţul care până atunci, după cum am mai spus, se mărginise în raporturile cu Nikolai Sergheici numai la o co-respondenţă rece, de afaceri, îi scria acum sincer şi amănunţit, ca unui bun prieten, despre treburile sale de familie: geplângea de fiul său, a cărui purtare îi pricinuia multă amărăciune; că deşi nu trebuiau luate în seamă ştrengăriile unui băieţandru (vădit lucru, încerca să-l scuze), se hotărâse totuşi să-l pedepsească, să-l mai sperie, trimiţându-l să stea câtva timp la ţară, sub supravegherea lui Ihmenev. Mai scria că se bizuie pe deplin „pe bunul şi nobilul Nikolai Ser-gheevici şi, mai cu seamă, pe Anna Andreevna” şi-i ruga pe amândoi să-l primească pe zănaticul său fiu în familia lor, să-l îndemne şi să-l povăţuiască a asculta, meditând în singurătate, glasul cuminţeniei; iar dacă le era cu putinţă – să-l iubească, dar mai ales să-i îndrepte firea uşuratică şi „să-i insufle reguli de comportare severe şi salutare, fără de care omul nu poate răzbi în viaţă”…Fireşte, bătrânul Ihmenev conveni încântat să îndeplinească rugămintea prinţului. Tânărul prinţ fu primit în casa lui ca un fiu şi în scurt timp Nikolai Sergheici îl îndrăgi aproape la fel ca şi pe Nataşa. De altminteri, chiar şi mai târziu, după ce rupsese orice legătură cu prinţul Piotr Alexandrovici, continua să-şi aducă aminte cu drag de al său Alioşa, cum se obişnuise el să-i spună tânărului Alexei Petrovici. Şi într-adevăr, Alioşa era un băiat încântător: frumos, delicat şi sensibil ca o femeie, plin de exuberanţă şi de candoare, sincer şi însufleţit de cele mai nobile simţăminte, cu o inimă iubitoare, dreaptă şi recunoscătoare, el deveni idolul familiei Ihmenev. Cu toate că păşise în al douăzecilea an al vieţii, era încă tot copil. Anevoie şi-ar fi lămurit cineva motivele ce-l determinaseră pe tatăl său, care – aşa se spunea cel puţin – îl iubea nespus de mult, să-l surghiunească atât de nemilos. Se zvonea că

tânărul ar fi dus la Petersburg o viaţă trândavă şi uşuratică, că ar fi refuzat cu încăpăţânare să ocupe o slujbă, ceea ce îl amăra mult pe părintele său. În discuţiile cu Alioşa, Nikolai Sergheici se feri să aducă vorba despre asta, deoarece era evident că „în scrisoarea sa prinţul Piotr Alexandrovici preferase să treacă sub tăcere adevărata cauză pentru care-şi surghiuneşte fiul. De altfel, circulau tot felul de zvonuri despre o nesocotinţă „p neiertat a lui Alioşa şi despre legătura lui cu o doamnă, nu ştiu ce provocare la duel, despre o pierdere fantastică la un joc de cărţi, ba unii mergeau şi mai departe, pomenind despre însuşirea unei sume de bani ce nu-i aparţinea şi pe care tânărul o cheltuise în scopuri frivole. Iar după părerea altora, hotărârea prinţului de a-şi îndepărta fiul nu se datora vreunei vini a acestuia, ci era determinată de consideraţii cu substrat pur egoist, în vederea unor combinaţii personale. Nikolai Sergheici respingea cu indignare această alegaţiune, mai ales că-şi dădea seama cât îl adoră Alioşa pe tatăl său. Cu toate că nu-l cunoscuse nici în copilărie, nici în adolescenţă, vorbea despre tânărul prinţ cu o admiraţie entuziastă, de unde se vedea limpede că se afla cu desăvârşire sub influenţa acestuia. În flecărerile sale, Alioşa pomenea uneori de o contesă, căreia îi făcuseră curte şi tatăl şi fiul şi la care el, Alioşa, s-ar fi bucurat de mai mult succes, fiind cel preferat, pentru care motiv tatăl se supărase cumplit pe el. Întâmplarea aceasta o povestea totdeauna în-cântat la culme şi făcând mare haz, cu o candoare aproape copilărească; dar Nikolai Sergheici căuta întotdeauna să-l împiedice a mai continua istorisirea acestei întâmplări. Alioşa confirmă de asemenea zvonul că tatăl său ar avea de gând să se recăsătorească.

Împlinise astfel aproape un an de surghiun; la anumite intervale, trimitea cu regularitate tatălui său scrisori cuminţi şi respectuoase; în cele din urmă, se obişnuise atât de bine şi-i plăcuse atât de mult la Vasilievskoe, încât îl imploră pe tatăl său, când acesta veni la moşie în timpul

verii (anunţân-du-şi sosirea din timp) să-l lase la Vasilievskoe cât mai mult cu putinţă, susţinând că este născut pentru viaţa la ţară. Toate hotărârile lui Alioşa, toate pornirile lui se datorau receptivităţii sale excesive, firii nervoase, inimii învăpăiate, nechibzuinţei sale care mergea uneori până la absurd ca şi neîngrăditei sale înclinări de a se supune oricărei înrâuriri dinafară din pricina lipsei totale de voinţă. Prinţul însă primi rugămintea fiului său cu oarecare suspiciune… În general, Nikolai Sergheici îşi recunoştea cu greu „prietenul” de odinioară; prinţul Piotr Alexandrovici părea acum cu totul schimbat. Găsea numai cusururi în tot ce făcea Nikolai Sergheici, iar la verificarea scriptelor privind administrarea moşiei se arătă de o lăcomie şi de o zgârcenie dezgustătoare, manifestând o neîncredere de neînţeles. Toate acestea îl mâhniră profund pe bunul Ihmenev, care mult timp nu ştiu 29 ce să mai creadă. Acum, toate mergeau de-a-ndoaselea, absolut contrar felului cum decurseseră lucrurile la prima vizită a prinţului, cu paisprezece ani în urmă; prinţul căută să-şi cunoască vecinii, pe cei mai de seamă, bineînţeles, iar pe Nikolai Sergheici nici nu-l vizita şi-l trata ca pe un subaltern. Apoi deodată, ca din senin, surveni ceva cu totul neexplicabil; fără nici un motiv aparent, între prinţ şi Ihmenev se produse o ruptură violentă. Cei din spatele uşii biroului înregistraseră un schimb de cuvinte grele şi jignitoare rostite de ambele părţi. Ihmenev părăsi indignat Vasilievskoe, dar lucrurile nu se opriră aci. Prin tot judeţul se răspândi fulgerător un val de bârfeli infame. Se spunea cum că Nikolai Sergheici, ghicind firea tânărului prinţ, îşi pusese în gând să-i speculeze slăbiciunile; că fiica lui, Nataşa (care împlinise şaptesprezece ani), ştiuse să-l prindă în mreje pe tânăr şi că părinţii ei, prefăcându-se a nu băga de seamă, încurajaseră această iubire; că Nataşa, vicleană şi „imorală”, îl vrăjise, pur şi simplu, pe acest tânăr de douăzeci de ani, care, din pricina manevrelor ei perfide, nu mai putuse vedea, vreme de un an, nici o tânără cu

adevărat nobilă, deşi prin casele onorabile ale moşierilor din împrejurimi se pârguiau atâtea fete. Se mai da ca precis faptul că tinerii îndrăgostiţi hotărâseră să se cunune în satul vecin, Grigorievo, la cincisprezece verste depărtare de Vasilievskoe, chipurile, fără ştirea părinţilor fetei, care însă erau la curent cu toată istoria, până la cele mai mici amănunte, călăuzindu-şi fiica, pas cu pas, cu sfaturile lor interesate. În sfârşit, un volum întreg n-ar fi de ajuns să cuprindă tot ce au putut să născocească în această privinţă cumetrele de ambe sexe din judeţ. Mai surprinzător era însă faptul că însuşi prinţul dădu crezare tuturor acestor scorneli ajunse la cunoştinţa lui prin-tr-o scrisoare anonimă trimisă din provincie şi că se grăbise să vină tocmai din această pricină de la Petersburg direct la Vasilievskoe. Fără îndoială că toţi cei care-l cunoşteau cât de cât pe Nikolai Sergheici ar fi avut toate temeiurile să nu creadă nici un cuvânt din învinuirile ce i se aduceau; dar cum se întâmplă de obicei în astfel de împrejurări, fiecare îşi dădea frâu liber curiozităţii, comenta pe larg şi cu subînţelesuri cele auzite, clătina din cap şi rostea cuvinte grele de reprobare. Ihmenev era prea mândru ca să încerce reabilitarea reputaţiei fiicei sale în ochii cumetrelor şi-i interzise frefea n-a ştiut nimic despre toate aceste birfeh şi calomnii; i şi ascunsese cu grijă toată istoria aceasta şi fata continua să fie veselă şi inocentă ca un copil de doisprezece ani.

Între timp cearta îşi adâncea rădăcinile. Binevoitorii zeloşi nu-şi pierdeau timpul de pomană. Se găsiră denunţători şi martori care izbutiră să-l facă pe prinţ a crede că felul cum Nikolai Sergheici îi administrase moşia ani de-a rândul era departe de a putea fi socotit drept un model de onestitate. Mai mult. se străduiră a-l convinge că la vânzarea unei pădurici, cu vreo trei ani în urmă, Ihmenev ar fi tăinuit douăsprezece mii de ruble, lucru care putea fi dovedit prin probe incontestabile în faţa judecăţii, dat fiind că Ihmenev procedase la această vânzare fără vreo procură legală din partea prinţului; o vânduse din proprie iniţiativă, aşa cum îl

tăiase capul, reuşind să-l convingă abia mai târziu pe prinţ de utilitatea vânzării şi făcând venit în casă o sumă mult mai mică decât aceea pe care o primise în realitate. Bineînţeles, toate acestea nu erau decât pure calomnii, după cum se şi dovedi mai târziu, dar prinţul le dădu crezare şi în faţa unor martori îl învinui pe Nikolai Sergheici de hoţie. Nemaiputând suporta o asemenea insultă, Ihmenev îi răspunse pe acelaşi ton; se petrecu atunci o scenă groaznică, după care urmă procesul. Nikolai Sergheici, care nu ştiuse să-şi asigure din timp o serie de probe scrise, absolut indispensabile, dar mai ales lipsit cu desăvârşire de protecţie şi de orice experienţă în astfel de treburi, se văzu curând în situaţia de a pierde procesul, pomenindu-se într-o bună zi cu moşia pusă sub sechestru. Exasperat de întorsătura pe care o luau lucrurile, bătrânul părăsi totul şi se hotărî să se mute Ia Petersburg, spre a întreprinde personal demersurile necesare pentru a i se face dreptate. Încredinţa apărarea intereselor sale în proces unui avocat cu experienţă şi se stabili în capitală. Se pare că prinţul îşi dădu în curând seama că-l învinuise pe nedrept. Dar jignirile de ambele părţi fuseseră atât de grave, încât nu mai putea da înapoi; îndârjit la culme, el depuse toate eforturile ca să obţină cu orice preţ câştig de cauză în acest proces, adică, de fapt, să ia ultima bucată de pâine de la gura fostului său administrator.

CAPITOLUL V.

Aşadar, Ihmenevii se mutară la Petersburg. N-am să descriu revederea mea cu Nataşa după o despărţire atât de lungă. Trebuie să mărturisesc însă că în cei patru ani n-o uitasem o clipă. Desigur, nici eu însumi nu-mi dau prea bine seama de sentimentul cu care îmi aminteam de dânsa; dar când ne-am revăzut, am înţeles imediat că îmi era hărăzită de soartă. La început, vreau să spun, în primele zile după sosirea lor, am avut mereu impresia că în toţi anii aceştia cât am stat departe de ei, Nataşa nu se dezvoltase cine ştie ce mult, nu se schimbase aproape de loc şi rămăsese

aceeaşi fetiţă de odinioară, aşa cum o cunoscusem altădată. Treptat însă, pe măsură ce se scurgeau zilele, descopeream la ea mereu ceva nou, ce nu cunoscusem încă, lucruri care-mi rămăseseră parcă înadins ascunse, ca şi cum fata ar fi căutat să-şi ferească sufletul de mine; o, dar cu câtă desfătare gustam încercarea aceea de a-i ghici sufletul! La începutul şederii sale la Petersburg, bătrânul Ihmenev era nervos şi înveninat. Treburile mergeau prost; se indigna, îşi ieşea din fire, îl vedeam tot timpul preocupat de actele şi hârtiile lui şi nu-i ardea de loc de noi. Anna Andreevna, pe de altă parte, părea cu totul descumpănită şi la început nu era în stare să înţeleagă nimic. Petersburgul o înfricoşa. Ofta într-una, tremura, tânjea necontenit după viaţa de la ţară, fugind mereu cu gândul la Ihmenevka; se perpelea cumplit pentru că Nataşa ajunsese la vârsta măritişului şi că n-avea pe nimeni care să se gân-deascâ la soarta ei; în atare clipe, negăsind pe altcineva mai demn de încrederea ei, se apuca să-mi facă mie felurite destăinuiri ciudate.

Era chiar perioada când, cu puţin înainte de sosirea lor, isprăvisem primul meu roman, acela cu care începe cariera mea literară; ca debutant ce eram, la început nu prea ştiam ce-aş putea face cu el. Ihmenevilor nu le spusesem nimic, deşi mă dojeneau într-una şi erau gata să se certe cu mine pentru că mă complac a sta fără nici o ocupaţie şi nu mă învrednicesc să-mi caut o slujbă. Bătrânul îmi reproşa acest lucru cu destulă asprime şi amărăciune în glas; o făcuse cu gând bun, bineînţeles, în grija părintească ce-mi purta. Mie însă îmi era ruşine să mărturisesc natura ocupaţiilor mele.

Cum era să le spun aşa, de-a dreptul, că nu mă ispiteşte cariera de funcţionar şi că vreau să scriu romane? De aceea, căutam deocamdată să tărăgănez lucrurile, asigurându-l că nimeni n-a vrut până acum să mă angajeze, dar că mă zbat totuşi să-mi găsesc o slujbă. Ihmenev n-avea timp să-mi controleze spusele. Într-o zi însă Nataşa, după ce ascultase toată discuţia noastră pe această temă, m-a tras misterios deoparte, şi, implorându-mă cu lacrimi în

ochi să mă gândesc la viitorul meu, a încercat să mă iscodească, doar-doar o afla cu ce anume mă ocup; văzând totuşi că nu izbuteşte, m-a pus să jur că n-am să mă nenorocesc pentru toată viaţa trândăvind şi umblând ca un pierde-vară. E drept că m-am ferit a-i destăinui ceva despre preocupările mele, dar tot atât de adevărat este că un singur cuvânt de aprobare din partea ei cu privire la lucrarea mea (e vorba de primul meu roman) aş fi preferat-o tuturor laudelor pe care mi-a fost dat să le aud mai târziu din partea criticilor şi a cunoscătorilor. Dar iată că-mi apăru, în sfârşit şi romanul. Cu mult înainte de publicarea lui, se stârnise în lumea literară zarvă mare. B. s-a bucurat ca un copil6, citindu-mi manuscrisul. Şi totuşi, dacă e vorba să afirm că am fost vreodată fericit, nu m-aş gândi la primele clipe ale acelui succes îmbătător, ci mai cu-rând la perioada când încă nu citisem şi nu arătasem nimănui manuscrisul meu; la nopţile acelea lungi, petrecute între nădejdi şi visări exaltate; la nopţile de pasionată dragoste pentru lucrarea mea; la nopţile acelea când mă înfrăţisem cu plăsmuirea mea, cu personajele mele dragi, ca şi cum ele ar fi existat aievea; când îmi împărţeam cu ele bucuriile şi necazurile; ba uneori vărsăm lacrimi sincere de compasiune pentru sărmanul meuexen. Jtfici n-aş putea descrie cât de mult s-au bucurat bătrmii de succesul pe care l-am obţinut, deşi la început se arătară foarte miraţi – atât de ciudate li se păreau toate acestea! Anna Andreevna, de pildă, nu voia să creadă nici în ruptul capului că proaspătul, mult lăudatul scriitor este acel Vanea, care etc, etc şi tot da mereu din cap neîncrezătoare. Bătrânul păstră îndelung o rezervă circumspectă; rezistă mult timp pe poziţii; ba la început, când prinseră a se răspândi prin oraş zvonurile, se arătă chiar foarte alarmat. Ţinu să-mi vorbească despre cariera de funcţionar pierdută, şi, în general, despre viaţa dezordonată a maz tuturor scriitorilor. Dar veştile soseau neîntrerupt la urechile lui, o dată cu anunţurile de prin reviste, şi, în cele din urmă, cuvintele de laudă, pe care le

auzise despre mine din gura unor persoane în care avea încredere nelimitată, îl făcură să-şi schimbe părerea despre cele scriitoriceşti. Iar când a văzut că mi s-au plătit şi bani şi a aflat ce onorarii se pot încasa pentru o lucrare literară, ultimele lui îndoieli se risipiră cu totul. Trecând repede de la îndoieli la încredere deplină, entuziastă, bucurându-se ca un copil de norocul ce dăduse peste mine, se lăsă deodată captivat de cele mai nestăvilite speranţe, de cele mai ispititoare visuri privind viitorul meu. Nu era zi să nu făurească pentru mine noi şi noi proiecte şi planuri de viitor şi câte şi mai câte nu găseai închipuite în ele! Începuse chiar a-mi arăta şi o consideraţie cu totul neobişnuită pentru relaţiile noastre de până atunci. Şi totuşi, mi-aduc aminte, se întâmpla ca îndoielile să-l asalteze din nou; de multe ori, în plin elan al fanteziei, îl vedeam alunecând iar în păienjenişul incertitudinii.

„Scriitor, poet! Mi se pare cam ciudat, nu ştiu cum… Nu prea am auzit ca poeţii să se aleagă cu vreun cin, să ajungă j şi ei în rândul oamenilor. Ia, nişte scribi nenorociţi, oameni pe care nu te poţi bizui niciodată!”

Am observat că stările acestea de îndoială şi reflecţii sceptice îl cuprindeau de cele mai multe ori pe înserat (ţin foarte bine minte orice amănunt din acea perioadă minunată!). Către seară, bătrânul nostru devenea întotdeauna extrem de nervos, sensibil şi neîncrezător. Nataşa şi cu mine ştiam acest lucru şi ne distram anticipând ceea ce va urma. În asemenea clipe, ca să-i mai ridic moralul, îi povesteam fie anecdote despre accesele de grandomanie ale lui Sumarokov7, după ce i se acordase gradul de general, fie despre înalta preţuire de care s-a bucurat Derjavin, căruia i s-a trimis în dar o tabacheră plină cu monezi de aur, fie despre memorabila vizită pe care împărăteasa însăşi o făcuse lui Lomonosov; i-am povestit şi despre Puşkin şi despre Gogol.

— Am auzit, frăţioare, am auzit despre toate astea, încerca să obiecteze bătrânul, care auzea poate pentru prima oară

în viaţa lui istoriile acestea. Hm! Ştii, Vanea, aş vrea, totuşi, să-ţi fac o mărturisire: mă bucură mai ales faptul că toate compunerile astea ale tale nu sunt scrise în versuri. A scrie versuri, dragul meu, nu-i o treabă serioasă; nici nu încerca să mă contrazici, crede-mă pe mine, că-s bătrân şi nu-ţi doresc decât binele; versurile-s neghiobie curată, pierdere de vreme şi atâta tot! N-au decât să le scrie şcolarii, poate că lor le sade bine. Versurile astea îi duc pe alde voi, tinerii, de-a dreptul la balamuc… Mă rog, Puşkin e mare, nu zic ba! Şi totuşi, nişte stihuleţe şi nimic mai mult; ceva nebulos. De altfel, nici nu prea l-am citit pe Puşkin… Pe când proza e cu totul altceva! Aici, autorul are cum să şi pové-ţuiască, vorbind, bunăoară, despre dragostea de patrie, ori, în general, despre virtuţi… Hm! Eu, frăţioare, nu mă ştiu exprima, dar sper că mă înţelegi: ţi-o spun, fiindcă te iubesc. Ia să-ţi auzim compunerea! Încheie el cu un aer oarecum protector, când în sfârşit am adus cu mine cartea şi ne-am instalat cu toţii după ceai în jurul mesei. Citeşte-ne, să aflăm şi noi ce-ai zmângălit acolo; ai stârnit o vâlvă, de-ţi merge fala în tot oraşul! Să vedem! Să vedem!

Am deschis cartea ca să încep lectura. În seara aceea tocmai ieşise de sub tipar romanul meu şi, reuşind să pun mâna pe un exemplar, am alergat într-un suflet să-l citesc Ihme-nevilor.

Ce necăjit şi amărât am fost că n-am avut cum s-o fac mai înainte! Unicul exemplar de manuscris îl predasem editorului! Nataşa a şi plâns de ciudă, m-a certat, mi-a reproşat că alţii vor citi romanul înaintea ei… Dar iată-ne, în sfârşit, adunaţi în jurul mesei. Bătrânul luă o înfăţişare rezervată şi solemnă. Era hotărât să privească lucrurile cu toată seriozitatea, deci pornit pe o critică aspră. „Vreau să mă conving personal”, spusese el. Anna Andreevna arboră şi ea o mină festivă; doar că nu-şi pusese o scufiţă nouă anume pentru asta. Observase ea de mult că mă uit la nepreţuita ei Nataşa cu infinită dragoste; că mi se taie respiraţia şi mi se tulbură privirea când stau de vorbă cu

dânsa şi că, la rândul ei, Nataşa mă săgetează cu priviri mai scânteietoare decât altădată. Da! Sosise, în sfârşit, momentul acesta; sosise într-o clipă de izbândă, de speranţe ameţitoare, de fericire deplină – toate sosiseră dintr-o dată. Mai observase bătrânica şi că soţul ei începuse de la o vreme să mă laude cam peste măsură şi să ne privească, pe mine şi pe fiică-sa, într-un chip deosebit… Şi, deodată, o cuprinse teama: nu eram totuşi nici prinţ, nici conte, nici nobil latifundiar, nici măcar consilier de colegiu cu studii juridice, un tânăr cu pieptul plin de decoraţii şi frumos ca în poveşti! Visurile Annei Andreevna nu cunoşteau jumătăţi de măsură.

„îl laudă lumea, gândea ea despre mine, dar pentru ce – nu se ştie. Cică-i scriitor, poet… Ce-i aia… Scriitor?”

CAPITOLUL VI.

Cartea le-am citit-o într-o singură seară. Am început numaidecât după ceai şi am stat până pe la două după miezul nopţii. La început, bătrânul îşi cam încruntase sprâncenele. Se aşteptase, probabil, la ceva neînchipuit de măreţ, la ceva care, poate, să nu-i fie nici lui tocmai pe înţeles, dar negreşit foarte elevat şi măreţ, bineînţeles; când colo, nimic din toate astea; nu auzea decât lucruri prea obişnuite şi atât de cunoscute, mă rog, exact ceea ce vezi întâmplându-se zilnic în jurul nostru. Şi barem de-ar fi fost eroul cine ştie ce om mare sau interesant, sau măcar subiectul să-l fi luat din istoria ţării, ca în „Roslavlev”, să zicem, sau în „Iuri Miloslavski” 8; aici însă era vorba de un biet slujbaş mărunt, umil şi prăpădit, ba şi cam sărac cu duhul, se pare, care nici măcar nasturii de la uniformă nu-i avea la locul lor – şi toate acestea erau scrise într-o limbă atât de simplă, cu nimic deosebită de felul obişnuit al nostru de a vorbi între noi… Ca să vezi! Bătrânica se uita întrebătoare la Nikolai Sergheici, cu o mină puţin bosumflată, ca şi cum s-ar fi simţit jignită., Nu, zău, ce rost avea să se tipărească asemenea fleacuri, ba să le şi asculţi citindu-ţi-se şi unde mai pui că pentru toate astea, auzi, s-au plătit şi bani!”

părea că-i citeai gândurile pe faţă. Nataşa era foarte atentă; asculta cu înfrigurare, nu-şi lua privirea o clipă de pe chipul meu, îmi urmărea încordată mişcarea buzelor, felul cum pronunţ fiecare cuvânt, mişcându-şi, la rândul ei, fără să-şi dea seama, după mine, buzele încântă-toare. Şi poate n-o să mă credeţi, dar înainte să ajung cu lectura la jumătatea cărţii, ochii ascultătorilor mei erau plini de lacrimi. Anna Andreevna plângea sincer, compătimindu-mi eroul şi cu o mişcătoare naivitate ar fi voit să-i fie de folos *măcar cu ceva în nenorocirile ce-l loviseră; cel puţin aşa am înţeles eu, din scurtele ei exclamaţii. Bătrânul renunţase, se vede treaba, la pretenţia de a i se oferi o plăsmuire cu un conţinut măreţ, înălţător: „Chiar de la primul pas sare în ochi că nu-i cine ştie ce operă grozavă, ia, o istorioară oarecare; în schimb, te înduioşează mult, zise el, începi să-ţi dai prea bine seama ce se petrece în jurul tău şi lucrurile astea nu le mai poţi uita; vezi că sijamujcel mai umil, cel mai bătut de soartă este şi el totuşi un sui]5tjd «-©aa4i. Îlţi: £iJrate!” Nataşa asculta, plângea şi pe ascuns, sub masă îmi strângea mâna cu putere. Lectura luă sfârşit. Nataşa se ridică; obrajii îi ardeau şi avea ochii înlăcrimaţi; deodată, îmi luă mâna, mi-o sărută şi fugi din odaie. Părinţii ei se priviră îndelung.

— Hm! Ca să vezi cât e de exaltată! Făcu bătrânul, uimit de gestul fiicei sale. De altfel, nu-i nimic rău în asta, adăugă el; dimpotrivă, e o pornire frumoasă! Are o inimă minunată, copila asta… Continuă el să metecăie prin vorbe, privindu-şi pieziş nevasta, vrând parcă s-o scuze pe Nataşa şi totodată să mă scuze şi pe mine.

Dar Anna Andreevna, cu toate că în timpul lecturii se arătase destul de tulburată, mă privea acum ca şi când ar fi vrut să spună: „Mă rog, că Alexandru Machedon e un erou, nu mai încape vorbă dar de ce să se fărâme din pricina asta scaunele?” 9 etc.

Nataşa se întoarse curând, veselă şi fericită, şi, trecând pe Iîngă mine, mă ciupi pe furiş. Bătrânul se apucă iarăşi să-mi

judece „serios” povestirea, dar nemaiputându-şi stăpâni bucuria, îşi dădu drumul:

— Ei bine, frăţioare, să ştii că mi-a plăcut, e foarte-foarte frumos! Ce să mai vorbim, mi-ai făcut o mare bucurie! O bucurie la care nici nu m-aş fi aşteptat. Bineînţeles nu e ceva înălţător, grandios, e limpede ca lumina zilei… Uite, am pe măsuţa mea Eliberarea Moscovei10. La Moscova a şi fost scrisă cartea. Acolo se vede dintr-o dată, de la cele dintâi pagini, că omul se avântă spre culmi în zbor de şoim, ca să zic aşa… La tine însă, Vanea, totul apare mai simplu şi mai pe înţeles, fii tocmai de aceea îmi place mai mult, că e mai pe înţeles! Ce ai scris tu acolo îmi pare atât de cunoscut, ca şi cum totul mi s-ar fi întâmplat chiar mie. La urma urmei, cui folosesc acele cărţi înălţătoare? Nici chiar eu nu le-aş fi înţeles. Ce-i drept, s-ar cuveni să-ţi mai netezeşti ici, colo, stilul: te laud eu, da orice s-ar spune, prea puţin înălţătoare sunt toate astea. Ei, dar acum n-ai ce să-i faci: cartea e gata tipărită. Poate că la ediţia a doua mai schimbi câte ceva. Cred că apare şi într-o a doua ediţie, nu-i aşa? Ce zici, apare? Şi mai capeţi nişte bani. Hm!

— Ţi-au dat şi bani pentru asta, Ivan Petrovici? Întrebă Anna Andreevna. Mă uit la dumneata şi nu-mi vine să cred. Dumnezeule, ca să vezi pe ce dă lumea astăzi bani!

— Ştii, Vanea, continuă bătrânul înflăcărându-se tot mai mult, treaba asta, chiar dacă nu e la fel cu o slujbă, e o carieră, totuşi. Cartea aceasta o vor citi, probabil şi persoane sus-puse. Uite, spuneai că Gogol primeşte în fiecare an ajutoare, e trimis şi prin străinătăţi. Poate c-o să ai şi tu parte de aşa ceva. Sau e prea devreme încă? Trebuie să mai compui şi altceva? Atunci, dă-i zor, băiatule! Aşterne pe hârtie cât mai repede! Nu te culca pe lauri! Nu-i vreme de pierdut.

Bătrânul le spunea toate astea cu atâta convingere şi bunătate, încât nu mă înduram să-l opresc, să-i curm zborul fanteziei.

— Sau le vine, să zicem, să-ţi dea o tabacheră… Tot ce se poate. Favorurile nu au un calapod anume. Aşa, un semn de încurajare… Sau, de… Poate că ai să nimereşti chiar la Curte, adăugă el cu înţeles, aproape în şoaptă, arborând un aer solemn, mijind ochiul stâng. Sau nu-ţi vine a crede că ai putea ajunge şi la Curte? Ar fi şi cam prea devreme… Nu-i aşa?

— Ei şi tu, la Curte! Îl domoli Anna Andreevna cu un aer oarecum ofensat.

— N-a rămas mult să mă faceţi şi general, am răspuns eu râzând din inimă.

Bătrânul râse şi el. Părea tare mulţumit.

— Excelenţă, poftim la masă! Strigă zglobie Nataşa, care între timp pregătise de cină.

Râzând în hohote, ea alergă către tatăl ei şi-l cuprinse duios cu braţele ei fierbinţi.

— Bunul meu tătic! Bătrânul era emoţionat.

— Bine, bine, să lăsăm asta! Am spus-o aşa, într-o doară. Până una, alta, să trecem mai bine la masă. Tu, sentimentalo! Adăugă el, mângâind-o pe Nataşa pe obrăjorul parfumat, cum li plăcea lui să facă la orice prilej. Să ştii, Vanea, că ţi le-am spus toate astea fiindcă mi-eşti drag. Cu toate că nu eşti general (mai ai mult până acolo!), ei, da oricum, s-ar putea spune că acum eşti un om cunoscut, un alcătuitor de cărţi!

Azi, tăticule, nu se mai spune alcătuitor, ci scriitor.

Cum? Nu se mai spune alcătuitor? Ei, uite că n-am ştiut. Bine, să-i zicem atunci scriitor. Altceva am vrut să spun: şambelan, fireşte, n-au cum să te facă numai pentru că ai scris un roman; la aşa ceva nici nu trebuie să ne gândim, dar poţi să-ţi croieşti un drum; să ajungi, de pildă, ataşat la o ambasadă. S-ar putea să te trimită în străinătate, Italia, să zicem, ca să-ţi cauţi sănătatea sau să te perfecţionezi într-ale ştiinţelor; te vor ajuta cu bani. Şi din partea ta, bineînţeles, totul trebuie să fie cât se poate de onorabil; orice sumă de bani sau orice distincţii vei primi să fie pe

merit, pentru muncă cinstită, ca o răsplată binemeritată şi nu aşa, pentru te miri ce, prin protecţii…

— Vezi să nu ţi se urce la cap atunci, Ivan Petrovici şi să nu vrei să mai ştii de noi, adăugă în glumă Anna An-dreevna.

— Fericeşte-l încalţe pe loc cu o decoraţie, tăticule, că numai ataşat nu-i cine ştie ce mare rang.

Şi Nataşa mă ciupi iar de mână.

— Uită-te la ea cum râde de mine! Se burzului bătrânul, privindu-i fericit faţa îmbujorată, cu ochişorii strălucind ca două steluţe. Poate că aveţi dreptate, dragii mei, mi se pare că am mers cam prea departe, de parcă aş fi Alnaskaru: de altfel, cam aşa am fost eu întotdeauna… Şi totuşi, mă uit la tine, măi Vanea şi mi se pare că eşti atât de simplu…

— O, Doamne, Dumnezeule! Şi cum ai fi vrut să fie, tăticule?

— Nu, nu, nu m-ara exprimat tocmai bine. Voiam să spun, Vanea, că înfăţişarea ta nu are nimic de poet… Se zice că poeţii sunt palizi la faţă, poartă părul nu ştiu cum, aparte şi au o expresie a ochilor, ca la Goethe, de pildă, sau la alt-careva… Am citit eu despre de-alde astea în Abbaddonna. T2 Ce, nu-i aşa? Sau vi se pare că iar am luat-o razna? Uitaţi-vă la ştrengăriţă asta, cum râde de mine! Eh, dragii mei, nu prea am eu învăţătură multă, dar ştiu să pricep cu inima. Hai să zicem că faţa n-are nici o importanţă şi n-ar fi cine ştie ce mare nenorocire; mie şi faţa ta mi-e dragă şi-mi place mult aşa cum este,. Dar nu la asta m-am gândit,. Liucrul cel roai de seamă, Vanea, e să rămâi uri om cinstit, să duci o viaţă onestă, să nu ţi se urce fumurile la cap! Ai înaintea ta un drum deschis. Urmează-l cu inima neîntinată; acesta mi-a fost î gândul, da. Da. Şi chiar asta am vrut să spun!

Ce zile minunate! Toate ceasurile de răgaz, toate serile mi le petreceam la ei. Îi aduceam bătrânului, când veneam din oraş, ştiri din lumea literelor, despre literaţi, pentru care, nu ştiu de ce, prinsese dintr-o dată interes; ba începuse chiar să citească şi articolele de critică ale lui B., despre

care îi vorbisem atâta şi pe care abia îl înţelegea; totuşi, îl lăuda cu entuziasm, tunând şi fulgerând împotriva adversarilor acestuia care scriau la Severnâi Trulen ls. Dar şi bătrânica veghea cu străşnicie la ceea ce se petrecea între mine şi Nataşa; nu reuşi ea, fireşte, să vadă chiar totul! Noi ne şi spusesem cuvântul hotărâtor şi mi-a fost dat, în sfârşit, să văd cum Nataşa, ple-cându-şi sfioasă căpşorul, rostise aproape şoptit, cu buzele-i întredeschise, cuvântul da. În curând, aflară şi bătrânii hotărârea noastră: căzură pe gânduri, mai chibzuiră, iar Anna Andreevna clătină mult timp din cap. Totul îi părea ciudat şi înfricoşător. Nu-i prea inspiram multă încredere.

— Ţi-a surâs norocul, Ivan Petrovici, îmi spuse ea, dar dacă n-o să-ţi mai meargă la fel şi în viitor, sau dacă se mai întâmplă cine ştie ce, cum va fi atunci? De-ai avea cel puţin o slujbă!

— Uite ce vreau să-ţi spun, Vanea, hotărî bătrânul după un timp, am băgat şi eu de seamă că e ceva între voi, am priceput şi, mărturisesc, m-am bucurat că tu şi cu Nataşa… Ei, dar ce mai atâta vorbă! Amândoi sunteţi încă tineri şi Anna Andreevna cam are dreptate. Să mai aşteptăm puţin! Să zicem că tu ai talent, ba încă mult talent… Ce-i drept, nu eşti chiar un geniu, cum s-a scris atâta despre tine la început, ci pur şi simplu ai talent. (Uite, chiar astăzi am citit o critică, aceea din Truten, în care te cam ia în răspăr. Ei, dar ce să mai vorbim, că doar ştim noi ce fel de gazetă-i asta!) Aşadar, îţi dai şi tu seama: talent încă nu înseamnă bani depuşi la Muntele de Pietate14. Amândoi sunteţi săraci. Să mai aşteptăm un an şi jumătate, hai să zicem numai un an: de ţi-o merge tot aşa, ai să calci şi tu mai cu temei pe drumul tău şi atunci a ta să fie Nataşa; de nu izbuteşti însă, judecă şi tu!… Că doar eşti un om cinstit, gândeşte-te…!

S-a hotărât, prin urmare, să mai aşteptăm. Iar peste un an, iată ce s-a întâmplat.

Da, aproape exact la un an după aceea! Într-o zi senină de septembrie, către seară, vin la bătrânii mei, bolnav, cu inima strânsă şi, de cum intru, mă prăbuşesc pe un scaun, aproape leşinat; oamenii se îngroziră văzându-mă în ce hal eram. Dar nu din pricina asta mi se învârtea capul şi mi se strângea inima de durere, încât înainte de asta poate că de zece ori încercasem să mă apropii de uşa lor şi tot de atâtea ori mă întorsesem înapoi, fără a mă hotărî să bat; şi nici pentru că nu mi-a reuşit cariera pe care o îmbrăţişasem şi nu aveam nici glorie, nici bani; nici pentru că nu izbutisem să ajung „ataşat” şi nu-mi surâsese nici pe departe norocul de a fi trimis în Italia, ca să-mi caut sănătatea; ci pentru că omul poate să trăiască într-un singur an cât în zece şi tot aşa se întâmplase şi cu Nataşa: în anul acela trăise cât în zece. Se săpase între noi o prăpastie de netrecut… Mi-aduc aminte că şedeam tăcut în faţa bătrânului şi-mi frământam distrat pălăria, care şi aşa era destul de mototolită; şedeam pe scaun şi aşteptam, nu ştiu nici eu pentru ce, să iasă Nataşa. Hainele mele erau într-o stare de plâns, aveam faţa suptă, gălbejită şi cu toate astea nu semănăm nici pe departe cu un poet şi nici privirea mea nu trăda nimic din acea măreţie pe care ar fi vrut s-o vadă reflec-tându-se în ea bunul meu Nikolai Sergheici. Bătrânica mă privea cu sinceră compasiune, dar prea grăbită ca să-i poată ascunde gândul nemărturisit: „Şi când te gândeşti că ăsta era cât pe-aci să-i fie Nataşei logodnic, ajută-ne Doamne şi ne miluieşte!”

— N-ai vrea o ceaşcă de ceai, Ivan Petrovici? (Samovarul clocotea pe masă.) Ei, cum o mai duci, maică? Pari tare bolnav, îmi spuse dânsa pe un ton compătimitor. Parcă o aud şi acum.

Şi parcă o văd aievea: cum îmi spune toate astea şi cum îi tremură în ochi o altă grijă, care-l făcuse şi pe bătrân să se întunece la faţă şi sub povara căreia stătea acum tăcut lângă ceaşca lui de ceai, pradă gândurilor. Ştiam prea bine că în clipele acelea îi neliniştea mult procesul cu

prinţulQaikovski, proces care luase o întorsătură nu tocmai favorabilă pentru ei şi că, pe deasupra, mai surveniseră în viaţa lor şi alte necazuri care l-au zdruncinat pe Nikolai Sergheici atât de tare, încât aproape să-l trântească la pat. În urmă cu vreo cinci luni, fiul prinţului, din pricina căruia se iscase toată zarva cu procesul, găsise prilejul să-i viziteze pe Ihmenevi. Bătrânul, care-l îndrăgise aproape ca pe propriul său copil, încât mai că nu era zi să nu-şi amintească de el, îl primi cu multă bucurie. Anna Andreevna îşi aduse iar aminte de Vasilievskoe şi, bineînţeles, o podidiră lacrimile. Alioşa începu să vina pe la ei tot mai des, fără ştirea tatălui său. Fire deschisă, dreaptă şi cinstită, Nikolai Sergheici respinse cu indignare orice măsuri de precauţie. Dintr-o nobilă mândrie, el nici nu voi să se gândească la ceea ce va spune prinţul când va afla că fiul său este primit iarăşi în casa Ihmenevilor şi în sinea lui dispreţuia toate suspiciunile absurde ale potrivnicului său. Nu se gândi însă bătrânul dacă va avea destulă putere să îndure şi alte jigniri. Tânărul prinţ venea aproape zilnic. Petrecea în casa lor seri întregi, până târziu după miezul nopţii. Prezenţa lui îi înviora şi-i înveselea pe bătrâni. Natural, părintele său află curând totul. Noi clevetiri, dintre cele mai dezgustătoare, făcură ocolul oraşului. Prinţul trimise lui Nikolai Sergheici o scrisoare groaznică, reeditând jignirile de altădată, iar fiului său îi interzise categoric să mai calce pragul Ihmenevilor. Toate astea s-au întâmplat cu vreo două săptămâni înainte de vizita mea la ei. Bătrânul Ihmenev era nespus de îndurerat. Cum? Nataşa lui, suflet neprihănit şi nobil, să fie târâtă din nou în această cloacă! Numele ei curat să fie rostit în chipul cel mai infam de acelaşi om care îl mai jignise o dată!... Şi el să treacă toate astea cu vederea fără a cere satisfacţie? La început, bătrânul căzu pur şi simplu la pat, bolnav de disperare. Toate astea le ştiam şi eu. Îmi parveniseră până în cele mai mici amănunte, deşi timp de trei săptămâni nu trecusem de loc pe la ei, ci zăcusem zdrobit şi bolnav la

mine acasă. Dar mai ştiam şi altceva… Ba nu! Pe atunci presimţeam numai, adică… Ştiam, de fapt, dar nu-mi venea încă să cred că, afară de această supărare, ei mai aveau şi un alt necaz, mult mai mare, care-i frământa mai rău decât orice şi aceasta mă făcea să-i observ cu o privire chinuită. Ce chin mistuitor! Mă tortura dorinţa de a afla adevărul şi teama de a crede şi căutam din răsputeri să îndepărtez cât mai mult clipa fatală. Şi totuşi, venisem anume pentru a înfrunta această clipă. Nu ştiu nici eu ce mipuls inexplicabil mă îndemnase să vin la ei în seara aceea.

— Ce-i cu tine, Vanea? Întrebă deodată bătrânui, revenindu-şi puţin. Ai fost bolnav? N-ai mai dat pe la noi de atâta vreme! Mă simt vinovat faţă de tine: de mult voiam să trec să te văd, dar nu ştiu cum s-a făcut că… Şi iarăşi tăcu în-gândurat.

— Am fost cam bolnav, am răspuns.

— Hm, bolnav! Repetă el după vreo cinci minute. Nici nu mă miră. Ţi-am spus doar, te-am prevenit şi n-ai vrut să mă asculţi! Hm… Ei da, frăţioare, se vede treaba că soarta muzei, de când lumea, e să stea tot prin mansarde, flămândă şi aşa va fi de-a pururi. Asta-i!

Da, tare indispus mai era bătrânul. De nu era durerea lui care-i sfâşia inima, nu deschidea el vorba acum despre muza cea flămândă. Îi scrutai faţa: era suptă-gălbejită, ochii exprimau o profundă nedumerire, încărcată de un gând întrebător pe care înţelegeai că nu e în stare să-l dezlege. Contrar felului său de a fi obişnuit, se arăta impulsiv şi caustic. Anna An-dreevna clătina din cap îngrijorată. Prinzând un moment când bătrânul era întors cu spatele la noi, ea îmi făcu semn cu capul, arătând către dânsul.

— Cum se simte Natalia Nikolaevna? E acasă? O întrebai văzând-o atât de neliniştită.

— E acasă, maică, e acasă, răspunse cam încurcată. Vine îndată, vrea şi ea să te vadă. Doar nu e glumă, de trei săptămâni n-ai mai dat de loc pe aici! Nici nu ştiu cum să-ţi spun:

se petrece ceva cu dânsa, dar ce anume – nu pricep; nu mai ştiu dacă e bolnavă sau sănătoasă; numai Dumnezeu ştie!

Şi aruncă o privire sfioasă spre soţul ei.

— Ce să aibă? N-are nimic! Răspunse Nikolai Sergheici tăios, aproape în silă. E bine sănătoasă. A crescut, acum e domnişoară, ce vreţi, nu mai e copil, asta-i tot. Cine să le mai înţeleagă, aceste tristeţi şi capricii de fată?

— Ei, asta-i acum, capricii! Făcu Anna Andreevna cu un glas ofensat.

Bătrânul nu mai spuse nimic, ci începu să bată mărunt darabana cu degetele pe masă. „Doamne, e cu putinţă să fi intervenit ceva între ei cu adevărat?" mă gândii eu îngrozit.

— Ei, dar pe la voi cum mai merg treburile? Începu iar bătrânul. Ce face B., tot mai scrie critică?

— Scrie, răspunsei eu.

— Ce să mai vorbim, Vanea! Încheie dânsul, dând din mână. De critică ne arde nouă acum?!

Uşa se deschise şi intră Nataşa.

CAPITOLUL VII.

Îşi scosese pălăriuţa din cap şi, după ce o lăsă pe pian, se apropie de mine şi-mi întinse în tăcere mâna. Buzele i se mişcară uşor, ca şi cum ar fi vrut să-mi adreseze un salut; nu rosti însă nici un cuvânt.

Nu ne mai văzuserăm de trei săptămâni. O priveam cu nedumerire şi cu teamă. Ce mult se schimbase în aceste trei săptămâni! Mi se strânse inima de durere, văzându-i obrajii supţi şi palizi, buzele arse ca de friguri şi, sub genele-i negre, ochii mistuiţi parcă de o hotărâre nestrămutată.

Şi totuşi, o, Doamne, cât era de frumoasă! Niciodată mai înainte sau după asta nu mi-a fost dat s-o văd atât de fermecătoare ca în ziua aceea fatală. Să fie oare ea, aceeaşi Nataşa, aceeaşi fetiţă care de-abia acum un an nu-şi mai lua ochii de la mine şi frământându-şi buzele în tăcere, mă asculta citin-du-mi romanul; care făcuse haz şi glumise cu atâta voioşie cu tatăl ei şi cu mine, în seara aceea, când stăteam în jurul mesei? Să fie oare aceeaşi Nataşa, care,

acolo, în odaia aceea, plecându-şi căpşorul, îmi spusese îmbujorată da?

Se auzi dangătul grav al unui clopot, de vecernie. Ea tresări. Bătrâna îşi făcu semnul crucii.

— Vroiai să te duci la biserică, Nataşa? Se aud clopotele de vecernie, o întrebă bătrâna. Du-te, Nataşenka, du-te de te roagă lui Dumnezeu, doar biserica nu-i departe! Faci şi o plimbare. De ce să stai mereu în casă? Ia te uită ce palidă eşti, parcă te-ar fi deocheat cineva!

— Poate… Să nu mă mai duc azi, rosti Nataşa rar şi încet, aproape în şoaptă. Eu… Nu prea mă simt bine… Adăugă ea pe urmă şi se făcu albă ca varul.

— Du-te mai bine, Nataşa, că doar ai vrut să te duci mai adineauri. Îţi luaseşi şi pălăriuţa. Şi roagă-te, Nataşenka, roa-gă-te să-ţi dea Dumnezeu sănătate, o îndemna Anna Andreevna, privind-o sfioasă, aproape cu teamă.

— Chiar aşa, du-te; ai să faci o plimbare, adăugă bătrânul, privind-o şi el îngrijorat. Are dreptate maică-ta, du-te. Îl vom ruga, uite, pe Vanea să te însoţească.

Avui impresia că un zâmbet amar flutură pe buzele Nata-Şei. Ea se apropie de pian, îşi luă pălăriuţa ţi o puse pe cap; mâinile-i tremurau. Părea că se mişcă în neştire, ca şi cum nu şi-ar fi dat seama de tot ce face. Tatăl şi mama îi urmăreau fiece mişcare cu o nelinişte încordată.

— Rămâneţi cu bine! Rosti dânsa abia auzit.

— Vai, îngeraşul meu, ce să-ţi mai iei atâta rămas bun, doar nu-i cine ştie ce cale lungă! Mai iei şi tu puţin aer… Nu vezi ce palidă eşti? A! Uitasem cu totul (uitucă mai sunt!)… Ţi-am pregătit o amuletă; am pus în ea o rugăciune, îngeraşul meu; o călugăriţă din Kiev m-a povăţuit s-o fac încă de anul trecut; rugăciunea-i binefăcătoare, am cusut-o acum câteva zile. S-o porţi cu tine, Nataşa! Poate că o să-ţi dea Dumnezeu sănătate… Că noi doar numai pe tine te avem.

Şi bătrânica a scos din sertarul măsuţei sale de lucru cruciuliţa de aur a Nataşei, de a cărei panglicuţă era prinsă

şi amuleta.

— S-o porţi sănătoasă! Adăugă ea, punându-i cruciuliţa la gât şi binecuvântând-o; a fost o vreme când în fiecare seară te binecuvântam aşa, la culcare; rosteam o rugăciune, iar tu o repetai după mine. Acuma însă te-ai schimbat şi nu-ţi mai dă Domnul Dumnezeu linişte sufletească. Ah, Nataşa, Nataşa, ai ajuns să nu-ţi mai fie de ajutor nici rugăciunile mele de mamă! Şi bătrâna începu să plângă.

Nataşa îi sărută mâna şi, fără să scoată un cuvânt, se îndreptă spre uşă; apoi, deodată, se întoarse şi se apropie de tatăl ei. Pieptul îi tresaltă ca de o frământare lăuntrică.

— Tăticule! Binecuvântează-ţi şi dumneata fata, se rugă ea cu un glas sugrumat şi îngenunche în faţa tatălui său.

Ramaserăm cu toţii înmărmuriţi în faţa acestei comportări, atât de solemne, a Nataşei. Câteva clipe bătrânul o privi pierdut.

— Nataşenka, fetiţa mea, odorul meu, viaţa mea, dar ce-i cu tine? Strigă el în cele din urmă, podidit de lacrimi. De ce te frământi atâta? De ce plângi zi şi noapte? Că doar eu văd, văd totul; nu dorm nopţile, mă scol şi ascult la uşa odăiţei tale! Spune-mi tot, Nataşenka, deschide-ţi sufletul în faţa bătrânului tău tată şi noi…

Înainte de a putea sfârşi, o cuprinse în braţe şi o strânse cu putere la piept. Ea se lipi înfrigurată de pieptul tatălui său şi-şi sprijini capul pe umărul lui.

— Nu-i nimic, o să-mi treacă, nu prea mă simt bine… Îngână ea cu glasul înecat în lacrimi cu greu stăpânite.

— Dumnezeu să te binecuvânteze, aşa cum te binecuvântez eu, copila mea dragă şi scumpă! O mângâie Ihmenev. Harul Domnului să pogoare pacea în sufletul tău şi să te păzească de orice durere. Roagă-te lui Dumnezeu, copila mea, ca ruga mea nevrednică să ajungă la dânsul.

— Şi eu şi eu te binecuvântez! Întări bătrânica, izbucnind în hohote de plâns.

— Adio! Şopti Nataşa.

Ajugând la uşă, ea se opri iarăşi, să-i mai privească o dată; ar fi vrut, poate, să le mai spună ceva, dar neizbutind, ieşi repede din odaie. Am urmat-o, cuprins de presimţiri rele.

CAPITOLUL VIII.

Mergea grăbită, fără un cuvânt, cu capul în piept, ferin-du-şi ochii. După ce străbăturăm însă strada şi ajunserăm pe chei, se opri brusc şi mă apucă de mână.

— Mă înăbuş! Îngână ea, mi-e inima pieritã… Mă înăbuş!

— Întoarce-te acasă, Nataşa! Strigai îngrozit.

— Oare nu pricepi tu, Vanea, că am plecat de tot, că i-am părăsit şi că n-am să mă mai întorc la ei niciodată? Îmi răspunse privindu-mă cu o durere nesfârşită în ochi.

Inima mi se strânse. Toate acestea le presimţisem, încă de pe drum, mergând spre casa lor; toate acestea mi le închipuisem ca prin ceaţă, cine ştie dacă nu chiar cu mult înainte de a fi venit ziua aceea; şi totuşi, cuvintele ei mă loviră ca trăsnetul.

Pornirăm trişti de-a lungul cheiului. Nu eram în stare să scot o vorbă; chibzuiam la ceea ce aveam de făcut, dar îmi lipsea cu desăvârşire puterea să-mi limpezesc gândurile. Capul mi se învârtea. Totul îmi părea monstruos şi de neînchipuit.

— Mă condamni, Vanea? Mă întrebă ea într-un târziu.

— Nu, dar… Dar mintea mea refuză să creadă că ar fi cu putinţă, am răspuns fără să ştiu ce spun.

— Nu, Vanea, nu mai e nimic de făcut! I-am părăsit pe ai mei şi nu ştiu ce-o să se întâmple cu dânşii… De altfel, nici cu mine nu ştiu ce-o să se întâmple!

— Te duci la el, Nataşa?

— Da, răspunse ea.

— Dar e cu neputinţă! Strigai în culmea deznădejdii, nu-ţi dai seama că aşa ceva nu trebuie să se-ntâmple, sărmana mea Nataşa? E o nebunie ceea ce vrei să faci! Asta o să-i omoare. Şi pe tine te nenoroceşti! Nu-ţi dai seama, Nataşa?!

— Ba da, însă nu pot altfel, nu mai e în voia mea, o auzii răspunzându-mi şi cuvintele ei trădară atâta disperare, de parcă era dusă la moarte.

— Întoarce-te, întoarce-te cât mai e timp, o implorai eu şi cu cât stăruiam mai mult, cu atât îmi dădeam mai bine seama că toate străduinţele mele sunt zadarnice şi absolut de prisos în clipa aceea. Te-ai gândit oare la ceea ce se va în-tâmpla cu tatăl tău? Te-ai gândit la asta? Tatăl lui e doar duşmanul tatălui tău; prinţul ţi-a jignit grav părintele, l-a învinuit de necinste, l-a făcut hoţ. Sunt în proces… Se judecă… Ce să mai vorbim! Asta n-ar fi încă nimic, dar ştii tu oare, Nataşa… (o, Doamne, că doar le ştii toate astea, cum să nu le ştii!) ştii tu oare că bătrânul prinţ îl bănuieşte pe tatăl tău şi pe maică-ta tocmai de faptul că ei ar fi pus la cale anume o apropiere între tine şi Alioşa încă de pe când stătea la voi, la ţară? Gândeşte-te, închipuie-ţi numai cât a suferit tatăl tău de pe urma acestei calomnii! Doar îl vezi bine că a încărunţit în aceşti doi ani! Adevărul este însă că tu, Nataşa, le ştii foarte bine toate astea, o, Doamne! Ce să mai vorbim de ceea ce va însemna pentru ei amândoi să te piardă pentru totdeauna pe tine, comoara lor, tot ce le-a mai rămas la bătrâneţe. Nici n-ar mai trebui să vorbesc despre asta. S-ar cădea s-o înţelegi singură; adu-ţi aminte că tatăl tău te crede şi azi ponegrită şi calomniată pe nedrept de către oamenii aceştia trufaşi; că meriţi să fii răzbunată! Acum, toate astea au răbufnit din nou, cu mai multă furie; duşmănia, adunată de atâta vreme în sufletul amândorura, din cauză că l-aţi primit pe Alioşa, s-a înteţit şi mai tare. De curând, prinţul l-a jignit iarăşi pe tatăl tău. Bătrânul mai clocoteşte încă de această nouă obidă. Şi iată că, dintr-o dată, toate aceste învinovăţiri se vor găsi întemeiate! Toţi acei la urechile cărora a ajuns cunoscut acest caz îi vor da acum dreptate prinţului ţfi îl vor învinui pe tatăl tău şi te vor învinui şi pe tine. Ce-o să se întâmple acum cu el? Asta o să-l doboare, o să-l distrugă definitiv! Ruşine, dezonoare şi… Din pricina cui toate astea? Din

pricina ta. Tu, fiica lui, singurul şi nepreţuitul lui copil, îi vei da această lovitură mortală! Dar la maică-ta, la ea, nu te-ai gândit? Crezi că ea va mai supravieţui bătrânului. Nataşa, Nataşa! Ce faci, Nataşa? Întoarce-te acasă! Trezeşte-te!

Nataşa tăcea; apoi mă privi cu nişte ochi, care, prin dojana mută ce se cerea înţeleasă, trădau atâta durere, atâta suferinţă mistuitoare, încât nu mi-a fost greu să înţeleg cât de chinuită îi era inima, chiar şi fără aceste vorbe ale mele. Am înţeles cât de scump o costase hotărârea luată şi ce chin însemna pentru dânsa să mă audă vorbindu-i astfel, vorbe, de altminteri, cu totul tardive şi inutile; îmi dădeam seama de toate astea, dar nu mă puteam opri:

— Chiar adineauri îi spuneai Annei Andreevna că poate n-ai să ieşi din casă, că n-ai să te duci la vecernie. Înseamnă că voiai să rămâi acasă! Înseamnă că nu eşti cu totul hotărâtă?

Drept răspuns, Nataşa surâse amar. Oare mai era nevoie să-i pun şi această întrebare? Nu era greu de înţeles că hotărârea ei era nestrămutată. Dar ajunsesem să-mi pierd cu desă-vârşire cumpătul.

— Îl iubeşti atât de mult? Strigai eu cu sufletul la gură, privind-o ţintă în ochi, aproape fără să-mi dau seama de ceea ce întreb.

— Ce-aş putea să-ţi răspund, Vanea? Vezi bine doar! Mi-a poruncit să vin şi iată-mă, sunt aici, şi-l aştept, îmi răspunse ea cu acelaşi surâs amar.

— Dar ascultă-mă, ascultă-mă, te rog, începui eu din nou s-o implor, încercând să mă agăţ de un pai, toate astea, situaţia asta nu sunt încă total iremediabile. Lucrurile se pot aranja şi într-alt fel, în cu totul alt fel! Ai putea să nu pleci de acasă. Iţi spun eu cum trebuie să faci, Nataşenka. Uite, mă leg să am grijă să vă aranjez totul şi întâlnirile voastre, într-un cuvânt, totul… Numai să nu pleci de acasă! Am să vă duc scrisorile; de ce n-aş face-o? Oricum, e mai bine aşa decât ceea ce vrei să faci tu acum. Voi şti eu să aranjez totul; veţi fi amândoi mulţumiţi… Şi nu vei merge la

pierzanie, Nataşenka, ca acum… Căci te pierzi, te pierzi… Fă aşa cum îţi spun, Nataşa şi ai să vezi că totul va fi bine şi veţi fi fericiţi amândoi şi o să vă iubiţi după vrerea inimii voastre… Iar când părinţii voştri vor înceta să se mai duşmănească (negreşit vor trebui să sfârşească odată!) atunci…

— Ajunge, Vanea, nu te mai frământa atâta, mă întrerupse ea, strângându-mi cu putere mâna şi zâmbind printre lacrimi.

Tu eşti bun, tare bun! Eşti atât de bun şi de cinstit! Şi nu pomeneşti un cuvânt despre tine! Că doar mai întâi şi-ntâi pe tine te-am părăsit, iar tu – iată! Mi-ai iertat totul, nu te gândeşti decât la fericirea mea. Ba… Vrei să ne porţi şi scrisorile…

O podidiră lacrimile.

— Eu ştiu, Vanea, cât de mult m-ai iubit, ştiu că mă iubeşti şi acum şi nu mi-ai spus niciodată, nu-mi spui nici în clipa asta un singur cuvânt amar de dojana! Iar eu, eu… O, Doamne, cât sunt de vinovată faţă de tine! Ţi-aduci aminte de vremea când eram împreună? Ah, mai bine să nu-l fi cunoscut de loc, să nu-l fi întâlnit pe el niciodată! Aş fi rămas lângă tine, Vanea, bunul şi dragul meu Vanea!… Nu, hotărât, eu nu sunt demnă de tine! Vezi cum am ajuns? În astfel de clipe, îţi mai amintesc despre trecuta noastră fericire, deşi tu şi fără de asta suferi îndeajuns! Uite, de trei săptămâni n-ai mai dat de loc pe la noi: îţi jur, Vanea, că totuşi în aceste trei săptămâni nici nu mi-a trecut vreodată prin cap că tu ai putea să mă blestemi şi să mă urăşti. Ştiam de ce ai plecat: n-ai vrut să ne stai în cale, ca o mustrare vie. Ştiam că ţi-era greu să ne vezi împreună. Şi totuşi, cum te-am aşteptat, Vanea, cum te-am aşteptat! Mă auzi, Vanea, chiar dacă îl iubesc nebuneşte pe Alioşa, pe tine, să ştii, te iubesc poate şi mai mult: ca pe un prieten scump. Presimt, ştiu bine că fără tine îmi va fi cu neputinţă să trăiesc; am nevoie de tine, am nevoie de inima ta, de sufletul tău

minunat... Ah, Vanea! Ce vremuri de restrişte, ce vremuri grele ne aşteaptă!

Şi iarăşi o năpădiră lacrimile. Da, într-adevăr, era la grea cumpănă!

— Ah, cât de mult doream să te văd! Continuă ea stăpânindu-şi plânsul. Ai slăbit, eşti palid, ai fost bolnav, Vanea; ai fost, nu-i aşa? Vezi, am şi uitat să te întreb! Vorbesc numai de mine. Ce mai zic publiciştii tăi? Cum merge noul tău roman? Ai mai lucrat la el?

— Nu-i timpul acum să vorbim despre romane şi nici despre mine, Nataşa! Treburile mele, nimic de zis, merg bine. Dar să lăsăm asta! Spune-mi, Nataşa: ţi-a cerut chiar el să te duci la dânsul?

— Nu, nu numai el, mai mult eu am ţinut. E drept că a pomenit şi el despre asta, dar mai mult eu... Vezi, dragul meu, trebuie să-ţi spun totul: vor să-l însoare cu o fată bogată, de familie mare, cu rude influente. Tatăl lui ţine neapărat să-l căsătorească cu dânsa; îl cunoşti pe tatăl lui cât e de meşter în tras sforile; a pus în mişcare toate relaţiile sale; nu prea se-ntâmplă a doua oară să aibă omul o asemenea ocazie. Relaţii, bani... se spune că şi fata e tare drăguţă; e cu studii şi are şi un suflet bun, în sfârşit, e bine de tot; se pare că lui Alioşa îi place mult. Mai ales că tatăl său ar vrea să scape de el cât mai repede, ca să se însoare şi dânsul; de aceea, caută cu orice preţ să rupă legătura noastră. Se teme de mine şi de înrâurirea mea asupra lui Alioşa...

— Vrei să spui, am întrerupt-o eu surprins, că tatăl lui a şi aflat despre dragostea voastră? Până acum, mi se pare, n-avea decât vagi bănuieli, fără să ştie ceva precis.

— Acuma însă ştie totul.

— Şi cine i-a spus?

— Chiar Alioşa, nu demult. Mi-a mărturisit el însuşi că i-a povestit tatălui său totul.

— Doamne, Dumnezeule! Ce se petrece la voi! S-a apucat să-i spună totul tatălui său şi încă ce moment potrivit şi-a

găsit s-o facă!

— Să nu-l învinuieşti, Vanea, mă întrerupse Nataşa şi să nu râzi de el! Ar fi nedrept să-l. Judecicape oricare altul. Că doar el nu-i ca alţii, ca mine, ori ca tme, *3e pildă. E încă un copil, a fost crescut altfel decât noi. Parcă el îşi dă seama de ce face? Cea dintâi impresie, cea dintâi înrâurire străină poate să-l facă să uite toate jurămintele făcute cu câteva clipe înainte şi să-l îndepărteze de tot ce-i păruse nepreţuit până atunci. N-are caracter. Uite acum se jură în faţa ta şi în aceeaşi zi, cu tot atâta sinceritate, se dăruie altei inimi şi altor pasiuni; ba chiar vine singur să ţi-o spună. E în stare şi de o faptă urâtă; dar n-ai cum să-l învinuieşti şi nu ştii dacă trebuie să-l plângi ori să-l dojeneşti. E capabil chiar şi de sacrificii,. Şi încă ce sacrificii! Toate astea însă până când vreo nouă şi puternică impresie îi copleşeşte sufletul, atunci iar e în stare să uite de orice, de tot. Aşa mă va uita şi pe mine, dacă nu voi căuta să fiu mereu Ungă dânsul. Aşa e firea lui!

— Ah, Nataşa, gândeşte-te, poate că toate astea nu sunt adevărate, ci numai simple zvonuri fără nici un temei. Cum vor, adică, să-l căsătorească? E încă un băieţandru.

— Are taică-său socotelile lui, îţi spun.

— Dar de unde ştii că logodnica lui e frumoasă şi-i place?

— Păi, mi-a spus-o chiar el.

— Cum? Vine chiar el să-ţi spună că ar putea să iubească pe alta şi în acelaşi timp îţi cere un asemenea sacrificiu?

— Nu, Vanea, nu! Tu nu-l cunoşti bine; l-ai văzut numai în treacăt; trebuie să-l cunoşti mai îndeaproape ca să-l judeci. Nu există pe lume o inimă mai sinceră şi mai curată ca a lui! Oare ar fi mai bine să mă mintă? Iar dacă a început să-i placă alta, e de ajuns să nu mă vadă o săptămână ca să mă uite cu totul şi să se îndrăgostească de cealaltă; dar aşa, văzându-mă din nou, va cădea iarăşi la picioarele mele. Nu! E foarte bine că ştiu totul, că el nu-mi va ascunde nimic: altminteri, aş muri din pricina bănuielilor. Da, Vanea! Sunt hotărâtă: dacă nu voi fi totdeauna Ungă el, mereu, în fiece

clipă, va înceta să mă iubească, mă va da uitării şi mă va părăsi. Aşa-i el: oricare alta îl poate vrăji. Ce m-aş face atunci? Nu mi-ar rămâne altceva decât să mor… Dar ce să vorbim de moarte! Aş fi chiar bucuroasă acum să mor! Jt) ar viaţa fără el ar fi mai groaznică decât moartea, decât oricare „sttterintă! JAh, Vanea, Vanea! Gândeşte-te că trebuie”săfâe”Teva7că se în-tâmplă ceva cu mine, dacă mi-am părăsit chiar şi părinţii pentru el! Să nu mă întrebi nimic, sunt hotărâtă! El trebuie să fie lângă mine mereu, în orice clipă; nu m-aş mai putea întoarce din drum. Ştiu că sunt pierdută şi că i-am nenorocit şi pe ceilalţi. Dar… Vanea, ah, ah! Strigă ea deodată cutremu-rându-se, dar dacă într-adevăr el nu mă mai iubeşte? Dacă ceea ce ai spus tu adineauri despre el este adevărat, că mă înşală (nu-i vorbisem nimic despre aşa ceva) şi că se preface numai sincer şi cinstit, pe când în realitate e rău şi vanitos? Poate că în clipa asta, când eu îl apăr în faţa ta, el e alături de alta şi-şi râde în sinea lui de mine… În timp ce eu, nemernica, am părăsit totul şi umblu pe străzi căutându-l… Ah, Vanea!

Geamătul acesta ţâşnise atât de dureros din pieptul ei, că-mi simţii tot sufletul sfârtecat. Înţelesei atunci că Nataşa îşi pierduse cu desăvârşire cumpătul şi nu mai era stăpână pe ea. Numai gelozia oarbă, nesăbuită putea s-o împingă spre cea mai nebunească hotărâre. Şi-nţelesei că şi-n mine începu să fiarbă gelozia. Nemaifiind în stare să mă stăpânesc, m-am lăsat târât de acest sentiment dezgustător care mă împiedica să raţionez lucid.

Nataşa, îi spusei eu, nu pot pricepe un singur lucru: cum de-l mai poţi iubi, după atâtea câte mi-ai spus tu însăţi despre el? Nu-l respecţi, te îndoieşti de dragostea lui şi totuşi te duci la el, fără nici o putinţă de întoarcere, iar o dată cu tine îi duci pe toţi la pierzanie pentru un astfel de om. Ce-nseamnă asta, Nataşa? Ai să te chinui cu el toată viaţa, ai să-l chinui şi pe el. Îl iubeşti, Nataşa, desigur, prea tare îl iubeşti! Dar eu unul nu sunt în stare să pricep o asemenea dragoste!

— Aşa e, aşa e, îl iubesc nebuneşte, răspunse pălind ca săgetată de o durere. Pe tine niciodată nu te-am iubit aşa, Vanea. Văd bine că mi-am pierdut minţile şi că nu-l iubesc aşa cum ar trebui să fie dragostea. Ştiu că n-ar fi trebuit să-l iubesc atât… Ascultă-mă, Vanea, doar am ştiut-o de mult; chiar în clipele noastre cele mai fericite am avut presimţirea că nu mă pot aştepta de la el decât la suferinţe fără sfârşit. Dar ce-aş putea face când până şi durerea pe care mi-o prici-nuieşte e o adevărată fericire pentru mine? La ce bucurii m-aş putea aştepta ducându-mă la el? Ştiu dinainte ce mă pândeşte şi câte voi avea de îndurat de pe urma lui. Mi-a jurat că mă iubeşte, mi-a făgăduit câte în lună şi-n stele, dar nu cred în niciuna din făgăduielile lui, nu pun pe ele nici un preţ şi n-am pus nici până acum, deşi ştiam că nu mă minte, fiindcă nici nu e în stare să mintă. I-am spus că nu vreau să-l încurc în nici un fel. Faţă de el, aşa e mai bine: nimănui nu-i place să se simtă legat; nici mie nu mi-ar plăcea. Şi totuşi, aş fi fericită să-i fiu roabă, să fiu sclava lui de bunăvoie: să îndur din partea lui totul, numai să-l ştiu cu mine, numai să-l pot privi mereu! Nu m-aş împotrivi chiar dacă ar iubi o altă femeie, dar să-l am lângă mine… Ce josnicie, nu-i aşa, Vanea? Mă-ntreba ea deodată căutându-mi privirea cu ochii înfiguraţi, încât avui la un moment dat impresia că aiurează. Sunt nişte porniri dezgustătoare, aşa-i? Simt eu însămi cât de adânc m-am prăbuşit şi totuşi dacă mă părăseşte, sau chiar dacă mă va respinge şi mă va alunga, sunt gata să alerg după el până la capătul lumii. Uite, tu mă îndemni acum să mă întorc acasă, dar la ce bun? Chiar dacă m-aş întoarce, mâine aş pleca iar. E de ajuns să-mi spună un singur cuvânt, să-mi facă doar un semn şi plec din nou; să mă cheme, să mă fluiere ca pe un căţeluş, m-aş învârteji să-l urmez… Suferinţele! Hm! Dacă vin de la el, nu mi-e teamă de nici un fel de suferinţe. Fiindcă ştiu că le îndur de la el. Ah, Vanea, cum să fac, cum să fac să înţelegi.

„Dar tatăl tău, dar mama?” mă gândii eu. Nataşa parcă uitase cu desăvârşire de ei.

— Va să zică, nici nu se căsătoreşte cu tine, Nataşa?

— Mi-a făgăduit, mi-a făgăduit totul, doar pentru asta mă cheamă acum, să ne căsătorim mâine, pe ascuns, undeva afară din oraş: numai că nici el singur nu ştie ce face. Poate că nici nu ştie ce înseamnă cununia? Şi cum i-ar sta lui ca soţ? E ridicol, zău! Şi dacă se-nsoară, se va simţi, desigur, nefericit şi atunci vor începe reproşurile… Ah, tare aş vrea să nu aibă ce să-mi reproşeze vreodată. I-aş da totul, fără să aştept nimic de la el. Căci dacă într-adevăr căsătoria l-ar face nefericit, de ce să fiu tocmai eu cauza nefericirii lui?

— Iartă-mă, Nataşa, dar acum îmi vine să cred că treci printr-un fel de rătăcire a minţii, i-am zis eu. Şi acum ce ai de gând să faci, te duci direct la el?

— Nu, m-a încredinţat că vine el aici să mă ia; aşa ne-am înţeles…

Cu o privire nerăbdătoare, Nataşa scrută depărtarea, dar pe chei nu se zărea nimeni.

— El nici gând să vină încă, iar tu ai venit cea dinţii! Izbucnii eu revoltat. La vorbele mele, Nataşa se clătină ca sub greutatea unei lovituri. Durerea îi răvăşi chipul.

— Nu ştiu, poate că nici n-o să mai vină, zise apoi cu un zâmbet amar. Alaltăieri mi-a scris că dacă nu-i dau cuvântul că vin, va fi nevoit să-şi amâne hotărârea de a mai merge să ne cunună şi atunci taică-său îl va duce la logodnica pe care i-a ales-o. Şi atât de simplu, atât de firesc îmi scrie toate astea, ca şi cum nici n-ar fi fost cine ştie ce mare lucru. Vanea, dar dacă între timp a plecat la ea cu adevărat?

Nu i-am răspuns. Nataşa îmi prinse mâna cu putere, ochii îi scăpărau ca nişte cărbuni aprinşi.

— Să ştii că e la ea, îmi şopti abia auzit. A sperat că n-am să vin, pentru ca să poată pleca la dânsa, iar pe urmă să poată spune că tot el are dreptate şi că m-a prevenit din timp; că numai eu sunt de vină, pentru că n-am venit. S-a

plictisit de mine şi acum uite că dă îndărăt… O, Doamne! Na-tânga de mine! Păi, nu mi-a spus-o chiar el, ultima dată când ne-am întâlnit, că-l plictisesc?… De ce-l mai aştept oare?!

— Iată-l! Strigai eu în aceeaşi clipă, căci îl zărisem de departe venind de-a lungul cheiului.

Nataşa tresări, scoase un ţipăt, privi îndelung neîncrezătoare şi deodată, recunoscându-l pe Alioşa, îmi lepădă mâna din mâinile ei şi alergă spre dânsul. La rândul său, Alioşa grăbi pasul şi în clipa următoare Nataşa i se lipi de piept. Pe stradă, afară de noi, nu mai era nimeni. Ei se sărutau, râdeau; Nataşa amesteca râsul cu plânsul, ca şi cum l-ar fi reîntâlnit după o lungă despărţire. Obrajii ei, palizi până atunci, dogoreau ca focul; părea că nici nu ştie pe ce lume se află! Văzân-du-mă, Alioşa se îndreptă îndată către mine.

CAPITOLUL IX.

Îl cercetam cu priviri lacome, deşi-l mai văzusem de atâtea ori până atunci; îi scrutam adâncul ochilor, ca şi cum privirea lor mi-ar fi putut da vreun răspuns la toate nedumeririle mele, ori dezvălui ceea ce singur nu reuşeam să înţeleg: cum anume, prin ce putere, izbutise acest copilandru s-o farmece pe Nataşa ca să-l iubească nebuneşte, cu o dragoste mergând până la totala uitare a celei dintâi îndatoriri, până la sacrificarea nesăbuită a tot ceea ce fusese până atunci pentrj ea lucrul cel mai sfânt? Tânărul prinţ îmi strânse mâinile cu” multă căldură; privirea lui blândă şi senină îmi merse drept la inimă. F”. *-• *• *, -

Am simţit atunci că mă puteam înşela judecându-l altfel de cum era, fie chiar şi prin faptul că vedeam în el un rival. E adevărat că nu-l aveam la inimă şi, mărturisesc, mi-a fost peste puteri să-l îndrăgesc vreodată, poate singurul dintre toţi cei care l-au cunoscut. Multe nu-mi plăceau la prinţ, nici chiar înfăţişarea lui elegantă, ba poate tocmai pentru că era prea elegantă. Am înţeles mai târziu că şi în această

privinţă judecasem cu totul subiectiv. Era înalt, slab, zvelt; avea faţa uşor alungită, totdeauna palidă; părul blond, ochii albaştri, blânzi, mari şi visători, săgetaţi uneori brusc de cea mai naivă Şi copilărească voioşie. Buzele mici, roşii, cărnoase, frumos conturate, păstrau aproape întotdeauna o cută de seriozitate; cu atât mai surprinzător şi mai plin de farmec era zâmbetul naiv şi pur ce se ivea deodată pe la colţurile gurii, încât orijeine îl privea, în orice dispoziţie sufletească s-ar fi aflat, I; simţea de îndată nevoia să-i răspundă printr-un zâmbet. Se îmbrăca elegant, dar fără pretenţii excesive; se vedea că I această eleganţă pe care o păstra în toate nu-l costa nici un efort, că-i era înnăscută. Avea, ce-i drept, unele apucături ne-l suferite, deprinderi proaste de bonton: superficialitatea, mulţumirea de sine şi o impertinenţă mascată de politeţe. În schimb, era atât de senin şi atât de sincer, încât el însuşi, cel dintâi, îşi mărturisea cu părere de rău defectele, bătându-şi joc de ele. Cred că niciodată, nici chiar în glumă, acest copil n-ar fi fost în stare să spună o minciună, iar dacă ar fi făcut-o, apoi – negreşit – fără să-şi dea seama că săvârşeşte ceva • rău. Până şi egoismul lui părea adorabil, poate tocmai prin faptul că era sincer, nedisimulat. Într-adevăr, tânărul prinţ n-avea în el nimic ascuns. Avea o inimă slabă, încrezătoare, sfioasă şi era cu totul lipsit de voinţă, încât ar fi fost cu adevărat păcat să-l jignească, să-l înşele cineva, aşa cum e păcat să jigneşti sau să înşeli un copil. Cu toţi anii lui, era neînchipuit de naiv şi nu se pricepea aproape de loc să se descurce în viaţa de toate zilele; de altfel, cred că nici la patruzeci de ani n-ar fi ajuns să înveţe din viaţă ceva. (Oameni, ca el sunt osândiţi parcă să rămână de-a pururi nişte nsvârstnâS. Cred că nu există om care, întâlnindu-l, cuceritele mea lui de copil, să nu-l îndrăgească. Nataşa avusese dreptate: sub înrâurirea altora, împins de o mână străină, era în stare şi de o faptă urâtă, dar cred că ar fi murit de remuşcare în clipa în care şi-ar fi dat seama de urmările ei. Nataşa simţise instinctiv că-i va fi stăpână, regină, că el va fi doar o

victimă a ei. Adulmeca voluptatea de a iubi fără preget şi de a-l chinui până la durere pe acela care-i era drag, numai pentru că îl iubea şi poate că tocmai de aceea Nataşa se şi grăbise a se jertfi, dăruindu-i-se cea dintâi. Dar şi ochii lui scânteiau de dragoste; Ajjf» ş» -t» -s» riaea din ochi într-un nesfârşit extaz. Transfigurată, Nataşa îmi aruncă o privire triumfătoare. În clipa aceea îşi uitase totul: părinţii, plecarea de acasă, bănuielile ei… Era fericită.

— Vanea! Strigă ea, l-am nedreptăţit şi nu-s vrednică de el! Am crezut că n-o să mai vii, Alioşa. Uită-mi gândurile rele, Vanea! Am să caut să-mi îndrept greşeala! Adăugă ea apoi, privindu-l pe Alioşa cu nemărginită dragoste. El zâmbi, îi sărută mâna şi, reţinându-i-o îndelung, îmi spuse:

— Nu mă judeca nici pe mine prea aspru. De mult voiam să te îmbrăţişez ca pe un frate bun; Nataşa mi-a vorbit atâta de dumneata! Ne cunoşteam doar de mai multă vreme, dar nu ştiu cum se face că nu ne-am apropiat. Să fim prieteni şi… Iartă-ne, adăugă el cu jumătate glas, înroşindu-se, dar cu un zâmbet atât de fermecător, încât inima mea n-a putut rămâne indiferentă la chemarea aceea.

— Da, da, Alioşa, reluă Nataşa, el e ca un frate pentru noi, ne-a şi iertat; fără el, nici n-am putea fi fericiţi. Ţi-am mai vorbit eu despre toate astea… Ah, ce copii cruzi suntem, Alioşa! Dar de acum încolo vom fi împreună tustrei… Vanea! Urmă ea cu un tremur în glas, ai să te întorci acum la ei, acasă. Ai o inimă de aur şi chiar dacă nu mă vor ierta, văzând că tu m-ai iertat, poate că se vor îndupleca şi se vor îmbuna şi dânşii. Spune-le tot, cu vorbele tale, pornite din inimă; încearcă să găseşti asemenea vorbe… Apără-mă, salvează-mă! Fă-i să înţeleagă ce m-a făcut să plec, aşa cum tu însuţi ai înţeles. Poate că nici nu m-aş fi hotărât să fac asta, dacă nu se întâmpla să fii tu azi cu mine! Tu eşti salvarea mea; mi-am pus numaidecât toată speranţa în tine, simţind că tu ai să ştii să le explici în aşa fel, ca să le alini cel puţin primele clipe de groază şi durere. O, Doamne, Dumnezeule! Spune-le, Vanea, din partea mea că, pentru mine, îmi dau

seama, nu poate fi iertare: căci dacă ei m-ar ierta, Dumnezeu nu mă iartă; şi de mă vor blestema, eu tot am să-i binecu-vântez şi am să mă rog pentru ei cât voi trăi. Sunt cu toată inima alături de ei! Ah! De ce nu-i cu putinţă să fim fericiţi cu toţii? De ce, de ce? Dar ce-am făcut! O, Doamne! Strigă ea deodată, venindu-şi parcă în fire şi, tremurând toată de groază, îşi acoperi faţa cu mâinile. Alioşa o îmbrăţişa şi o strânse la pieptul lui fără a scoate o vorbă. Trecură astfel în tăcere câteva clipe.

— Cum ai putut să-i pretinzi acest sacrificiu? Spusei eu privindu-l cu dojana.

— Să nu mă judeci prea aspru! Repetă el. Te asigur că acum toate aceste nenorociri, deşi îmi dau seama că sunt grave, nu vor mai ţine decât un moment. Sunt încredinţat că-i uşor. Nu e nevoie decât de puţină tărie ca să putem trece prin acest moment; Nataşa gândeşte la fel. Ştii, eu cred că totul se trage de la mândria aceea de familie, de la certurile şi pârile acelea cu totul inutile!… Dar… (m-am gândit mult la asta, crede-mă), toate astea trebuie să înceteze. Ne vom uni şi vom fi iarăşi cu toţii împreună şi atunci bătrânii noştri, văzân-du-ne atât de fericiţi, se vor împăca şi ei între dânşii. Cine ştie, poate că tocmai căsătoria noastră va prilejui începutul împăcării lor! Cred că nici nu poate fi într-alt fel. Dumneata ce zici?

— Te aud vorbind de căsătorie, dar când aveţi de gând să vă cununaţi? Îl întrebai întorcându-mi ochii spre Nataşa.

— Mâine sau poimâine; în orice caz, poimâine – sigur. Să vezi, de fapt nici eu nu ştiu prea bine încă şi, drept să-ţi spun, n-am întreprins nimic în această privinţă. M-am gândit că, poate, Nataşa nu va veni astăzi. Şi-apoi, tatăl meu voia neapărat să mă ducă astăzi la logodnică (cred că Nataşa ţi-a spus: vor să mă însoare, eu însă nu vreau). Şi uite aşa se face că n-am apucat încă să meditez asupra chestiunilor de amănunt. Totuşi, cred că ne vom cununa negreşit poimâine. Cel puţin aşa mi se pare, pentru că altfel nici nu s-ar putea. Chiar mâine pornim pe şoseaua

Pskovului. Am eu un prieten într-un sat, nu departe de aici, mi-a fost coleg de liceu, un om foarte de treabă; poate că am să-ţi fac vreodată cunoştinţă cu el. În satul acela trebuie să fie şi preot, deşi nu prea sunt sigur dacă există ori ba. Ar fi trebuit, fireşte, să aflu dinainte, dar n-am avut timp… De altfel, toate astea nu sunt decât nişte nimicuri. Important este să nu pierdem din vedere esenţialul. S-ar putea, presupun, să chemăm un preot din-tr-un sat vecin, nu-i aşa? Or mai fi şi alte sate pe acolo! Îmi pare rău că nu i-am scris încă nimic prietenului meu; ar fi trebuit să-l anunţ. Te pomeneşti că acum nici n-o fi acasă… Ei, dar nu-i nimic! Principalul e să fim hotărâţi, încolo toate se vor aranja de la sine, nu-i aşa? Pentru moment, până mâine sau poimâine, Nataşa o să rămână la mine. Am închiriat un apartament, în care vom locui după ce ne întoarcem. Nu mă mai întorc în casa tatălui meu; nu-i aşa? Ai să vii să ne vezi, am aranjat o locuinţă foarte drăguţă. O să primim vizitele foştilor mei colegi; o să organizăm serate…

Îl priveam nedumerit, cu o strângere de inimă. Nataşa mă implora cu privirea să nu-l învinuiesc, să fiu mai îngăduitor, îl asculta cu un zâmbet trist şi în acelaşi timp părea să-l admire, aşa cum admiri un copil drăgălaş şi zburdalnic, ascultându-i sporovăială naivă şi fermecătoare. Am privit-o cu dojana. Simţeam în suflet o grea apăsare.

— Dar tatăl dumitale? Îl întrebai eu. Eşti convins că te va ierta?

— Fireşte. Ce-ar mai avea de făcut? La început, bineînţeles, mă va blestema, de asta sunt încredinţat. Aşa e el cu mine: foarte aspru. Ba s-ar putea chiar să încerce vreo intervenţie pe la autorităţi. Într-un cuvânt, va recurge la prerogativele lui de părinte… Dar toate astea nu vor dura mult. Mă iubeşte nespus; va fi supărat o vreme, apoi mă va ierta. Şi atunci, toată lumea se va împăca şi vom fi cu toţii fericiţi; şi tatăl ei de asemenea.

— Dar dacă nu te va ierta? La asta te-ai gândit?

— Nu se poate, trebuie să ne ierte. Poate că nu chiar aşa de repede. Ei, şi? Am să-i dovedesc că am şi eu caracter. Prea mă ceartă într-una că sunt lipsit de caracter şi fluştu-ratic. Să vadă acum, să se convingă, dacă sunt sau nu fluştu-ratic. Că doar nu e lucru de glumă să devii familist; n-am să mai fiu băieţandrul de azi… Vreau să spun că atunci am să fiu şi eu ca toţi ceilalţi… ca orice om căsătorit. Voi trăi din munca mea. Nataşa zice că aşa e mai bine, decât să trăieşti pe spinarea altuia, cum facem noi toţi. Dacă ai şti câte lucruri frumoase îmi spune ea! Eu, unul, nu m-aş fi gândit niciodată la toate astea, pentru că am fost crescut altfel. E drept, şi-mi dau seama de acest lucru, că sunt cam uşuratic şi că nu mă pricep aproape la nimic; dar să ştii că zilele trecute mi-a venit o idee grozavă. Deşi poate nu-i acum momentul să vorbim despre asta, aş vrea totuşi să ţi-o spun ca să audă şi Nataşa, iar dumneata să ne ajuţi cu un sfat. Iată la ce m-am gândit: vreau să scriu, ca şi dumneata, romane pe care să le dau la reviste. Ai să mă ajuţi să intru în legătură cu cei de pe la redacţii, nu-i aşa? Mi-am pus toată nădejdea în dumneata şi ieri, toată noaptea, m-am gândit la un roman, aşa, ca o încercare şi, să vezi, cred că ar putea să iasă un lucru tare drăguţ. Subiectul l-am luat dintr-o comedie a lui Scribe… Lasă c-am să-ţi povestesc totul mai târziu. Principalul e că în felul ăsta am să câştig bani… Şi dumneata capeţi bani pentru ceea ce scrii, nu-i aşa?

Nu mi-am putut ascunde un zâmbet.

— Dumneata râzi, îmi spuse el, zâmbind de asemenea. Şi totuşi, adăugă el cu o candoare dezarmantă, să nu te iei după aparenţe; să ştii că am mult spirit de observaţie; ai sa te convingi mai târziu. De ce n-aş încerca, adică? Cine ştie, poate că izbutesc… Şi totuşi mi se pare că ai dreptate; căci nu cunosc nimic din viaţă; asta mi-o spune şi Nataşa; dar nu numai ea, mi-au spus-o şi alţii; ce fel de scriitor ar putea să iasă din mine? Râzi, râzi de mine, dar ajută-mă să mă îndrept; că doar o faci pentru dânsa, iar dumneata… Ştiu că

dumneata o iubeşti. Am să-ţi spun drept: nu sunt vrednic de ea; simt asta; îmi vine greu să recunosc şi nici nu ştiu să-mi explic pentru ce m-o fi îndrăgit atâta? În ceea ce mă priveşte, parcă mi-aş da şi viaţa pentru ea! Şi ca să vezi, până acum nu mi-era teamă de nimic, acum însă încep să mă înspăimânt: ce-am făcut, pe ce drum ne avântăm?! Doamne, Dumnezeule, e cu putinţă oare ca un om dornic să-şi împlinească cinstit îndatoririle să nu aibă destulă tărie şi pricepere pentru a şi le împlini? Ajută-ne dumneata, căci eşti singurul nostru prieten. Ce-aş putea face singur? Iartă-mă că mi-am pus toată nădejdea în dumneata, dar te consider un suflet ales, un om infinit mai bun decât mine. Mă voi strădui totuşi să mă schimb, fiţi siguri că voi ajunge să fiu demn de voi «amândoi.

A Spunând acestea, Alioşa îmi strânse iarăşi mâna şi ochii «săi minunaţi se luminară de un sentiment cald, generos. Îmi j întindea mâna cu atâta încredere şi era atât de sigur de prietenia mea!

— Nataşa îmi va ajuta să mă îndrept, urmă el. În definitiv, să nu-ţi închipui cine ştie ce grozăvii despre mine şi nici să nu te necăjeşti prea tare din pricina noastră. Sunt plin de speranţe, iar cât priveşte partea materială, vom fi asiguraţi. Bunăoară, dacă nu-mi va reuşi romanul (chiar adineauri m-am gândit c-ar fi poate o prostie să mă apuc a scrie un roman şi dacă ţi-am vorbit despre asta, am făcut-o doar aşa, ca să-ţi aud părerea), zic, dacă nu-mi va reuşi romanul, aş putea, în cel mai rău caz, să dau lecţii de muzică. Poate că nici n-ai ştiut până azi că mă pricep la muzică? Nu mi-ar fi de loc ruşine să mă întreţin şi dintr-o astfel de muncă. În privinţa asta, am idei foarte înaintate. Mai am apoi acasă o mulţime de bibelouri scumpe şi de obiecte de toaletă: la ce-mi folosesc? Am să le vând şi nici nu-ţi închipui câtă vreme am putea să trăim din ele! În sfârşit, în cel mai rău caz, poate că, într-adevăr, aş putea să-mţ iau şi o slujbă. Tatăl meu ar fi chiar bucuros să mă vadă ocupând un serviciu; mereu mă îndeamnă s-o fac, eu însă îl amân într-una

spunându-i că nu prea stau bine cu sănătatea. (De altfel, mi se pare că am şi figurat pe statul unei instituţii oarecare.) Şi când va vedea că însurătoarea mi-a fost de folos, că m-a făcut om de treabă şi am acceptat să iau un post, se va bucura şi mă va ierta…

— Te-aş întreba însă, Alexei Petrovici, dacă te-ai gândit ce se poate întâmpla între tatăl dumitale şi tatăl ei? Cum îţi închipui dumneata că se vor petrece lucrurile diseară la ei acasă?

Spunând asta, i-am arătat-o cu privirile pe Nataşa, căreia în clipa aceea, la auzul cuvintelor mele, îi pieri tot sângele din obraz. Eram neîndurător.

— Da, da, ai dreptate, e groaznic! Răspunse el, m-am gândit la asta şi sunt tare mâhnit… Dar ce-i de făcut? Dumneata ai perfectă dreptate: măcar părinţii ei de ne-ar ierta! Şi dacă ai şti cât îi iubesc pe amândoi! Mi-au fost ca nişte părinţi adevăraţi şi iată cum îi răsplătesc!… Ah, certurile şi procesele astea! Nici nu-ţi închipui cât de penibile sunt acum pentru noi toate astea! Şi de ce se ceartă ei, mă rog? Ne iubim cu toţii atâta şi totuşi ne certăm! De s-ar împăca şi ei odată! Zău, în locul lor, aşa aş face… Cuvintele dumitale mă înspăi-măntă. Nataşa, dar e groaznic ceea ce facem noi amândoi! Ţi-am spus-o şi înainte… Tu ai stăruit însă… Şi totuşi, Ivan Petrovici, eu cred că toate s-ar putea schimba în bine, dumneata ce părere ai? Că doar trebuie să se împace şi părinţii noştri odată şi odată! Îi vom împăca noi. Aşa va fi, negreşit; nu se vor putea împotrivi dragostei noastre… Lasă-i să ne blesteme, noi totuşi o să-i iubim şi atunci nici ei n-au să poată rezista şi au să cedeze. Nici nu-ţi închipui ce inimă bună are uneori bătrânul meu! S-a obişnuit el să se uite aşa, pe sub sprâncene, dar de multe ori e un om foarte cumpănit. Dacă ai şti cu câtă blândeţe mi-a vorbit azi, încercând să mă convingă! Şi uite chiar azi, tot azi, fac un pas împotriva voinţei lui; asta mă întristează. Şi când te gândeşti că toate acestea se datorează numai şi numai unor

mizerabile prejudecăţi! E curată nebunie! Ar fi fost de ajuns numai să se uite la Nataşa mai atent, să stea cu ea de vorbă vreo jumătate de ceas şi după aceea totul ar fi fost altfel. Şi-ar fi dat negreşit consimţământul! Spunând aceste cuvinte, Alioşa o învălui pe Nataşa cu o privire mângâietoare şi plină de pasiune.

— Mi-am închipuit de nenumărate ori, cu negrăită bucurie, îşi continuă el trăncăneala, cum are s-o îndrăgească tatăl meu, când o va cunoaşte şi ce plăcut surprinşi vor fi cu toţii atunci! Nimeni n-a văzut vreodată o fată ca dânsa! Tata e convins că e o intrigantă. Datoria mea este să-i reabilitez onoarea şi asta am s-o fac! Ah, Nataşa! Te vor îndrăgi ei toţi, toţi; nu există om pe lume, care să nu te îndrăgească! Urmă el exusââţtTJCu toate că eu nici nu te merit, tu, însă, Nataşa, tu să mă iubeşti; cât despre mine… Mă ştii doar! Mă ştii. (J£ş, trebuie atât de puţin ca să fim fejieiţij Şi totuşi, eu cred, cred că seara asta e menită să ne adflcamturor şi fericire şi pace şi bună înţelegere! Binecuvântată fie această seară! Nu-i aşa, Nataşa? Dar ce-i cu tine? O, Doamne, ce-i cu tine?

Peste chipul Nataşei se aşternuse paloarea morţii. În tot timpul cât a perorat Alioşa, ea nu l-a slăbit din ochi; însă privirea ei devenea tot mai tulbure, mai fixă, iar faţa din ce în ce mai palidă. La un moment dat am avut impresia că încetase să-l mai asculte, căzând într-un fel de uitare. Apoi strigătele lui Alioşa o dezmeticiră. Îşi reveni numaidecât, privi în jur şi deodată se repezi spre mine. Înfrigurată, grăbindu-se parcă, dar şi ferindu-se de Alioşa, scoase din buzunar o scrisoare şi mi-o întinse. Scrisoarea, pregătită din ajun, era adresată părinţilor ei. Mi-o vârî în mână, privindu-mă ţintă, neputând parcă să-şi dezlipească ochii de la mine. Desluşeam în ochii ei o deznădejde fără margini; nu voi uita niciodată privirea aceea înfricoşătoare. Mă cuprinse şi pe mine spaima: înţelesei că de-abia acum ea începe să-şi dea pe deplin seama de toată grozăvia faptei sale. Se sili să-mi spună ceva, dar puterile o părăsiră, nu

mai putu rosti nici un cuvânt şi-şi pierdu cunoştinţa. Avui doar timpul s-o prind în braţe înainte să se fi prăbuşit la pământ. Alioşa păli, îngrozit. Încerca să-i frece tâmplele, îi săruta mâinile, buzele, pierdut; după vreo două minute, ea îşi reveni. În apropiere, aştepta cupeul de piaţă cu care venise Alioşa; la semnul lui, trăsura se apropie. Urcând, Nataşa se agăţă ca înnebunită de mâna mea şi o lacrimă fierbinte îmi arse degetele. Cupeul porni. Am rămas multă vreme ţintuit locului, urmărindu-l cu privirea până nu se mai văzu. În clipa aceea toată fericirea mea se năruise şi-ntreaga mea viaţă se frânse în două. Simţeam asta, o simţea inima mea însângerată… Am pornit îndărăt, pe acelaşi drum pe care venisem, spre casa bătrânilor ei părinţi. Nu ştiam nici cum am să intru, nici ce-am să le spun. Gândurile îmi amorţiseră, abia îmi târam picioarele.

Iată, dar, toată povestea fericirii mele; aşa s-a încheiat dragostea mea. Acum să reluăm firul întrerupt al povestirii noastre.

CAPITOLUL X.

La vreo cinci zile după moartea lui Smith, m-am mutat în locuinţa lui. O tristeţe nemărginită a pus stăpânire pe mine în ziua aceea. Vremea se urâţise şi se făcuse frig; cădea lapo-viţă. Târziu, spre seară şi doar pentru o clipă, o rază de soare, pasămite din pură curiozitate, se strecură discret în odaia mea. Începea să-mi pară rău că-mi căşunase să mă mut în hruba asta. Camera era încăpătoare, dar atât de joasă, afumată şi pătrunsă de un miros stătut, părea atât de goală, încât bruma de lucruşoare pe care le adusesem n-o putuseră înveseli cu nimic. Mă gândii atunci că într-o astfel de vizuină îmi voi pierde şi puţina sănătate ce-mi rămăsese. Şi chiar aşa s-a întâmplat.

Dimineaţa mi-am tot făcut de lucru, punându-mi în ordine hârtiile, pe care, din lipsă de servietă, le cărasem într-o faţă de pernă; se mototoliseră şi se învălmăşiseră groaznic. Apoi m-am apucat de scris. Continuam să lucrez la marele meu

roman, însă treaba nu mergea: altele-mi umblau vârtej prin cap…

Am aruncat condeiul şi m-am aşezat la fereastră. Se lăsa amurgul şi mă simţeam din ce în ce mai deprimat. Mă asaltau tot felul de gânduri apăsătoare. Mereu îmi părea că la Petersburg, în cele din urmă, îmi este dat să mă prăpădesc. Se apropia primăvara şi îmi ziceam că aş deveni un alt om, aş renaşte, dacă aş scăpa din găoacea asta la aer, la soare, dacă aş sorbi mireasma proaspătă a câmpiilor şi a pădurilor, care mi-au lipsit atâta, căci de mult nu mai fusesem în mijlocul naturii!… Mi-aduc aminte că mă ispiti un alt gând: ce frumos ar fi dacă aş putea, printr-o minune, să uit de tot ce s-a petrecut, de toate cele prin care am trecut în ultimii ani; să uit de toate, să-mi limpezesc mintea şi s-o pornesc din nou, cu alte forţe. Pe atunci mai visam încă şi mai speram într-o astfel de renaştere. „Să mă internez poate într-o casă de nebuni, notării în cele din urmă, ca să mi se răstoarne cumva tot creierul pentru ca, reaşezându-se, să mi se rânduiască într-alt fel; apoi să mă vindec.” Eram încă setos de viaţă, plin de încredere!… Dar în acelaşi timp mi-aduc aminte că am şi râs. „Ce-af”îf urmat, va să zică, să fac după ce ieşeam din casa de nebuni? Să mă apuc iar de scris romane…?”

Şi tot aşa visam şi mă frământam într-una, iar timpul îşi urma mersul implacabil. Se înnopta. Pentru seara aceea fusese hotărât să mă duc la Nataşa; îmi scrisese în ajun un bileţel în care mă ruga să trec neapărat pe la dânsa. Am sărit deci şi am început să mă îmbrac în grabă. Oricum, simţeam nevoia să ies, cu orice preţ, chiar şi pentru a o lua razna pe străzi, prin ploaie şi lapoviţă.

Pe măsură ce se lăsa întunericul, interiorul camerei mele devenea parcă mai larg şi mai încăpător. Mă bătu gândul că, noapte de noapte, din fiecare colţ al ei, o să-mi apară Smith: o să-l văd stând pe scaun, cu privirea fixă aţintită asupră-mi aşa cum o avea aţintită la cafenea asupra lui Adam Ivanovici, cu Azorka tolănit jos, la picioare. Şi chiar în

clipa aceea a intervenit acel fapt neobişnuit care m-a zguduit atâta.

De altfel, trebuie să vă mărturisesc sincer că, fie din cauza nervilor mei zdruncinaţi, fie datorită noilor impresii din locuinţa cea nouă, sau poate numai din pricina stării de ipohondrie ce mă năpădise în ultima vreme, cădeam încet-încet, pe nesimţite, de cum începea a se însera, în acea stare sufletească răvăşitoare, care-mi ajunsese atât de familiară în nopţile de când sunt bolnav, stare pe care eu am numit-o ttoaeă mistică. Era o senzaţie de teamă, cea mai cumplită şi chinui-”toare” teamă de ceva ce n-aş putea să definesc, ceva de neînţeles şi care nu se află în rânduiala lucrurilor, dar care, negreşit, ar putea să se adeverească în orice clipă, devenind realitate şi ca o sfidare aruncată tuturor argumentelor raţiunii, îmi va apărea în faţa ochilor ca un fapt incontestabil, înspăimântător, monstruos şi implacabil. De obicei, teama aceasta creşte şi devine din ce în ce mai puternică, în pofida oricărei logici, încât, în cele din urmă, mintea, deşi în asemenea momente capătă poate şi mai multă luciditate, este totuşi neputincioasă de a se împotrivi senzaţiilor care te năpădesc. Raţiunea se simte inutilă, iar dedublarea aceasta face sa sporească şi mai mult apăsarea înfricoşatei aşteptări. Mi se pare că, întrucâtva, aceasta e senzaţia pe care o încearcă cei ce se tem de morţi. Dar în ceea ce simţeam eu incertitudinea şi neputinţa de a sesiza natura primejdiei ce părea să mă împresoare îmi făcea chinul şi mai de nesuportat.

Ţin minte că stăteam în picioare cu spatele la uşă şi cu mâna întinsă ca să-mi iau pălăria de pe masă, când îmi fulgeră prin minte gândul că dacă m-aş întoarce, l-aş vedea negreşit în spatele meu pe Smih, care va deschide mai întâi uşa, încet, apoi se va opri în prag şi-şi va roti privirea prin cameră; apoi, aplecând uşor capul, va intra fără zgomot, se va opri în faţa mea, aţintindu-şi privirea tulbure asupra ochilor mei şi va izbucni într-un râs prelung, fără glas, dezgolindu-şi gingiile ştirbe, în timp ce tot corpul îi va

tresaltă îndelung de cutremurarea acestui râs neauzit. Îmi apăru în închipuire absolut limpede imaginea nălucirii mele şi în acelaşi timp senzaţia tot atât de clară că toate acestea au să se întâmple neapărat, că se şi întâmplă, poate, în momentul acela, atâta doar că încă nu le văd eu şi numai pentru că stau cu spatele către uşă; că, în aceeaşi clipă uşa poate că s-a şi deschis. Întorsei brusc capul… Şi, într-adevăr, uşa începuse să se crape încet, neauzit, întocmai cum îmi închipuisem cu o clipă mai înainte. Am scos un ţipăt. Un timp, care mi s-a părut că durează cât o veşnicie, nu s-a văzut nimeni, de parcă uşa s-ar fi deschis singură; apoi, deodată, răsări în prag o făptură ciudată; doi ochi, pe cât am putut distinge în întuneric, mă cercetau atent. Un fior de gheaţă îmi trecu prin mădulare. Spre marea mea spaimă, am văzut că e un copil, o fetiţă şi dacă ar fi fost chiar Smith în persoană, fantoma lui nu m-ar fi îngrozit atât cât această apariţie neaşteptată a unui copil necunoscut, în odaia mea, la ora aceea şi pe o vreme atât de cumplită.

V-am spus că uşa s-a deschis fără zgomot şi foarte încet, ca şi cum copila s-ar fi temut să intre. Oprindu-se în prag, mă privi lung, nespus de mirată şi rămase aşa, aproape încremenită; în sfârşit, făcu doi paşi înainte şi se opri în faţa mea, nehotărâtă, fără să spună un cuvânt. O vedeam acum mai de aproape. Era o fetiţă de vreo doisprezece-treisprezece ani, puţintică la trup, slabă şi palidă, de parcă atunci s-ar fi ridicat după boală. Cu„atât mai scânteietori păreau ochii ei mari, întunecaţi. Cu mâna stingă îşi strângea la piept colţurile unui şal vechi, găurit, ca să-şi apere trupşorul de frigul serii. Îmbrăcămintea ei era aproape numai zdrenţe; părul ei, des şi negru, era nepieptănat, zbârlit. Ne privirăm astfel, nemişcaţi, câtva timp, fără să ne slăbim din ochi.

— Unde-i bunicul? Întrebă ea în cele din urmă cu glas răguşit şi slab, de parcă ar fi durut-o pieptul sau gâtul.

Groaza mea mistică se risipi la auzul întrebării aceleia. Se interesa de Smith: cu totul neaşteptat, se reînnoda firul

întrerupt al urmelor lui.

— Bunicul tău? Păi… A murit! Scăpai eu deodată, nepregătit a răspunde la asemenea întrebare şi numaidecât îmi păru rău de brutalitatea răspunsului meu. Ea rămase mai departe nemişcata şi deodată fu zguduită de un tremur puternic, ca înaintea unei crize grave de nervi ce ameninţă să izbucnească din clipă în clipă. Mă repezii s-o sprijin, ca să nu cadă. Peste câteva minute îşi reveni şi o văzui căznindu-se din răsputeri ca să-şi ascundă emoţia.

— Iartă-mă, iartă-mă, fetiţo! Iartă-mă, copila mea! Mă neliniştii eu. Ţi-am spus şi eu aşa, într-o doară, poate că nici nu-i vorba de el… Sărmana mea!… Pe cine cauţi? Pe bătrânul care locuia aici?

— Da, şopti ea cu vădit efort, privindu-mă cu nelinişte şi cu teamă.

— Îl chema Smith? Da?

— Da-a!

— Păi… El… Ei da, el a murit… Dar nu fi tristă, copila mea… De ce n-ai mai venit pe aici de atâta timp? De unde vii acum? L-au înmormântat ieri; a murit, ştii, aşa, deodată, într-o clipă… Îi eşti nepoată?

Fetiţa nu răspunse nimic la întrebările mele precipitate şi fără şir. Se întoarse în tăcere şi părăsi încet camera. Uluit, n-am mai făcut nici o mişcare ca s-o reţin sau s-o mai întreb ceva. Totuşi, în prag, ea se opri o dată şi, cu faţa întoarsă numai jumătate, mă întrebă:

— A murit şi Azorka?

— Da, „ă-lnurit*°şPAzorka, răspunsei eu, deşi întrebarea mi se păru din capul locului ciudată: era sigură, s-ar fi zis, că Azorka trebuia să moară negreşit a dată cu bătrânul.

Auzindu-mi răspunsul, fetiţa ieşi din cameră şi închise binişor uşa după ea.

La un minut după asta, alergam s-o ajung, necăjit că o lăsasem să plece. Ieşise atât de încet, încât nici n-am auzit-o deschizând uşa antreiaşului ce da pe scară. Mă gândii că nu avusese încă timp să coboare şi mă oprii în antreu, atent la

orice zgomot. Se aşternuse însă o linişte adâncă şi nu auzii nimic. Undeva, la unul din caturile de jos, se închise o uşă, după care se făcu iarăşi linişte.

O luai repede pe scară în jos. De la locuinţa mea, de la etajul patru, până la etajul trei scara era în spirală. De la etajul trei, treptele coborau drept. Scara era neagră, murdară şi întotdeauna întunecoasă, cum sunt de obicei scările în casele de raport cu mai multe apartamente mici. La ora aceea pe scară domnea un întuneric de nepătruns. Ajungând pe dibuite la etajul trei, mă oprii, reţinut parcă de un imbold neînţeles care îmi spunea că aici, pe palier, trebuie să fie cineva care se ascunde de mine. Căutai bâjbâind de jur împrejur şi, într-adevăr, fetiţa era acolo; ghemuită într-un colţ, cu faţa la perete, plângea fără glas.

— Ascultă-mă, de ce ţi-e frică? Începui eu. Te-am speriat, recunosc şi mă simt vinovat. Bunicul tău, înainte de a muri, mi-a vorbit de tine. Au fost ultimele sale cuvinte… Cărţile lui sunt la mine, probabil îţi aparţin. Cum te cheamă? Şi unde stai? Bunicul tău mi-a spus că undeva pe strada a şasea…

Nu apucai să-mi termin vorba. Copila scoase un ţipăt de spaimă, poate pentru că aflasem unde locuieşte, mă împinse la o parte cu mânuţa ei slabă şi osoasă şi coborî în goană scara. Mă luai după dânsa; îi auzeam paşii depărtându-se undeva, dedesubt, departe. Şi deodată nu mai auzii nimic… Ajunsei în stradă. Nu i-am mai dat de urmă. Alergai până la Bulevardul Voznesenski, dar căutările mele au fost zadarnice; dispăruse… „S-a ascuns pe undeva, ca să nu dau de ea, îmi zisei, s-o fi pitit pe când cobora scara.”

CAPITOLUL XI.

Neaşteptat, în clipa când păşii pe trotuarul ud şi murdar al bulevardului, mă lovii de un trecător, care mergea cu totul absorbit de gânduri, cu capul plecat şi probabil tare grăbit. Mare mi-a fost surprinderea, constatând că era bătrânul Ihmenev! Era, se vede, pentru mine o seară hărăzită întâl-

Nirilor neprevăzute. Îl ştiam pe bătrân bolnav de vreo trei zile, aşa că m-a mirat mult să-l văd pe stradă pe o vreme

atât de urâtă. Şi-apoi nici mai înainte nu prea avusese el obiceiul să iasă la ore târzii, iar de când plecase Nataşa, adică de vreo jumătate de an încoace, aproape că nu ieşea de loc din casă* S-a arătat nespus de bucuros să mă vadă, ca omul care dă pe neaşteptate de un prieten cu care ar putea sta de vorbă de la suflet la suflet; mi-a prins mâna, mi-a strâns-o cu putere şi, fără să mă întrebe încotro am drum, mă luă cu el. Părea preocupat, zorit, agitat. „Pe unde o fi umblat?” mă întrebam nedumerit. N-ar fi avut nici un rost să-l mai descos: devenise în ultima vreme foarte bănuitor şi atât de susceptibil, încât până şi cea mai simplă întrebare ori remarcă ar fi fost în stare s-o ia drept aluzie ofensatoare sau chiar jignire. Mergând alături, îl privii pe furiş; avea faţa suptă, bolnăvicioasă; slăbise şi era nebărbierit cel puţin de o săptă-mănă. De sub pălăria turtită, i se vedea părul cu desăvârşire încărunţit, atârnând neîngrijit, în smocuri lungi, peste gulerul paltonului vechi şi ros. Observasem şi mai înainte că uneori rămmea cu totul absent; uita, de pildă, că nu se află singur în odaie şi vorbea cu el însuşi, gesticulând; îţi venea greu să-l vezi într-un asemenea hal.

— Ei, ce mai faci, Vanea? Deschise el vorba, în cele din urmă, încotro te duceai? Eu, uite, am ieşit de-acasă după nişte treburi. Eşti bine, sănătos?

— Dar dumneata cum te simţi? I-am întors eu întrebarea; în ultima vreme te ştiam cam suferind. Dar văd că ai ieşit…

Bătrânul îmi ocoli vorbele, ca şi cum nici nu m-ar fi auzit.

— Cum se simte Anna Andreevna? Continuai.

— Ale bine sănătoasă… Dar parcă nici ea nu e în toate apele ei. O văd cam mâhnită… M-a întrebat de tine: de ce nu mai vii pe la noi? Unde te duceai acum? Nu cumva la noi? Ori mergeai altundeva? Te pomeneşti că te-am împiedicat eu să-ţi vezi de treburi! Făcu el deodată, cercetându-mă cu privirea neîncrezătoare, pornit pe bănuială. Devenise atât de susceptibil, sensibilitatea i se ascuţise până într-atât, încât, de i-aş fi spus că nu mă duc la

ei, ci în altă parte, l-aş fi jignit, desigur şi s-ar fi îndepărtat îndată de mine. De aceea m-affi grăbit să-i răspund că într-adevăr mă duceam s-o văd pe Anna Andreevna, deşi îmi dădeam seama că am să întârzii sau poate chiar nici n-o să mai am timp să ajung la Nataşa.

— Bine, dacă-i aşa, spuse bătrânul, pe care răspunsul meu îl linişti, e foarte bine… Şi tăcu numaidecât, copleşit iarăşi de gânduri.

— Da, e foarte bine! Repetă el automat, după câteva minute, revenindu-şi parcă din îngândurarea-i adâncă. Hm… Să vezi, Vanea, tu ai fost totdeauna pentru noi ca un fiu; Dumnezeu n-a vrut să ne binecuvânteze, pe mine şi pe Anna Andreevna, cu un fiu… Dar ni te-a trimis pe tine; sunt încredinţat de asta. Şi bătrâna mea gândeşte la fel… Da! Şi ai fost întotdeauna respectuos faţă de noi, ca un adevărat fiu recunoscător. Dumnezeu să te binecuvânteze pentru asta, Vanea, aşa cum te binecuvântăm şi cum te iubim şi noi… Da!

Vocea îi tremură; tăcu o clipă.

— Da… Aşa! Ia spune… Nu cumva ai fost bolnav? Că n-ai mai dat pe la noi de un car de vreme.

I-am povestit întâmplarea cu Smith, scuzându-mă că din pricina asta n-am venit pe la ei, că, în afară de aceasta, era cât pe ce să mă îmbolnăvesc şi că grijile din ultimul timp mă împiedicaseră să merg tocmai până la Vasilievski Ostrov (unde locuiau ei pe atunci). Cât pe-aci să-mi scape mărturisirea că găsisem totuşi răgazul trebuitor ca să mă abat pe la Nataşa, dar m-am oprit la timp.

Întâmplarea cu Smith avu darul să-i stârnească interesul şi bătrânul deveni mai atent. Iar după ce află că noua mea locuinţă e igrasioasă, ba poate chiar şi mai proastă decât cea veche şi că totuşi plăteam şase ruble pe lună, se aprinse de-a binelea. În general, devenise nerăbdător şi irascibil. În asemenea clipe, singură Anna Andreevna dacă mai reuşea să-l potolească şi încă nu întotdeauna.

— Hm… Asta-i tot din pricina literaturii tale, Vanea! Strigă el aproape supărat; ea te-a cocoţat la mansardă, tot ea te va vârî şi în mormânt! Ţi-am spus-o de mult, ţi-am prezis-o!… Şi B. tot mai scrie critică?

— Nu mai scrie, a murit de oftică. Credeam că v-am spus.

— A murit! Hm… A murit! Se putea altfel? Ei, da le-a lăsat ceva copiilor, soţiei? Spuneai, mi se pare, că e căsătorit… De ce s-or mai fi căsătorind oamenii ăştia?!

— Nu, n-a lăsat nimic, am răspuns eu.

— Ei, vezi! Strigă Ihmenev cu atâta înfocare, de parcă toată afacerea l-ar fi privit pe el însuşi, iar răposatul B. i-ar fi fost cel puţin frate. Auzi tu: nimic! Ce ţi-am spus eu? Am prevăzut eu că ăsta are să-i fie sfârşitul, ţi-aduci aminte încă de când mi-l tot lăudai. E uşor să spui: n-a lăsat nimic. Hm… Şi-a câştigat glorie. Hai să zicem, poate chiar o glorie nemuritoare, dar gloria nu astâmpără foamea. Şi pe tine, Va-nea, ţi-am spus tot atunci cam ce te aşteaptă. Nu m-am înşelat! De lăudat, te-am lăudat, e adevărat, dar ştiam unde ai să ajungi. Şi zici că B. a murit? Păi, cum să nu moară! O viaţă ca asta… Într-un loc ca ăsta, priveşte!

Şi cu un gest nestăpânit, aproape involuntar, îmi arătă cu mina privelişte a ceţoasă a străzii, luminată slab de felinarele pierdute în pâcla umedă şi deasă, casele murdare şi lespezile ude, lucioase ale trotuarelor, trecătorii mohorâţi şi plouaţi, tabloul acesta adăpostit sub bolta neagră, ca de cerneală a cerului petersburghez. Ieşisem în piaţă; în faţa noastră se înălţa, prin negura nopţii, monumentul luminat de jos cu felinare de gaz aerian, iar mai departe se profilau contururile întunecate şi masive ale catedralei Isaakievski.

— Spuneai că era un om bun, mărinimos, simpatic, un om de inimă şi de adâncă simţire. Uite, să ştii de la mine că toţi oamenii aceştia simpatici şi de inimă, toţi oamenii tăi nu ştiu să facă altceva decât să sporească numărul orfanilor! Hm… Îmi cam închipui eu, cum se simţea el înainte de a muri… Of, of, of,! Tare aş pleca de aici undeva, departe, poate chiar

în Siberia!… Ce-i cu tine, fetiţo? Întrebă bă-trânul deodată, văzând pe trotuar un copilaş care cerşea.

Era o fetiţă pricăjită, slăbuţă, de vreo şapte-opt anişori, acoperită cu câteva zdrenţe murdare; picioruşele ei mici, goale, erau vârâte în nişte pantofi rupţi. Se silea să-şi acopere trupşorul îngheţat de frig în nişte rămăşiţe de capot vechi, din care crescuse de mult. Îşi întoarse spre noi feţişoara palidă, trasă, bolnăvicioasă, sfielnică şi tăcută, ne privi cu o teamă supusă, aşteptându-se parcă dinainte la un refuz, şi-şi întinse spre noi mânuţa tremurătoare. Bătrânul fu zguduit la vederea ei şi se răsuci atât de brusc spre ea, încât era aproape s-o sperie. Ea tresări şi se dădu înfricoşată înapoi.

— Ce-i fetiţo? Strigă el. Cerşeşti 1 Da? Ei uite… Ţine!

Înfrigurat şi tremurând de emoţie, se scotoci prin buzunare şi scoase doi sau trei bănuţi de argint. Apoi, părându-i că era prea puţin, îşi scoase portofelul şi găsind o hârtie de o rublă, tot ce avea la el, de altminteri, o puse în mânuţa micuţei cerşetoare.

— Cristos să te aibă în paza lui, micuţo… Copilaş drag! Îngerul DornxuilujLJe călăuzească!

Ş: fcu mâna tremurătoare o binecuvântă de câteva ori cu semnul crucii; deodată, însă, aducându-şi aminte că sunt şi eu de faţă şi că-l privesc, se încruntă şi porni înainte cu paşi grăbiţi.

— Nu pot să văd, Vanea, vorbi el după o lungă şi grea tăcere, nu pot să văd aceste făpturi nevinovate dârdâind de frig pe străzi… Din vina blestemaţilor de părinţi. De altfel, ce mamă crezi că ar putea să-şi trimită copilul la o asemenea grozăvie, dacă nu o disperată, ajunsă în cea mai neagră mizerie!… Probabil că undeva, într-un ungher, mai are şi alţi orfani, iar firimitura asta de copilă e cea mai mare. Poate că mama ei e bolnavă, hm!… Nu sunt copii de prinţ! Sunt mulţi copilaşi pe lume, Vanea… Care… Deh, nu sunt copii de prinţ! Hm!

Tăcu un minut, ezitând.

— Să vezi, Vanea, i-am făgăduit Annei Andreevna, începu el încurcat şi nehotărât, i-am făgăduit… Adică ne-am înţeles noi amândoi, dânsa şi cu mine, să luăm o fetiţă orfană, una săracă şi mititică, s-o luăm, adică, de suflet, s-o înfiem, înţelegi? Că tare ne e urât, aşa bătrâni şi singuri cum suntem, hm… Numai că, să vezi: în ultima vreme, Anna Andreevna se arată cam potrivnică. Încearcă tu să vorbeşti cu ea, ştii… Aşa, ca să pară că nu vine de la mine, ci ca din partea ta. Caută s-o convingi… Pricepi? De mult vreau să te rog… Adică s-o îndemni să-i fie şi ei cu voie; mie îmi vine prea greu să-i cer una ca asta… Ei, dar ce să ne pierdem vremea cu fleacuri! Cât despre mine, ce nevoie aş avea eu de o asemenea fetiţă? Doar aşa… ca să se audă prin casă glas de copil… Că, de fapt n-aş face-o decât pentru bătrâna, să-i fie ei mai uşor, s-o mai înveselească, pentru că numai cu mine s-o fi plictisind. La urma urmei, toate astea sunt nişte prostii!

Nu crezi, Vanea, că aşa, pe jos, n-o să mai ajungem niciodată? Eu zic să luăm mai bine o birjă; îmi închipui că Anna An-dreevna şi-a pierdut răbdarea tot aşteptându-ne…

Bătuse şapte şi jumătate când ajunserăm acasă la Ihmenevi.

CAPITOLUL XII.

Bătrânii ţineau mult unul la altul; îi lega o dragoste trainică şi obişnuinţa statornicită de curgerea vremii. E drept că Nikolai Sergheici şi nu numai de la o vreme încoace, dar şi înainte, chiar şi în anii cei mai fericiţi ai căsniciei lor, era prea puţin comunicativ cu Anna Andreevna lui, ba câte-odată se arăta chiar aspru, mai cu seamă de faţă cu străinii. Există firi sensibile şi de o netăgăduită delicateţe, care preferă totuşi cu îndărătnicie, cu o pudică râvnă, să nu-şi deschidă sufletul nici chiar celei mai scumpe fiinţe, să nu-şi dezvăluie dragostea şi gingăşia nu numai în faţa altora, dar nici măcar atunci când se află singure, între patru ochi: dimpotrivă, adeseori într-o asemenea intimitate ele devin mai stăpânite, lăsând doar arareori să apară la

suprafaţă toată gingăşia sentimentelor lor, şi-atunei sentimentele acelea răbufnesc, se revarsă cu atât mai puternice cu cât mai îndelung au fost reţinute. Aşa era întrucâtva şi firea bătrânului Ihme-nev, care se purta astfel cu Anna Andreevna încă din întâia lor tinereţe. O respecta şi o iubea nespus, cu toate că dânsa nu era decât o femeie tare blândă şi iubitoare, lucru pe care, în naivitatea sa, Anna Andreevna, sinceră şi cu sufletul deschis, nu-l ştia ascunde câtuşi de puţin faţă de el, ceea ce de multe ori îl cam supăra. După plecarea Nataşei însă deveniseră mai grijulii unul faţă de altul şi se apropiaseră mai mult; erau îndureraţi că rămăseseră singuri pe lume. Şi cu toate că nu arareori se întâmp] a ca Nikolai Sergheici să fie din cale afară de ursuz, orice despărţire, fie chiar şi numai de o oră-două, o resimţeau amândoi dureros. Printr-o înţelegere tacită, se fereau de mult de a mai vorbi despre Nataşa, ca şi cum ea nici n-ar fi existat pe lume. Anna Andreevna nu şi-ar fi îngăduit să amintească nici măcar printr-o vagă aluzie de dânsa, în faţa soţului ei, deşi, ca mamă, îi venea tare greu. Inima ei iertase demult. Şi se stabilise între noî deprinderea ca de fiecare dată să-i aduc veşti despre copila ei scumpă şi dragă.

De se întâmpla să nu aibă veşti mai multe zile la rând, bătrânica era pur şi simplu bolnavă, de aceea, ori de câte ori îmi făceam drum pe la ei, căuta să mă descoasă, să afle cele mai mici amănunte şi întrebându-mă cu înfrigurare tot felul de nimicuri, îşi mai astâmpăra aleanul cu cele ce-i puteam spune. Iar într-o zi, când i-am şoptit că Nataşa e bolnavă, cât pe ce să moară de spaimă; de-abia am convins-o să nu se ducă s-o vadă. Aceasta nu s-a întâmplat însă decât o singură dată. La început, nu îndrăznea să-şi destăinuie nici chiar faţă de mine dorul care o mistuia. De obicei, după ce stăteam de vorbă şi-i spuneam tot ce ştiam, găsea de cuviinţă să-şi închidă îndată inima şi să se prefacă nepăsătoare, lăsând a se înţelege că, deşi se interesează de soarta fiicei sale, Nataşa este totuşi o criminală de neiertat.

Toate astea însă numai de ochii lumii. Pentru că adesea, nemaiputându-se stă-pâni, Anna Andreevna izbucnea în lacrimi amare şi-mi vorbea cu nesfârşită dragoste despre Nataşa ei, alintând-o cu numele cele mai duioase şi mi se plângea de Nikolai Sergheici; iar de faţă cu el se limita doar la unele aluzii prudente privind mândria şi asprimea oamenilor acelora care nu ştiu ierta greşelile altora şi spunând că Dumnezeu nu-i izbăveşte pe cei neiertători, dar numai atât, neîndrăznind să spună nimic răspicat şi precis. In astfel de clipe, bătrânul se posomora şi se închidea pe dată în carapacea lui; părea nesimţitor la tot ce se vorbea: asculta cât asculta, încruntat, apoi brusc şi vădit forţat, poate chiar cu glas prea tare, aducea vorba despre cu totul altceva, sau, în sfârşit, se retrăgea la el, lăsân-du-ne singuri şi dând astfel posibilitatea Annei Andreevna să-şi verse tot amarul în lacrimi şi tânguieli. Mai târziu, de câte ori veneam eu, nu mai zăbovea aproape de loc cu noi; de obicei schimba cu mine un salut şi se retrăgea numai-decât, îngăduindu-mi astfel să-i spun Annei Andreevna tot ce mai aflasem nou despre Nataşa. Tot aşa procedă şi de data aceasta.

— Sunt ud leoarcă, pretextă el de-abia intrând, mă duc dincolo la mine; tu, Vanea, rămâi aici. Să vezi ce i s-a întâm-Plat cu locuinţa; povesteşte-i, Vanea. Mă întorc şi eu îndată…

Şi bătrânul îhmenev ne părăsi în grabă, ferindu-şi privirea şi oarecum stingherit de faptul că încerca astfel să ne lase singuri. În asemenea cazuri şi mai ales când revenea mai târziu între noi, era de obicei oţărât şi morocănos; tuna şi fulgera pentru orice, furios parcă din pricina propriei lui slăbiciuni.

— Uite-aşa face totdeauna, îmi zise bătrânica, după ce ramaserăm singuri, căci în ultimul timp renunţase la orice fel de rezervă faţă de mine; şi doar ştie bine că-i înţelegem toate şiretlicurile. Atunci ce rost mai are să se ferească de mine?! Îi sunt oare străină? Aşa şi cu fie-sa. Ar fi putut s-o

ierte, ba poate chiar şi vrea s-o ierte; Dumnezeu să-l mai înţeleagă! Noaptea, pe ascuns, plânge; l-am auzit doar. Numai că nu vrea să aflu. Asta e! Mândrie, de… Hai, spune, Ivan Petrovici, spune-mi repede: unde a fost?

— Cine? Nikolai Sergheici? Păi, nu ştiu, tocmai asta vroiam să vă întreb şi eu.

— Era cât pe-aci să leşin când l-am văzut că iese. Bolnav, pe vremea asta urâtă şi încă în prag de noapte; mi-am închipuit că trebuie să fie ceva foarte important. Dar ce poate fi mai important decât ceea ce ştii şi dumneata? Mă tot gândeam la asta, dar nu îndrăzneam să-l întreb. De la o vreme încoace nu mai cutez să-l întreb nimic. O, Doamne! Mi-a fost teamă şi pentru el şi pentru ea. Dar dacă se duce la dânsa, acolo? Să se fi hotărât s-o ierte? Căci acum a aflat totul despre Nataşa; cel puţin aşa cred, că ştie negreşit; şi nu mă pot dumiri de unde le-o fi aflând. Ieri şi azi a fost tare trist şi necăjit. Dar de ce taci, Ivan Petrovici? Spune, băiatule, spune-mi ce s-a mai întâmplat acolo? Te-am aşteptat ca pe Dumnezeu, să vii să-mi spui. Mi se pare că becisnicul acela vrea s-o părăsească pe Nataşa. Aşa e?

I-am povestit într-un suflet Annei Andreevna tot ce ştiam. Nu-i ascundeam niciodată nimic. I-am spus că în ultimul timp Nataşa şi Alioşa nu se prea înţeleg şi că pare inevitabilă ruptura între ei, că de data asta situaţia e mai serioasă decât altă dată; că primisem cu o seară în urmă de la Nataşa un bileţel în care mă ruga să trec pe la ei astă-seară, la ora nouă; că nici n-aş fi venit pe la ei, dacă nu-l întâl-neam pe Nikolai Sergheici, care m-a adus aici. I-am explicat Annei Andreevna amănunţit cât de gravă este situaţia: că tatăl lui Alioşa, întors acum două săptămâni dintr-o călătorie, nici nu vrea să audă de Nataşa şi că l-a luat de scurt pe fecioru-său; dar ceea ce este mai grav, nici Alioşa, după cât se pare, nu e împotriva căsătoriei puse la cale de taică-său, ba pare chiar îndrăgostit de acea logodnică. Am mai adăugat că, judecind după bileţelul primit, Nataşa trece printr-o mare frământare, deoarece

îmi scrie că totul se va hotărî în seara asta, dar ce anume nu-mi spune: şi mi se pare ciudat că-mi scrie de ieri, rugându-mă să fiu la ea astăzi exact la ora nouă; de aceea trebuie să mă duc acolo neapărat, iar pentru asta va trebui să plec de la dânşii cât mai repede.

— Păi, du-te, maică, du-te, du-te negreşit! Mă zori bătrânica. Cum iese dânsul, bei un ceai şi te duci… Da ce-i cu Matriona, de ce o fi întârziind cu samovarul? Matriona! Hai, adu mai repede samovarul! Neruşinato… Aşa, maică, bei un ceai, spune-i lui ceva, scorneşte un motiv mai potrivit şi pleacă. Iar mâine să vii, să-mi povesteşti totul; dar vezi să vii cât mai devreme. Doamne! Să nu i se fi întâmplat vreo nenorocire! Şi când te gândeşti, ce poate fi mai rău decât acuma! Sunt sigură că Nikolai Sergheici a aflat totul, a aflat, inima nu mă înşală. Mai aflu şi eu câte ceva prin Matriona, care se duce din când în când pe la Agasa; Maria Vasilievna, naşa Agaşei, stă în casa prinţului. Asta o ştii şi tu. Of, tare ursuz a mai fost astăzi Nikolai al meu… Începusem să-i spun ba de una, ba de alta, ştii… Adică de nevoile casei şi ce s-a mai burzuluit la mine! Pe urmă, se vede treaba că i-o fi părut rău şi a întors-o, zicând că nu prea avem noi bani, chipurile. Ca şi cum din pricina banilor ar fi zbierat. După-masă s-a dus să se culce. Dar când m-am uitat prin crăpătura uşii (că e o crăpătură în uşă, de care dânsul nici nu ştie), l-am văzutstând în genunchi în faţa icoanelor şi rugându-se. Când l-am văzut aşa, mi s-au muiat picioarele. Nici ceai n-a băut, nici de dormit n-a dormit; şi-a luat pălăria şi a ieşit. Asta a fost pe la cinci. N-am mai cutezat să-l întreb încotro, că s-ar fi răstit la mine. De la o vreme încoace a cam început să ţipe tot mai des la noi – şi la mine, dar mai mult la Matriona; şi când începe să ţipe, mă şi zăpăcesc, de nici nu mai ştiu pe ce lume mă aflu. Îmi dau seama că o face numai aşa, ca să-şi uşureze inima, dar mie tot mi-e frică. M-am rugat lui Dumnezeu un ceas încheiat, de cum a plecat el, să-i hărăzească gânduri bune…

Da ia să văd şi eu bileţelul pe care zici că ţi l-a trimis Nataşa, arată-mi-l!

I-am arătat bileţelul. Ştiam că Anna Andreevna nutrea un gând al ei, tăinuit adânc, sperând că Alioşa, pe care-l numea când nemernic, când băieţandru prost şi lipsit de suflet, în cele din urmă se va căsători totuşi cu Nataşa şi că tatăl său, prinţul Piotr Alexandrovici, îşi va da şi el con-simţământul. Gândul acesta tainic mi-l împărtăşise şi mie în câteva rânduri, deşi după aceea căuta într-una să mă facă a crede că nici nu-mi vorbise despre aşa ceva. Faţă de Ni-kolai Sergheici însă pentru nimic în lume n-ar fi îndrăznit să-şi mărturisească speranţele ascunse, cu toate că îşi dădea seama că bătrânul le bănuieşte, ba, de multe ori prin vorbe spuse pe ocolite, îi şi reproşase acest lucru. Cred că el ar fi blestemat-o pentru totdeauna pe Nataşa, că şi-ar fi smuls-o cu totul din inimă, dacă ar mai fi aflat şi despre eventualitatea realizării acestei căsătorii.

Aşa credeam cu toţii în zilele acelea. Îşi aştepta fata cu toată nerăbdarea, dorea s-o revadă din adâncul inimii lui de tată; dar o aştepta să se întoarcă singură, pocăită, după ce-şi va fi smuls din suflet până şi amintirea lui Alioşa. Era unica condiţie a iertării lui, care, deşi nemărturisită, privindu-l mai atent, părea neîndoielnică, lesne de ghicit.

— E un băieţandru fără pic de caracter şi lipsit de suflet, am spus-o întotdeauna, reluă Anna Andreevna. Nici n-au ştiut să-l crească cum trebuie, de aceea a ieşit un zăpăcit; când te gândeşti cât îl iubeşte şi el vrea s-o părăsească, Doamne, Dumnezeule! Ce-o să se întâmple de aci încolo cu ea, sărmana! Şi ce-o fi găsit la cealaltă, nu pricep!

— Am auzit, Anna Andreevna, că logodnica lui e totuşi o fată fermecătoare; de altfel, însăşi Natalia Nikolaevna spune acelaşi lucru…

— Să nu crezi, mă întrerupse bătrânica. Cum, adică, fermecătoare? Pentru voi, mâzgălitorii de hârtie, oricare e minunată, numai fustă să fie. Iar Nataşa, dacă o laudă, o face pentru că are un suflet nobil. Asta-i! Nu ştie ea să-l

reţină lângă dânsa; îi iartă totul şi suferă în tăcere. De câte ori n-a înşelat-o! Oameni cruzi şi fără inimă! Ştii, Ivan Petrovici, mă apucă groaza când mă gândesc la mândria care a pus stă-pânire pe ei toţi. Măcar omul ăsta al meu de s-ar îmblânzi, s-o ierte pe porumbiţa mea dragă şi s-o cheme înapoi acasă.

ICum aş îmbrăţişa-o, cum aş primi-o! A slăbit, zici? A slăbit – aşa e?

— Da, Anna Andreevna, a cam slăbit…

— Draga mamei, dragă! Şi să vezi, Ivan Petrovici, ce necaz pe capul meu! Toată noaptea şi toată ziulica de azi am plâns într-una… Ce să mai vorbim! Ţi-oi povesti pe urmă! De câte ori n-am dat să aduc vorba de departe, ca s-o ierte cumva; pentru că nici nu îndrăznesc să-i spun de-a dreptul, încerc şi eu, aşa… pe ocolite… Şi o fac cu atâta frică, de mi se strânge inima: mă tem să nu se supere mai rău şi să n-o afurisească! Nu l-am auzit încă blestemând-o, slavă Domnului… Dar uite, mă tot frământ, ca nu cumva s-o afurisească. Căci blestemul părintesc, x-pedeapsa Domnului. Da, uite aşa o duc zi de zi şi noapte de noapte, cu frica în sân. Ţie însă, Ivan Petrovici, să-ţi fie ruşine: că ai crescut doar în casa noastră şi am fost pentru tine ca nişte părinţi şi, poftim, ce-ţi dete prin cap: că aia e fermecătoare! Ia, numai s-o auzi pe Maria Vasilievna a lor ce spune! (M-a împins păcatul de am chemat-o o dată, într-o dimineaţă, la cafea, când al meu era plecat după treburi.) Mi-a povestit ea toate dedesubturile. Prinţul avea, cică, legături nepermise cu contesa ceea şi contesa îi scotea ochii că nu vrea să se însoare cu dânsa, iar prinţul găsea mereu altă pricină s-o amâne. De altminteri, încă de pe când trăia soţul ei, contesa asta avusese purtări cam deşucheate. Iar după ce l-a îngropat, a pornit-o haihui prin străinătăţi: italieni, franţuji, baroni, câţi bărbaţi n-au trecut prin mâinile ei! Ei, uite, cam tot pe acolo l-a prins în gheare şi pe prinţul Piotr Alexandrovici. Primul ei bărbat, otcupciul, avusese o fată dintr-o altă căsătorie; între timp fata a crescut. Contesa şi-a

risipit curând toată averea; dar Katerina Feodorovna, cu anii, se făcu mare şi crescură şi cele două milioane de la Muntele de Pietate, puse acolo pe numele fetei de către tatăl ei, otcupciul. Se zice că ar avea acum vreo trei milioane. Şi ce şi-a spus prinţul atunci: hai să-l însoare pe Alioşa cu dânsa! (Că-i şiret! Nu-i scapă nimic.) Contele, nobilul acela de la curte, ţi-aduci aminte, ruda aia a lor, e şi el de acord: că doar trei milioane nu-i o sumă de lepădat. Bine, zice, vorbiţi cu contesa. Prinţul îi spune contesei dorinţa lui. Ea sare la el: cică e o femeie dată naibii, o scandalagioaică – mamă-mamă! Cică, pe aici au cam început să n-o mai primească, nu mai merge ca în străinătate… Nu aşa, prinţe, zice ea, mai bine te căsătoreşti tu cu mine, cât despre fiică-mea vitregă nici să nu te gândeşti c-am s-o dau după Alioşa! Iar fata doar că nu se roagă la ea ca la icoana Maicii Domnului, atât de mult o iubeşte şi nu-i iese din cuvânt, supusă ca o mieluşică. Aşa e, se spune că-i tare blândă, înger, nu alta! Când a văzut că n-o scoate la capăt cu maică-sa, prinţul îi spuse: vezi-ţi de treabă, contesă. Averea ţi-ai păpat-o şi ai intrat în datorii până în gât. Dacă o dai pe fiică-ta vitregă Supă Alioşa, va fi o pereche potrivită: fata e blajină, Alioşa al meu – prostănac: îi ţinem pe lângă noi, sub tutela noastră: şi să vezi atunci că ai să ai şi tu bani; altminteri, ce mare folos că o să te măriţi cu mine? Mare vulpoi! Ce mai încolo, încoace – mason! Asta s-a întâmplat acum vreo jumătate de an şi pe atunci contesa, zice-se, că nu se putea hotărî, dar acuma, cică, au plecat amândoi la Varşovia şi acolo ea s-a învoit. Asta am aflat. Mi le-a povestit toate, de-a fir-a-păr, Maria Vasilievna, care le-a auzit de la un om vrednic de toată încrederea. Ca să vezi unde-i buba: banii, Vanea, milioanele – asta-i! Nu că ar avea sau n-ar avea farmec!

Cele auzite de la Anna Andreevna mă uluiră. Se potriveau întru totul cu ceea ce aflasem şi eu în ultimele zile chiar din gura lui Alioşa. Povestindu-mi, el se străduia să-mi arate că e ferm hotărât să nu se însoare pentru bani: totuşi,

Katerina Feodorovna îl tulburase şi-l fermecase. Tot de la Alioşa am mai auzit că şi tatăl său umblă să se însoare, deşi deocamdată respinge categoric aceste zvonuri, ca să n-o înfurie înainte de vreme pe contesă. V-am mai amintit şi cu alt prilej că Alioşa ţinea tare mult la tatăl său, că-l admira şi credea în tot ce spune el ca într-un oracol.

— Precum vezi, nu-i nici ea din cine ştie ce neam mare de conţi, mult lăudata ta frumuseţe! Urmă Anna Andreevna, întărâtată la culme că-mi găsisem s-o laud pe viitoarea logodnică a tânărului prinţ. Nataşa e o partidă mult mai bună pentru el. Aia-i fată de negustor, pe când Nataşa noastră coboară dintr-un vechi neam de nobili, e o fată de familie bună. Aseară, bătrânul meu {uitai să-ţi spun) şi-a deschis sipetul acela bătut în fier – îl cunoşti?

— Şi toată seara a scotocit prin actele de familie, preocupat şi grav. Împleteam la ciorap şi nu îndrăzneam să-l privesc. Când a văzut că tac mâlc, numai ce-l simt că începe să se supere, că mă strigă şi Case porneşte să-mi explice străvechea obârşie a neamului nostru. Familia Ihmenev se trage încă de pe vremea lui Ivan Vasllievici cel Groaznic, din boieri de viţă veche, iar spiţa mea, a Şumilovilor, urcă până-n zilele lui Alexei Mihailo-vici *ţ: despre asta avem şi hrisoave, şi-n istoria lui Ka-ramzin10 se pomeneşte despre neamul nostru. Şi uite aşa, maică, nici stirpea noastră nu-i mai prejos decât a altora în această privinţă. Şi de cum a început bătrânul să-mi spună toate astea, am priceput pe dată ce gânduri îl frământă. Îl doare şi pe el, se vede treaba, că ei o dispreţuiesc pe Nataşa şi cu ce-s mai grozavi decât noi, mă rog? Numai pentru că sunt mai bogaţi? N-au decât! Tâlharul acela de Piotr Alexandrovici nu se gândeşte decât la avere: cine nu-l cunoaşte? Suflet hain şi lacom. Cică s-a dat în taină cu iezuiţii, când a fost la Varşovia. Să fie oare adevărat?

— Zvonuri deşarte! Am zis eu, surprins totuşi de persistenţa acestor zvonuri. Faptul însă că Nikolai Sergheici

s-a apucat să-şi cerceteze actele de familie dădea de gândit. Altădată nu i-ar fi trecut prin cap să-şi etaleze genealogia.

— Sunt fiare, nu oameni! Spuse în continuare Anna Andreevna. Şi ce s-o mai fi frământând acum biata mea porumbiţă! Dar e timpul să pleci, să te duci la ea! Matriona, Ma-triona! Ce neruşinată! Spune-mi, Vanea, n-au jignit-o cumva pe Nataşa? De ce taci?

Ce era să-i spun? Bătrâna începu să plângă. O întrebai de ce necazuri vroise să-mi vorbească adineauri.

— Of, păcatele mele, of! Nu ne-au fost de ajuns nenorocirile de până acum, a trebuit să mai vină una ca să umple ochi paharul amărăciunilor noastre. Ţi-aduci aminte, dragul meu, dar poate că tu nu-ţi aduci aminte, aveam un mic medalion, montat în aur, suvenir: ţineam în el portretul Na-taşei, de când era ea copilă: pe atunci îngeraşul meu n-avea decât opt anişori. Îl comandasem împreună cu Nikolai Sergheici unui pictor aflat în trecere pe la noi, cred că nici de el nu-ţi mai aduci aminte. Era un pictor tare bun. A zugrăvit-o pe Nataşa ca pe un cupidon: părul blond, numai cârlionţi, îmbrăcată cu o cămăşuţă străvezie de voal, prin care i se ghicea trupşorul roz, era aşa de drăguţă, că nu te mai saturai privind-o. L-am rugat eu pe pictor să-i pună şi două aripioare, dar n-a vrut. Mai deunăzi, după toate grozăviile care mi s-au întâmplat, an scos medalionaşul din sipet şi mmi l-am agăţat de un şnur la gât, lingă cruciuliţa, ferlâ du-mă ca nu cumva să-l vadă bătrânul. Că doar poruncise atunci să aruncăm afară sau să ardem tot ce ne-ar fi amintit de dânsa. Eu însă vroiam să am portretul Nataşenkăi la în-demână, ca să mă pot uita la el din când în când: şi cum îl priveam, mai vărsăm câteva lacrimi şi mă simţeam parcă mai uşurată; alteori, când rămâneam singură, îl sărutam, ca şi cum aş fi sărutat-o pe dânsa şi-i spuneam tot felul de vorbe frumoase, ba uneori, noaptea, o şi binecuvântam, îi vorbeam cu glas tare, o mai întrebam câte ceva, mi-o închipuiam că răspunde şi iar o întrebam. Ah, dragul meu Vanea, mi se strânge inima de durere şi

acum, când îţi povestesc! Închi-puie-ţi, eram fericită că el nu ştie nimic de medalion. Când colo, ieri dimineaţă iau seama că şnurul se rupsese şi medalionul ia-l de unde nu-i! Să mor, nu altceva. Dau să-l caut, cotrobăiesc peste tot – nimic! Caut eu mai cu grijă încă o dată, medalionul nicăieri. Unde să fie? S-o fi desprins noaptea în aşternut, îmi zic; răscolesc prin tot aşternutul, nu-i nici acolo. Şi totuşi, desprinzându-se de şnur, medalionul nu putea să cadă decât undeva prin casă şi l-o fi găsit tot careva de-al casei: şi cine altul putea să-l găsească în afară de el sau de Matriona? Dinspre partea Matrionei n-am nici o bănuială, mi-e devotată trup şi suflet… (Hai, Matriona, vino odată cu samovarul acela!) Dar ce mă fac dacă l-a găsit el? Stau singură, mă frământ şi plâng într-una, nu-mi mai pot stăpâni lacrimile. Iar pe Nikolai Sergheici îl văd că e din ce în ce mai bun cu mine: mă tot priveşte cu o tristeţe duioasă în ochi, ca şi cum ar şti de ce plâng, şi-i pare rău. Îmi vine atunci un gând: de unde ar putea şti? Nu cumva l-a găsit chiar el şi l-a aruncat pe fereastră? Iute cum este la mânie, putea s-o facă şi pe asta: l-a aruncat şi gata! Acum îi pare şi lui rău, dar degeaba. M-am dus cu Matriona să-l caut pe afară, sub fereastră, dar nu l-am găsit nici acolo. Parcă a intrat în pământ; toată noaptea m-am perpelit aşa. A fost cea dintâi noapte în care n-am, mai binecuvântat-o pe Nataşenka înainte de a mă culca. Of, nu-i a bine asta, nu-i a bine, Ivan Petrovici! Tare mi-e teamă că trebuie să ne aşteptăm la ceva foarte rău; de ieri dimineaţă bocesc într-una. Te-am tot aşteptat, dragul meu, ca pe un înger salvator… Să-mi descarc sufletul.

Şi bătrânica se porni iarăşi pe plâns cu lacrimi amare.

— Vai de mine, cât pe-aci să uit! Reîncepu ea ceva mai peurmă, înviorându-se deodată la bucuria aducerii-aminte, nu ţj.

— A pomenit nimic despre o fetiţă orfană?

Ba da, Anna Andreevna, mi-a spus că v-aţi gândit să luaţide suflet o fetiţă săracă, orfană. E adevărat?

— Da de unde, dragul meu, nici prin gând nu-mi trece! Eu nuvreau nici un fel de orfană! Ce rost ar avea? Să-mi aducă (aminte mereu, văzând-o, de nenorocirea noastră?! Afară «Je Nataşa, eu nu vreau pe nimeni. O fiică am avut, una singură vreau să-mi rămână. Păi, ce treabă-i asta, dragul meu! Să iei un copil străin în casă? Tu ce zici, Ivan Petrovici? Vrea să-mi dea o mângâiere, văzându-mă cum plâng într-una, ori vrea ca să-şi scoată de tot de la inimă propriul copil, îndrăgind un altul? Ce crezi? Ce ţi-a vorbit pe drum despre mine? Cum ţi s-a părut? Aspru, necăjit? Sst! Că vine! Ai să-mi spui pe urmă, pe urmă ai să-mi spui! Nu uita să vii mâine la noi…

CAPITOLUL XIII.

Intră bătrânul. Cu o curiozitate pe care n-avusese tăria să nu şi-o dea în vileag, oarecum jenat, el ne privi, apoi se încruntă şi se aşează la masă.

— Ei, ce-i cu samovarul acela? Întrebă dânsul. Nici până acum nu v-aţi învrednicit să serviţi ceaiul?

— Îl aduce îndată, tăicuţule, îl aduce; uite că l-a şi adus, se agită Anna Andreevna.

Şi într-adevăr, Matriona, de cum îl văzu ivindu-se pe Nikolai Sergheici, sosi cu samovarul, ca şi cum atâta aşteptase. Era o slugă veche, cinstită şi devotată, cunoscătoare într-ale stăpânilor, ceea ce nu o împiedica însă a fi totodată şi cea mai bodogănitoare slugă de pe pământ. Avea o fire îndărătnică şi era de neclintit în încăpăţânările ei. De Nikolai Sergheici îi era teamă şi, de obicei, în prezenţa lui, se cam ferea să-şi dea drumul la gură. În schimb, când rămânea numai cu Anna Andreevna, îşi scotea paguba din plin, spunându-i obrăznicii la fiece pas, cu o făţişă pornire de a-şi domina stă-pâna, deşi, în sinea ei, o iubea cu străşnicie, după cum o iubea din toată inima şi pe Nataşa. Am avut prilejul s-o cunosc ie această Matriona încă de pe când eram la Ihmenevka.

— Hm… Nu-i prea plăcut când te pătrunde ploaia, iar dumnealor nu se gândesc să-ţi ofere măcar o ceaşcă de

ceai… Mormăia bătrânul.

Anna Andreevna îmi făcu semn cu ochiul arătândcătre dânsul. Ihmenev nu putea suferi aceste semne misterioase şi, cu toate că în clipa aceea părea a-şi feri ochii de no}, după expresia feţei lui se putea totuşi ghici că Anna Andreevna tocmai în momentul acela îmi făcuse cu ochiul pe seama lui şi că el ştia acest lucru.

— Am fost după nişte treburi, Vanea, mi se adresă el apoi. E o mârşăvie ceea ce se petrece. Nu ţi-am spus? Dumnealor mă găsesc vinovat şi vor să mă condamne cu orice preţ. Pretind că n-aş avea dovezi: că-mi lipsesc hârtiile trebuitoare: adeverinţele, cică, nu întrunesc condiţiile legale…

Hm…

Se referea la procesul său cu prinţul: procesul se prelungise şi lua acum o întorsătură cu totul defavorabilă lui Ni-kolai Sergheici. Tăceam, neştiind ce să-i răspund. Mă privi bănuitor.

— Ei, şi? Reluă el deodată, enervat parcă de tăcerea noastră: eu cât mai repede, cu atât mai bine. Ticălos, escroc tot n-au să reuşească ei să mă scoată vreodată, chiar dacă vor decide că trebuie să plătesc. Am, de partea mea, o conştiinţă nepătată, n-au decât să hotărască ce vor. Cel puţin se va sfârşi odată: scap de toată sâcâiala asta. Or să mă aducă la sapă de lemn… Ei, şi? Las totul baltă şi plec în Siberia.

— Doamne, ce-ţi mai trăsneşte prin cap! Da ce să mergem atât de departe? N-p rabdă inima pe Anna Andreevna să nu intervină.

— Dar aici cine şi ce anume ne este aproape? Se oţărî brutal bătrânul, bucuros parcă să întâmpine obiecţiuni.

— Oricum, suntem printre oameni, încercă Anna Andreevna, privindu-mă îndurerată.

— Care oameni? Izbucni el, plimbându-şi privirea înfrigurată de la mine la dânsa şi invers. Care oameni, te întreb? De tâlhari, clevetitori şi trădători? De nemernici e

plin pă-măntul, îi găseşti peste tot, să n-ai nici o grijă: îi vom găsi şi în Siberia. Iar dacă nu vrei să mergi cu mine, poţi să rămâi, n-ai decât, eu nu te silesc.

— Nikolai Sergheici, scumpul meu! Cum aş putea să rărijân fără tine?! Striga biata Anna Andreevna. Afară de tine, ştii bine că nu am pe ni…

Aci vorba i se curmă. Anna Andreevna îşi întoarse speriată privirea spre mine, implorând parcă ajutor şi ocrotire. Bătrânul era întărâtat, gata să se lege de orice: şi n-ar fi fost nimerit să-l contrazic.

— Lăsaţi, Anna Andreevna, intervenii eu. Nici în Siberia nu-i chiar atât de rău cum s-ar părea. De-o să se întâmple… Nenorocirea să vindeţi Ihmenevka, apoi ideea lui Nikolai Sergheici e chiar foarte bună. În Siberia se poate găsi un serviciu particular foarte bun şi onorabil şi atunci…

— Bine, în sfârşit, că barem tu, Ivane, judeci sănătos. Chiar aşa m-ara şi gândit. Lepăd totul şi plec.

— Ei, la una ca asta nu m-aş fi aşteptat! Exclamă uluită Anna Andreevna, plesnind din palme. Tocmai tu, Vanea, să-i ţii isonul! Uite, de la tine, spun drept, chiar că nu m-ara aşteptat, Ivan Petrovici. Pe cât ştiu, afară de vorbă bună, din partea noastră nu ţi s-a tras niciodată vreun rău şi când colo…

— Hahaha! Dar tu ce-ai fi poftit? Din ce mijloace crezi că am mai putea trăi noi aici, te-ai gândit la asta? Bani nu mai avem. Ultimele părăluţe le cheltuim acum! Ai vrea, poate, să mă târăsc până la uşa prinţului Piotr Alexandrovici, să-i cer iertare?

Auzind pomenindu-se numele prinţului, bătrâna înmărmuri de frică. Linguriţa de ceai pe care o ţinea în mână clincăni tremurat, lovindu-se de farfurioară.

— Ba nu, zău, continuă Ihmenev, aprinzându-se de o bucurie îndărătnică şi răutăcioasă: Tu ce zici Vanea, să mă duc, ai? Să mă duc? La ce bun să mai plec în Siberia? Mai degrabă îmi pun mâine dimineaţă haina neagră, mă ferchezuiesc, Anna Andreevna îmi pregăteşte un plastron nou,

bine scrobit (că de, nici nu se cade să te prezinţi într-alt fel înaintea unei feţe atât de simandicoase!); ca să fie în bonton, îmi mai cumpăr şi nişte mănuşi şi mă prezint frumuşel la excelenţa-sa: „Excelenţă, părintele şi binefăcătorul meu! Lartă-mă! Iartă-mă şi miluieşte-mă cu o bucată de pâine, că am nevastă şi copii mici!” Ce zici, aşa să fac, Anna Andreevna? Asta ai vrea tu?

Şi

— Dragul meu… Dar eu nu vreau nimic! Am spus-o doar aşa, în prostia mea: iartă-mă dacă te-am necăjit cumva, numai rogu-te, nu striga aşa, îngăimă bătrâna, tremurând toată.

Sunt convins că în clipa aceea sufletul bătrânului era adânc răscolit şi îndurerat văzând lacrimile şi spaima sărmanei sale tovarăşe de viaţă; sunt convins că suferea mai mult chiar decât dânsa, dar nu se putea stăpâni. Aşa se întâmplă uneori cu oamenii cu inimă bună s-o pui la rană: ieşindu-şi din fire, cu toată bunătatea lor, încearcă momente de adevărată voluptate scormonind propria lor nenorocire şi amărăciune, în speranţa să-şi descarce astfel necazul, chit că-şi fac rău lor înşile, ba câteodată chiar cu preţul jignirii ce-ar putea-o aduce vreunui nevinovat, la care de obicei se întâmplă să ţină mai mult decât la orice pe lume. Femeile, de pildă, trebuie când şi când să se simtă nenorocite, nedreptăţite, chiar dacă n-au îndurat vreo nedreptate şi nu li s-a întâmplat nici o nenorocire. Şi există destui bărbaţi care seamănă în această privinţă cu femeile, deşi nimeni n-ar putea susţine că fac parte din categoria bărbaţilor cu firi slabe ori cu o structură psihică feminină. Bătrânul simţea nevoia să se certe, cu toate că se vedea cât colo că el, cel dinţii, suferea cel mai cumplit, în clipa aceea, mi-aduc aminte, mă străfulgera un gând: nu cumva o fi întreprins, într-adevăr, în ziua aceea, vreun pas în sensul celor presupuse de Anna Andreevna?! Oare nu l-o fi povăţuit cumva un gând fericit să se ducă la Nataşa, pentru ca, răzgândindu-se pe drum, ori ivindu-i-se în cale vreo

piedică, să nu-şi mai poată realiza intenţia, cum era de altminteri şi firesc să se întâmple? Şi iată-l acum întors acasă, furios pe el însuşi, zdrobit, ruşinându-se de propria lui pornire şi de sentimentele care-l împinseseră la acest pas, cău-tând să-şi verse amarul pe altcineva pentru slăbiciunea sa şi alegându-şi victima, se înţelege, chiar dintre apropiaţii lui, la care bănuia aceleaşi simţăminte şi dorinţi? Poate că, în sinea lui, vrând să-şi ierte fiica, îşi închipuise ce încântată şi fericită va fi sărmana lui Anna Andreevna şi, bineînţeles, de vreme ce el nu izbutise, tot bătrânica se cuvenea să sufere cea dintâi de pe urma necazurilor lui.

Văzând-o însă atât de nenorocită, tremurând de frică în-faţa lui, i se făcu milă de dânsa. Ruşinat parcă de mânia ce-l cuprinsese doar o clipă, Ihmenev căută să se stăpânească. Tăcerea se aşternu între noi. Căutam să nu mă uit la el. Dar această clipă bună, din păcate, nu dură mult. Omul simţea nevoia să se descarce cu orice preţ, fie chiar şi printr-o izbucnire sau printr-o imprecaţie.

— Înţelegi, Vanea, mi se adresă el deodată, îmi pare rău, n-aş fi vrut să deschid vorba despre asta, dar lucrurile s-au întors în aşa fel, încât trebuie să vorbesc pe faţă, fără ocolişuri, aşa cum i se cere oricărui om cinstit şi drept. Înţelegi cum vine asta, Vanea? Mă bucur că te afli la noi şi vreau s-o spun aici, cu glas tare, să mă auzi şi tu şi să mă audă şi alţii, că m-am săturat de toate mofturile astea, de toate lacrimile, suspinele şi nenorocirile astea, fceea ce am smuls odată din inima mea, cu preţul sângelui „ţiualt1 ţl «„ «u durere] cruntă, nu vreau să se mai întoarcă vrefflfată. Asta-i! C spun şi am s-o fac. Pricepi? Vorbesc despreTUe întâmplat cu o jumătate de an în urmă. Şi o spun categoric şi pe faţă, pentru ca nu cumva să mă înţelegi greşit, adăugă el aţintin-du-şi asupra mea privirea aprinsă, dar ferindu-se de ochii îngroziţi ai soţiei. Repet: toate astea sunt mofturi şi eu nu le accept! Mă înfurie mai ales faptul că toţi mă consideră un prost şi un om de nimic, crezând că aş fi

capabil de asemenea şovăieli şi slăbiciuni… Ei îşi închipuie că sunt nebun de durere. Prostii! Mi-am smuls din inimă şi am uitat toate simţămintele de până acum! Nu mai am nici un fel de amintiri. Da! Aşa să ştiţi!

Ihmenev sări de pe scaun şi izbi cu pumnul în masă atât de tae, încât ceştile săltară cu un clinchet jalnic.

— Nikolai Sergheici! Dar nu vă e milă de Anna Andreevna? Uitaţi-vă în ce hal aţi adus-o, strigai eu indignat, neputându-mă stăpâni. N-am făcut însă altceva decât să torn gaz pe foc.

— Nu mi-e milă! Răcni el pălind şi tremurând din tot trupul. Nu! Pentru că nici altora nu le e milă de mine! Nu mi-e milă, pentru că până şi aici, în casa mea, se pun la cale uneltiri împotriva mea, sunt ponegrit pentru destrăbălată de fie-mea, pentru una care nu merită decât blestemul şi pedeapsa cea mai cumplită!

— Tăicuţule, Nikolai Sergheici, nu blestema!… Tot ce vrei, dar numai să nu-ţi blestemi fiica! Imploră Anna Andreevna.

— Ba am s-o blestem! Zbiera bătrânul şi mai tare, pentru că văd cum toată lumea arde de nerăbdare să mă vadă ducându-mă la netrebnica asta ca să-i cer iertare, eu, cel obidit şi cel ponegrit! Da, da, asta vor de la mine. Pentru asta sunt chinuit zi de zi, din revărsat de zori şi până noaptea şi de seara până dimineaţa, aici, chiar aici, în casa mea, prin lacrimi, smiorcăieli, suspine, aluzii neroade! Vor, adică, să mă înduioşeze… Poftim, citeşte, Vanea, adăugă el, scoţând grăbit cu o mână tremurătoare din buzunarul interior al hainei nişte hârtii, am aici extrase din dosarul meu! Din ele reiese că sunt hoţ, şarlatan, că mi-am jefuit binefăcătorul!… Sunt calomniat, defăimat, supus oprobriului obştesc din pricina ei, a ei! Poftim, uită-te, priveşte!… Agitat, începu să scoată din buzunar, rând pe rând, o mulţime de hârtii şi, pu-nându-le pe masă, căuta nerăbdător actul pe care voia să mi-l arate. Ca un făcut însă, documentul trebuincios nu apărea. Enervat la culme, deşertă din buzunar tot ce reuşi să cuprindă o dată cu

mâna şi atunci un obiect greu căzu cu zgomot pe masă. Anna Andreevna scoase un ţipăt. Era medalionul pe care-l pierduse.

Nici nu-mi venea să-mi cred ochilor. Bătrânul tresări şi tot sângele îi năvăli în obraz. Anna Andreevna rămase ca încremenită, cu mâinile încrucişate pe piept şi într-o nesfârşită rugă îl privea drept în ochi. Chipul i se luminase de speranţă. Roşeaţa bătrânului ca şi stinghereala pe care o trăda întreaga lui înfăţişare erau mai grăitoare decât orice cuvânt; bătrâna nu se înşelase: înţelegea acum în ce fel pierduse medalionul!

Pricepea că Nikolai Sergheici dăduse peste el şi, bucuros de această întâmplare, ba poate chiar tremurând de fericire, îl ascunsese în buzunar, ferindu-l cu grijă de privirile celorlalţi; că, probabil, pe ascuns, se uita cu dragoste nemărginită la chipul fetiţei sale dragi, îl privea cu nesaţ şi poate, aidoma sărmanei mame, se încuia în odaie, ca să poată sta de vorbă cu nepreţuita lui Nataşa, să-i răspundă la întrebări, iar noaptea, cu inima sfâşiată de durere, cu lacrimi înăbuşite în piept, mângâia şi săruta acea imagine scumpă şi în loc de blesteme găsea cuvinte de iertare, binecuvântând-o pe aceea despre tare, de faţă cu alţii, zicea că nu vrea nici sa mai audă de dânsa şi o trimitea în focul gheenei.

— Dragul meu şi tu o iubeşti încă şi tu! Strigă Anna Andreevna, pierindu-i orice teamă de tatăl acesta neîndurător, care doar o clipă mai înainte îşi blestemase fata.

I-a fost însă de ajuns bătrânului să audă acele vorbe, pentru ca o furie nebunească să i se aprindă în ochi. Apucă medalionul, dădu cu el de pământ şi se năpusti furios să-l calce în picioare…

— De-a pururi, de-a pururi afurisită să fie! Hârâia el, sufocându-se. De-a pururi, de-a pururi!

— Doamne! Gemu bătrânica. Pe dânsa! Dumnezeule, pe dânsa! Pe Nataşa mea, chipul ei îl calcă în picioare! In

picioarele lui!… Tiran ce eşti! Om trufaş şi fără inimă…

Dezmeticit de strigătul deznădăjduit al soţiei sale, bătrânul se opri îngrozit de ceea ce făcuse. Apoi deodată se repezi, ridică de jos medalionul şi dădu să iasă repede din cameră, dar făcând numai vreo doi paşi, se poticni, căzu în genunchi, duse braţele înainte, se sprijini şi astfel proptit de divanul din faţa lui, îşi înclină capul istovit.

Plângea ca un copil, ca o femeie. Suspinele îl înecau, îi apăsau pieptul, sălbatice, de parcă ar fi vrut să-l sfarme. Cumplitul bătrân devenise într-o clipită mai slab decât un copil. Nu mai era în stare să blesteme, nu mai putea; acum, nu-i mai era ruşine de noi şi, într-o înfrigurată dezlănţuire de dragoste, acoperi cu sărutări chipul fetiţei lui, pe care abia cu un minut înainte îl călcase în picioare. Părea că toată gingăşia, toată dragostea pentru fiica cea adorată, înfrânate şi tăinuite de atâta amar de vreme, răzbăteau acum la lumină cu o putere nestăvilită şi puterea aceasta năprasnică îi copleşise întreaga făptură.

— Iart-o, iart-o pe Nataşa! Îl implora, plângând, Anna Andreevna, aplecată deasupra lui şi îmbrăţişându-l cu negrăită duioşie. Cheam-o înapoi în casa ei părintească, dragul meu şi atunci Dumnezeu însuşi, la judecata lui cea mare, o să ţină seamă de milostivirea ta smerită…!

— Nu, asta nu! Niciodată! Se încăpăţâna bătrânul cu glas sugrumat. Asta niciodată! Niciodată!

CAPITOLUL XIV.

Am ajuns la Nataşa destul de târziu, abia pe la zece seara. Locuia acum pe Fontanka, lingă podul Semionovski, în casa prost îngrijită a negustorului Kolotuşkin, la etajul al treilea. La început, în primele zile după plecarea ei de-acasă, ea şi cu Alioşa au stat într-o locuinţă mică, dar frumoasă şi confortabilă, la etajul doi, pe Liteinaia. Curând însă, băierile pungii tânărului prinţ strângându-se din cale afară, viaţa lor luă o altă întorsătură. Profesor de muzică, fireşte, nu se făcuse, dar în schimb se apucase să se împrumute de la oricine se nimerea şi era plin de datorii. Banii şi-i cheltuia

pentru înfrumuseţarea locuinţei sau copleşind-o pe Nataşa cu cadourile. Zadarnic se împotrivea ea acestei risipe, îl certa, ba şi plângea din pricina aceasta. Gingaş şi sensibil, chibzuind uneori săptămâni în şir ce anume cadou să-i facă Nataşei, savurând anticipat plăcerea surprizei şi găsind în asta, de fiecare dată, un nou prilej de adevărată sărbătoare, Alioşa, care îmi destăinuia dinainte bucuriile la care se aştepta, întâmpinând reproşurile şi lacrimile ei, părea atât de abătut, încât ţi se făcea milă de dânsul; mai târziu, din cauza acestor daruri, se iscau adesea între ei chiar şi certuri grave. Pe de altă parte, Alioşa cheltuia mulţi bani chiar şi fără ştirea Nataşei, influenţat de prieteni, înhăitându-se cu ei şi înşelând-o cu vreo Josefina sau Mina oarecare. Totuşi, o iubea mult… Era însă o dragoste chinuitoare: venea adeseori la mine, abătut şi trist, să-mi spună că e nevrednic de iubirea Nataşei, că el nu face nici cât vârful degetului ei cel mic, că e brutal şi rău şi incapabil s-o înţeleagă. Într-un anumit fel, avea dreptate: ei nu se potriveau nici pe departe; se simţea ca un copil faţă de dânsa şi adevărul e că şi Nataşa îl socotea la fel. Când trecea pe la mine, îmi mărturisea cu lacrimi în ochi despre aventurile lui cu vreo Josefina, dar mă implora totodată să nu-i spun nimic Nataşei; iar când, după toate aceste spovedanii, sfios şi vinovat, mergea împreună cu mine la dânsa (neapărat cu mine, spunând că altminteri se ruşinează s-o mai privească în ochi după nesăbuinţele săvârşite şi că numai eu îi pot fi de ajutor în asemenea momente), Nataşa ghicea pe dată, dintr-o singură privire, tot ce se întâmplase. Era foarte geloasă şi nu-mi explic cum ajungea totuşi să-i treacă cu vederea toate isprăvile de acest fel. De obicei, lucrurile se petreceau cam aşa: intram amândoi, Alioşa deschidea sfios vorba şi o privea drăgăstos drept în ochi. Ea ghicea numaidecât că-i vinovat, dar nu lăsa să se bage de seamă; nu-l întreba niciodată nimic şi nu căuta să-l des-coasă, ci, dimpotrivă, se străduia parcă anume să fie şi mai tandră, mai afectuoasă şi mai veselă; şi

n-o făcea ca în joacă, sau ca vreun şiretlic femeiesc. Nicidecum! Pentru fiinţa aceasta minunată, putinţa de a ierta şi de a mângâia însemna o bucurie fără margini, ca şi cum iertarea însăşi ar fi avut pentru dânsa un farmec aparte, rafinat. E drept că pe atunci toate escapadele lui Alioşa se rezumau la câte o Josefina. Văzând-o pe Nataşa atât de blândă şi de iertătoare, nu se mai putea ascunde şi-şi mărturisea pe loc greşeala fără a mai fi întrebat, numai ca să-şi uşureze sufletul, „ca să fie totul la fel ca mai înainte”, cum obişnuia să spună. După ce îi obţinea iertarea, se entuziasma la culme, ba uneori, plân-gând de bucurie şi de înduioşare, o îmbrăţişa şi o săruta. Apoi, cuprins de o veselie nebună, se apuca să descrie de-a fir-a-păr, cu o sinceritate copilărească, escapadele cu Josefina; râdea în hohote, se întrecea în cuvinte de laudă şi de admiraţie pentru Nataşa şi astfel seara se încheia în dragoste şi fericire. Când isprăvi însă toţi banii, Alioşa începu să-şi vândă lucrurile. La insistenţele Nataşei, descoperi o locuinţă mică şi ieftină pe Fontanka. Se întreţineau din ceea ce obţineau pe lucrurile vândute; în cele din. Urmă, Nataşa îşi vându până şi rochiile, apoi începu să-şi caute de lucru; aflând despre asta, Alioşa păru în culmea disperării: îşi blestema zilele, striga că se dispreţuieşte, dar nu întreprindea nimic pentru îndreptarea situaţiei. In perioada despre care este vorba acum, se pare că epuizaseră până şi aceste ultime resurse; o singură posibilitate le mai rămânea, să lucreze dar câştigul acesta ar fi fost aproape infim.

Încă de când venise Nataşa la el, se iscase o ceartă serioasă între Alioşa şi tatăl său. Intenţiile prinţului de a-şi însura băiatul cu Katerina Feodorovna Filimonova, fiica vitregă a contesei, erau pe atunci doar un proiect, dar prinţul acţiona stăruitor pentru realizarea lui; îl prezentase pe Alioşa viitoarei logodnice, îndemnându-l prin sfaturi şi apeluri la înţelepciune să se comporte în aşa fel, încât să-i

placă fetei; dar planurile lui au fost zădărnicite chiar de contesă.

După aceea, prinţul nu se mai interesă prea mult de legătura fiului său cu Nataşa, lăsând totul în seama timpului şi sperând – cunoştea firea nestatornică a lui Alioşa – că pasiunea ţâ-nărului se va sfârşi în curând. Începuse să nu mai creadă în eventualitatea unei căsătorii între Alioşa şi Nataşa şi nu-şi mai bătea capul cu asta până aproape în ultimul moment, întrucât îi priveşte pe cei doi îndrăgostiţi, ei amânară chestiunea căsătoriei până la împăcarea formală dintre tată şi fiu şi, în general, până la o schimbare în mai bine a împrejurărilor. De altfel, Nataşa, pe cât se pare, n-avea de gând să deschidă vorba despre aşa ceva. Alioşa îmi spuse o dată, îri tainã, că tatăl său ar fi chiar întrucâtva bucuros de întreaga întâm-plare: îi plăcea mai ales faptul că Ihmenev apărea astfel într-o situaţie umilitoare. Aparent, prinţul continuă să-şi manifeste nemulţumirea, micşoră suma şi aşa destul de redusă cu care îşi subvenţiona fiul (era tare zgârcit faţă de Alioşa), ba îl mai şi ameninţă că îl va lipsi de orice ajutor bănesc. Curând însă, plecă în Polonia împreună cu contesa, care avea nişte treburi pe acolo şi în călătoria aceea nu încetă o clipă să stăruie asupra proiectului său de încuscrire. Ce-i drept, Alioşa era încă prea tânăr pentru însurătoare, dar logodnica pe care i-o găsise prinţul avea prea multă avere, aşa că nu voia să-i scape un asemenea prilej. În cele din urmă, prinţul îşi atinse scopul. Curând ne-a ajuns la ureche vestea că planul său avea sorţi de izbândă. Ceea ce relatez acum se petrecea tocmai după întoarcerea lui la Petersburg. Îşi întâmpinase fiul cu afecţiune, dar trăinicia legăturii acestuia cu Nataşa îl surprinsese extrem de neplăcut, începu să se îndoiască de reuşita planului său, ba chiar îl cuprinse şi oarecare teamă. De aceea îi ceru lui Alioşa cu toată hotărârea s-o rupă cu Nataşa; curând însă găsi cu cale să folosească un mijloc mai sigur de a obţine acest lucru: îl duse pe Alioşa la contesă. Fiica vitregă a

acesteia putea fi socotită o adevărată frumuseţe: foarte tânără, aproape un copil încă, de o bunătate rară, cu sufletul senin, neîntinat, era veselă, deşteaptă şi plinăMe gingăşie. Prinţuâ socotise că în cele şase luni care se scurseseră, Nataşa va pierde pentru fiul său farmecul noutăţii şi că Alioşa va privi acum cu alţi ochi pe viitoarea lui logodnică. Socotelile sale se adeveriră numai în parte. Într-adevăr, Alioşa se îndrăgosti de tânăra fată. Aş vrea să mai adaug că prinţul devenise pe neaşteptate deosebit de atent şi de bun faţă de el (deşi tot nu-i dădea încă bani). Dar Alioşa simţea că bunătatea aceasta a tatălui său ascunde o hotărâre nestrămutată şi de aceea era cam trist, dar nu chiar atât cât ar fi fost dacă n-ar mai fi văzut-o zilnic pe Katerina Feodorovna. Ştiam că nu mai fusese de cinci zile pe la Nataşa. De aceea, în drum spre casa ei, după ce am plecat de la Ihmenevi, mă gândeam cu nelinişte la ceea ce avea să-mi spună. Am zărit de departe lumină la fereastra ei. Ne înţelesesem încă mai demult că, dacă va avea nevoie neapărat să mă vadă, să lase o luminare aprinsă la fereastră, pentru ca, dacă s-ar întâmpla să trec pe acolo (şi lucrul acesta mi se întâmpla să-l fac în fiecare seară), să pot ghici după acea lumină neobişnuită din fereastră că sunt aşteptat şi că ea are nevoie de mine. În ultimul timp, Nataşa lăsa deseori luminarea aprinsă la fereastră…

CAPITOLUL XV.

Nataşa era singură. Măsura odaia de la un capăt la altul, cu paşi neauziţi, cu braţele încrucişate la piept, adânc îngân-durată. Samovarul de pe masă, aproape stins, mă aştepta de mult. Nataşa zâmbi şi îmi întinse mâna în tăcere. Avea faţa palidă. Zâmbetul ei trăda suferinţă, duioşie şi o îndelungă răbdare. Ochii ei albaştri, senini îmi părură şi mai mari ca de obicei, părul parcă şi mai des şi aceasta, fără îndoială, din pricină că slăbise şi era bolnavă.

— Credeam că n-ai să mai vii, zise ea dându-mi mâna; mă gândisem chiar s-o trimit pe Mavra să afle ce-i cu tine; mă temeam să nu te fi îmbolnăvit iarăşi.

— Nu, nu sunt bolnav, dar am fost reţinut în altă parte, o să-ţi povestesc îndată. Dar ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat?

— Nu s-a întâmplat nimic, îmi răspunse ea având aerul că este surprinsă. De ce mă întrebi?

— Păi, mi-ai scris… Nu mi-ai scris ieri să vin? Mi-ai fixat şi ora: să nu vin nici mai devreme, nici mai târziu. Asta mi s-a părut cu totul neobişnuit.

— Aşa e! Îl aşteptam ieri pe el…

— Cum! N-a mai fost de atunci pe la tine!

— De-atunci! Şi mi-am zis că dacă nu vine, să stăm puţin de vorbă noi doi; vreau să mă sfătuiesc cu tine, adăugă ea după o scurtă tăcere.

— Dar în seara asta nu-l mai aştepţi?

— Nu, nu-l aştept: în seara asta e acolo…

— Tu ce crezi, Nataşa? N-o să mai vie chiar de loc?

— Ba o să vie, fireşte, răspunse ea pe un ton deosebit de grav, privindu-mă drept în ochii mei.

Îi displăcea graba cu care îi puneam aceste întrebări. Tăcurăm o bucată de vreme continuând să ne plimbăm prin cameră.

— Ştii cum îmi treceam timpul aşteptându-te, Vanea? JVTă plimbam prin odaie, recitind nişte versuri; îţi mai aduci aminte? Clopoţelul, drumul de iarnă: „Cântă vesel pe masă vechiul meu samovar…”, le-am citit noi odată, demult, împreună:

Vijelia a stat; drumu-i iar luminat „ Cu puzderii de ochi noaptea cată în sus…

Şi pe urmă:

Pătimaşă se-aude o voce cântând, Clopoţelul o-ngână uşor: „Dragul meu va veni, va veni în curând şi-l voi strânge la pieptu-mi cu dor!

Şi mi-e cuibul un rai – abia zorii apar că pe geamuri argintul şi-l lasă zălog;

Cântă vesel pe masă vechiul meu samovar, Focu-n soba încinsă trosneşte arar luminând patul-nalt cu polog…”

— Ce frumos! Ce versuri răscolitoare, Vanea şi ce tablou feeric, cu câte rezonanţe… Totul e doar o canava, pe care desenul e abia schiţat, poţi broda ce-ţi place. Două simţăminte se întâlnesc: unul de demult şi altul de acum. Samovarul, pologul, totul îţi pare atât de familiar, atât de apropiat… Parcă te-ai afla într-o căsuţă din capitala noastră de judeţ; întrevăd aievea căsuţa aceea mică, nouă, ridicată din bârne şi neîmbrăcată încă în căptuşeala de scânduri. Iar pe urmă tabloul următor:

Iar se aude o voce duioasă cântând, Clopoţelul suspină uşor: „Dragul meu de demult de-o veni într-un rând dezmierda-mă-vă trist, ciînditor.

Şi mi-e viaţa un chin, frig în casă-i şi strimt, Suflă vântul prin geam; glas de vifor ascult…

Doar un vişin stingher stă în ninsu-i veşmânt insă poate nici el nu mai e pe pământ şi-a murit sub fereastră demult.

Prăfuit, în ungher stă pologul uitat, Prin odaie, bolnavă, mă plimb nencetat şi-aş pleca la ai mei, în zadar îl aştept…

O ocară cerşesc, ori un sfat înţelept…

N-are cine să-mi dea… Doar un glas sugrumat —

O bătrână mai bombăne…”

— Prin odaie, bolnavă, mă plimb nencetat”… Cât e de adevărat! „O ocară cerşesc, ori un sfat înţelept” – câtă gingăşie, cât alean se ascunde în aceste versuri şi câtă suferinţă de pe urma amintirilor, suferinţă pe care tu singur ţi-ai pricinuit-o, pentru ca să te desfeţi acum cu ea… Doamne, cât e de adevărat! Aşa se întâmplă uneori…!

Stăpânindu-şi parcă un spasm în gât, Nataşa tăcu…

— Vanea, dragul meu!… Îşi reveni ea într-un târziu, dar se opri deodată, parcă uitând ce voia să-mi spună, sau poate fiindcă n-avea ce-mi spune şi nu vorbise decât într-o doară, fără un gând anume, la îndemnul cine ştie cărui simţământ neaşteptat.

Plimbarea noastră prin cameră continuă fără întrerupere. Băgai de seamă că avea candela aprinsă în faţa icoanei. În ultima vreme, un tot mai puternic sentiment de evlavie

pusese stăpânire pe Nataşa, deşi nu-i plăcea să i se vorbească despre asta.

— Ce-i mâine, sărbătoare? Văd că ai candela aprinsă.

— Nu, nu e sărbătoare… Dar, stai jos, Vanea, trebuie să fii tare obosit… Vrei un ceai? În seara asta n-ai băut încă ceai, nu-i aşa.

— Să ne aşezăm Nataşa. Ceai am băut. «

— De unde vii tu acum?

— De la ei.

Când vorbeam cu Nataşa, aşa obişnuiam totdeauna să-i numim pe ai ei de acasă.

— De la ei? Păi, când ai avut vreme să treci şi pe acolo? Te-ai dus singur, sau te-au chemat ei…?

Întrebările ei curgeau precipitate, una după alta. Pălise şi mai tare la faţă de emoţie. I-am istorisit de-a fir-a-păr întâlnirea cu bătrânul, convorbirea cu mama ei, scena cu medalionul, totul, întocmai cum se petrecuse, fără să-mi scape cel mai mic amănunt, căci nu-i ascundeam niciodată nimic. Mă asculta, prinzând cu nesaţ fiecare vorbă. Ochii i se înceţoşară. Scena cu medalionul o tulburase peste măsură.

— Ia stai, Vanea, stai puţin, mă pomeneam că mă întrerupe adesea, vreau să-mi povesteşti cu de-amănuntul tot, să nu-ţi scape nimic, fiindcă nu prea le spui tu pe toate!

I-am repetat încă şi încă o dată cele întâmplate, răspunzând mereu la nenumăratele întrebări, care se stârneau din dorinţa de a afla noi şi noi amănunte.

— Crezi într-adevăr că a vrut să vină la mine?

— Nu ştiu, Nataşa, nu mi-am făcut încă nici o părere despre asta. Că-i e dor şi că te iubeşte mult e limpede. Dar că avea de gând să vină să te vadă, sau nu – asta… Asta…

— Şi zici că a sărutat medalionul? Repetă ea întrebarea. Şi ce spunea când îl săruta?

— Vorbe fără şir, exclamaţii: te striga pe numele cele mai duioase, te chema…

— Mă chema?

— Da!

Nataşa începu să plângă încet.

— Sărmanii! O auzii. Nu mă mir că ştie totul, întregi ea după o scurtă tăcere. A aflat o mulţime de lucruri şi despre tatăl lui Alioşa.

— Nataşa, îndrăznii după o clipă de ezitare, să mergem la ei…

— Când? Întrebă ea, pălind şi săltându-se puţin de pe fotoliu. Îşi închipuise că ţin să mergem numaidecât. Nu, Vanea, adăugă apoi, lăsându-şi mâinile pe umerii mei cu un zâmbet plin de tristeţe, nu, dragul meu; e dorinţa ta de totdeauna, însă… Mai bine să nu-mi mai vorbeşti de asta.

— Şi nu va avea niciodată, niciodată sfârşit această îngrozitoare neînţelegere? Strigai întristat. Eşti oare atât de orbită de mândrie, încât nu vrei să faci tu primul pas? Căci ar trebui să-l faci tu cea dintâi… Poate că tatăl tău atât aşteaptă, ca să te poată ierta. J Eljj. Tată.: lai făcut să sufere! Respectă-i ceî puţin mândriay e firească, legitimă! Ai datoria s-o faci; încearcăi şi el te va ierta, fără nici un fel de condiţii…

— Fără nici un fel de condiţii! E cu neputinţă; şi să nu-mi reproşezi, Vanea, ar fi zadarnic. M-am gândit la asta şi mă gândesc mereu zi şi noapte. După ce am plecat de la ei, aproape că n-a fost zi de la Dumnezeu să nu mă gândesc. Dar a câta oară vorbim noi iar şi iar despre asta?! Doar ştii şi tu că aşa ceva este cu neputinţă!

— Încearcă totuşi!

— Nu, dragă prietene, nu se poate. Dacă încerc, n-am să-l fac decât să se înverşuneze şi mai mult împotriva mea. Ceea ce este iremediabil n-ai cum să mai îndrepţi; şi vrei să ştii ce anume este aci iremediabil? Nu se mai pot întoarce fericitele zile ale copilăriei, pe care le-am trăit alături de ei. Chiar şi iertându-mă, aşa cum sunt astăzi, tata tot nu m-ar mai recunoaşte. Mă ştia o fetiţă, un copil mai mărişor. Mă iubea şi se bucura de naivitatea mea copilărească, mă dezmierda. Până în ultima clipă, înainte să fi plecat eu de la ei,

tot mă mai mângâia pe cap, de parcă aş fi fost tot ca la şapte ani, când, aşezată pe genunchii lui, îi cântam cântecele mele de copil. Din fragedă copilărie până în ziua plecării mele, n-a fost seară în care să nu fi venit lângă patul meu, să mă bine-cuvânteze la culcare. Cu o lună înainte de nenorocirea noastră, îmi cumpărase, în taină, nişte cercei (de care eu aflasem însă) şi se bucura ca un copil, închipuindu-şi ce bucuroasă voi fi de acest dar; şi cât de necăjit a fost şi cât de supărat pe noi toţi, mai întâi şi-ntâi pe mine, fireşte, când i-am spus că ştiam de mult ce dar îmi pregătise. Cu trei zile înainte de plecarea mea, băgase de seamă că sunt tristă; îl năpădise şi pe el mâhnirea, de era cât pe-aci să se îmbolnăvească; şi ce crezi? Ca să mă distreze, cumpără nişte bilete de teatru. Sărmanul, cu asta vroia el să mă lecuiască! Repet, Vanea, tata mă ştia şi mă iubea ca pe o copilită, nici n-ar fi vrut să se gândească vreodată că voi deveni femeie… Pentru nimic în lume nu-i trecea aşa ceva prin cap. Dacă m-aş întoarce acum acasă, nu m-ar mai recunoaşte. Chiar iertându-mă, zic, pe cine o să în*-tâmpine? Nu mai sunt fetiţa de altădată, am trecut prin atâtea în răstimp! Şi de i-aş intra în voie, n-ar înceta să ofteze gândindu-se mereu le fericirea noastră de altădată, cu părerea de rău că nu mai sunt aceeaşi care am fost odinioară, când el mă iubea ca pe un copil; căci trecutul pare întotdeauna mai frumos. Iar amintirile sunt dureroase! Ah, ce frumos e trecutul, Vanea! Exclamă ea, furată de gânduri, dar se întrerupse o dată cu rostirea acestor cuvinte, ţâşnite din străfundul inimii şi al durerii.

— E adevărat ce-mi spui, Nataşa şi asta înseamnă că el va trebui să te cunoască din nou, aşa cum eşti acum şi să te îndrăgească iarăşi. Ar trebui mai ales să te cunoască şi te va îndrăgi negreşit aşa cum eşti. Nu-ţi închipui, cred, că nu se va strădui să te cunoască şi să te înţeleagă şi într-altfel, tocmai el, omul cel mai bun, cu o inimă atât de minunată!

— Ah, Vanea, nu fi nedrept! Ce lucruri deosebit de complicate ar avea de înţeles la mine? Nu la asta mă gân-

deam. Vezi tu, dragostea părintească îşi are şi ea geloziile ei. 11 doare mai ales faptul că tot ce-a fost între mine şi Alioşa s-a înfiripat şi s-a petrecut fără ca el să se fi gândit la o asemenea eventualitate. Că n-a ştiut să vadă la timp. Şi-o fi dând seama, în sinea lui, că nici nu bănuise această posibilitate, iar nefericitele urmări ale dragostei noastre, fuga mea – toate acestea le trece numai pe seama firii mele ascunse şi „nerecunoscătoare”…Nu m-am dus la el, chiar de la începutul începutului, să-i destăinui tot ce aveam pe suflet, întreg vălmăşagul frământărilor mele din clipa în care am simţit că iubesc; dimpotrivă, mi-am zăvorât simţămintele, mi le-am ascuns de dânsul şi crede-mă, Vanea, toate astea el le socoate mai jignitoare decât urmările propriu-zise ale dragostei mele, adică decât faptul că am plecat de la ei şi m-am dăruit cu totul celui pe care-l iubeam. Să zicem că m-ar primi ca un tată iubitor, cu bunătate şi căldură; şi totuşi, gândeşte-te, sămânţa duşmăniei nu va dispărea. A doua sau a treia zi după întoarcerea mea, au să înceapă amărăciunile, îndoielile, reproşurile. De altfel, nici nu m-ar ierta, cum îţi închipui tu, aşa, fără nici un fel de condiţii. Să presupunem că am să-i spun cu toată sinceritatea că-mi dau seama cât de mult l-am jignit, cât de vinovată sunt faţă de el, şi, cu toate că mă va durea mult dacă n-o să priceapă cât m-a costat întreaga fericirea asta cu Alioşa, nici prin ce suferinţe am trecut, eu fireşte că am să-mi stăpânesc durerea, că am să rabd orice; dar toate acestea pe el nu-l vor mulţumi. El îmi va cere o compensaţie pe care n-aş putea să i-o dau; îmi va pretinde să-mi reneg trecutul, să mi-l smulg din inimă, să-l blestem pe Alioşa şi să regret dragostea pe care am avut-o, pe care o am pentru el. Îmi va pretinde imposibilul: reîntoarcerea zilelor senine de odinioară şi uitarea desăvârşită a celor trăite în ultima jumătate de an. Iar eu, eu n-am să pot blestema pe nimeni şi nici să regret şi nici să am mustrări de cuget… Se vede că aşa a fost să fie, că aşa o fi trebuit să

se întâmple… Nu, Vanea, e cu neputinţă să mă întorc acum la ei. Nu-i încă vremea.

— Şi când o să vină acea vreme?

— Nu ştiu… Trebuie să ne răscumpărăm dinainte fericirea viitoare; s-o plătim cumva, prin noi suferinţe… Da, da, suferinţa purifică totul! Ah, Vanea, câtă durere îi este dat omului să îndure în viaţă!

O priveam mut, copleşit de gânduri.

— De ce te uiţi aşa la mine, Alioşa, adică nu, iartă-mă, Vanea? La ce te uiţi? Mă întrebă surâzând de greşeala pe care o făcuse.

— Mă uit la zâmbetul tău, Nataşa. De unde îl ai? Altădată surâdeai altfel.

— Şi ce găseşti tu în zâmbetul meu?

— E drept că i-a mai rămas ceva şi din naivitatea copilărească de odinioară… Totuşi, acum, când zâmbeşti, am impresia că văd câteodată răzbătând pe chipul tău durerea. Ai slăbit, Nataşa, iar părul ţi s-a făcut parcă mai des… Ce fel de rochie e asta pe tine? O aveai încă de-acasă?

— Ce mult ţii tu la mine, Vanea! Şopti ea, privindu-mă cu duioşie. Şi tu, ce faci tu acum? Cum îţi mai merg treburile?

— Cu mine, nici o schimbare; scriu mereu la roman, deşi nu prea merge, mi-a secat inspiraţia! Să scriu aşa, la nimereală, cine ştie, poate c-ar ieşi la fel de interesant, însă n-aş vrea să compromit o idee frumoasă. E una din ideile cele mai scumpe mie. Totuşi, romanul trebuie predat la ter-i men. Mă bate gândul să mă las de el şi să scriu mai bine o nuvelă, ceva uşor şi graţios, fără tendinţe sumbre… Dar absolut fără niciuna. Toată lumea să fie veselă şi fericită…!

— Sărmanul meu truditor! Şi cu Smith cum a rămas

— Păi, Smith e mort.

— Nu ţi s-a arătat? Iţi vorbesc serios, Vanea, eşti bolnav, ai nervii zdruncinaţi, trăieşti într-o lume de năluciri. Toate astea le-am observat când mi-ai povestit despre locuinţa ta cea nouă. Cum e locuinţa? E umedă, nesănătoasă, nu-i aşa?

— Da! Şi mi s-a mai întâmplat o ciudăţenie în seara asta. Lasă că-ţi povestesc altă dată.

Nataşa nu mai auzea ce-i spuneam, se adâncise într-ale ei.

— Nu pricep, cum am putut să plec atunci de la ei. Eram ca în delir, adăugă ea într-un târziu, aţintind asupră-mi o privire care nu aştepta răspuns.

În clipele acelea, chiar dacă i-aş fi spus ceva, Nataşa tot nu m-ar fi auzit.

— Vanea, îmi zise apoi în şoaptă. Te-am chemat ca să-ţi spun ceva.

— Ce anume?

— Că… Mă despart de el.

— Te-ai şi despărţit, ori ai de gând s-o faci de acum înainte?

— Trebuie să sfârşesc odată cu această viaţă. Pentru asta te-am chemat, ca să-ţi spun tot ce am pe suflet şi tot ce ţi-am ascuns până azi. De obicei începea astfel când vroia să-mi încredinţeze gândurile şi dorinţele ei ascunse şi aproape întotdeauna ştiam dinainte – şi de cele mai multe ori tot de la dânsa – cam ce avea să-mi spună.

— Ah, Nataşa, de o mie de ori am mai auzit toate astea de la tine! Fireşte, nu mai puteţi trăi aşa cum vă găsiţi; legătura voastră e ciudată, tare ciudată, de fapt, nu vă leagă nimic. O întrebare, însă: vei avea destulă tărie ca să te desparţi de el?

— Ceea ce ai auzit, cum spui, de la mine până acum, n-a fost decât frământarea intenţiei, Vanea; acum însă m-am hotărât. Îl iubesc nespus şi totuşi, parcă i-aş fi în acelaşi timp şi cel mai mare duşman; îi distrug viitorul. Trebuie să-i redau libertatea. Cu mine nu se poate căsători; nu e în stare să-l înfrunte pe tatăl său. Şi nici eu n-aş vrea ca el să se simtă legat de mine. De aceea sunt aproape bucuroasă că s-a îndrăgostit de logodnica pe care i-au găsit-o. Aşa îi va fi în ai lesne să se despartă de mine. Trebuia sa mă hotar asii; odată la asta! E de datoria mea… De vreme ce-l iubesc,

trel buie să sacrific totul pentru el, ca să-i dovedesc dragostea mea; e de datoria mea, nu-i aşa?

— Şi totuşi, n-ai să-l poţi convinge, Nataşa…

— Nici n-am să încerc. Voi continua să fiu faţă de el ca şi până acum, chiar de-ar fi să apară în clipa asta. Dar trebuie să aflu un mijloc care i-ar putea îngădui să mă părăsească fără remuşcări. Asta mă obsedează şi mă chinuie, Vanea: ajută-mă, sfătuieşte-mă, ce să fac?

— Există doar o singură cale: să încetezi a-l mai iubi şi să îndrăgeşti pe altcineva. Nu ştiu însă, dacă ar mai ajuta la ceva. Altminteri, îi cunoşti firea… Uite, n-a mai venit pe la tine de cinci zile, aşa e? Închipuie-ţi că te-a părăsit de tot; e de ajuns însă să-i scrii că-l părăseşti chiar tu şi ai să vezi cum o să alerge într-un suflet la tine.

— De ce nu-l poţi suferi, Vanea?

— Eu?!

— Da, tu, tu! Îl duşmăneşti şi în faţă şi pe ascuns! Nu; eşti în stare să rosteşti o vorbă despre el, fără s-o încarci de răzbunare. De nenumărate ori am băgat de seamă că-ţi face-o adevărată plăcere să-l umileşti, să-l ponegreşti! Da, chiar aşa: să-l ponegreşti, nu greşesc când o spun!

— Am auzit-o de nenumărate ori de la tine. Ajunge, Nataşa, hai să vorbim despre altceva.

— Aş vrea să mă mut într-o altă locuinţă, îmi spuse ea după o scurtă tăcere. Nu fi supărat, Vanea…

— La ce ţi-ar folosi? Te va găsi şi acolo… Cât despre mine, nu mă supăr, credemă!

— Dragostea e puternică: iar dragostea lui cea nouă poate că-l va reţine. Chiar dacă s-ar întoarce la mine, n-ar fi decât numai pentru câteva clipe, ce zici?

— Nu ştiu ce să-ţi spun, Nataşa… Totul la el, tot ce face este lipsit de logică elementară. Vrea să se însoare cu cealaltă şi să te iubească în acelaşi timp şi pe tine. Nu mi-e lămurit cum reuşeşte el să le împace toate astea.

— Dacă aş şti sigur că o iubeşte cu adevărat, m-aş hotărî de îndată… Vanea! Să nu-mi ascunzi nimic! Poate că ştii

ceva ce nu vrei să-mi spui?
Mă iscodea înfrigurată.
— Dostoievskl – Opere, voi. III or
— Nu, nu ştiu nimic, draga mea, îţi dau cuvântul meu de onoare că nu ştiu. Am fost întotdeauna sincer cu tine. De altfel, uite ce-aş mai crede: poate că nici nu-i îndrăgostit de fiica vitregă a contesei, cum ne închipuim noi. S-ar putea să fie doar o pasiune trecătoare…
— Crezi, Vanea? Doamne, dacă aş şti cu certitudine! Ah, cât aş vrea să-l văd acum, o clipă doar. Aş afla, după faţa lui, totul! Dar nu vine! Nu vine…!
— Îl aştepţi, Nataşa?
— Nu; ştiu că e la ea… Am trimis pe cineva să afle. Tare aş vrea s-o văd şi eu… Ascultă, Vanea, poate să-ţi pară că vorbesc prostii, dar n-aş putea oare s-o văd? Nu s-ar putea să ne întâlnim undeva? Ce părere ai?
Îmi aştepta, neliniştită, răspunsul.
— S-ar putea s-o vezi. Dar va fi oare de ajuns s-o vezi numai?
— Mie mi-ar fi suficient şi atâta, căci aş ghici îndată totul, dintr-o singură privire. Ascultă, nici nu ştii ce proastă m-am făcut în ultima vreme; mă învârtesc prin odaie, singură, mereu singură, cu gândurile mele; gândurile mi se învălmăşesc în cap şi mi-e atât de greu! Şi, uite, ce mi-a trecut prin minte, Vanea: n-ai putea să faci cunoştinţă cu ea? Te auzeam parcă o dată spunând că mama logodnicei lui, contesa, ţi-a lăudat romanul; mi se pare că te duci din când în când pe la seratele prinţului R…; vine şi ea pe acolo. Fă în aşa fel, ca să-i fii prezentat. Sau ar putea să te prezinte chiar Alioşa. Caută s-o cunoşti. Şi ai să-mi povesteşti totul despre dânsa.
— Nataşa, scumpa mea, să lăsăm deocamdată, vom mai vorbi noi de asta. Dar uite ce te-aş ruga să-mi spui: oare crezi cu adevărat că ai să afli destulă tărie în tine ca să te desparţi de el? Gândeşte-te ce se petrece cu tine numai în clipa asta: ai putea să pretinzi că eşti acum liniştită?

— Voi găsi în mine tăria necesară! Răspunse ea tărăgănat, aproape în şoaptă. Pentru el aş face orice. Viaţa mea i-am dăruit-o lui! Dar nu mă rabdă inima, Vanea, să-l ştiu acum la dânsa, uitând cu totul de mine, că stă lângă ea, îi spune fel de fel de lucruri, râde… Ţi-aduci aminte cum se întâmpla să stea aici, lângă mine… Îi caută privirea… Întotdeauna se uită aşa, în adâncul ochilor; şi nici nu se gândeşte că eu sunt aici… cu tine.

Se întrerupse şi mă privi disperată.

— Cum vine asta, Nataşa, nu mai înţeleg nimic! Chiar adineauri, cu câteva clipe mai înainte, mi-ai spus chiar tu că…

— Uite aşa! Toţi deodată, ne despărţim cu toţii deodată! Mă întrerupse ea, cu ochii scăpărători. Chiar eu am să-l binecuvântez. E mai bine ca despărţirea să pornească de la amândoi. Mi-e atât de greu, Vanea, să mă gândesc, numai să mă gândesc că el, cel dintâi, mă va uita! Ah, Vanea, de-ai şti ce-nseamnă chinul ăsta! Nici eu nu mai înţeleg ce-i cu mine: raţiunea îmi spune că aşa trebuie să se întâmple, iar când e vorba ca lucrurile să se întâmple cu adevărat, atunci e cu totul altfel! Ce să mă fac?!

— Lasă, Nataşa, lasă, nu te mai gândi la asta, linişteşte-te!

— De cinci zile, în fiecare oră, în fiecare minut… În veghe şi prin somn, tot la el mă gândesc, mereu la el! Ascultă Vanea, mergem acolo. Te rog condu-mă!

— Linişteşte-te, Nataşa…

— Ba nu, ba nu, să mergem. Pentru asta te aşteptam. De trei zile mă frământă gândul acesta. Pentru ce crezi că te-am chemat? Trebuie să mă însoţeşti până acolo: nu-mi refuza rugămintea… Te-am aşteptat… De trei zile… Într-una… Acum e serată la ei… El e acolo… Să mergem!

Părea în delir. În clipa aceea, auzii în antreu un zgomot: mi se păru că Mavra se ceartă cu cineva.

— Ia stai, Nataşa, cine o fi? Întrebai, ascultă!

Un zâmbet de neîncredere i se zugrăvi pe obraz, ascultă şi deodată păli.

— Doamne! Cine-i acolo? Murmură ea aproape neauzit. Ar fi vrut să mă reţină, însă eu ieşisem repede în antreu, la Mavra. Da, presimţirea n-o înşelase! Era el, Alioşa. Tocmai o întreba ceva pe Mavra, care nu-l lăsa să intre.

— De unde-mi vii în halul ăsta? Se răstea ea. Cum, ce-i? Pe unde tot umbli? Ei, hai, fie, intră! Pe mine să ştii că n-ai să mă împaci cu una, cu două! Intră; să te văd acu ce-o să-i mai îndrugi?

— Nu mi-e teamă de nimeni! Şi uite că am să intru! Îşi făcea curaj Alioşa, oarecum încurcat.

— Ei, hai, intră! Te văd eu, cât de grozav eşti!

— Şi ce, crezi că n-am să intru?! Ah, eşti şi dumneata aici! Exclamă el, zărindu-mă. Ce bine-mi pare că te aflu aici! Ei, uite… Am venit şi eu; nici nu ştiu ce să fac…

— Intră şi gata, îl îndemnai, de ce te temi?

— Ba nu mă tem de loc, te-asigur, pentru că, zău, nu sunt vinovat cu nimic. Dumneata crezi că am vreo vină? Poftim, ai să vezi pe dată cum mă justific. Nataşa, îmi dai voie să intru? Strigă el cu un curaj forţat, oprindu-se şovăitor în faţa uşii închise. Nu se auzi însă nici un răspuns.

— Ce-i asta? Mă întrebă el neliniştit.

— Ce poate să fie, chiar acum era acolo; poate doar… Alioşa împinse uşa încetişor, aruncând o privire sfioasă prin odaie. Nu se vedea nimeni.

Apoi o zări într-un colţ, între dulap şi fereastră. Stătea acolo, ca şi cum ar fi vrut să se ascundă, mai mult moartă decât vie. Când mi-aduc aminte de momentul acela, nici acum nu pot să nu zâmbesc. Alioşa se apropie privind-o îngrijorat.

— Nataşa, ce-i cu tine? Bună seara, Nataşa! Rosti el cu sfială, privind-o temător în ochi.

— Nu-i… Nu-i nimic, ce vrei să fie? Răspunse ea peste măsură de tulburată, ca şi cum ea ar fi fost cea vinovată.

Să-ţi fac un ceai?

— Nataşa, ascultă-mă, bâigui Alioşa cu totul zăpăcit. Mă crezi poate vinovat, dar n-am nici o vină, ţi-o jur, nu sunt de loc vinovat! Să vezi, îţi povestesc îndată.

— Dar pentru ce? Murmură Nataşa, nu-i nevoie… Dă-mi mai bine mâna şi… Gata… ca de obicei… Cu aceste vorbe, ieşi din colţul ei; obrajii începuseră să i se îmbujoreze.

Avea privirea lăsată în jos, ca şi cum i-ar fi fost frică să se uite în ochii lui.

— O, Doamne! Explodă el entuziasmat. Dacă aş fi vinovat, nici n-aş fi îndrăznit să mă uit în ochii ei. Priveşte-o, priveşte-o! Se întoarse el către mine. Mă consideră vinovat, totul vorbeşte împotrivă-mi, toate aparenţele sunt în dezavantajul meu, de cinci zile n-am mai fost pe aici, circulă

fel de fel de zvonuri că sunt la logodnică şi uite că ea m-a şi iertat! Îmi spune: „Dă-mi mâna şi gata!” Nataşa, dragostea raea, îngerul meu! Să ştii, să ştii că nu-s de loc vinovat! Nici un pic, nici atâtica! Dimpotrivă! Dimpotrivă, Nataşa!

— Bine, dar… Dar tu la ora asta trebuia să fii acolo. Ai fost invitat, nu?… Cum se face că eşti aici? Câţ… E ceasul?

— Zece şi jumătate! Păi, da… Am fost acolo, dar am pretextat că mă simt rău şi am plecat. E pentru întâia oară, în aceste cinci zile, că sunt liber şi pot să scap pentru un moment, ca să vin la tine, Nataşa. Adică, la drept vorbind, adică… Aş fi putut veni şi mai curând, dar n-am venit anume! Mă-ntrebi de ce: anume? O să afli îndată, o să-ţi explic; de aceea am şi venit, ca să-ţi spun numai, ca să ştii; zău, de data aceasta nu sunt cu nimic vinovat faţă de tine, cu nimic! Înţelegi? Cu nimic, Nataşa!

Nataşa ridică ochii şi-l privi… Era atâta sinceritate în privirea lui, avea faţa atât de radioasă, de cinstită, de pură şi plină de bucurie, încât nu puteai să te îndoieşti de spusele lui. Mă aşteptam să-i văd izbucnind în strigăte de bucurie, repezindu-se unul în braţele celuilalt, ca de obicei. De data aceasta însă, Nataşa, copleşită parcă de fericire, îşi lăsă capul pe pieptul lui şi, pe neaşteptate… Izbucni încet în plâns. Alioşa nu se mai putu stăpâni. Căzu la picioarele ei: îi săruta mâi-nile, rochia, ca în delir. Nataşa se clătină, gata să cadă. Împinsei fotoliul mai aproape şi Nataşa se lăsă în el sleită de puteri.

PARTEA A DOUA.

CAPITOLUL.

După un minut râdeam cu toţii ca nebunii.

— Dar lăsaţi-mă, lăsaţi-mă să vă povestesc, ne acoperea râsul Alioşa cu vocea-i răsunătoare. Ia te uită la ei, îşi închipuie că… Şi acum ca-n alte daţi… Am venit să îndrug vorbe goale… Vreau să vă vorbesc serios. Ei, gata, tăceţi odată!

Ardea de nerăbdare să se destăinuiască. După înfăţişarea lui, se vedea că are noutăţi importante. Dar aerul acela

grav, pe care încerca să-l afişeze, alături de naiva lui mândrie de a se fi întors cu asemenea veşti, o făcu din nou pe Nataşa să pufnească în râs. Fără să vreau, râsei şi eu după ea, neputân-du-mă stăpâni. Şi cu cât se arăta Alioşa mai supărat pe noi, cu atât mai tare ne prăpădeam de râs. Necazul şi disperarea lui copilărească ajunseseră să ni se pară atât de caraghioase, încât era destul să ni se arate numai degetul, pentru ca – aidoma micimanului din piesa lui Gogol18 – să ne pufnească numaidecât râsul. Venind de la ea din bucătărie, Mavra se oprise în pragul uşii, cântărindu-ne cu o neînduplecată mânie, nemulţumită de faptul că Alioşa nu căpătase de la Nataşa c săpunealã zdravănă, pe care ea o aşteptase cu atâta plăcere în cele cinci zile, ci, dimpotrivă, ne vedea pe toţi veseli şi plini de voie bună.

În cele din urmă, Nataşa, văzând că râsul nostru aproape că-l jigneşte pe Alioşa, se stăpâni şi-l întrebă:

— Ce vrei să ne povesteşti?

— Să pun samovarul? Sări atunci Mavra, oprindu-l fără nici un fel de respect pe Alioşa.

— Mavra, pleacă! Pleacă! O goni Alioşa, dând din mâini şi zorind-o să iasă din cameră. Am să vă povestesc totul: tot ce a fost, tot ce este şi tot ce va fi de aci înainte, pentru că acum ştiu absolut totul. Văd, dragii mei, că aţi vrea să ştiţi pe unde am umblat în aceste cinci zile; ei, tocmai despre asta vreau să vă vorbesc şi voi nu mă lăsaţi să încep, în primul rând, să ştii, Nataşa, că în tot timpul acesta te-am cam minţit; te mint de mult şi ăsta este lucrul cel mai important.

— M-ai minţit!

— Da, de o lună de zile te tot mint! Am început prin a te minţi încă dinainte de a fi sosit tatăl meu; acum însă, acum e vremea să-ţi destăinuiesc totul. Cu o lună în urmă, am primit de la el o scrisoare foarte lungă, despre care nu v-am spus nici unuia nimic. Simplu şi clar şi, băgaţi de seamă, pe un ton atât de grav, că mă şi speriasem – mă anunţa că problema căsătoriei mele este ca şi hotărâtă, că logodnica

este întruchiparea perfecţiunii şi că, deşi eu n-o merit, trebuie totuşi să mă însor neapărat cu ea; aşadar, să mă şi pregătesc şi să binevoiesc a-mi scoate din cap toate prostiile etc, etc… Bineînţeles, vă daţi seama cam unde vroia el să bată. Şi uite, tocmai scrisoarea asta eu v-am ascuns-o…

— Dar n-ai ascuns nimic, îl întrerupse Nataşa, ţi-ai şi găsit cu ce să te lauzi! De fapt, ne spuseseşi totul. Mi-aduc aminte că pe-atunci te-ai făcut deodată atât de cuminte şi de drăgăstos, nu te mişcai de lângă mine, de parcă te-ai fi simţit vinovat faţă de mine şi ne-ai povestit, puţin câte puţin, întregul cuprins al scrisorii.

— Cu neputinţă! Sunt sigur că nu v-am povestit ceea ce era mai important acolo. Se prea poate să fi ghicit şi voi câte ceva, asta-i treaba voastră, eu însă nu v-am povestit. V-am ascuns-o şi de aceea am şi suferit groaznic.

— Ba, după câte mi-aduc eu aminte, Alioşa, dumneata te sfătuiai mereu cu mine şi… Azi puţin, mâine puţin, mi-ai povestit fragmentar până la urmă totul, bineînţeles în chip de supoziţii, adăugai, uitându-mă la Nataşa.

— Ce mai vorbă, ne-ai povestit tot! Nu te mai împăuna atâta! Reluă ea. Ai fi în stare să ascunzi ceva? Ţi-ai găsit cine să mintă! Până şi Mavra a aflat totul, de atunci. Nu-i aşa, Mavra, că şi tu ai ştiut?

— Asta-i bună, cum să nu ştiu! Răspunse Mavra, vârân-du-şi capul pe uşă. Chiar în primele trei zile mi-a povestit totul. Ce mai tura-vura, nu-i de dânsul să facă pe pişicherul!

Tiii! N-are cum să mai stea omul de vorbă cu voi!

Ştiu, toate astea numai în ciudă mi le faci, Nataşa! Iar tu, tu, Mavra, află că te înşeli amarnic. Mi-aduc aminte că eram atunci ca nebun; ţii minte, Mavra?

— Cum să nu ţin minte? Păi şi acuma, tot ca un nebun eşti.

— Stai, nu despre asta-i vorba. Ţi-aduci aminte? N-aveam nici o leţcaie şi te-am trimis să-mi pui amanet portţigaretul de argint; până una, alta, însă, dă-mi voie să-ţi atrag atenţia, Mavra, că de la un timp încoace ţi-ai cam luat nasul

la purtare faţă de mine. E de vină şi Nataşa, că te-a învăţat aşa. Şi acum, hai să zicem că într-adevăr v-am povestit câte puţin totul, chiar de atunci (mi-am amintit şi eu acum). Dar ceea ce nu ştiţi voi e tonul, tonul scrisorii, că doar într-o scrisoare tonul e lucrul cel mai de seamă. Tocmai despre asta vreau să vă vorbesc.

— Ei şi, cum era, mă rog, tonul scrisorii? Întrebă Nataşa.

— Ascultă, Nataşa, tu mă întrebi aşa, de parcă într-adevăr ar fi vorba de o glumă. Nu glumi! Te asigur că toate astea sunt de foarte mare însemnătate. Tonul, înţelegi? Era de aşa manieră, că m-a făcut să-mi pierd cu desăvârşire curajul. Niciodată, până atunci, tatăl meu nu-mi mai vorbise astfel. Adică, mai curând să se dărâme Lisabona19 decât să nu i se împlinească vrerea; ăsta era tonul lui, poftim!

— Ei, hai, istoriseşte-ne; ce nevoie aveai să-mi ascunzi toate astea?

— O, Doamne! Păi… ca să nu te sperii… Speram să aranjez totul singur şi uite aşa, după acea scrisoare, îndată ce s-a întors tatăl meu, a şi început calvarul cel mare. M-am pregătit să-i răspund răspicat, clar, cu toată seriozitatea, dar nu ştiu de ce, nu-mi prea reuşea. El însă, abil, nu mă întreba; nu mă întreba nimic. Avea, dimpotrivă, aerul că parcă totul fusese hotărât între noi de când lumea şi nici nu mai încape vorbă de vreo rezistenţă sau de vreo nelămurire, oricât de i mică. Auzi, nici nu moi încape vorbă! Câtă siguranţă la el…

Şi era faţă de mine atât de drăguţ, atât de binevoitor! Pur şi simplu mă uluise. Dacă ai şti, Ivan Petrovici, ce om deştept e! Toate le ştie, a citit grozav de mult. O singură dată e de ajuns să-ţi ridici ochii spre el, că îţi şi află toate gândurile. De aceea, probabil, îi şi spune lumea iezuitul. Nataşei nu-i prea place când mă aude că-l laud. Nataşa, te rog, nu mi-o lua în nume de rău. Şi uite aşa… Ce vream să spun, va să zică? Apropo, ştiţi că în ultimul timp nu-mi dădea nici un ban? Acum însă văd că a început să-mi dea iar; chiar aseară mi-a dat. O, Nataşa! Îngerul meu! S-a

isprăvit cu sărăcia noastră! Iată, priveşte, priveşte! Tot ce-mi reţinuse drept pedeapsă în aceste şase luni, mi-a restituit ieri. Uitaţi-vă cât! Nici n-am apucat să-i număr până acum. Mavra, ia te uită, ce de bănet! De azi încolo nu mai e nevoie să amanetăm linguri şi butoni!

Alioşa scoase din buzunar un teanc destul de voluminos de bancnote, vreo mie cinci sute de ruble, şi-l depuse pe masă. Mavra privi încântată banii şi-l lăudă pe Alioşa. Nataşa însă îl îndemna de zor să povestească mai departe.

— Şi uite aşa, stăteam şi mă perpeleam, gândindu-mă cum şi ce să fac, urmă Alioşa. Să merg împotriva voinţei lui? Să nu merg?… Adică, v-o jur, amândorura, de-ar fi continuat să se poarte rău faţă de mine, de nu se arăta atât de bun cum îl vedeam acum, puţin mi-ar fi păsat. I-aş fi spus de-a dreptul că nici nu vreau să aud, că sunt acum coşcogea om de capul meu – şi gata! Şi, vă rog să mă credeţi, aş fi izbutit să rămân la punctul meu de vedere. Dar aşa – ce-i puteam spune? Să nu mă învinuiţi. Te văd că eşti cam nemulţumită, Nataşa. Ce tot schimbaţi priviri între voi? Aha, vă gândiţi, probabil: poftim, l-a şi dus de nas, n-are în el pic de tărie… Ba am tărie. Mai mult chiar decât vă închipuiţi voi! Dovadă că, în pofida situaţiei care se crease, mi-am zis de îndată: e de datoria mea să-i spun tatii totul; şi i-am spus, iar el mi-a dat ascultare.

— Şi ce anume i-ai spus? Întrebă îngrijorată Nataşa.

— I-am spus că nu vreau o altă logodnică, că am o logodnică şi aceea eşti tu. Adică, fireşte, chiar aşa de-a dreptul nu i-am vorbit încă, dar l-am pregătit ca să se aştepte la aşa ceva, iar mâine am să i-o spun; în privinţa asta, sunt hotărât. Mai întâi, i-am arătat că e ruşine să te însori pentru bani, o mare ruşine şi că e dezonorant şi o prostie ca noi să ne credem cine ştie ce mari aristocraţi (îi vorbesc totdeauna deschis, ca unui frate). I-am explicat după aceea că eu sunt tiers etat şi că tiers etat cest lessentiel *; pe urmă, i-am mărturisit că e o mândrie pentru mine să fiu la fel cu toţi ceilalţi şi că nici nu vreau să mă

deosebesc întru nimic de ei… I-am vorbit cu pasiune, cu înflăcărare, de mă miram eu însumi de mine. În sfârşit, i-am demonstrat că şi din punctul lui de vedere… Adică i-am spus-o pe faţă: ce fel de prinţi suntem noi?! Aşa, din naştere doar, căci altfel ce nobleţe avem? În primul rând, nu suntem cine ştie ce avuţi; or, averea este lucrul cel mai de seamă. În zilele noastre, prinţul prinţilor este Rotschild… În al doilea rând, acolo, în adevărata lume mare de mult nu se prea aude vorbindu-se de noi. Ultimul mai de faimă din neamul nostru a fost unchiul meu, Semion Valkovski, dar şi acela nu era cunoscut decât la Moscova şi numai prin faptul că-şi tocase şi bruma de avere ce-i mai rămăsese – o moşioară cu trei sute de suflete. Dacă tata n-ar fi izbutit să câştige prin strădania lui ceva bani, apoi se prea poate că nepoţii lui, cu toate titlurile lor de prinţi, ar fi trebuit, probabil, să treacă la coarnele plugului. Şi atunci, ce rost are să ne fudulim atâta? Într-un cuvânt, i-am spus tot ce aveam pe inimă, deschis, cu înflăcărare, nu i-am tăinuit nimic, ba am mai adăugat, mi se pare, încă ceva. Şi să vedeţi că nu m-a contrazis de loc; doar atât, mi-a reproşat că nu mă mai duc pe la contele Nainski, pe urmă mi-a sugerat că trebuie să-mi câştig bunăvoinţa prinţesei K., naşa mea şi mi-a dat de înţeles că, dacă reuşesc să fiu primit la ea, înseamnă că după aceea toate uşile îmi vor fi deschise şi voi avea cariera asigurată. Şi tot aşa, dă-i şi dă-i… Dar toate vorbele lui nu erau decât aluzii la faptul că, de când sunt cu tine, Nataşa, i-am cam neglijat pe toţi ceilalţi; cu alte cuvinte, că în toate acestea se simte înrâurirea ta. E drept, în ultima vreme nu se referă direct la tine, ba, dimpotrivă, se pare chiar că evită s-o facă. Şi uite aşa, umblăm cu şiretlicuri amândoi, dar fii sigură că în cele din urmă va fi sărbătoare şi pe uliţa noastră, a ta şi a mea.

— Bine, bine, spune mai departe! Vreau să ştiu cum s-au terminat toate astea; el ce-a hotărât? Asta contează. Of! Că tare flecar mai eşti, Alioşa…

* Starea a treia… Starea a treia este esenţialul (fr.).

— Ce a hotărât el? Dumnezeu să-l înţeleagă… Nici n-ai avea cum şti ce a hotărât; dar eu nu vorbesc aiurea, vă spun lucruri foarte importante: n-a hotărât nimic. Doar zâmbea, aşa, de parcă, ascultându-mă, i-ar fi fost milă de mine. Îmi dau seama că asta-i cam umilitor pentru mine» dar nu mi-e ruşine să v-o spun. „Sunt absolut de acord cu tine, a zis el la un moment dat, dar acum să mergem la contele Nainski. Vezi însă, nu te apuca să-i turui despre toate astea. Eu te înţeleg, fireşte, însă ei nu sunt în stare să te înţeleagă.” Mi se pare mie că nici nu e prea bine primit acolo, sunt cam supăraţi pe dânsul. Şi în general în societate, cel puţin în ultimul timp, tata nu prea este agreat. La început, contele a fost cam rece cu mine şi m-a tratat foarte de sus, părând a uita de tot că am crescut în casa lui şi se făcu de-abia atunci că începe a-şi aduce aminte de mine, zău! Ce-i drept, îmi poartă pică pentru nerecunoştinţa mea. Dar vă jur că din partea mea n-a fost nerecunoştinţa, zău! E atâta plictiseală în casa aceea, încât nu mă trage de loc inima să mă duc pe acolo. Iar faţă de tatăl meu contele este prea puţin prevenitor şi atât de indiferent, încât nici nu-l pot înţelege pe tata de ce-i mai calcă pragul. Toate astea m-au revoltat. Bietul meu tată ajunge aproape să se umilească înaintea lui… Înţeleg, oarecum, că o face pentru mine, dar nu e nevoie, n-am eu trebuinţă de aşa ceva! Am vrut să i le spun toate acestea tatălui meu, dar m-am stăpânit. Ce rost ar fi avut?! Convingerile lui n-am să i le schimb, ci numai am să-l supăr; are el destule pe cap şi fără asta. Ei bine, îmi zic, ia să fac eu pe şiretul şi să-i duc pe toţi de nas, silindu-l pe conte la o bunăvoinţă plină de stimă faţă de mine; şi ce credeţi? Am reuşit! Da, am reuşit îndată şi într-o singură zi am făcut ca lucrurile să se schimbe! Contele Nainski nici nu ştie cum să se mai poarte acum cu mine. Şi toate, toate astea trebuie să ştiţi că le-am aranjat de unul singur, numai prin iscusinţa mea, aşa încât taică-meu aproape că a rămas cu gura căscată!

— Ascultă, Alioşa, vorbeşte mai bine despre ceea ce ne interesează pe noi! Se rugă nerăbdătoare Nataşa. Am crezut că despre asta ai să ne povesteşti, când colo, tu te apuci să ne înşiri succesele tale la contele Nainski… Ce mă priveşte pe mine contele tău?

— Cum, ce te priveşte? Auzi, Ivan Petrovici, cică n-o priveşte! Păi tocmai ceea ce îţi spun eu interesează în primul rând pentru că aci e miezul chestiunii. Ai răbdare şi în cele din urmă ai să înţelegi totul. Lăsaţi-mă numai să vă povestesc. Ei, dar la urma urmei (de ce să nu v-o spun sincer!), uite ce-i, Nataşa şi dumneata, Ivan Petrovici: poate că, într-adevăr, uneori sunt şi eu cam nesăbuit, hai să zicem (s-a întâmplat să fie şi aşa) uneori sunt un prost. Dar de data aceasta, vă rog să mă credeţi, am dat dovadă de foarte multă şiretenie. Ba… Dacă vreţi… Şi de isteţime, încât eram sigur că o să vă bucuraţi totuşi că nu sunt totdeauna… Redus.

— Vai, Alioşa, cum poţi să spui aşa ceva, dragul meu…?! Natala nu putea suferi ca Alioşa al ei să fie considerat un om redus. De câte ori nu s-a întâmplat să se supere foc pe mine, fără s-o spună, bineînţeles, atunci când îi arătam lui Alioşa, fără menajamente, că a mai făcut vreo prostie! Era acesta unul din punctele foarte sensibile şi dureroase ale inimii ei. N-ar fi îndurat să-l ştie pe Alioşa umilit, poate tocmai fiindcă în sinea ei îşi dădea bine seama că e cam mărginit. Se ferea însă a-i face în această privinţă vreo aluzie cât de neînsemnată de natură a-i răni amorul propriu. Iar Alioşa, în asemenea cazuri, dădea dovadă de o deosebită perspicacitate şi reuşea întotdeauna să-i ghicească gândurile cele mai tăinuite. Nataşa vedea şi înţelegea toate acestea şi se întrista, dar căuta repede să-l împace cu mângâieri şi laude. Iată de ce, de data aceasta, resimţise atât de dureros vorbele lui…

— Lasă, Alioşa, că nu eşti de loc aşa cum vrei să ne spui, atâta doar că te porţi cam uşuratic, adăugă ea, dar n-ai de ce să te subestimezi?

— Bine, lăsaţi-mă atunci să vă spun mai departe. După recepţia de la conte, tatăl meu se arătă cam supărat pe mine. Lasă, lasă, mă gândeam eu, să vezi până la urmă! Tocmai mergeam la prinţesă. Auzisem mai demult că la bătrâneţe prinţesa dăduse în mintea copiilor: unde mai pui că o pocnise şi surzenia!… Dar mai ştiam că-i plac grozav căţeluşii. Ţine o sumedenie de căţeluşe în casă şi nu mai poate după ele. Cu toate acestea, se bucură de o mare influenţă în societatea înaltă, încât până şi contele Nainski, le superbe *, face antichambre * la ea. Mi-am făcut deci pe drum un plan de acţiune şi pe ce credeţi că mi l-am întemeiat? Pe faptul că toţi câinii mă iubesc, zău aşa, am băgat -de seamă acest lucru. Şi numai pe asta am contat. Nu ştiu ce-oi fi având, de fapt, vreun magnetism special, sau din pricină că iubesc animalele, habar n-am pentru ce. Fapt e că absolut toţi câinii mă iubesc! Apropo de magnetism, nu ţi-am spus încă, Nataşa; zilele trecute am făcut o şedinţă de spiritism la unul care se ocupă cu asemenea experienţe. Ei, bine, ce să vă spun? M-a impresionat profund. Să vezi, V Ivan Petrovici, am chemat spiritul lui Iuliu Cezar.

— O, Doamne! Ce nevoie aveai să-l chemi tocmai pe Iuliu Cezar? Strigă Nataşa, râzând în hohote. Asta-ţi mai lipsea!

— Adică, de ce nu?… Ce sunt eu?… De ce n-aş avea, la urma urmelor, dreptul să chem spiritul lui Iuliu Cezar?! Ce, i se poate întâmpla ceva din pricina asta? Ia te uită la ea, cum râde!

— Sigur că nu i se întâmpla nimic… Ah, dragul meu! Ei şi ce ţi-a spus Iuliu Cezar?

— Păi, nu mi-a spus nimic. Doar am ţinut în mână creionul care se plimba singur pe hârtie şi scria. Mi s-a spus că scrie Iuliu Cezar. Eu însă nu cred…

— Şi ce anume a scris?

— Ce să scrie, ceva tare caraghios, ca la Gogol. Dar ajunge, gata, nu mai râde atâta!

— Hai, spune mai departe cum a fost cu prinţesa!

— Păi, dacă mă tot întrerupeţi… Ajungem la prinţesă şi mă apuc să cochetez cu Mimi. Mimi, ca să fiţi în subiect, e o căţeluşă bătrână şi urâcioasă, iar pe deasupra şi tare încăpăţânată. Se repede mereu să muşte. Prinţesa e nebună după ea, se pare că sunt de-o seamă amândouă. Am început, aşadar, prin a o îndopa pe Mimi cu bomboane, încât nu trecură nici zece minute şi o învăţasem să dea laba, lucru pe care nu reuşise să-l facă nimeni până atunci, deşi se căzniseră mult şi mulţi cu ea. Prinţesa era pur şi simplu entuziasmată, cât pe ce să plângă de bucurie; „Mimi! Mimi! Mimi, dă lăbuţa!” Cum apărea un nou musafir, o auzeai

* Superbul, strălucitul (fr.). * Anticameră (fr.).

Ilălindu-se: „Mimi a mea ştie să dea lăbuţa! Uite, finul a învăţat-o!” La un moment dat, intră şi contele Nainski; „Mimi a mea ştie să dea lăbuţa!” şi mă învălui cu nişte priviri atât de duioase… Are un suflet bun bătrânica; ţi-e şi milă s-o priveşti. Cum nu sunt prost, m-am şi apucat pe loc s-o linguşesc. Avea pe capacul tabacherei un portret din tinereţe, de pe când era încă mireasă, acum vreo 60 de ani. S-a întâmplat să scape tabachera pe jos; eu o ridic repede şi spun aşa, ca şi cum n-aş fi ştiut nimic: quelle charmante peinture! * Ce frumuseţe ideală! Ei, cu asta am dat-o gata. Ea mă întreabă de una, de alta, că unde mi-am făcut studiile şi pe cine frecventez şi că ce păr frumos am şi aşa mai departe… Vorbesc şi eu ce vorbesc, o fac să râdă, îi spun apoi şi o istorioară cam deocheată; îi plac năzbâtiile astea… Mă ameninţă, e adevărat, cu degetul, dar se prăpădea de râs. La plecare, m-a sărutat, m-a binecuvântat cu semnul crucii pe frunte şi m-a pus să-i făgăduiesc, negreşit, că am să trec în fiecare zi pe la ea, s-o distrez. Contele, nici nu-l mai cunoşteai, îmi strânge şi el mâna şi mă priveşte cu nişte ochi mieroşi. Cât despre tatăl meu, ce să vă spun, cu toate că e un om tare bun, de treabă şi cinstit, un suflet ales; vreţi ori nu vreţi să mă credeţi, doar că nu plângea de bucurie; când am ajuns amândoi acasă, m-a îmbrăţişat, s-a apucat să-mi spună chiar şi nişte istorii intime din viaţa şi din

cariera lui, despre tot felul de relaţii, bani, căsătorii – o mulţime de lucruri pe care nici nu le-am înţeles prea bine. Cu acest prilej, mi-a dat şi banii. Asta a fost ieri. Mâine mă duc iar la prinţesă. Tatăl meu e totuşi un om nobil – să nu vă închipuiţi cine ştie ce; şi cu toate că încearcă să mă depărteze de tine, Nataşa, n-o face decât pentru că e orbit şi ar vrea grozav să pună mâna pe milioanele Katiei. Tu n-ai aşa ceva, iar milioanele, dacă vrea să le aibă, tot pentru mine le vrea; faţă de tine e nedrept numai pentru că nu te cunoaşte. Care tată nu ţine ca fiul lui să fie fericit? Nu e vina lui că s-a obişnuit să vadă fericirea în bogăţie. Aşa-s ei toţi; nici nu se cade privite altfel lucrurile, când e vorba de el şi atunci iese că din punctul lui de vedere, în felul lui, el are dreptate. De aceea m-am şi grăbit să vin la tine, Nataşa, ca să ţi le spun toate astea,

* Ce pictură încântătoare! (Fr.) no pentru că ştiu că tu ţi-ai format o părere greşită despre dânsul, fără să ai, bineînţeles, vreo vină. Şi nu ţi-o spun ca un reproş.

— Va să zică… Numai atât s-a întâmplat cu tine; că ai reuşit să-ţi faci drum când îţi pofteşte inima la prinţesă? În asta constă tot şiretlicul tău? Îl întrebă Nataşa.

— Da de vinde! Cum îţi închipui?! Asta-i doar preludiul… Ţi-am povestit despre prinţesă numai ca să-ţi dai seama că prin intermediul ei o să-l am la mână pe taică-meu; altminteri, ceea ce vreau să vă spun de fapt, adevărata poveste, nici n-a început încă.

— Ei, ce mai stai atunci?! Spune mai departe!

— Mi s-a întâmplat însă ceva foarte ciudat azi şi nici până acum n-am reuşit încă să-mi revin, urmă Alioşa. Trebuie să vă spun că, deşi tatăl meu şi contesa s-au şi înţeles asupra căsătoriei mele, în mod oficial ei n-au anunţat încă nimic, aşa că putem desface totul oricând, fără nici un fel de scandal; numai contele Nainski ştie despre asta, însă el ne e rudă şi ocrotitorul nostru. Mai mult, cu toate că în aceste două săptămâni m-am apropiat mult de Katia, până în seara asta totuşi noi n-am schimbat o singură vorbă despre viitor,

adică despre căsătorie, ori… Despre dragoste. Pe deasupra, a rămas hotărât că trebuie mai întâi de toate să-şi dea consimţământul şi prinţesa K. de la care ai noştri speră să le vină în viitor fel de fel de protecţii şi o mină de aur. Ce va spune ea – va fi lege pentru toată lumea; are, cică, nişte relaţii… Or, pe mine neapărat vor să mă introducă în societate şi să mă facă om, mai ales aşa insistă contesa, mama vitregă a Katiei. Chestiunea e că, pentru toate isprăvile pe care contesa le-a făcut în străinătate, prinţesa nici n-are să vrea poate s-o primească, iar dacă prinţesa n-o primeşte, apoi te pomeneşti că nici ceilalţi n-ar mai primi-o; şi atunci s-au gândit ei să găsească un prilej minunat pentru împăcarea lucrurilor, prin logodna mea cu Katia. Iată de ce contesa, care înainte vreme se opunea căsătoriei noastre, s-a bucurat grozav pentru succesul meu de azi de la prinţesă; dar să lăsăm, să lăsăm şi asta la o parte. Important este altceva; am cunoscut-o pe Katerina Feodorovna de anul trecut, dar pe atunci eram încă copil şi nu prea vedeam lucrurile limpede, încât nici n-am putut s-o cunosc mai bine…

UI

— Ba, pentru că pe atunci mă iubeai mai mult, îl întrerupse Nataşa, de aceea n-ai putut s-o cunoşti mai bine, iar acum… Acum…

— Nici un cuvânt mai mult, Nataşa, strigă Alioşa, cu însufleţire, greşeşti profund şi mă jigneşti!… Nici nu vreau să-ţi răspund la asta; ascultă mai departe şi ai să vezi… Ah, dacă ai cunoaşte-o tu pe Katia! Dacă ai şti ce suflet delicat are, senin şi nevinovat ca de porumbiţă! Dar o să vină momentul şi ai s-o cunoşti; dar ascultă-mă până la capăt! Acum două săptămâni, imediat după întoarcerea lor de la Varşovia, tatăl meu m-a dus la Katia şi chiar de atunci am căutat s-o cunosc mai îndeaproape; am văzut că şi ea se uită la mine cu multă luare-aminte, ceea ce mi-a stârnit curiozitatea. Hotărârea de a o cunoaşte mai bine o luasem încă de la primirea scrisorii aceleia din partea tatălui meu,

despre care v-am spus că mă consternase. N-am să vă dau nici un detaliu, nimic; nici n-am să v-o laud, să ştiţi doar atât: că este o fiinţă cu totul deosebită de cei din cercul ei. Areo fire aparte, un suflet curat şi drept, care-i dă puterea sa domine de aceea, deşi Katia nu are decât şaptesprezece ani" mă simt în faţa ei ca un băieţandru, ca un frate mai mic. Dar am observat în purtarea ei o tristeţe tăinuită: nu e de loc vorbăreaţă, acasă tace mereu, ai zice că veşnic s-ar teme de ceva… Pare-se că o frământă nu ştiu ce gânduri. Tatăl meu mi se pare că-i inspiră teamă, şi, după câte am înţeles, nu-şi iubeşte mama vitregă. Numai contesa, cine ştie în ce scop, răspândeşte zvonul cum că fiica ei vitregă o iubeşte nespus; adevărul e altul; atâta doar: Katia o ascultă supusă, de parcă s-ar fi înţeles amândouă în privinţa aceasta. Acum patru zile, după ce mi-am adunat toate aceste observaţii, m-am hotărât să pun în aplicare planul pe care mi-l făurisem, iar astă-seară am şi făcut-o, îmi propusesem să-i spun totul Katiei, să-i destăinuiesc adevărul despre noi şi să încerc s-o atrag de partea noastră, pentru ca, în felul acesta, să terminăm odată cu toată istoria asta…

— Cum, adică?! Să-i spui – ce? Despre ce destăinuire vorbeşti? Întrebă Nataşa neliniştită.

— Să-i spun totul, absolut totul, răspunse Alioşa şi mulţumesc lui Dumnezeu că mi-a dat acest gând; dar ascultaţi, ascultaţi numai! Acum patru zile m-am decis să mă înde- 1J2 părtez de voi şi să termin eu totul, de unul singur. Dacă aş fi rămas împreună cu voi, aş fi ezitat, m-ar fi pus în cumpănă sfaturile voastre şi nu m-aş fi hotărât niciodată. Singur însă, aflându-mă în situaţia de a putea să-mi repet în fiecare clipă că trebuie s-o termin şi că sunt dator să termin, mi-am luat în sfârşit inima în dinţi şi am terminat! Hotărâsem să mă întorc la voi cu o situaţie clară şi uite că m-am întors cu rezultatul dorit. -

— Dar ce-a fost? Cum s-a întâmplat? Spune mai repede!

— Foarte simplu! M-am dus la ea cinstit, cu inima deschisă şi plin de curaj. Dar aş vrea să vă povestesc mai întâi o întâmplare petrecută ceva mai înainte şi care m-a impresionat mult. Chiar înainte să plecăm spre casa lor, tatăl meu a primit o scrisoare. Tocmai intram în cabinetul lui şi m-am oprit neobservat în uşă. Nu mă văzuse încă şi era atât de uluit de acea scrisoare, încât vorbea singur, plimbându-se agitat prin cameră şi, în cele din urmă, izbucni în hohote de râs, ţinând plicul în mână. M-am temut întâi să intru, am aşteptat puţin şi abia după aceea am îndrăznit. L-am găsit pe tata foarte fericit, primise o veste care-l bucurase nespus; îmi vorbi într-un chip oarecum ciudat, apoi curmă vorba şi îmi porunci să mă îmbrac îndată, ca să mergem la contesă, deşi era încă prea devreme. Altcineva nu mai era aşteptat în afară de noi, aşa încât, Nataşa, degeaba ai crezut tu că acolo are loc în seara aceasta o sindrofie. Te-au informat greşit…

— Haide, Alioşa, n-o mai lungi atâta, spune-ne, te rog, ce-ai vorbit cu Katia!

Norocul meu a fost că am rămas aproape două ceasuri singur cu ea. Şi i-am spus deschis că deşi ai noştri ţin să ne luăm, căsătoria asta nu e posibilă; că am pentru ea multă simpatie şi că numai ea m-ar putea salva. Iar o dată ajuns aici, i-am mărturisit tot adevărul. Închipuie-ţi, nu ştiuse nimic de povestea noastră; despre mine şi tine, Nataşa! Dacă ai fi văzut cât de mişcată a fost; dintâi se cam speriase. O paloare bruscă îi învălui chipul. I-am depănat povestea noastră de la început până la sfârşit: cum ţi-ai părăsit casa părintească pentru mine, cum am stat amândoi, singuri, cum suferim acum şi ne temem de orice, aşa încât de aceea şi numai de aceea apelăm la ea (vorbeam şi în numele tău, Nataşa) ca s-o fac să treacă de partea noastră şi să-i spună mamei sale vitrege că nu vrea să se mărite cu mine. I-am subliniat că salvarea noastră, a amândorura, depinde de înţelegerea ei şi că din altă parte nu mai avem de aşteptat nici un ajutor, de nicăieri. M-a

ascultat cu multă luafe-aminte şi simpatie. Ce ochi avea în clipa aceea, ce ochi! Părea că tot sufletul i se oglindeşte în priviri. Jgre nişte ochi albaştricabojto-XfirtffscăMi-a mulţumit că n-am avut îndoieli în ceea ce o priveşte şi mi-a făgăduit să facă tot ce-i va sta în putinţă ca să ne ajute. Apoi m-a întrebat despre tine, spunându-mi că ar vrea să te cunoască; m-a rugat să-ţi spun că te iubeşte de pe acum ca pe o soră a ei şi că s-ar bucura să ţii şi tu la dânsa tot ca la o soră; iar când, după aceea, a aflat că de cinci zile nu te-am mai văzut, a stăruit ca să mă duc imediat la tine… Nataşa părea mişcată.

— Şi ai putut să-mi îndrugi atâtea şi atâtea, despre isprăvile tale pe la o oarecare prinţesă surdă, când aveai să-mi spui un lucru atât de important! Vai, Alioşa! Făcu ea, privindu-l cu mustrare. Şi Katia? Era veselă, fericită, când te-a trimis la mine?

— Da, era fericită pentru fapta ei nobilă, dar a şi plâns ţ totodată. Pentru că doar şi ea mă iubeşte, Nataşa! Mi-a t mărturisit că începuse a mă îndrăgi, că nu prea vede în jurul ei oameni şi că i-am plăcut de mult; mi-a spus cum I dintr-o dată m-a deosebit dintre ceilalţi, fiindcă în jurul ei nu vede decât minciună şi viclenie, pe câtă vreme în mine îa găsit un suflet cinstit şi sincer. Pe urmă s-a ridicat şi a spus: „Atunci, Dumnezeu să te ocrotească, Alexei Petrovici, iar eu îmi închipuisem…” Dar n-a mai sfârşit, ochii i s-au umplut de lacrimi şi s-a retras. A rămas hotărât ca ea să-i spună chiar mâine mamei sale vitrege că nu vrea să se mărite cu mine, iar eu, tot mâine, să-i aduc la cunoştinţă tatălui meu totul, cu hotărâre şi curaj. Katia mi-a şi reproşat de ce nu i-am spus asta mai demult: „Un om cinstit nu trebuie să se teamă de nimic!” Are un suflet atât de nobil… Nici dânsa nu-l poate suferi pe tatăl meu; zice că e viclean şi lacom de bani. Am căutat să-l apăr, dar nu m-a crezut. Iar dacă eu nu voi izbuti mâine să-l conving (Katia este sigură că n-am să izbutesc), atunci a căzut şi ea de acord să recurgă la protecţia prinţesei K. Pentru că, în cazul acesta, niciunul

dintre ei nu va îndrăzni să i se împotrivească. Ne-am făgăduit să rămânem între noi ca frate şi soră. O, dacă ai cunoaşte şi viaţa ei, cât e de nefericită, cu cât dezgust priveşte traiul pe care-l duce la mama sa vitregă şi la tot ce e în jurul său… Nu mi-a spus deschis, de parcă se temea şi de mine, dar am ghicit-o, după unele cuvinte ale ei. Nataşa, iubita mea! Ce mult te-ar admira Katia, dacă te-ar vedea! De ai şti ce inimă bună are! Alături de dânsa, te simţi atât de uşor! Voi două parcă aţi fost făcute una pentru alta, să fiţi surori şi să vă iubiţi. Tot timpul nu m-am gândit decât la asta. Şi, zău, tare aş vrea să vă fac cunoştinţă, să vă pot vedea împreună, iar eu să stau lângă voi, să mă uit şi să vă admir. Să nu-ţi închipui însă ceva rău, Nataşecika. Dă-mi voie să-ţi vorbesc despre ea, uite, simt nevoia să vorbesc despre ea tocmai cu tine, iar despre tine – cu ea. Tu ştii doar că pe tine te iubesc mai mult decât pe oricine, mai mult decât pe ea… Pentru mine, tu eşti totul, totul!

Nataşa îl asculta tăcută şi îl privea blând, dar cu ochii plini de tristeţe. Cuvintele lui păreau s-o mângâie, dar s-o şi rănească totodată.

— Mai de mult încă, de acum două săptămâni, am început s-o preţuiesc cu adevărat pe Katia, continuă el. Mă duceam doar pe acolo în fiecare seară… Şi când mă întorceam acasă, mă gândeam tot timpul la voi amândouă, la tine şi la ea, comparându-vă.

— Şi… Care din noi îţi părea mai bine? Întrebă surâzând Nataşa.

— Uneori tu, alteori ea. Însă până la sfârşit, tot tu erai aceea care-mi stăpâneai gândul din urmă! De câte ori stăm de vorbă cu Katia, mă simţeam parcă mai deştept, mai nobil. Dar mâine, mâine se va hotărî totul!

— Şi nu-ţi pare rău de dânsa? Că doar te iubeşte; tu însuţi ai spus că ai observat acest lucru!

— Îmi pare rău, Nataşa. Dar o să ne iubim tustrei şi atunci…

— Şi atunci, adio! Murmură aproape în şoaptă Nataşa, ca şi cum ar fi vorbit gândurilor ei. Alioşa o privi nedumerit.

Dar conversaţia noastră fu curmată brusc, în chipul cel mai neaşteptat. La bucătărie – căci bucătăria servea în acelaşi timp şi de antreu – se auzi un zgomot uşor, de parcă ar fi intrat cineva. Peste o clipă, Mavra deschise încetinel uşa, făcându-i pe furiş semn din cap îui Alioşa, să iasă afară. Ne întoarserăm cu toţii spre ea.

— Întreabă cineva de tine, hai vino, şopti Mavra cu un glas oarecum misterios.

— Cine poate fi? Se miră Alioşa, privindu-ne. Să văd… La bucătărie îl aştepta valetul tatălui său, care îi spuse că la întoarcere prinţul şi-a oprit careta în dreptul locuinţei Nataşei şi l-a trimis să afle dacă nu cumva Alioşa este la dânsa. După aceste câteva cuvinte, valetul se înclină şi ieşi numaidecât.

— Ciudat! E nemaipomenit, zise Alioşa, uitându-se neliniştit la noi, ce-o fi vrând să însemne şi asta?

Nataşa îl privea îngrijorată. Deodată, Mavra deschise din nou uşa.

— Vine dumnealui, prinţul! Şopti ea repede şi într-o clipă dispăru.

Nataşa se ridică, palidă. Ochii ei se aprinseră dintr-o dată. Rămase astfel în picioare, proptindu-se uşor de masă şi privind tulburată către uşa prin care trebuia să intre oaspetele neaşteptat.

— Să nu-ţi fie teamă, Nataşa, atâta timp cât eşti cu mine! N-am să îngădui să te jignească, murmură Alioşa cam tulburat, dar fără a-şi pierde cumpătul.

Uşa se deschise larg şi-n prag apăru prinţul Valkovski. În persoană.

CAPITOLUL II.

Ne cuprinse într-o privire fugară, scrutătoare. Din acea privire nu se putea ghici dacă vine ca prieten ori ca duşman. Dar să-i descriu detailat înfăţişarea. În seara

aceea, mai ales, prinţul mi-a produs o impresie cu totul deosebită.

Îl mai văzusem şi înainte. Era un bărbat de vreo patruzeci şi cinci de ani, cred, nu mai mult, cu trăsături regulate şi foarte frumoase, cu expresia feţei schimbătoare, după împrejurări. Schimbările acestea se produceau instantaneu, cu o iuţeală uluitoare, uneori trecând brusc de la expresia cea mai agreabilă până la cea mai urâcioasă ori nemulţumită, ca prin declanşarea scurtă a unui resort nevăzut. Ovalul clasic al feţei sale, întrucâtva smeadă, dinţii superbi, buzele-i destul de subţki, armonios conturate, nasul drept, poate puţin prea lung, fruntea înaltă, pe care nu se vedea urmă de zbârcitură, apoi ochii destul de mari, cenuşii – toate alcătuiau un chip de bărbat frumos; şi totuşi faţa lui nu producea o impresie plăcută. Dimpotrivă, te respingea parcă tocmai prin expresia aceea convenţională, calculată, care părea să nu fie a lui, ci una de împrumut, încât rămâneai cu o convingere nestrămutată că niciodată nu vei reuşi să afli expresia ei cea adevărată. Cercetând-o mai atent, începeai să tănui sub masca aceasta permanentă multă răutate, viclenie şi o fire extrem de egoistă. Atrăgeau îndeosebi luarea-aminte ochii săi, încântători la prima vedere, nişte ochi mari, cenuşii, singurii care păreau că nu reuşesc să i se supună cu desăvârşire. Poate că omul ar fi vrut să privească cu mai multă bunătate şi blândeţe, dar săgeţile căutăturii sale se dedublau şi printre undele blânde ori mân-gâioase răzbăteau sclipiri reci, iscoditoare şi pline de răutate… Era destul de înalt, zvelt, poate puţin prea slab, părând însă mult mai tânăr decât în realitate. Păru-i moale, de un blond-închis, aproape că nici nu începuse să încărunţească. Contururile urechilor, mâinile şi conformaţia picioarelor sale erau superbe. Incontestabil, te aflai în faţa unei frumuseţi de rasă. Ştia să se îmbrace cu o eleganţă distinsă, cu mult bun-gust şi în pas cu cerinţele modei, ceea ce vădea oarecari înclinaţii de întinerire şi asta-l prindea foarte bine. Părea un frate mai mare al lui Alioşa. În orice

caz, nimeni n-ar fi spus că este tatăl unui fiu atât de vârstnic.

Intrând, el merse direct la Nataşa şi-i spuse, privind-o cu fermitate:

— Vizita mea la dumneata, la această oră, fără a mă fi anunţat, e cam ciudată şi, desigur, contrară oricăror reguli de bună-cuviinţă, totuşi am speranţa că-mi vei da crezare, dacă îţi voi spune că sunt în măsură să-mi dau seama de excentricitatea purtării mele. Cunosc, de asemenea, cu cine am de-a face; ştiu că eşti înzestrată cu multă perspicacitate şi mărinimie. Acordă-mi doar zece minute şi sper că voi reuşi să mă fac înţeles şi că mă vei scuza.

Rosti toate acestea foarte politicos, dar cu fermitate şi hotărâre.

— Luaţi loc, îl îndemnă Nataşa, care nu izbutise încă să se smulgă unui simţământ de stinghereală amestecat cu oarecare teamă, ce pusese din primele clipe stăpânire pe ea. Prinţul se înclină uşor şi se aşează.

— Înainte de toate, începu el, arătând către fiul său, cer îngăduinţă să-i adresez câteva cuvinte lui Alioşa. De-abia plecaseşi, fără să mă aştepţi pe mine şi fără a-ţi lua rămas bun de la noi toţi, care ne găseam acolo, când i s-a adus la cunoştinţă contesei că fiica ei, Katerina Feodorovna, se simte rău. Contesa tocmai se repezise spre odaia Katerinei Feodorovna, în clipa când aceasta apăru cu faţa descompusă, pradă unei adânci tulburări. Ea declară categoric că nu-ţi va putea fi soţie; că se va retrage la mănăstire şi că tu însuţi i-ai cerut ajutorul, mărturisindu-i dragostea pe care i-o porţi Nataliei Nikolaevna. Destăinuirea aceasta surprinzătoare a Katerinei Feodorovna, într-un moment când nimeni nu s-ar fi aşteptat la aşa ceva, era, fireşte, rezultatul explicaţiei extrem de ciudate pe care ai avut-o cu dânsa. Aproape că îşi ieşise din fire. Înţelegi, de asemenea, ce uluit şi speriat am fost eu însumi. Trecând prin faţa locuinţei dumitale, am văzut ferestrele luminate, continuă el, adresându-se de data

aceasta Nataşei. Şi atunci, un gând care mă urmărise de mult a pus deplină stăpânire pe voinţa mea, încât, nemaiputându-mă opune forţei care mă îndemna, am hotărât să intru la dumneata. Pentru ce? Voi arăta îndată, dar până atunci te rog să nu te miri de brutalitatea explicaţiei mele. Toate acestea au survenit atât de neaşteptat…

— Nădăjduiesc să pot înţelege şi să apreciez aşa cum se cuvine tot ceea ce veţi spune, ezită oarecum Nataşa.

Prinţul o privea atent, ca şi cum s-ar fi grăbit, în răstimpul celor câteva clipe, s-o studieze amănunţit.

— Şi eu îmi pun nădejdea tocmai în perspicacitatea dumitale, îşi urmă el firul, iar dacă mi-am permis a trece acum pe la dumneata, e numai pentru că am ştiut cu cine am de-a face. Te cunosc de mult, deşi într-o vreme am fost atât de nedrept şi de vinovat faţă de dumneata. Ascultă-mă, dar: dumneata ştii că între mine şi tatăl dumitale există nişte vechi neînţelegeri. Nu vreau să mă justific aici; poate că, într-adevăr, sunt mult mai culpabil în faţa lui decât crezusem până acum şi aceasta, numai pentru că eu însumi, la rândul meu, am fost indus în eroare. Sunt bănuitor din fire, ţi-o mărturisesc. Sunt înclinat să văd înainte de toate răul, trăsătură deplorabilă a inimilor aspre. Dar nu-mi stă în obicei să-mi ascund defectele. Am dat crezare tuturor şoaptelor neroade şi când dumneata ţi-ai părăsit părinţii, m-am îngrozit, gândindu-mă la soarta lui Alioşa. Pe atunci însă eu nu te cunoşteam. Informaţiile pe care le-am cules între timp mi-au dat curaj. Am urmărit atent, am studiat situaţia sub toate aspectele şi, în cele din urmă, m-am convins că bănuielile mele n-aveau temei. Mai apoi, am aflat că dumneata te-ai certat cu familia; ştiu de asemenea că tatăl dumitale este categoric împotriva căsătoriei dintre dumneata şi fiul meu. Şi chiar faptul că dumneata, care ai o influenţă atât de puternică asupra lui Alioşa, n-ai profitat până acum de netăgăduita dumitale putere şi nu l-ai silit să te ia în căsătorie, este de ajuns ca să te recomande în ochii mei într-o lumină extrem de favorabilă. Totuşi, pe atunci, o

mărturisesc cu toată sinceritatea înaintea dumitale, vrerea mea a fost să mă opun cu hotărâre acestei căsătorii şi să fac tot ce-mi va sta în putinţă pentru a o împiedica. Ştiu, mă exprim cu o francheţă cam brutală, dar socot că în clipa de faţă sinceritatea din partea mea este absolut necesară discuţiei; vreau să cred că şi dumneata o să te declari de acord cu mine, în această privinţă, că vei avea răbdare să asculţi până la sfârşit ceea ce vreau să-ţi spun. Curând după ce ţi-ai părăsit casa părintească, a trebuit să plec din Petersburg; plecam însă liniştit, fără a-mi fi teamă de soarta lui Alioşa. Îmi puneam nădejdea în mândria sufletului dumitale nobil, mă bizuiam pe dumneata. Înţelesesem că nici dumneata nu doreai să te căsătoreşti mai înainte de a fi luat sfârşit neplăcerile noastre familiale; că te-ai ferit să tulburi armonia dintre mine şi Alioşa, pentru că eu nu i-aş fi iertat niciodată căsătoria cu dumneata; totodată, ai evitat să dai lumii prilejul de a spune că dumneata ai umblat să prinzi în mreje un prinţ, urmărind să pătrunzi astfel în familia mea. Dimpotrivă, mi-ai arătat chiar că mă desconsideri şi poate că ai aşteptat clipa când o să vin eu însumi să te rog să-i acorzi mâna fiului meu. Totuşi continuam să-ţi rămân ostil. N-am să caut a mă justifica, totuşi pricinile, motivele mele, pe acelea nu ţi le voi ascunde. Iată-le: dumneata nu eşti nici nobilă, nici bogată. Eu, pe de altă parte, deşi am o avere considerabilă, simt totuşi nevoia de mai mult. Familia noastră este pe cale să decadă. Avem nevoie de relaţii şi de bani. Fiica vitregă a contesei Zinaida Feodorovna, deşi nici ea nu se bucură de cine ştie ce relaţii, este totuşi o fată bogată. Cea mai mică întârziere din partea mea – şi ar fi apărut alţi candidaţi, care ne-ar fi luat-o înainte; o asemenea ocazie nu era deci de pierdut şi, cu toate că Alioşa este încă prea tânăr, m-am hotărât să-l însor. Vezi, prin urmare, că nu-ţi ascund nimic. Poţi să-l tratezi cu dispreţ pe tatăl care recunoaşte singur că şi-a îndemnat fiul, din motive venale şi dintr-o serie de prejudecăţi, la o faptă rea; „pentru că a părăsi o fată

mărini-moasă, care şi-a jertfit totul pentru el şi în faţa căreia el este vinovat, ar fi fost – doar n-o să mă contrazici – o faptă rea. Totuşi, nu voi căuta să mă justific. Un alt motiv, după aceea, care mă mai îndemna să doresc căsătoria lui Alioşa cu fiica vitregă a contesei Zinaida Feodorovna, era faptul că fata aceasta merită în cel mai înalt grad de a fi iubită şi stimată. Are o educaţie aleasă, un caracter admirabil care îi dă distincţie, este frumoasă şi sclipitor de inteligentă, deşi, în fond, nu este încă decât o copilă. Alioşa e un om slab din fire, lipsit de voinţă; uşuratic, nechibzuit, la vârsta de douăzeci şi doi de ani se poartă copilăros şi nu se remarcă, poate, decât printr-o singură calitate: are o inimă bună; e o însuşire demnă de relevat, dar care, în prezenţa atâtor defecte, poate deveni de-a dreptul primejdioasă. Am observat mai de mult că încep să pierd influenţa asupra lui; înflăcărarea şi elanul tineresc îşi spun cuvântul, ba capătă chiar întâietate faţă de adevăratele obligaţiuni şi îndatoriri. Îl iubesc… Poate că-l iubesc prea mult şi, pe zi ce trece, mă conving tot mai mult că îndrumarea mea nu-i este de ajuns. Or, el trebuie să se afle neapărat sub permanenta şi binefăcătoarea influenţă a cuiva. Are o fire înclinată să se supună voinţei altora, o fire slabă şi drăgăstoasă care preferă să iubească şi să asculte decât să fio ascultat. Şi aşa o să rămână toată viaţa. Poţi prin urmare să-ţi închipui cât de mult m-am bucurat văzând în Katerina Feodorovna idealul de fată pe care aş fi dorit s-o aibă de soţie fiul meu. Dar bucuria mea venise prea târziu: se răsfrânsese asupră-i de mai înainte, puternic şi dominant, influenţa unei alte persoane – a dumitale. L-am observat atent, îndelung şi cu multă grijă, acum o lună, după reîntoarcerea mea la Petersburg şi am remarcat ia ei cu surprindere o schimbare vădită în mai bine. Superficialitatea, naivităţile lui au rămas desigur aceleaşi, dar văd la el şi unele îndemnuri nobile: nu-l mai interesează doar nimicurile, râvneşte spre lucruri înalte, alese, demne. Ideile lui sunt ciudate, şovăielnice, absurde uneori, dar

pornirile, dorinţele, inima sa au aevenit mai generoase şi constituie o temelie pentru dezvoltarea celorlalte însuşiri. Iar tot ce am găsit la el schimbat în mai bine vine, fără îndoială, de la dumneata. Dumneata eşti aceea care l-ai redat lui însuşi, încât m-am gândit că, poate, mai lesne decât oricine dumneata ai fi în stare să-l faci fericit. Dar am alungat repede acest gând, n-am vrut să mi-l ascult. Trebuia să-l îndepărtez cu orice preţ de dumneata, asta vroiam; de aceea am şi început să acţionez în acest sens şi aproape ajunsesem a crede că mi-am atins ţelul. Chiar acum o oră eram convins că izbânda e de partea mea. Dar întâmplarea din casa contesei mi-a răsturnat dintr-o dată toate planurile şi, în primul rând, m-a uimit un fapt cu totul neaşteptat: seriozitatea lui Alioşa, constanţa şi îndărătnicia sa, puterea ataşamentului său faţă de dumneata. Repet, dumneata l-ai redat lui însuşi, l-ai înălţat. Mai mult, mi-am dat seama că schimbarea de care-ţi vorbesc este la el mult mai adâncă decât crezusem. Astăzi Alioşa a dat dovadă de multă iniţiativă şi de o inteligenţă pe care nu i-o bănuisem, dar în acelaşi timp şi de o cu totul neobişnuită putere, de comprehensiune şi extraordinară fineţe a intuiţiei. Astăzi el a izbutit să aleagă drumul cel mai sigur pentru a ieşi dintr-o situaţie ce părea fără ieşire. A ştiut să trezească şi să-şi alieze calităţile cele mai nobile ale sufletului omenesc: capacitatea de a ierta, sporită cu mărinimia răsplătirii prin bine a unui rău suferit. El s-a lăsat cu desăvârşire în voia fiinţei pe care o obidise, implorând-o să-l înţeleagă şi să-l ajute. A ştiut să folosească toată mândria unei femei care-l iubea, mărturisindu-i deschis că ea are o rivală, smulgându-i în acelaşi timp simpatia tocmai pentru acea rivală, iar el obţinând pentru sine iertarea şi făgăduiala de a rămâne prieteni dezinteresaţi. A risca o asemenea explicaţie, fără jigniri şi fără obidă, n-ar fi în stare s-o facă mai cu succes nici cei mai înţelepţi dintre înţelepţii lumii; în schimb, sunt capabile de aşa ceva inimile curate, neprihănite şi bine îndrumate de sincerele lor porniri, aşa

cum s-a întâmplat cu Alioşa. Sunt convins, Natalia Nikolaevna, ca n-ai fost părtaşa nici cu vorba, nici cu sfatul la întâmplarea de azi. Poate că n-ai aflat nici dumneata decât acum cele întâmplate. Aşa-i că nu mă înşel?

— Nu vă înşelaţi, e adevărat, îl încredinţa Nataşa, aprinsă la faţă şi cu ochi strălucitori, stranii, aproape transfigurată. Era clar că dialectica prinţului începuse să-şi producă efectul. De cinci zile nu-l mai văzusem pe Alioşa, adăugă ea. Toate acestea le-a conceput şi le-a înfăptuit singur, din proprie iniţiativă.

— Negreşit, e aşa cum spui, încuviinţă prinţul şi totuşi atât agerimea cât şi hotărârea lui, atât conştiinţa datoriei cât şi, în sfârşit, fermitatea lui demnă de toată lauda, toate acestea sunt, incontestabil, urmările înrâuririi pe care dumneata ai avut-o asupra lui. Mi-am dat seama de asta imediat şi chibzuind, pe când mă întorceam acasă, am găsit în mine puterea necesară de a lua o hotărâre definitivă. Proiectele de înrudire cu familia contesei s-au spulberat, în privinţa asta nu se mai poate face nimic; şi chiar de s-ar mai fi putut reveni, totuşi nu e cazul. Sunt pe deplin convins că numai dumneata îl poţi face fericit, că numai dumneata eşti în stare să-i îndrumi paşii pe calea cea bună şi că în această privinţă ai şi pus temelia viitoarei lui fericiri! Nu ţi-am ascuns nimic, după cum nu-ţi voi ascunde nici faptul că ţin mult la carieră, la bani, la titluri de nobleţe, chiar la ranguri; sunt conştient că, în bună parte, toate acestea sunt prejudecăţi, dar ţin la ele şi, fără îndoială, n-aş vrea să-mi lipsească. Sunt însă în viaţă împrejurări în care e mai bine să laşi loc altor consideraţiuni, împrejurări în care precumpănesc alte criterii… Afară de aceasta, eu îl iubesc mult pe Alioşa. Într-tm cuvânt, am ajuns la concluzia că nu e nicidecum potrivit ca el să se despartă de dumneata, pentru că fără dumneata Alioşa va fi un om pierdut. Să-ţi mai fac şi o altă mărturisire? Toate astea le hotărâsem poate cu vreo lună în urmă, dar abia în momentul de faţă mi-am dat perfect de bine seama că hotărârea mea a fost cu totul

îndreptăţită. Fireşte, puteam să vin şi mâine ca să ţi le spun toate acestea, să nu te deranjez la o oră atât de târzie. Am convingerea însă că graba o să aibă poate darul să-ţi arate cu câtă căldură şi mai ales cu câtă sinceritate sunt hotărât să-mi duc până la capăt gândul. Nu-s un băieţandru; nu mi-ar fi îngăduit, la vârsta mea, să întreprind un singur pas necugetat. În momentul în care intram la dumneata, totul fusese dinainte hotărât şi îndelung chibzuit. Simt însă că va trebui să mai treacă mult până să te pot încredinţa de sinceritatea mea. Dar să lăsăm asta deocamdată! Ştiţi de ce am venit în seara aceasta? Ca să-mi împlinesc datoria faţă de dumneata, Natalia Nikolaevna. Şi să te rog solemn, cu un nemărginit respect, să-mi faci fiul fericit, acordându-i mâna dumitale. O, să nu te gândeşti că apar aici cu aerul unui tată aspru, care, călcându-şi pe inimă, s-a decis în sfârşit să-şi ierte copiii şi să-şi dea binevoitorul consimţământ la realizarea fericirii acestora. Nicidecum. M-aş simţi înjosit dacă m-ai bănui de asemenea gânduri. Şi nici să nu-ţi închipui cumva că am venit dinainte convins de consimţământul dumitale, plecând de la importanţa sacrificiului pe care dumneata l-ai făcut pentru fiul meu; o, nu! Voi recunoaşte cel dintâi, în auzul tuturor, că de fapt Alioşa e nevrednic de dumneata… (el e bun şi are inima curată), ţi-o va confirma şi singur. Dar nu numai atât, m-am grăbit mai ales să intru la ora aceasta destul de târzie şi dintr-un alt motiv. Am venit aici (şi cu multă cuviinţă, amestecată cu oarecare solemnitate, prinţul se ridică de pe scaun), am venit aici pentru că vreau să-ţi devin prieten! Ştiu, n-am nici un drept să-ţi solicit prietenia. Dimpotrivă! Dar îţi cer îngăduinţa de a nădăjdui că voi merita odată acest drept!

Înclinându-se adânc în faţa Nataşei, el aştepta răspuns. Tot timpul cât vorbise, îl urmărisem cu atenţia încordată – lucru pe care-l băgase de seamă şi prinţul.

Cuvântarea şi-a rostit-o rece, cu oarecari pretenţii de dialectică, iar pe alocuri chiar cu multă dezinvoltură. Atâta

doar că tonul său nu corespundea uneori elanului care-l îndemnase să vină – era prima lui vizită – la o oră atât de nepotrivită şi mai ales raporturilor de până atunci dintre ei. Unele din expresiile sale erau vădit căutate, iar pe alocuri ciudat de lun-ga-i cuvântare trăda dorinţa de a părea un tip original care caută să-şi ascundă un simţământ puternic sub o mască de nepăsare, de umor şi predispoziţie pentru glumă. Despre toate acestea însă nici eu nu mi-am dat seama decât abia mai târ-ziu; câtă vreme îl ascultasem, m-am aflat sub puterea unei alte impresii. Mai ales că ultimele cuvinte le rostise cu atâta căldură şi emoţionantă simţire, cu un respect atât de sincer faţă de Nataşa, încât ne cucerise pe toţi. Până şi pe genele lui tremura un bob de lacrimă. Inima nobilă a Nataşei fusese cu desăvârşire câştigată. Ridicându-se de pe scaun o dată cu prinţul, îi întinse mâna în tăcere, adânc mişcată. El îi luă afectuos mâna şi-o sărută cu multă căldură. Alioşa era nebun de fericire.

— Ce ţi-am spus, Nataşa? Ei, ce ţi-am spus eu?... Strigă el şi n-ai vrut să crezi! Nu mă credeai că tata este omul cel mai nobil din lume. Şi ai văzut, te-ai convins acum...?

Alergă spre tatăl său şi-l îmbrăţişa cu efuziune! Îi răspunse şi prinţul cu o îmbrăţişare tot atât de caldă, grăbin-du-se totuşi să scurteze această scenă duioasă, ruşinat parcă de a-şi manifesta pe faţă sentimentele.

— Ajunge, urmă dânsul luându-şi pălăria, trebuie să plec. Ţi-am cerut, Natalia Nikolaevna, să-mi acorzi numai zece minute şi văd că am stat o oră întreagă, adăugă surâzând. Mă retrag însă cu o arzătoare dorinţă de a te revedea pe cât se poate mai curând. Îmi îngădui să te vizitez mai des?

— O, da, desigur! Răspunse Nataşa, cât vreţi, cât se poate de des! Eu aş vrea cât mai repede... Să ajung cât mai repede... Să vă îndrăgesc... Sfârşi ea încurcată.

— Ce suflet sincer şi curat! Exclamă prinţul, zâmbind la auzul acestor vorbe. Dumneata nu vrei să admiţi nici măcar un pic de convenienţă politicoasă. Însă sinceritatea care te

caracterizează e mai de preţ decât orice politeţe ipocrită, într-adevăr, îmi dau seama că va trebui să treacă mult timp încă, până ce voi ajunge să merit dragostea dumitale!

— O, lăsaţi, nu mă mai lăudaţi atâta… Ajunge! Şopti stingherită Nataşa. Dar cât de fermecătoare era în clipa aceea!

— Fie! Hotărî prinţul. Dar aş vrea să nu uit încă două-trei cuvinte în chestiunea care ne interesează. Nici nu vă puteţi închipui cât de nefericit mă simt! Pentru că nici mâine şi nici poimâine n-am să mă pot abate pe la voi. Astă-seară am primit o scrisoare de o importanţă deosebită pentru mine (o scrisoare care cere neapărat prezenţa mea în legătură cu nişte afaceri), încât n-aş putea evita în nici un caz această plecare. Mâine dis-de-dimineaţă trebuie să o pornesc din Petersburg. Te rog însă să nu-ţi închipui cumva că am venit la dumneata tocmai pentru că, întâmplându-se să plec, mâine ori poimâine n-aş mai fi putut s-o fac. Fără îndoială, dumitale nici n-o să-ţi treacă prin cap aşa ceva; ca să vezi numai halul meu de susceptibilitate, despre care ţi-am mai vorbit! Totuşi, de ce mi s-o fi năzărit că dumneata, negreşit, • ar fi trebuit să-ţi închipui aşa ceva? Da, într-adevăr, mult mi-a mai stricat această nefericită meteahnă a firii mele. De fapt, poate că toate neînţelegerile mele cu familia dumitale nu sunt decât urmările păcătoasei mele firi. Azi e marţi. Miercuri, joi şi vineri voi lipsi din Petersburg. Sâmbătă, în schimb, sper să mă întorc neapărat şi tot sâmbătă voi căuta să fiu aici. Spune-mi, aş putea rămâne toată seara?

— Negreşit, negreşit! Strigă Nataşa, sâmbătă seara vă aştept! Vă aştept cu nerăbdare!

— Ei bine, în cazul acesta, nici nu ştii cât de fericit mă simt! Am să te cunosc astfel din ce în ce mai bine! Dar acum… Plec! Totuşi, n-aş vrea să vă părăsesc fără a avea plăcerea de a-ţi strânge mâna, continuă el, adresându-mi-se deodată mie. Iartă-mă! Acum toţi vorbim cam incoherent. Am avut de vreo câteva ori plăcerea să te întâlnesc, ba o dată am şi fost prezentaţi unul altuia. Nu m-aş retrage însă,

fără să-mi fac eu însumi imputări, dacă nu ţi-aş spune cât de plăcută mi-ar fi reînnoirea cunoştinţei cu dumneata.

— Da, ne-am mai întâlnit, într-adevăr, răspunsei strângându-i mâna, îmi pare rău însă că nu-mi amintesc precis când şi unde ne-am cunoscut.

— La prinţul R., anul trecut.

— Ah, da! Iartă-mă, uitasem. Te încredinţez însă că de data aceasta memoria nu mă va mai înşela. Pentru mine, e o seară cu totul memorabilă.

— Ai dreptate, nici eu n-am s-o uit vreodată. Ştiam de mult că eşti un bun şi sincer prieten al Nataliei Nikolaevna şi al fiului meu. Sper să fiu între voi cel de al patrulea. Nu-i aşa? Ceru el încuviinţarea Nataşei.

— Da. Vanea este prietenul nostru bun şi trebuie să fim cu toţii mereu împreună! Grăi ea tulburată. Sărmana! Era atât de fericită, văzând că prinţul nu uitase să-mi adreseze şi mie câteva vorbe… Ce mult ţinea la mine!

— Mi-a fost dat să întâlnesc mulţi admiratori ai talentului dumitale, continuă prinţul şi cunosc chiar două dintre cele mai sincere admiratoare ale dumitale. Ele vor fi bucuroase să te cunoască personal. Mă refer la contesă, cea mai bună prietenă a mea şi la fiica ei vitregă, Katerina Feodo-rovna Filimonova. Îngăduie-mi să sper că nu-mi vei refuza plăcerea de a te prezenta acestor două doamne.

— Mă simt măgulit de propunere, deşi momentan duc o viaţă foarte retrasă…

— Sper totuşi că o să-mi dai adresa dumitale! Unde stai? Aş dori să am plăcerea…

— Nu primesc pe nimeni acasă, cel puţin deocamdată.

— Deşi n-am dreptul să pretind ca faţă de mine să faci această excepţie, totuşi…

— Mă rog, dacă insişti dumneata şi mie îmi va face plăcere. Locuiesc în stradela N… casa Klugen.

— In casa Klugen? Strigă el surprins parcă. Ei, cum aşa? De mult… Locuieşti acolo?

— Nu. Chiar foarte de curând, răspunsei, observându-l însă mai atent. Ocup locuinţa numărul patruzeci şi patru.

— Patruzeci şi patru? Şi stai… Singur?

— Absolut singur!

— Mda! Am întrebat… Ştii, pentru că… Pare-mi-se, cunosc această casă. În sfârşit, cu atât mai bine… Voi trece neapărat pe la dumneata! Am avea multe de vorbit şi mă aştept ca din conversaţia noastră să capăt lămuriri în multe privinţe, îţi voi rămâne, pentru aceasta, foarte îndatorat. Poftim! După cum vezi, chiar de la început vin a-ţi formula o cerere. Şi acum, la revedere! Încă o dată, mâna dumitale!

Ne strânse manile, mie şi lui Alioşa, sărută încă o dată mânuţa Nataşei şi ieşi, fără a-l invita pe Alioşa să-l urmeze.

Am rămas tustrei aproape perplecşi. Totul se petrecuse atât de brusc, atât de neaşteptat! Ne dădeam cu toţii seama că într-o clipită s-a schimbat totul şi că începe ceva absolut nou, încă necunoscut. Alioşa se aşează tăcut lingă Nataşa şi-i sărută duios mâna. Din când în când, ridica spre ea capul, căutându-i privirea: aştepta parcă să audă ce spune.

— Alioşa, dragul meu, chiar mâine să te duci pe la Katerina Feodorovna, rosti ea în cele din urmă.

— Mă gândisem şi eu la asta, răspunse el, am să mă duc negreşit.

— Dar poate că o să-i vină greu să te vadă… Ce-i de făcut?

— Nu ştiu, scumpa mea, nu ştiu. Şi la asta m-am gândit. Am să văd eu… Mal chibzuiesc… Şi, până la urmă, voi şti ce am de făcut. Ei, ce zici, Nataşa? Pare-se că în ceea ce ne priveşte, toate s-au schimbat acum, nu-l rabdă inima pe Alioşa.

Ea surise, învăluindu-i într-o privire nesfârşit de duioasa.

— Şi ce delicat a fost… A văzut şi el ce locuinţă sărăcăcioasă ai, dar n-a spus un cuvânt…

— Cum, adică?

— Să fi spus, adică, să-ţi schimbi apartamentul… Sau… Sau ceva în acest sens, adăugă el roşindu-se.

— Cum se poate, Alioşa? N-avea nici un rost!

— De-aia zic, tocmai de-aia, că a fost foarte delicat. Şi ce te-a mai lăudat! Ţi-am spus eu doar… Să ştii că e în stare să înţeleagă şi să simtă totul! Cât despre mine, a vorbit ca despre un copil: toţi mă consideră aşa. Ei, dar ce să mai vorbim! Poate că şi sunt…

— Eşti un copil, dar mai clarvăzător decât noi toţi. Ce bun eşti tu, Alioşa!

— L-ai auzit însă, l-ai auzit ce-a spus că din pricina inimii mele bune mă aleg numai cu răul. Cum vine asta? Nu pricep! Ştii ceva, Nataşa, n-ar fi mai bine să mă duc la el chiar acuma? Mâine, dis-de-dimineaţă, mă întorc la tine.

— Du-te, dragul meu, du-te! Bine te-ai gândit. Caută neapărat să vă vedeţi! Iar mâine dimineaţă, întoarce-te cât mai devreme. Acum n-ai să mai dispari de lângă mine câte cinci zile în şir? Adăugă ea şăgalnic, mângâindu-l din ochi. Eram cu toţii cuprinşi de o bucurie molcomă, dar deplină.

— Vii cu mine, Vanea? Îmi strigă Alioşa ieşind.

— Ba nu, el rămâne! Noi mai stăm puţin de vorbă. Să nu uiţi, Alioşa, mâine dis-de-dimineaţă!

— Dis-de-dimineaţă, sigur! Rămâi cu bine, Mavra. Mavra era tare emoţionată. Auzise tot ce spusese prinţul, ascultând la uşă, deşi nu înţelesese chiar tot. Ar fi vrut să afle şi să întrebe mai cu de-amănuntul. Dar deocamdată sta gravă şi privea cu un aer de mândrie. Îşi dăduse şi ea seama că multe schimbări se petrecuseră în seara aceasta.

Ramaserăm singuri. Nataşa îmi luă mâna şi o bucată de vreme nu scoase nici un cuvânt, căutând parcă să vadă ce-ar putea să spună.

— Mă simt obosită, îmi destăinui ea în cele din urmă, cu o voce slabă. Ascultă, Vanea, ai să te duci mâine pe la ai mei, nu-i aşa?

— Neapărat!

— Mamei să-i spui, lui însă nu.

— Chiar şi fără să-mi atragi atenţia, cu eî nu vorbesc niciodată despre tine.

— Te rog să nu-i spui. Va afla el şi aşa. Şi să fii atent la ce-ai să auzi că zice el şi cum primeşte vestea. Doamne, Dumnezeule! Crezi tu, Vanea, că într-adevăr tata are să mă blesteme pentru căsătoria asta? Mie nu-mi vine a crede!

— Astea toate trebuie să le aranjeze prinţul, răspunsei grăbit. El are datoria să se împace cu orice chip şi după aceea toate au să se aranjeze.

— O, Doamne! Dacă ar fi aşa… Dacă ar fi! Exclamă aproape rugătoare Nataşa.

— N-ai nici o grijă, Nataşa, toate au să se aranjeze. E limpede că spre asta merg lucrurile.

Ea mă privi ţintă.

— Vanea! Spune-mi drept, ce părere ai tu despre prinţ?

— Dacă a vorbit sincer, cred că e un om admirabil.

— Dacă a vorbit sincer? Ce vrei să spui cu asta? Cum se poate să nu fi fost sincer…?

— Şi mie mi se pare că nu se poate, răspunsei. „Va să zică o munceşte un gând, îmi zisei eu. Ciudat!”

— Tu l-ai privit într-una… Foarte atent…

— Da. Fiindcă mi s-a părut puţin cam ciudat.

— Şi mie. Prea vorbeşte nu ştiu cum… Mă simt tare obosită, dragul meu. Ştii ceva? Du-te şi tu acasă. Iar mâine vino cât mai devreme, după ce treci pe la ei. Dar, mai întâi, spune-mi: nu l-am jignit spunându-i că aş vrea să-ncep a-l îndrăgi cât mai repede?

— Nu… Ce vezi tu jignitor în asta?

— Şi… Nu arătam, vorbindu-i astfel, ca o proastă? Pentru că asta a însemnat că deocamdată nu mi-e drag, nu-i aşa?

— Dimpotrivă, Nataşa. Ai spus-o atât de frumos, de spontan şi de naiv! Şi erai atât de fermecătoare în clipa aceea… Ar fi un neghiob, dacă n-ar înţelege asta aşa cum trebuie, orbit de convenţionalismul vieţii.

— Mie îmi face impresia, nu ştiu de ce, că eşti cam pornit împotriva lui, Vanea; vai, ce rea, ce bănuitoare şi vanitoasă sunt! Nu râde, dar m-am obişnuit să nu ascund nimic faţă de tine. Ah, Vanea, prietenul meu drag şi bun! Ştiu că dacă

ar fi să mă încerce din nou nefericirea, ori să mă năpăstuiască amărăciunile, tu ai fi iarăşi aici, alături de mine; poate că numai tu singur, dintre ei toţi! Cum să-ţi mulţumesc pentru toate acestea? Tu să nu mă blestemi niciodată, Vanea!

Ajungând acasă, mă grăbii să mă dezbrac şi să mă culc. In cameră era frig şi întuneric beznă, ca într-o pivniţă. Multe gânduri ciudate şi simţăminte tulburi mă frământau, încât n-am putut să adorm decât într-un târziu.

Cu câtă poftă râdea, probabil, în acele clipe un anumit domn, înainte de a-l fura somnul în patul lui confortabil şi asta numai dacă a găsit că merită osteneala să ne onoreze măcar cu un surâs batjocoritor! Cred însă că nici favoarea aceasta nu ne-a acordat-o…

CAPITOLUL III.

A doua zi, pe la zece dimineaţa, tocmai când ieşeam din casă, grăbit să ajung pe Vasilievski Ostrov la Ihmenevi, pentru ca de acolo s-o pornesc cât mai repede către casa Nataşei, m-am ciocnit chiar în uşă cu vizitatoarea mea de aseară, mica nepoată a lui Smith. Venise la mine. N-aş putea spune de ce, dar ţin minte că m-am bucurat mult, văzând-o. N-apucasem în ajun s-o văd prea bine, aşa încât acum, la lumina zilei, m-a mirat şi mai mult înfăţişarea ei. De altfel, ar fi fost şi greu să întâlneşti o fiinţă mai ciudată şi mai originală, mai ales în ce priveşte înfăţişarea. Micuţă, cu ochi negri, scân-teietori, de o tăietură care n-avea în ea nimic rusesc, dogorind sub fruntea încununată cu o claie de păr tot negru, des şi răvăşit, cu privirea ei enigmatică, mută şi stăruitoare, ar fi oprit locului pe oricare trecător. Mai cu osebire atrăgea luarea-aminte uitătura sa în care sclipirile de inteligenţă se amestecau cu scăpărări de neîncredere şi chiar de suspiciune pânditoare. Rochiţa ei veche şi murdară, acum, la lumina zilei, semăna şi mai mult cu o zdreanţă. Părea că suferă de o boală lentă, îndărătnică şi pentru totdeauna cuibărită în ea, nristuindu-i încet, dar neîndurător, făptura plăpândă. Faţa-i oacheşă şi suptă avea

o paloare nefirească, gălbuie, ca turta de ceară. Şi totuşi, în pofida acestor semne hidoase ale mizeriei şi bolii arăta destul de drăguţă. Avea sprâncenele subţiri, frumos arcuite, fruntea superbă, înaltă şi nu prea boltită, buzele admirabil conturate purtând pecetea mândriei şi îndrăznelii, dar palide cu o nuanţă de roz abia perceptibilă.

— Aaa, tu eşti? Exclamai. Eram sigur că ai să vii. Hai, intră!

Păşind încet peste prag, la fel ca în ajun şi rotindu-şi neîncrezătoare privirile în jur, copila intră. Odată aflată înăuntru, s-a uitat atentă prin camera în care locuise bunicul ei, ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama cât de mult se schimbase, ocupată acum de un alt chiriaş. „Cum a fost bunicul, aşa e şi nepoata, mi-am zis. N-o fi cumva nebună?” Copila continua să tacă; eu aşteptam.

— Am venit să-mi iau cărţile! Şopti în cele din urmă, cu ochii în pământ.

— A, da! Cărţile tale, aşa e; uite-le, poftim, ia-le! Le-am păstrat anume.

Se uită cu oarecare curiozitate la mine, cu o strâmbă-tură bizară a gurii, de parcă ar fi încercat să schiţeze, neîncrezătoare, un zâmbet. Dar licărul surâsului se stinse tot atât de brusc şi pe faţa ei reveni expresia severă şi enigmatică de mai înainte.

— Cum, bunicul v-a vorbit despre mine? Întrebă mă-surându-mă ironic de sus până jos.

— Despre tine nu, nu mi-a vorbit nimic, dar…

— Dar de unde aţi ştiut, atunci, că am să vin? Cine v-a spus? Se interesă, întrerupându-mă repede.

— Mi-am închipuit că nu se putea ca bunicul tău să fi rămas singur pe lume, părăsit de toţi. Era atât de bătrân şi de neputincios; şi mi-am zis că tot trebuie să fie cineva care venea şi pe la dânsul. Poftim, aşadar, ia-ţi cărţile. Înveţi cumva după ele?

— Nu.

— Atunci, la ce-ţi fac trebuinţă?

— Bunicul mă punea uneori să învăţ din ele când veneam pe la dânsul.

— Şi pe urmă n-ai mai venit pe la bunicul?

— Pe urmă n-am mai venit. Mă îmbolnăvisem, adăugă ea dezvinovăţindu-se parcă.

— Dar tu, cu cine stai? Ai familie, mamă, tată? Copila îşi încruntă deodată sprâncenele şi mă privi aproape speriată. Apoi îşi lăsă capul în piept, se întoarse şi, fără nici o vorbă, dădu să iasă încetişor din cameră, întocmai cum o făcuse şi ieri. O urmăream mirat la culme… În prag însă se opri.

— Dar de ce a murit? Întrebă ea scurt, întorcând puţin doar capul spre mine. Repeta aidoma gestul şi mişcarea din ajun, când, oprindu-se tot aşa, în uşă, mă întrebase despre Azorka.

Mă apropiai de dânsa şi începui să-i povestesc pe scurt cele întâmplate. Mă asculta tăcută şi atentă, cu fruntea plecată, dar tot cu spatele la mine. N-am omis a-i aminti nici că bătrânul, înainte de moarte, pomenise despre strada a şasea. „Şi atunci mi-am dat seama, adăugai eu, că pe-acolo stă, probabil, cineva scump inimii lui, din care pricină am şi aşteptat să apară acel cineva, care să se intereseze de el. Se vede că ţinea mult la tine, de vreme ce nu te-a uitat nici în ultimele clipe.”

— Nu, şopti parcă fără Să vrea, nu ţinea la mine.

Era tare emoţionată. În timp ce-i povesteam, m-am aplecat de câteva ori să-i văd mai bine faţa. Se străduia din răsputeri să-şi biruie tulburarea, parcă din mândrie. Tot sângele îi fugise din obraz şi de încordare îşi înfipsese dinţii în buza de jos. Ceea ce m-a uluit însă erau bătăile inimii ei. Se succedau puternice, tot mai puternice, încât la un moment dat se puteau auzi de la doi-trei paşi, ca la cei cu anevrisme. Am crezut atunci că va izbucni în plâns, cum o făcuse şi cu o zi înainte… Dar nu, de data aceasta a reuşit să se stăpâ-nească.

— Şi unde-i gardul?

— Gardul? Care gard?

— Gardul sub care a murit el.
— A… am să ţi-l arăt… Când ieşim. Dar ia spune-mi, cum te cheamă?
— Nu trebuie…
— Ce nu trebuie?
— Nu trebuie nimic… Nu mă cheamă nicicum, termină ea scurt şi cam răstit, dând să iasă. Am oprit-o.
— Aşteaptă, copil ciudat ce-mi eşti! Eu nu-ţi doresc decât binele; m-a cuprins mila de tine încă de ieri, de când te opriseşi pe scară, în colţ şi plângeai. Pe mine mă doare când îmi aduc aminte cum îţi curgeau lacrimile. Bunicul tău a murit doar în braţele mele şi poate că de tine îşi adusese el aminte, când mi-a vorbit de strada a şasea; e ca şi când te-ar fi lăsat în grija mea. Îl văd uneori în vis… Uite, ţi-am păstrat şi cărţile; şi, când colo, tu fugi de mine ca o sălbatică, de parcă te-ai teme de mine. Trebuie să fii tare săracă, poate şi orfană, cine ştie unde vei fi stând, prin străini, nu-i aşa?
Îmi dădeam silinţa să fiu cât mai convingător; nu ştiu prin ce anume, copila mă atrăgea; simţământul pe care-l încercam însă nu era numai milă. N-aş putea spune dacă împrejurările misterioase în care se petreceau toate acestea, sau impresia pe care mi-o produsese moartea lui Smith, sau, poate, propria mea stare de spirit neobişnuită erau de vină; e cert însă că o forţă inexplicabilă mă atrăgea către ea. Se pare că vorbele mele izbutiseră s-o mişte; mă privi oarecum nefiresc, dar nu tot aşa de aspru ca mai înainte, ci mai blând şi îndelung, pentru ca pe urmă să-şi plece uşor capul, gândi-toare.
— Elena, şopti apoi pe neaşteptate şi aproape nedesluşit.
— Elena te cheamă?
— Da…
— Şi-mi promiţi că ai să mai vii pe la mine?
— Nu se poate… Nu ştiu… Am să vin, îngăimă frământată, într-un murmur amestecat de nehotărâre şi gânduri. În clipa aceea răsunară undeva bătăile unui orologiu. Fetiţa

tresări şi privindu-mă cu durere mută, mă întrebă în şoaptă: Cât să fie ora?

— Probabil zece şi jumătate. Un ţipăt izbucni din pieptul ei.

— Doamne! Rosti speriată şi-n aceeaşi clipă o rupse la fugă. Am oprit-o însă pentru a doua oară în antreu.

— Stai, n-am să-ţi dau drumul chiar atât de uşor. De ce ţi-e frică? Ai întârziat?

— Da, da, am plecat pe ascuns! Lăsaţi-mă, vă rog! Altfel, dânsa o să mă bată! Strigă ea, lăsând să-i scape aceste vorbe şi smucindu-se din mâinile mele.

— Stai, ascultă-mă întâi, nu te mai smuci aşa: tu trebuie să mergi pe Vasilievski, tocmai acolo am şi eu treabă, pe strada a treisprezecea. Şi fiindcă sunt în întârziere, iau o birjă. Vii cu mine? Te duc până aproape de casă. Tot ajungem mai repede decât pe jos…

— Până la mine nu se poate, nu se poate să veniţi, strigă ea şi mai speriată, iar faţa i se schimonosi la gândul că aş putea afla unde stă.

— Îţi spun că vreau să ajung cât mai repede în strada a treisprezecea, căci acolo am treabă, nu la tine! N-am să mă iau pe urmele tale. Doar atât că ajungem mai repede cu birja. Şi acum, să mergem!

Am coborât în fugă scara şi am luat primul birjar întâlnit, cu o droşcă hodorogită. Se vede că Elena era tare zorită, de vreme ce a primit să meargă în birjă cu mine. Mai ciudat era însă faptul că nici nu îndrăzneam s-o mai întreb ceva… Iar când am încercat totuşi să aflu de cine se teme atâta, fata dădu înspăimântată din mâini şi era cât pe-aci să sară din trăsură. „Ce mister o fi la mijloc?” mă gândeam.

Trăsurica era foarte incomodă. La orice zdruncinătură, ca să nu cadă, copilita se agăţa de pulpana paltonului meu cu mânuţa ei stângă, murdară, plină de bubuliţe. Cu dreapta strângea la piept cărţile; se vedea că-i sunt tare scumpe. Pe drum, căutând să se aşeze mai bine, lăsă la un moment dat să i se vadă piciorul şi spre mirarea mea am constatat că n-

avea ciorapi şi era încălţată cu nişte ghete găurite. Cu toate că mă hotărâsem să n-o mai întreb nimic, nu m-am putut stăpâni:

— Cum, n-ai nici măcar ciorapi? Se poate să umbli cu picioarele goale în ghete, pe o vreme ca asta, umedă şi rece?

Răspunsul veni scurt:

— N-am.

— Ah, Dumnezeule, doar stai într-o casă de oameni! De ce n-ai cerut să-ţi dea careva din ei o pereche de ciorapi, când a fost să pleci.

— Aşa vreau eu.

— Păi… Te îmbolnăveşti şi mori…

— Las-să mor.

Era limpede că nu vrea să-mi răspundă şi că întrebările mele o sâcâiau.

— Uite, colo a murit el, îi arătai casa lângă care murise bătrânul.

Ea se uită cu multă luare-aminte în direcţia arătătorului meu şi deodată se întoarse rugătoare către mine:

— Dar vă rog, pentru Dumnezeu, nu veniţi după mine. Am să trec eu pe la dumneavoastră, am să vin, vă făgăduiesc! Îndată ce pot, vin, sigur că am să vin!

— Bine, ţi-am spus că n-am să merg să văd unde stai. De ce te temi aşa? Trebuie să fii tare nenorocită I Mă doare inima, când te văd aşa…

— Nu, nu mă tem de nimeni, răspunse ea, cu o vădită iritare în glas.

— Păi, n-ai spus chiar tu adineauri că… „dânsa are să mă bată!”

— Da, las-să mă bată! Las-să mă bată! Repetă ea amarnic şi buza de jos i se ridică puţin dispreţuitoare, însă cuprinsă de tremur.

În sfârşit, ajunserăm pe Vasilievski Ostrov. Ea opri birjarul la capătul străzii 6 şi sări iute, scrutând neliniştită împrejurimile.

— Plecaţi! Am să vin eu, vă spun că am să vin… Mă încredinţa, rugându-se febrilă de mine să n-o urmăresc. Hai, plecaţi, plecaţi, vă rog, mai repede!

Am îndemnat birjarul să mâie mai departe. După ce am mai mers puţin pe chei, i-am dat drumul şi am luat-o pe jos. La capătul străzii a şasea m-am oprit şi am trecut repede pe cealaltă parte a străzii.

Cu toată sprinteneala ei, nu apucase să se depărteze prea mult; am văzut-o cum mergea grăbită, uitându-se mereu înapoi; o dată s-a oprit pentru o clipă, să vadă mai bine • nu cumva o urmăresc? Eu însă m-am ascuns într-un gang, aşa că nu m-a văzut. Iar după ce a pornit mai departe, m-am luat pe urmele ei şi am traversat strada.

Curiozitatea îmi crescuse la culme. Deşi eram hotărât să nu intru după ea, am vrut totuşi să aflu casa unde locuieşte, asta pentru orice eventualitate. Mă apăsa o impresie grea şi ciudată, asemănătoare aceleia pe care mi-o produsese la cafeneaua nemţească bunicul fetiţei când murise Azorka…

CAPITOLUL IV.

Am mers aşa, în urma ei, multă vreme până aproape de Bulevardul Mălai. Ea doar că n-alerga, aşa de grăbită era; apoi deodată intră într-o prăvălioară. Mă oprii, s-aştept. „Nu cred să locuiască într-o prăvălie”, mi-am zis.

Şi într-adevăr, după câteva clipe ieşi, dar fără cărţi. În locul lor ţinea în mână un castronaş de lut. După ce merse încă puţin, dispăru după poarta unei case prea puţin arătoase. Era o clădire cu etaj, veche, dar de zid, zugrăvită într-un galben-murdar. La una din cele trei ferestre ale primului cat sta expus un mic sicriu, vopsit în roşu – firma unui meşter dricar. Ferestrele catului de sus erau mici şi pătrate. Prin geamurile verzui, năclăite şi crăpate, se zăreau anevoie nişte perdeluţe de stambă roz. Trecui strada şi apro-piindu-mă de casă, citii pe tăblia de la poartă: „Casa târ-goveţei Bubnova”.

De-abia apucai să descifrez inscripţia, când deodată din curtea Bubnovei răsună un ţipăt strident, un glas de femeie,

urmat de-un potop de ocări. Mă uitai prin portiţa întredeschisă; pe treptele de lemn de la intrare ale uneia dintre locuinţe stătea o femeie grasă, îmbrăcată ca o târgoveaţă, cu o scufie pe cap şi cu un şal verde pe umeri. Avea faţa hidoasă, roşie-vânătă; ochii mici, înfundaţi în grăsime, acum injectaţi de mânie, îi sclipeau de răutate. Se vedea cât colo că băuse, deşi era încă înainte de amiază. Ţipa la biata Elena, care încremenise în faţa ei, cu castronaşul în mână. Pe scară, în spatele femeii grase, se zărea o altă făptură femeiască cu obrajii fardaţi ţipător şi cu părul vâlvoi. În clipa aceea se deschise şi uşa scării ce ducea la subsol, iar de acolo răsări, atrasă, probabil, de larma din curte, o a treia femeie, sărăcăcios îmbrăcată, cam între două vârste şi cu o înfăţişare modestă, dar îngrijită. Prin crăpătura uşii se zăreau capetele unor locatari ai subsolului – un bătrân şi o fată. Un vlăjgan mătăhălos, probabil rândaşul, se oprise în mijlocul curţii, cu o mătură în mână şi urmărea nepăsător toată scena.

— Blestemato! Puturoaso! Păduche ce eşti! Zbiera muierea, dând drumul unui potop de ocări, fără virgule, fără puncte, pe nerăsuflate; asta ţi-i recunoştinţa pentru grija ce ţi-o port, dezmăţato?! Am trimis-o după castraveţi şi, atâta i-a trebuit, că a şi luat-o din loc! Simţisem eu de când am vrut s-o trimit că are s-o apuce razna. Îmi spunea mie inima, mi-o spunea! Aseară i-am mai tras o păruială tot pentru aşa ceva şi, na, că astăzi iar mi-a fugit! Unde-mi tot umbli, stri-cato, unde umbli mereu? La cine te duci, idol afurisit, jivină bulbucată, otravă ce-mi eşti, la cine? Vorbeşte, putoare, că de nu, te sugrum aici!

Împroşcând-o cu toate aceste vorbe, huiduma de muiere, înfuriată la culme, se repezi la biata fetiţă; dând însă cu ochii de femeia între două vârste de la catul de jos, se opri deodată şi întorcându-se spre ea, se apucă să zbiere şi mai tare, dând din mâini, ca şi cum ar fi luat-o martoră la monstruoasa crimă a bietei sale victime.

— Maică-sa a crăpat! Că doar ştiţi şi voi, oameni buni, rămăsese singură pe lume ca un ciuhurez. Am văzut-o pe la voi, oameni săraci, povară tuturora, că nici voi singuri n-aveţi ce mânca şi ce mi-am zis atunci? Să mă ostenesc în cinstea sfântului Nicolae, făcătorul de minuni, s-o iau sub aripa mea pe biata orfană. Ei şi am luat-o, da, am luat-o. Şi ce credeţi, oameni buni? Uite, de două luni, de când stă la mine, o hrănesc pe degeaba şi mi-a supt tot sângele, îmi topeşte trupul meu alb! Lipitoarea dracului! Balaur fioros! Diavol încăpăţânat! Tace mâlc, o vedeţi? Poţi s-o zvânţi în bătaie, că ea tot tace, de parc-ar avea apă-n gură, o vorbă nu scoate! Mie mi se sfâşie inima şi ea tace! Dar cine crezi că eşti tu, şarpe veninos, maimuţă verde? Păi, dacă nu eram eu, fă, crăpai de foame în stradă. Şi picioarele ar trebui să mi le speli şi apa din lighean s-o bei, dihanie, sabie neagră franţuzească. De nu eram eu, crăpai în drum!

— La ce te-i fi necăjind aşa, Anna Trifonovna? Ce ţi-a făcut? O întrebă cuviincios femeia căreia îi vorbise meghera zgâlţâită de furii.

— Cum, ce mi-a făcut, soro dragă, cum, ce mi-a făcut? Nu pot răbda să-mi iasă din voie! Nu-mi trebuie să-mi faci ceea ce ai bun de făcut, să faci ce-ţi cer eu, chiar dacă e rău, aşa să ştii… Păi, era cât pe-aci să mă bage azi în mormânt, cât pe-aci! Am trimis-o la prăvălie, după nişte castraveţi şi poftim, de-abia după trei ceasuri îmi vine acasă! Mi-a spus mie biata mea inimă, când am mânat-o; că mă rodea, mă rodea, mă rodea, mă rodea! Unde ai fost? Pe unde mi-ai umblat? Ce oblăduitor ţi-ai găsit? Nu i-am fost eu binefăcătoarea? Nu i-am iertat eu, păcătoasei de maică-sa, o datorie de paisprezece ruble şi n-am îngropat-o pe cheltuiala mea?… Şi nu i-am luat plodul să-l cresc, pe stârpitura, pe jivina asta? Că doar ai văzut şi dumneata! Păi, după toate astea să n-am nici un drept asupra ei? În loc să se simtă şi să-mi fie recunoscătoare, se ridică împotriva mea! Eu îi doresc fericirea. Am vrut s-o îmbrac în rochiţe de muselină, lepădătura dracului şi i-am cumpărat ghetuţe la

Gostinâi Dvor, am împodobit-o ca pe o păuniţa, de să-ţi fie mai mare dragul, privind-o. Şi ce credeţi, oameni buni? În două zile şi-a făcut rochia ferfeniţă, a rupt-o bucăţele şi acum umblă aşa cum o vedeţi! Înadins a făcut-o, nu vă mint, am văzut-o eu, cu ochii mei, că adică: în zdrenţe vreau să umblu, nu în rochii de muselină! Ei şi mi ţi-am scărmănat-o atunci în voie, de-a trebuit să chem doftorul pe urmă, să-i dau şi lui bani. Ar trebui să te strivesc de-a binelea, păduche ce-mi eşti, că doar n-o să mi se cuvină pentru tine cine ştie ce pedeapsă – cel mult o săptămână de post şi gata! Am pus-o, drept pedeapsă, să frece duşumelele. Ei şi ce credeţi? Freacă, afurisita! Freacă, putoarea dracului, freacă! Îmi zgândăreşte inima, freacă! Să ştii, îmi zic: o s-o ia razna de la mine! Şi-ntocmai cum vă spun, mi-a fugit şi aseară! Aţi auzit şi dumneavoastră, oameni buni, ce bătaie i-am tras aseară, că mă dureau pe mine mâinile; i-am luat ciorapii şi ghetele, că n-o fi nebună să plece în picioarele goale; când colo, iar a spălat putina! Unde ai fost? Vorbeşte-mi! Unde te-ai dus să te plângi, sămânţă de urzică ce-mi eşti, la cine m-ai pârât? Vorbeşte, ţiganco, mască franţuzească, dar vorbeşte odată!

Turbată de furie, bolovănoasa se năpusti asupra fetiţei pierită de spaimă, o înhaţă năprasnic de păr şi o izbi cu toată puterea de pământ. Castronaşul cu castraveţi zbură cât colo şi se făcu ţăndări, ceea ce mări şi mai mult furia megherei cherchelite… Îşi lovea victima şi peste obraji şi în cap; dar Elena tăcea cu îndărătnicie fără să scoată un sunet, un strigăt, un geamăt. M-am repezit atunci în curte şi nemaipu-tindu-mi înfrâna revolta, am strigat la muierea beată.

— Ce faci? Cum îţi permiţi să te porţi aşa cu o biată orfană? Şi am apucat-o de mână.

— Ce vrei?! Cine eşti tu?! Urlă ea, lăsând-o pe Elena şi proţăpindu-se în faţa mea, cu mâinile în şolduri. Ce te amesteci nepoftit? Ce cauţi în casa mea?

— Ce caut? De ce mă amestec? Pentru că eşti o femeie fără suflet! Strigai la ea. Cum poţi să-ţi baţi joc în halul ăsta de un biet copil?! Nici măcar nu-i copilul dumitale; te-am auzit când spuneai că e orfană şi că ai luat-o la dumneata…

— Doamne, Dumnezeule! Se dezlănţui din nou furia. Dar cine eşti tu de-ţi bagi nasul unde nu-ţi fierbe oala? Nu cumva îi fi venit cu dânsa? Acum mă reped până la pristav. Păi pe mine mă cunoaşte şi mă cinsteşte ca pe o nobilă Andron Timofeici în persoană. Nu cumva la tine aleargă ea mereu? Cine eşti, mă? Ai venit în casă străină să faci scandal? Săriţi, ajutor!

Şi se repezi la mine cu pumnii ridicaţi. Dar în aceeaşi clipă un ţipăt strident, neomenesc, străpunse aerul. Elena, care împietrise locului, scoase deodată un strigăt nefiresc, căzu la pământ şi începu să se zbată în convulsii groaznice. Faţa i se schimonosi. Era un acces de epilepsie. Fata cea cu părul dezmăţat şi boită peste măsură şi femeia între două vârste de la subsol alergară la dânsa, o ridicară şi o duseră repede în casă.

— Poţi să crapi, blestemata! Zbieră în urma ei muierea cea grasă. E pentru a treia oară în luna asta că o apucă… Afară, samsarule! Se repezi ea din nou la mine.

— Ce stai, rândaşule! Tu pentru ce primeşti simbrie?

— Hai, cară-te! Cară-te! Aştepţi cumva să-ţi netezesc gulerul, mă îndemnă domol, cu o voce groasă, mai mult de mântuială, paznicul. Unde se ceartă doi; al treilea să nu se bage. Fă cale-ntoarsă şi pe-aci ţi-e drumul!

N-am avut încotro: am ieşit pe poartă, dându-mi seama că intervenţia mea a fost absolut inutilă. ŢClwofoejimiiejn-dignare, M-am oprit pe trotuar, în faţa porţii, continuând să privesc prin portiţa rămasă deschisă. Văzând că am ieşit în stradă, muierea se repezi sus, iar rândaşul, după ce-şi făcu astfel datoria, dispăru şi el. Peste câteva clipe, femeia care ajutase s-o ducă pe Elena înăuntru coborî din cerdac şi se îndreptă spre locuinţa ei. Zărindu-mă, se opri şi mă privi

curioasă. Faţa ei blândă îmi dădu curaj. Am intrat din nou în curte şi, ducându-mă de-a dreptul la ea, am spus:

— Dă-mi voie să te întreb. Ce-i cu fetiţa asta aici, de ce se poartă aşa cu ea muierea asta ticăloasă? Să nu-ţi închipui, cumva, că întreb aşa, numai ca să mă aflu în treabă. Am mai avut prilejul s-o întâlnesc pe copila asta, şi, din anumite motive, ea mă interesează în mod deosebit.

— Păi, dacă te interesează, mai bine ai lua-o la dumneata, ori i-ai găsi vreun loc pe undeva, decât să se prăpădească aici, spuse femeia ezitând oarecum şi dădu să plece.

— Bine, dar dacă n-ai să-mi spui ce trebuie să fac, cum s-o pot ajuta? Repet doar: nu ştiu nimic despre ea. Femeia aceasta o fi Bubnova, stăpâna casei?

— Da, chiar dânsa e, proprietăreasa.

— Şi cum de-a nimerit fetiţa asta nefericită la ea? Mama ei a murit aici?

— Uite aşa, a nimerit… Şi gata! Asta nu-i treaba noastră să ştim… Şi dădu iar să plece.

— Dar, te rog, fii bună şi spune-mi, că mă interesează foarte mult. Poate că aş putea să fac ceva pentru ea. Cine-i? De unde-i? Cine a fost mamă-sa, dumneata ştii, nu-i aşa?

— O străină, mi se pare, mamă-sa, venită de prin alte părţi; locuia la noi, jos; era bolnavă rău; a murit de oftică…

— Va să zică era tare săracă, de vreme ce stătea într-un ungher la subsol?

— Săracă lipită pământului! Mi se rupea inima numai privind-o. Şi noi de-abia o scoatem la râpat, dar ne-a rămas datoare şi nouă şase ruble în cele cinci luni cât am găzduit-o. Tot noi am şi îngropat-o; bărbatul meu i-a făcut sicriul.

— Păi… O auzeam adineauri pe Bubnova spunând că ea a îngropat-o?

— Da de unde…!

— Şi cum o chema?

— Nici n-aş şti cum să spun, domnule; un nume cam încâlcit, nemţesc parcă.

— Smith?

— Nu, nu chiar aşa. Şi atunci Anna Trifonovna a luat-o pe orfană la dânsa, ca s-o crească, zice-se… Dar nu-i bine de loc să stea copila la dânsa.

— Nu cumva a luat-o numai cu un anumit scop urât?

— Se cam ţine de treburi murdare, răspunse femeia încet, nehotărâtă: să spună, ori să nu spună. Ei, dar nu-i treaba noastră să ne amestecăm.

— Ia mai tacă-ţi fleanca! Se auzi în spatele nostru o voce de bărbat. Era un om în vârstă, în halat, îmbrăcat pe deasupra cu un caftan şi având o înfăţişare de târgoveţ sau de meseriaş; după câte am înţeles numaidecât, era bărbatul femeii cu care vorbeam.

— N-are ea de ce să stea de vorbă cu dumneata; nu-i treaba noastră… Sublinie el, uitându-se chiorâş la mine. Tu du-te-n casă! Bună ziua, domnule; noi suntem meşteri dricari. Dacă aveţi nevoie de ceva, poftim, vă servim cu dragă inimă… Cât despre alte cele, n-avem ce vorbi…

Am ieşit în stradă, adânc îngândurat şi nespus de tulburat. Nu putusem fi de folos cu nimic. Simţeam totuşi că nu trebuie să las lucrurile aşa. Mai ales unele cuvinte ale soţiei meşterului dricar îmi provocaseră o profundă revoltă. Presimţeam că aici se ascundea o afacere urâtă.

Şi cum mergeam aşa, cu capul în piept, îngândurat, aud deodată pe cineva strigându-mă pe nume cu o voce pătrunzătoare. Ridic capul: în faţa mea stătea, clătinându-se uşor pe picioare, un om cam băut, îmbrăcat destul de curăţel, însă cu mantaua destul de ponositǎ, iar pe cap cu o şapcă slinoasă. Faţa lui mi se păru cunoscută. Încercai să-mi aduc aminte. Omul îmi fă? U cu ochiul şi zâmbi ironic:

— Nu mă recunoşti?

CAPITOLUL

— Ia te uită! Masloboev, tu eşti, băiatule? Exclamai eu, recunoscându-mi deodată un vechi coleg de şcoală, de pe timpul când învăţam amândoi la liceul gubernial, phiii… Ce întâlnire!

— Ei, ce întâlnire! De vreo şase ani nu ne-am mai văzut. Adică, la drept vorbind, ne-am mai izbit noi unul de altul, dar excelenţa-voastră n-a catadicsit niciodată să mă onoreze măcar cu o privire. Că de, voi generalii ăştia, adică generalii din literatură, vreau să zic, de… (şi toate acestea le spuse cu ochii plini de un surâs ironic).

— Uite ce-i, Masloboev, în privinţa asta te înşeli amarnic, îl întrerupsei eu… În primul rând, pentru că generalii, cum spui tu, fie chiar şi cei din literatură, nu prea arată ca mine; iar în al doilea rând, dă-mi voie să-ţi spun că-mi aduc şi eu aminte cum te-am întâlnit pe stradă, însă te-ai cam ferit să dai ochii cu mine. Ce era să fac atunci? Ce rost avea să încerc a-ţi vorbi, de vreme ce tu căutai să mă ocoleşti. De altfel, ca să fiu sincer, cred că nici acum nu m-ai fi strigat, dacă nu se întâmpla să te nimeresc cu chef. Ce zici, am sau nu am dreptate? Ei, hai să trăieşti! Nici nu ştii ce bine îmi pare că te văd…

— Să fie oare adevărat ce-aud? Nu cumva te compromit… cu înfăţişarea mea netrebnică? Şi, la urma urmei, de ce te-oi mai fi întrebând, că doar n-are nici o importanţă! Eu, măi Vanea, n-am să uit niciodată ce băiat de treabă ai fost. Ţi-aduci aminte cum te-au bătut cu nuiaua din pricina mea? Şi ai tăcut mâlc, nu m-ai trădat, iar eu, în loc de mulţumire, mi-am bătut joc de tine o săptămână încheiată. Suflet neprihănit ce eşti! Să trăieşti, frăţioare, să-mi trăieşti! (Ne îmbrăţişarăm.) Uite, de atâta amar de ani rătăcesc răzleţ pri lume, timpul zboară, dar anii pe care i-am petrecut noi împreună n-am să-i uit niciodată. Şi tu? Tu ce mai faci?

— Păi… Ce să fac? Mă canonesc şi eu de unul singur… Masloboev mă privi lung, înduioşat, ca omul cu sufletul muiat de băutură. De altfel, a fost întotdeauna un om tare bun la inimă.

— A! Nu, Vanea, tu nu eşti ca mine, zise el în cele din urmă, pe un ton tragic. Am citit doar; te-am citit, Vanea, te-am citit… Dar, ia ascultă, hai să stăm puţintel de vorbă mai pe îndelete! Te grăbeşti?

— Da, sunt cam grăbit; ba trebuie să-ţi spun că am şi un mic necaz. Mai bine dă-mi adresa ta.

— Ţi-o dau. Dar să ştii că, aşa cum spui tu, nu-i de loc mai bine; vrei să ştii cum e mai bine?

— Ei, cum e mai bine? Spune.

— Uite cum e mai bine: Vezi colo? Şi-mi arătă spre o firmă, la vreo zece paşi de locul unde ne opriserăm. Acolo unde scrie cafenea şi restaurant, de fapt e numai restaurant. Dar să ştii că e un local pe cinste. Te asigur eu că e pe cinste; cât priveşte votca, să n-ai nici o grijă! Sosită pe jos de-a dreptul de la Kiev! Am trecut de mai multe ori pe aici; de altfel, mie nici n-ar îndrăzni să-mi dea de băut ceva de proastă calitate. Mă cunoaşte toată lumea aici, toţi ştiu cine-i Filipp Filippâci. Că aşa mi se spune: Filipp Filippâci! Ce? Ai început să strâmbi din nas? Lasă-mă numai să-ţi spun: acum e unsprezece şi un sfert, ştiu eu, m-am uitat chiar adineauri 3a ceas; ai cuvântul meu de onoare că exact la unsprezece şi treizeci şi cinci de minute îţi dau drumul. Intre timp, îi tragem câte o duşcă. Douăzeci de minute, numai douăzeci, cred că ai putea să sacrifici pentru un vechi prieten, ce zici?

— Dacă-i vorba numai de douăzeci, mă-nvoiesc; crede-mă, dragul meu, am o chestiune urgentă.

— Bine, bine, aşa să fie, n-am să te reţin. Dar aş vrea mai întâi să auzi două vorbuliţe de la mine: nu-mi place de fel cum arăţi, ai o faţă… Nici nu-ţi mai spun cum! Pun rămăşag că te-a necăjit cineva chiar adineauri şi te-a necăjit tare de tot. Este?

— Exact.

— Păi, vezi că te-am ghicit pe moment? Mă pasionează acum fizionomistica. Straşnică îndeletnicire! Să mergem, aşadar, să*mai stanTnâţeluş de vorbă. In douăzeci de minute, am tot timpul să iau mai întâi contact cu amiralul Ceainski20, apoi dau pe gât o beriozovka, apoi o zornăia, apoi o pomeranţe-vaia21, apoi un parfait-amour şi pe urmă… He, o să văd eu ce se mai poate lua… Asta-i frate, beau! Numai în zilele de sărbătoare, până-n liturghie ce

mai stau treaz. Tu, dacă nu vrei, nu bea. Sunt mulţumit şi cu atâta: să pot sta de vorbă cu tine. Iar dacă mai iei şi tu cu mine un păhărel, o să-mi facă mare cinste şi plăcere. Haidem! Schimbăm un cuvânt, două din toată inima şi ne despărţim iar pentru vreo zece anişori. Ce mai, Vanea, nu-s eu de tine.

— Ia nu mai trăncăni, ci calcă mai repede! Cele douăzeci de minute sunt ale tale, după aia îmi dai drumul să plec.

Ca să ajungem în localul care se găsea la al doilea cat, trebuia să luăm în piept o scară de lemn cu o platformă la mijloc. Pe trepte ne-am întâlnit cu doi domni băuţi în toată legea, care, văzându-ne, s-au dat la o parte, clătinându-se.

Unul din ei era tânăr, cu o mutră de prostănac, căruia de-abia începuse a-i miji mustaţa; era îmbrăcat fercheş cu pretenţii de-o eleganţă ridicolă; aveai impresia că luase pe el haine străine; o mulţime de inele îi înzorzonau degetele, afişa un ac de cravată cu piatră scumpă şi o pieptănătură caraghioasă, terminată cu un coc tâmpit. Zâmbea ori se hlizea prosteşte tot timpul. Însoţitorul lui arăta de vreo cincizeci de ani; era gras, burtos, îmbrăcat destul de neglijent, dar şi el cu un ac mare la cravată. Altminteri, aproape complet chel, cu o faţă puhavă şi ciupită de vărsat şi cu nişte ochelari pe un nas cât nasturele… Judecând după faţă, era un om rău şi senzual. Iar ochii, nişte ochi antipatici, răi şi bănuitori, i se cuibăriseră în grăsime şi priveau de acolo ca prin nişte crăpături. Se vedea cât de colo că amândoi îl cunoşteau pe Masloboev, dar burtosul, de cum ne zări, schiţă o grimasă de nemulţumire, în timp ce tânărul luă o înfăţişare prevenitoare, dulceagă, cu Un zâmbet silit. Se descoperi, luându-şi într-o mână şapca.

— Să ne fie cu iertare, Filipp Filippâci, bolborosi el, privindu-l înduioşat pe Masloboev.

— Ce se întâmplă?

— Scuzaţi… Noi am cam luat-o… (şi-şi dădu un bobârnac peste guler). E Mitroşka dincolo. Află că-i un ticălos…

— Dar ce s-a întâmplat?

— Nimic. Uite aşa… Să vezi, din cauza lui Mitroşka ăsta, dumnealui (şi arătă din cap spre însoţitorul său), dumnealui, săptămâna trecută, într-un local deocheat, i-a cam mânjit botul cu smântână. Îhi-hâ!

Cel mai în vârstă, înciudat, îi făcu un semn cu cotul.

— Nici nu ştii, Filipp Filippâci, ce chef aş mai avea să luăm cu toţii o baterie la Dussot, dar ştii… O baterie cu tot dichisul ei. Fă-mi, te rog, plăcerea…

— Acum nu se poate, nenişorule, refuză Masloboev. Acum am treabă.

— Hâ-hâ! Şi eu aş avea să-ţi propun ceva… Dar din nou prietenul îl înghionti cu cotul.

— Îmi spui pe urmă, acum nu pot!

Masloboev părea să caute dinadins a nu-i băga în seamă, însă după ce intrarăm în prima încăpere, unde, pe toată lungimea unui perete, se întindea un bufet destul de îngrijit şi rânduit cu fel de fel de gustări, pateuri, plăcinte, piroşti etc, garafe cu lichioruri de toate culorile, Masloboev mă trase repede într-un colţ şi mă lămuri:

— Tânărul e feciorul cunoscutului negustor de făină Sizobriuhov. I-a rămas moştenire de la tătâne-său o jumătate de milion de ruble şi de atunci se ţine numai de chefuri şi dandanale. A fost şi pe la Paris. Ce de bănet a mai cheltuit şi pe-acolo! Ba poate că risipea totul, până la ultima leţcaie, dar i-a mai picat o moştenire şi de la unchiu-său. S-a întors de la Paris şi acum se căzneşte să toace şi ce i-a mai rămas din averea asta. Peste vreun an cred că ajunge cerşetor. E prost de dă în gropi: zi şi noapte umblă prin localuri de lux, prin cârciumi, prin taverne, pe la tot felul de actriţe; i-a căşunat să se facă husar, a şi înaintat o cerere. Celuilalt, mai bătrân, îi zice Arhipov, e un fel de negustor şi el, sau poate administrator pe undeva, care a fost şi otcupciu; e o bestie, o canalie nemaipomenită, actualmente tovarăşul de petreceri al lui Sizobriuhov; un Iuda altoit cu Falstaff – asta e! A dat până acum de două ori faliment şi e o dihanie libidinoasă, cu fel de fel de apucături scârnave. A fost

încurcat şi într-o afacere penală tare murdară, dar mi se pare că a reuşit să scape, într-o privinţă, îmi pare bine că l-am întâlnit aici; mă aşteptam să-l văd prin locurile astea. Arhipov, bineînţeles, îl fură din gros pe Sizobriuhov. El cunoaşte toate locurile deocheate de prin oraş, din care pricină se bucură de mare trecere la toţi fecioraşii ăştia de bani gata. De mult îl pasc eu, doar-doar mi-o cădea în mână. Nu-l prea are la inimă nici Mitroşka, flăcăul ăla chipeş cu podiovcă, uite cel de colo, de lângă fereastră, cu faţa de ţigan. E geambaş de meserie şi-i cunoaşte pe toţi husarii de pe aici. Un şmecher fără pereche; în faţa ta, îţi fabrică o bancnotă falsă pe care, cu toate că ai văzut cu ochii tăi, i-o schimbi, aşa de bine ştie să te ducă. Nu te uita că umblă în podiovcă; e drept că-i de catifea şi că-i dă puţin un aer de slavofil (de altfel, am impresia că-l prinde de minune), dar şi într-un frac elegant dacă l-ai îmbrăca şi l-ai prezenta la clubul englez drept conte, să zicem, drept contele Barabanov, nimeni nu s-ar îndoi o clipă de identitatea lui: poate face şi o partidă de wist, când vrea ştie să se poarte ca un conte – şi pe toţi îi păcăleşte. Nu-l prea văd să termine bine. Mitroşka are pică pe Arhipov, pentru că i l-a suflat pe Sizobriuhov şi asta tocmai acum, când afacerile-i merg cam prost şi înainte de a fi apucat să-l jumulească bine pe fecioraş. Dacă-i vedem pe tustrei adunaţi aci, în locantă, înseamnă că s-a petrecut ceva neobişnuit din cale afară. Cam bănuiesc eu ce poate fi, ba chiar îmi vine a crede că Mitroşka este acela care m-a înştiinţat cum că Arhipov şi Sizobriuhov vor fi aici, fiindcă umblă amândoi după nişte treburi murdare. Iar eu, măi frăţioare, vreau să profit de această ură a lui Mitroşka faţă de Arhipov, căci am şi eu socotelile mele; de altfel, pentru aceasta am şi venit încoace. Dar nu vreau ca el să ştie ce m-aduce, aşa că te rog şi pe tine să te faci că nu-l vezi. Iar la plecare, sunt sigur că Mitroşka mă va opri singur ca să-mi spună ceea ce mă interesează. Deocamdată, hai să trecem, Vanea, uite, în

camera aceea. Stepane, continuă el, adresându-se ospătarului, ai înţeles cam ce vreau eu de la tine?

— Înţeles.

— Şi ai să mă serveşti după tabietul meu?

— Vă servesc.

— Ei, atunci dă-i drumul cât mai repede! Ia loc, Vanea, uite aici. De ce te uiţi aşa la mine? Văd că mă priveşti cam mirat. Să nu te mire nimic. Câte nu i se întâmplă omului în viaţă! Uneori chiar şi ceea ce nici prin gând nu i-a trecut vreodată, dar mai ales într-o vreme ca… Hai, să zicem, chiar ca în zilele acelea când toceam împreună din Cornelius Nepos! Un lucru însă te rog să mă crezi, Vanea dragă: în pieptul lui Masloboev, chiar dacă omul şi-a greşit drumul, continuă să bată aceeaşi inimă – doar împrejurările s-au schimbat. Chiar dacă m-oi fi mânjit niţeluş, nu-s cu nimic mai rău decât toţi ceilalţi. Am urmat şi medicina, am vrut să fiu şi profesor de literatură rusă, am scris şi un articol despre Gogol, am vrut să ajung şi proprietarul unei mine de aur şi să mă însor am vrut; că de, doar sunt şi eu om din carne şi oase, iar ea primise, cu toate că în casă la mine era atâta belşug, de n-aveai cu ce ademeni o pisică până afară. Mă pregătisem chiar şi de ceremonia nupţială, împrumutasem de la cineva o pereche de cizme mai tefere, deoarece ale mele de mai bine de un an şi jumătate erau numai cute şi găuri. Dar la căsătorie n-am mai ajuns. Fata s-a măritat cu un învăţător, iar eu m-am angajat funcţionar la un birou; nu era un birou comercial, ci pur şi simplu un birou. De aci încolo însă lucrurile au mers mai altfel. S-au scurs ani şi ani şi, cu toate că n-am nici un serviciu, câştig frumuşel, fără prea multă bătaie de cap; iau şperţ şi lupt pentru dreptate; viteaz faţă de nevolnici, nevolnic în faţa celor viteji. Am şi principii: ştiu, de pildă, că unde-i unul nu-i putere şi mă ţin serios de treabă. Meseria mea priveşte mai mult viaţa particulară, intimă a oamenilor, adică dedesubturile ei… Pricepi?

— Nu cumva eşti detectiv?

— Chiar detectiv nu sunt, dar de unele treburi de acest soi mă ocup şi oficial şi din proprie iniţiativă, adică din pasiune. Să-ţi spun drept, Vanea: îmi place băutura, asta-i. In-trucât n-ajung însă niciodată să-mi tulbur minţile, aş putea spune că-mi şi cunosc viitorul. S-a dus vremea mea, iubitule!

Geaba ai mai încerca să faci din coadă de câine sită de mătase. Un lucru pot să-ţi spun, Vanea: dacă nu m-aş fi simţit încă om, nu te-aş mai fi strigat astăzi pe stradă. Este adevărat ceea ce spuneai adineauri, te-am mai întâlnit şi altădată, ba chiar de mai multe ori şi am vrut să te opresc, dar n-am îndrăznit şi am tot amânat. Nu merit eu să stai de vorbă cu mine. Dar tot pe atât de adevărat este că dacă nu eram cu chef, nu intram nici acum în vorbă cu tine. Toate astea însă nu-s decât prostii şi aş zice să isprăvim cu simandicoasa mea persoană. Mai bine, hai să vorbim despre tine. Ei, da, să ştii că pe scumpul meu prieten l-am citit! Ca să vezi, până şi eu ţi-am citit cartea! Vorbesc, amice, despre progenitura ta, despre întâiul tău născut. Iar după ce am terminat de citit, măi frate, cât p-aci să mă fac om de treabă! Cât p-aci, spun, fiindcă după ce am mai chibzuit niţeluş, am preferat să ră-rriîn aşa cum sunt şi să nu mă mai fac om de treabă. Asta-i…

Şi tot aşa, câte şi mai câte nu mi-a mai spus Masloboev… Băutura pornise să i se urce la cap şi-l înduioşase nemaipo-l menit, aproape până la lacrimi. Îl ştiam dintotdeauna că era j un băiat bun, care totodată ştia el ce vrea şi evoluat cam prea peste măsură; altminteri şiret, descurcăreţ şi şmecher încă de pe băncile şcolii; în fond însă, era un om de inimă, un ratat, de altfel. Întâlneşti mulţi oameni din aceştia printre ruşi. Oameni adesea foarte înzestraţi, dar nu ştiu cum se face că toate la ei se încâlcesc, se amestecă într-o harababură nemaipomenită; unde mai pui că de multe ori sunt în stare să acţioneze în mod deliberat împotriva propriei lor conştiinţe dintr-o implacabilă slăbiciune în anumite privinţe şi nu numai că merg inevitabil la pieire, dar îşi dau seama şi ei înşişi, dinainte, că se duc la

pierzanie. De altfel, Masloboev a sfârşât prin a se îneca în băutură.

— Acum, prietene, încă o vorbă, se întoarse el. Am auzit la început de răsunetul gloriei tale, mi-au căzut apoi în mână fel de fel de critici despre tine (zău că le-am citit, să nu-ţi închipui că eu nu mai citesc de loc); te-am văzut însă, după aceea, umblând prin noroi, în nişte cizme scâlciate, fără galoşi, cu o pălărie uzată şi m-am dumirit eu îndată cum devine cazul. Acum faci publicistică, pare-mi-se?

— Aşa este, Masloboev.

— Înseamnă că eşti în situaţia de mârţoagă la căruţa poştei.

— Cam aşa ceva…

— Păi, dacă-i aşa, ascultă ce-ţi spun: e mai bine să bei! Uite, eu, de pildă, mă îmbăt turtă, mă întind pe divan (am un divan fain, pe arcuri) şi-mi închipui că sunt. Că sunt, să zicem, un Homer sau un Dante, sau chiar un Frederic Barbarosa, orice-şi poate închipui omul, nu-i aşa? Pe când tu n-ai cum să-ţi închipui că eşti Dante, nici Barbarosa, în primul rând pentru că vrei să fii tu însuţi, iar în al doilea rând, pentru că orice vrere personală îţi este interzisă, tu nefiind altceva decât un cal de poştă. La mine e vorba de închipuire, la tine – de realitate. Fii, aşadar, sincer şi spune-mi-o ca unui frate {altminteri pentru zece ani de aci încolo m-ai jigni şi m-ai umili): n-ai cumva nevoie de bani? Să ştii că eu am bani. Lasă, lasă fasoanele. Ia de la mine, lichidează cu antreprenorii tăi, scapă de căpăstru, asigură-ţi un an de viaţă independentă şi apucă-te de scrie cu adevărat, scrie-ţi opera ta cea mare. Ai? Ce zici?... *” „*”-”-”-”

— Ascultă, Masloboev. Preţuiesc mult propunerea ta frăţească, căreia n-aş putea acum să-i răspund cu nimic; de ce? Asta mi-ar cere ceva timp de povestit. Aşa e situaţia însă. Dar îţi promit să-ţi istorisesc altă dată totul, ca unui frate. Iar pentru generoasa ta ofertă îţi mulţumesc şi-ţi făgăduiesc, de altfel, să vin cât mai des pe la tine. Şi acum,

în altă ordine de idei, ai fost sincer cu mine şi asta-mi dă curajul să-ţi cer un sfat, mai ales că tu, pe cât se pare, te pricepi în astfel de afaceri; eşti, cum s-ar zice, un specialist.

I-am relatat de-a fir-a-păr toată întâmplarea cu Smith şi cu nepoata lui, începând din momentul când îl văzusem intrând la cafeneaua aceea nemţească. Lucru curios, pe când îi vorbeam, mi s-a părut deodată, după expresia ochilor lui, că nu i-ar fi necunoscută istoria asta. Ca să mă verific, l-am întrebat.

— Nu, mi-a răspuns el, e altceva. Nu-ţi ascund, am mai auzit eu ceva despre un bătrân cu numele de Smith, care ar fi murit într-o cafenea. Cât despre madam Bubnova, de ea aş putea spune că ştiu precis unele lucruri. De la cucoana asta am ciupit acum două luni un şperţ. Je prends mon bien ou je le trouve 22, în această privinţă semăn cu Moliere, dar numai într-asta. De altfel, cu toate că i-am stors un sutar, chiar atunci, pe loc, mi-am dat cuvântul s-o mai oftic o dată şi nu numai cu o sută de ruble, ci cu cinci. Ticăloasă muiere! Se ţine de afaceri nepermise. Şi asta n-ar fi cine ştie ce grav, dacă uneori n-ar întrece măsura. Să nu-ţi închipui, te rog, de mine, că-l fac pe Don Quijote. De fapt, s-ar putea întâmpla să am şi neplăceri, iată tocmai de ce eram aşa de bucuros când m-am brodit adineauri nas în nas cu Sizobriuhov. Pe cât se pare, el a fost ademenit anume încoace şi l-a adus, fireşte, burduhănosul; ştiind însă ce treburi învârteşte acesta, îmi închipui că… Dar las-că-l prind eu cu ocaua mică! Îmi pare foarte bine că am aflat din gura ta despre fetiţa asta; pasămite, am mai dat de-o urmă. Trebuie să-ţi spun, frăţi-oare, că mă ocup cu fel de fel de comisioane şi cunosc nişte persoane destul de simandicoase! Mai zilele trecute, am tre-pădat să lămuresc o chestie a unui prinţ, dar să vezi, măi frate, ce chestie, ţi-i-i! Nici nu-ţi trece prin gând aşa ceva despre un prinţ… Sau poate preferi să-ţi spun o istorioară nostimă despre o femeie măritată? Vino, treci pe la mine, frăţioare, te servesc

eu cu nişte subiecte pe care, dacă le descrii, nici nu te crede nimeni.

— Cum ziceai că-l cheamă pe prinţul acela? L-am întrebat eu, îndemnat de o vagă presimţire.

— De ce te interesează?! Poftim: Valkovski îl cheamă.

— Piotr?

— Da… Îl cunoşti?

— Foarte puţin. Ei bine, Masloboev, să ştii că în privinţa acestui domn am să te mai deranjez şi eu şi poate nu o singură dată, îi spusei ridicându-mă de la masă. Ceea ce mi-ai pomenit mă interesează grozav.

— Aşa, dragul meu. Vino oricând! Am să-ţi răstorn ca în palmă fel de fel de întâmplări; bineînţeles, până la o anumită limită – pricepi? Altminteri, e în joc propriul meu credit, ca om de afaceri, probitatea mea profesională şi… Şi aşa mai departe.

— Bine, fireşte că numai atât cât îţi va îngădui cinstea ta profesională.

M-am simţit tulburat şi lui nu i-a scăpat acest lucru.

— Şi acum, te rog să-mi spui ce părere ai despre întâmplarea pe care ţi-am relatat-o adineauri. Te-ai mai gândit?

— Despre întâmplarea aceea? Aşteaptă-mă numai câteva clipe, să fac plata.

Masloboev porni spre bufet şi, ca din întâmplare, se pomeni lângă flăcăul îmbrăcat în podiovcă, pe care-l chema simplu: Mitroşka. Îmi făcu impresia că-l cunoaşte chiar mult mai intim decât avusese aerul să-mi dea a înţelege. Se vedea, în orice caz, că nu pentru întâia oară se întâlneau acolo. Mitroşka avea o înfăţişare destul de originală. Îmbrăcat cu podiovcă şi cu o cămaşă de mătase roşie, faţa lui scotea în relief trăsături accentuate, dar plăcute şi era încă destul de tânăr, oacheş, cu privirea îndrăzneaţă şi scânteietoare, ca să producă o impresie plăcută şi să atragă atenţia. Gesturile lui trădau siguranţa unui om foarte activ şi în momentul acela se silea parcă să-şi dea aere de om preocupat de nişte afaceri foarte importante.

— Uite ce este, Vanea, îmi spuse Masloboev întorcându-se, treci pe la mine diseară la şapte, se prea poate că voi fi în măsură să-ţi dau câteva informaţii. Personal, nu prea am cine ştie ce trecere, altădată aveam, dar acum nu-s decât un beţivan, care s-a lăsat pe tânjală. Totuşi mi-am păstrat vechile relaţii şi aş putea să aflu ceva, după ce mai stau de vorbă cu anumite persoane care sunt la curent cu de-alde astea; numai aşa mai reuşesc să fac faţă; e drept, că o fac în orele libere, adică atunci când nu-s beat, înţelegi, mai mişc şi eu câte ceva, dar tot prin alţii… Şi mai mult pentru a strânge informaţii… Ei, dar ce să mai vorbim… Uite, ţine adresa mea, mă cauţi în strada Şestilavoşnaia. Pentru că, asta e, acuma sunt fleşcăit. Mă duc să mai trag o duşcă şi pe urmă o şterg acasă, să m-aştem pe un pui de somn. Să vii la mine, îţi fac cunoştinţă cu Alexandra Semionovna, iar dacă vom mai avea timp, vorbim şi despre poezie.

— Dar despre…

— Poate şi despre asta.

— Dacă-i aşa, vin. Vin sigur…

CAPITOLUL VI.

Anna Andreevna mă aştepta de mult. Ceea ce-i spusesem seara trecută despre bileţelul Nataşei îi aţâţase curiozitatea la culme şi nădăjduise să mă vadă în ziua aceea mult mai devreme, cel mai târziu pe la zece dimineaţa. Când am apărut abia la două după-amiază, chinurile aşteptării ajunseseră la limita puterilor sărmanei bătrâne. Iar pe deasupra, ardea de dorinţa să-mi împărtăşească noile ei speranţe, care o cuprin-seseră încă din ajun, precum şi câte ceva despre Nikolai Ser-gheici, care de aseară nu prea se simţise bine, era mai ursuz şi în acelaşi timp deosebit de duios faţă de dânsa. La început, bătrânica m-a primit încruntată, cu un aer de nemulţumire şi răceală, abia lăsând să-i scape printre dinţi câteva vorbe şi fără să manifeste nici un fel de interes, ca şi cum ar fi vrut să-mi spună: „Ei şi ce-ai mai venit acum? Te-ai înnădit să răsări la uşă aproape în fiecare zi.” Era supărată, pentru că venisem

aşa de târziu. Eu însă eram grăbit şi de aceea, fără prea multă zăbavă, i-am povestit toată scena petrecută aseară la Nataşa. De cum auzi de vizita prinţului şi de cererea lui solemnă, bătrânica lepădă îndată masca de nemulţumire, pe care şi-o impusese. Greu s-ar putea găsi cuvintele care să descrie cât de bucuroasă era; aproape că nici nu mai ştia ce să facă: se închina, plângea, se lăsa în genunchi şi bătea mătănii în faţa icoanei; în cele din urmă, mă îmbrăţişa şi dădu să se repeadă la Nikolai Sergheici în odaie, ca să-i împărtăşească şi lui bucuria cea mare.

— Crede-mă, Vanea, că numai de-atâta umilinţă şi obidă îşi face el gânduri negre; ia să afle acum că Nataşa a primit deplină satisfacţie şi ai să vezi cum îşi uită omul de toate necazurile.

De-abia am reuşit s-o conving să nu-i sufle bătrânului nici o vorbă. Biata de ea, cu toate că trăiseră împreună aproape douăzeci şi cinci de ani, n-ajunsese încă să-l cunoască bine. Ar fi vrut, de asemenea, să meargă îndată, împreună cu mine, la Nataşa. Mă străduii s-o conving că Nikolai Sergheici n-are să încuviinţeze un asemenea pas şi nu este exclus că, în felul acesta, în loc să dregem, mai mult am strica lucrurile. În sfârşit, se răzgândi, dar mă mai ţinu aşa vreo jumătate de oră, ca să-şi descarce sufletul. „Cu cine rămân eu acum, se jelui ea; cu atâta bucurie în suflet, să mă învârtesc singurică între patru pereţi?” în cele din urmă, am convins-o totuşi să mă lase să plec, spunându-i că Nataşa mă aşteaptă cu sufletul la gură. Bătrânica mă binecuvântă cu semnul crucii de mai multe ori şi mă însărcina anume să-i transmit Nataşei binecuvântarea ei; era cât pe-aci să izbucnească în lacrimi, când am refuzat categoric să-i promit că o să mai trec în seara aceea pe la ei, bineînţeles, „ în afară de cazul când Nataşei i s-ar întâmpla ceva neobişnuit. Pe Nikolai Sergheici nu l-am mai văzut de data aceasta; nu închisese ochii toată noaptea, se plângea de dureri de cap, de frisoane şi acum dormea în biroul lui.

Nataşa mă aşteptase şi ea toată dimineaţa. Am găsit-o ca de obicei, plimbându-se prin cameră, cu mâinile încrucişate, cufundată în gânduri. Chiar şi astăzi, când îmi aduc aminte de ea, nici nu mi-o închipui altfel decât aşa: mereu singură, în cămăruţa aceea sărăcăcioasă, mereu îngândurată, părăsită, într-o veşnică aşteptare, cu mâinile cruce la piept, cu ochii în pământ, umblând de colo până colo prin cameră, fără încetare şi fără nici un rost.

Mă întrebă încet, fără să-şi întrerupă mersul, de ce am întârziat. I-am însăilat pe scurt toate peripeţiile mele, dar mi-am dat seama că ea aproape nici nu mă ascultă. Era vizibil preocupată de gânduri neliniştitoare. „Ce mai e nou?” întrebai eu. „Nimic nou”, răspunse, dar după expresia feţei ei mi-am dat seama că, de fapt, are noutăţi şi doar atâta aşteptase, să vin eu cât mai repede, ca să mi le împărtăşească; însă, după cum îi era obiceiul, n-avea s-o facă decât înainte de plecarea mea. Întotdeauna cam aşa se petreceau lucrurile între noi. Mă obişnuisem şi de aceea aşteptam.

Discuţia noastră se concentra, bineînţeles, în primul rând asupra celor petrecute în ajun. M-a surprins îndeosebi faptul că impresiile noastre despre prinţ coincideau întru totul; categoric, prinţul îi displăcuse şi impresia aceasta, după trecerea unei nopţi încheiate, i se întărise şi mai mult. Iar după ce analizarăm amănunţit vizita lui, Nataşa îmi spuse:

— Ascultă, Vanea, mi se pare că de obicei cam aşa se întâmplă: dacă un om nu-ţi place de la început, e aproape sigur că o să-ţi placă neapărat mai târziu. Cel puţin cu mine cam aşa a fost întotdeauna.

— Deie Domnul, Nataşa. Acum însă aş vrea să-ţi spun şi părerea mea definitivă; am chibzuit bine şi am ajuns la concluzia că, admiţând chiar că, în general, prinţul e cam făţarnic, totuşi nu încape îndoială că de data aceasta el acceptă cu devărat şi consimte cu toată seriozitatea la căsătoria voastră. Nataşa se opri în mijlocul camerei şi mă

privi încruntată, schimbă brusc la faţă, până şi buzele îi tresăriră uşor.

— Dar cum ar fi putut el, într-un caz ca acesta, să umble cu viclenii şi minciuni? Întrebă ea cu o nedumerire trufaşă.

— Asta zic şi eu, mă grăbii să-i întăresc gândul.

— Fireşte că n-a minţit. Cred că nici nu poate fi vorba de aşa ceva. N-ar avea motiv nici pentru cel mai mic vicleşug. Şi apoi, cum ar trebui să mă considere ca să-şi bată joc de mine în halul ăsta? E cu putinţă oare ca un om să fie capabil de asemenea jigniri?

— Fireşte că nu! Mă grăbii s-o aprob iarăşi, zicându-mi în sinea mea: „Mi se pare că tocmai asta gândeşti tu acum, în timp ce te plimbi prin cameră, sărmana mea şi poate că mai mult chiar decât mine te frământă şi pe tine îndoiala”.

— Ah, cât de mult aş vrea ca el să se întoarcă mai repede! Adăugă ea. Zicea că ar dori să stea la mine o seară întreagă şi atunci… O fi având chestiuni foarte importante, dacă a trebuit să plece într-un moment ca acesta. Ştii cumva despre ce este vorba? Ţi-a ajuns la ureche, în privinţa asta, ceva, Vanea?

— Dumnezeu ştie… Aleargă mereu să câştige bani. Am auzit că acum se dă în vânt după o antrepriză, aici, la Petersburg. Ce ştim noi, Nataşa, ce sunt afacerile?

— Nu ne pricepem, aşa e. Alioşa amintea aseară despre nu ştiu ce scrisoare…

— Se poate; vreo comunicare. Alioşa a trecut pe la tine?

— Da…

— De dimineaţă?

— Pe la douăsprezece; ştii, îi place să doarmă mult dimineaţa. A stat puţin şi l-am trimis la Katerina Feodorovna; nu se poate aşa, Vanea, trebuie să se ducă.

— Altfel, n-avea de gând să treacă pe acolo?

— Ba da şi el era hotărât să meargă…

Vru să mai adauge ceva, dar se opri. O priveam, aşteptând să aud ce mai spune. Părea abătută. Aş mai fi întrebat-o, poate, ceva, dar ştiam că uneori nu-i place să fie descusută.

— Ce băiat ciudat, rosti ea în cele din urmă, încreţind uşor colţul gurii şi ferindu-şi privirile de mine.

— Dar de ce? S-a întâmplat ceva între voi?

— Nu, nu s-a întâmplat nimic; zic şi eu, aşa… De altfel, a fost foarte drăguţ… Numai că…

— Ei, acum toate grijile şi necazurile lui au luat sfârşit, spusei eu.

Nataşa mă privi atentă, iscoditoare. Ar fi vrut poate să-mi răspundă chiar ea: „Lasă, că nu prea a avut el cine ştie ce griji ori necazuri nici până acum”; dar întrucât i s-a părut probabil că desluşeşte în vorbele mele acelaşi gând, se bosumflă.

Curând însă deveni iarăşi prietenoasă şi amabilă. De data aceasta ea mi s-a părut mult mai blândă şi potolită. Am zăbovit la ea mai bine de o oră. Era evident că o frământă un gând. Prinţul o speria. După unele din întrebările ei, am înţeles că ar fi vrut să ştie sigur ce impresie îi făcuse ea prinţului în ajun. Dacă avusese sau nu o ţinută potrivită? Dacă nu cumva îşi manifestase prea vizibil bucuria? Sau, poate, fusese prea rigidă? Sau, dimpotrivă, prea îngăduitoare? Ce şi-o fi închipuind el despre dânsa? N-o fi luat-o în râs cumva? N-o dispreţuia?… La gândul acesta, obrajii i se aprinseră ca focul.

— Dar cum se poate să te frământi atâta, numai pentru că un om rău ar putea gândi despre tine într-un fel sau altul? Lasă-l să gândească ce vrea! Zisei eu.

— Dar de ce spui că e rău? Mă întrebă.

Nataşa era sinceră şi cinstită, dar avea o fire bănuitoare. Bănuielile ei proveneau dintr-o sursă curată. Era mândră şi nobleţea acelei mândrii nu i-ar fi permis să treacă uşor peste batjocorirea a ceea ce pentru dânsa era mai presus de orice. Dispreţul unui om josnic nu s-ar fi izbit la ea, desigur, decât tot de dispreţ; r fi durut-o însă orice batjocură pentru cele socotite de ea lucruri sfinte, indiferent din partea cui ar fi venit batjocurai Şi nu din pricină că inima ei n-ar fi avut suficiente resurse de tărie, ci

numai pentru că nu cunoştea îndeajuns lumea şi nu era deprinsă cu societatea, numai pentru că era prea izolată în colţişorul ei. Stătuse izolată aproape toată viaţa, nu-şi părăsise niciodată colţul. Şi, în sfârşit, însuşirea oamenilor buni la inimă, moştenită, poate, de la tată-său, de a socoti mereu pe fiecare mult mai cumsecade decât este în realitate, de a-i exagera calităţile, de a se înflăcăra în aprecierea lor – însuşirea aceasta se resimţea la dânsa în cel mai înalt gradjcât de greu le vine unor astfel de oameni să suporte mai târziu deziluziile! Dar şi mai greu le este când îşi dau seama că ei înşişi sunt vinovaţi. De ce, la urma urmelor, ai aşteptat de la oameni mai mult decât sunt ei în stare să-ţi dea? Nu-i de mirare, aşadar, că asemenea făpturi suferă decepţii la fiece pas. Mult mai bine le-ar prii să stea liniştite prin colţurile lor şi să nu apară niciodată în societate; am observat chiar că ţin realmente la ungherele prin care s-au cuibărit şi că nu le displace să se izoleze în ele până într-atâta, încât aproape că ajung să se sălbăticească. De altfel, Nataşa avusese de suferit multe nenorociri şi ofense. Aş fi putut spune că am în faţa mea o fiinţă aproape bolnavă, cu toate că nu i se putea face nici o vină din asta, dacă în cuvintele mele s-ar întrezări cumva o umbră de învinuire.

Eram grăbit şi de aceea m-am ridicat, cu intenţia să plec. Nataşa s-a mirat mult şi era gata să izbucnească în plâns, deşi tot timpul cât stătusem cu dânsa nu-mi acordase nici un fel de atenţie deosebită; dimpotrivă, fusese poate chiar mai rece decât de obicei; totuşi, în clipa aceea mă sărută afectuos şi privindu-mă îndelung drept în ochi, îmi spuse:

— Ştii, Alioşa a fost atât de caraghios astăzi, încât am rămas foarte mirată. Era drăguţ, părea foarte fericit, dar a trecut pe aici ca un fluturaş, ca un filfizon, se învârtea mereu prin faţa oglinzii. A început să se poarte, nu ştiu cum, parcă nu se mai sinchiseşte de nimic… Şi n-a stat aproape de loc la mine. Închipuie-ţi: mi-a adus bomboane.

— Bomboane? Ei, şi! Chiar dacă e un gest oarecum naiv, totuşi e foarte drăguţ din partea lui. Vai, ce oameni mai sunteţi şi voi amândoi! V-aţi şi apucat să vă suspectaţi, să vă spionaţi, să vă studiaţi expresiile feţei pentru a descifra cine ştie ce gânduri tăinuite (când, de fapt, niciunul, nici celălalt nu sunteţi în stare să pricepeţi nimic din ele!). Hai să zicem că la el mai merge. Este copilăros şi fluşturatic, aşa cum a fost întotdeauna. Dar tu, tu!

Ori de câte ori se întâmpla ca Nataşa să-şi schimbe tonul obişnuit şi să vină lângă mine, fie plângându-se de Alioşa, fie pentru ca să-i dezleg cine ştie ce nedumeriri complicate, fie numai să-mi spună vreun secret sau vreo dorinţă, pe care vroia să i-o ghicesc după câteva aluzii, mi-aduc aminte că întotdeauna mă privea răsfrângându-şi buzele şi dezvăluin-du-şi dinţişorii, cerându-mi parcă să-i dau o soluţie neîn-târziată, să-i iau odată greutatea de pe inimă. Mi-aduc de asemenea aminte că în astfel de cazuri adoptam şi eu de obicei un ton aspru şi tăios, ca şi cum aş fi admonestat pe cineva şi asta, nu ştiu cum, îmi reuşea întotdeauna. Gravitatea şi asprimea mea erau, pare-se, necesare şi impuneau mai mult, pentru că, nu ştiu de ce, omul simte adeseori nevoia imperioasă de a fi admonestat. Cel puţin, în privinţa Nataşei, aş putea spune că metoda aceasta reuşea de obicei s-o liniştească.

— Să vezi, Vanea, continuă ea lăsându-şi mâna pe umărul meu, iar cu cealaltă strângându-mi-o pe a mea, în timp ce ochii mă priveau rugători, să vezi, mi s-a părut că Alioşa era prea puţin pătruns de… Adică arăta ca un adevărat mari *; ştii, semăna cu un om căsătorit de cel puţin zece ani, dar care continuă încă să fie amabil cu nevastă-sa. Nu crezi că îşi ia prea devreme aerul acesta?… A râs, s-a învârtit pe aici, dar am avut impresia că toate nu erau decât în parte pentru mine şi nu ca înainte… se grăbea parcă să plece la Katerina Feodorovna… Eu îi vorbeam, dar el nu prea mă asculta sau aducea vorba despre cu totul altceva, ştii, după obiceiul urât al celor din societatea aleasă, de care noi

amândoi ne-am străduit atâta să-l dezvăţăm. Într-un cuvânt, mi s-a părut aşa… Aproape indiferent… Dar ce spun eu! Poftim, iar am luat-o razna! Ah, cât de pretenţioşi suntem noi, Vanea, ce despoţi năzuroşi! Abia acum îmi dau seama! Nu suntem în stare să iertăm omului fie şi cea mai mică schimbare în expresia feţei, indiferent din ce cauză s-ar produce schimbarea! Ai avut dreptate, Vanea, să mă certi adineauri! Numai eu sunt de vină de toate acestea! Noi înşine ne scornim amărăciuni şi apoi tot noi ne văicărim… Mulţumesc, Vanea, că m-ai consolat. Ah, dacă ar veni el azi! Da de unde! Te pomeneşti că s-a şi supărat pentru cele întâmplate adineauri…

— Nu cumva v-aţi şi certat? Strigai eu mirat.

— Nici pomeneală! Atâta doar, că eu am fost puţin cam tristă şi asta l-a făcut şi pe el să rămână îngândurat şi mi s-a părut cam rece când şi-a luat rămas bun. Dar nu-i nimic, o trimit pe Mavra să-l cheme… Vino şi tu, Vanea, diseară.

— Vin neapărat, dacă n-are să mă împiedice o anumită afacere.

— Ei asta-i! Ce afacere mai ai şi tu?

— Uite că mi-am găsit şi eu una! Totuşi, cred că am să vin negreşit.

* Soţ (fr.).

CAPITOLUL VII.

La şapte fix eram la Masloboev. Locuia într-o aripă a unei case din strada Şestilavoşnaia, unde ocupa un apartament compus din trei camere, nu prea curat ţinute, dar destul de frumos mobilate. Se ghicea chiar o oarecare îndestulare, dar totodată şi lipsa unei mâini gospodăreşti. Uşa mi-a deschis-o o fată tare drăguţă, ca de vreo nouăsprezece ani, îmbrăcată modest dar cu destul gust, cu o înfăţişare foarte îngrijită şi cu privirea, blândă, plină de voioşie. Mi-am dat imediat seama că nu putea fi altcineva decât acea Alexandra Semionovna, despre care-mi amintise în treacăt prietenul meu, poftindu-mă s-o cunosc. Fata mă întrebă cine sunt şi auzindu-mi numele, îmi spuse că Masloboev mă

aşteaptă, dar că deocamdată s-a culcat în odaia lui, aşa că mă conduse acolo. Masloboev dormea pe un divan confortabil, acoperit cu mantaua lui murdară, cu capul rezemat pe o pernă de piele slinoasă. Avea, se vede, un somn uşor, fiindcă de îndată ce am intrat m-a şi strigat pe nume.

— A! Tu eşti? Te-aşteptam. Tocmai te vedeam în vis că intri şi mă trezeşti. Înseamnă că e timpul. Să mergem!

— Încotro?

— La cucoana aceea.

— Care cucoană, omule? Pentru ce?

— La madam Bubnova, ca să-i venim de hac cum se cuvine. De-ai şti ce frumuseţe! Spuse adresându-i-se Alexandrei Semionovna şi sărutându-şi vârful degetelor, la imaginea Bubnovei.

— Ei, gata, ţi-ai şi dat drumul să născoceşti! Bombăni Alexandra Semionovna, socotind că e de rigoare să se cam supere puţin.

— Nu vă cunoaşteţi? Faceţi cunoştinţă, frăţioare: Alexandra Semionovna, poftim, ţi-l recomand pe acest general din literatură; gratis nu-l poţi vedea decât o singură dată pe an, restul timpului – pe bani.

— Ei, asta-i, mă crezi chiar aşa de proastă? Să nu-l asculţi, te rog, domnule, aşa-i place lui să mă necăjească. Ce fel de general e dumnealui?

— Păi, tocmai asta ţi-o spun şi eu; e un general mai aparte. Iar ţie, excelenţă, să nu ţi se năzare cumva că suntem cam sărăcuţi cu duhul, căci zace-n noi mai multă deşteptăciune decât s-ar părea la prima vedere.

— Nu-l asculta! Uite, aşa mă face mereu de râs în faţa oamenilor de treabă, neruşinatul… Şi barem de m-ar duce odată la teatru…

— Ba să-ţi iubeşti, Alexandra Semionovna, pe ai casei… N-ai uitat ce anume trebuia să iubeşti? Mai ţii minte cuvântul? Ştii. Cuvântul acela care te învăţasem eu…

— Îl ţiu, vezi bine. Dar cine ştie ce prostie o fi însemnând.

— Ei, haide, spune, ce cuvânt?

— Cum să nu, să mă fac şi de ruşine în faţa oaspetelui! Poate că-i ceva de ruşine. Nu-l spun, nici în ruptul capului!

— Asta înseamnă că l-ai uitat, aşa-i?

— Uite că nu l-am uitat de loc: penaţi! Iubeşte-i pe ai casei penaţi… Ca să vezi ce i-a trăsnit prin cap! Poate că nici nu există aşa ceva: penaţi; şi pentru ce să-i iubeşti? Gărgăuni de-ai lui, da-da!

— În schimb, la madam Bubnova…

— Ia mai slăbeşte-mă cu Bubnova ta! Şi Alexandra Semionovna, indignată la culme, fugi din odaie.

— E timpul! Să mergem şi noi! Adio, Alexandra Semionovna!

Am ieşit.

— Prin urmare, Vanea, vom lua în primul rând această trăsură. Aşa… În al doilea rând, află că dimineaţa, după ce mi-am luat rămas bun de la tine, am mai aflat câte ceva, dar nu aşa, pe dibuite, ci lucruri absolut precise. Am întârziat atunci pe Vasilievski Ostrov încă o oră în cap. Burtosul acela e un mare ticălos, o stârpitură, o canalie gata să se dedea la tot felul de scârnăvii şi cu gusturi dintre cele mai perverse. Iar Bubnovei de mult i-a mers faima că se ţine de nişte treburi de acelaşi soi. Zilele trecute, era cât p-aci să cadă în manile poliţiei cu o fetiţă dintr-o casă onorabilă. Rochiţele de muselină cu care o îmbrăca pe nenorocita aceea de orfană (despre careo mi-ai povestit tu dimineaţa), nu mi-au ieşit din cap tot timpul, pentru că şi înainte mai auzisem eu câte ceva despre asta. Acum am mai aflat însă şi alte lucruri, e drept, cu totul întâmplător, dar mi se pare că-s absolut sigure. Câţi ani spui că are fetiţa aceea?

— Arată cam de vreo treisprezece…

— Dar e micşoară de statură. Tocmai ce-i trebuie Bubnovei: poate s-o dea şi drept una de unsprezece şi drept una de cincisprezece. După caz… Şi deoarece bietul copil n-are nici familie, nici apărare, ce şi-o fi zis…

— Cum? Crezi că ar fi în stare?

— Ba bine că nu! Îţi închipui cumva că madam Bubnova numai din milă a oploşit-o pe biata orfană pe lângă dânsa? Dacă şi burtosul s-a înnădit să vină pe la ea, înseamnă că nici nu poate fi altfel. Ştiu precis că dimineaţa a fost la ea. Iar dobitocului de Sizobriuhov i s-a făgăduit pentru azi o femeie frumoasă, căsătorită, nevastă de ofiţer superior. Odraslele negustoreşti petrecăreţe sunt mari amatori de aşa ceva şi au slăbiciunea gradelor şi cinurilor. Ştii, exact ca la gramatica latină, îţi mai aminteşti, Vanea? Sensul primează, terminaţia vine în al doilea rând. De altfel, trebuie să ştii că eu încă nu mi-am revenit deplin şi mai am în mine băutura de dimineaţă. Dar n-am s-o las pe Bubnova să se ocupe cu astfel de treburi. Ea caută să înşele poliţia, însă n-o să-i meargă! Mai întâi şi întâi, am s-o fac să tragă un pui de spaimă, mai ales că ea mă cunoaşte încă de pe când… He-hei şi aşa mai departe, înţelegi?

Am rămas uluit. Cele spuse de el m-au tulburat profund, începuse să-mi fie teamă că o să venim prea târziu şi îndemnam într-una birjarul să mâie cât mai repede.

— N-ai nici o grijă; mi-am luat eu toate măsurile, mă linişti Masloboev. Mitroşka e acolo. Sizobriuhov o să-i plătească în bani, dar burtosul nemernic în natură. Aşa Sra luat hotărârea încă de dimineaţă. Pe Bubnova o iau eu în primire… Ca să se-nveţe minte şi să nu mai îndrăznească…

Ne oprirăm în faţa restaurantului: dar tânărul care răspundea la numele de Mitroşka nu se vedea. Poruncirăm birjarului să ne aştepte în faţa localului şi o pornirăm spre casa Bubnovei. Mitroşka era acolo şi ne aştepta la poartă. Ferestrele erau scăldate în lumină şi din dosul lor răzbătea râsu}: gălăgios, de om beat, al lui Sizobriuhov.

— De un sfert de oră sunt cu toţii înăuntru, ne spuse Mitroşka, cred că e tocmai timpul.

— Dar cum intrăm? Îl întrebai.

— Intrăm ca musafiri, spuse Masloboev. Meştereasa asta mă cunoaşte; îl cunoaşte şi pe Mitroşka. E drept că uşile sunt încuiate, dar nu şi pentru noi.

Masloboev ciocăni încet la poartă şi poarta se deschise cât ai clipi. Rândaşul schimbă câteva priviri pline de înţeles cu Mitroşka. Am pătruns în casă fără să ne audă nimeni. Rândaşul ne conduse pe scară şi bătu la uşă. La întrebarea cuiva dinlăuntru răspunse că era singur şi că „musai să deschidă”…Uşa se deschise şi în aceeaşi clipă năvălirăm cu toţii înăuntru. Rândaşul o şterse pe scări în jos.

— Aoleu, cine-i? Strigă Bubnova beată, cu părul în dezordine şi cu o luminare în mână, barându-ne intrarea într-un mic antreu.

— Cum, cine? Sări Masloboev. Păi, se poate, stimată Anna Trifonovna, să nu-ţi recunoşti musafirii? Cine altul decât noi, Filipp Filippâci?!

— Ah, Filipp Filippâci! Dumneata adică eşti… Ce oaspeţi dragi… Dar cum se face… Eu… Adică nu, nimic… Poftiţi încoace!

Muierea se zăpăcise de-a binelea.

— Unde? Păi aici e o despărţitură. Aaa, nu merge aşa, dacă ne primeşti, atunci primeşte-ne cum se cuvine. Vrem să bem şi noi la dumneata ceva rece, poate că ai şi niscai fetiţe drăguţe?

Stăpâna casei prinse pe dată curaj:

— Pentru nişte oaspeţi dragi ca dumneavoastră găsesc eu, chiar de-ar fi să le comand din împărăţia Chitailor.

— Numai două vorbe, scumpă Anna Trifonovna: Sizobriuhov e aici?

— A… aici.

— Păi, tocmai de el am nevoie. Cum a îndrăznit, ticălosul, să se aştearnă la chef fără mine?

— Eu aşa cred că nu te-a uitat nici pe dumneata. Vedeam eu că tot aşteaptă pe cineva, pesemne că pe dumneata!

Masloboev împinse uşa şi ne trezirăm într-o cameră nu prea mare, privind în noapte prin două ferestre cu muşcate la geam şi având nişte scaune vieneze şi un pian hodorogit, pe scurt, cam tot ce trebuia în asemenea ocazii. Înainte de a intra noi acolo însă, pe când încă mai discutam în antreu,

Mitroşka se şi făcuse nevăzut. Mai târziu, am aflat că el nici nu intrase cu noi, ci rămăsese de pază la uşă. Lui avea cine să-i deschidă mai pe urmă. Femeia sulemenită şi cu părul răvăşit, pe care în dimineaţa aceea o zărisem în spatele Bubnovei, îi era cumătră.

Pe Sizobriuhov l-am găsit tolănit pe o canapeluţă, lucrată dintr-o imitaţie de mahon, în faţa unei mese rotunde, acoperite cu o faţă de masă, pe care tronau două sticle de şampanie aproape caldă, o sticlă de rom de calitate proastă, mai multe farfurii cu bomboane şi prăjituri de cofetărie, cu nuci şi cu alune. În faţa lui Sizobriuhov, şedea la masă o făptură dezgustătoare, ca de vreo patruzeci de ani, ciupită de vărsat, într-o rochie neagră de tafta, cu brăţări şi broşe false; era aşa-zisa ofiţerească, evident falsă şi ea. Sizobriuhov era beat şi plin de mulţumire. Însoţitorul lui, burtosul, lipsea.

— Păi, treabă-i asta! Zbieră dintr-o dată Masloboev. Şi când te gândeşti că mă invitai la Dussot!

— Filipp Filippâci, ce fericire! Bolborosi Sizobriuhov cu o mutră radioasă, ridicându-se de pe locul lui.

— Şi… Chefuieşti, ai?

— Scuzaţi…

— Nu te mai scuza, ci ff-ţi datoria şi pofteşte-ţi oaspeţii la masă. Am venit să petrecem împreună. Uite, ţi-am mai adus un musafir; e un bun prieten de-al meu! Şi Masloboev arătă spre mine.

— Bucuros, adică… Mă simt onorat… Fericit. Hâ-hâ!

— Şi asta se cheamă şampanie la tine? Poşircă! E ca o zeamă de varză acră.

— Ne ofensaţi.

— Se vede că n-ai nas să te arăţi pe la Dussot! Ce tot îi dădeai zor cu invitaţia?!

— Mi-a povestit chiar acum că a călătorit pe la Paris, se amestecă ofiţerească, dar cred că-s gogoşi.

— Fedosia Titâşna, mă ofensaţi… Am fost, aşa să ştiţi… Am călătorit.

— Un ţărănoi ca dumneata, la Paris?

— Dacă am fost! Uite, na, că s-a putut… Şi ce isprăvi n-an» făcut eu pe-acolo cu Karp Vasilici, o-ho! Pe Karp Vasilici îi cunoaşteţi?

— Da ce nevoie am eu să-l cunosc pe Karp Vasilici al dumitale?

— Păi, uite aşa… Din politică. Cu el împreună, în târgul Parisului, la madame Joubert, am spart o oglindă englezească…

— Ce-aţi spart?

— O oglindă… Englezească… Acoperea tot peretele, până-n tavan; Karp Vasilici se îmbătase rău de tot şi începuse a vorbi cu madame Joubert pe ruseşte. Şi tot bodogănindu-i aşa, se sprijini de oglinda aceea. Joubertoaia strigă atunci la el pe limba ei, adică: „Şapte sute de franci costă, vezi să n-o spargi!” Karp Vasilici se holbă la mine, care stăteam în faţa lui, pe canapea, cu o damă alături, nu o pocitanie ca asta, ci o păpuşică. Într-un cuvânt, îmi strigă: „Stepan Terentici, auzi tu, Stepan Terentici! Ce zici, merge pe din două?” „Merge!” zic. Atunci el – poc! Odată cu pumnul în oglinda aia şi… Zang! Numai ţăndări s-a făcut… Măi şi când a ţipat odată Joubertoaia, să-nnebuneşti, nu alta şi când a sărit să-şi înfigă ghearele în obrajii lui: „Ce faci, tâlharule, zice, unde crezi că te afli?” (adică, pe limba ei). Iar el, de colo: „Madame Joubert, zice, fă bine şi ia-ţi banii, uite-i, dar lasă-mă să-mi fac damblaua”…Şi pe loc îi şi numără şase sute cincizeci de franci. Căci după puţină tocmeală a mai lăsat ea cincizeci de franci.

Ultimele cuvinte fură acoperite de un ţipăt înspăimântător care veni deodată de. Undeva, de după uşi, din adâncul odăilor. Tresării şi la rândul meu scosei un ţipăt. Recunoscusem glasul Elenei. Îndată după acel ţipăt jalnic se auziră şi alte strigăte, un potop de înjurături, zgomotul unei încăierări şi, în sfârşit, ecoul clar al unor palme plesnite peste obraz. Intervenise, probabil, Mitroşka şi acţiona potrivit misiunii lui. Uşa se deschise şi palidă, cu priviri

tulburi, îmbrăcată cu o rochie albă de muselină, acum toată mototolită şi sfâşiată, cu părul dichisit, dar vădind semnele hărţuielii, Elena pătrunse în cameră. Eram în dreptul uşii şi fata alergă drept la mine, cu-prinzându-mă cu braţele. Toţi săriră în picioare, agitaţi. La apariţia Elenei se auziră răcnete şi ţipete. În urma ei se ivi în uşă şi Mitroşka, târându-l de păr pe burduhănosul său duşman, care arăta într-un hal fără hal. Îl trase astfel până în prag, apoi, dintr-un brânci, îl aduse în mijlocul odăii.

— Iată-l! Luaţi-l, spuse Mitroşka cu un aer de supremă satisfacţie.

— Ascultă! Mi se adresă Masloboev calm, lovindu-mă peste umăr, ia fetiţa de aici, urcă-te în birja noastră şi du-o la tine acasă; tu nu mai ai ce căuta aici. Mâine aranjăm noi şi toate celelalte.

N-am mai aşteptat să mi se spună a doua oară. Am luat-o de mână pe Elena şi am scos-o din această speluncă. Ce s-a mai întâmplat acolo după aceea, nu ştiu. Pe noi nu ne-a oprit nimeni; gazda era speriată peste măsură. Totul se petrecuse atât de repede, încât nici n-a fost în stare să schiţeze o singură mişcare. Birjarul ne aştepta şi peste douăzeci de minute am ajuns la locuinţa mea.

Pe Elena am adus-o acasă aproape în nesimţire. I-am desfăcut copcile de la rochiţă, am stropit-o cu apă şi am culcat-o pe divan. Avea febră şi aiura. Mă uitam la faţa ei palidă, la buzele decolorate, la părul negru strâns într-o pieptănătură complicată, pomădat, însă acum răvăşit, mă uitam la întreaga ei toaletă, la funduliţele roz care-i mai atârnau ici-colo agăţate de rochie şi mi-am dat seama atunci de toată mârşăvia acestei istorii îngrozitoare. Sărmana de ea! Se simţea din ce în ce mai rău. Am rămas tot timpul lângă dânsa, hotărât să nu mă mai duc în seara aceea la Nataşa. Uneori o vedeam ridicând genele lungi şi privindu-mă stăruitor, cu încordare, ca şi când m-ar fi recunoscut. Adormi târziu de tot, abia pe la unu noaptea. Am adormit şi eu lângă dânsa, jos, pe duşumea.

CAPITOLUL VIII.

M-am sculat dis-de-dimineaţă. Toată noaptea, aproape din jumătate în jumătate de oră, mă duceam la căpătâiul nefericitei mele musafire şi-i cercetam îngrijorat chipul. Avea febră şi accese de uşor delir. Spre ziuă se mai linişti parcă şi putu să adoarmă. Semn bun, mă gândii. Trezindu-mă însă dimineaţa, hotărâi să mă reped încă înainte de a se trezi ea şi să chem un doctor. Cunoşteam unul prin apropiere, un bătrânel bun şi săritor, care se stabilise mai demult în cartier şi ducea o viaţă singuratică de holtei în căsuţa lui gospodărită de o menajeră nemţoaică. Doctorul îmi făgădui să treacă pe la mine pe la ora zece. Când m-am dus la el, nu era încă opt. Tare aş fi vrut să mă abat în drum şi pe la Masloboev, dar mă răz-gândii îndată; după cele întâmplate, probabil că mai dormea încă; în afară de aceasta, nu era exclus ca Elena să se fi trezit şi văzându-se singură în locuinţa mea, putea să-şi închipuie cine ştie ce şi să se sperie. Bolnavă cum era, nu şi-ar fi dat seama cum şi în ce împrejurări ajunsese acolo.

Ea se trezi chiar în clipa când intram în cameră. Mă apropiai de pat şi o întrebai cu grijă cum se simte. Nu-mi răspunse, dar mă privi lung cu ochii ei negri şi expresivi. Din privirile sale ghicii că înţelege totul şi-şi dă seama de tot ce se în-tâmplă. Iar faptul că nu-mi răspunde se putea explica prin firea ei nu prea comunicativă. Şi ieri şi alaltăieri, când fusese la mine, îoT”aşa, nu-nââTtspunsese nici un cuvânt la unele din întrebările pe care i le pusesem, ci doar se uitase la mine fix, cu nişte ochi a căror privire – vădind întrucâtva nedumerire şi o curiozitate nestăpânită – lăsa totodată să răzbată afară scânteierile unei stranii mâmirii Acum însă, observai în uitătura ei oarecare asprime, ba şi neîncredere. Îi pusei mâna pe frunte, ca să văd dacă mai are febră; cu o mişcare blândă, dar hotărâtă, ea îmi îndepărtă palma cu mânuţa ei slabă şi se întoarse la perete. Mă retrasei încet, ca să nu-i mai tulbur liniştea.

Aveam pe vremea aceea un ceainic mare de aramă. Mă obişnuisem să-l folosesc în loc de samovar şi-mi fierbeam în el apă. Aveam în odaie lemne; mi le căra o dată pentru cinci zile rândaşul. Aprinsei focul în sobă, adusei apă şi pusei ceainicul pe foc. Iar pe masă pregătii cele trebuincioase pentru ceai. Elena se întoarse cu faţa la mine, urmărindu-mi intrigată mişcările. Am întrebat-o dacă nu vrea ceva, dar la auzul vorbelor mele, se întoarse iarăşi la perete şi iarăşi nu-mi răspunse nimic.

„Dar pe mine de ce s-o fi supărând?" mă întrebam nedumerit. „Ce copil ciudat!"

Bătrânul doctor sosi, după cum promisese, la zece. El examina bolnava cu o meticulozitate curat nemţească şi mă încredinţa că, deşi are puţină febră, nu vede nici o primejdie şi că starea pacientei nu este gravă. Mai adăugă apoi că nu este exclus ca fetiţa să sufere de o altă boală, congenitală, deoarece se pare că inima nu-i funcţionează normal, dar că „acest punct cere observaţii speciale, încolo ea este în afara oricărei primejdii"…Prescrise o mixtură şi nişte prafuri, mai mult pentru că aşa se obişnuieşte în asemenea împrejurări şi se interesă cum a ajuns fetiţa la mine. Totodată îmi examina cu mirare locuinţa. Bătrânelul era tare vorbăreţ.

Elena îl uluise; când încercase să-i ia pulsul îşi smulsese mâna şi refuzase să-i arate limba. Se încăpăţână apoi să nu răspundă nici un cuvânt la întrebările lui şi tot timpul nu-şi luă ochii de pe ordinul Stanislav ce atârna enorm la gâtul doctorului. „Probabil că o doare tare capul, observă bătrâne-lul; dar ce privire ciudată are!" N-am socotit cu cale să-i povestesc toate cele întâmplate, motivând că ar fi prea mult de istorisit.

— Să-mi dai totuşi de ştire, dacă va fi nevoie, mă sfătui el la plecare. Acum însă e în afară de orice pericol.

Hotărâi să rămân în casă lângă patul ei toată ziua şi, pe cât se va putea, s-o las cât mai puţin timp singură, până se va restabili complet. Ştiind însă că Nataşa şi Anna

Andreevna mă aşteaptă nerăbdătoare, mă gândii să-i comunic Nataşei prin poştă că azi nu mai vin la ea. Annei Andreevna n-aveam cum să-i scriu. Mă rugase o dată pentru totdeauna să nu-i trimit scrisori prin poştă, după ce se întâmplase cândva s-o înştiinţez astfel despre boala Nataşei. „De altfel şi bătrânul se cam încruntă, când vine vreo scrisoare de la tine, îmi atrăsese ea atenţia atunci, căci vrea să ştie şi el, sărmanul, ce scrie în scrisoare, dar nu-l lasă inima să se încumete a mă întreba, iar asta-l indispune pentru toată ziua. Iar pe deasupra, măicuţă, scrisorile tale nu mă pot mulţumi. Ce pot afla eu, din cele câteva rânduri?! Vreau să te întreb cât mai multe şi n-am cum, fiindcă lipseşti.” De aceea îi scrisei numai Nataşei şi când m-am dus cu reţeta la farmacie, am pus şi scrisoarea la cutie.

Între timp, Elena adormi iar. Gemea şi tresărea mereu prin somn. Doctorul ghicise întocmai: o durea tare capul. Uneori scotea câte un ţipăt de groază şi se trezea. Mi se păru că mă priveşte cu necaz, ca şi cum i-ar fi venit greu să vadă că mă ocup de ea. Trebuie să mărturisesc că acest lucru m-a durut.

Pe la ora unsprezece a picat Masloboev. Avea un aer preocupat şi părea cam distrat; venise numai pentru câteva minute şi se grăbea să plece cât mai repede.

— Să-ţi spun drept, măi frate, mi-am cam închipuit eu că nu stai cine ştie ce grozav, remarcă el cercetându-mi încăperea; dar te rog să mă crezi că nu m-am aşteptat să te găsesc într-o ladă ca asta. Cred că eşti de acord, că seamănă mai mult a ladă decât a locuinţă omenească. Ei, dar să lăsăm asta, nenorocirea e că toate grijile care s-au abătut peste tine or să te sustragă de la lucru. Şi aseară m-am gândit la asta, în timp ce birja ne ducea la Bubnova. Aşa sunt eu: prin firea mea şi prin situaţia mea socială fac parte din categoria oamenilor care, deşi ei înşişi nu-s capabili să facă ceva ca lumea, se dovedesc totuşi mari meşteri de dat sfaturi altora, cum şi ce au de făcut. Şi acum, ascultă-mă: poate că am să mai trec mâine sau poimâine pe la tine, dar

tu vino neapărat duminică dimineaţa la mine. Până atunci, cred că problema acestei fetiţe se va lămuri complet; tot atunci am de gând să stau de vorbă cu tine mai serios, deoarece văd că trebuie să mă ocup puţin şi de tine. Nu se mai poate să trăieşti în halul ăsta de acum încolo. Ieri am aruncat doar o aluzie, dar azi am să-ţi demonstrez cu argumente imbatabile că nu mai merge. La urma urmei, ia să-mi spui, te rog: socoti cu adevărat o mare dezonoare să te împrumuţi cu ceva bani de la mine?

— Ei, lasă, nu mă mai certa! Îl întrerupsei. Spune-mi mai bine cum s-a terminat aseară acolo, la voi?

— Păi, cum era să se termine? Cum nu se poate mai bine; scopul, în definitiv, ni l-am atins, înţelegi? Acum însă, nu mai am timp. Am trecut pentru o clipă, ca să-ţi spun că n-am timp să stau prea mult de vorbă cu tine şi să aflu totodată ce ai de gând să faci cu fata. O aranjezi undeva sau o ţii la tine? Pentru că şi la asta trebuie să ne gândim şi să facem totul cum e mai bine.

— Drept să-ţi spun, încă n-am luat nici o hotărâre şi, mărturisesc, te aşteptam pe tine, ca să ne sfătuim împreună. Cu ce drept, de pildă, aş putea-o ţine la mine?

— Ei, asta-i acum, poţi s-o ţii, să zicem, ca pe un fel de slujnică…

— Te rog, ai grijă, vorbeşte mai încet. Cu toate că-i bolnavă, e pe deplin conştientă şi am observat că a şi tresărit parcă, adineauri, când te-a văzut intrând. Înseamnă că şi-a adus aminte de întâmplarea de aseară…

I-am povestit în câteva cuvinte tot ce observasem cu privire la caracterul ei. Cuvintele mele stârniră interesul lui Masloboev. Am adăugat că poate reuşesc s-o aranjez la nişte buni cunoscuţi ai mei şi i-am povestit despre bătrânii Ih-menev. Spre surprinderea mea, el cunoştea întrucâtva şi cazul Nataşei şi când îl întrebai de unde ştie toate astea, îmi răspunse:

— Uite aşa, mi s-a întâmplat mai demult, cu prilejul unei afaceri, să aud câte ceva despre toate astea. Ţi-am spus.

Doar că-l cunosc pe prinţul Valkovski. Mi se pare că e foarte nimerit s-o trimiţi la bătrânii aceia. Altminteri, vei avea prea multă bătaie de cap cu dânsa. Şi încă ceva: copila are nevoie de un act de identitate, dar să n-ai nici o grijă, treaba asta o iau asupra mea. Ei, rămâi aşadar cu bine, să vii pe la noi cât mai des. Ce face fata acum, doarme?

— Mi se pare că doarme.

Dar îndată ce se închise uşa în urma lui, Elena mă şi strigă:

— Cine-i ăsta? Întrebă ea. Vocea îi tremura, dar se uita la mine cu aceeaşi privire insistentă şi oarecum sfidătoare. Nu reuşesc s-o calific altfel.

I-am spus cum îl cheamă pe Masloboev şi am adăugat că el mă ajutase s-o smulg din ghearele Bubnovei şi că Bubnova tare se teme de dânsul. Obrăjorii i se aprinseră deodată, probabil din cauza vreunor amintiri.

— Şi de acum încolo ea n-are să vină niciodată aici? Mă mai întrebă Elena privindu-mă cercetător.

Mă grăbii s-o asigur că nu, n-o să mai vină niciodată. Tăcu, îmi prinse pentru o clipă mâna cu degetele ei fierbinţi, dar mi-o respinse îndată, reluându-şi atitudinea de mai înainte. „Şi totuşi, nu se poate să simtă într-adevăr o repulsie faţă de mine, mi-am spus. E poate felul ei de a fi sau… de unde a avut de suferit sărmana de ea atâtea în viaţă, nu mai are încredere în nimeni.”

La ora fixată m-am dus să iau doctoria şi am trecut totodată pe la un birt din apropiere, unde luam uneori masa şi unde mă bucuram de credit. De data aceasta, luasem cu mine şi sufertaşul şi am adus acasă o porţie de supă de găină. Dar Elena n-a vrut să mănânce şi supa a rămas neatinsă în cuptor.

După ce i-am dat doctoria, m-am aşezat la masa de lucru. Crezusem că doarme, dar aruncându-mi întâmplător privirea spre ea, văzui că-şi ridicase capul şi mă urmărea atentă cum scriu. Mă prefăcui că n-o observasem.

Într-un târziu adormi şi, spre marea mea mulţumire, dormi liniştită de data aceasta, fără delir şi fără gemete. Pe mine mă covârşiră gândurile. Neştiind ce mă reţinuse, Nataşa putea nu numai să se supere pe mine că nu trecusem toată ziua pe la ea, dar şi să-şi închipuie, sărmana, pe bună dreptate, că o neglijez tocmai în momentele când avea mai mult ca oricând nevoie de mine. N-ar fi fost exclus ca între timp să aibă nevoie de ajutorul meu şi, când colo, tocmai acuma întârziam de a mă duce s-o văd.

Cât despre Anna Andreevna, nici nu ştiam cum voi reuşi să mă justific a doua zi faţă de ea. Chibzuind puţin, mă hotă-râi atunci să mă reped şi până la Nataşa şi până la bătrâni. Lipsa mea de acasă nu putea dura mai mult de două ore. Elena dormea şi n-avea să ştie că am plecat. Mă ridicai în grabă de pe scaun, îmi luai paltonul pe umeri, îndesai şapca pe cap, dar tocmai când eram gata să ies, o auzii că mă strigă. Am rămas surprins: se putea oare să se fi prefăcut numai că doarme?

Aici aş vrea să adaug că Elena, deşi părea că nu vrea să-mi vorbească, totuşi prin repetatele chemări pe care mi le adresa, prin nevoia pe care o simţea de a-mi împărtăşi nedumeririle ei, îmi demonstra contrariul şi, mărturisesc, îmi făcea chiar o anumită plăcere.

— Unde, cui vrei să mă dai? Întrebă ea, când mă apropiai. În general, întrebările şi le formula nu ştiu cum brusc şi de-o manieră cu totul surprinzătoare pentru mine. De data aceasta, aproape că nici n-o înţelesei din primul moment.

— Adineauri ai vorbit cu prietenul dumitale că vrei să mă dai în casa unor cunoscuţi. Eu nu vreau să mă duc nicăieri.

Mă aplecai asupra ei, avea iarăşi febră; era vizibil că se afla în preajma unei crize. Încercai s-o liniştesc, asigurând-o că dacă vrea să rămână la mine, n-am s-o dau nicăieri. Spunând toate astea, mi-am scos paltonul şi şapca, căci nu puteam s-o las singură în starea în care se afla.

— Ba nu, du-te! Făcu numaidecât, observând că intenţionez să rămân. Tot vreau eu să dorm; om să adorm pe dată.

— Dar poţi să rămâi singură? Exclamai nedumerit. De altfel nici n-aveam de gând să stau acolo mai mult de două ore.

— Atunci, du-te. Ce, dacă eu am să zac un an întreg bolnavă, dumneata să nu ieşi un an întreg din casă din pricina mea? Şi schiţă un zâmbet, privindu-mă într-un fel ciudat, ca şi cum în sufletul ei s-ar fi dat o luptă cu nu ştiu ce sentiment bun ce i se trezise deodată. Sărmana de ea! Inimioara ei bună şi gingaşă se revela în ciuda înverşunatei sale străduinţe de a se zăvorî cu străşnicie.

Mă dusei întâi la Anna Andreevna. Mă aştepta cu o nerăbdare febrilă şi, bineînţeles, mă întâmpină cu o ploaie de reproşuri. Era tare neliniştită; Nikolai Sergheici plecase de acasă îndată după-masă, fără să-i spună unde. Am ghicit că pe bă-te-înă n-o răbdase inima şi-i povestise totul, ca de obicei, prin aluzii. De altfel, aproape că-mi mărturisi pe loc ea singură, recunoscând că nu putuse rezista dorinţei de a-i împărtăşi şi lui bucuria, dar că Nikolai Sergheici, după cum se exprima ea, se făcuse mai întunecat la faţă decât un nor aducător de furtună, fără să scoată însă o singură vorbă. „Tăcea şi nu-mi răspundea nimic la niciuna din întrebările mele.” Apoi, deodată, după-prânz, dispăru de acasă. Povestindu-mi toate astea, Anna Andreevna aproape tremura de frică şi mă implora să aştept cu ea reîntoarcerea lui Nikolai Sergheici. Am refuzat însă categoric, vestind-o că poate nici mâine n-am să pot veni şi că tocmai de aceea trecusem în grabă pe la ei, ca să-i previn. De data aceasta era cât pe-aci să ne certăm cu adevărat. Bă-trâna izbucni în plâns, îmi reproşa că-s crud şi numai în clipa când dădui să ies pe uşă, se repezi deodată să mă îmbrăţişeze şi mă rugă să nu mă supăr pe ea, „părăsita” şi să nu-i iau în nume de rău vorbele pe care mi le spusese.

Pe Nataşa, contrar aşteptărilor mele, am găsit-o iarăşi singură şi, ceea ce era mai ciudat, am avut impresia că nu prea era bucuroasă să mă vadă, ca în ajun sau în alte rânduri. Ca şi cum venirea mea i-ar fi provocat încurcături sau vreun necaz, întrebând-o dacă în ziua aceea fusese Alioşa pe la dânsa, îmi răspunse că… Bineînţeles, dar că nu stătuse mult. „Mi-a promis să vină diseară”, adăugă ea cam îngândurată.

— Dar ieri l-ai văzut?

— Nnnu. A fost reţinut de ceva, adăugă ea repede. Ei, dar spune-mi, Vanea, ţie cum îţi merg treburile?

Mi-am dat seama că vrea să schimbe subiectul şi să vorbim despre altceva. Atunci m-am uitat la ea mai atent: pricepui pe dată că e indispusă. De altfel, băgând de seamă că o privesc stăruitor, îmi aruncă o căutătură mânioasă, care mă săgeta. „Are iar necazuri, îmi spusei, dar nu vrea să mi le împărtăşească.”

Ca să răspund la întrebarea ce mi-o pusese, i-am povestit toată întâmplarea cu Elena, cu de-amănuntul. Povestirea păru să o intereseze mult şi o pasiona.

— Doamne! Şi cum ai putut s-o laşi singură, aşa bolnavă cum este? Strigă ea.

Îi explicai că la început mă gândisem să nu trec de loc pe la dânsa, dar închipuindu-mi că are să se supere sau că putea să aibă nevoie de mine, venisem.

— E adevărat, murmură ea pentru sine, dar tot îngândurată, aş avea multă nevoie de tine, Vanea, dar să lăsăm asta pentru altădată. Ai mai fost pe la ai mei?

I-am povestit şi despre vizita la bătrâni.

— Aşa e, cine ştie cum va primi tata veştile astea… De altfel, cred că nici nu prea are ce să primească…

— Cum aşa? O întrebai eu, ce-i schimbarea asta?

— De… Unde s-o fi dus iar? Data trecută, tu şi cu mama aţi crezut că a venit la mine. Am să te rog, Vanea, dacă poţi, să treci mâine pe aici. Poate că am să-ţi spun ceva… Mi-e ruşine să te tot deranjez; acum însă du-te repede la

musafira ta. Îmi închipui că au şi trecut două ore, de când eşti plecat de acasă.

— Aşa e, au trecut. Rămâi cu bine, Nataşa. Cum spui că s-a purtat azi Alioşa?

— Bine, cum să se poarte… Mă surprinde curiozitatea ta.

— La revedere, prietena mea dragă.

— Mergi cu bine. Îmi întinse oarecum neglijent mâna, ferindu-şi ochii de privirea mea de bun rămas. Am plecat de la Nataşa cam nedumerit. „Şi ce m-oi fi mirând atâta, gândii eu, parcă n-ar avea şi ea de ce să se frământe? Doar nu-i glumă. Mâine o să-mi spună poate singură ce are pe suflet.”

M-am întors acasă trist şi am fost tare surprins de starea în care am găsit-o pe Elena. Afară se întunecase. Elena şedea pe divan, cu capul în piept, într-o adâncă îngândurare. Nici nu mă privi când am intrat, parcă nici nu mă auzise. Mă apropiai de ea şi o auzii că-şi şopteşte ceva. „N-o fi deli-rând cumva?” mă gândii.

— Elena, draga mea, ce-i cu tine? O întrebai, aşezându-mă lângă ea şi cuprinzându-i umerii cu braţul.

— Vreau să plec de aici… Mă duc mai bine la ea, murmură fără să-şi ridice capul.

— Unde? La cine? Întrebai uluit.

— La ea, la Bubnova… Tot spune că-i datorez mulţi bani, că a înmormântat-o pe mămica cu banii ei. Nu vreau s-o vorbească de rău pe mămica mea… Vreau să lucrez la dânsa şi cu tot ce-am să câştig eu să-i plătesc datoria… După aceea plec singură. Acum însă, vreau să mă întorc la ea.

— Linişteşte-te, Eleno, acum nu se poate să te duci, îi spusei eu. Are să te chinuiască îngrozitor, are să te nenorocească…

— Ce dacă mă chinuieşte? Las-să mă nenorocească, strigă ea ca scoasă din fire, n-am să fiu eu cea dintâi; sunt alţii şi mai buni ca mine şi tot se chinuiesc. Asta mi-a spus-o pe stradă o cerşetoare. Eu sunt săracă şi vreau să rămân săracă. Toată viaţa mea am să rămân săracă; aşa mi-a spus

mama, înainte de a muri. Şi-am să muncesc… Nu vreau să port rochia asta.

— Mâine îţi cumpăr altă rochie… Iţi aduc şi cărţile tale. Ai să stai aici, la mine. N-am să te dau nimănui, dacă nu vrei j linişteşte-te.

— Am să mă angajez slujnică…

— Bine, bine! Linişteşte-te numai, culcă-te şi dormi! Biata fetiţă izbucni în plâns. Şi treptat-treptat, lacrimile ei se transformară în hohote nestăpânite. Nu ştiam ce să fac. I-am dat apă, i-am udat tâmplele, capul. In cele din urmă, se prăbuşi pe divan complet istovită şi fu cuprinsă din nou de frisoane. Am învelit-o cu ce am avut la îndemână şi într-un târziu a cuprins-o un somn agitat, cu tresăriri şi zvâcnete care-o deşteptau într-una. Deşi în ziua aceea nu umblasem cine ştie ce mult, m-am simţit tare obosit şi am hotărât să mă culc mai devreme. Griji chinuitoare îmi roiau prin cap. Presimţeam că voi avea mult de furcă cu fetiţa asta. Mai abitir însă mă îngrijora Nataşa cu starea ei de acum. În general, mi-aduc aminte şi astăzi, rareori mi se întâmplase să mă aflu într-o dispoziţie atât de apăsătoare ca în seara aceea.

CAPITOLUL IX.

M-am trezit târziu, cam pe la zece dimineaţa. Mă durea capul îngrozitor şi simţeam cum îmi vin mereu ameţeli. Mă uitai spre patul Elenei, era gol. În acelaşi timp, din odăiţa de alături auzii nişte zgomote, ca şi cum cineva ar fi hârşâit cu o mătură pe duşumele. Mă dusei să văd; Elena mătura pe jos, ferindu-şi cu o mână rochiţa de muselină, pe care încă n-o scosese de pe ea din seara aceea memorabilă. Lemnele pregătite pentru sobă erau aranjate frumos în colţ; pe masă – toate puse în ordine, ceainicul strălucea; într-un cuvânt, Elena făcea pe gospodina…

— Ascultă, Eleno, strigai, cine te-a pus, copila mea, să mături pe jos? Eu nu-ţi dau voie, tu eşti bolnavă; ce crezi, ai venit la mine să-mi fii slujnică?

— Dar cine are să măture duşumeaua? Răspunse ea, îndreptându-se de şale şi privindu-mă drept în ochi. Nu mai sunt bolnavă.

— Păi, crezi că eu te-am luat ca să-mi lucrezi? Încep să presupun că te temi ca nu cumva să-ţi reproşez şi eu, ca Bubnova, că stai la mine de pomană. Şi de unde-i fi luat mătura asta prăpădită? Ştiu că n-am avut nici o mătură, adăugai privind-o cu mirare.

— Ea mea… Eu am adus-o aici… Că tot eu îi măturam şi bunicului podelele. O pusesem uite aici, în firida sobei.

M-am întors în odaia mea îngândurat. Păcătuiesc poate, dar nu ştiu de ce aveam sentimentul că ospitalitatea mea o cam apasă şi că fata încearcă să-mi dovedească într-un anumit fel că nu stă la mine degeaba. „Dacă e aşa, mi-am zis, înseamnă că e o fire tare înrăită.” Peste câteva clipe, Elena intră şi se aşează tăcută pe locul ei de pe divan, urmărindu-mi iscoditoare mişcările. Între timp, am pus ceainicul să fiarbă, am pregătit ceaiul, i-am turnat şi ei o ceaşcă şi i-am oferit-o împreuna cu o felie de pâine albă. Primi în tăcere, fără să se împotrivească. Nu mâncase nimic de 24 de ore.

— Uite, ţi-ai murdărit şi rochiţa cea frumoasă cu mătura, îi arătai, observând o dungă murdară pe poala rochiei.

Ea se examina şi deodată, spre nemărginita mea surprindere, puse încetişor ceaşca pe masă, apucă după aceea cu amândouă mânuţele rochiţa de sus, de la gât şi cu o mişcare violentă – hârşt! O sfâşie în două, de sus până jos. Făcând asta, îşi aţinti în ochii mei privirea scânteind de înverşunare. Era mai palidă ca oricând.

— Ce faci. Elena? Strigai eu, convins că am în faţa mea o nebună.

— E o rochie murdară, bolborosi ea aproape înecată de emoţie, murdară… De ce spui că-i frumoasă? Nu vreau s-o port! Îmi strigă sărind de la locul ei. Am s-o fac ferfeniţă. N-am rugat-o să mă îmbrace cu ea. Ea singură s-a apucat, cu

de-a sila, să mă gătească. Am mai sfâşiat eu o rochie ca asta. O sfâşii şi pe asta; da, da, o sfâşii, o sfâşii!…

Şi se năpusti furioasă asupra sărmanei rochiţe. Într-o clipă o făcu bucăţele, coarde şi aţe. După ce-şi vărsă năduful se făcu albă ca varul şi de-abia se mai ţinea pe picioare. Îi urmăream stupefiat clocotul acela de răzbunare. Ea mă înfrunta sfidătoare, ca şi cum aş fi fost şi eu vinovat cu ceva. Pentru mine însă era clar; ştiam de acum înainte ce aveam de făcut.

Hotărâi să-i cumpăr chiar în dimineaţa aceea, fără nici o amânare, o rochiţă nouă. Această făptură sălbăticită, în care ţipa înverşunarea cu fiecare gest, trebuia îmblânzită prin bunătate. Ea privea la lumea toată, ca şi cum niciodată în viaţă nu i-ar fi fost dat să vadă şi oameni de inimă. Dacă nu-i lipsise curajul, cu toată aspra pedeapsă ce avea s-o aştepte, să-şi sfâşie în bucăţi şi mai înainte, o rochie la fel cu asta, apoi cu câtă ură trebuie să fi privit ea rochia asta nouă, care-i amintea îngrozitoarele clipe prin care trecuse.

La târgul de vechituri se putea cumpăra destul de ieftin o rochiţă simplă şi drăguţă. Nenorocirea era că tocmai atunci n-aveam de loc bani. Îmi spusesem însă din ajun, înainte de a aţipi, să mă reped de cu zori până într-un loc unde aveam speranţa să capăt ceva bani şi locul acela era tocmai în direcţia târgului de vechituri. Îmi luai deci pălăria. Elena mă urmărea cu o privire iscoditoare.

— Iar ai să mă încui aici? Mi se adresă ea, când pusei mâna pe cheie să încui uşa după mine, aşa cum procedasem în ultimele două zile.

— Drăguţa mea, rostii eu apropiindu-mă de dânsa, nu te supăra pentru asta. Eu te încui, ca să nu vină cineva în lipse mea. Cum eşti tu bolnavă, te poţi speria. Şi-apoi, mai ştii cine poate pica? Te pomeneşti că îi trăsneşte Bubnovei prin cap să te caute pe aici.

Despre Bubnova îi spusesem înadins. De fapt, o încuiam pentru că n-aveam încredere într-însa. Mi se părea că i-ar putea veni în gând să plece de la mine. De aceea mă hotărî-

sem să procedez deocamdată mai prudent. Elena tăcu, iar eu încuiai uşa şi de data aceasta.

Cunoşteam un editor care se apucase de vreo trei ani să publice un uvragiu în mai multe volume. Mi se întâmplase de mai multe ori să găsesc la el câte ceva de lucru, când aveam neapărată nevoie de bani. Plătea corect. M-am dus la dânsul şi, obligându-mă să mă întorc peste o săptămână cu un articol înjghebat din material de compilaţie, am primit drept avans douăzeci şi cinci de ruble. Speram în schimb să recuperez timpul, lucrând mai intens la romanul meu. Aşa procedam de câte ori ajungeam la ananghie.

Cu banii primiţi m-am dus la târgul de vechituri. Acolo am dat de o băbuţă cunoscută, care vindea fel de fel de articole de îmbrăcăminte. I-am spus cam ce vârstă şi statură are Elena, iar bătrânica mi-a ales o rochiţă de stambă în culori deschise, aproape nouă, spălată o singură dată, la un preţ foarte convenabil. I-am cumpărat şi un fular. Iar în timp ce achitam, m-am gândit că trebuia să-i fi luat şi un paltonaş sau o jacheţică ori altceva în genul ăsta. „Vremea era rece şi fetiţa n-avea de loc ce îmbrăca. Am amânat însă cumpărătura asta pentru altă dată. Prea era mândră şi susceptibilă. Numai Dumnezeu ştie cum avea să primească şi rochiţa ce i-o luasem, deşi am căutat anume să-i aleg ceva simplu de tot. Totuşi, nu m-am putut opri să nu-i cumpăr şi două perechi de ciorapi de bumbac, pe lângă o pereche de lână. Ciorapii, puteam s-o conving să-i primească pe motiv că e bolnavă şi că odaia mea e friguroasă. Îi trebuia şi ceva rufărie, dar toate astea le-am amânat pentru mai târziu, când aveam să ne împrietenim mai bine. În schimb, am târguit nişte perdeluţe vechi pentru pat, lucru care, credeam eu, are s-o bucure pe Elena.

M-am întors cu toate lucrurile astea în braţe, cam pe la amiază. Uşa de la intrarea mea se deschidea aproape fără zgomot, de aceea Elena nici nu mă auzi intrând. Am surprins-o lângă masa mea de lucru, răsfoindu-mi cărţile şi hârtiile. Auzindu-mi însă paşii, ea închise repede cartea pe

care tocmai o citea şi se depărta de masă, roşind până la urechi. Mi-am aruncat ochii să văd anume ce carte citea; era primul meu roman, publicat într-un volumaş separat şi purtând pe prima pagină numele meu.

— În lipsa dumitale a bătut cineva la uşă, mi-aruncă ea pe un ton care voia parcă să mă zgândăre; cu alte cuvinte: ai văzut, adică, dacă te-ai apucat să încui uşa?

— Să fi fost cumva doctorul? Nu l-ai strigat?

— Nu…

N-am mai spus nimic, am desfăcut legăturica şi am scos rochiţa cumpărată.

— Uite, dragă Elena, începui eu apropiindu-mă de dânsa. În zdrenţele astea care-s pe tine acum nu mai poţi umbla. Aşa că m-am gândit să-ţi cumpăr o rochiţă simplă, ieftină de tot, de toate zilele; să nu-ţi faci din asta sânge rău sau vreo închipuire, că nu costă decât o rublă şi douăzeci de copeici. S-o porţi sănătoasă!

Şi am pus rochia lângă dânsa. Ea se aprinse la faţă şi mă privi un timp cu ochii larg deschişi.

Se vedea că e tare mirată şi avui totodată impresia că-i era nespus de ruşine. Ceva gingaş şi cald licări însă între genele ei. Văzând-o că tace, m-am întors la masă. Gestul meu se vede că o uimise. Dar cu un efort grozav se stăpâni şi rămase aşa, cu ochii plecaţi.

Capul mă durea şi parcă tot mai mult se învârtea odaia cu mine. Aerul curat nu-mi folosise la nimic. Şi era şi timpul să mă duc la Nataşa. Neliniştea mea în privinţa ei crescuse. Deodată însă mi se păru că Elena mă strigă. Mă întorsei.

— Când pleci, poţi să nu mai încui, îmi vorbi ea ferindu-şi privirile şi răsucind pe degete franjurile cuverturii de pe divan, de parcă ar fi fost cine ştie ce preocupată de această treabă. N-am să plec nicăieri de la dumneata.

— Bine, Elena, sunt de acord. Dar dacă vine cineva străin, ce te faci? Poate veni cine ştie cine!

— Atunci lasă-mi mie cheia şi mă încui eu pe dinăuntru. Dacă bate cineva la uşă, spun că nu eşti acasă. Şi mă privi

şireată, ca şi cum ar fi vrut să adauge: „Poftim, ai văzut ce simplu e!”

— Cine-ţi spală rufele? Mă întrebă apoi, deodată, mai înainte de a fi apucat să-i răspund ceva.

— E o femeie aici în casă care-mi spală.

— Ştiu şi eu să spăl rufe. Dar mâncarea de ieri de unde ai luat-o?

— De la birt.

— Mă pricep şi eu la gătit. Am să-ţi fac eu mâncare.

— Lasă, Elena! Ce mâncare ştii tu să faci? Lasă, drăguţă, nu-i nevoie de asta…

Ea tăcu şi-şi plecă fruntea. Se vede treaba că vorbele mele o întristaseră. Se scurseră aşa cam vreo zece minute în tăcere.

— Supă, izbucni ea deodată, fără să ridice capul.

— Cum supă? Care supă? Întrebai eu mirat.

— Ştiu să gătesc supă. Când mama era bolnavă, i-am pregătit supă. Mă duceam şi la piaţă.

— Ei vezi, Elena, vezi cât eşti de mândră? Spusei eu venind lângă ea şi aşezându-mă alături, pe divan. Eu mă port cu tine aşa cum mă îndeamnă inima. Acum eşti singură, fără rude şi căzută în nenorocire. Aş vrea să te ajut. Tot aşa m-ai ajuta şi tu, dacă mi s-ar întâmpla o nenorocire. Tu însă nu vrei să judeci la fel şi uite, de aceea îţi vine greu să primeşti de la mine chiar şi cel mai mic şi mai simplu dar. Ţii morţiş să-mi plăteşti pe loc sau să-mi lucrezi în vreun fel, pentru tot ce fac eu pentru tine, de parcă aş fi Bubnova, care-ţi scotea ochii că-i mănânci pâinea de pomană. Dacă-i aşa cum spun, e mai mare ruşinea, Elena.

Tăcea. Buzele-i tremurau. Părea că vrea să-mi răspundă ceva, dar se stăpânea şi continua să tacă. Mă ridicai să plec la Nataşa. Îi lăsai de data aceasta cheia, rugând-o ca, dacă bate cineva la uşă, să întrebe cine e. Eram convins că Nataşei i se întâmplase ceva foarte neplăcut şi că

deocamdată ea-mi ascundea adevărul, aşa cum a mai făcut şi în alte daţi. În orice caz, eram hotărât să trec pe la dânsa măcar pentru un minut, fără să risc a o indispune cu insistenţa mea.

Exact aşa s-a şi întâmpla t. Nataşa mă întâmpină iarăşi cu o privire nemulţumită, aspră. Poate că ar fi trebuit să mă retrag imediat, dar simţeam că nu mă mai ţin picioarele.

— Am trecut pe la tine doar pentru o clipă, Nataşa, începui nesigur, să mă sfătuieşti şi tu ce pot face cu mica mea protejată. Şi mă grăbii iarăşi să-i spun totul despre Elena. Nataşa mă asculta în tăcere.

— Nu ştiu ce sfat aş putea să-ţi dau, Vanea, îmi răspunse în cele din urmă. Pe cât se pare, e o fiinţă cam ciudată.

Poate că a fost grozav de obidită şi speriată până acum. Las-o deocamdată să-şi revină şi să se facă bine. Ai de gând s-o duci la ai noştri?

— Ea îmi spune mereu că nu vrea să plece nicăieri, de la mine. Şi-apoi, ce să mai zic şi eu, mă întreb cum au s-o primească acolo; încât, vezi, nici nu mai ştiu ce să fac. Ei, dar cu tine, draga mea, ce mai e? Ieri, când te-am văzut, mi s-a părut că nu prea te simţi bine! O întrebai sfios.

— Da… Şi azi mă mai doare capul, îmi răspunse ea cam distrată. Pe ai mei i-ai văzut?

— Nu, mâine mă abat pe acolo. Că doar mâine-i sâmbătă…

— Şi ce-i dacă e sâmbătă?

— Păi nu era vorba ca mâine seară să vină prinţul?

— Ei şi ce? N-am uitat.

— Bineînţeles, ziceam numai aşa…

Nataşa se opri în faţa mea şi mă fixă îndelung drept în ochi; privirea ei exprima o hotărâre îndârjită, ceva febril şi disperat.

— Te-aş ruga ceva, Vanea, îmi spuse ea. Fii bun şi lasă-mă singură, simt nevoia să rămân singură…

Mă ridicai de pe fotoliu, uitându-mă la ea cu o mirare nesfârşită.

— Nataşa, draga mea! Spune-mi, ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat? Am strigat, cuprins de teamă.

— Nu s-a întâmplat nimic! Mâine, mâine ai să afli totul; acum însă vreau să fiu singură. Auzi, Vanea? Pleacă, uite, chiar acum. Altfel îmi vine greu, nespus de greu să te privesc!

— Dar spune-mi cel puţin…

— Nu. Mâine vei afla totul, mâine! O, Doamne! Dar de ce nu pleci odată?

Am ieşit. Eram atât de uluit, încât nu-mi dădeam seama ce se întâmplă cu mine. Mavra veni repede din urmă, ca să mă ajungă înainte de a ieşi din antreu.

— Ce, e supărată? Mă întrebă ea. Eu barem nici nu îndrăznesc să mă mai arăt prin cameră.

— Dar ce s-a întâmplat cu ea?

— Ce să se întâmple? Al nostru, iaca, de trei zile încheiate n-a mai dat pe la noi.

— Cum, de trei zile? Întrebai uluit. Păi a fost doar ieri, mi-a spus chiar ea că de dimineaţă Alioşa a fost şi că voia să vină seara iar…

— Care seară?! N-a fost nici de diiriineaţă! Dacă-ţi spun eu: de trei zile n-a mai călcat pe aici… Cum? Ţi-a spus ea ieri că a fost de dimineaţă pe aici?

— Sigur că da, aşa mi-a spus.

— Ei, asta-i bună! Făcu Mavra încurcată; tare a mai durut-o pesemne, de vreme ce se ascunde şi în faţa matale… Halal om, ce să zic!

— Dar ce-o fi însemnând toate astea? Strigai eu.

— Uite, asta înseamnă, că nici nu ştiu cum s-o mai scot la capăt cu ea, continuă Mavra, desfăcându-şi braţele a neputinţă: Ieri mă trimisese la dânsul, dar de două ori m-a întors din drum. Iar azi nici nu vrea să mai stea de vorbă cu mine. Ce-ar fi să încerci dumneata să-l vezi şi să-i vorbeşti. Eu nici nu îndrăznesc s-o mai las singură.

Tulburat la culme, mă repezii pe scară în jos.

— Diseară mai vii pe la noi? Încercă, de sus, Mavra să afle.

— O să văd, răspunsei, continuând să cobor. Poate c-o să trec numai pe la tine, să te întreb ce mai e nou? Asta, dacă oi mai trăi până diseară…

Pentru că simţeam chiar în acea clipă un fel de lovitură drept în plinul inimii.

CAPITOLUL.

Am plecat de-a dreptul la Alioşa. Locuia la tatăl său, pe Mălăia Morskaia. Prinţul, deşi stătea singur, ocupa o locuinţă încăpătoare, în care îi rezervase lui Alioşa două camere minunate. Până atunci, nu mi se întâmplase să trec decât o singură dată pe la el. În schimb, el venea pe la mine mai des, mai ales la început, când de-abia se înfiripa legătura lui cu Nataşa.

Alioşa nu era acasă. Intrai în camera lui şi-i lăsai aceste rânduri:

Î77 „Alioşa, am impresia că ai înnebunit. După cum ştii, marţi seara tatăl dumitale a rugat-o pe Nataşa să vă facă onoarea de a accepta să-ţi fie soţie. Iar dumneata, după câte mi-a fost dat mie să înţeleg, erai fericit. Faţă de toate acestea, cred că ai să fii de acord că purtarea dumitale ulterioară pare destul de ciudată. Iţi dai seama ce faci cu Nataşa? În orice caz, biletul meu îţi va aduce aminte că o astfel de purtare faţă de viitoarea dumitale soţie este extrem de nedemnă şi de nesocotită. Ştiu foarte bine că nu am nici un drept să-ţi fac morală, dar în cazul de faţă puţin îmi pasă de asta.

P. S. Nataşa nu ştie nimic despre această scrisoare şi nu de la ea am aflat despre purtarea dumitale.”

Am vârât bileţelul într-un plic şi i l-am lăsat pe masă. Feciorul mi-a spus însă că Alexei Petrovici nu venea mai de loc pe acasă şi că se va întoarce, probabil, abia către ziuă.

De-abia m-am putut târî până acasă. Capul îmi vâjâia, nu mă mai puteam ţine pe picioare. Am găsit uşa camerei mele deschisă. Venise Nikolai Sergheici Ihmenev şi mă aştepta. În clipa când am intrat, l-am găsit stând tăcut lângă masă şi ui-tându-se nedumerit la Elena, care, nu mai puţin mirată, îl

qerceta în tăcere pe acest oaspete neaşteptat. „îmi închipui, gândii eu, cât de ciudată i s-o fi părut ea.”

— Te aştept de aproape un ceas, frăţioare, şi, crede-mă, nu mi-aş fi închipuit de loc… să te găsesc astfel, urmă el rotindu-şi privirea de jur împrejur prin cameră şi făcându-mi discret cu ochiul spre Elena. Ochii lui exprimau uimire. Ob-servându-l mai atent, băgai de seamă că e trist şi îngrijorat. Avea faţa mult mai trasă ca de obicei.

— Stai jos, spuse el preocupat. Trebuie să-ţi vorbesc într-o chestiune care nu suferă amânare; dar ce-i cu tine? Arăţi foarte prost.

— Nu prea mă simt bine. Încă de dimineaţă îmi vâjâie capul.

— Ia, bagă de seamă, nu te neglija. Eşti răcit, poate?

— Nu… Cred că e mai degrabă o criză nervoasă. Mi s-a mai întâmplat… Dar dumneata cum te simţi?

— Nimic de zis, bine! M-am înfierbântat fiindcă mă frământă o chestiune… Ia şezi.

Am tras un scaun şi m-am aşezat în faţa lui, lângă masă. Bătrânul se aplecă spre mine şi începu aproape în şoaptă.

— Vezi, nu te uita la ea, fă-te că vorbim cu totul despre altceva. Ce-i, măi Vanea, cu fetica asta la tine?

— Am să-ţi explic pe urmă, Nikolai Sergheici. E o copilă nenorocită, orfană de părinţi, nepoata bătrânului aceluia, Smith, care a locuit aici şi despre care ţi-am spus eu că a murit plecând de la cafenea.

— A, va să zică avea şi o nepoată! Ei, ce să zic, frăţioare, e tare ciudată! Uită-te numai ce căutătură are! Drept să-ţi spun, dacă mai întârziai vreo cinci minute, n-aş mai fi răbdat să zăbovesc aici. I-a trebuit mult până s-a lăsat convinsă să-mi deschidă şi uite, până acuma n-a scos o vorbă; te sperie, nu altceva, parcă nici n-ar semăna a fiinţă omenească. Dar cum de-a ajuns aici? A, înţeleg: a venit la bunicul său, fără să ştie că el între timp murise.

— Da. A fost tare nefericită. Bătrânul, înainte de a închide ochii, mi-a vorbit despre dânsa.

— Aşa L Va să zică, nepoţica îi seamănă bunelului… Dar las-că-mi povesteşti totul mai pe urmă. Poate că am putea s-o ajutăm cu ceva, dacă e într-adevăr atât de nenorocită… Acum însă, nu-i cumva chip să-i spunem să plece în altă parte, că aş vrea să discut cu tine unele chestiuni între patru ochi.

— Păi, unde să se ducă? N-are unde. Locuieşte aici, la mine.

I-am explicat bătrânului Ihmenev cum şi ce-am putut în grabă, subliniind că putem vorbi şi faţă de dânsa, pentru că ea e încă un copil.

— Ei, da… Sigur că-i un copil. Numai că să ştii, frăţioare, că m-ai uluit pur şi simplu. Stă aici, cu tine, Dumnezeule?!

Şi bătrânul o mai privi mirat încă o dată. Elena, simţind că vorbim despre dânsa, şedea tăcută, cu capul plecat şi răsucea pe degete franjurile cuverturii. Îşi pusese rochiţa cea nouă, care îi venea bine. Părul şi-l pieptănase mai îngrijit decât de obicei, poate tocmai fiindcă avea o rochie nouă. În general, dacă n-ar fi fost privirea ei sălbatică, ar fi putut trece drept o fetiţă tare drăgălaşă.

— Pe scurt, uite ce este, începu bătrânul, mă aduce la tine o chestiune încurcată şi de mare importanţă…

Nikolai Sergheici sta cu privirile în pământ, grav şi gânditor şi cu toată graba ce-l rodea, cu toată dorinţa lui de a fi cât mai scurt şi mai clar, nu ştia cum să înceapă. „Oare ce-o să-mi fie dat să mai aflu acum?” mă întrebam.

— Am venit, Vanea, la tine cu o mare rugăminte. Dar mai întâi… Îmi dau seama acum că trebuie să-ţi explic, ştii unele împrejurări… Nişte împrejurări foarte delicate…

El tuşi, privindu-mă pe furiş; mă privi şi se roşi; se roşi şi se înfurie pe sine însuşi, pentru atâta lipsă de înde-mănare; se înfurie, şi, în sfârşit, se hotărî:

— Ei, da ce mai e nevoie de explicaţii! Cred că ai să mă înţelegi. Pur şi simplu, vreau să-l provoc pe prinţ la duel, asta e! Iar pe tine te rog să aranjezi chestiunea în amănunt şi să-mi fii martor.

M-am tras înapoi uluit, rezemându-mă de speteaza scaunului şi privindu-l aproape năuc.

— Hm, ce te uiţi aşa la mine? N-ai grijă, n-am înnebunit încă!

— Dar, dă-mi voie, Nikolai Sergheici! Pe ce motiv, cu ce scop? Şi, la urma urmei, cum se poate aşa ceva…?

— Motiv! Scop! Strigă bătrânul, asta-i bună, poftim!

— Bine, bine, ştiu ce-o să-mi spui; dar la ce-ar ajuta gestul dumitale? Ce rost ar avea un asemenea duel? Mărturisesc, nu înţeleg nimic.

— Mi-am închipuit eu că n-ai să înţelegi nimic. Ascultă: procesul nostru s-a terminat (adică se va termina zilele astea; au mai rămas doar ceva formalităţi de îndeplinit); sunt condamnat. Trebuie să plătesc vreo zece mii de ruble; aşa s-a hotărât. Banii ăştia grevează asupra Ihmenevkăi. Prin urmare, omul acesta mârşav este asigurat de plata banilor, iar eu, pu-nându-i la dispoziţie Ihmenevka, înseamnă că m-am achitat, redevin un om liber. Ei, uite, o dată ajuns aici, am dreptul să înalţ capul. Cu alte cuvinte: aşa şi aşa, onorate prinţ, dumneata m-ai jignit timp de doi ani, mi-ai terfelit numele, ai călcat în picioare onoarea familiei mele, iar eu am fost silit să le rabd pe toate! Atunci n-am avut cum să te provoc la duel. Mi-ai fi spus-o drept în faţă: „A, om viclean ce eşti, vrei să mă omori, ca să nu-mi mai plăteşti banii pe care ştii dinainte că o să trebuiască mai devreme sau mai târziu să mi-i plăteşti! Ei, uite că nu merge chiar aşa; să vedem mai întâi ce hotărăşte judecata şi pe urmă, dacă vrei, provoacă-mă.” Acum însă, onorate prinţ, procesul s-a isprăvit, dumneata eşti asigurat, nu mai există, prin urmare, nici o piedică, aşa că binevoieşte să accepţi provocarea şi poftim… la în-tâlnire afară din oraş… Asta-i. Ori crezi că eu nu am dreptul să mă răzbun, în sfârşit, pentru toate câte le-am îndurat?

Ochii îi scânteiau. L-am privit mult timp în tăcere. Încercam să-i pătrund ascunzişul gândurilor.

— Nikolai Sergheici, îi răspunsei în cele din urmă, hotărât să rostesc cuvântul-cheie, fără de care n-ar fi fost chip să ne înţelegem. Poţi să fii cu desăvârşire sincer faţă de mine?

— Pot! Răspunse el ferm.

— Atunci, spune-mi drept: vrei să-l provoci la duel numai din răzbunare, sau mai urmăreşti şi alt scop?

— Vanea, răspunse el, ştii foarte bine că n-aş îngădui nimănui să atingă în discuţiile cu mine unele chestiuni delicate; dar de data aceasta fac o excepţie, pentru că tu, cu mintea ta ageră, ai ghicit îndată ceea ce nu poate fi ocolit: Da, mai urmăresc şi alt scop. Şi anume: vreau să-mi salvez fiica pierdută şi s-o abat de pe drumul primejdios pe care este târâtă acum, după ultimele întâmplări.

— Cum vei putea s-o salvezi prin acest duel?

— Împiedicând tot ce se pune acum la cale. Ascultă-mă, să nu crezi că în mine vorbeşte acum ceea ce se cheamă duioşie părintească ori alte asemenea slăbiciuni. Toate astea sunt fleacuri! Nimeni n-are să afle vreodată ce se petrece în adân-cul inimii mele. N-ai s-o ştii nici tu. Fiică-mea m-a părăsit, a plecat din casa mea cu amantul ei şi eu mi-am smuls-o din inimă pentru totdeauna, de atunci, din seara aceea, ţii tu minte. Dacă m-ai văzut atunci plângând în hohote, deasupra portretului ei, apoi să nu-ţi închipui că sunt gata s-o iert. Nu, nici atunci n-aş fi iertat-o. Am plâns în clipa aceea fericirea pierdută, visul meu spulberat, dar nu pe ea, aşa cum o ştiu acum. Poate că mai plâng încă şi azi, da, plâng adeseori, nu mi-e ruşine s-o mărturisesc, după cum nu mi-e ruşine să spun că mi-am iubit înainte vreme copilul mai presus de orice pe lume. Toate astea s-ar părea că sunt în contrazicere cu gestul meu de acum şi te vei simţi ispitit să mă întrebi: dacă e aşa, dacă nu-ţi pasă de soarta aceleia pe care n-o mai consideri fiica dumitale, atunci de ce te amesteci în tot ce se pune la cale acolo? Răspund: în primul rând, pentru că nu vreau să îngădui unui om perfid şi josnic să triumfe deplin; în al doilea rând, din cel mai simplu sentiment de omenie. Chiar dacă ea nu mai este fiica

mea, este totuşi o fiinţă slabă, neajutorată şi înşelată, pe care oamenii răi o amăgesc din ce în ce mai mult, ca s-o ducă la pierzanie. N-am posibilitatea să intervin în această chestiune direct, dar indirect, pe calea duelului, o pot face. Dacă voi fi omorât sau rănit, va fi oare posibil ca ea să treacă peste această oprelişte sau poate chiar peste cadavrul meu şi să meargă la cununie cu fiul ucigaşului meu, aidoma fiicei împăratului (ţi-aduci aminte, am avut noi o cărticică, după care învăţai tu să citeşti, despre o fiică de împărat care a trecut în carul nupţial peste trupul neînsufleţit al tatălui ei)? Şi afară de toate acestea, dacă vom ajunge la duel, apoi prinţilor noştri cred că n-o să le mai ardă de cununie. Într-un cuvânt, sunt împotriva acestei căsătorii şi voi face tot ce-mi stă în puteri ca ea să nu aibă loc. M-ai înţeles acum?

— Nu. Pentru că, dacă îi doreşti Nataşei binele, atunci cum de te împotriveşti căsătoriei ei, cum se poate adică să nu doreşti tocmai ceea ce ar putea să-i redea bunul renume? Căci viaţa ei abia începe, ea mai are mult de trăit şi are nevoie de această reabilitare.

— Puţin îmi pasă, Vanea, de părerea lumii selecte; tot aşa nu trebuie să-i pese nici ei! Ea trebuie să-şi dea seama că ruşinea cea mare pentru dânsa va fi tocmai căsătoria asta, legătura cu aceşti nemernici, cu lumea lor ticăloasă. IMţândrie, da, dar plină dejableje- iată răspunsul ei cel maTdemn7 pe care ar trebui să-l dea acestei lumi netrebnice. Atunci poate că şi eu m-aş învoi să-i întind mâna şi să vedem cine o să mai cuteze, pe urmă, să-mi calomnieze copilul!

Acest idealism disperat m-a uimit. Dar mi-am dat îndată seama că bătrânul îşi ieşise cu totul din fire şi era pornit la culme.

— Ceea ce pretinzi acum îmi pare prea ideal, răspunsei şi deci prea crud. Dumneata, Nikolai Sergheici, îi ceri Nataşei atâta forţă şi hotărâre, câtă nu i-ai dat poate din leagăn. Consimţind la această căsătorie, crezi că o face numai

pentru că ar vrea să devină prinţesă? Vezi bine că nu, ci pentru că îl iubeşte pe Alioşa; e dragoste la mijloc, e pasiune; o fatalitate. Dumneata îi mai pretinzi să se pătrundă de dispreţ faţă de părerea lumii selecte, în timp ce dumneata însuţi te ploconeşti înaintea aceleiaşi păreri. Prinţul te-a jignit, exprimându-şi în mod public bănuiala care-ţi atribuia josnica intenţie de a te înrudi prin înşelăciune cu familia lui; şi atunci, care-i raţionamentul dumitale: dacă ea respinge acum cererea lor în căsătorie, acum, după ce această cerere a fost făcută formal de însuşi prinţul, refuzul ei va însemna, desigur, cea mai deplină şi categorică dezminţire a afirmaţiei calomnioase anterioare. Iată ce urmăreşti dumneata, fără să-ţi dai seama că prin aceasta te ploconeşti în faţa părerii aceluiaşi prinţ, urmărind a-l sili să-şi recunoască greşeala. Pentru satisfacţia dumitale personală, pentru a-l face de râs şi a te vedea răzbunat, eşti gata să sacrifici fericirea propriului dumitale copil. Cum se poate numi o asemenea atitudine altfel decât egoism curat?

Bătrânul rămase posomorât şi încruntat şi mult timp nu scoase o vorbă.

— Eşti nedrept cu mine, Vanea, spuse într-un târziu şi o-lacrimă îi străluci pe gene; îţi jur că eşti nedrept, dar să lăsăm asta! Nu mă simt în stare să-ţi dezvălui inima mea, continuă el ridicându-se şi luându-şi pălăria; am să-ţi spun totuşi un lucru: mi-ai vorbit chiar acum despre fericirea fiicei mele. În mod categoric, eu nu cred în această fericire, fără să mai adaug că, chiar şi fără intervenţia mea, această căsătorie tot nu se va face.

— Cum adică? De ce spui asta? Ştii poate ceva în această privinţă? Strigai surprins.

— Nu, de ştiut, nu ştiu nimic deosebit. Dar sunt convins că vulpoiul acela blestemat nu s-ar fi putut hotărî în mod sincer la aşa ceva. Toate astea-s numai amăgiri, tertipuri şi uneltiri de-ale lui. Sunt convins de ceea ce ţi-am spus şi ai să-ţi aduci aminte de vorba mea, căci aşa se va întâmpla

cum îţi spun. În al doilea rând, căsătoria aceasta, chiar dacă ar avea loc, adică în cazul că ticălosul acela ar urmări aici cine ştie ce interes ascuns, nebănuit de nimeni, care l-ar face s-o considere convenabilă, deşi eu unul nu-mi pot imagina ce fel de interes ar fi acesta; dar şi de-ar avea loc, ziceam, judecă şi tu, apleacă-ţi şi tu puţin urechea la propria ta inimă şi spune-mi: oare tot mai crezi că Nataşa ar putea fi fericită într-o astfel de căsătorie? Aluzii ofensatoare, umilinţe, soţia unui băieţandru care şi acuma se simte prea împovărat de această dragoste, darămite când s-o însura! Curând va începe să n-o mai respecte, s-o jignească, s-o umilească; în acelaşi timp, pasiunea ei va creşte pe măsură ce a lui va scădea; vor veni gelozia, suferinţele, iadul, divorţul, poate chiar şi crima… Nu, nu, Vanea dragă! Dacă voi toţi puneţi aşa ceva la cale, iar tu cauţi chiar să-i ajuţi, apoi ţine minte ce-ţi prezic eu: că vei avea de dat socoteală în faţa lui Dumnezeu, dar va fi prea târziu! Adio! L-am oprit.

— Ascultă-mă, Nikolai Sergheici, aş zice să mai aşteptăm puţin. Fii convins că nu o singură pereche de ochi urmăreşte această chestiune, care poate că se va rezolva în chipul cel mai favorabil, de la sine, fără nici o intervenţie forţată şi artificială, ca de pildă acest duel. Timpul rezolvă cel mai bine încurcăturile omeneşti! Şi, la urma urmei, dă-mi voie să-ţi spun că tot proiectul dumitale ar fi irealizabil. Cum ţi-ai putut închipui măcar o singură clipă că Valkovski va accepta provocarea dumitale?

— Să n-accepte? Dar ce-i cu tine, măi băiete, vino-ţi în fire!

— Ţi-o jur că n-are să primească şi, crede-mă, va găsi pentru asta un motiv plauzibil; ba o va face cu un aer atât de grav şi impunător, încât de-abia atunci vei rămâne cu adevărat de râsul lumii…

— Ia stai, frate, cum se poate! Cu asta chiar că m-ai omorât! Cum adică, să nu-mi primească provocarea? Nu, Vanea, tu faci din toate astea un fel de poezie; chiar aşa: tu faci poezie. Adică de ce-ar fi, după tine, inacceptabil pentru

prinţ să se bată cu mine în duel? Nu-i sunt cu nimic mai prejos. Sunt un om bătrân, un tată ofensat; tu, la rândul tău, un scriitor rus, deci tot o persoană onorabilă, care poţi fi cu cinste martor şi… Şi… Eu nu te mai înţeleg, în definitiv, ce-ai mai vrea…

— O să vedem. El o să găsească cine ştie ce pretexte, încât dumneata cel dintâi vei fi de acord că în nici un caz nu-ţi este permis a te bate cu el.

— Hmm… Bine, dragul meu, bine, las-să fie cum spui tu! Am să mai aştept o vreme, să vedem ce are să hotărască şi timpul. Un lucru te rog însă, dragul meu, dă-mi cuvântul tău de onoare că nici acolo, nici Annei Andreevna, n-ai să-i spui nimic despre ceea ce am vorbit noi astăzi.

— Îţi dau cuvântul meu de onoare.

— Şi încă ceva, Vanea, te rog să nu mai aduci niciodată vorba despre ceea ce am discutat.

— Iţi făgăduiesc.

— Şi, în sfârşit, încă o rugăminte; ştiu eu bine, dragul meu, că te plictiseşti poate când vii pe la noi, dar te rog totuşi, vino mai des, numai dacă poţi, bineînţeles. Biata mea Anna Andreevna ţine aşa de mult la tine şi-i e tare urât, când lipseşti cu zilele… Mă înţelegi, Vanea?

Şi spunând asta, el îmi strânse cu putere mâna. I-am făgăduit din toată inima.

— Ei şi acum, Vanea, o ultimă chestiune delicată. Tu ai bani?

— Bani! Repetai mirat.

— Da (şi bătrânul roşind îşi plecă ochii); că mă uit, măi frate, la locuinţa asta a ta… Cum stai, adică… Şi când mă gândesc că poate să ai şi cine ştie ce alte cheltuieli mai urgente (mai ales acum s-ar putea ivi mai multe), te rog, fră-ţioare, să iei, uite, deocamdată, de la mine o sută cincizeci de ruble…

— O sută cincizeci de ruble! Şi încă deocamdată, când ştiut este că ai pierdut procesul?

— Tu, Vanea, văd că nu vrei să mă pricepi de loc! Poate că va fi nevoie urgentă, omule, te rog să înţelegi. În unele cazuri, banii ajută omului să-şi păstreze o poziţie independentă a lui, să ia hotărâri libere. Poate că n-ai nevoie chiar acum de ei, dar dacă o să ai nevoie într-un viitor apropiat? În „orice caz, eu ţi-i las aici. E tot ce am putut aduce. Dacă nu-ţi vor face trebuinţă, mi-i dai înapoi. Iar acum, rămâi cu bine! Dumnezeule, da ce palid eşti! Tu eşti bolnav, măi băiete…

Nu m-am mai opus şi am primit banii. Era limpede de tot cu ce scop mi-i lăsa.

— De-abia mă pot ţine pe picioare, îi răspunsei.

— Vezi, nu te neglija, Vanea, flăcăule. Nu te neglija! Să nu te mai duci azi nicăieri. Am să-i spun eu Annei Andreevna în ce hal te-am găsit. N-ar fi nimerit, cumva, să chemi un doctor? Mâine trec să te văd; în orice caz, voi căuta neapărat să vin, dacă oi mai fi în stare să-mi târâi picioarele. Acum însă ar fi bine să te culci, dragul meu… Aşa, rămâi cu bine. Rămâi cu bine, fetiţo; uite, că a întors capul! Ascultă, dragă Vanea! Ţine, ia şi aceste cinci ruble pentru ea. De altfel, să nu-i spui că ţi le-am dat eu, cheltuieşte-le pentru dânsa; vezi şi tu, poate că are nevoie de papucei sau de ceva lenjerie… În sfârşit, câte nu-i trebuiesc! Adio, dragul meu…

L-am condus până jos. Voiam sări rog pe portar să-mi aducă ceva de mâncare de la vreun birt. Elena nu mâncase încă nimic în ziua aceea…

CAPITOLUL XI.

De-abia ajunsei sus, la mine şi simţii deodată că începe să-mi vâjâie şi să mi se învârtă capul, apoi mă prăbuşii în mijlocul camerei. Mi-amintesc doar atât că am auzit strigătul Elenei, care plesni din palme şi se repezi să mă susţină cu braţele ei slăbuţe. A fost ultima frântură din imaginea pe care am mai putut s-o reţin…

Când mi-am revenit, eram culcat. Elena mi-a povestit mai târziu că împreună cu portarul, care tocmai atunci îmi

adusese prânzul, se căzniseră să mă culce pe divan. De două-trei ori am deschis ochii pentru câteva momente şi de fiecare dată am văzut aplecată asupră-mi faţa îngrijorată şi compătimitoare a Elenei. Dar toate acestea îmi jucau înaintea ochilor ca în vis, ca prin ceaţă, iar chipul drag al sărmanei fetiţe mijea printre genele mele ca o nălucire, ca desprinsă dintr-un tablou; ea îmi dădea de băut, îmi îndrepta perna sau şedea înaintea mea tristă, speriată, mângâindu-mi părul cu degetele-i firave. Mi-aduc aminte că o dată i-am simţit chiar sărutul sfios pe obraz. Când mi-am revenit pentru o clipă în simţiri, am putut întrezări la lumina luminării care ardea alături, pe măsuţa trasă lângă divan, că Elena îşi înfundase faţa în perna mea şi dormea un somn agitat, cu buzele palide întredeschise, sprijinindu-şi în palmă obrăjo-rul fierbinte. Mi-am revenit pe deplin abia spre ziuă. Luminarea arsese până la capăt; o rază purpurie a zorilor sclipea jucăuşă pe un perete. Elena stătea pe un scaun în faţa mesei, cu căpşorul obosit rezemat pe mâna stingă pe care şi-o întinsese pe masă, furată de un somn greu; ţin minte că atunci n-am mai putut să-mi iau mult timp ochii de pe chipul ei de copil adormit cu o expresie de tristeţe gravă, de om mare; avea o frumuseţe stranie, bolnăvicioasă; faţa ei palidă, cu gene lungi, ce-i adumbreau obrajii traşi, se desprindea din cadrul părului ei negru ca abanosul, legat într-o cosiţă ce-i alunecase acum neglijent într-o parte. Cealaltă mină sta întinsă pe perna mea. I-am sărutat încet, ca să n-o trezesc, mânuţa subţirică; continua să doarmă şi numai pe buzele-i palide înflori parcă un zâmbet. Am privit-o aşa îndelung, până când m-a furat un somn liniştit, adânc, regenerator. De data aceasta am dormit până la prânz. Când m-am trezit, eram aproape vindecat. Numai slăbiciunea şi greutatea pe care o simţeam în mădulare îmi mai aminteau de boala din care ieşisem. Asemenea scurte crize nervoase mi se mai întâmplaseră şi altădată; le cunoşteam bine. De obicei, procesul se consuma aproape cu desăvârşire în douăzeci şi patru de ore, ceea ce,

de altfel, nu împiedica boala să se manifeste în acest interval cu o violenţă necruţătoare.

Era pe la amiază. Primul lucru pe care l-am zărit au fost perdeluţele întinse pe o sforicică, în colţ; erau cele cumpărate de mine în ajun. Elena făcuse pe gospodina casei şi îşi despărţise un colţ al ei în cameră. Acum stătea în faţa sobei şi prepara ceaiul. Observând că m-am trezit, îmi zâmbi voioasă şi veni fuga la mine.

— Copila mea dragă, spusei luând-o de mână, toată noaptea ai vegheat la căpătâiul meu. Nici nu-mi închipuiam că eşti atât de bună.

— Dar de unde ştii că am vegheat? Poate că n-am făcut altceva toată noaptea decât să dorm? Întrebă ea privindu-mă blând şi sfios, dar totodată roşind de şiretlicul acesta.

— Mă trezeam din când în când şi vedeam totul. N-ai aţipit decât spre ziuă…

— Vrei să-ţi torn ceai? Mă întrerupse stingherită parcă de această conversaţie, cum se întâmplă de obicei, când li se adresează laude, cu toţi cei care au inima neprihănită şi profund cinstită.

— Toarnă-mi, răspunsei eu. Dar ia spune-mi, tu ai prân-zit ieri?

— N-am prânzit, dar am cinat. A adus portarul ceva. Să ştii că nu ai voie să vorbeşti, trebuie să stai liniştit în pat; încă nu te-ai făcut bine, adăugă ea aducându-mi o ceaşcă de ceai şi aşezându-se pe patul meu.

— Liniştit în pat! De unde! Hai să zicem că până-n amurg rămân aşa, în pat, dar după aceea trebuie să plec. Trebuie, Lenocika, înţelegi, neapărat.

— Ei, asta-i, trebuie! Unde vrei să te duci? Nu cumva la musafirul acela de aseară?

— Nu, la altcineva.

— Ei, uite, atunci e bine că nu te duci la el. Că din cauza lui ţi-a venit rău. Sau poate la fiica lui te-i fi ducând?

— Dar de unde ştii şi ce ştii tu despre fiica lui?

— Aseară am auzit tot ce-aţi vorbit, răspunse ea lăsân-du-şi ochii în pământ.

Faţa i se posomori. Sprâncenele i se uniră.

— E un bătrân rău, o auzii adăugind într-un târziu.

— Ba nu, să ştii că nu-l cunoşti bine. Dimpotrivă, este un om tare bun la suflet.

— Nu-i adevărat, este rău; l-am auzit eu, răspunse dânsa pătimaş.

— Şi, mă rog, ce-ai auzit?

— Nu vrea să-şi ierte fiica…

— Dar o iubeşte. Deşi ea e vinovată, el îi poartă totuşi de grijă şi suferă.

— Atunci, de ce n-o iartă? Şi chiar dacă ar vrea s-o ierte, fata nu trebuie să se mai ducă la el.

— Cum aşa? De ce?

— Pentru că el nu merită ca fata lui să-l iubească, răspunse ea cu foc. Mai bine să plece de la dânsul pentru totdeauna… Şi mai bine să cerşească pe stradă, ca să vadă şi el că fiică-sa a ajuns cerşetoare şi să se chinuiască din pricina asta.

Ochii îi scânteiau, obrăjorii i se aprinseseră. „N-o fi vorbind ea degeaba aşa”, mă gândii.

— La el ai vrut să mă trimiţi să stau? Mă iscodi după o scurtă tăcere.

— Da, Elena.

— Nu, mai bine mă tocmesc slujnică undeva.

— Vai, cât e de urât tot ceea ce spui tu acum, Lenocika. Ce înseamnă toate prostiile astea? La cine vrei să te tocmeşti?

— La oricare ţăran, răspunse ea repezit, îmbufnându-se din ce în ce mai mult. Se vedea că e iute la mânie.

— Păi, ţăranii n-au nevoie, copila mea, de o lucrătoare ca tine, spusei zâmbind.

— Ei, atunci, la vreun boier.

— Şi, cu firea ta, vrei să serveşti la boieri?

— Da.

— Cu firea mea! Cu cât se enerva mai tare cu atât îmi răspundea mai răstit.

— Păi, n-ai să rezişti.

— Ba am să rezist. Ei au să mă certe, iar eu am să tac înadins. Au să mă bată, eu tot am să tac, tot am să tac, las-să mă bată. N-am să plâng, nici în ruptul capului. Tot ei o să crape de necaz că nu vreau să plâng.

— Dar ce-i cu tine, Elena? De unde atâta înrăire şi atâta 1 mândrie la tine? Se vede că ai suferit multN —.

Mă ridicai din pat şi mă dusei la masa de scris. Elena rămase pe divan, uitându-se gânditoare în lungul duşumelei şi răsucind franjurile cuverturii. Continua să tacă. „Te pomeneşti că s-o fi supărat pentru cele ce i-am spus!” reflectai.

Stând în picioare lângă masă, începui să răsfoiesc mecanic volumele alese de cu seară pentru articolul promis şi, încetul cu încetul, mă lăsai prins de lectură. De multe ori mi se în-tâmplă să mă apropii de masă, să deschid o carte, în care caut ceva la repezeală, ca apoi să rămân cu ea în mână, uitând de tot ce se petrece în jur.

— Ce tot scrii acolo? Mă întrebă Elena, zâmbindu-mi cu sfială şi apropiindu-se încet de masă.

— Scriu şi eu, Lenocika, fel de fel de lucruri. Pentru asta capăt bani…

— Jalbe?

— Nu, nu jalbe. I-am explicat, pe cât am putut, că scriu felurite întâmplări despre tot felul de oameni, că din de-alde-astea se alcătuiesc volume, care se cheamă nuvele sau romane. Elena mă asculta cu atenţia încordată.

— Şi este adevărat ceea ce scrii dumneata aici?

— Ba nu, sunt născociri.

— Atunci, de ce scrii lucruri neadevărate?

— Uite, dacă vrei, citeşte cartea asta; te-ai mai uitat o dată prin ea. Cred că ştii să citeşti, aşa e?

— Ştiu.

— Foarte bine: ai să vezi ce scrie acolo. E o carte pe care am scris-o eu.

— Dumneata? Am s-o citesc…

Ar mai fi vrut să-mi spună ceva, dar se vedea că nu îndrăzneşte şi părea tare tulburată. Întrebările ei aveau însă rosturi ascunse, care-mi scăpau deocamdată.

— Şi primeşti mulţi bani pentru astea? Se hotărî să întrebe, în sfârşit.

— Păi, după cum se întâmplă. Uneori mulţi, alteori de loc. Atunci când n-am dispoziţie de lucru… E o treabă grea, Lenocika.

— Va să zică… Dumneata nu eşti un om bogat?

— Nu, nu sunt.

— Atunci, o să lucrez şi eu, ca să te ajut…

Îmi aruncă o privire scurtă, se îmbujora toată, îşi lăsă ochii în pământ şi, făcând doi paşi spre mine, mă cuprinse deodată cu amândouă braţele, lipindu-şi strâns faţa de pieptul meu. O priveam uluit.

— Eu te iubesc… Nu sunt mândră, cum crezi, îngăimă ea. Dumneata ai spus ieri că sunt mândră. Dar nu e adevărat… Nu sunt aşa cum zici… Eu te iubesc. Dumneata eşti singurul om pe lume care mă iubeşte…

O înecară lacrimile. În clipa următoare plângea cu hohote, ca în ajun, în timpul crizei. Apoi, căzând în faţa mea în genunchi, începu să-mi sărute mâinile, picioarele…

— Dumneata mă iubeşti!… Repeta ea, numai dumneata singur dumneata…!

Îmi cuprinsese genunchii cu braţele şi-i strângea convulsiv. Tot ce simţise de atâta vreme răbufnise deodată, într-un elan de nestăpânit. Şi în clipa aceea am înţeles ciudata îndâr-jire a acestei inimi care până atunci se ascunsese sfioasă şi de aceea acum, cu atât mai puternic, cu atât mai de nestăvilit, se cerea manifestată, ajungând în cele din urmă la acea izbucnire tumultoasă, inevitabilă, când întreaga făptură simte nevoia de a se abandona unei imperioase cerinţe de dragoste, de recunoştinţă, de lacrimi şi de mângâieri…

Elena a plâns până când, în cele din urmă, a trecut 3 a o criză de isterie. Cu greu am izbutit să-i desfac mâinile, care

mă înlănţuiseră. Am ridicat-o şi am culcat-o pe divan. A mai suspinat mult timp aşa, cu faţa ascunsă în pernă, ca şi cum i-ar fi fost ruşine să se uite în ochii mei, dar apăsându-mi cât putea de tare, cu mânuţa ei, palma lipită de inimă.

Încetul cu încetul, se potoli, fără însă să-şi ridice capul din pernă. O dată sau de două ori, totuşi, privirea ei lunecă pe faţa mea, cu o blândeţe de negrăit şi cu un sentiment sfios, care însă părea că din nou caută să se retragă în ascunzişuri, în sfârşit, o văzui roşindu-se şi zâmbind.

— Te simţi mai bine? O întrebai. Eşti prea sensibilă, draga mea Lenocika, fetiţa mea bolnavă.

— Nu, să nu-mi spui Lenocika… Şopti ea, continuând să-şi ascundă faţa.

— Să nu-ţi spun Lenocika? Şi cum vrei să-ţi spun?

— Nelli.

— Nelli? Dar de ce neapărat Nelli? Bine, dacă vrei tu aşa, e un nume de altfel foarte drăguţ. Da, de azi înainte am să-ţi spun aşa, dacă ţii neapărat.

— Aşa îmi spunea mămica… Şi nimeni nu rai-a mai spus aşa… Nici” n-aş fi îngăduit altcuiva să-mi spună cum îmi spunea mămica mea… Dar pe dumneata te rog să-mi spui Nelli; aşa vreau eu… Şi am să te iubesc totdeauna, totdeauna…

„O inimă mândră şi iubitoare, gândii eu, dar cât mi-a trebuit ca să merit, în sfârşit, ca tu să vrei să devii pentru mine Nelli.” Acum ştiam bine că inimioara ei îmi va rămâne veşnic devotată.

— Ascultă, Nelli, o întrebai eu de îndată ce se linişti. Uite, mi-ai spus acum că nu te-a iubit nimeni, în afară de mămica ta. Dar bunicul tău nu te-a iubit şi el?

— Nu, el nu…

— Păi, doar ai plâns, totuşi, nu ţi-aduci aminte, atunci, pe scară, când ai aflat de moartea lui?

Nelli rămase o clipă dusă pe gânduri.

— Nu, el nu m-a iubit… Era rău. Şi pe faţa ei se desenă un sentiment dureros.

— Dar ce mai puteai pretinde de la dânsul, Nelli? Se pare că în ultimul timp se scrântise de tot. Aşa a şi murit. Ţi-am povestit doar cum a sfârşit-o.

— Da, însă numai în ultima lună ajunsese să fie aşa. Stătea nemişcat toată ziua şi dacă n-aş fi venit eu pe la dânsul, ar fi încremenit aşa, fără să bea şi fără să mănânce zile în şir. Altădată era însă mult mai bine.

— Când altădată?

— Când mai trăia mămica.

— Va să zică, tu îi aduceai de mâncare?

— Da, îi aduceam şi eu.

— Şi de unde o luai? De la Bubnova?

— Ba nu, n-am luat niciodată nimic de la Bubnova, răspunse ea dârz cu vocea vibrând de emoţie.

— Atunci, de unde o luai, că doar tu n-aveai nimic? Nelli păli şi tăcu un timp: pe urmă se uită lung la mine şi răspunse:

— Mă duceam pe stradă să cerşesc. Când adunam vreo cinci copeici, îi cumpăram pâine şi tabac.

— Şi el îţi dădea voie să faci asta? Nelli! Nelli!

— La început, m-am dus singură, fără să ştie el. După ce a aflat însă, mă trimitea chiar el la cerşit. Mă opream la capătul podului şi cerşeam de la trecători, iar el se plimba prin apropiere şi aştepta; când băga de seamă că mi se dădea ceva, se repezea la mine şi-mi smulgea din mână banii, ca şi cum aş fi putut să-i ascund, ca şi cum nu i-aş fi adunat pentru el. O spuse cu un zâmbet cumplit de amar.

— Toate astea au fost de-abia după ce a murit mama, când nu mai era în toate minţile, adăugă ea.

— Înseamnă că o iubea mult pe mămica ta? De” ce n-au stat împreună?

— Nu, nici pe ea n-o iubea… Era rău şi nu vroia s-o ierte… Ca şi bătrânul cel rău de ieri, îngăimă Nelli aproape în şoaptă, pălind din ce în ce mai tare la faţa.

Tresării. Intriga unui roman îmi licări în închipuire. O biată femeie care moare în subsolul unui dricar; fetiţa ei orfană –

care îşi vizitează din când în când bunicul, după ce el îşi blestemase fiica; un bătrân ciudat cu mintea zdruncinată, care moare într-o cafenea, curând după moartea câinelui său nedespărţit…

— Ştii că Azorka fusese al mamei, spuse deodată Nelli, ca şi când ar fi surâs unei amintiri. Bunicul, mai înainte, o iubise mult pe mama, iar când mămica a plecat de la el, Azorka a rămas cu dânsul. De aceea ţinea el atât de mult la Azorka… Pe mămica n-a vrut s-o ierte; şi când Azorka a murit, a murit şi el, adăugă de data aceasta aspru, iar zâmbetul îi dispăru de pe buze.

— Nelli, ce a fost bunicul tău mai înainte? Mă interesai după o pauză.

— Mai înainte a fost un om bogat… Nu ştiu prea bine ce a fost el. Se pare că a avut o fabrică… Am auzit de la mama. Ea credea, la început, că sunt prea mică şi nu-mi spunea totul. Mă lua în braţe, mă săruta şi doar cât repeta: „Lasă că ai să afli tu; vine vremea şi afli totul, sărmana, nefericita mea fetiţă”…Din sărmană şi nefericită nu mă scotea. Iar noaptea, când credea că dorm (dar nu dormeam, ci mă prefăceam doar că dorm), tot plângând o vedeam la căpătâiul meu; mă săruta şi mă căina mereu: „Sărmana, nefericita mea fetiţă!”

— Dar de ce a murit mămica ta?

— De oftică; acum şase săptămâni a murit.

— Şi tu mai ţii minte vremea când bunicul era bogat?

— Păi, nici nu mă născusem eu pe atunci. Mămica plecase de la dânsul înainte de a mă naşte eu.

— Cu cine plecase?

— Asta nu ştiu, răspunse Nelli încet, îngândurându-se din nou. A plecat în străinătate, acolo m-am născut eu.

— In străinătate? Unde?

— In Elveţia. Am fost prin multe locuri şi prin Italia şi la Paris.

O privii mirat.

— Şi tu, Nelli, ţii minte toate astea?

— Ţin minte multe.

— Dar cum se face că ştii atât de bine ruseşte?

— Mămica m-a învăţat încă acolo să vorbesc ruseşte. Ea era rusoaică, pentru că şi mama ei fusese rusoaică, iar bunicul era englez, dar era ca şi rus. Când ne-am întors aici, mămica şi cu mine, acum un an şi jumătate, am învăţat ruseşte bine de tot. Mămica era însă bolnavă. Iar aici, după ce ne-am întors, am sărăcit rău. Ea plângea mereu. La început, a tot căutat să-l găsească pe bunicul la Pe-tersburg şi mereu spunea că e vinovată în faţa lui şi mereu plângea… Oh, cum plângea, Dumnezeule, cum mai plângea! Iar când a aflat că bunicul sărăcise şi el, lacrimile nu i s-au mai oprit. I-a şi scris deseori, i-a scris foarte multe scrisori, dar el niciodată nu i-a răspuns.

— Şi de ce s-a întors mama ta aici? Numai ca să-l găsească pe tatăl ei?

— Nu ştiu. Acolo ne-a fost tare bine şi ochii fetifei Scânteiară. Trăiam singure, numai mămica şi cu mine. A avut acolo şi un prieten, un om bun ca dumneata… El o cunoştea încă de aici. Dar el a murit pe acolo şi mămica s-a hotărât să se întoarcă…

— Va să zică, din casa bunicului cu el a plecat mămica ta?

— O! Nu, nu cu el. De la bunicul mămica a plecat cu altcineva, dar acela… Vezi, a părăsit-o…

— Şi cu cine a plecat, Nelli?

Fata mă privi lung, dar nu-mi răspunse. Ştia, probabil, cu cine anume plecase mămica şi cine era tatăl ei, dar până şi mie i-a venit greu să-mi spună numele lui…

N-am vrut s-o chinuiesc cu întrebările. Avea o fire ciudată, inegală şi aprinsă, dar ştia să-şi înfrângă pornirile; o fire plăcută, dar obişnuită să se retragă în sine la adă-posţil unei mândrii inaccesibile. Tot timpul cât am cunoscut-o, *m-„iuTlll! „profund”, fii-a o dragoste senină, luminoasă, aproape pe măsura sentimentului pe care-l nutrise faţă de măicuţa ei despre care nu putea să-şi aducă aminte fără durere; cu toate acestea, rareori s-a mai întâmplat să fie

faţă de mine atât de sinceră ca în ziua aceea şi rareori a mai simţit nevoia de a sta cu mine de vorbă despre trecutul ei; dimpotrivă, căuta mereu să se retragă într-o singurătate a ei, asprăfde nepătruns. Dar în ziua aceea, timp de câteva ore, prmf? ©”Suspinele convulsive din care răzbea suferinţa şi care-i sugrumau vorbele, în ziua aceea îmi mărturisi tot ce o chinuia şi o frământa mai tare din noianul amintirilor ei; şi n-am să uit niciodată această zguduitoare poveste. Partea principală a povestei urmează de aci înainte…

Era o poveste înspăimântătoare; povestea unei femei părăsite, care ajşupravieţuit fericirii sale năruite; bolnavă, istovită de suferinţă şi părăsită de toţi; respinsă pâBă şi de singura fiinţă pe care s-ar mai fi putut sprijini, de tatăl ei, pe care-l jignise cândva şi care, la rându-i, pierduse harul înţelepciunii în urma suferinţelor şi umilirilor insuportabile pe care le îndurase! Povestea unei femei ajunse la disperare; a unei mame „rătăcind cu fetiţa ei, pe care o socotea încă un copil, pe străzile reci şi murdare ale Petersbur-gului, cerşind; povestea unei femei care a zăcut apoi luni de zile într-un subsol umed, roasă de o boală necruţătoare şi pe care tatăl ei nu se înduplecase s-o ierte până în ultima clipă a vieţii, pentru ca de-abia în acea ultimă clipă, dezmeticit din sminteala lui, să alerge să-i aducă iertarea, dar să nu mai găsească decât trupul neînsufleţit al făpturii pe care o iubise mai mult decât orice pe lume. Povestea ciudată a unor raporturi pline de mister, aproape de neînţeles, dintre un bătrân cu mintea rătăcită şi micuţa sa nepoată, care începuse să-l înţeleagă şi care înţelegea, în ciuda vârstei ei şi multe lucruri pe care mintea atâtor altor fiinţe nu izbuteşte să le pătrundă nici după ani îndelungaţi de viaţă tihnită, lipsită de griji. Era o poveste sumbră, una din acele poveşti sumbre şi chinuitoare care se petrec atât de frecvent şi neobservat, aproape în chip tainic, sub cerul apăsător al Petersburgului, în ungherele întunecoase şi ascunse ale acestui imens oraş, în tumultul

haotic al vieţii, într-o atmosferă de egoism feroce, de interese ce se ciocnesc la fiece pas, de sinistru dezmăţ şi crime tăinuite, în iadul acesta înspăimân-tător al unei vieţi absurde şi nefireşti…

Dar istorisirea acestei poveşti e încă mult înaintea noastră…

PARTEA A TREIA.

CAPITOLUL.

Amurgul coborâse demult, se aşternuse şi întunericul serii, când izbutii, în sfârşit, să mă dezmeticesc, smulgându-mă de sub apăsarea acestui coşmar sinistru ca să revin la realitate.

— Neili, îi vorbii atunci, văd bine că eşti bolnavă şi îndurerată şi totuşi va trebui să te las singurică, aşa tulburată şi înlăcrimată cum te afli. Scumpa mea! Nu mă învinovăţi şi caută să pricepi că mai există o altă fiinţă dragă şi lipsită de iertarea celor ce-i sunt apropiaţi, o făptură fără de noroc, părăsită şi cu inima plină de obidă. Ea mă aşteaptă. De altfel, eu însumi, acum, după povestirea ta, simt un îndemn lăuntric atât de puternic, încât mi se pare că n-aş putea îndura să n-o văd chiar acum, în clipa asta…

Nu ştiu cât a înţeles Nelli din tot ce i-am spus. Eram tulburat de povestirea ei şi de recenta-mi boală şi totuşi am alergat în starea aceea la Nataşa. Era târziu, aproape orele nouă, când am intrat la ea.

Încă de departe am zărit la poarta casei o trăsură care mi s-a părut a fi a prinţului. La Nataşa se intra prin curte. De cum am început să urc scările, am auzit, cu un palier deasupra mea, paşii unui om ce urca treptele pe dibuite, precaut, pentru că, desigur, nu cunoştea topografia locului. Mi-am închipuit că este prinţul; curând însă, a trebuit să-mi schimb părerea. Necunoscutul de deasupra mea bodogănea şi blestema urcuşul şi, pe măsură ce înainta, lăsa să-i scape înjurături tot mai energice şi mai violente. Scara era, bineînţeles, îngustă, murdară, aproape pieptişă şi n-avea niciodată lumină, dar înjurături de felul celor ce răsunau de la etajul al doilea cu nici un chip n-aş fi putut să le atribui prinţului, căci individul de deasupra mea înjura ca un birjar. De la etajul al doilea treptele începură să fie luminate, căci la uşa Nataşei ardea un mic lampion. L-am ajuns din urmă pe necunoscut chiar în faţa uşii şi am rămas înmărmurit, recunoscându-l pe prinţ. Se pare că această întâlnire nas în nas.cu mine, neprevăzută şi dezagreabilă, l-a contrariat profund. În prima clipă nu mă recunoscu; deodată însă, se schimbă la faţă. Privirea, la început răutăcioasă şi ostilă, pe care mi-o aruncase, deveni ca prin farmec amabilă şi veselă, şi, cu un fel de bucurie ieşită din comun, prinţul îmi întinse amândouă mâinile.

— A, dumneata eşti! Cât despre mine, era cât pe-aci să cad în genunchi implorând cerul să-mi salveze viaţa. Nu mi-ai auzit înjurăturile?

Şi cu o candoare nemaipomenită se porni pe un hohot de râs voios, pentru ca apoi, dintr-o dată, să ia o mină serioasă şi grijulie.

— Şi Alioşa, poftim! Şi-a găsit s-o instaleze pe Natalia Nikolaevna tocmai într-o asemenea locuinţă! Izbucni el, clătinând din cap. Să ştii că tocmai aceste aşa-numite nimicuri caracterizează omul. De aceea Alioşa îmi inspiră grijă. E bun, are o inimă de aur, dar iată pilda: să iubeşti la nebunie şi s-o duci pe aceea pentru care îţi freamătă inima într-o asemenea cocioabă! Ba am auzit că uneori nu aveau nici

pâine, adăugă el în şoaptă, bâjbâind după coarda clopoţelului, îmi plesneşte capul de durere, când încep să mă gândesc la viitorul lui şi mai ales la viitorul Annei Nikolaevna, după ce-i va deveni soţie…

Fără să-şi dea seama, prinţul îi greşi numele, vădit înciudat că nu poate găsi clopoţelul. Clopoţel însă nici nu exista. Am zgâlţâit uşor de clanţă şi Mavra ne deschise îndată, întâmpinându-ne agitată. Prin uşa întredeschisă se vedea că în bucătărie, despărţită de micul antreu printr-un perete subţire de scânduri, se făceau unele pregătiri; totul arăta într-alt fel decât de obicei – îngrijit, şters şi lustruit; în sobă duduia focul; pe masă strălucea o veselă nouă. Era uşor de înţeles că suntem aşteptaţi. Mavra se repezi să ne scoată paltoanele.

— Alioşa-i aici? O întrebai.

— Nu, n-a mai fost, îmi şopti ea oarecum misterios.

Intrarăm la Nataşa. In camera ei însă n-am avut a remarca nici un fel de pregătiri deosebite; totul se afla, ca şi mai înainte, la locul său. De altfel, în mod obişnuit la ea întotdeauna găseam totul atât de curat şi de plăcut, încât nici de data aceasta, fireşte, nu fusese nevoie de alte dereticări. Nataşa ne întâmpină din uşă. Am fost uimit, văzând-o cât de slăbită pare şi ce culoare bolnăvicioasă, de o extraordinară paloare a luat chipul ei, deşi, pentru o clipă, dar numai pentru o singura clipă, pe obrajii săi stinşi se mai aprinseră parcă petalele unui bujor. Ochii îi străluceau febrili. Fără a scoate un cuvânt, ea-i întinse grăbită prinţului mâna, vădit tulburată, gata-gata să se zăpăcească. La mine însă nici nu se uită. Am rămas deoparte, tăcut şi atent.

— Am venit, după cum ne-a fost înţelegerea! Deschise vorba, prietenos şi vesel, prinţul; m-am înapoiat doar de câteva ore. Cât am lipsit, te-am avut mereu vie în minte (el îi sărută mâna curtenitor) şi cât de mult m-am gândit la dumneata! Câte nu mi-am propus să-ţi spun, să-ţi vorbesc… Ei, dar în sfârşit, ne vom spune de toate! În primul rând, fluşturaticul meu, care, după cum văd, încă n-a venit…

— Iertaţi-mă, prinţe, îl întrerupse Nataşa încurcată, roşind până la urechi, îngăduiţi-mi să-i spun numai două cuvinte lui Ivan Petrovici. Vino, Vanea, numai două vorbe…

Şi, apucându-mă de mână, mă conduse după paravan.

— Vanea, îmi şopti, târându-mă în cel mai întunecat ungher, mă vei ierta, sau nu?

— Lasă asta, Nataşa!

— Nu, nu, Vanea, tu mi-ai trecut-o prea de multe ori cu vederea… Mi-ai iertat prea multe; orice răbdare are şi margini. Ştiu că dragostea ta faţă de mine n-o să înceteze niciodată, însă ai să ajungi să mă crezi o ingrată, căci ieri şi alaltăieri m-am purtat faţă de tine într-adevăr ca o ingrată, am fost crudă şi egoistă…

Lacrimile îi îmbrobonirăochii şi ea se lipi cu faţa de umărul meu.

— Ei, lasă, Nataşa, mă grăbii s-o smulg din starea aceea, lasă, am fost şi eu foarte bolnav toată noaptea; chiar şi acum, de-abia mă mai ţin pe picioare, de aceea nici aseară şi nici astăzi n-am venit să te văd, iar tu crezi că m-aş fi supărat. Buna şi draga mea prietenă, îţi închipui cumva că eu nu ştiu ce se petrece acum în sufletul tău?

— Ei, bine… Înseamnă că m-ai iertat, ca-ntotdeauna, spuse ea surâzând printre lacrimi şi strângându-mi mâna cu putere. Restul, mai pe urmă. Ah! Multe am să-ţi mai spun, Vanea. Acum însă, să mergem la el.

— Mai repede, Nataşa, că l-am lăsat aşa, deodată, singur.

— Lasă, ai să vezi tu, ai să vezi ce o să fie, îmi mai şopti ea din fugă. Acum ştiu totul, am ghicit totul. El e vinovat de toate. În seara asta multe se vor hotărî. Să mergem!

Nu înţelesesem nimic, dar nu mai era timpul să cer lămuriri. Nataşa reapăru cu faţa senină înaintea prinţului, care încă mai sta cu pălăria în mână. Plină de voioşie, îi ceru scuze, îi luă pălăria, ba-i apropie şi scaunul şi luarăm loc tustrei în jurul mesuţei.

— Vorbeam despre fluşturaticul meu fiu, reluă firul prinţul; l-am văzut un singur moment şi asta pe stradă, tocmai când

se urca într-o birjă sa plece la contesa Ze-naida Feodorovna. Părea grozav de grăbit şi, închipuiţi-vă, nu voia nici măcar să se dea jos din trăsură ca să intre cu mine în casă, după ce de patru zile nu ne văzusem. Şi, pa-re-se, Natalia Nikolaevna, că numai eu sunt vinovat de faptul că până acum el încă n-a sosit la dumneata şi că noi ne aflăm aici înaintea lui; ce să spun, am profitat de ocazie şi dat fiind că singur nu putusem fi astăzi la contesă, i-am dat lui o însărcinare. Dar o să vină numaidecât.

— V-a promis sigur că vine astăzi? Îl întrebă Nataşa, privindu-l cu aerul cel mai nevinovat.

— Ah, Dumnezeule, dar cum ar putea să nu vină? Mai încape vorbă?! Exclamă el vădit surprins, privind-o atent. A, de altfel, înţeleg, eşti supărată pe el. Într-adevăr, nu-i prea frumos din partea lui să vină mai târziu decât noi ceilalţi. Repet însă că vinovat de asta sunt doar eu. Aşa că su-părăte numai pe mine. El este un uşuratic, un zăpăcit; nu-l apăr, totuşi, acum anumite împrejurări îi cer nu numai să nu renunţe la vizitele în casa contesei şi la alte câteva legături cu societatea, ci, dimpotrivă, să apară cât mai des pe acolo. Ei şi dat fiind că Alioşa e probabil în permanenţă lângă dumneata şi a uitat totul pe lumea asta, eu te rog să nu fii necăjită, dacă ţi-l voi răpi din când în când câte un ceas-două, nu mai mult, pentru unele treburi ale mele. Sunt convins, bunăoară, că din seara aceea n-a mai dat de loc pe ia contesa K., şi-mi pare rău că n-am avut timp adineauri să-l întreb despre toate acestea…!

Mă uitai la Nataşa. Îl asculta pe prinţ cu un surâs uşor ironic. Dar prinţul vorbea atât de deschis, atât de firesc, încât s-ar fi părut că buna lui credinţă e în afara oricăror îndoieli.

— Cum, dumneavoastră n-aţi ştiut într-adevăr că Alioşa n-a mai trecut de loc pe aici în ultimele zile? Întrebă Nataşa cu o voce domoală şi calmă, de parcă ar fi vorbit despre cel mai obişnuit lucru din lume.

— Cum aşa, să nu mai treacă de loc? Dă-mi voie, oare am auzit bine? Spuse prinţul vădit surprins.

— Dumneavoastră aţi fost la mine marţi seara târziu, a doua zi dimineaţă a venit el pentru o jumătate de oră şi de atunci nu l-am mai văzut nici o singură dată.

— Dar e de necrezut! Făcu prinţul din ce în ce mai uimit. Îmi închipuiam, dimpotrivă, că el e toată ziua la dumneata. Scuză-mă, e foarte ciudat ceea ce-mi spui, aproape neverosimil…

— Şi cu toate acestea e adevărat. Îmi pare atât de rău: vă aşteptasem anume, crezând că măcar de la dumneavoastră am să aflu pe unde îşi poartă paşii…

— Ah, Dumnezeule! Păi, trebuie să vină din moment în moment. Ceea ce am auzit însă de la dumneata mă uimeşte până într-…atât, încât. Mărturisesc. M-aş fi aşteptat la orice de la el… Dar la asta… la una ca asta!

Păreţi atât de surprins! Şi eu îmi închipuisem nu numai că nu vă veţi mira, dar că dumneavoastră aţi ştiut dinainte cum aveau să se întâmple lucrurile.

— Am ştiut? Eu?! Dar te asigur, Natalia Nikolaevna, că nu l-am văzut decât o clipă, astăzi şi n-am vorbit cu nimeni despre el; mi se pare ciudat să observ că ai aerul de a nu mă crede, făcu el privindu-ne pe amândoi.

— Ferească Dumnezeu, afectă Nataşa, sunt pe deplin convinsă că mi-aţi spus adevărul.

Şi din nou zâmbetul de mai înainte îi înflori pe obraz, dar acum părea ca şi cum i-ar fi râs prinţului în nas, ceea ce îl făcu să se simtă atins.

— Te-aş ruga să te explici, ceru el încurcat.

— Nu-i nimic de explicat aici. Vorbesc cât se poate de simplu. Dumneavoastră doar îl ştiţi cât e de uşuratic şi de uituc. Şi iată că, de îndată ce s-a simţit cu totul liber, s-a lăsat antrenat.

— Dar nu-i este îngăduit să se antreneze asfel; trebuie să fie altceva la mijloc şi de îndată ce va sosi, am să-l oblig să explice totul. Mai mult decât orice mă miră însă că

dumneata parcă m-ai învinui şi pe mine de acest lucru, cu toate că zilele acestea nici măcar n-am fost aici. De altfel, Natalia Nikolaevna, văd că eşti foarte supărată pe el şi asta-i lesne de înţeles! Dumneata ai tot dreptul şi… Şi… se înţelege de la sine, eu sunt cel dintâi vinovat, fie şi numai pentru că mi s-a întâmplat să cad cel dintâi pradă mâniei dumitale; oare nu-i ăsta adevărul? Mi se adresă el cu un surâs nervos.

Nataşa roşi ca para focului.

— Dă-mi voie, Natalia Nikolaevna, continuă el cu demnitate, sunt de acord că am o vină, dar numai pe aceea de a fi plecat a doua zi după ce ne-am cunoscut, iar dumneata, cu suspiciunile care te stăpânesc, după câte am observat, ai şi reuşit să-ţi schimbi părerea despre mine, cu atât mai mult cu cât la asta au contribuit şi împrejurările. Dacă n-aş fi plecat, m-ai fi putut cunoaşte mai bine, iar sub supravegherea mea nici Alioşa n-ar mai fi luat-o razna; dar ai să auzi chiar azi câte am să-i spun…

— Cu alte cuvinte, veţi proceda în aşa fel, încât el se va simţi stingherit de prezenţa mea. Cu inteligenţa dumneavoastră, e de presupus că nu puteţi crede cu adevărat că un asemenea mijloc mi-ar ajuta la ceva.

— Nu cumva vrei să insinuezi că aş urmări dinadins să aranjez lucrurile de aşa manieră, încât Alioşa să se simtă stingherit de dumneata? În cazul acesta mă jigneşti, Natalia Nikolaevna.

— Mă străduiesc a folosi cât mai puţine aluzii, cu oricine aş vorbi, răspunse Nataşa şi de a căuta, dimpotrivă, întotdeauna într-o discuţie calea cea mai deschisă; iar dumneavoastră veţi avea prilejul să vă convingeţi, poate, chiar astăzi de acest lucru. Nu e dorinţa mea să vă jignesc şi ar fi, de altminteri, o încercare de-a dreptul inutilă, mai ales că dumneavoastră nu v-aţi putea simţi ofensat de cuvintele mele, orice v-aş spune. De aceasta sunt pe deplin încredinţată, pentru că îmi dau prea bine seama de

caracterul relaţiilor noastre, pe care dumneavoastră, nu este aşa…?

— Nu le puteţi privi cu toată seriozitatea. Dacă însă eu v-am jignit într-adevăr, apoi sunt gata să vă cer scuze, ca să-mi îndeplinesc astfel în faţa dumneavoastră toate obligaţiile. Ospitalităţii.

Deşi rostise aceste cuvinte pe un ton lejer, chiar uşor glumeţ, cu zâmbetul pe buze, n-o mai văzusem niciodată până atunci pe Nataşa într-un asemenea hal de iritare. De-abia în clipa aceea am înţeles cât de mult îndurase inima ei în cele trei zile. Cuvintele sale enigmatice din care reieşea că ea ştie şi a înţeles totul, mă speriară, mai ales că loveau direct în prinţ. Era evident că Nataşa îşi schimbase părerea despre el şi-l privea ca pe un duşman personal. Se vede treaba că ea atribuia influenţei lui toate dezamăgirile sale în legătură cu Alioşa şi poate că avea în acest sens unele motive. Mi-era însă teamă să nu izbucnească din moment în moment vreo scenă între ei. Tonul ironic al Nata-şei era prea străveziu. Mai ales ultimele cuvinte adresate prinţului, care subliniau că el n-ar putea privi relaţiile lor cu toată seriozitatea, fraza referitoare la scuzele ce era gata să i le prezinte, ameninţarea voalată pe care o strecurase în promisiunea de a-i dovedi, în chiar acea seară, că ea ştie să vorbească şi fără ocolişuri – toate acestea fuseseră rostite atât de nedisimulat şi usturător, încât nu mai era de nădăjduit să-i fi scăpat cumva prinţului vreunul din înţelesuri. Am văzut cum se schimbă la faţă, dar ştiu să rămână stăpân pe sine. Luând numaidecât aerul că n-a remarcat înţepăturile şi că n-a înţeles sensul adevărat al cuvintelor, întoarse, cum era de aşteptat, totul în glumă.

— Ferit-a sf întul! Cum o să mă gândesc a-ţi pretinde scuze? Ripostă el râzând. Nu urmăream de loc aşa ceva, fiindcă nici nu-mi stă în obicei să pretind scuze de la o femeie, încă de la prima noastră întâlnire, te-am prevenit în-trucâtva în privinţa caracterului meu şi de aceea probabil că nici nu te vei supăra pe mine pentru o singură observaţie

pe care aş îndrăzni-o, cu atât mai mult cu cât ea se referă în general la toate femeile; şi cred că şi dumneata vei fi de acord cu observaţia mea, continuă el adresându-mi-se cu ama* bilitate. Am observat anume că în caracterul femeii pre4 domină înclinarea ca atunci, bunăoară, când e vinovată d4 ceva, să dorească mai degrabă a-şi îndrepta greşeala ulterior printr-o mie de drăgălăşenii decât să şi-o recunoască pe locl şi să-şi ceară iertare chiar în momentul în care cele mai zdrobitoare dovezi pledează împotriva ei. Aşadar, dacă am presupune" numai că am fost jTgnâT"HeHumneata, înadins nu vreau ca acum, în clipa asta, să mi se ceară scuze; le voi prefera mai târziu, când, recunoscându-ţi singură greşeala, vei dori s-o repari faţă de mine… Printr-o mie de drăgălăşenii. Şi ştiu că eşti atât de bună, atât de curată, atât de sinceră şi fără ascunzişuri, încât clipa când te va cuprinde căinţa (şi asta o presimt) va fi minunată. În loc de scuze însă spune-mi mai bine acum: oare nu pot să-ţi dovedesc prin ceva, chiar astăzi, că sunt mult mai sincer şi mai cinstit cu dumneata decât îţi închipui?

Nataşei îi năvăli tot sângele în obraz. Şi mie mi se păru că răspunsul prinţului lăsa să se întrevadă destul de străveziu un ton de superficialitate neglijentă, mergând chiar până la o nuanţă de glumă cam deplasată.

— Doriţi să-mi dovediţi că sunteţi sincer şi cinstit faţă de mine? Îl întrebă Nataşa, privindu-l provocator.

— Da.

— Dacă este aşa, îndepliniţi-mi o dorinţă.

— Îţi dau cuvântul meu, anticipat.

— Iată dorinţa mea: să nu-l sâcâiţi pe Alioşa cu un cu-vânt măcar şi să nu-i faceţi nici azi şi nici mâine, vreo aluzie privitoare la mine. Nici un singur reproş, pentru faptul că ni-a uitat; nici cea mai mică dojana. Vreau să ne reîntâlnim ca şi când nimic n-ar fi intervenit între noi, fără ca el să observe ceva. Am nevoie de acest lucru. Îmi daţi cuvântul?

— Cu cea mai mare plăcere, răspunse prinţul şi îngă-duie-mi să adaug din tot sufletul că rareori mi-a fost dat să întâlnesc la cineva un mod mai înţelept de a trata în asemenea chestiuni… Dar… Mi se pare că şi vine Alioşa.

În antreu se auzi într-adevăr zgomot de paşi. Nataşa tresări pregătindu-se parcă să înfrunte ceva. Prinţul arboră o mină gravă şi aştepta ce-o să urmeze. El n-o slăbea din ochi pe Nataşa. În clipa aceea, uşa se deschise şi Alioşa dădu buzna înăuntru.

CAPITOLUL II.

Întocmai: năvăli pe uşă cu faţa strălucind de bucurie, senin şi vesel. Se vedea că petrecuse cele patru zile în desfătări şi fericire. Îi citeai pe chip că vrea negreşit să ne comunice ceva.

— Iată-mă, în sf îrşit! Exclamă el cu voce tare. Cel care ar fi trebuit să ajungă primul aici. Acum însă veţi afla totul, totul, totul! Mai deunăzi, tată, n-am reuşit să schimbăm nici două cuvinte, deşi aveam multe să-ţi spun. Numai în momentele lui bune îmi permite să-i spun tu, se întrerupse el, ca să-mi explice mie tonul pe care-l folosea. Zău! Altminteri, mi-e interzis! Şi ştii ce fel de tactică foloseşte tata? Începe prin a-mi spune el întâi dumneata. Începând însă de astăzi, vreau ca el să aibă întotdeauna momente bune şi mă voi strădui să i le ofer. În general, eu m-am schimbat cu desăvârşire în aceste patru zile, m-am schimbat definitiv, definitiv; vă voi povesti totul. Aceasta însă mai pe urmă. Acum însă principalul e altul: iat-o! Iat-o din nou! Nataşa, draga mea, bună seara, Nataşa, îngeraşule, îngerul meu, explodă el, aşezându-se lângă ea şi sărutându-i cu nesaţ mâna; ce dor mi-a fost de tine în toate aceste zile! Dar ce vrei, n-am putut! N-a fost chip s-o scot la capăt! Draga mea! Parcă ai şi slăbit puţin şi te-ai făcut aşa… Nu ştiu cum… Mai palidă.

El îi acoperea exaltat mâinile cu sărutări, o privea în extaz cu ochii săi minunaţi ca şi când nu s-ar mai fi putut sătura. Mi-am întors o clipă ochii către Nataşa şi din expresia

chipului ei am ghicit că aveam amândoi acelaşi gând: Alioşa era cu totul nevinovat. De altfel, când şi cum s-ar fi putut face vinovat acest nevinovat? Bujori vii colorară deodată obrajii palizi ai Nataşei, de parcă tot sângele adunat în inimă i s-ar fi revărsat acum în cap. Ochii îi scânteiau şi, privindu-l mândră pe prinţ, îl întrebă pe Alioşa cu voce stăpânită, întretăiată:

— Dar unde… ai fost… Atâtea zile? Respira greu şi inegal. Doamne, cât îl mai iubea!

— Vezi tu, în realitate par a fi vinovat faţă de tine; adică ce zic eu: par a fi vinovat! Fireşte că sunt vinovat, o ştiu bine, îmi dau prea bine seama! Katia îmi spunea şi ieri şi astăzi că o femeie nu poate ierta asemenea neglijenţe din partea unui bărbat (fiindcă ea ştie tot ce-a fost marţi, la noi, aici; i-am povestit chiar eu, a doua zi). Am discutat însă cu ea mai îndelung, i-am demonstrat că nu e vorba de o femeie oarecare, ci de aceea care se cheamă Nataşa, fiinţa cu care n-ar putea fi asemuită pe lume decât una singură: Katia! Şi pe urmă am venit aci, ştiind, bineînţeles, că în disputa cu Katia eu ieşisem învingător. Parcă un înger ca tine ar fi în stare să nu ierte? „Da, a fost negreşit ceva care l-a împiedicat, nu înseamnă nicidecum că nu mă iubeşte” – iată cum ştiam că va gândi Nataşa mea! Şi cum aş putea să nu te mai iubesc? Parcă aşa ceva e cu putinţă? Am strâns atâta dor în inimă! Şi cu toate acestea sunt vinovat. Atunci când vei afla însă totul, îmi vei da cea dintâi dreptate! S-o iau de la început, trebuie să-mi descarc sufletul în faţa voastră, a tuturor; pentru asta am şi venit. Am vrut astăzi (nu aveam decât o jumătate de minut la dispoziţie) să trec în goană pe la tine, ca să te sărut din zbor, însă am avut iar ghinion; m-a chemat Katia să mă duc imediat la ea, pentru unele chestiuni extrem de importante. Asta, tăticuţule, era până să mă urc în trăsura în care m-ai văzut tu; atunci, mă duceam la Katia în urma unui alt bileţel. La noi aleargă acum curierii toată ziua cu scrisori. Scrisoarea dumitale, de pildă, Ivan Petrovici, n-am reuşit s-o citesc decât ieri

noaptea şi din ea mi-am dat seama că ai perfectă dreptate în tot ceea ce ai scris acolo. Dar ce era să fac în faţa unei imposibilităţi fizice! La asta m-am şi gândit: mâine seară o să mă justific de toate; pentru că în seara aceasta mi-ar fi fost imposibil să nu vin la tine, Nataşa.

— Dar despre ce fel de scrisoare e vorba? Întrebă Nataşa.

— Ivan Petrovici m-a căutat pe acasă şi se înţelege că nu m-a găsit. Mi-a lăsat o scrisoare în care mă mustra că nu mai apar pe la tine. Şi are perfectă dreptate. Aceasta a fost ieri.

Nataşa îmi aruncă o privire.

— În schimb, aveai destul timp s-o vizitezi de dimineaţă până seara pe Katerina Feodorovna… Începu prinţul.

— Ştiu, ştiu ce vrei să spui, îl întrerupse Alioşa. Că… „dacă puteai să te duci la Katia, apoi de două ori pe-atâtea motive îţi reclamau prezenţa aici”…Sunt cu totul de acord cu tine, ba mai adaug: nu de două ori mai multe motive, ci un milion de motive în plus. Dar, uite că se întâmplă să se ivească în viaţă împrejurări ciudate şi de neprevăzut, care vin să răstoarne totul încâlcind lucrurile. Ei bine şi cu mine s-a petrecut ceva asemănător. Vă repet, doar, că în aceste zile m-am schimbat cu totul, până în măduva oaselor; înseamnă, deci, că au intervenit nişte împrejurări importante!

— Ah, Dumnezeule, dar spune odată ce s-a întâmplat cu tine! Nu mă chinui, te rog, îi strigă Nataşa, surâzând totuşi de înflăcărarea lui Alioşa.

Într-adevăr, el părea puţin ridicol; se zorea, cuvintele ţâşneau necurmat şi haotic, gonind şi încălecându-se în zbor agitat. Era plin de dorinţa arzătoare să vorbească, să ne istorisească tot, tot, tot. Dar, povestindu-ne, nu părăsea o clipă mâna Nataşei, ducând-o mereu la buze, ca şi când nu s-ar mai fi putut sătura sărutându-i-o.

— Tocmai în ceea ce s-a întâmplat cu mine e miezul chestiunii, continuă Alioşa. Ah, dragii mei! Câte mi s-au perindat prin faţa ochilor, câte n-am avut de făcut, ce fel de oameni n-am întâlnit! Mai întâi pe Katia; ce fiinţă desă-

vârşită este Katia! N-o cunoşteam de loc, de loc până acum. Atunci, marţi seara, Nataşa, când îţi vorbeam despre ea, ţi-aminteşti, încă de atunci vorbeam cu mult entuziasm, când încă aproape că nici n-o cunoşteam. Ea însăşi se ascunsese şi s-a ascuns de mine mereu, până mai de curând. Acum însă ne-am cunoscut bine amândoi. Ne tutuim. Dar s-o iau de la început: în primul rând, Nataşa, de-ai fi auzit numai ce frumos mi-a vorbit despre tine, când a doua zi, miercuri, i-am povestit ce se întâmplase aici… A, dar pentru că veni vorba, mi-amintesc ce stupid am fost faţă de tine, când am trecut atunci, miercuri dimineaţa, să te văd! Tu mă întâmpini fre-mătând, întreaga ta fiinţă e pătrunsă de noua întorsătură a vieţii noastre, ţii să stai cu mine de vorbă despre toate astea, eşti tristă şi în acelaşi timp faci pe ştrengăriţă şi glumeşti cu mine, iar eu – nimic; mă încăpăţânez să par grav şi serios! O, imbecilul, imbecilul de mine! Vroiam să-mi dau importanţă, să mă laud, că de! În curând voi fi spţ, om cu greutate şi prestanţă, şi-rni găsisem, într-adevăr, înaintea cui să mă laud, înaintea ta! Ah, cât trebuie să fi râs tu atunci de mine şi cum mai meritam eu aceasta!

Prinţul sta fără să scoată un cuvânt şi-l privea pe Alioşa cu un zâmbet ironic şi triumfător, ca şi cum ar fi fost bucuros că fiul său se manifestă cu atâta neseriozitate şi e atât de ridicol. Întreagă seara l-am urmărit atent pe prinţ şi m-am convins că nu-şi iubeşte de loc fiul, deşi se vorbea prin oraş despre duioasa lui dragoste părintească.

— De la tine, am plecat la Katia, îşi reluă Alioşa istorisirea. V-am spus totuşi, parcă mai adineauri, că noi de-abia azi de dimineaţă ne-am putut cunoaşte perfect unul pe celălalt şi să vedeţi cât de ciudat a fost… Nici nu-mi amintesc desluşit… Câteva cuvinte înflăcărate; un schimb cald de impresii, câteva gânduri împărtăşite… Şi cu astea ne-am apropiat pe vecie. Tu, Nataşa, trebuie s-o cunoşti negreşit. Cum mi-a explicat ea esenţa firii tale, cum te-a descifrat! Şi cum mi-a arătat ce comoară eşti tu pentru mine! Încetul cu

începutul, mi-a pus în lumină toate ideile ei şi întreaga ei concepţie asupra vieţii; este o fată atât de serioasă, atât de entuziastă! Mi-a vorbit despre datorie, despre misiunea noastră, despre necesitatea de a sluji cu toţii omenirea şi, pentru că ne înţeleseserăm deplin în numai cinci-şase ore de conversaţie, am terminat prin a ne jura unul altuia prietenie eternă, făgăduindu-ne că de-a lungul întregii noastre vieţi nu vom înfăptui nimic unul fără ştirea celuilalt.

— Dar ce să înfăptuiţi? Întrebă mirat prinţul.

— Tată, eu m-am schimbat într-atâta, încât toate acestea, desigur, ar putea să te mire; prevăd chiar de pe acum toate obiecţiile tale, răspunse Alioşa solemn. Voi toţi sunteţi nişte oameni practici, aveţi atâtea principii verificate, severe, riguroase; voi priviţi cu ironie, cu neîncredere, cu duşmănie, orice suflu proaspăt, tot ce este nou, tot ce este tânăr. Eu însă nu mai sunt acelaşi pe care-l ştiai tu cu câteva zile în urmă. Sunt un altul; pot privi curajos în ochii tuturor şi la orice pe lumea asta. JDacă ştiu că am dreptate în convingerea mea, o voi urma până la ultima ei consecinţă; şi dacă nu mă voi abate nicâo3ata”de pe drumul meu, mă voi socoti un om onest. ICe vreţi mai mult? Puteţi spune despre asta orice doriţi, eu am încredere în mine.

— Oho! Făcu prinţul ironic.

Nataşa ne privi cu nelinişte. Se temea pentru Alioşa. Ştia că i se întâmplă adeseori să se avânte în discuţii care îl dezavantajau şi n-ar fi vrut ca el să apară într-o postură caraghioasă faţă de noi, dar mai ales faţă de tatăl său.

— Dar ce-i cu tine, Alioşa?! Am impresia că te-ai apucat să filosofezi, interveni ea. Ţi-o fi băgat careva în cap asemenea idei… Mai bine ne-ai povesti aşa cum începuseşi.

— Păi, eu ce fac, nu vă povestesc?! Strigă Alioşa. Să vedeţi, Katia are nişte rude îndepărtate. Doi verişori: Lio-vinka şi Borinka. Unul e student, celălalt – un tânăr fără ocupaţie. Ea se întâlneşte cu dânşii; sunt nişte oameni extraordinari! Aproape că nu calcă pe la contesă, din principiu, în cursul conversaţiei mele cu Katia despre misiunea omului, despre

vocaţie şi despre câte şi mai câte, ea mi-a vorbit despre ei şi mi-a dat tot atunci o scrisoare către cei doi veri; iar eu am alergat cât ai clipi la dânşii ca să-i cunosc. Chiar din prima seară mi-am dat seama că ideile noastre se potrivesc de minune. Am întâlnit acolo vreo douăsprezece persoane – tot oameni diferiţi: studenţi, ofiţeri, pictori; a fost şi un scriitor… Te cunosc cu toţii, Ivan Petrovici, adică vreau să spun că ţi-au citit scrierile şi aşteaptă încă multe de la dumneata pe viitor. Aşa i-am auzit vorbind. Le-am spus că te cunosc şi am promis să le fac şi lor cunoştinţă cu dumneata. M-au întâmpinat cu toţii frăţeşte, cu braţele deschise. Eu nu le-am ascuns, de la început, că în curând voi fi un om căsătorit. Şi m-au luat drept atare. Locuiesc undeva la etajul al patrulea, sub acoperiş; se adună cât se poate de des, mai ales miercurea, la Liovinka şi Borinka. Toţi sunt nişte tineri entuziaşti şi nutresc o dragoste înflăcărată pentru întreaga omenire; am discutat despre prezentul nostru, despre viitor, despre ştiinţe, despre literatură şi ne-am împărtăşit gân-durile atât de frumos, deschis, simplu… Mai vine pe acolo din când în când şi un licean. O, ce frumoase sunt relaţiile dintre ei, ce limbaj ales folosesc şi ce suflet nobil au! N-am mai întâlnit până acum asemenea oameni! De fapt, unde m-am dus eu până azi? Ce-am văzut? În ce idei am crescut? Numai tu singură, Nataşa, numai tu mi-ai vorbit uneori câte ceva în genul acesta. Ah, Nataşa, trebuie să faci negreşit cunoştinţă cu dânşii; Katia îi cunoaşte de mult. Să-i auzi vorbind despre ea… Vorbesc aproape cu veneraţie; Katia a promis lui Liovinka şi Borinka să doneze imediat ce intră în drepturile sale un milion din averea ei, spre a fi cheltuiţi în interes obştesc.

— Iar administratorii acelui milion vor fi Liovinka şi Borânka, desigur, cu întreaga lor companie? Interveni prinţul.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat; e ruşine, tată, să vorbeşti astfel! Strigă Alioşa înfierbântat, bănuiesc eu la ce te gândeşti! Cu privire la acel milion, noi am stat într-adevăr mult de vorbă şi am chibzuit îndelung în ce fel să fie folosit!

Şi, în cele din urmă, am convenit că, în primul rând, el trebuie cheltuit pentru instrucţiunea publică.

— Ai dreptate, până în prezent n-am cunoscut-o destul pe Katerina Feodorovna, observă ca pentru sine prinţul, arborând acelaşi surâs ironic. De altfel, mă aşteptam la multe de la dânsa, dar chiar la una ca asta…

— Cum, chiar la una ca asta! Sări Alioşa, ce ţi se pare atât de ciudat? Pentru că e vorba de ceva ce iese întrucâtva din cadrul rânduielilor cu care v-aţi obişnuit? Pentru că până acum nimeni n-a donat încă un milion, iar ea o să-l doneze? Asta ai în vedere? Şi ce-i dacă ea nu vrea să trăiască pe socoteala altora. Pentru că a trăi din aceste milioane nu înseamnă altceva decât a trăi pe socoteala altora (abia acum am aflat acest lucru). Katia vrea să fie de folos patriei şi tuturor oamenilor şi să-şi aducă obolul la binele obştesc. Despre obol învăţăm încă din abecedare, dar de cum începe să miroasă a milioane, apoi, adio, nu mai e obol va să zică? Şi pe ce se sprijină, mă rog, această mult trâmbiţată înţelepciune, în care am crezut atât până acum? De ce te uiţi aşa la mine, tată? Ca şi când ai vedea în faţa ta un măscărici ori un nătărău! Ei şi ce-i dacă sunt un nătărău? De-ai fi auzit tu, Nataşa, ce spunea Katia despre asta: l» Nu inteligenţajjste”principalul, ci caracterul, sufletul, însuşirile nobile, educaţia şi cultura care o dirijează”! Dar revelaţia cea mai extraordinară în această privinţa ă fost expresia genială a lui Bezmâghin. Bez-măghin este un cunoscut de-al celor doi veri ai Katiei şi, fie vorba între noi, un cap… într-adevăr, un cap genial! Nu mai departe decât ieri, în timpul unei conversaţii, a spus: „Un prost care şi-a dat seama că e prost, încetează de a mai fi prost!” Ce adevăr! Aruncă la tot pasul asemenea maxime. Bezmâghin e un torent de aforisme.

— Hm… Într-adevăr genial, bombăni prinţul.

— Iarăşi râzi, tată. Dar de la tine n-am auzit niciodată nimic în genul acesta; n-am auzit aşa ceva nici de la întreaga voastră societate. La voi, dimpotrivă, toate

acestea-s lucruri oarecum ascunse, vă tupilaţi cu toţii cât mai aproape de pă-mănt, ca să vă potriviţi negreşit statura şi nasul unor măsurători şi norme prestabilite şi imuabile, ca şi când aşa ceva ar fi cu putinţă. Ca şi cum acest lucru n-ar fi de o mie de ori mai absurd decât ceea ce discutăm şi decât ceea ce gândim noi, cei pe care ne consideraţi utopici! Să-i fi auzit tu cum îmi vorbeau ieri.

— Dar despre ce discutaţi şi ce vă preocupă? Povesteş-te-ne, Alioşa, că până acum aproape că n-am înţeles nimic, făcu Nataşa.

— Despre ce? În general, despre tot ce duce la progres, la umanitate, la iubire; toate acestea sunt puse în legătură cu problemele contemporane. Vorbim despre publicitate, despre reformele în curs, despre dragostea faţă de omenire, despre militanţii zilelor noastre; analizăm, citim, disecăm. Ceea ce contează, însă, e că noi ne-am făgăduit reciproc să fim cu totul sinceri între noi şi să ne spunem unii altora deschis totul, fără sfială, despre noi înşine. Numai sinceritatea, numai francheţea ne vor ajuta să ne atingem ţelul. Asupra acestui lucru insistă cu deosebire Bezmâghin. Eu i-am povestit Katiei despre asta şi ea este întru totul de acord cu Bezmâghin. Iată de ce noi toţi, sub conducerea lui Bezmâghin, ne-am dat cu-vântul de onoare să acţionăm corect şi fără nici un fel de ascunzişuri toată viaţa şi indiferent de ceea ce s-ar vorbi despre noi, ori de modul în care am fi judecaţi, să nu ne descurajăm şi să nu ne abată nimic din drumul nostru, să nu ne ruşinăm-nici de elanurile, de pasiunile noastre, nici de erorile noastre şi să mergem drept înaintejDacă vrei să fii respectat, în primul rând – şi aceasta este „principalul – respectă-te pe tine însuţi; numai astfel, numai prin respectul faţă de tine însuţi îi obligi şi pe alţii să te respecte. FAsta o spune Bezmâghin şi Katia este întru totul de acord cu el. În general, convingerile noastre ale tuturora se află acum la unison şi ne-am propus să ne studiem fiecare pe sine însuşi, iar când

ne reîntâlnim să ne explicăm între noi şi să ne spunem părerea unii despre alţii.

— Ce aberaţii! Exclamă prinţul alarmat, cine-o mai fi şi acest Bezmâghin? Nu, asta nu poate să rămână aşa…

— Ce nu poate să rămână? Interveni grăbit Alioşa. Dar ascultă, tată, de ce spun toate acestea acum şi anume în prezenţa ta. Pentru că vreau să sper să te introduc şi pe tine în cercul nostru. Mi-am şi dat cuvântul, în numele tău. Tu râzi, da, ştiam eu că vei râde! Dar ascultă-mă! Eşti un om bun, nobil şi vei pricepe. Deocamdată doar nu-i cunoşti, nu i-ai văzut niciodată, nu i-ai auzit expuriîndu-şi ideile. Este adevărat că tu le ştii toate astea pentru că eşti grozav de învăţat: şi totuşi, întrucât încă nu i-ai văzut cum sunt şi n-ai stat de vorbă cu dânşii, cred că nici n-ai putea să-i judeci cum se cuvine! Tu doar îţi închipui că ştii ceva despre ei, de fapt, însă, nu ştii nimic; du-te la ei, ascultă-i şi pe urmă, pe urmă îţi garantez că vei fi alături de noi! Esenţialul este că vreau să folosesc toate mijloacele ca să te pot salva de la pieire smul-gându-te din societatea ta, de care tu te-ai lipit atâta, din men ghinea convingerilor tale.

Prinţul ascultă tirada lui Alioşa fără să spună un singur «uvânt, dar cu un aer de batjocură veninoasă. Pe faţa lui se putea citi răutatea. Nataşa îl urmărea cu un dezgust făţiş. Nu se putea ca prinţul să nu vadă acest lucru, deşi se prefăcea a nu observa nimic. Dar de îndată ce Alioşa sfârşi, prinţul izbucni într-un hohot de râs nestăpânit. Ba se lăsă chiar pe speteaza scaunului, ca şi când n-ar mai fi avut putere să se reţină. Categoric însă, era un râs prefăcut: râdea numai şi numai cu intenţia de a-şi ofensa fiul, de a-l înjosi cât mai • mult. Într-adevăr, Alioşa se indispuse; o adâncă amărăciune i se întipări pe faţă. Aşteptă însă răbdător ca veselia tatălui. Său să ia sfârşit.

— Tată, începu Alioşa mâhnit, de ce râzi de mine? Am venit înaintea ta cinstit şi sincer. Dacă socoti că spun prostii, îndreaptă-mă, dar nu râde de mine. Fiindcă, în felul acesta, îţi baţi joc de ceea ce a devenit pentru mine o cauză sfântă

şi nobilă. Să presupunem că am apucat pe un drum greşit,: ă toate ideile mele calcă pe-alături de adevăr, că sunt eronate, ori că eu nu sunt decât un imbecil, aşa cum mi-aî spus-o de atâtea ori; şi chiar dacă am o rătăcire, de ce să nu cugeţi că rătăcirea mea este sinceră, cinstită? Eu nu mi-am pierdut onestitatea. Toate aceste idei înalte şi generoase mă entuziasmează. Să admitem că ar fi eronate, dar temelia lor -este sacră. Ţi-am spus, de altminteri, că tu şi toţi ai voştri nu mi-aţi vorbit niciodată nimic interesant, care să-mi arate un drum, să-mi stârnească interesul, să mă preocupe. Contestă părerile lor, spune-mi ceva mai de temei decât spun dânşii şi te voi urma; dar nu râde de mine, pentru că asta mă amărăşte profund.

Alioşa rosti toate acestea cu multă distincţie şi cu o demnitate sobră, aproape severă. Nataşa îl învăluise tot timpul într-o privire încărcată de simpatie. Iar prinţul îl ascultă cu uimire şi-şi schimbă numaidecât tonul.

— N-am vrut câtuşi de puţin să te ofensez, dragul meu, dimpotrivă, te compătimesc. Tu te pregăteşti pentru un pas atât de important în viaţă, încât ar fi timpul să încetezi de a mai fi un copil uşuratic. Acesta mi-i gândul. Am râs fără să vreau şi n-am avut de loc intenţia să te jignesc.

— Atunci, de ce mi s-a părut totuşi că ai vrut să-ţi baţi joc de mine? Continuă Alioşa cu amărăciune. Şi de ce încă de mult mi se pare că tu mă priveşti cu duşmănie, că ai mereu faţă de mine o atitudine de un rece sarcasm, adică altfel decât s-ar cădea să fie un tată cu fiul său? De ce am mereu impresia că, dacă eram în locul tău, nu-mi zeflemiseam atât de necruţător fiul, cum ai făcut-o tu acum cu mine? Te rog să mă asculţi, să ne explicăm cu tot curajul, sincer, o dată pentru totdeauna, în aşa fel, ca pe viitor să nu mai existe nici un fel de neînţelegere între noi. Şi… Eu vreau să-ţi spun tot adevărul: când am intrat adineauri, mi s-a părut că şi aici a intervenit o oarecare neînţelegere; nu v-am găsit aşa cum m-aş fi aşteptat eu să vă întâlnesc laolaltă. Aşa este, ori ba? Dacă este aşa, atunci nu-i oare mai bine ca

fiecare să-şi exprime sentimentele adevărate? Cât rău nu se poate îndrepta prin sinceritate!

— Vorbeşte, vorbeşte, Alioşa! Îl îndemnă prinţul. Ceea ce ne recomanzi tu este foarte inteligent. Poate că, de fapt, cu asta ar fi trebuit să şi începem, adăugă el aruncând o privire spre Nataşa.

— Să nu te superi, prin urmare, că am să fiu cât se poate de sincer, începu Alioşa. O ceri chiar tu şi singur ai provocat-o. Aşadar, ascultă-mă. Ţi-ai dat consimţământul la căsătoria mea cu Nataşa; ne-ai îngăduit această fericire şi ca s-o faci, te-ai biruit pe tine însuţi. Ai fost mărinimos şi ţi-am apreciat cu toţii nobleţea gestului. Atunci, de ce insinuezi continuu şi nu fără o anumită bucurie, că eu încă nu sunt decât un copil ridicol şi necopt pentru căsătorie; ba mai mult, te porţi ca şi când ai dori să mă ridiculizezi, să mă înjoseşti, chiar să mă ponegreşti în faţa Nataşei. Tu eşti totdeauna foarte mulţumit când mă poţi prezenta sub un aspect caraghios; n-am observat-o numai acum, ci de mai multă vreme. Parcă ai căuta înadins să ne demonstrezi, nu ştiu de ce, că mult visata noastră căsătorie e ridicolă, absurdă şi că Nataşa şi cu mine nu ne potrivim. Zău, parcă n-ai crede nici tu în ceea ce ne hărăzeşti; parcă ai lua toate lucrurile acestea în glumă, parcă le-ai privi ca pe o născocire amuzantă, ca pe un vodevil vrednic de a stârni doar hazul… Şi asta n-o deduc numai din cuvintele tale de astăzi, nu. În aceeaşi seară în care ne-am mai întâlnit aici pentru întâia oară, adică marţi seara, îndată după ce ne-am întors de aici la tine, te-am auzit spunând câteva lucruri ciudate, care m-au uimit, ba chiar mi-au încărcat sufletul de mâhnire. Iar miercuri, la plecare, ai făcut de asemenea câteva aluzii cu privire la situaţia noastră actuală, ai aruncat şi unele vorbe la adresa ei – nu ceva insultător, dimpotrivă, dar oarecum nu aşa cum aş fi dorit eu să aud de la tine; era, în termenii folosiţi, ceva prea uşor, prea lipsit de dragoste şi de respect faţă de ea… Aşa ceva ar fi greu de redat, dar sensul mi-e clar: inima simte, aude. Spune-mi că

greşesc. Fă-mă să-mi schimb părerea; încurajează-mă şi… Încurajeaz-o şi pe ea, pentru că şi pe ea ai mâhnit-o… Am ghicit asta din prima privire, de cum am intrat aici…

Alioşa îşi descarcă sufletul cu foc şi fermitate. Cu un aer solemn şi, tulburată toată, Nataşa îl asculta, aprinsă la faţă, iar în vreo două rânduri o auzii rostind ca pentru ea: „Da, da, aşa este?” Prinţul se fâstâci.

— Dragul meu, răspunse el, desigur, nu-mi pot reaminti totul; e ciudat însă că tu ai atribuit spuselor mele sensul acesta bizar. Sunt gata să te fac să-ţi schimbi părerea prin tot ce-mi stă în putinţă. Iar dacă adineauri am râs, apoi şi această atitudine este explicabilă. Îţi voi mărturisi, de altfel, că prin râsul meu am dorit să-mi acopăr un sentiment amar. Când mi te imaginez acum pregătindu-te să devii mâine-poimăine soţ, mi se pare ceva de-a dreptul absurd, irealizabil, scuză-mă, aproape comic. Îmi reproşezi că am râs, iar eu susţin că am făcut-o numai din cauza ta. Am şi eu o vină aici; se prea poate ca în ultimul timp să nu te fi supravegheat îndeajuns, de vreme ce abia acum, în seara asta, am aflat de ce poţi fi capabil. Mă cutremur gândindumă la viitorul tău cu Natalia Nikolaevna; îmi dau seama că m-am grăbit, că în realitate sunteţi foarte nepotriviţi unul pentru altul. Orice iubire trece, nepotrivirea însă rămâne pentru totdeauna. Nu mai vorbesc de soarta ta, dar gândeşte-te singur (fireşte – numai dacă ai intenţii cinstite) că o dată cu tine o distrugi şi pe Natalia Nikolaevna, o distrugi categoric! Ai vorbit până acum o oră încheiată despre dragoste faţă de omenire, despre nobleţea unor convingeri, despre nu mai ştiu ce oameni capabili şi demni pe care i-ai fi cunoscut şi aşa mai departe; întreabă-l însă pe Ivan Petrovici ce i-am spus eu mai adineauri, când urcam la etajul al treilea, pe scara aceasta oribilă ce duce până aici şi când ne-am oprit amândoi la uşă mulţumind lui Dumnezeu că am scăpat teferi dimpreună cu picioarele noastre? Ştii tu ce gând mi-a venit atunci, pe dată, fără să vreau? M-a cuprins mirarea întrebându-mă cum de ai putut, cu toată

marea ta dragoste pentru Natalia Nikolaevna, să accepţi ca ea să stea într-o locuinţă ca asta? Cum nu ţi-o fi trecut prin minte că, dacă n-ai mijloace, dacă n-ai posibilitatea de a-ţi îngădui nişte obligaţii elementare, nu ai nici dreptul de a fi soţ şi nici de-a-ţi asuma îndatoriri? Dragostea singură nu ajunge; ea se dovedeşte prin fapte; iar tu judeci aşa: IChiar dacă suferi lângă mine, vreau să rămâi cu mine" – ceea ce nu mai e uman şi nici nobil! A vorbi despfe dragostea universală, a te entuziasma de problemele întregii umanităţi, dar în acelaşi timp a comite o crimă împotriva iubirii şi a-ţi trece cu vederea propria ta crimă – este ceva de neînţeles! Nu mă întrerupe, Natalia Nikolaevna, lasă-mă să termin; mi-e sufletul prea îndurerat ca să nu mi-l deschid. Tu, Alioşa, spuneai că te-ai lăsat furat zilele acestea de tot ce este nobil, frumos, cinstit, mi-ai reproşat mie că în societatea noastră nu există preocupări pentru asemenea probleme, ci doar o cuminţenie rigidă. Dar judecă singur: pe de o parte, entuziasm pentru lucrurile înălţătoare şi frumoase, pe de altă parte, după cele ce s-au întâmplat aici marţi seara, cum ai putut s-o neglijezi patru zile la rând pe fiinţa care s-ar părea că trebuie să-ţi fie mai scumpă decât orice pe lume? Ai recunoscut chiar în discuţia avută cu Katerina Feodorovna că Natalia Nikolaevna te iubeşte atât de mult şi este atât de generoasă, încât te va ierta. Dar cu ce drept te bizui pe o asemenea iertare şi mergi până la a paria în legătură cu un asemenea lucru? Cu ce drept? Oare nu te-ai gândit nici o clipă câte gânduri negre, câte îndoieli, câte bănuieli i-ai pricinuit Nataliei Nikolaevna în cursul acestor din urmă zile? Oare era de ajuns faptul că pe tine te-au atras acolo nişte idei noi, ca să ai latitudinea de a-ţi neglija principala obligaţie? Iartă-mă, Natalia Nikolaevna, că mi-am călcat cuvântul. Dar chestiunea de acum este mai serioasă decât cuvântul dat; dumneata mă vei înţelege, desigur… Ştii tu oare, Alioşa, că pe Natalia Nikolaevna am găsit-o într-un asemenea hal de suferinţă, încât e lesne de înţeles ce infern au fost pentru ea

aceste patru zile, care, dimpotrivă, ar fi trebuit să fie cele mai minunate din viaţa ei? Pe de o parte asemenea comportare, iar pe de alta – vorbe, vorbe şi iar vorbe… Oare n-am dreptate? Şi după toate acestea, vii să mă acuzi pe mine, când de fapt eşti unicul vinovat. Prinţul sfârşi. Se lăsase furat de propria-i elocinţă şi nu-şi putea ascunde de noi satisfacţia triumfului. Auzind de suferinţele Nataşei, Alioşa o privi copleşit de durere, dar hotă-rârea ei fusese luată dinainte.

— Lasă, Alioşa, nu te mai necăji. Sunt alţii mai vinovaţi decât tine. Ia loc şi ascultă ceea ce-i voi spune acum tatălui tău. E timpul să terminăm!

— Explică-te, Natalia Nikolaevna, interveni prinţul, te rog stăruitor! Sunt aproape două ore de când tot ascult nu ştiu ce enigme. Astea-s de nesuportat, şi, mărturisesc, nu mă aşteptam la o asemenea primire.

— Se prea poate; pentru că v-aţi gândit, probabil, că, fermecaţi de cuvintele dumneavoastră, nu vom observa intenţiile dumneavoastră ascunse. Ce să vă mai explic! Ştiţi şi singur şi înţelegeţi prea bine despre ce este vorba. Aiioşa are dreptate. Cea mai arzătoare dorinţă a dumneavoastră este de a ne despărţi. Ştiaţi dinainte aproape tot ce se va întâmpla aici în zilele ce aveau să urmeze acelei seri de marţi şi aţi calculat cu sânge rece şi cu de-amănuntul toate consecinţele. V-am mai spus chiar adineauri că dumneavoastră priviţi fără pic de seriozitate atât relaţiile dintre mine şi dumneavoastră cât şi proiectul de logodnă pe care l-aţi imaginat. Glumiţi cu noi; jucaţi teatru şi urmăriţi un scop premeditat. Jocul dumneavoastră merge la sigur. Alioşa avea dreptate, reproşându-vă că pentru dumneavoastră toate acestea sunt un fel de vodevil. În loc să-l mustraţi pe Alioşa, ar fi trebuit, dimpotrivă, să vă crească inima de bucurie, deoarece, fără a bănui nimic, v-a îndeplinit întru totul planul şi aşteptările; ba poate chiar mai mult.

Încremenisem de uimire. Presimţisem că în seara aceea avea să se întâmple o catastrofă. Dar sinceritatea atât de tăioasă a Nataşei precum şi tonul dispreţuitor nedisimulat al cuvintelor ei m-au uimit peste măsură. Aşadar, ea ştia într-adevăr ceva, reflectai eu şi iat-o că s-a decis, fără şovăire, la ruptură. Probabil că îl aşteptase cu nerăbdare pe prinţ, ca să-i spună dintr-o dată totul pe faţă. Prinţul păli uşor. Chipul lui Alioşa exprima o teamă naivă şi o chinuitoare aşteptare.

— Aminteşte-ţi de ce m-ai învinuit acum! Sublinie răspicat prinţul şi cântăreşte-ţi măcar puţin cuvintele… Nu mai înţeleg nimic.

— A! Prin urmare, deocamdată nu vreţi să înţelegeţi din două cuvinte, făcu Nataşa. Până şi el, iată, până şi Alioşa v-a înţeles la fel ca şi mine, iar noi doi n-aveam cum să ne înţelegem, deoarece nici nu ne-am văzut. Totuşi, chiar şi lui is-a părut că dumneavoastră jucaţi cu noi o comedie, un joc nedemn şi jignitor, iar Alioşa vă iubeşte, crede în dumneavoastră, vă divinizează. Dumneavoastră n-aţi considerat necesar, cel puţin faţă de el, să încercaţi a fi ceva mai prudent, ceva mai dibaci, scontând faptul că Alioşa va fi lipsit de suficienta perspicacitate pentru a vă pricepe. Cum însă el are o inimă simţitoare, delicată şi e foarte impresionabil, cuvintele dumneavoastră, tonul lor, după cum spune el, i-au rămas la inimă…

— Nu înţeleg nimic, absolut nimic! Repetă prinţul încercând să pară profund consternat şi adresându-mi-se de data aceasta mie, ca şi cum m-ar fi luat de martor. Era însă surescitat şi clocotea tot. Dumneata eşti bănuitoare şi alarmată, continuă apoi adresându-se Nataşei, adică nu, eşti pur şi simplu geloasă pe Katerina Feodorovna, de aceea pari gata să acuzi întreaga lume (şi în primul rând pe ruine) şi… Şi permite-mi să-ţi spun totul; află că despre caracterul dumitale oricine ar putea să-şi facă o părere destul de ciudată… În ceea ce mă priveşte, nu sunt de loc obişnuit cu asemenea scene şi n-aş mai întârzia un singur moment aici,

după toate aceste demonstraţii, dacă n-ar fi în joc interesele fiului meu… Totuşi mai aştept încă; vei avea oare bunăvoinţa să te explici?

— Va să zică dumneavoastră, chiar şi în urma celor auzite vă încăpăţânaţi a nu înţelege din două cuvinte ceea ce, de fapt, ştiaţi prea bine? Doriţi neapărat să spun totul, fără înconjur?

— Nu-ţi cer nimic altceva.

— Fie… Ascultaţi atunci, strigă Nataşa cu ochii scăpărând de mânie, vă voi spune totul deschis, totul pe faţă!

CAPITOLUL IU.

Ea se ridică şi începu să vorbească stând în picioare, nedându-şi seama de asta din pricina tulburării ce-o cuprinsese. Prinţul ascultă cât ascultă, apoi se ridică şi el. Scena devenea mult prea solemnă.

— Reîmprospătaţi-vă cuvintele dumneavoastră de marţi, începu Nataşa. Aţi spus cam aşa: am nevoie de bani, de căi netede, fără riscuri, de un nume de vază în societatea înaltă, vă amintiţi?

— Da, îmi amintesc.

— Tocmai pentru a putea obţine aceşti bani şi toate aceste succese, care altminteri v-ar fi scăpat din mână, tocmai pentru aceste motive aţi şi venit aici marţi seara, născocind logodna şi calculând totul în aşa fel, ca să puteţi prinde cu ajutorul acestei glume prada ce vi se strecura printre degete.

— Nataşa, strigai eu, gândeşte-te ce spui!

— Glumă! Calcul! Eu? Repeta prinţul cu un aer profund jignit.

Zdrobit de durere, Alioşa privea aproape buimac.

— Da, da, nu mă întrerupeţi, am jurat că voi spune tot ce am pe inimă, continuă Nataşa iritată. Dumneavoastră n-aţi uitat, desigur, că Alioşa refuzase să vă asculte. O jumătate de an v-aţi tot trudit în zadar cu el, încercând să-l îndepărtaţi de mine. Nu i-aţi obţinut însă supunerea. Apoi, dintr-o dată, intervine un moment critic, în care nimic nu

mai e de amânat. A scăpa acest moment însemna a pierde printre degete şi logodnica şi banii, dar mai ales banii, trei milioane în cap… Mai rămânea un singur lucru: ca Alioşa să ajungă a o îndrăgi pe aceea asupra căreia dumneavoastră v-aţi oprit alegerea.

V-aţi făcut bine socoteala: dacă s-ar îndrăgosti de ea, s-ar putea să mă părăsească pe mine…

— Nataşa, Nataşa, exclamă Alioşa copleşit de durere. Ce spui, ce tot spui tu?

— Iar după aceea dumneavoastră aţi procedat în consecinţă, continuă ea fără a se sinchisi de lamentarea lui Alioşa; dar s-a mai repetat o dată aceeaşi istorie! Totul ar fi mers ca pe roate, dar eu – iarăşi eu – vă stau în cale! O singură speranţă vă mai rămăsese: experimentat şi viclean cum sunteţi, aţi observat, pare-se, încă de pe atunci, că Alioşa lăsa uneori să se vadă că-l împovărează oarecum vechea lui legătură, îl cam stânjenesc sentimentele lui faţă de mine. Fireşte, dumneavoastră n-aţi fi putut să nu observaţi că a început să mă cam neglijeze, să se plictisească, să nu mai dea pe aici câte cinci zile în şir. Vă veţi fi spus, poate, că într-o bună zi se va plictisi definitiv şi. Mă va părăsi, când, dintr-o dată, marţi, maniera francă de a proceda a lui Alioşa v-a lovit ca un trăsnet din senin. Ce vă mai rămânea de făcut…?!

— Dă-mi voie, strigă prinţul, dimpotrivă! Dimpotrivă, acest fapt…

— Ziceam, îl întrerupse dârz Nataşa, că în acea seară dumneavoastră v-aţi pus imediat unica întrebare: „Ce e de făcut acum?” şi v-aţi hotărât să-i îngăduiţi căsătoria cu mine, dar nu faptic, ci doar aşa, de formă… Numai ca să-l potoliţi. Data oficierii căsătoriei – gândeaţi în sinea dumneavoastră – poate fi amânată la nesfârşit; între timp, înmugureşte o dragoste nouă; nu v-a scăpat lucrul acesta. Şi iată, tocmai pe acel mugure de dragoste nouă v-aţi şi propus să clădiţi totul.

— Romane, romane, rosti prinţul cu jumătate de glas, ca pentru sine; consecinţe ale solitudinii, ale reveriilor, ale ro-l manelor citite!

— Da, tocmai pe această nouă iubire v-aţi propus să clădiţi totul, repetă Nataşa, fără să audă ori să acorde vreo atenţie cuvintelor prinţului, în aceeaşi stare de emoţie incandescentă. Şi încă ce şanse pentru noua dragoste înfiripată în sufletul lui Alioşa! Ea s-a zămislit chiar înainte ca el să fi cunoscut prea multe din virtuţile acelei fete! Încă din clipa în care Alioşa se hotărâse să-i destăinuie că n-o poate iubi, deoarece îl opresc simţul datoriei şi o altă iubire, fata, dintr-o dată, prin înţelegerea ei, ştiuse să reverse atâta nobleţe şi atâta simpatie faţă de el şi de rivala sa! Şi o făcuse cu o atât de caldă putere de iertare, încât Alioşa, chiar dacă şi până atunci crezuse în frumuseţea ei sufletească, nu-şi închipuise niciodată că ar putea fi chiar atât de frumoasă! El a venit atunci şi pe la mine, e adevărat, dar nu mi-a vorbit decât numai şi numai de dânsa; findcă îl uimise, îl uluise. Negreşit, după o asemenea scenă, chiar de a doua zi trebuia să simtă dorinţa neînfrânată de a o vedea încă o dată pe fiinţa aceea sublimă ce-l impresionase în-tr-atâta, chiar dacă n-ar fi fost decât dintr-un îndemn de simplă recunoştinţă. De ce, prin urmare, nu s-ar fi dus la dânsa? De ce, când bine ştia că vechea lui iubită nu mai suferă, soarta ei fiind lămurită; doar acesteia, ca soţ, el i se dăruia pentru totdeauna, iar cu noua lui dragoste nu zăbovea decât o clipă oarecare din viaţă… Şi cât de ingrată ar fi fost Nataşa, dacă s-ar fi arătat geloasă pe o fărâmă dintr-o viaţă întreagă… Deşi, în realitate, astfel i se răpeşte pe neobservate acestei Nataşe în loc de o clipă – o zi, două, trei… Între timp, fiinţa aceea admirabilă îi oferă atâta inedit, îi apare într-o lumină nouă atât de neaşteptată, împrăştie din plin atâta nobil entuziasm şi totodată atâta naivitate copilărească – apropiindu-se aci de felul lui de a fi. Şi-şi jură unul altuia prietenie, frăţietate, jură să nu se mai despartă cât vor trăi. „în numai vreo cinci-şase ore de

conversaţie” sufletul lui se deschide pe de-a-ntregul unor noi simţăminte, inima lui i se dăruie ei toată… Va sosi în cele din urmă timpul, v-aţi gândit şi dumneavoastră, când el însuşi va compara noile şi proaspetele sale emoţii şi simţăminte cu iubirea de mai înainte; acolo totul este cunoscut, obişnuit; acolo îl aşteaptă scene de gelozie, reproşuri, lacrimi… Acolo, chiar dacă iubita lui se joacă ori glumeşte cu el, parcă n-o face totuşi ca de la egal la egal, ci-l tratează ca pe un copil… Şi mai ales tot ce-i acolo e atât de cunoscut, totul este o cărare bătătoi. pe când dincoace!

O sugrumau lacrimile şi un nod de amară durere, dar Nataşa făcu o sforţare şi se stăpâni câteva clipe.

— Şi după aceea? Ei, mai departe, timpul îşi va face datoria; că doar nu pentru acum, imediat, e fixată căsătoria cu Nataşa. Între timp, ar putea interveni multe schimbări… Pe de altă parte – cuvintele dumneavoastră, aluziile, interpretările, elocinţa… Ba s-ar putea strecura pe nesimţite şi ceva clevetiri pe socoteala acestei nesuferite Nataşa; ar putea fi înfăţişată într-o lumină atât de nefavorabilă şi… Cum se vor mai rezolva toate acestea – nu se ştie, dar victoria va fi de partea dumneavoastră! Alioşa, dragul meu, nu mă învinui! Să nu-mi spui că nu ţi-am înţeles dragostea sau că n-o preţuiesc de ajuns. Ştiu că tu mă mai iubeşti şi acum şi că în clipa asta poate că nici nu pricepi rostul destăinuirilor mele. Mai ştiu că am făcut foarte, foarte rău, spunând toate acestea. Dar ce pot face, dacă le înţeleg prea bine şi dacă te iubesc din ce în ce mai mult… Nesfârşit. Până la nebunie! Ea îşi acoperi faţa cu mâinile, se prăbuşi în fotoliu şi izbucni într-un plâns disperat ca un copil. Cu un strigăt de durere, Alioşa alergă la ea. Nu era în stare să îndure fără lacrimi lacrimile ei.

Dar hohotele de plâns ale Nataşei i-au fost, pare-se, de mare ajutor prinţului. Toată pornirea pătimaşă cu care vorbise ea în timpul acestei explicaţii lungi, toate ieşirile aspre împotriva lui, de care prinţul, fie şi numai în virtutea unei elementare bune-cuviinţe, ar fi trebuit să se simtă grav

ofensat, toate acestea acum, evident, puteau fi atribuite unui ne-stăpânit acces de gelozie, unei iubiri rănite, ba chiar unei stări maladive. Ba se şi cuvenea să manifeste o înţelegătoare compasiune…

— Linişteşte-te, calmează-te, Natalia Nikolaevna, o consolă prinţul, folosind prilejul, toate acestea sunt rezultatul exaltării dumitale, al viselor şi singurătăţii în care te-ai zbătut… Te-a tulburat atât de mult purtarea uşuratică a lui Alioşa… Asta nu-i însă decât o condamnabilă neprevedere din partea lui. Dar lucrul cel mai important, asupra căruia dumneata ai insistat în chip deosebit, rămâne întâmplarea de marţi seara, care se cădea să-ţi demonstreze mai curând întregul şi neţărmuritul lui ataşament faţă de dumneata, în timp ce – dumneata ai crezut, dimpotrivă, că…

— O, nu-mi mai vorbiţi, nu mă mai chinuiţi, măcar în clipa asta, vă rog, vă rog! Îl întrerupse Nataşa plângând amarnic; mie inima mi-a spus de mult totul, de mult! Credeţi oare că eu nu înţeleg că iubirea de altădată a lui Alioşa s-a dus iremediabil?… Aici, în această cameră, singură… Ori de câte ori mă lăsa să-l aştept, ori de câte ori mă uita… Le-am trăit toate acestea… Şi la toate am reflectat. Dar ce aveam de făcut?! Nu te învinuiesc, Alioşa… Dar de ce dumneavoastră căutaţi să mă înşelaţi? Vă închipuiţi cumva că n-am încercat să mă amăgesc singură?… O, de câte ori, de câte ori! Parcă nu m-am căznit să pătrund fiecare vibraţie a vocii lui? Parcă n-am învăţat să citesc pe chipul şi în ochii lui? Totul, totul s-a dus, totul e înmormântat… Oh, nefericita de mine…

Alioşa, în genunchi în faţa ei, plângea.

— Da, da, numai eu sunt vinovat. Totul porneşte de la mine! Repeta el printre lacrimi.

— Nu, pe tine nu te învinui, Alioşa… Între noi sunt alţii… Sunt duşmanii noştri! Da, ei… Ei!

— Te rog, la urma urmei, se agită prinţul impacientat, pe ce bază îmi atribui dumneata toate aceste… Crime? Căci tot ce spui nu sunt decât presupuneri, cu nimic dovedite…

— A, dovezi! Strigă Nataşa, ridicându-se repede din fotoliu, doriţi dovezi, om perfid ce sunteţi! N-aţi fi putut, n-aţi fi avut cum să acţionaţi altfel decât venind aici cu propunerea dumneavoastră! Trebuia să-l împăcaţi cumva pe fiul dumneavoastră cu el însuşi, să-i adormiţi remuşcările, pentru ca să se dăruiască mai uşor, mai fără griji, pe de-a-ntregul Katiei. Altminteri, s-ar fi gândit mereu la mine şi nu s-ar fi lăsat înrâurit de dumneavoastră, pentru că v-aţi cam plictisit tot aşteptând. Sau poate vreţi să spuneţi că nu-i adevărat?

— Mărturisesc, răspunse cu un zâmbet sarcastic prinţul, că dacă aş fi vrut să te înşel, într-adevăr, calculam aşa cum presupui dumneata. Eşti foarte… Ingenioasă, dar toate acestea se cuvin a fi dovedite mai întâi, înainte de a arunca în obrazul cuiva asemenea insulte.

— Vreţi dovezi? Dar întreaga dumneavoastră comportare anterioară, încercările de a-l îndepărta de mine nu sunt oare tot atâtea dovezi? Părintele care îşi învaţă fiul să neglijeze şi să batjocorească astfel de obligaţii, scontând tot felul de avantagii mondene şi bani, îşi perverteşte copilul. Ce tot vorbeaţi mai adineauri de scară şi de mizera mea locuinţă? Cine altul dacă nu tot dumneavoastră aţi refuzat să-i mai daţi bani de cheltuială, pentru a ne sili astfel să ne despărţim, constrânşi de lipsuri şi de foame? Mulţumită dumneavoastră ne aflăm în această locuinţă, la care se ajunge pe scara pe care aţi urcat; aşadar, de ce-i atribuiţi acum tot lui o vină inexistentă, om făţarnic ce sunteţi? Şi de unde vor fi venit, cum de v-a năpădit dintr-o dată, atunci; în acea seară, o asemenea înflăcărare şi nişte convingeri atât de nepotrivite firii dumneavoastră? Ce v-a făcut să aveţi-atâta nevoie de mine? În răstimpul acestor patru zile am măsurat mereu, în lung şi în lat camera pe care o vedeţi; am chibzuit totul, am cântărit fiecare cuvânt al dumneavoastră, m-am gândit la expresia feţei cu care aţi venit în seara aceea şi m-am convins că toate acestea n-au fost decât prefăcătorie, farsă, o comedie jignitoare, josnică

şi nedemnă… Căci vă cunosc doar mai de mult, cum să nu vă cunosc! De fiecare dată când Alioşa se întorcea de la dumneavoastră îi ghiceam pe chip tot ceea ce i-aţi vorbit, aţi căutat să-i strecuraţi în suflet; am studiat cu atenţie toate semnele înrâuririi pe care aţi avut-o asupra lui! Nu, nu mă mai puteţi înşela! Poate că mai aveţi şi alte calcule, pe care nu le-aţi pus încă în aplicare – nimic. Nu este exclus; poate că nici nu v-am spus încă lucrul principal, dar astea nu mai au acum nici o importanţă! Important este că tot timpul acesta dumneavoastră aţi urmărit să mă înşelaţi, iată adevărul! Şi acest adevăr trebuia să vi se spună în faţă!

— Atâta tot? Astea sunt toate dovezile dumitale? Dar gândeşte-te, femeie apucată, că prin această prefăcătorie1 (cum numeşti dumneata propunerea mea de marţi) eu mă angajam prea tare. Un asemenea demers, dacă ar fi fost vorba de un calcul oarecare, ar fi însemnat o prea mare imprudenţă din partea mea.

— V-aţi fi angajat prea mult? Cum şi prin ce v-aţi legat dumneavoastră? Ce v-ar fi împiedicat, adică, să mă înşelaţi? Ce contează pentru dumneavoastră obijduirea unei fete! Mai ales când este o biată fugară, repudiată de părintele ei; lipsită de orice apărare, care şi-a pătat cinstea, adică o imorală l Merită oare să mai ţii cont de dânsa, când o asemenea farsă poate aduce un profit oarecare, fie el cât de mic?

— Dar în ce situaţie te pui, pe dumneata însăţi, Natalia Nikolaevna, gândeşte-te numai! Văd că susţii cu tot dinadinsul cum că ţi-aş fi adus o ofensă. Dar ofensa e atât de gravă, atât de umilitoare, încât nici nu concep cum de a fost posibil să ţi-o imaginezi măcar şi, cu atât mai mult, să stărui atât asupra ei. Trebuie să fii prea obişnuită cu fel de fel de situaţii echivoce, pentru a putea admite cu atâta uşurinţă acest lucru, iartă-mă că trebuie să ţi-o spun. Mă simt însă îndreptăţit să-ţi fac atare reproşuri, pentru că dumneata îl înverşunezi pe propriul meu fiu împotriva mea;

şi chiar *dacă el nu s-a ridicat încă împotrivă-mi, în apărarea dumitale, inima lui mi-e ostilă…

— Nu, tată, nu! Strigă Alioşa. Nu m-am ridicat împotriva ta, pentru că nu te cred în stare să ofensezi şi nici; nu-mi pot închipui că s-ar putea aduce cuiva asemenea ofense.

— Ai auzit?! Strigă prinţul.

— Nataşa, numai eu sunt vinovat de toate, nu-l învinui pe el. E păcat, e îngrozitor!

— Auzi, Vanea? Acum şi el e împotriva mea! Strigă Nataşa.

— Destul, zise prinţul, trebuie să punem capăt acestei. Scene penibile. Stupidul şi furibundul dumitale acces de gelozie, prelungit dincolo de orice limite, îţi dezvăluie caracterul într-o lumină cu totul nouă pentru mine. Sunt, în sfârşit, sprevenit. Ne-am pripit, într-adevăr, ne-am pripit. Dumneata tnici nu-ţi dai seama cum m-ai jignit; pentru dumneata, asta nu-i mare lucru. Ne-am pripit… Ne-am pripit… Fireşte, cuân-tul dat trebuie să fie sfânt, dar… Sunt tată şi trebuie să veghez la fericirea fiului meu…

— Va să zică, vă retrageţi cuvântul? Strigă Nataşa indignată. N-aţi aşteptat decât un prilej! Bine, dar ţin să ştiţi că, încă înainte de asta, acum două zile, stând uitată aici, mă hotărâsem eu însămi să-l eliberez pe fiul dumneavoastră de orice obligaţie, iar acum v-o confirm tuturor celor de faţă. Eu sunt aceea care renunţ!

— Cu alte cuvinte, dumneata încerci, poate, să reînvii în «1 toată frământarea de mai înainte, sentimentul datoriei, toate „mustrările de conştiinţă pentru obligaţiile asumate” (după cum te-ai exprimat singură mai adineauri), pentru ca astfel să ţi-l apropii la fel ca mai înainte. E o concluzie care se impune chiar după propria dumitale teorie; de aceea îţi şi vorbesc astfel; dar, în sfârşit, ajunge; timpul va hotărî totul. Am să aştept un moment mai calm ca să mă explic cu dumneata. Sper că nu ne vom întrerupe definitiv relaţiile. De asemenea, trag nădejde că vei învăţa să mă apreciezi mai bine. Astăzi voiam tocmai să-ţi destăinui proiectul meu în legătură cu părinţii dumitale, din care ai fi văzut… Dar

ajunge! Ivan Petrovici! Adăugă el, apropiindu-se de mine, acum, mai mult decât oricând, mi-e de mare preţ a te cunoaşte îndeaproape, ca să nu-ţi mai spun şi cât de veche e dorinţa aceasta a mea. Sper că mă vei înţelege. Zilele acestea am să te vizitez; îmi permiţi?

Eu m-am înclinat. Mi se părea şi mie că acum nu mai puteam evita intenţia lui de a ne cunoaşte. Prinţul îmi strânse mâna, o salută fără cuvinte pe Nataşa, apoi ieşi cu aerul demnităţii jignite.

CAPITOLUL IV.

Câteva momente nimeni n-a scos o vorbă. Pe Nataşa o frământau gândurile, apăsătoare şi triste şi sta frântă de durere, întreaga ei energie o părăsise dintr-o dată. Cu privirea pierdută, părea cu totul absentă. Ţinea încă între degetele ei mâna lui Alioşa; acesta îşi plângea încet durerea, uitându-se la ea din când în când cu teamă şi curiozitate.

În sfârşit, începu s-o consoleze cu sfială, căutând s-o liniştească. O implora să nu se supere, se învinuia pe sine, dar ghiceai că ţine foarte mult să-l disculpe pe taică-său şi că asta îi preocupa cu deosebire. În câteva rânduri aduse vorba despre asta, dar nu se încumetă să se exprime clar, de teamă să nu redeştepte mânia Nataşei. Îi jura dragoste eternă, nestrămutată şi se străduia cu înflăcărare să-şi justifice ataşamentul faţă de Katia; repeta fără încetare că o iubeşte pe Katia numai ca pe o soră, ca pe o soră dragă şi bună, pe care însă n-ar putea-o părăsi de tot, că aşa ceva ar fi şi brutal şi crud din partea sa şi repeta mereu că din clipa în care Nataşa o va cunoaşte pe Katia, ele se vor împrieteni pentru totdeauna şi vor rămâne nedespărţite şi astfel vor dispărea cu desăvârşire toate neînţelegerile. Această idee îl încânta cu deosebire. Bietul băiat nu minţea de loc. Temerile Nataşei erau străine înţelegerii lui, după cum în general nu pricepuse bine cam ce-i spusese ea mai înainte lui taică-său. Înţelesese doar atât: că ei se certaseră şi aceasta îl apăsa ca o piatră pe inimă.

— Tu mă învinuieşti pentru tatăl tău? Îl întrebă Nataşa.

— Cum aş putea să te învinuiesc pe tine, răspunse cu mâhnire în glas Alioşa, când eu însumi sunt vinovat de toate? Eu sunt cel ce te-a împins la o asemenea mânie, iar tu în supărare l-ai învinuit şi pe el, pentru că voiai să mă dezvinovăţeşti pe mine: tu-mi dai totdeauna dreptate, deşi nu merit aceasta. Trebuia căutat vinovatul şi – poftim! Te-ai gândit la el. Cu toate că, într-adevăr, într-adevăr el nu e vinovat! Exclamă Alioşa, reînsufleţindu-se. Parcă pentru asta a venit el aici?! Asta oare aştepta el?!

Văzând însă că Nataşa îl priveşte cu tristeţe şi mustrare în ochi, îşi pierdu dintr-o dată curajul.

— Bine, bine, nu mai insist, la ce să mai insist? Iartă-mă, rosti el. Numai eu sunt vinovat de toate!

— Da, Alioşa, rosti Nataşa cu o sfârşeală în glas. El a trecut acuma printre noi şi ne-a distrus întreaga linişte, pentru tot restul vieţii noastre. Tu ai crezut întotdeauna în mine mai mult decât în toţi; dar de azi înainte el ţi-a strecurat în inimă o anumită bănuială în ceea ce mă priveşte, o anumită neîncredere, ai ajuns să mă învinuieşti şi asta înseamnă că tatăl tău mi-a răpit jumătate din inima ta. O umbră a trecut printre noi.

— Nu vorbi aşa, Nataşa. De ce spui: „o umbră”…Expresia aceasta îl indispuse pe Alioşa.

— El te-a atras, simulând bunătatea, o falsă mărinimie, continuă Nataşa, şi, de acum încolo, te va monta din ce în ce mai mult împotriva mea.

— Îţi jur că nu! O asigură Alioşa cu şi mai mare ardoare. Era supărat, desigur, tata, când a spus acel „ne-am pripit”, dar te vei convinge şi singură, chiar mâine sau zilele acestea, că-şi va reveni; iar dacă el s-a supărat până într-atâta încât să se opună căsătoriei noastre, îşi jur că n-am să-l ascult. Poate că voi avea puterea s-o fac. Şi ştii cine ne va ajuta? Exclamă Alioşa entuziasmat de propria sa idee, Katia ne va ajuta! Ai să vezi ce fiinţă minunată e ea! Ai să vezi tu că ea nu vrea să-ţi fie rivală şi să ne despartă! O, cât

de nedreaptă ai fost mai adineauri, când spuneai că eu sunt dintre cei care pot să-şi piardă dragostea chiar a doua zi după nuntă! O, cât m-au durut aceste cuvinte! Nu, să ştii că nu sunt cum ai crezut, iar dacă o vizitam adeseori pe Katia…

— Ajunge, Alioşa, te rog, poţi s-o vizitezi cât doreşti şi când doreşti. Nu despre asta a fost vorba adineauri, n-ai în-

Ţeles bine. Fii fericit cu cine-ţi place. Doar nu pot pretinde inimii tale mai mult decât îmi poate da.

Intră Mavra.

— Ce fac, vă servesc ceaiul, ori ba? Auzi, de două ore clocoteşte samovarul! Ceasul e unsprezece.

Vorbise pe un ton pornit şi grosolan, ceea ce lăsa să se priceapă cât de colo ce supărată-i, bineînţeles, mai întâi şi-n-tâi pe Nataşa. In ultimele zile, începând adică de marţi, Mavra plutise de bucurie într-al nouălea cer că domnişoara ei (pe care o iubea foarte mult) se mărită şi trăncănise despre asta peste tot, printre locatarii imobilului, prin cartier şi la prăvălie, îi şoptiseşi portarului. Mavra se lăudase şi povestise triumfătoare în stânga şi-n dreapta că prinţul este un om cu vază, că e şi general şi grozav de bogat, că venise el însuşi. Să ceară consimţământul domnişoarei ei şi că dânsa, Mavra, auzise totul cu urechile ei… Pentru ca acum praful să se aleagă de toate. Prinţul plecase supărat, ceaiul nu fusese servit şi, se înţelege de la sine, că numai domnişoara era vinovată. Doar o auzise Mavra cum îi vorbise ea prinţului, fără pic de respect.

— Bine… Serveşte-l! Răspunse Nataşa.

— Dar cu gustarea, ce fac, s-o servesc ori nu?

— Serveşte şi gustarea, răspunse Nataşa încurcată.

— Bine că ne-arn pregătit şi ne-am tot pregătit! Bombăni Mavra, de ieri nici nu-mi mai simt picioarele. Am alergat după vin tocmai la Nevski, când colo… Şi ieşi furioasă trântind uşa.

Nataşa roşi, jenată, şi-mi căută privirea. Între timp s-a servit ceaiul, iar o dată cu el gustarea: vânat, peşte şi două

sticle cu vin excelent, de la Eliseev23 „Şi la ce toate aceste pregătiri?” mă gândeam.

— Vezi, Vanea, aşa sunt eu, spusa Nataşa apropiindu-se de masă, jenată chiar şi faţă de mine. Presimţisem doar că toate se vor petrece aşa cum s-au petrecut, dar îmi ziceam că ar fi posibil şi altfel. Că Alioşa o să vină, că o să caute să ne împăcăm, că ne vom împăca şi că toate bănuielile mele se vor dovedi neîntemeiate, că-mi voi schimba părerea şi… Pentru orice eventualitate, vezi, de aceea am pregătit această gustare. Ce vrei, crezusem că o să stămnai mult de vorbă, că vom mai întârzia şi noi…

Sărmana Nataşa! Cât de tare se îmbujorase spunându-mi toate acestea! Alioşa se entuziasma.

— Ei vezi, Nataşa! Strigă el, n-ai crezut nici tu că se va întâmpla aşa; acum două ore nu dădeai crezare bănuielilor tale! Nu, acestea toate trebuie îndreptate; eu sunt singurul vinovat, cauza tuturor relelor, dar voi îndrepta totul, totul. Permite-mi numai, Nataşa, să merg chiar acum la tata! Trebuie să-l văd. El se consideră jignit; trebuie consolat. Îi voi spune eu totul, totul, ca de la mine, numai ca din partea mea; n-o să fii amestecată aici cu nimic. Şi am să aranjez aşa cum trebuie… Nu te supăra pe mine că stărui atât de mult să merg la el şi că vreau să te las. E cu totul altceva la mijloc: mi-e milă de dânsul; o să vină o clipă când se va disculpa în faţa ta; ai să vezi… Mâine dis-de-dimineaţă voi fi iar la tine şi voi rămâne toată ziua aici; la Katia n-am să mă duc.

Nataşa nu-l opri, ba îl sfătui chiar să meargă. Îi era grozav de teamă ca nu cumva Alioşa să stea de acum încolo la dânsa în silă, zile întregi, plictisindu-se astfel de ea. Îl rugă doar ca să nu vorbească nimic în numele ei şi căută să-i zâmbească mai cu voioşie la despărţire. Alioşa se pregătise să plece, când deodată se apropie de ea, îi luă amândouă mâinile într-ale lui şi se aşeză lângă dânsa. O privea cu negrăită duioşie.

— Nataşa, draga mea, îngerul meu, nu te supăra pe mine şi să nu ne certăm niciodată. Făgăduieşte-mi că întotdeauna vei crede tot ce-ţi spun, iar eu te voi crede pe tine. Uite, îngerul meu, ce-ţi voi istorisi acum: o dată am fost noi doi certaţi, nu-mi mai amintesc de ce; vinovat eram eu. N-am mai vorbit unul cu altul. N-am vrut să cer eu cel dintâi iertare, deşi mi-era sufletul cătrănit. Umblam prin oraş, hoinăream peste tot, mă duceam pe la prieteni, dar mi-era atât de greu, ah! Atât de greu… Şi atunci mi-a venit un gând îngrozitor: ce s-ar fi întâmplat, dacă tu, de pildă, te-ai fi îmbolnăvit din cine ştie ce motiv şi ai fi murit? O, când mi-am închipuit una ca asta, m-a cuprins deodată o disperare atât de adâncă, de parcă te-aş fi pierdut în realitate şi pentru vecie. Gândurile mi se învălmăşeau, tot mai apăsătoare şi mai întunecate. Şi atunci, încetul cu încetul, am început să-mi imaginez că venisem la mormântul tău, că m-am prăbuşit peste el în neştire, că l-am îmbrăţişat şi am încremenit acolo, doborât de durere. Îmi imaginam cum aş fi sărutat acel mormânt, cum te-aş fi strigat din adâncurile lui să apari măcar pentru o clipă, cum i-aş fi cerşit lui Dumnezeu o minune, ca să te învie cel puţin pentru o clipă în faţa ochilor mei. Mă vedeam aruncându-mă să te îmbrăţişez, strângându-te la piept, o! Cum te-aş fi sărutat şi aş fi vrut, mi se pare, să mor acolo de fericire; eram înnebunit că am putut încă o dată să te îmbrăţişez la fel ca mai înainte fie şi pentru o singură clipă. Iar în timp ce-mi năvăleau în minte toate aceste gânduri, m-am pomenit deodată zicându-mi: te-aş cere lui Dumnezeu pentru o clipă, când tu de fapt ai fost lângă mine şase luni în sir, şase luni în care de atâtea ori ne certaserăm şi atâtea zile nu vorbisem unul cu altul! Au fost zile întregi când stătuserăm îmbufnaţi şi în care dădusem cu piciorul fericirii, iar acum, în închipuirea mea, vream să te strig sa reapari din mormânt pentru o singură clipă, în schimbul căreia aş fi fost gata să-mi dau şi viaţa!… De îndată ce am cugetat la toate acestea, nemaiputând suporta, am alergat repede la tine,

am venit aici; tu mă aşteptai şi când ne-am îmbrăţişat, după cearta aceea, îmi amintesc bine că te-am strâns atât de tare la pieptul meu, ca şi când într-adevăr eram pe cale să te pierd. Să nu ne mai certăm, Nataşa, niciodată! Sufăr atât de mult... Şi cum poţi, Doamne! Cum poţi tu să te gândeşti că eu aş fi în stare să te las!

Nataşa plângea. S-au îmbrăţişat afectuos şi Alioşa i-a jurat iarăşi că nu o va părăsi niciodată. După aceea alergă la taică-său. Era ferm convins că va aranja şi va împăca lucrurile cum e mai bine.

— S-a terminat! Totul e pierdut! Murmură Nataşa, strângându-mi spasmodic mâna. El mă iubeşte şi poate că nu mă va uita niciodată; dar o iubeşte şi pe Katia şi după un timp oarecare pe ea o va iubi mai mult decât pe mine. Iar vipera asta, prinţul, nu doarme şi atunci...

— Nataşa! Şi eu cred că prinţul nu procedează tocmai corect, dar...

— Cum! Te mai îndoieşti de ceva din toate câte i le-am spus? Aşa mi s-a părut după chipul tău schimbat. Dar aşteaptă puţin şi o să-ţi dai singur seama dacă am avut sau nu dreptate! Şi încă am vorbit numai în general, dar Dumnezeu ştie câte nu mai are de gând! E un om groaznic! Cât m-am zbuciumat, în aceste patru zile, umblând prin cameră şi toate mi s-au limpezit în minte. Lui nu-i trebuie decât un mijloc prin care să-l elibereze pe Alioşa, să-i uşureze inima de o tristeţe ce l-ar împiedica să trăiască şi de obligaţiile dragostei lui faţă de mine. A născocit această căsătorie şi ca sa se insinueze între noi cu influenţa lui nefastă şi ca să-l farmece pe Alioşa cu mărinimia şi nobleţea sufletească de care e în stare. Acesta-i, Vanea, adevărul adevărat! Alioşa oferă din acest punct de vedere un caracter potrivit. Alioşa s-ar fi liniştit în privinţa mea. Îngrijorarea pentru mine i-ar fi trecut. S-ar fi gândit, probabil: acum, Nataşa mi-e soţie, e a mea pe veci şi, fără să vrea, şi-ar fi îndreptat mai mult atenţia către Katia. Prinţul a studiat-o, desigur, foarte bine pe această Katia – a

mirosit că ea-i poate fi o pereche nimerită şi că-l poate atrage mai mult decât mine. Ah, Vanea! Toată speranţa de acum încolo mi-o îndrept către tine; din anumite motive, prinţul vrea să-ţi devină prieten. Nu-l respinge şi caută, dragul meu, pentru Dumnezeu, să nimereşti cât mai curând la contesă. Fă cunoştinţa acestei Katia şi spune-mi ce este ea în fond? Am nevoie să pătrund acolo cu ochiul tău. Nimeni nu mă poate înţelege ca tine, iar tu ştii de ce am eu nevoie. Caută să afli, de asemenea, în ce măsură s-au împrietenit, ce este între ei, despre ce vorbesc, ce-şi spun! Dar mai ales, da, mai ales, caută s-o cunoşti mai bine pe Katia… Dovedeşte-mi iarăşi şi de astă dată, dragul meu, scumpul meu Vanea, întreaga ta prietenie! Căci de acum înainte tu eşti singura mea nădejde…!

Când m-am înapoiat acasă era aproape unu noaptea. Nelli mi-a deschis uşa cu faţa somnoroasă. A zâmbit şi m-a privit cu ochi luminoşi. Era tare necăjită, sărmana, că o furase somnul. Ar fi vrut să mă aştepte. Mi-a spus că trecuse cineva care întrebase de mine, că stătuse cu ea de vorbă şi-mi lăsase un bileţel. Bileţelul era de la Masloboev. Mă ruga să trec pe la el a doua zi, între orele douăsprezece şi unu. Aş fi vrut s-o mai întreb despre multe, dar am amânat pentru a doua zi, stăruind ca ea să se ducă neapărat la culcare; sărmana şi aşa obosise destul aşteptându-mă, căci adormise numai cu o jumătate de oră înaintea sosirii mele.

CAPITOLUL.

Dimineaţa, Nelli mi-a povestit mai pe larg despre vizita din ajun şi astfel mi-a fost dat să aflu lucruri destul de ciudate. De altfel, ciudat era însuşi faptul că Masloboev s-a gândit să se abată în acea seară pe la mine; doar ştia sigur că nu voi fi acasă, deoarece îl preveniseră chiar eu, cu ocazia ultimei noastre întâlniri, după cum îmi aduceam foarte bine aminte. Nelli mi-a spus că la început, de frică, nu voise să deschidă; bătuse de opt seara. El însă a rugat-o de dincolo de uşă, asigurând-o că, dacă nu-mi va lăsa biletul chiar în acea seară, a doua zi, din nu ştiu ce motive, va fi foarte rău

pentru mine. Când fata i-a dat drumul, el a şi aşternut pe dată acel bilet, apoi s-a apropiat de ea şi s-a aşezat alături pe divan. „Eu m-am ridicat şi n-am vrut să stau de vorbă cu dânsul, îmi spuse Nelli, mi-era tare teamă; dar el a început să-mi vorbească de Bubnova, cât e de mâ-nioasă, că nu mai îndrăzneşte acum să mă ia de aici şi apoi s-a pornit să te laude pe dumneata; zicea că sunteţi buni prieteni şi că te cunoaşte de când erai copil. Abia atunci i-am răspuns şi eu. Pe urmă a scos bomboane şi m-a rugat să iau şi eu; n-am vrut; atunci a început să-mi spună că dânsu-i om bun, că ştie cântece şi dansuri, a sărit şi s-a pus pe joc. Pe mine m-a pufnit râsul. Apoi a zis că nu va mai sta decât puţin – «să-l aştept pe Vanea, poate că se întoarce» şi m-a rugat mult să nu-mi fie teamă şi să stau lângă el. M-am aşezat; dar de vorbit, n-am vrut să-i vorbesc nimic. Atunci mi-a spus că o cunoştea pe mama şi pe bunicul meu şi… Aci am început din nou să-i răspund. Iar el, pe urmă, a mai stat mult.”

— Şi despre ce aţi vorbit?

— Despre mama… Despre Bubnova… Despre bunicul… A stat cu mine cam vreo două ore.

Nelli parcă n-avea chef să-mi destăinuie ce anume vorbiseră. Nici eu n-am întrebat-o, sperând să aflu totul de la Masloboev. Numai că în sinea mea mi se păru că Masloboev venise dinadins în lipsa mea ca s-o găsească pe Nelli singură. „Dar de ce i-o fi trebuind lui asta?” mă întrebai.

Ea îmi arătă trei bomboane, pe care i le dăduse el. Erau caramele, în hârtiuţe verzi şi roşii, foarte proaste şi probabil cumpărate de la vreo dugheană cu zarzavaturi şi dulciuri. Arătându-mi-le, fata începu să râdă.

— Şi de ce nu le-ai mâncat? O întrebai.

— Nu vreau, îmi răspunse cu un aer grav, încruntându-şi sprâncenele. Nici nu le-am luat de la dânsul; le-a pus singur pe divan…

Aveam de făcut multe drumuri în ziua aceea, aşa că-mi luai rămas bun de la Nelli.

— Te plictiseşti singură? O întrebai când eram gata să plec.

— Şi da şi nu. Mă plictisesc când lipseşti prea mult. Şi mă privi cu atâta dragoste, rostind aceste cuvinte. Mă privise toată dimineaţa cu aceeaşi duioşie şi păruse atât de vioaie, atât de gingaşă şi nu ştiu ce suavă pudoare şi sfiiciune îi învăluiau întreaga fiinţă, de parcă i-ar fi fost teamă să nu mă supere cu ceva, lipsindu-se astfel de ataşamentul meu… Dar descifram totodată la ea şi grija de a nu-şi da prea mult în vileag simţămintele, ca şi când s-ar fi ruşinat de ele.

— Şi… Prin ce anume nu te plictiseşti? O întrebai zâmbindu-i fără să vreau, căci îmi devenise nepreţuită şi scumpă. Deoarece aşa am înţeles că… Şi te plictiseşti şi nu te plictiseşti.

— Ştiu şi eu prin ce… Îmi răspunse cu un sur îs ghiduş şi n-am înţeles pentru care motiv se ruşina din nou. Vorbeam din pragul uşii deschise. Nelli stătea înaintea mea cu ochişorii în pământ, ţinându-se cu o mână de umărul meu, cu cealaltă ciupindu-mi mâneca hainei.

— Cum aşa, ceea ce te întreb eu e o… taină?

— Nu… Eu am… Am început să citesc din cartea dumitale când lipseai, rosti ea cu jumătate de glas şi mă învălui din nou într-o privire caldă, adâncă, îmbujorându-se toată.

— Mi-ai citit cartea? Ei şi ţi-a plăcut? Simţeam tulburarea unui autor pe care l-a elogiat cineva în faţă, însă Dumnezeu ştie ce n-aş fi dat în clipa aceea ca s-o sărut. Totuşi, cum să spun, nu se cădea s-o sărut. Nelli tăcu.

— De ce, de ce a murit el? Mă întrebă cu adâncă tristeţe, dar nu mai înainte de a-mi fi aruncat o privire fugară; apoi, torusc, îşi lăsă ochii în jos.

— Cine să moară?

— Cum! Păi, tânărul acela ofticos… Din carte?

— Deh!… Ce să-i faci, a trebuit să moară, Nelli.

— Ba nu trebuia de loc, răspunse ea aproape în şoaptă, oarecum brusc, aproape tăios, indignată, bosumflându-şi

bu-zişoarele şi înţepenindu-şi privirea în podea, cu o şi mai încăpăţânată stăruinţă.

Mai trecu un minut.

— Dar ea… Adică nu, ei… Fetiţa şi bătrânelul, şopti din nou, ciupindu-mi şi mai avan mâneca, se înţelege că vor trăi la un loc? N-au să fie săraci?

— Nu, Nelli, fata va pleca departe; se va mărita cu un moşier, iar el va rămâne singur, răspunsei eu pradă unei compătimiri adânci, parcă regretând într-adevăr că nu-i pot spune altceva mai liniştitor.

— Vai… Aşa! Uf, cum eşti!… Nu, de aici încolo nici nu mai vreau să citesc!

Şi-mi împinse supărată mâna, se întoarse repede, se apropie de masă, iar acolo se opri cu faţa spre ungher şi încremeni cu ochii în pământ. Tot sângele îi năvălise în obraji, respira greu; părea să sufere groaznic.

— Ei, lasă, Nelli, te-ai supărat degeaba! Mă apropiai de ea. Toate acestea doar nu sunt adevărate, ceea ce se scrie e născocire; de ce să te superi dintr-atâta! Ce fată sentimentală!

— Nu mă supăr, rosti ea sfioasă, ridicând spre mine ochii luminoşi, plini de dragoste; apoi, dintr-o dată, îmi apucă mâna, îşi lipi faţa de pieptul meu şi, fără să-mi explic de ce, o podidi plânsul.

În clipa următoare, începu să râdă: plângea şi râdea totodată, îmi venea şi mie să râd şi mi-era oarecum şi plăcut. Nelli însă nu voia pentru nimic în lume să-şi ridice capul, să se uite la mine şi când am încercat să-i desprind faţa de umărul meu, ea se lipi şi mai strâns şi mai tare şi se porni pe un râs din ce în ce mai puternic.

În sfârşit, această scenă afectuoasă se termină. Ne-am luat rămas bun, căci mă grăbeam. Nelli, îmbujorată toată şi parcă ruşinată încă, dar cu ochişorii licărind ca două steluţe, ieşi în fugă după mine până la scară şi mă rugă să mă înapoiez cât mai curând. I-am promis să mă întorc

neapărat acasă la ora prânzului, iar dacă seva putea, chiar şi mai devreme.

Am pornit-o mai întâi spre bătrânii Ihmenev. I-am găsit pe amândoi bolnavi. Anna Andreevna era cu totul sfârşită. Pe Nikolai Sergheici însă l-am găsit în biroul său. Mă auzise intrând, dar ştiam că, potrivit obiceiului, nu va veni să mă vadă mai devreme de un sfert de oră, lăsându-ne astfel să vorbim în voie. Mă feream s-o mâhnesc prea tare pe Anna Andreevna şi de aceea mai îndulceam pe ici pe colo, după cum se nimerea, relatarea întâmplărilor de aseară, însă de spus, i-am spus adevărul; spre surprinderea mea, chiar dacă a fost îndurerată, bătrânica primi oarecum fără mirare ştirea despre o eventuală ruptură.

— Crede-mă, nici nu m-am încumetat să-mi închipui că va fi altfel, spuse ea. Când am rămas atunci singură, după plecarea dumitale, m-am tot gândit şi am chibzuit şi mi-am zis în sinea mea că asta nu e cu putinţă. N-om fi meritat noi aşa ceva de la Dumnezeu, dar şi omul ăsta e tare hain; parcă te poţi aştepta la ceva bun de la el? Auzi dumneata: să se lăcomească la zece mii de la noi, pe degeaba şi doar ştie bine că pe degeaba, dar uite-l că se lăcomeşte totuşi… Ne ia ultima bucăţică de pâine; IhmenevicavajEiscoasă la mezat. Iar Nataşecika are dreptate şi este cuminte din partea ei că nu i-a crezut. Dar să vezi că nici nu ştii, continua dânsa, coborând vocea, omul ăsta al meu nici nu vrea să audă de căsătorie. A început să mai scape câte o vorbă; nu vreau, zice! La început, am crezut că-l face pe mofturosul… Da de unde, e de-adevăratelea. Ce-o să se întâmple atunci cu ea, cu scumpa noastră? Că are s-o blesteme atunci, fără doar şi poate. Dar dânsul, Alioşa, ce spune?

Şi m-a tot descusut aşa oftând şi tânguindu-se potrivit obiceiului său, la fiecare răspuns al meu. Mi-am dat seama îndeobşte că în ultima vreme se pierduse aproape de tot cu firea. O zguduia orice noutate. Cât despre chinurile din

pricina sorţii hărăzite Nataşei, acestea îi sfâşiau inima şi îi ruinau sănătatea.

La un moment dat, intră şi bătrânul, în halat şi papuci. Se plânse de febră; îşi privi însă drăgăstos soţia şi o dădăci tot timpul, căutându-i privirea cu o sfială stranie. În ochii lui strălucea o dulce şi nesfârşită duioşie. Boala ei îl speriase; simţea că dacă o pierde şi pe ea, va pierde totul în viaţă.

Am stat la dânşii cam vreo oră. Când m-am ridicat să plec, Nikolai Sergheici mă urmă în antreu şi aduse vorba despre Nelli. Bătrânul se gândea în chip serios s-o ia la ei în casă, ca pe-o fiică a lor. Îmi ceru sfatul cum s-o înduplece şi pe Anna Andreevna să-şi dea consimţământul. Apoi, mânat de curiozitate, încercă să afle de la mine cât mai multe detalii despre Nelli şi dacă n-am mai aflat cumva ceva nou de la ea. I-am povestit totul în grabă şi relatarea mea l-a impresionat adânc.

— Vom mai vorbi despre asta, spuse el hotărât, deocamdată să… de altfel, nu-i nevoie, trec eu pe la tine de îndată ce mă restabilesc puţin şi atunci vom vedea ce-i de făcut. La ora douăsprezece fix eram la Masloboev. Spre marea mea surprindere, primul om peste care am dat intrând la el a fost prinţul. Îşi punea tocmai paltonul în antreu, iar Masloboev îl ajuta foarte prevenitor, întinzându-i totodată şi bastonul. E adevărat că Masloboev îmi vorbise chiar din prima zi despre cunoştinţa sa cu prinţul şi totuşi întâlnirea aceasta mă surprinse extraordinar.

Văzându-mă, prinţul păru oarecum jenat.

— A, dumneata! Exclamă înflăcărat din cale afară. Ca să vezi, ce întâlnire! De altfel, am aflat chiar acum de la domnul Masloboev că vă cunoaşteţi. Sunt bucuros, foarte bucuros, tocmai doream să te văd şi sper, cât de curând, să-ţi fac o vizită; îmi permiţi? Am însă o rugăminte, ajută-mă, lămureşte-mă: care-i situaţia noastră în momentul de faţă? Îţi închipui, probabil, că mă refer la întâmplările de aseară… Dumneata eşti considerat acolo prieten, doar ai urmărit cum au decurs lucrurile; cuvântul dumitale

contează… Ah, îmi pare grozav de rău că nu pot chiar acum, împreună cu dumneata… Dar mă aşteaptă treburile!… Peste câteva zile, poate chiar mai curând, voi avea plăcerea să trec să te văd. Şi acum.

Îmi strânse mâna cam prea tare, schimbă priviri cu Masloboev şi ieşi.

— Spune-mi, pentru Dumnezeu… Începui intrând în cameră.

— Nu-ţi spun absolut nimic, mi-o luă înainte Masloboev, epucând grăbit chipiul şi îndreptându-se spre antreu. Am şi eu treburi! Şi eu, frăţioare, sunt nevoit să fug, am întârziat!…

— Dar nu mi-ai scris chiar tu că la ora douăsprezece…

— Şi ce-i dacă ţi-am scris? Ieri ţi-am scris eu ţie, iar astăzi mi-au scris alţii mie, ba încă în aşa fel, că mau găsit toţi dracii… Ce să-i faci? Treburile! Sunt aşteptat. Scuză-mă, Vanea. Tot ce pot să-ţi ofer drept satisfacţie, este să mă snopeşti în bătaie pentru că te-am deranjat degeaba. Dacă vrei satisfacţie, trage-mi o bătaie zdravănă, dar, pentru Dumnezeu, fă-o mai repede, nu mă reţine, că am treburi, sunt aşteptat…

— Bine, dar de ce să te bat? Dacă ai treburi, gră-beşte-te! Oricui i se poate întâmpla ceva neprevăzut. Numai că…

— Gata, nici vorbă, despre numai că am să-ţi spun eu altădată, mi-o retează el, repezindu-se în antreu şi punându-şi grăbit mantaua. (în urma lui începui şi eu să mă îmbrac.) Am ceva şi cu tine; o chestiune foarte importantă, de aceea te-am şi chemat; e un lucru care te priveşte direct pe tine şi interesele tale. Întrucât însă acum, pe moment, n-aş putea să-ţi spun, făgăduieşte-mi, te rog, dă-mi cuvântul că ai să vii la mine diseară, la ora şapte precis, nici mai devreme, nici mai târziu. Am să fiu acasă.

— Cum! Chiar astăzi? Făcui ezitând, păi bine, frate, diseară aş avea…

— Du-te, drăguţule, acuşica, acolo unde aveai de gând să mergi diseară, iar seara să vii la mine. Pentru că, Vanea, nici

nu-ţi trece prin minte ce lucruri am să-ţi spun.
— Bine, bine! Am să vin; dar ce-ar putea să fie? Mărturisesc, m-ai făcut tare curios.
Între timp, am ajuns jos, în faţa casei, pe trotuar.
— Prin urmare, vii? Insistă el.
— Ţi-am spus că da, ce mai vrei?
— Nu aşa, dă-mi cuvântul tău de onoare!
— Măi, ce om! Bine, uite, îţi dau şi cuvântul…
— Frumos şi onorabil din partea ta. Acum, spune-mi încotro o iei.
— Încoace, răspunsei arătând la dreapta.
— Iar eu încolo, spuse Masloboev, arătându-mi la stânga. Adio, Vanea. Şi nu uita: ora şapte!
„Ciudat”, reflectai, uitându-mă în urma lui.
În seara aceea voiam să fiu la Nataşa. Făgăduindu-i însă acum lui Masloboev să-l văd, mă gândii să trec imediat pe la ea. Eram sigur că acolo o să dau de Alioşa. Şi într-adevăr, era la Nataşa. S-a bucurat mult când am intrat.
Era curtenitor şi foarte delicat cu Nataşa, iar venirea mea îl înveseli. La rândul ei, Nataşa voia să pară şi ea veselă, dar înfăţişarea ei trăda îngrijorare. Era palidă, de o paloare bolnăvicioasă; dormise prost noaptea. Şi totuşi cu Alioşa era deosebit de duioasă.
Alioşa, deşi vorbea mult, vrute şi nevrute, cu dorinţa evidentă s-o maiînveselească şi să smulgă măcar un zâmbet de pe buzele ei strânse într-o cută amară, avea totuşi grijă să evite a pomeni ceva de Katia ori de tatăl său. Încercarea lui de reconciliere se dovedise probabil zadarnică.
— Ştii, Vanea, îl simt că-i tare nerăbdător să plece de la mine acum, îmi şopti grăbită Nataşa, când Alioşa ieşi la un moment dat din cameră pentru a-i spune ceva Mavrei; dar se teme. Nici eu nu îndrăznesc să-i spun să plece, pentru că te pomeneşti că tocmai de aceea o să se încăpăţâneze să nu mă lase singură; dar mai mult mă îngrozeşte gândul că dacă rămâne, o să se plictisească de moarte şi asta o să-l îndepărteze de mine! Sf ătuieşte-mă: ce să fac?

— Doamne, în ce situaţie vă puneţi singuri! Ce bănuitori sunteţi şi cum vă mai. Observaţi unul pe altul! N-ar fi mai simplu dacă v-aţi spune fără ocol gândurile? Îmi vine a crede că tocmai din caviza acestei situaţii ar putea Alioşa să se plictisească.

— Şi ce mă povăţuieşti să fac? Mă întrebă ea speriată.

— Lasă că aranjez eu totul… Şi mă furişai în bucătărie, pretextând că vreau s-o rog pe Mavra să-mi spele un galoş plin de noroi.

— Fii cu băgare de seamă, Vanea! Îmi strigă ea din urmă.

De cum am intrat la Mavra, Alioşa s-a repezit spre mine, ca şi cum m-ar fi aşteptat.

— Ivan Petrovici, dragul meu, spune-mi: ce-i de făcut? Sfătuieşte-mă; aseară mi-am dat cuvântul să fiu astăzi, chiar la ora asta, la Katia. Cum aş putea să nu mă ţin de cuvânt şi s-o neglijez?! O iubesc pe Nataşa, nici nu ştiu cum să-ţi spun, aş fi gata să mă arunc în foc pentru ea, dar gândeşte-te şi dumneata, nici pe cei de acolo nu pot să-i neglijez cu totul.

— Nimic mai simplu, Alioşa! Ia-ţi rămas bun şi du-te…

— Dar cum s-o las pe ea, pe Nataşa? O să fie mâhnită. Te rog, Ivan Petrovici, ajută-mă cumva…

— Socot că e mai bine să pleci. Doar ştii cât de mult te iubeşte; altminteri, o să i se pară că te plictiseşti cu ea şi că rămâi aici împotriva vrerii dumitale. Ar fi mult mai bine să procedaţi deschis. De altfel, aş putea să te ajut, să mergem dincolo.

— Dragă Ivan Petrovici, ce bun eşti! Intrarăm; peste câteva clipe mă adresai lui:

— Ştii că l-am văzut adineauri pe tatăl dumitale?

— Unde? Tresări el speriat.

— Întâmplător… pe stradă. S-a oprit şi a stat câteva minute de vorbă cu mine, a repetat stăruitor că ar vrea să ne cunoaştem mai bine. A întrebat şi de dumneata: dacă nu ştiu cumva unde te poate găsi. Voia să te vadă ca să-ţi spună ceva.

— Ah, Alioşa, du-te la el, reluă firul Nataşa, care înţelesese unde vreau să ajung.

— Dar… Dar unde aş putea să-l găsesc acum? O fi acasă?

— Ba nu, mi-a spus, mi se pare, că se duce la contesă.

— Atunci… Ce să fac? Se bâlbâi naiv Alioşa, privind întristat către Nataşa.

— Cum, ce să faci, Alioşa? Răspunse ea. Nu cumva îi fi având într-adevăr de gând să renunţi la aceste cunoştinţe, numai pentru ca să nu mă nelinişteşti pe mine?… Ar fi o copilărie. În primul rând, pentru că aşa ceva este inadmisibil; în al doilea rând, pentru că ar fi pur şi simplu o purtare nedemnă faţă de Katia. Sunteţi doar prieteni; cum să rupi atât de grosolan asemenea legături? Unde mai pui că mă şi jigneşti, dacă-ţi închipui că aş putea fi atât de geloasă. Du-te, pleacă numaidecât, te rog eu! Şi tatăl tău are să fie liniştit.

— Nataşa, eşti un înger şi nu sunt vrednic de tine! Strigă Alioşa entuziasmat şi cuprins de căinţă. Vai, eşti atât de bună, iar eu… Eu… Ei bine, află, aşadar, că chiar adineauri l-am rugat acolo, la bucătărie, pe Ivan Petrovici să mă ajute să plec de la tine. Să ştii că toate acestea el le-a născocit. Dar să nu mi-o iei în nume de rău, Nataşa, îngerul meu! Nu-s chiar atât de vinovat şi te iubesc de o mie de ori mai mult, decât orice pe lume; de aceea, m-am şi gândit să-i mărturisesc Katiei totul şi să-i arăt cinstit situaţia noastră, să-i spun tot ce s-a întâmplat aseară. Sunt sigur că ea va găsi o cale de salvare pentru noi, că doar ţine la noi din tot sufletul.

— Du-te, dar, îl îndemnă Nataşa zâmbind. Şi nu uita, dragul meu, tare aş vrea să fac şi eu cunoştinţă cu Katia. Cum s-ar putea oare?

B37

Alioşa se înflăcăra la culme. Se şi apucă să facă fel de fel de planuri ca să aranjeze această întâlnire. Îşi imagina că totul va decurge foarte uşor; Katia, spera dânsul, va găsi negreşit o soluţie. Îşi dezvoltă această idee cu multă

convingere şi înflăcărare şi sfârşi prin a promite că peste două ore, chiar în aceeaşi zi, va aduce răspunsul şi va rămâne apoi toată seara la Nataşa.

— Vii sigur? Îl întrebă Nataşa conducându-l.

— Se poate să te mai îndoieşti? Adio, Nataşa, adio, iubita mea, dragostea mea de totdeauna! Adio, Vanea! Ah, Dumnezeule, din greşeală ţi-am spus Vanea; ascultă, Ivan Petrovici, te iubesc atât de mult, de ce oare nu suntem încă per tu? Hai să ne spunem de azi înainte tu.

— Bine, să ne spunem tu.

— În sfârşit! De o mie de ori mi-am dorit asta, dar nu ştiu cum… N-am îndrăznit să ţi-o spun dumitale. Poftim şi acuma tot dumneata ţi-am spus. Şi când te gândeşti, totuşi, că e aşa de greu să-i spui altuia tu… La Tolstoi mi se pare că există undeva un astfel de moment foarte bine zugrăvit: doi inşi au luat hotărârea şi şi-au dat cuvântul să-şi spună tu, dar nereuşind nici unu], nici altul, caută amândoi să evite frazele cu pronume personale. Ah, Nataşa! Trebuie să recitim o dată Copilăria şi adolescenţa2i; e atât de frumos!

— Hai, du-te, du-te! Îl îndemnă Nataşa râzând, de bucurie nici nu mai ştii ce spui…

— Adio, peste două ore sunt înapoi! Îi sărută mâna şi ieşi grăbit.

— Ai văzut, ai văzut, Vanea? Îngână Nataşa izbucnind în plâns.

Am stat cu ea vreo două ore, încercând s-o consolez, şi, în cele din urmă, am reuşit să-i readuc liniştea. Fireşte, Nataşa avea perfectă dreptate în toate temerile ei. Inima mi se strângea de durere când mă gândeam la situaţia în care se afla şi mi-era teamă pentru ea. Dar ce puteam face?

Pe de altă parte şi Alioşa mi se părea ciudat; el o iubea ca şi înainte, poate chiar mai mult, mai chinuitor, cu remuşcări şi cu recunoştinţă. Dar în acelaşi timp dragostea cea nouă îi cuprindea tot mai mult inima. Era greu de prevăzut cum aveau să se termine toate astea. La rândul meu, eram tare

curios s-o văd pe Katia. De aceea i-am promis încă o dată Nataşei că voi încerca s-o cunosc.

În cele din urmă, parcă s-a mai înveselit puţin. Am antrenat-o, între altele, înşirându-i peripeţiile cu Nelli, cu Maslo-boev, cu Bubnova, i-am vorbit despre întâlnirea avută în dimineaţa aceea, la Masloboev, cu prinţul şi despre cealaltă întâlnire, care-mi fusese fixată pentru diseară la ora şapte. Le ascultă cu mult interes. Despre bătrâni însă nu i-am spus prea multe, iar vizita lui Ihmenev am trecut-o deocamdată sub tăcere; duelul plănuit de Nikolai Sergheici ar fi putut s-o sperie. Dar am văzut că şi ei i s-au părut ciudate, foarte ciudate relaţiile dintre prinţ şi Masloboev şi mai ales stărui-toarea dorinţă a celui dintâi de a mă cunoaşte mai îndeaproape, deşi toate acestea îşi puteau găsi o explicaţie în situaţia intervenită între ea şi Alioşa în momentul de faţă…

Am ajuns acasă pe la trei. Nelli mă întâmpină senină.

CAPITOLUL VI.

Seara, la ora hotărâtă, eram la Masloboev, care mă primi cu efuziuni zgomotoase, cu braţele larg deschise. Bineînţeles, era cam afumat. Dar ceea ce m-a surprins au fost pregătirile care se făcuseră în aşteptarea vizitei mele. Pe o măsuţă rotundă, acoperită cu o ţesătură scumpă, aburea un samovar elegant. Cristalurile, argintăria şi porţelanurile serviciului de ceai străluceau de-ţi luau ochii. Pe o altă masă, acoperită cu o faţă de masă tot atât de scumpă, erau o mulţime de farfurii şi platouri cu bomboane de cea mai bună calitate, cu dulceţuri de Kiev bine sau mai puţin legate, cu marmelăzi, pistil, jeleuri, dulceţuri franţuzeşti, portocale, mere, nuci şi alune de trei sau patru feluri – într-un cuvânt, o întreagă prăvălie de fructe. Pe o a treia roasă, acoperită cu o faţă albă ca zăpada, erau rânduite tot felul de gustări: icre, brânzeturi, pateu, salamuri, jambon afumat, pescărie şi o baterie întreagă de garafe dintr-un cristal excelent, cu rachiuri de toate felurile şi de cele mai încântătoare culori – verzi, rubinii, roşietice,

cu sclipiri aurii. În sfârşit, mai la o parte, pe o mescioară acoperită şi ea cu o faţă de masă albă tronau două frapiere cu şampanie. În faţa divanului se mai afla o masă pe care străluceau trei sticle: Sauterne, Lafitte şi Cognac – tot licori de preţ, de la Eliseev. Îmbrăcată simplu, dar cu mult gust, la măsuţa de ceai şedea Alexandra Semionovna. Se cunoştea dintr-o dată că îşi dă seama cât de bine o prinde toaleta şi e mândră de asta; la intrarea mea, ea se ridică să mă întâmpine oarecum ceremonios. Chipul fraged îi radia de plăcere şi citeai pe el multă voie bună. Masloboev, cu picioarele vârâte în nişte papuci chinezeşti de toată frumuseţea, gătit cu un halat de zile mari şi cu o cămaşă ultraelegantă dedesubt, şedea într-un fotoliu. De cămaşă erau agăţate la întâmplare o puzderie de butoni şi de năsturei la modă. Părul îl avea pieptănat cu grijă, pomădat şi cu cărare într-o parte, după ultima modă.

Am rămas ţintuit locului în mijlocul camerei şi priveam cu gura căscată, când la Masloboev, când la Alexandra Semionovna, pe care o vedeam că nu mai putea de mulţumire.

— Păi bine, Masloboev, ce-i asta? Ai cumva vreo recepţie, frate? Mă arătai eu îngrijorat.

— Da de unde… Nu te aşteptăm decât pe tine, îmi răspunse el grav.

— Dar ce înseamnă toate acestea (arătai spre masa cu gustări), ar putea să se sature un regiment întreg.

— Să se şi îmbete, nu numai să se sature. Ai uitat esenţialul; să se şi îmbete! Întregi Masloboev.

— Vrei să spui că toate pregătirile astea sunt, adică… Numai pentru mine?

— Nu şi pentru Alexandra Semionovna. Dumneaei a pus totul la cale.

— Ei, asta-i! Ştiam eu că are să spună aşa ceva… Strigă Alexandra Semionovna roşind până-n vârful urechilor, dar fără să i se şteargă mulţumirea întipărită pe faţă. Vrei şi tu

să primeşti cum se cuvine un oaspete şi, poftim, te mai scoate şi vinovată!

— Dis-de-dimineaţă, închipuie-ţi şi tu, mă lămuri el, dis-dc-dimineaţă, de cum i-a fost dat să afle că vii diseară, a şi început să se vânzolească; se zbătea ca-n chinurile facerii…

— Iar minţi! Şi mai întâi că nu de dimineaţă, ci de aseară. De aseară, de când ai venit şi mi-ai spus că dumnealui va fi oaspetele nostru pentru toată seara asta…

— Ţi s-a părut.

— Ba nu mi s-a părut de loc, ci chiar aşa a fost. Eu nu mint niciodată. Adică de ce n-am primi şi noi un oaspete cum se cuvine? Stăm aici singuri-singurei, nimeni nu ne calcă pragul, cu toate că. Avem de toate. Cel puţin să vadă oamenii care ţin la noi că ştim şi noi să trăim ca lumea.

— Şi mai ales să afle ce straşnică gospodină eşti dumneata, o-nţepă Masloboev. Dai* ia spune-mi, te rog, prietene, de ce a trebuit să sufăr eu în toată chestia asta? M-a îmbrăcat în olandă, mi-a agăţat la cămaşă butoni, a fost musai să-mi iau papucii, să-mi pun halatul ăsta chinezesc, apoi ea cu mânuţa ei mi-a ticluit cărarea şi mi-a dat pe păr cu briantină Bergamot; a vrut să mă şi parfumeze cu Creme-brulee; hei, la aia n-am mai rezistat şi m-am răzvrătit fă-când uz de autoritatea mea de soţ…

— Ba nu-i de loc Bergamot, uite-aşa! Uite-aşa! Ci e cea mai bună briantină franţuzească, dintr-un borcănaş de faianţă cu floricele! Spuse, îmbujorându-se toată, Alexandra Semionovna. Judecă şi dumneata, Ivan Petrovici, nici tu teatru, nici tu dans, nicăieri nu mă lasă, atâta doar că-mi dăruieşte mereu alte rochii, la ce mi-or fi folosind atâtea rochii? Mă îmbrac şi umblu singurică prin casă. Mai deunăzi l-am convins şi eram aproape gata să plecăm la teatru; dar într-o clipă, cât am zăbovit să-mi prind o broşa, el s-a şi strecurat la bufet; a dat pe gât un păhărel, încă unul şi s-a afumat. Şi n-am mai plecat la teatru. Nimeni, nimeni, dar absolut nimeni nu ne intră în casă; numai dimineaţa se perindă pe la dânsul fel de fel de oameni, dar

când apar şi eu, mă alungă, să nu fiu de faţă. Şi când te gândeşti că doar avem şi samovare şi servicii şi ceşti frumoase – ce vrei şi ce pofteşti, toate primite în dar. Ni se aduc şi de-ale mâncării, noi numai atâta trebuie să cumpărăm: ceva vin, niscai dulciuri, cât priveşte gustările astea – pateu, şuncă, bomboane le-am cumpărat pentru dumneata… Barem de-ar veni cineva să ne vadă cum trăim! Un an întreg am tot aşteptat; poate că se-ndură să vină şi pe la noi un musafir mai de seamă, ca să-i arătăm ce avem, să-l ospătăm; şi dacă el are să fie mulţumit, o să ne facă nouă plăcere; parcă merita el, prostul, să-i dau cu briantină pe păr? De-ar fi după el, zău că ar umbla murdar toată ziua. Vezi halatul ăsta? E cadou; crezi că merită aşa ceva? Nu aşteaptă decât să se îmbete. Uite, ai să vezi că-ţi oferă votcă înainte de ceai.

— Că bine zici! Ia, să luăm, Vanea, câte un păhărel din acesta auriu, apoi din cel argintiu şi după aceea, cu sufletul înviorat, am putea trece lesne şi la alte întăritoare.

— Aha, ştiam eu că aşa ai să faci!

— Nu te necăji, Saşenka, pe noi; vom bea şi ceai cu coniac în sănătatea dumitale.

— Da, ca să vezi! Strigă ea împreunându-şi mâinile. E un ceai grozav, costă şase ruble. Acum câteva zile ni l-a dat un negustor şi uită-te dumneata la el, că vrea să-l bea cu coniac. Nu-l asculta, Ivan Petrovici, îţi torn eu îndată… Ai să vezi, ai să vezi ce fel de ceai!

Şi începu să se foiască în jurul samovarului.

Era limpede că oamenii intenţionau să mă reţină pentru toată seara. De un an întreg, Alexandra Semionovna aştepta musafiri şi acum se pregătise să-şi răcorească odată sufletul, ospătându-mă pe mine. Deşi toate astea îmi cam încurcau socotelile.

— Ascultă, Masâoboev, spusei aşezându-mă, doar n-am venit la tine ca oaspete; ci după treburi, frate; tu însuţi mă invitaseşi să-mi comunici ceva…

— Bineînţeles, vine şi rândul treburilor, dar putem să mai stăm puţin şi la taifas, aşa, prieteneşte.

— Nu, dragă prietene, nu conta pe mine. La opt şi jumătate trebuie să plec. Am obligaţii; mi-am dat cuvântul…

— A, nici nu vreau să ştiu nimic… Cum aşa, te-ai gândit în ce situaţie mă pui pe mine? Dar la Alexandra Semionovna te-ai gândit? Uită-te numai la ea: a rămas stană de piatră. Cum îţi închipui, degeaba mi-a dat cu briantină? Notează bine: cu briantină Bergamot! Aşa că… Ia seama.

— Îţi arde de glumă, Masâoboev. Îi promit Alexandrei Semionovna solemn, mă jur dacă vrei, că săptămâna viitoare, hai să zicem pe vineri, vin să iau masa cu voi; acum însă, frăţioare, mi-am dat cuvântul, sau, mai bine zis, trebuie să mă duc neapărat într-un loc. Aşa că mai bine explică-mi, ce-ai vrut să-mi spui!

— Vai, numai până la opt şi jumătate! Îngână Alexandra Semionovna cu voce sfioasă şi tânguită, de-abia stăpânindu-şi lacrimile şi întinzându-mi o ceaşcă de ceai minunat.

— N-ai nici o grijă, Saşenka, toate astea-s prostii, interveni Masâoboev. Ai să vezi tu că rămâne; aiurează eî. Spune-mi mai bine, Vanea, ce tot alergi atâta? Unde-mi tot umbli? Aş putea să ştiu şi eu? Te văd că pleci, că dispari zilnic… Umbli nu se ştie pe unde; nu lucrezi…

— Ce nevoie ai avea să ştii? Totuşi, poate că am să-ţi spun odată, mai târziu. Viei să mă lămureşti însă de ce ai venit ieri la mine, când doar îţi spusesem, ţii minte, că n-am să fiu acasă?

— Pe urmă mi-am adus aminte şi eu, vezi… Ieri însă uitasem. Vream să discut cu tine o chestiune, dar mai ales s-o liniştesc pe Alexandra Semionovna. „Uite, mi-a zis, ai şi tu un cunoscut, un om de treabă, ţi-e prieten, pentru ce nu-l inviţi la noi?” Şi de patru zile mă sâcâie şi mă tot sâcâie. Bineînţeles, pentru Bergamotul ăsta, or să mi se ierte cel puţin patruzeci de păcate pe lumea cealaltă. M-am gândit totuşi: de ce n-am petrece o seară împreună, aşa, prieteneşte? Ei şi atunci, am recurs şi eu la o stratagemă;

ţi-am scris că adicătelea am o treabă urgentă şi că, dacă nu vii, ni se vor îneca toate corăbiile.

L-am rugat să renunţe pe viitor la asemenea procedee şi altă dată să mă anunţe dinainte cu exactitate despre ce este vorba. De altminteri, explicaţia lui nu mi-a căzut bine de loc.

— Şi rândul trecut ce te-a făcut să fugi de mine? Îl întrebai.

— Rândul trecut? Păi, într-adevăr, eram tare ocupat, nu te mint, zău că nu.

— Poate ceva în legătură cu prinţul?

— Îţi p] ace ceaiul nostru? Mă întrebă cu glas dulce Alexandra Semionovna.

De cinci minute mă tot aştepta să-i laud ceaiul, iar eu nu mă dumiream.

— O, e un ceai minunat, Alexandra Semionovna, ce să spun: excelent! N-am mai băut un ceai atât de bun.

Alexandra Semionovna se împurpura de plăcere şi se grăbi să-mi toarne încă o ceaşcă.

— Prinţul! Strigă atunci Masâoboev. Prinţul ăsta, măi frate, e un coţcar, un potlogar cum nici nu-ţi închipui tu… Ţi-aş mai spune eu, frăţioare, una şi bună: oi fi şi eu un potlogar, nu zic ba, dar mi-ar fi ruşine să umblu în pielea lui! Atâta deocamdată. Hai să nu mai vorbim! Nu-mi cere să-ţi spun altceva despre el.

— Iar eu venisem la tine ca să te întreb şi în privinţa lui, printre altele. Dar să lăsăm asta pentru mai târziu. Acuma aş mai vrea să ştiu ce ţi-a venit aseară să-i aduci Elenei mele acadele şi să dansezi înaintea ei? Şi ce aţi avut de vorbit timp de aproape o oră şi jumătate?!

— Elena-i copila ceea de vreo doisprezece sau unsprezece ani care stă deocamdată la Ivan Petrovici, îi lămuri el Alexandrei Semionovna. O vezi, Vanea, ai văzut-o, continuă după aceea, arătându-mi cu degetul spre dânsa, cum s-a aprins toată la faţă, numai ce a auzit că i-am dus unei fetişcane necunoscute câteva acadele? A roşit ca para focului şi s-a înfiorat din creştet până-n tălpi, de parcă am fi

tras amândoi deodată câte un foc de armă… Priveşte cum îi scânteiază ochii, ca nişte tăciuni încinşi! Ei, haide, nu te mai ascunde, Alexandra Semionovna, la ce te mai ascunzi? Eşti geloasă, ce mai încoace-încolo. De n-aş asigura-o că e vorba de o fetiţă de unsprezece ani, ar fi vai de frizura mea, nici Berga-rnotul nu mi-ar ajuta la nimic!

— Şi aşa crezi că o să-ţi ajute?

Spunând acestea, Alexandra Semionovna ajunse dintr-o săritură de lângă măsuţa ei de ceai în faţa noastră şi, mai înainte ca Masloboev să-şi poată feri capul, ea-şi înfipse degetele în chica lui, zgâlţâindu-l destul de tărişor.

— Na, poftim! Să nu-ţi mai permiţi să spui faţă de un musafir că sunt geloasă, să nu-ţi mai permiţi, să nu-ţi permiţi, să nu-ţi permiţi!

Faţa îi dogorea şi, deşi râdea, cred că Masloboev a încasat-o binişor.

— N-are pic de ruşine! Adăugă pe un ton serios Alexandra Semionovna adresându-mi-se mie.

— Ei, Vanea, te-ai convins ce fel de viaţă duc? Acum am tot dreptul să ard un răchiuaş! Hotărî Masloboev, nete-zindu-şi părul şi zorindu-se spre măsuţa cu garafe. Însă Alexandra Semionovna i-o luă înainte; într-o clipită fu lângă măsuţă, turnă un păhărel şi i-l oferi ca de la dânsa, mângâindu-l duios pe obraz. Masloboev, mândru, îmi făcu cu ochiul, plescăi şi, oarecum ceremonios, îl dădu de duşcă.

— În ceea ce priveşte acadelele, ce-aş putea să spun, începu el aşezându-se lângă mine pe divan. Le-am cumpărat de alaltăieri, fiind beat, dintr-o dugheană de zarzavaturi. Nici nu ştiu pentru ce. Se prea poate că, pentru a contribui la dezvoltarea comerţului şi industriei naţionale, precis nu-mi amintesc; atâta ţin minte, că mergând pe stradă beat, am căzut în noroi; îmi smulgeam părul din cap şi plângeam că nu-s în stare de nimic. Acadelele, bineînţeles, le-am uitat în buzunar şi n-am dat peste ele decât ieri, când m-am aşezat la tine pe divan şi le-am simţit în haină. Cu dansul, dacă am dansat, de vâna-i tot

starea aceea de aseară, eram cam pişcat, iar când sunt pişcat şi mă simt foarte mulţumit de ce mi-a hărăzit soarta, îmi vine uneori să joc. Asta-i, pe scurt; ţi-aş mai spune, poate, că tare mi s-a făcut milă de orfana asta; de altfel, ea nici n-a vrut să stea de vorbă cu mine, parcă era supărată şi, ca s-o mai veselesc, am zis şi eu s-o tratez cu acadelele acelea şi să-i fac o demonstraţie de dans.

— Nu cumva ai vrut s-o câştigi în felul acesta, ca să afli ceva de la ea? Te rog să-mi spui sincer; nu-i aşa că ai venit înadins la mine, ştiind că n-am să fiu acasă, să vorbeşti cu ea între patru ochi şi s-o descoşi? Am eu dreptate, Masloboev, sau nu? Ştiu că ai stat mai bine de o oră şi jumătate şi ai asigurat-o că o cunoşteai pe răposata ei mamă, încercând s-o iscodeşti.

Masloboev îşi îngustă pleoapele şi zâmbi şiret.

— De, ideea n-ar fi fost rea, spuse. Însă nu, Vanea, nu-i asta. Adică, de ce n-aş întreba-o, dacă ar fi cazul? Dar nu-i asta. Ascultă-mă, vechiul meu prieten, deşi acum, ca de obicei, sunt destul de criţă, un lucru află de la mine: cu gând rău Filipp niciodată n-o să te înşele, da, cu gând rău…

— Şi fără gând rău?

— Deh… Nici fără gând rău. Dar să lăsăm asta, să bem şi să trecem la ceea ce ne interesează! Chestiunea e simplă, continuă el, dând pe gât încă un păhărel. Bubnova nu are asupra fetiţei nici un drept ca s-o poată reţine; am aflat totul. Nici n-a înfiat-o şi nici alt fel de drepturi nu are. Mama fetiţei îi datora nişte bani şi pentru asta Bubnova a luat fetiţa la dânsa. Bubnova asta cu toate că-i o păcătoasă, o canalie, a rămas până la urmă tot o muiere proastă, cum sunt toate muierile. Răposata avea acte în regulă. Prin urmare, totul e limpede şi curat. Elena poate sta la tine, deşi era mult mai bine dacă reuşeai s-o dai într-o familie de oameni de treabă, care s-o crească. Deocamdată însă, ţine-o la tine. N-ai nici o grijă, aranjez eu totul; n-are să îndrăznească Bubnova să spună nici pâs. Cât despre

răposata ei mamă, n-am reuşit să aflu aproape nimic precis. E văduva unuia pe care-l chema Salzmann.

— Exact; şi Nelli mi-a spus la fel.

— În cazul acesta, totul e limpede. Acu… Vanea, începu el oarecum solemn, am să-ţi fac o rugăminte. Iar tu să mi-o împlineşti. Explică-mi, cât se poate mai cu de-amănuntul, ce fel de treburi te preocupă, unde-mi tot umbli, pe unde stai zile întregi? Am auzit şi eu câte ceva, dar aş vrea să ştiu precis de la tine.

Aerul lui grav m-a surprins şi m-a neliniştit chiar.

— De ce vrei să ştii? Ce-ţi trebuie să ştii? Mă întrebi cu un aer atât de solemn…

— Ascultă, Vanea, fără multă vorbă, uite ce e; vreau să-ţi fac un serviciu. Gândeşte-te, prietene dragă, că dacă mi-era mie să umblu cu şiretlicuri te-aş fi descusut eu şi fără aerul ăsta solemn. Mă bănuieşti că umblu cu şiretlicuri; degeaba ai pomenit adineauri despre acadelele acelea; crezi că n-am priceput? Dacă te-am întrebat solemn, înseamnă că nu în interesul meu te-am întrebat, ci e vorba de interesul tău. Aşadar, să n-ai nici o bănuială şi mie să-mi spui fără ascunzişuri adevărul adevărat…

— Dar despre ce serviciu vorbeşti? Ascultă, Masloboev, de ce nu vrei să scoţi o vorbă despre prinţ? Trebuie să aflu neapărat unele lucruri despre el. Îmi vei face un serviciu.

— Despre prinţ! Hm… Bine, să-ţi spun atunci fără ocol: ceea ce te întreb acum e în legătură cu prinţul.

— Cum aşa?

— Uite cum: am observat, măi frate, că el s-a cam amestecat în treburile tale; de altfel, m-a şi întrebat despre tine. Cum a aflat el că noi doi ne cunoaştem asta e altă poveste. Reţin însă că tu trebuie să te fereşti de el. E un adevărat Iuda, un trădător, ba poate şi mai mult. De aceea, când am văzut că afacerile lui se încrucişează cu necazurile tale, m-a cuprins teama. Asta pentru tine. De fapt, nu ştiu nimic; şi tocmai de aceea te rog să-mi povesteşti ca să pot judeca mai bine… Iată, ca să ştii de ce te-am chemat azi la

mine. Asta-i problema cea importantă despre care am vrut să-ţi vorbesc.

— Dar să-mi spui barem de ce anume trebuie să mă feresc de prinţ?

— Fie… Eu, măi frate, după cum ştii, mă ocup cu unele chestiuni particulare şi intime ale oamenilor. Judecă şi tu: nu-i aşa că dacă vin să-mi încredinţeze secretele lor, o fac tocmai pentru că ştiu să-mi ţin gura? Păi atunci, cum vrei, omule, să-ţi spun ţie ce nu spun la nimeni? Nu, nu te supăra, dar n-am să-ţi pomenesc decât în linii generale câte ceva, pentru ca să vezi şi tu de ce este prinţul un nemernic. Prin. Urmare, întâi să-mi spui tu ce te preocupă.

M-am socotit că n-aş avea nimic de ascuns faţă de Masloboev. Cazul Nataşei nu era de loc o taină; iar pe deasupra, mi-am zis, Masloboev ar fi putut să-i fie întrucâtva şi de folos. Bineînţeles, povestindu-i, m-am ferit să-i dezvălui unele lucruri. Masloboev m-a ascultat cu foarte multă atenţie, mai ales când mă refeream la prinţ; de câteva ori m-a oprit ca să-mi ceară amănunte, încât, până la urmă, mi-am dat seama că-i spusesem totul, destul de amănunţit. Destăinuirea mea a ţinut cam o jumătate de oră.

— Bravo! Deşteaptă fată, hotărî Masloboev. Chiar dacă nu i-a ghicit până în străfunduri toate intenţiile, e bine cel puţin că şi-a dat seama din capul locului cu cine are de-a face şi a rupt legăturile cu acest prinţ. Bravo, Natalia Nikolaevna! Beau în sănătatea ei! (Şi bău.) Aci nu-i de ajuns să scormoneşti numai cu mintea, trebuie să simţi şi cu inimar ca să nu te laşi dus. Şi uite că inima ei n-a înşelat-o. Fireşte, cauza sa e pierdută; prinţul va şti să-şi atingă ţelul şi Alioşa o va părăsi. Îmi pare rău numai de bietul Ihmenev că va trebui să achite zece mii de ruble acestui nemernic! Dar pe cine-o fi avut apărător în proces? Probabil că s-a apărat singur! Eh! Aşa păţesc toţi cei ca el, oameni cinstiţi şi iuţi din fire. Oamenii ăştia nu-s buni de nimic. Împotriva prinţului trebuia altfel procedat. I-aş fi recomandat lui Ih-

menev un avocatei de mai mare dragul, eeeeh! Şi Masloboev izbi necăjit cu pumnul în masă.

— Ei şi acum, spune-mi: ce ştii tu despre prinţ?

— Tot la prinţ ţi-e gândul? Păi, ce să-ţi spun despre el? Aproape că-mi pare rău de promisiunea pe care ţi-am făcut-o. De fapt, Vanea, n-am vrut decât să te previn că trebuie să te păzeşti de escrocul acesta, ca să zic aşa… Să te feresc de influenţa lui. Oricine are de-a face cu el se află în mare primejdie. Aşa că te sfătuiesc să fii cu băgare de seamă, atâta tot. Iar tu ţi-ai închipuit, probabil, că am să te pun pe urma cine ştie căror mistere ale Parisului. Se vede cât de colo că eşti romancier. Ce poţi spune despre un ticălos? Ticălosul e ticălos – şi atât… Hai să-ţi povestesc, de pildă, despre o afacere de-a lui, bineînţeles n-am să pomenesc nici locuri, nici oraşe, nici nume, adică n-am să dau o precizie calendaristică. Ai auzit, poate, că în tinereţe, când era nevoit să se limiteze la leafa lui de slujbaş, prinţul s-a căsătorit cu o fată de negustor bogat. Nu s-a purtat prea frumos cu ea; de altfel, nu-i vorba de ea acum; vreau să-ţi spun însă, dragă Vanea, că toată viaţa lui nu s-a complăcut decât în asemenea afaceri. Sau, uite, un alt caz. A plecat în străinătate. Acolo…

— Ia stai, Masloboev, despre ce călătorii vorbeşti? În ce an?

— Exact acum nouăzeci şi nouă de ani şi trei luni. Ei şi acolo a sedus pe fiica unui tată şi a dus-o cu el la Paris. Dacă ai şti în ce fel a procedat! Tatăl fetei era proprietarul unei fabrici sau era numai părtaş la această întreprindere. Nu ştiu exact. Pentru că şi ceea ce-ţi îndrug eu acum e prin deducţie din alte serii de date. Prinţul a reuşit, nu ştiu cum, să intre pe sub pielea tatălui fetei, hotărându-l să-l ia părtaş la întreprindere. Apoi s-a împrumutat de la el cu nişte bani. Pentru banii daţi cu împrumut bătrânul avea acte. Prinţul însă şi-a pus în gând să ia banii în aşa fel, încât să nu-i mai restituie, sau, cum se spune pe la noi – pur şi simplu să-l jefuiască. Bătrânul avea, auzi? O fată foarte frumoasă, iar

fetei îi făcea curte un om de treabă, un poet, frate cu Schiller şi totodată şi negustor, un tânăr cu vise, pe scurt, ceea ce se cheamă un neamţ sadea; Pfefferkuchen mi se pare că-l chema.

— Aşa-l chema, Pfefferkuchen?

— Poate că nici nu era Pfefferkuchen, naiba să-l ia, n-are nici o importanţă. Fapt e că prinţul a reuşit să intre în graţiile fetei şi s-o facă să se îndrăgostească nebuneşte de el. După aceea, şi-a propus să obţină două lucruri: în primul rând, fata, iar în al doilea rând, actele pe care le avea bătrânul drept dovadă a banilor împrumutaţi. Cheile de la sertarele bătrânului erau în păstrarea fetei. Bătrânul îşi iubea grozav fata, nici nu voia s-o mărite. Serios îţi spun. Era gelos pe orice peţitor. Şi nu-i dădea pace gândul că într-o zi va trebui să se despartă de odrasla lui. De aceea i-a făcut vânt neamţului, lui Pfefferkuchen; un englez ciudat, bătrânul…

— Englez zici? Da unde se petreceau toate acestea?

— Ei, am spus aşa, într-o doară, că era englez, pentru a face o comparaţie; tu eşti gata să crezi că a fost într-adevăr englez. Iar de petrecut se petrecură toate astea în oraşul Santa-Fe de Bogota, ba poate chiai la Cracovia, mai mult ca sigur însă că în Fiirstentum * -ui Nassau, uite tocmai cum scrie aici, pe sticla asta de apă minerală, exact la Nassau, eşti mulţumit acum? Aşadar, prinţul prinde fata în mreje şi o răpeşte din casa bătrânului, iar la insistenţele lui, fata ia cu dânsa şi o serie de acte. Ca să vezi ce dragoste se întâmplă să fie şi pe lumea asta, măi Vanea! Şi când te gândeşti, frate, că era o fată cinstită, virtuoasă, un suflet nobil. Admit că poate nu prea se pricepea la acte. Singura ei grijă era să n-o blesteme tată-său. Dar prinţul s-a priceput să-i adoarmă neliniştile, amăgind-o cu o promisiune formală, în scris, că se va căsători cu ea după lege. A reuşit astfel s-o convingă că mai întâi vor face o călătorie pentru un timp oarecare şi că, de îndată ce mânia tatălui său se va mai potoli, au să se întoarcă şi ei acasă, cununaţi şi vor trăi fericiţi tustrei

laolaltă, în linişte şi pace până la sfârşitul vieţii. După fuga fetei, însă, bătrânul a dat faliment şi a afurisit-o. Pe urmele lor a plecat la Paris şi Frauenmilch, lăsând baltă şi negoţ şi bruma de afaceri ce-i mai rămăseseră; era îndrăgostit nebun.

— Ia stai! Care Frauenmilch?

— Păi, ăla, cum îi zice! Feuerbach ăla… Ptiu! Blestematul: Pfefferkuchen vreau să zic! Ei, dar prinţului, bineînţeles, nu-i prea convenea o asemenea căsătorie; ce-ar fi spus contesa Hlestova sau ce părere ar fi avut baronul Pomoikin? Şi atunci nu era decât o singură soluţie: s-o tragă pe sfoară. Şi a tras-o pe sfoară urât de tot! Mai întâi şi întâi, pare-se că o ţinea în bătăi; în al doilea rând, îl pofti la el pe Pfefferkuchen, care venea în casă ca prieten şi rămânea cu dânsa serile, ascultându-i văicărelile şi lamentările şi plângân-du-şi împreună nenorocirile; suflete neprihănite, ce să le faci! Prinţul însă ticlui totul de aşa fel, încât să-i găsească într-o seară târziu singuri pe amândoi şi să născocească o istorie întreagă; cum că adică a surprins cu propriii lui ochi semnele unei legături de dragoste între ei. Şi i-a dat binişor afară, iar el a şters-o la Londra. Femeia era în ultima lună, încât îndată ce a fost alungată născu o fată… Adică nu o fată, ci un băiat, exact un băiat. L-au botezat Volodka, iar Pfefferkuchen i-a fost naş. Şi uite aşa a rămas ea cu Pfefferkuchen.

* Ducat (germ.).

Acesta avea ceva bănişori, cu care călătoriră prin Elveţia, prin Italia… Umblară prin toate acele locuri poetice, aşa cum scrie la carte. Femeia plângea mereu, iar Pfefferkuchen se smiorcăia şi el alături de dânsa şi astfel trecură ani, până ce fetiţa se făcu măricică. Toate astea prinţului îi conveniră de minune, afară de un singur lucru: că angajamentul lui de căsătorie, făcut şi în scris, rămăsese la dânsa. „Om josnic ce eşti, îi spusese ea la despărţire, m-ai jefuit, m-ai necinstit şi acum mă părăseşti. Adio! Dar angajamentul scris nu ţi-l dau. Nu pentru că aş vrea să mă

mărit cu tine, ci numai pentru că ştiu că ţi-e frică de acest document. De aceea am să-l păstrez la mine.” Cu alte cuvinte, şi-a cam ieşit femeia din fire, dar asta nu l-a împiedicat pe prinţ să doarmă liniştit, în general, toţi ticăloşii de teapa lui preferă să aibă de-a face cu asemenea fiinţe superioare, cu sufletul atât de cinstit, încât e foarte uşor să le înşeli… Iar pe de altă parte răspunsul lor la orice ticăloşie ia întotdeauna forma unui nobil dispreţ, în care dânsele preferă să se complacă, în loc să recurgă la drepturile pe care] e au prin lege, chiar atunci când ar putea face uz de ea. Să luăm. Bunăoară, pilda acestei mame: ea s-a mulţumit să-l sfideze, cu toate că şi-a păstrat documentul. Prinţul ştia bine că ea mai curând s-ar omorî decât să facă uz de hârtia pe care o avea la mână; aşa că, până una, alta, nu s-a prea sinchisit. Iar femeia, deşi îl scuipase pe ticălos în obraz, a rămas cu Volodka în braţe şi nici n-a mai gândit ce-o să se întâmple cu copilul, dacă ea moare. Pe de altă parte, nici Bruderschaft n-a prea judecat chestiunea prin prisma aceasta şi s-a mulţumit numai s-o mângâie şi s-o consoleze; astfel au continuat amândoi să-l tot citească pe Schil-ler, până când, în cele din urmă, Bruderschaft, nu se ştie cum şi de ce, se amărî şi dădu ortul popii…

— Vrei să zici Pfefferkuchen?

— Aşa să fie, dracul să-l ia! Iar dumneaei…

— Ia stai! Câţi ani zici că au călătorit?

— Exact două sute în cap. Şi uite aşa se face că ea s-a întors la Cracovia. Tată-său n-a vrut s-o primească, ci a blestemat-o; apoi ea muri, iar prinţul îşi făcu cruce de bucurie. Ei şi încălecai pe-o şa şi-ţi spusei povestea aşa… Acum, să bem ceva, măi Vanea!

— Bănuiesc, îi spusei, că tocmai în chestiunea asta umbli să afli câte ceva, Masloboev.

— Vrei neapărat să fie aşa?

— Nu înţeleg însă ce rost ai tu în toată afacerea asta?

— Păi, să vezi, când ea s-a întors la Madrid, după o lipsă de zece ani, sub un alt nume, prinţul a căutat să afle şi despre Bruderschaft şi despre bătrân şi dacă e adevărat că ea s-a întors şi despre pui şi dacă ea mai trăieşte sau nu şi dacă nu cumva a rămas vreun document şi aşa mai departe, la nesfârşit. Ii mai poftea lui inima să afle şi altceva. E un om rău şi mârşav, măi Vanea, să te fereşti de el, îţi spun; iar despre Masloboev ţine minte un lucru: nu va merita niciodată să spui despre el că e un ticălos! Şi dacă e ticălos (după părerea mea, nu există om pe lume care să nu fie ticălos), în orice caz nu-ţi va fi niciodată vrăjmaş. M-am cher-chelit eu, e adevărat, dar ascultă-mă ce-ţi spun: dacă se va întâmpla vreodată, acum sau mai târziu, aici sau în altă parte, să crezi că Masloboev te-a dus pe tine (şi te rog să nu uiţi acest cuvânt: tf-a aus), apoi să ştii că a fost în stare să facă aşa ceva, dar fără nici un gând rău. Masloboev veghează asupra ta. De aceea, lasă dracului orice bănuieli şi vino mai bine la Masloboev, spune-i tot ce ai pe suflet, deschis, frăţeşte. Şi acum, ce părere ai, bem ceva?

— Nu.

— O gustărică iei?

— Nu frate, iartă-mă, dar…

— Atunci, cară-te, e opt şi patruzeci şi cinci de minute şi eşti cam fudul. E vremea să pleci.

— Ce? Cum adică? Te-ai îmbătat şi-ţi alungi musafirul? Uite, totdeauna faci aşa! Vai, ce neruşinat eşti! Îi strigă aproape cu lacrimi în ochi Alexandra Semionovna.

— Cel ce merge călare nu-i bun tovarăş de drum pentru cel care umblă pe jos. Aşa că, Alexandra Semionovna, vom rămâne iar singuri-singurei şi n-o să ne mai săturam privindu-ne. Că ăsta, nu-l vezi? E un general! Nu, Vanea, mint, nu eşti general, eu sunt un nemernic! Uită-te la mine, în ce hal arăt! Ce sunt eu pe lângă tine? Iartă-mă, Vanea şi nu mi-o lua în nume de rău, lasă-mă să-mi descarc sufletul…

Masloboev mă îmbrăţişa şi izbucni în plâns. Mă pregătii să plec.

— Ah, Doamne, Dumnezeule! Avem şi cina pregătită! Spuse Alexandra Semionovna disperată. Dar vineri cel puţin ai să vii la noi?

— Am să vin, Alexandra Semionovna, îţi dau cuvântul meu de onoare!

— Poate că nu-ţi face plăcere să-l vezi aşa… Beat. Dar nu-l judeca aspru, Ivan Petrovici, că e un om bun, tare bun la inimă şi ţine mult la dumneata! Zi şi noapte, mereu îmi vorbeşte numai de dumneata. Mi-a cumpărat şi cărţile pe care le-ai scris, ca să le am; n-am apucat încă să le citesc; dar de mâine, încep. Şi de-ai şti ce bine m-aş simţi dacă ai veni la noi! Eu nu văd pe nimeni cu anii, nimeni nu ne calcă pragul. Avem de toate, dar suntem mereu singuri. Uite acuma, stăteam aşa şi ascultam, vă ascultam cum vorbiţi şi mă simţeam atât de bine… Aşadar, pe vineri…

CAPITOLUL VII.

Zoream spre casă, să ajung cât mai repede; cele auzite de la Masloboev mă zguduiseră. Mi se învălmăşeau în cap fel de fel de gânduri… Şi, ca un făcut, acasă mă aştepta o altă întâmplare, care mă zgudui ca un şoc al unei maşini electrice.

La poartă, în faţa casei unde locuiam, străjuia un felinar. Când dădui să intru pe poartă, se desprinse deodată de lângă stâlpul felinarului o siluetă ciudată şi se repezi atât de neaşteptat spre mine, încât nici nu-mi putui opri un strigăt de mirare; o fiinţă speriată la culme, aproape înnebunită de spaimă, ţipând şi tremurând se agăţă de mâinile mele. Mă îngrozii: era Nelli!

— Nelli? Ce-i cu tine? Exclamai. Ce cauţi aici?

— Acolo, sus… E el… la noi…

— Cine el? Să mergem, draga mea; vino cu mine.

— Nu vreau, nu vreau; o să aştept până pleacă… Aştept în antreu… Nu vreau.

Am urcat scările cu o presimţire stranie şi, deschizând uşa, l-am văzut pe prinţ. Şedea pe un scaun lângă masă şi-mi citea romanul. În orice caz avea cartea deschisă în faţă.

— Ivan Petrovici! Mă întâmpină el bucuros ridicându-se de pe scaun. Sunt atât de fericit că în sfârşit te-ai întors. Eram aproape gata să plec. Te aştept de o oră. Promisesem, la cererea insistentă a contesei, să trec pe la dânsa în seara asta împreună cu dumneata. M-a rugat mult să i te prezint. Or, bazându-mă pe promisiunea dumitale, m-am gândit să trec pe la dumneata mai devreme, până nu pleci de acasă şi să te invit să mergem împreună. Închipuie-ţi dezamăgirea mea: sosesc şi slujnica dumitale îmi spune ca nu eşti acasă. Ce să fac? Îmi dădusem cuvântul că vin cu dumneata; iată de ce m-am hotărât să te aştept un sfert de oră. Dar sfertul de oră a trecut demult, aproape neobservat, deoarece, deschizând cartea dumitale, am fost captivat. Ivan Petrovici, dar e o capodoperă! Dumnealor pur şi simplu nu sunt capabili să te înţeleagă! Cartea aceasta mi-a smuls lacrimi. Am plâns, de ce să-ţi ascund? Şi trebuie să ştii că plâng foarte rar…

— Ai vrea, prin urmare, să te însoţesc? Crede-mă însă că acum… Deşi n-aş avea nimic împotrivă, dar…

— Te rog să nu mă refuzi, vino cu mine! Cum oare aş putea să mă arăt acolo fără dumneata? Unde mai pui că te-am aşteptat aproape o oră şi jumătate! Afară de aceasta, ar trebui să mai stăm de vorbă şi despre alte lucruri, înţelegi despre ce? Dumneata cunoşti mai îndeaproape toată povestea… Poate că ajungem să luăm o hotărâre, să găsim împreună o soluţie, mai gândeşte-te! Şi te rog foarte mult să nu mă refuzi.

Chibzuii că odată şi odată tot trebuia să merg. E drept că o ştiam pe Nataşa singură şi înţelegeam că are nevoie de prezenţa mea. Dar îmi adusei aminte că şi ea îmi ceruse să caut un prilej de a o cunoaşte cât mai curând pe Katia. Pe de altă parte, nu era exclus să-l găsesc şi pe Alioşa acolo… Şi pe lângă toate acestea, îmi dădeam seama că Nataşa n-avea să se liniştească până nu-i aduc ştiri despre Katia, ceea ce mă făcu să accept invitaţia prinţului. Nu ştiam însă cum să procedez cu Nelli.

— Aşteaptă-mă o clipă, îi cerui prinţului, ieşind repede pe scară. Pe Nelli o găsii ghemuită într-un colţ întunecos.

— De ce nu vrei să vii înăuntru, Nelli? Ce ţi-a făcut el? Ce ţi-a spus?

— Nu, nimic… Nu vreau, nu vreau… Repetă copila, mi-e frică…

Şi cu toate insistenţele mele, Nelli refuză cu încăpăţâ-nare să intre în casă. Ne-am înţeles, în cele din urmă, că, de îndată ce voi ieşi cu prinţul, ea va intra şi va încuia uşa.

— Dar să nu mai dai drumul la nimeni înăuntru, Nelli, oricât ar stărui.

— Şi… Dumneata pleci cu el?

— Da, cu el.

Ea tresări şi-mi încleşta mâinile, ca şi cum ar fi vrut să mă roage să nu plec, dar nu scoase o vorbă. Hotărâi s-o întreb mai amănunţit a doua zi ce-a vrut să spună.

Cerându-i prinţului să mă scuze, începui să mă îmbrac. El încercă să mă convingă că nu era nevoie de o ţinută anume, „îţi pui o haină mai curăţică şi atâta tot! Adăugă, măsurân-du-mă de sus până jos cu o privire de inchizitor; apoi îşi sfârşi gândul – ştii, convenienţele astea mondene… Ce să-i faci, n-ai cum să te dispensezi cu totul de ele. Perfecţiunea aceasta în lumea noastră nu vei găsi-o încă mult timp”, încheie, constatând cu plăcere că am frac.

Am ieşit. L-am lăsat pentru câteva clipe pe scară, am reintrat repede în cameră, unde se strecurase Nelli şi mi-am luat încă o dată rămas bun de la ea. Era tare tulburată. Se învineţise la faţă. Mă temeam pentru ea şi mi-era tare greu s-o las singură.

— Ai o slujnicuţă cam ciudată, îmi spuse prinţul, pe când coboram scările. Fetiţa aceea e slujnica dumitale, nu-i aşa?

— Nu… Stă aşa… E provizoriu la mine.

— Curioasă fiinţă! Sunt convins că e nebună. Închipuie-ţi, la început mi-a răspuns ca lumea; pe urmă m-a cercetat un timp cu privirea, apoi, deodată, scoase un ţipăt, se repezi la mine, tremurând toată, îşi înfipse degetele în haina mea…

Voia parcă să spună ceva, dar nu reuşi să scoată o vorbă. Ţi-o mărturisesc, mi se cam făcuse frică şi am vrut s-o şterg, dar, slavă Domnului! A luat-o ea la fugă înaintea mea. Am rămas uluit. Cum poţi s-o ţii în casă?

— E epileptică, răspunsei.

— Ahaaa! Atunci, nu-i de mirare…

Mi-a trecut prin gând, nu ştiu de ce, că vizita de ieri a lui Masloboev la mine, la o oră când ştia foarte bine că nu sunt acasă, vizita mea de astăzi la Masloboev, cele ce-mi povestise tot astăzi el (oarecum fără să vrea, fiind cam afumat), după aceea, invitaţia lui pentru ora şapte la dânsul, ca şi toate asigurările lui cum că nu mi-ar ascunde nimic, în sfârşit, această vizită a prinţului care mă aşteptase timp de o oră şi jumătate, ştiind poate că sunt la Masloboev, precum şi fuga lui Nelli din casă din pricina vizitei lui – toate acestea au oarecare legătură între ele. Erau lucruri care-mi dădeau de gândit.

În faţa porţii ne aştepta caleaşca prinţului. Ne urcarăm şi pornirăm spre locuinţa contesei.

CAPITOLUL VIII.

Până la Torgovâi most nu era departe. Un timp tăcurăm amândoi. Eram curios să văd cum va angaja conversaţia. Mă aşteptam să înceapă a mă iscodi tatonând şi căutând să mă tragă de limbă. Însă prinţul trecu de-a dreptul, fără ocolişuri, la obiect.

— În clipa de faţă mă preocupă în mod deosebit un lucru, Ivan Petrovici, începu el; un lucru despre care aş vrea să-ţi vorbesc în primul rând şi să-ţi cer sfatul; am hotărât mai demult să renunţ la procesul în care avusesem câştig de cauză şi să cedez lui Ihmenev cele zece mii de ruble în litigiu. Ce mă sf ătuieşti, cum să procedez?

„Nu se poate să nu ştii tu ce ai de făcut, mă gândii eu. Vrei să-ţi baţi joc de mine?”

— Nu ştiu, prinţe, i-am răspuns cu un aer cât se poate de naiv; în orice altă chestiune, ce ar privi-o, de pildă, pe Natalia Nikolaevna, îţi stau la dispoziţie în tot ce ţi-ar putea

folosi şi dumitale şi nouă tuturora. Dar în cealaltă problemă dumneata cunoşti, desigur, mai bine situaţia.

— O, nu, dimpotrivă, te asigur că nu. Dumneata îl cunoşti bine pe Ihmenev; şi apoi, cred că Natalia Nikolaevna ţi-a împărtăşit părerea ei în această chestiune, ceea ce mi-ar putea servi drept criteriu de orientare. Dumneata m-ai putea ajuta foarte mult; e o chestiune foarte delicată. Sunt gata să fac concesii; m-am hotărât neapărat să cedez, indiferent de întorsătura pe care o vor lua toate celelalte – pricepi ce vreau să spun? Dar cum anume, sub ce formă aş putea s-o fac, nu ştiu. Bătrânul e mândru, e încăpăţânat; n-ar fi exclus să mă expun astfel la jigniri, pentru că el ar fi în stare, nesocotind bunăvoinţa mea, să-mi arunce banii în obraz…

— Permite-mi să te întreb, banii aceştia cum îi consideri: că sunt ai dumitale sau ai lui?

— Procesul a fost câştigat de mine, deci sunt ai mei.

— Dar lăsând procesul deoparte, conştiinţa dumitale ce-ţi spune?

— Fireşte că-i consider ai mei, răspunse prinţul, întrucâtva şocat de francheţea mea, mi se pare însă că dumneata nu cunoşti fondul procesului. Nu-l acuz pe bătrân de înşelăciune intenţionată; şi-ţi mărturisesc că niciodată nu-mi trecuse prin gând aşa ceva. Ce vină am dacă el a găsit cu cale să se simtă jignit? A fost vinovat de neglijenţă şi de lipsă de prevedere în treburile pe care i le-am încredinţat, iar potrivit înţelegerii existente între noi, pentru unele din acele treburi urma să răspundă. La drept vorbind, n-a fost nici asta propriu-zis adevărata cauză a procesului; procesul este urmarea ofenselor reciproce pe care ni le-am adus; într-un cuvânt, consecinţa amorului propriu lezat al fiecăruia dintre noi. De fapt, poate că n-aş fi dat atunci nici o atenţie acestor nenorocite zece mii de ruble; dar dumneata ştii bine cum şi din ce cauză s-a iscat procesul. Sunt de acord că am fost prea bănuitor, poate chiar şi nedrept (vreau să spun: atunci), dar nu-mi dădeam

seama de acest lucru şi, în toiul supărării, jignit de grosolăniile lui, n-am vrut să scap prilejul şi-am dat curs procesului. E foarte posibil să ţi se pară că o asemenea atitudine nu prea cadra cu demnitatea mea. N-am să caut justificări; aş vrea doar să-ţi spun că mânia şi mai ales amorul propriu nu înseamnă şi lipsă de nobleţe sufletească; nu, ele ţin de firea omului, şi-ţi fac din nou mărturisirea că de fapt eu nici nu l-am cunoscut cum trebuie pe Ihmenev, fiind pe deplin încredinţat că zvonurile cu privire la Alioşa şi la fata lui sunt adevărate, putând ca atare să cred că tot pe atât de adevărată ar fi şi intenţionata însuşire a banilor… Dar să lăsăm asta. Important este să ştiu ce am de făcut de aci înainte. Să renunţ la bani? Dar, dacă voi continua să susţin că acţiunea mea e justă, va însemna că banii aceştia i-i dăruiesc. Mai ales ţinând totodată seama şi de situaţia delicată în legătură cu Natalia Nikolaevna… Nici vorbă că Ihmenev îmi va zvârli aceşti bani în faţă…

— Observ că dumneata spui: îmi va zvârli; prin urmare, îl consideri un om cinstit şi deci poţi fi pe deplin convins că nu ţi-a furat bani. Iar dacă este aşa, de ce nu te-ai duce să i-o spui fără înconjur: că ai ajuns la convingerea netemeiniciei acţiunii îndreptate împotriva lui? Ar fi şi un gest nobil din partea dumitale şi atunci poate că nici Ihmenev n-ar ezita să-şi ia înapoi banii săi.

— Hm. Banii săi…; păi, aici e buba. În ce situaţie mă pui? Ar însemna să mă duc să-i declar că recunosc netemeinicia acţiunii mele. Atunci de ce am mai pornit judecata, dacă ştiam că plângerea mea este nefondată? Oricine mi-ar putea-o spune în faţă. Eu însă nu socot că aş merita o asemenea situaţie, pentru că, de fapt, pretenţiile mele au fost drepte; nicicând şi nicăieri n-am scris negru pa alb că el m-a furat; că a fost însă neglijent şi nechibzuit în ceea ce priveşte interesele mele şi averea mea, de asta sunt convins şi acum. Banii aceştia, deci, sunt incontestabil ai mei; iată de ce mi-ar fi greu să iau o asemenea vină asupră-mi, când la urma urmei – repet – bătrânul şi-a născocit singur

această obidă. Iar dumneata vii să mă obligi ca, în numele ofensei imaginare pe care i-aş fi adus-o, să merg să-i cer iertare; ei, află că-mi pretinzi prea mult.

— Mi se pare că dacă doi oameni vor cu adevărat să se împace…

— E uşor s-o facă, nu-i aşa?

— Da.

— Ba de loc; uneori e foarte greu, cu atât mai mult…

— Cu atât mai mult, cu cât sunt la mijloc şi alte considerente. Aici, prinţe, sunt de acord cu dumneata. Chestiunea Nataliei Nikolaevna şi a lui Alioşa trebuie să fie rezolvată de dumneata în toate punctele care depind de dumneata, ba încă rezolvată cu totul satisfăcător pentru Ihmenevi. Numai atunci vei putea avea o explicaţie absolut sinceră cu bătrânul asupra procesului. Acum însă, când nu este încă nimic hotărât, nu-ţi rămâne decât o singură cale: să recunoşti netemeinicia plângerii dumitale şi să-i mărturiseşti lucrul acesta franc, şi, dacă va fi nevoie, chiar şi public, iată părerea mea; ţi-o spun fără ocol, pentru că aşa mi-ai cerut, ceea ce mă face să cred că doreai să fiu sincer. Aceasta îmi dă la rândul meu dreptul să te întreb: de ce te preocupă atâta problema restituirii banilor lui Ihmenev? Dacă dumneata consideri că fondul procesului a fost drept, de ce să-i dai lui Ihmenev banii înapoi? Iartă-mi curiozitatea, dar chestiunea aceasta are o strânsă legătură cu altele…

— Dumneata ce părere ai? Mă întrebă deodată, ca şi cum nu mi-ar fi auzit întrebarea, crezi că bătrânul Ihmenev mi-ar

— Dostoievski – Opere, voi. Iir 237 refuza cele zece mii de ruble chiar dacă i le-aş înmâna fără nici un fel de rezerve… Şi fără nici un fel de atenuări de acest fel?

— Fireşte că i-ar refuza!

Tot sângele îmi năvăli în obraz şi tremuram de indignare. Această întrebare, sceptică până la impertinenţă, a avut asupra mea efectul unui scuipat primit drept în ochi. La

insulta pe care mi-a adus-o se mai adăuga maniera grosolană de om din lumea mare, de a nu-mi răspunde la întrebare, ca şi cum n-ar fi auzit-o şi de a mă întrerupe cu o altă întrebare, a lui, pentru a-mi da a înţelege că m-am cam întrecut cu măsura şi am devenit prea familiar cu dânsul îndrăznind să-i pun asemenea întrebări. Nu puteam să sufăr, ba chiar uram această manevră proprie oamenilor de lume şi depusesem destule eforturi mai înainte pentru a-l dezbăra pe Alioşa de asemenea deprinderi.

— Hm… Eşti prea înflăcărat, dar pe lumea asta unele afaceri nu se pot rezolva chiar aşa cum îţi închipui, observă prinţul calm, drept răspuns la exclamaţia mea. De altfel, cred că în această privinţă ar putea decide într-o măsură Natalia Nikolaevna; transmite-i acest lucru. Ea mi-ar putea da un sfat.

— Nici vorbă, răspunsei grosolan. Dumneata n-ai binevoit să asculţi ceea ce începusem adineauri şi m-ai întrerupt. Natalia Nikolaevna va interpreta că dacă dumneata vrei să restitui banii dintr-o pornire nesinceră şi fără nici un fel de atenuări, cum ai binevoit să spui, înseamnă că aceşti bani reprezintă plata făcută tatălui pentru fiică, iar fiicei pentru Alioşa, cu alte cuvinte, o despăgubire bănească…

— Hm… Va să zică aşa mă înţelegi, bunul meu Ivan Petrovici şi prinţul râse. De ce o fi râs oare? Şi totuşi, continuă el, am avea încă atâtea de vorbit! Acum însă timpul nu ne mai îngăduie. Te-aş ruga numai să înţelegi un lucru: chestiunea aceasta se referă direct la Natalia Nikolaevna, iar viitorul ei şi în general totul depinde în bună parte de felul în care vom rezolva noi această chestiune şi de ceea ce vom hotărî. Intervenţia dumitale este absolut necesară, ai să-ţi dai seama şi dumneata de ce. Iar dacă mai ţii la Natalia Nikolaevna, nu-mi vei putea refuza o explicaţie, oricât de puţin m-ai simpatiza. Dar iată că am ajuns… A-bientot.*

♦ Pe curând! (fr.)

CAPITOLUL IX.

Contesa avea o locuinţă admirabilă. Deşi câtuşi de puţin luxos, mobilierul sugera confortul şi gustul. Totul însă purta pecetea vizibilă a unui provizorat; era de fapt o locuinţă acceptabilă în care se stă numai vremelnic, nu una din acele case în care o familie bogată se instalează pentru totdeauna, etalându-şi într-însa toate semnele ei de boierie, cu toate dichisurile socotite drept necesităţi. Se spunea că pentru vara ce urma, contesa pleacă la moşia sa (ruinată şi ipotecată de mai multe ori), în gubernia Simbirsk, unde ar însoţi-o şi prinţul. Auzisem despre acest lucru şi mă gândeam cu inima strânsă ce va face oare Alioşa, când Katia va trebui să plece cu contesa? Nataşei m-am ferit deocamdată să-i aduc această ştire; după unele semne însă, aveam motive să cred că zvonurile ajunseseră şi la urechile ei. Dar Nataşa nu deschidea vorba asupra acestei chestiuni şi suferea în tăcere.

Contesa m-a primit foarte amabil, mi-a întins zâmbitoare mâna şi mi-a confirmat că într-adevăr de mult dorea să mă vadă la dânsa. Fruma «. Ceai singură, dintr-un superb samovar de argint, în jffnjjjcăruia ne aşezaserăm eu, prinţul şi încă un domn din lumea mare, destul de în vârstă, cu o decoraţie pe piept, ţeapăn şi cu alură de diplomat. Oaspetele acela, pe cât se pare, se bucura în casă de o consideraţie deosebită. Abia întoarsă din străinătate, contesa nu avusese în iarna aceea când să-şi facă la Petersburg cine ştie ce legături şi să-şi creeze o poziţie aşa cum ar fi dorit şi s-ar fi aşteptat ea, de altfel. Aşa încât, afară de acel oaspete, n-au mai fost alţi musafiri şi toată seara n-a mai venit nimeni. O căutam cu privirea pe Ekaterina Feodorovna; era în camera de alături, cu Alioşa, dar, aflând de sosirea noastră, apăru şi ea de îndată. Prinţul îi sărută amabil mâna, iar contesa îi arătă cu capul către mine. Prinţul făcu îndată prezentările. Cu o nerăbdătoare atenţie căutai s-o cercetez cât mai amănunţit; era o blondă de constituţie delicată, fragilă, îmbrăcată într-o rochie albă, o fată potrivită de statură, cu un chip care împrăştia

blândeţea şi calmul, cu ochii de un albastru pur, aşa cum ne spusese şi Alioşa, de o frumuseţe şi o prospeţime tinerească, dar atâta tot. Mă aşteptasem să întâlnesc o frumuseţe desăvârşită, însă nu putea fi vorba de aşa ceva. Un oval frumos conturat, gingaş, o faţă cu trăsături armonioase, părul bogat, într-adevăr un păr minunat, dar strâns într-o pieptănătură de toate zilele, o privire blajină, dar concentrată; dacă aş fi întâlnit-o altundeva, probabil că aş fi trecut pe lângă ea fără să-mi atragă în mod deosebit atenţia; dar nu era decât o impresie de moment, căci abia mai târziu reuşii s-o cunosc mai bine în seara aceea. Atâta doar că, la început, felul cum mi-a întins mâna, cu o atenţie naiv încordată, pri-vindu-mă drept în ochi, fără a-mi spune însă nici un cuvânt, felul acela puţin obişnuit mă surprinse şi, fără să vreau, i-am zâmbit. Poate că simţisem imediat înaintea mea o fiinţă cu sufletul curat. Contesa o supraveghea, n-o slăbea o clipă din ochi. După ce îmi strânse mâna, Katia se depărta oarecum grăbită de mine şi trecu tocmai în capătul opus al încăperii, lângă Alioşa. Iar Alioşa, când dădui mâna cu el, îmi şopti: „Nu mai rămân aici decât câteva clipe, plec dincolo”.

„Diplomatul” – nu-i cunosc numele, de aceea am să-l numesc astfel – pentru a spune totuşi ceva, vorbea rar şi grav, dezvoltând o idee oarecare. Contesa îl asculta cu interes. Prinţul îl aproba din cap cu un surâs linguşitor; vorbitorul i se adresa deseori lui, socotindu-l probabil un ascultător demn de atenţie. Mi s-a oferit ceai şi am fost lăsat în pace, ceea ce m-a bucurat foarte mult. Intre timp, căutai s-o examinez mai bine pe contesă. Recunosc că, la început, fără să vreau, mi-a plăcut destul de mult. Poate că în realitate nu era chiar aşa de tânără, dar mie mi s-a părut că n-are mai mult de douăzeci şi opt de ani. Avea o faţă fragedă, care cândva, în prima tinereţe, trebuie să fi fost şi foarte frumoasă. Părul ei castaniu era încă destul de bogat; privirea extrem de blândă avea sclipiri de cochetărie uşuratică şi era în răstimpuri jucăuşă şi ironică. Se

cunoştea însă că se lupta să pară mai reţinută. Căutătura ei exprima de asemenea şi agerimea minţii, dar mai ales multă bunătate şi veselie. Mi s-a părut că trăsătura dominantă a firii sale trebuie să fie o oarecare frivolitate, setea de plăceri şi un fel de egoism blajin, poate chiar destul de pronunţat. Se vedea că e subordonată personalităţii prinţului, care avea o mare influenţă asupra ei. Ştiam că există înfere ei vechi relaţii de ordin sentimental şi că prinţul nu fusese chiar un amant prea gelos în timpul şederii lor în străinătate; am avut însă impresia – de altfel, am păstrat aceeaşi impresie până astăzi – că dincolo de acea veche legătură dintre ei, îi mai apropie şi altceva, oarecum misterios, ceva de natura unor obligaţii reciproce, bazate pe anumite calcule… Într-un cuvânt, era la mijloc ceva de acest gen. Mai ştiam că, în momentul de faţă, prinţul se plictisise de ea, fără ca totuşi relaţiile dintre ei să se întrerupă. Nu este exclus ca pe atunci să-i fi legat mai ales planul pe care şi-l făceau cu privire la Katia, plan care se datora, fireşte, iniţiativei prinţului. A fost probabil şi motivul pentru care prinţul a căutat să evite căsătoria cu contesa care-şi făcuse unele socoteli în această privinţă, convingând-o în schimb, în cele din urmă, să ajute la realizarea căsătoriei dintre Alioşa şi fiica ei vitregă. Acestea le-am dedus pe baza celor ce mi le spusese mai înainte, în sinceritatea lui, Alioşa, care, oricum, era totuşi în stare să observe câte ceva în această privinţă. Am avut de asemenea impresia, în parte sub influenţa aceloraşi mărturisiri ale lui Alioşa, că, deşi contesa era cu desă-vârşire subordonată prinţului, acesta avea motive serioase să se teamă de ea. Până şi Alioşa observase acest lucru. Am aflat mai târziu că prinţul tare ar fi vrut s-o mărite pe contesă cu altcineva şi că în acest scop o şi trimitea în gubernia Simbirsk, în speranţa că va descoperi acolo, în provincie, un soţ potrivit.

Stăteam şi ascultam, neştiind cum să fac ca să pot sta de vorbă între patru ochi cu Katerina Feodorovna. Diplomatul răspundea la o întrebare a contesei asupra situaţiei actuale,

asupra reformelor în curs de înfăptuire25 şi dacă trebuie sau nu să le fie teamă de aceste reforme. Vorbea îndelung, degajat şi calm, cu siguranţa omului ce deţine puterea. Îşi dezvolta ideea inteligent şi cu pricepere, ideea lui însă era respingătoare. Căuta să demonstreze că spiritul acesta de reforme şi îndreptări va aduce în curând anumite roade; că văzându-se acele roade, oamenilor le vor veni minţile la cap şi nu numai că din societate (bineînţeles, dintr-o anumită pătură a societăţii) va dispărea acest spirit nou, dar că din experienţă se vor vedea greşelile şi atunci, cu o energie îndoită, toţi vor începe să pledeze pentru rânduielile de altădată. Iar experienţa aceea, chiar şi aşa tristă cum va fi, va avea totuşi avantajul că va servi de învăţătură prin datele necesare pe care le va furniza cum trebuie menţinută această veche rânduială salvatoare; de aceea este cazul să dorim chiar să se ajungă mai repede până la ultimul grad al imprudenţei. „Fără noi nu se poate, conchise el, fără noi nici o societate n-a putut exista. Noi nu vom avea de pierdut, ci dimpotrivă vom avea numai de câştigat; vom ieşi la suprafaţă, în orice caz şi deviza noastră în clipa de faţă trebuie să fie: „Pire ca va, mieux ca est” *. Prinţul îi zâmbi cu o simpatie dezgustătoare. Vorbitorul se simţea pe deplin mulţumit de sine. Era cât pe-aci să fac prostia de a interveni. Clocoteam. Mă opri însă privirea veninoasă a prinţului; privirea aceea piezişă mă făcu să înţeleg instantaneu că prinţul atâta aştepta din partea mea: o ieşire năstruşnică, juvenilă, ba poate că ar fi vrut chiar să se producă o atare scenă, pentru a avea astfel plăcerea de a mă vedea compromiţându-mă. Totodată eram ferm convins că, fără îndoială, diplomatul s-ar fi făcut că nu observă obiecţiunea mea şi, poate, că nu mă observă nici pe mine. Mi se făcu scârbă să mai stau lângă ei, când în ajutorul meu veni Alioşa.

El se apropie încet, îmi puse mâna pe umăr şi mă chemă mai la o parte ca să-mi spună două cuvinte. Am înţeles că era o solie din partea Katiei. Nu mă înşelasem. Peste câteva

clipe, şedeam alături de ea. La început, mă cântări din ochi cu atenţie, de sus până jos, în acelaşi timp spunându-şi parcă: „Va să zică, aşa arăţi”…Însă nici eu, nici ea nu prea găseam cuvinte pentru a încropi o conversaţie. Eram totuşi convins că va fi de ajuns ca ea să-şi dezlege limba, ca să nu ne mai oprim până la ziuă. Cele „vreo cinci-şase ore de conversaţie r după cum se exprimase Alioşa, îmi reveniră în minte. El era lângă noi, aşteptând cu nerăbdare spargerea gheţii.

— De ce tăceţi? Făcu, uitându-se zâmbitor la noi. V-aţi întâlnit şi tăceţi.

— Ah, Alioşa, vezi cum eşti!… Aşteaptă puţin, răspunse Katia. Doar avem să ne spunem atât de multe, Ivan Petrovici, încât nici nu ştiu de unde să încep. Socot că ne-am cunoscut cu prea multă întârziere; era cazul s-o facem mai demult, deşi, la drept vorbind, aş putea spune că te cunosc de multă vreme. Şi doream grozav să te văd. M-am gândit. Chiar, la un moment dat, să-ţi scriu o scrisoare…

— Despre ce? Întrebai eu, zâmbind fără să vreau.

— Câte nu se pot cuprinde într-o scrisoare, îmi răspunse ea grav. Uite, de pildă, ţi-aş fi scris ca să te întreb dacă este

* Cu cât merge mai rău cu atât e mai bine (fr.).

Adevărat ceea ce spune el despre Natalia Nikolaevna, cum că ea nu se supără când el o lasă singură în astfel de clipe? Oare e admisibil ceea ce face el? Spune-mi, te rog, de ce te afli aici la ora asta? Se întoarse ea către Alioşa.

— Of, Doamne, plec îndată! Ţi-am spus doar că nu rămân aici decât câteva clipe, să vă văd cum staţi de vorbă împreună şi pe urmă plec într-acolo.

— Păi ce ai de văzut? Uite, acum suntem împreună, ai văzut? Poftim, aşa face totdeauna, adăugă ea, roşindu-se puţin şi arătând cu degeţelul către Alioşa. „Câteva clipe, zice, numai câteva clipe”, şi, când colo, îl vezi că stă până la miezul nopţii, când e prea târziu ca să se mai ducă. „Nataşa, zice el, nu se supără, că-i tare bună”, ca să-l vezi

cum judecă! Spune şi dumneata, dacă e bine şi-frumos să se poarte astfel?

— Am să plec, fireşte, răspunse pe un ton tânguitor Alioşa, numai că tare aş fi vrut să mai stau puţin cu voi…

— Ce nevoie ai să stai cu noi? Dimpotrivă, noi am vrea să rămânem singuri, ca să putem vorbi. Te rog să nu te superi. Aşa trebuie, pricepi?

— Dacă aşa trebuie, plec îndată… De ce să mă supăr? Trec numai pentru un minut pe la Liovinka şi de acolo alerg la dânsa. Uite ce este, Ivan Petrovici, continuă el, luându-şi pălăria, dumneata ai aflat că tata vrea să renunţe la banii pe care i-a câştigat în procesul cu Ihmenev?

— Am aflat; mi-a spus şi mie.

— Ce frumos din partea lui… Katia însă nu crede că ceea ce face el e frumos. Vorbeşte cu dânsa, te rog, despre asta. La revedere, Katia şi să nu te îndoieşti că o iubesc pe Nataşa. Parcă v-aţi înţeles cu toţii să-mi puneţi condiţii, să mă dojeniţi, să mă urmăriţi ce fac, ce spun, ca şi când aş fi sub supravegherea voastră! Ea ştie cât de mult o iubesc şi are încredere în mine, sunt convins că nu se îndoieşte de dragostea mea. O iubesc fără nici un fel de condiţii şi obligaţii. Nu ştiu pentru ce o iubesc. Pur şi simplu o iubesc. De aceea n-are nici un rost să fiu mereu descusut ca un vinovat. Uite, întreabă-l pe Ivan Petrovici, că e aici şi are să-ţi confirme că Nataşa este geloasă şi cu toate că mă iubeşte mult, în dragostea ei e şi destul egoism, pentru că nu vrea să facă nici un sacrificiu pentru mine.

— Cum vine asta? Îl întrebai eu mirat; nu-mi venea să-mi cred urechilor.

— Ce spui Alioşa? Strigă şi Katia, plesnind din palme.

— Ei, da; ce vă miraţi? Ivan Petrovici ştie. Ea tot îmi cere să stau cu dânsa. Chiar dacă nu mi-o cere, se vede cât de colo că asta vrea.

— Cum de nu ţi-e ruşine? Se revoltă Katia aprinsă de mânie.

— De ce să-mi fie ruşine? Vezi cum eşti şi tu, zău, Katia! Păi, eu o iubesc mai mult chiar decât îşi închipuie ea, dar dacă m-ar iubi şi ea cu adevărat, aşa cum o iubesc eu, nici vorbă că ar renunţa la plăcerea de a mă avea mereu lângă dânsa. E drept că ea mă lasă să plec întotdeauna, uneori mă îndeamnă chiar, dar îi citesc pe faţă că-i vine greu, iar asta pentru mine e totuna ca şi când n-ar vrea să-mi dea drumul.

— Să ştii că e ceva la mijloc! Strigă Katia, adresându-mi-se mie şi apoi, cu o privire plină de mânie, către el: Spune drept, Alioşa, mărturiseşte-ne îndată, toate astea ţi le-a vârât în cap tatăl tău? Când? Astăzi te-a dăscălit? Te rog, nu încerca să-mi ascunzi nimic, deoarece eu am să aflu totul, pe loc! Este aşa cum presupun, da, sau nu?

— Da, el mi-a vorbit, răspunse încurcat Alioşa, dar ce importanţă are? Mi-a vorbit azi cu atâta bunătate şi prietenie, iar pe Nataşa mereu o lăuda, încât am rămas chiar surprins: după ce ea l-a jignit atât de grav, el s-o laude!

— Iar dumneata, dumneata l-ai şi crezut, intervenii eu, dumneata, pentru care Nataşa a sacrificat totul, dumneata, căruia i-a dat tot ce i-ar fi putut da, ba chiar şi acum, chiar şi azi toată grija şi neliniştea ei a fost ca dumneata să nu te plictiseşti, să nu te împiedice ea cumva s-o vezi pe Katerina Feodorovna! Mi-a spus-o doar singură. Iar dumneata dai crezare acestor vorbe perfide! Mă mir că nu ţi-e ruşine…

— Ingratule! Dar ce să mai lungim vorba, lui de nimic nu-i e niciodată ruşine! Întări Katia, dând din mână a lehamite, ca şi când ar fi fost vorba de un om pierdut cu desăvârşire.

— Dar nu-nţeleg ce v-a apucat! Bâigui Alioşa cu glas tăn guitor. Tu, Katia, aşa eşti întotdeauna! Nu vezi la mine decât tot ce-i rău… Ce să mai spun despre Ivan Petrovici! Credeţi voi că eu n-o iubesc pe Nataşa? N-am vrut să spun că ea este egoistă. Am vrut să spun numai că mă iubeşte prea mult, peste măsură de mult şi din cauza asta ne vine greu şi mie şi ei. Tata însă n-are să mă ducă de nas, oricât ar vrea el, că nu mă las eu aşa cu una, cu două. De fapt, el

nici n-a spus că este egoistă în sensul rău al cuvântului; am înţeles eu foarte bine ce-a vrut. A spus-o exact aşa cum v-am relatat eu acum: că, adică, mă iubeşte atât de mult, peste măsură de mult, încât dragostea ei pare egoism; încât şi mie şi ei, din pricina aceasta, ne vine greu, iar mai târziu, desigur, îmi va fi şi mai greu. Nu-i nimic rău în asta, că doar n-a spus decât un adevăr şi mi l-a spus din dragoste; de aici nu trebuie dedus nicidecum că el ar obijdui-o pe Nataşa; dimpotrivă, el consideră că ea mă iubeşte mult, peste măsură de mult, până dincolo de limitele posibile…

Aici însă Katia îl opri categoric şi nu-l mai lăsă să termine. Aproape clocotind, ea începu să-l dăscălească, să-i demonstreze că tatăl lui o laudă pe Nataşa şi îmbracă masca unei aparente bunătăţi ca să-l orbească, că adevăratul lui ţel este să-i despartă şi pe nesimţite să-l aţâţe pe Alioşa împotriva ei. Cu multă ardoare şi subtilitate Katia îi demonstra că Nataşa îl iubeşte nemărginit şi că nici un fel de dragoste din lume nu scuză modul de a se purta, adevăratul egoist fiind chiar el, Alioşa. Încetul cu încetul, Katia stârni într-însul re-muşcări amare; Alioşa stătea lângă noi, cu ochii în pământ, fără să răspundă; părea tare nenorocit. Dar Katia era de neînduplecat. O priveam cuprins de o curiozitate extremă. Aş fi vrut să descifrez cât mai repede firea acestei fete neobişnuite. Era aproape un copil, dar un astfel de copil, un copil convins, cu principii bine conturate şi cu o pasionată dragoste, înnăscută parcă, pentru înţelegerea binelui şi a dreptăţii. Dacă într-adevăr se putea spune că-i încă un copil, apoi aparţine categoriei aceleia de copii gânditori, atât de numeroşi în familiile noastre. Se vedea că are o viaţă interioară. Aş fi dat mult să pot pătrunde cu privirea în căpşorul ei frământat de gânduri, să văd cum se amestecau acolo idei şi noţiuni pur copilăreşti cu impresii şi observaţii serioase din viaţă (pentru că era clar: Katia intrase deja în contact cu viaţa) şi totodată cu alte idei, încă nelămurite de ea, dar care îşi făcuseră loc în mintea ei, venind din cărţi sau din

cunoaşterea abstractă a oamenilor, idei ce păreau a fi foarte multe şi-i lăsau impresia că i-ar aparţine de drept, ca rezultate ale propriei sale experienţe de viaţă, în seara aceea, la care s-au mai adăugat ulterior şi alte prilejuri de a-i fi în preajmă, cred că am izbutit s-o cunosc destul de bine. Avea o inimă înflăcărată şi simţitoare. Uneori părea că nu-şi mai dă silinţa să se stăpânească, luptând în primul rând pentru adevăr şi orice înfrânare în raporturile de toate zilele cu societatea socotind-o convenţională, lucru cu care, pare-se, se mândrea chiar, ceea ce li se întâmplă multor oameni prea expansivi, chiar la o vârstă mai înaintată. Dar tocmai asta o făcea să fie şi deosebit de fermecătoare. Îi plăcea să gân-dească şi să caute adevărul, dar toate acestea le făcea fără nici o pedanterie şi atât de copilăros, încât o îndrăgeai pe dată, aşa cum era, cu toate curiozităţile ei. Mi-am adus aminte de Liovinka şi de Borinka şi mi s-a părut că tot ce aflasem despre ei şi despre Katia era în firea lucrurilor. Şi încă ceva: chipul ei, care la prima vedere nu-mi făcuse o impresie deosebită, chiar în seara aceea dobândi pentru mine un farmec şi-o frumuseţe care-mi scăpaseră la început. Dedublarea aceasta: naivă, copil şi femeie rezonabilă, setea ei inocentă, pe deplin sinceră, pentru adevăr şi dreptate, alături de o nezdruncinată credinţă în propriile-i năzuinţe, toate acestea îi învăluiau chipul într-o aureolă luminoasă – aceea a francheţei, dublată, de un spirit ales, încât abia atunci observai cât de greu era de înţeles şi de pătruns întreaga semnificaţie a acestei frumuseţi care nu se lăsa surprinsă dintr-o dată de un ochi superficial, rece. Şi atunci mi-am spus că ar fi fost imposibil ca Alioşa să nu se ataşeze de ea cu toată pasiunea. Cum nu era în stare să cugete şi să judece singur, el îndrăgea pe acei care cugetau pentru el şi chiar doreau acest lucru; or, Katia îl şi luase sub tutela ei. Inima cinstită şi înflăcărată a lui Alioşa se simţea irezistibil subjugată de tot ce era nobil şi frumos, iar Katia îi dezvăluise îndeajuns sufletul său cu toată sinceritatea sa de

copil şi cu toată simpatia pe care i-o purta. El n-avea nici un pic de voinţă; ea, în schimb, dovedea o voinţă puternică, dârză şi înflăcărată. În mod firesc, Alioşa nu putea să se ataşeze decât de cineva care-l putea domina, ba-i putea chiar porunci. Aşa se explică în parte faptul că Nataşa izbutise la începutul legăturii lor să-l apropie pe Alioşa de ea. Katia însă era avantajată în comparaţie cu Nataşa prin aceea că era ea însăşi un copil şi, pe cât se pare, avea să rămână încă mult timp aşa. Copilăroasă, înzestrată cu o minte limpede şi sclipitoare, observai la ea în acelaşi timp o anume insuficienţă de judecată matură – şi toate acestea erau mult mai aproape de Alioşa, mai pe potriva lui. Simţise asta şi de aceea Katia îl atrăgea din ce în ce mai mult. Sunt convins că atunci când vorbeau între patru ochi, în discursurile serioase, „propagandistice”, pe care i le ţinea Katia, se întreţesea şi hârjoana, căci ajungeau – cred – şi la joacă. Şi deşi Katia, probabil, îl dojenea de multe ori, neslăbindu-şi autoritatea asupra lui, totuşi, pe cât se pare, Alioşa se simţea mult mai bine cu dânsa decât alături de Nataşa. Într-un cuvânt, erau mult mai potriviţi unul cu altul – şi aceasta era esenţialul.

— Ei bine, Katia, bine, ajunge; totdeauna se dovedeşte că până la urmă ai tu dreptate. Pentru că sufletul tău e mai curat decât al meu, conchise el, ridicându-se şi întinzându-i mâna, să-şi ia rămas bun. Plec la ea îndată, nu mă mai duc nici la Liovinka…

— Nici n-ai ce căuta la Liovinka; şi e foarte drăguţ din partea ta că ne-ai ascultat şi pleci chiar acuma la Nataşa.

— Iar tu eşti de o mie de ori mai drăguţă decât toată lumea, o răsplăti Alioşa, continuând să fie trist; Ivan Petrovici, îmi zise apoi, aş vrea să-ţi spun două vorbe.

Ne-am depărtat la câţiva paşi.

— M-am purtat astăzi revoltător, îmi şopti el, m-am purtat ca un mizerabil, sunt vinovat faţă de toţi, dar mai ales faţă de Katia şi de Nataşa. În după-amiaza acestei zile tata mi-a făcut cunoştinţă cu Alexandrina (o franţuzoaică), o femeie

încântătoare! M-a fermecat şi… Ei, ce să mai vorbim, nu sunt demn să stau lângă niciuna din ele… Adio, Ivan Petrovici!

— El e bun şi are un suflet nobil, începu repede Katia, după ce mă aşezai din nou lângă dânsa, dar despre Alioşa avem de vorbit multe, mai pe urmă; acum trebuie să cădem de acord: ce părere ai despre prinţ?

— Îl consider un om foarte rău.

— Şi eu la fel. Prin urmare, în această privinţă suntem de acord, de aceea o să ne fie mai uşor a aprecia situaţia. Şi acum, despre Natalia Nikolaevna… Ştii, Ivan Petrovici, deocamdată eu bâjbâi ca prin întuneric şi te-am aşteptat ca pe o rază de lumină. Explică-mi dumneata totul, pentru că, în ce priveşte fondul problemei, eu n-am posibilitatea să judec decât după cele ce-mi spune Alioşa. Alte surse îmi lipsesc. Spune-mi, aşadar, în primul rând (de altminteri, acesta-i esenţialul) ce crezi: vor fi Alioşa şi Nataşa fericiţi împreună, sau nu? Trebuie să aflu precis, ca să iau o hotărâre definitivă, să ştiu ce-mi rămâne de făcut.

— Cine s-ar putea pronunţa cu precizie într-o chestiune ca aceasta?

— Fireşte, nu neapărat precizia o cer, mă întrerupse ea, dar care este impresia, părerea dumitale? Pentru că dumneata eşti un om foarte deştept.

— Părerea mea este că nu pot fi fericiţi.

— Da de ce?!

— Fiindcă nu se potrivesc.

— Şi eu am gândit la fel! Şi Katia îşi împreună minutele ca într-o durere profundă. Povesteşte-mi mai amănunţit. Ascultă, tare vreau s-o văd pe Nataşa, pentru că aş avea multe să-i spun şi sunt încredinţată că am putea hotărî totul împreună. Acum însă mi-o închipui cam aşa: probabil foarte deşteaptă, serioasă, cu un suflet cinstit şi drept şi tare frumoasă. Aşa e?

— Întocmai.

— Eram convinsă. Dar dacă e aşa, cum de a putut să-l îndrăgească pe Alioşa, un copilandru cum e el? Explică-mi! M-am gândit de multe ori la asta.

— Nu se pot explica toate, Katerina Feodorovna; e greu să-ţi închipui cum şi pentru ce poate fi iubit un om. Ai dreptate, el este încă un copil. Dar oare ştii dumneata cum poate fi iubit un copil? (Mă înduioşai privind-o pe ea şi privindu-i ochii aţintiţi cu o gravă, profundă şi nerăbdătoare atenţie asupra mea.) Şi cu cât Nataşa este mai puţin copil, continuai eu, cu cât e mai serioasă, cu atât mai mult s-a putut îndrăgosti de el. Alioşa e cinstit, sincer, foarte naiv, ba uneori adorabil de naiv. Nu este exclus să-l fi îndrăgit – cum să spun?… Din-tr-un fel de milă pentru dânsul. O inimă generoasă poate iubi şi din milă… De altfel, simt că n-am să fiu în stare să-ţi explic nimic, în schimb am să te întreb: dumneata îl iubeşti, sau nu?

Li pusesem întrebarea hotărât, simţind că bruscheţea n-ar putea să tulbure puritatea nemărginită şi copilărească a acestui suflet neîntinat.

— Încă nu ştiu, răspunse Katia încet, cu o căutătură senină şi totuşi mi se pare că-l iubesc mult…

— Ei, vezi! Dar ai putea să-mi explici pentru ce-l iubeşti?

— El nu ştie ce-i aia minciună, răspunse dânsa după ce se gândi puţin şi când mă priveşte drept în ochi şi-mi vorbeşte, îmi place mult… Ascultă, Ivan Petrovici, uite eu, o fată, îţi vorbesc despre asta dumitale, bărbat; oare e bine ceea Ce fac?

— Dar ce poate fi rău în asta?

— Fireşte, ce poate fi rău în asta? Ei însă (şi mă arătă din cap spre grupul din jurul samovarului), sunt convinsă, ei mi-ar fi spus că nu fac bine. Au dreptate, sau nu?

— Nu! Fiindcă dumneata, în inima dumitale, nu simţi că faci ceva rău, deci…

— Exact aşa procedez întotdeauna, mă întrerupse Katia grăbindu-se probabil să mi se destăinuie cât mai mult, când am vreo îndoială, îmi cercetez numaidecât inima, mi-o

întreb şi dacă inima mi-e liniştită, rămân şi eu liniştită. Cred că aşa trebuie să faci întotdeauna. Discut acum cu dumneata atât de deschis, de parcă aş vorbi numai cu mine însămi, în primul rând pentru că pe dumneata te cred un om minunat şi cunosc sentimentele pe care le-ai avut pentru Nataşa, înainte de a fi apărut Alioşa; am plâns mult, când mi s-a vorbit despre asta.

— Dar cine ţi-a vorbit?

— Alioşa, cine altul? Plângea şi el, când îmi povestea; era frumos din partea sa şi mi-a plăcut mult. Am impresia că el ţine la dumneata mai mult decât ţii dumneata la el, Ivan Petrovici şi uite, lucrurile astea îmi plac la el. Ei şi în al doilea rând, ţi-am vorbit deschis, aşa cum mi-aş fi vorbit mie însămi, pentru că dumneata eşti un om foarte inteligent şi ai putea să-mi dai sfaturi şi să mă înveţi.

— Şi de ce-ţi închipui că-s atât de inteligent, încât aş putea să te învăţ?

— Ei, asta-i acum! Cum poţi să mă întrebi aşa ceva? Apoi adăugă gânditoare: Mi-a venit să ţi-o spun aşa, fără nici un gând anume; să discutăm mai bine despre ceea ce ne interesează, învaţă-mă ceva, Ivan Petrovici; uite, mă simt ca şi cum aş fi rivala Nataşei, îmi dau seama de asta, dar ce aş putea, ce-ar trebui să fac? De aceea te-am şi întrebat, dacă vor fi ei fericiţi împreună. Zi şi noapte mă gândesc numai la asta. Situaţia Nataşei este îngrozitoare! Alioşa a încetat s-o mai iubească, iar pe mine mă iubeşte tot mai mult şi mai mult. Nu ţi se pare şi dumitale?

— Cred că da.

— Şi totuşi n-o înşală. El încă nu-şi dă seama că n-o mai iubeşte; Nataşa însă probabil că o simte. Îmi închipui cât trebuie să sufere.

— Şi ce ai de gând să faci, Katerina Feodorovna?

— Mă frământă o mulţime de planuri, răspunse ea grav, dar nu ştiu la care din ele să mă opresc. De ace*ea te-am aşteptat cu atâta nerăbdare, ca să-mi rezolvi toate astea. Dumneata cunoşti mai bine situaţia. Ştii cum eşti acum

pentru mine? Ca un Dumnezeu. Să vezi, întâi am judecat aşa: dacă ei se iubesc, trebuie neapărat să fie fericiţi şi atunci urmează ca eu să mă sacrific şi să-i ajut. Nu?

— După câte ştiu, aşa ai şi procedat.

— Da, m-am sacrificat; dar pe urmă, când el a început să vină din ce în ce mai des pe la noi şi să-mi arate din ce în ce mai multă dragoste, am început să mă îndoiesc de mine şi să mă întreb: e cazul să mă jertfesc, sau nu? Şi-i rău ceea ce fac, nu-i aşa, Ivan Petrovici?

— Ba e foarte firesc, răspunsei eu; normal era să fie aşa… Dumneata nu ai nici o vină.

— Nu cred asta; o spui numai pentru că eşti prea bun. Aş crede mai degrabă că inima mea nu-i chiar neprihănită. De-ar fi neprihănită, aş şti ce am de făcut. Dar să lăsăm asta! Pe urmă am aflat ceva mai mult despre raporturile lor, de la prinţ, de la viaman, de la Alioşa şi mi-am dat seama chiar şi eu că nu se potrivesc unul cu altul; iar dumneata vii acum să-mi confirmi asta. Şi atunci, iar am căzut pe gân-duri: ce să fac acum? Îmi spuneam: dacă e vorba să fie nefericiţi, poate-i mai bine să se despartă; şi, în sfârşit, m-am decis să te întreb pe dumneata cât mai amănunţit despre toate şi să mă duc la Nataşa, pentru ca, împreună cu dânsa, să hotărâm totul.

— Hm… Aici e miezul problemei, cum să hotărâţi?

— Am să-i spun aşa: „Dumneata îl iubeşti mai mult decât orice pe lume, deci trebuie să ţii mai mult la fericirea lui decât la fericirea dumitale; prin urmare, trebuie să te desparţi de el”.

— Da, dar cum se va simţi ea la auzul acestor cuvinte? Şi chiar de-ar fi de acord cu dumneata, o să aibă oare destulă putere s-o facă?

— Uite, tocmai asta mă frământă zi şi noapte şi… Şi…

Katia izbucni în plâns.

— Nici n-ai să mă crezi, dacă ţi-aş spune ce rău îmi pare de Nataşa, şopti ea cu buzele tremurătoare, printre suspine.

Ce mai puteam adăuga la aceasta? Tăceam, simţind cum mă încearcă şi pe mine lacrimile numai privind-o; poate şi de dragul ei. Ce copil încântător! N-am mai întrebat-o de ce credea că ar fi capabilă să-l facă pe Alioşa fericit.

— Îmi închipui că-ţi place muzica? Mă întrebă într-un târziu, după ce se mai linişti puţin, dar tot pe gânduri sub păienjenişul lacrimilor de adineauri.

— Îmi place, răspunsei oarecum mirat.

— Dacă am mai avea timp, ţi-aş cânta concertul al treilea de Beethoven. Îl studiez acum. Numai acolo mai simţi toate astea… Exact aşa cum le simt eu acum. Cel puţin aşa mi se pare mie. Dar şi despre asta vom vorbi altă dată; deocamdată să vedem ce facem.

Am discutat cum ar putea să se întâlnească cu Nataşa şi cum ar fi mai bine de aranjat totul. Mi-a spus că este supravegheată şi, deşi mama ei vitregă e foarte bună şi o iubeşte, totuşi crede că n-are să-i dea voie să facă cunoştinţă cu Nata-lia Nikolaevna; de aceea e hotărâtă să recurgă la un şiretlic. Dimineaţa iese uneori la plimbare, însă mai întotdeauna împreună cu contesa. Câteodată totuşi contesa n-o mai însoţeşte, ci o lasă să plece cu franţuzoaica; acum însă, franţuzoaica e bolnavă. Aceasta se întâmplă când contesa are nevralgie; de aceea, urmează să aştepte momentul când o apucă durerile de cap. între timp se va căzni s-o convingă pe franţuzoaică (o bătrânică rămasă în casa lor drept damă de companie) şi crede că are să reuşească, deoarece franţuzoaica are o inimă de aur. Din toate spusele Katiei reieşea că în nici un caz nu se putea stabili dinainte ziua vizitei sale la Nataşa.

— N-are să-ţi pară de loc rău că ai să faci cunoştinţă cu Nataşa, îi spusei eu. Căci şi ea vrea să te cunoască. Şi apoi ar mai fi nevoie de asta fie chiar şi pentru ca Nataşa să ştie în mâinile cui îl lasă pe Alioşa. Iar în ceea ce priveşte fondul, chestiunii, nu trebuie să te frământi prea mult. Timpul şi fără voi, va hotărî totul. Doar dumneata pleci la ţară…

— Da, în curând, poate chiar peste o lună, îmi răspunse. Ştiu că prinţul insistă foarte mult asupra acestui proiect.

— Crezi că va pleca şi Alioşa cu voi?

— La asta m-am gândit şi eu! Îmi mărturisi dânsa, uitându-se ţintă în ochii mei. Să ştii că are să plece!

— O să plece, desigur.

— Doamne Dumnezeule, ce-o să iasă din toate acestea, nu ştiu. Ascultă, Ivan Petrovici, am de gând să-ţi scriu despre toate, am să-ţi scriu mult, mult şi cu regularitate. Precum vezi, am şi început să te chinui. Ai să vii mai des pe la noi?

— Nu ştiu, Katerina Feodorovna, depinde de împrejurări. Poate că n-am să mai vin de loc.

— Dar de ce?

— Depinde de multe, dar mai ales de felul cum vor evolua raporturile dintre mine şi prinţ.

— Prinţul este un om necinstit, afirmă categoric Katia. Ştii ceva, Ivan Petrovici, ce-ar fi dacă aş veni eu la dumneata? Ar fi bine, sau rău?

— Dumneata ce crezi?

— Eu cred că ar fi bine. Aş veni să-ţi fac o vizită… Adăugă ea zâmbind. Spun asta pentru că, în afară de faptul că te stimez mult, te şi iubesc… Şi aş putea să învăţ multe de la dumneata. Te iubesc… Nu este ruşine, nu-i aşa, să-ţi spun toate astea?

— De ce să fie ruşine? Şi dumneata îmi eşti tare dragă.

— N-ai vrea să fim prieteni?

— O, ba da, ba da! Răspunsei eu.

— Fireşte, ei ar fi spus neapărat că ceea ce fac eu este ruşinos şi că o fată tânără nu trebuie să procedeze astfel, remarcă ea, arătându-mi-i din nou cu privirea pe cei din jurul mesei. E de notat aci că, pe cât se pare, prinţul ne lăsase în-tr-adins singuri, ca să stăm de vorbă în voie.

— Înţeleg prea bine, adăugă ea, că prinţul vrea să pună mâna pe banii mei. Ei îşi închipuie despre mine că sunt un copil cu totul nepriceput, ba nu se sfiesc să mi-o şi spună în faţă. Eu sunt de altă părere. Am încetat de a mai fi copil. Ce

oameni curioşi… Nici nu văd că, de fapt, ei sunt ca nişte copii. De ce s-or fi zbătând atâta?

— Katerina Feodorovna, am uitat să te întreb: cine sunt Liovinka şi Borinka la care se duce atât de des Alioşa?

— Nişte rude de departe ale mele. Sunt foarte inteligenţi şi de o cinste rară, dar le cam place să vorbească vrute şi nevrute… Îi cunosc.

Şi zâmbi.

— Este adevărat că dumneata intenţionezi să le donezi cândva un milion?

— Uite, chiar şi cu milionul acesta, ce rost are să trăncănească atâta despre el, de ţi se face şi silă? Eu, fireşte, l-aş dărui bucuroasă pentru un scop folositor, la ce-mi trebuie atâţia bani, nu? Dar când o să se întâmple asta… Iar ei se şi apucă de pe acum să-l împartă şi discută şi strigă şi se ceartă, fiecare arătând cum să fie folosit cât mai raţional, ba uneori se înfierbântă până ajung să se supere, încât începe să-mi pară oarecum ciudat. Prea se grăbesc. Şi totuşi, totuşi sunt cinstiţi în cugetul lor şi-s… Băieţi deştepţi. Toţi studiază, ceea ce e mai bine decât aşa cum trăiesc alţii. N-am dreptate?

Şi despre multe altele am mai discutat noi. Ea mi-a povestit aproape toată viaţa ei şi a ascultat la rându-i, cu nesaţ, istorisirile mele. Mereu insista să-i spun cât mai multe despre Na-taşa şi Alioşa. Bătuse miezul nopţii, când prinţul veni lângă noi şi-mi dădu a înţelege că e timpul să plecăm. Mi-am luat rămas bun de la Katia. Ea îmi strânse mâna cu multă căldură şi mă privi cu înţeles. Contesa mă invită să mai vin; apoi ieşii împreună cu prinţul.

Nu mă pot opri de a nota un lucru, deşi poate nu are vreo legătură cu povestirea mea. Din convorbirea de aproape trei ore cu Katia m-am ales, între altele, cu convingerea oarecum ciudată, dar absolut neîndoielnică în acelaşi timp, că ea este încă atât de copilăroasă, încât nu cunoaşte întreaga taină a rasj porturilor dintre bărbat şi fgmeiel Ceea ce făcea ca unele din judecăţile şi raţionamentele sale,

precum şi tonul grav cu care vorbea despre atâtea lucruri foarte importante să pară nespus de comice…

CAPITOLUL

— Ce-ar fi, îmi propuse prinţul, aşezându-se alături de mine în caleaşca, dacă am merge acum să luăm undeva masa împreună? Ce zici, ai ceva împotrivă?

— Ştiu şi eu, prinţe? Ezitai eu, nu prea obişnuiesc să iau masa seara…

— Lasă, lasă, o dată merge! Vom putea sta şi de vorbă mai pe îndelete, adăugă el, uitându-se şiret drept în ochii mei.

Era clar! „Vrea să-mi spună totul, mă gândii, iar eu nu aştept decât asta.” Aşadar, consimţii.

— E în regulă. Du-ne pe Bolşaia Morskaia, la B., porunci surugiului.

— Cum, la restaurant? Întrebai oarecum încurcat.

ÎS

— Şi de ce nu? De obicei, nu prea cinez acasă. Cred că-mi dai voie să te invit?

— Am spus doar că seara nu obişnuiesc să mănânc.

— Hai, ce importanţă are o singură dată! Şi apoi, eşti invitatul meu…

Asta însemna că vrea să plătească pentru mine; sunt convins că adăugase ultimele cuvinte înadins. Îi îngăduii să mă ducă la restaurant, dar eram hotărât să-mi plătesc singur consumaţia. Sosirăm. Prinţul ceru un separeu şi comandă, alegând cu multă pricepere, două-trei feluri de mâncare. Aveau să fie scumpe, ca şi sticla de vin select de masă pe care a cerut-o. Nimic nu era pe potriva pungii mele. Cercetai deci, la rândul meu, lista de bucate şi cerui o jumătate de sitar şi un pahar de Lafitte. Prinţul protestă.

— Văd că refuzi să fii invitatul meu! Dar e ridicol… Pardon, mon ami *, eşti de o susceptibilitate întrucâtva revoltătoare. E o ambiţie nelalocul ei. Am impresia că aici s-au amestecat anumite prejudecăţi de castă şi mă tem că nu greşesc. Te rog să mă crezi că toate astea sunt de natură să mă jignească.

Am rămas totuşi ferm în hotărârea mea.

— In sfârşit, cum vrei, atunci, completă el. Eu nu te silesc… Spune-mi, Ivan Petrovici, îţi pot vorbi prieteneşte?

— Te rog chiar.

— Ei, uite, părerea mea este că o astfel de susceptibilitate1 mai mult îţi strică. Tot aşa cum le strică tuturor celor de profesia dumitale. Eşti scriitor, ai nevoie să cunoşti lumea mare şi totuşi fugi de ea. Nu e vorba aici de sitari, dar am impresia că eşti gata să refuzi orice contact cu cercul nostru şi asta, ţi-o spun categoric, nu e bine. În afară de faptul că ai mult de pierdut, te asigur, căci faptul acesta îţi periclitează cariera, în afară de asta, zic, dumneata ai nevoie să cunoşti personal ceea ce descrii, căci în povestirile voastre aveţi şi conţi şi prinţi şi buduare… Dar ce spun eu? În operele voastre de acum nu găseşti decât mizerie, decât mantale pierdute, revizori, ofiţeri încrezuţi, funcţionari, vremuri apuse şi viaţă de rascolnici; vă cunosc, cunosc această literatură28.

— Greşeşti, prinţe; nu frecventez „cercul înalt” cum îi spui dumneata, pentru că, în primul rând, e tare plictisitor;

• » Iartă-mă, amice (fr.).

Iar în al doilea rând, pentru că n-aş avea ce vedea acolo! De altfel, mi se-ntâmplă din când în când să merg totuşi şi în mediul acesta…

— Ştiu, la prinţul R., o dată pe an; acolo mi se pare că te-am şi cunoscut. În restul anului, voi vă complăceţi într-o atitudine de superioritate democratică şi preferaţi să vă ofiliţi într-o mândră izolare prin mansarde, deşi nu toţi confraţii dumitale procedează astfel. Există printre voi şi nişte specimene de aventurieri care până şi mie îmi provoacă greaţă…

— Aş prefera, prinţe, să schimbăm subiectul şi să lăsăm mansardele noastre în pace.

— Ah! Doamne, uite că te-ai şi ofensat. De altfel, parcă dumneata însuţi îmi permiseseşi să-ţi vorbesc deschis,

prieteneşte. Dar e adevărat, nu ţi-am meritat încă întru nimic prietenia. Vinul este destul de bun. Gustă-l.

Mi-a turnat o jumătate de pahar din sticla lui.

— Fireşte, dragul meu Ivan Petrovici, îmi dau foarte bine seama că e cam insolent din partea mea să te asaltez cu pretenţiile mele de prietenie. Dar nu suntem chiar toţi grosolani şi impertinenţi cu voi, cum vă place să vă închipuiţi; înţeleg de asemenea foarte bine că dumneata stai în momentul acesta la o masă cu mine nu pentru că asta te-ar încânta, ci numai pentru că ţi-am promis să stăm de vorbă. Nu-i aşa?

Şi izbucni în râs.

— Şi întrucât dumneata veghezi asupra intereselor unei anumite persoane, e firesc să vrei să auzi ceea ce am să spun. Aşa-i? Completă el, zâmbind maliţios.

— N-ai greşit de loc, îl întrerupsei nerăbdător (mi-am dat seama că făcea parte din acea categorie de indivizi, care văzându-l pe om cât de cât în mrejele puterii lor, îl fac s-o simtă neîntârziat. Or, în clipa aceea eu eram la cheremul lui; nu puteam pleca fără să aud tot ceea ce intenţiona să-mi spună şi el ştia bine acest lucru; de aceea tonul i se schimbase brusc, căpătând o nuanţă din ce în ce mai impertinent familiară şi mai ironică). N-ai greşit de loc, prinţe, repetai; n-am venit aici decât pentru asta, căci altminteri, crede-mă, n-aş fi stat…

Atât de târziu.

Îmi venea să-i spun: altminteri n-aş fi stat în nici un caz cu dumneata; dar nu i-am spus-o şi am întors vorba nu din teamă, ci din blestemata mea sfiiciune şi delicateţe. Într-adevăr, cum să-i arunci omului o grosolănie drept în faţă, cu toate că o merita şi cu toate că dorinţa mea ar fi fost tocmai de a-i spune o astfel de grosolănie? Pare-mi-se că şi prinţul observase, după expresia ochilor mei, acest lucru, căci mă măsură ironic tot timpul cât rostii cuvintele de mai sus, satisfăcut parcă de stinghereala mea şi zădărându-mă cu privirile lui, care păreau a spune: „Vezi că n-ai îndrăznit şi

că ai înghiţit-o? Aşa, frăţioare!” Nu m-am înşelat, cred, deoarece de îndată ce terminai, el izbucni într-un râs cu hohote şi cu un gest protector mă bătu pe genunchi.

„Mă faci să râd, frăţioare”, desluşii în ochii lui. „Stai că-ţi arăt eu!” mă îndârjii la rându-mi.

— Astăzi sunt foarte bine dispus! Strigă prinţul şi nici nu înţeleg de ce. Da, da, dragul meu, da! Tocmai despre persoana la care ne gândim amândoi am vrut să-ţi vorbesc. Trebuie să ne pronunţăm o dată pentru totdeauna, să găsim o soluţie şi nădăjduiesc că de data aceasta dumneata ai să mă înţelegi pe deplin. Adineauri am adus vorba despre banii aceia şi despre acel tată nerod, despre copilul acela sexagenar… Ei, dar acum ce să mai pomenim de asta! Am spus-o aşa… Într-o doară! Ha, ha, ha… Dumneata, ca scriitor, trebuia să ghiceşti… Mă uitam la el uluit. Părea totuşi că nu era încă beat.

— Cât despre fata asta, drept să-ţi spun, o respect, o iubesc chiar, te asigur; e puţin capricioasă, dar „nu există trandafir fără ghimpi”, după cum se spunea cu cincizeci de ani în urmă şi pe bună dreptate; ghimpii te înţeapă, este adevărat, dar tocmai aceasta mi se pare mai ispititor; şi cu toate că Alexei al meu e un prost, în bună parte l-am şi iertat, fiindcă totuşi are gust. Pe scurt, fetele de felul ei îmi plac şi aş avea în privinţa ei (el îşi strânse buzele semnificativ) chiar anumite intenţii speciale, dar despre asta ceva mai pe urmă, dragul meu…

— Ascultă, prinţe, strigai eu, nu pot înţelege această schimbare atât de subită pe care o văd la dumneata, dar… Te poftesc să trecem la alt subiect.

— Iar te enervezi! Ei bine, bine… Să schimbăm subiectul! Un lucru însă aş vrea să te întreb, bunul meu amic: o stimezi mult?

— Fireşte, răspunsei cu o nerăbdare brutală.

— Şi… Şi o iubeşti chiar? Rânji el dezgustător, îngustându-şi ochii.

— Văd că te cam întreci cu gluma! Izbucnii furios.

— Bine, bine, atunci încetez! Domoleşte-te! Sunt într-o dispoziţie extraordinară astăzi. Mai vesel ca niciodată. Ce-ar fi să bem câte un pahar de şampanie?! Ai ceva împotrivă, dragul meu poet?

— N-am să beau nimic, nu vreau!

— Ei, nu admit aşa ceva! Dumneata trebuie să-mi ţii astăzi neapărat tovărăşie. Mă simt admirabil şi deoarece sunt un om bun până la sentimentalism, nu pot fi fericit, de unul singurj Cirâefââe7poate că ajungem sa” Bem la” sfârşit şi Bru-”aerschaft, ha, ha, ha! Dumneata, tânărul meu amic, dumneata încă nu mă cunoşti! Sunt sigur însă că, cu timpul, vei începe să mă iubeşti. Vreau ca dumneata să-mi împărtăşeşti astăzi şi durerea şi bucuria şi veselia şi lacrimile, deşi sper cel puţin că nu eu voi fi acela care o să plângă. Hm, ce zici, Ivan Pe-trovici? Îţi închipui, desigur, că dacă nu mi se va împlini dorinţa, atunci toată inspiraţia mea din acest moment o să dispară, o să se evapore şi dumneata n-ai să mai auzi nimic de la mine; dar pe cât mi-e dat să pricep, dumneata numai pentru asta ai venit: să poţi afla măcar ceva de la mine. Nu-i aşa? Se asigură el, făcându-mi din nou, insolent, semn cu ochiul; aşadar, alege!

Ameninţarea era serioasă. Consimţii. „Nu cumva vrea să mă îmbete?” mă gândii. Aş vrea, fiindcă e locul potrivit, să amintesc aici despre nişte zvonuri care circulau pe seama prinţului şi care de mult îmi ajunseseră şi mie la ureche. Se spunea că lui, care în societate este atât de decent şi de distins, îi place uneori să chefuiască noaptea şi că se îmbată criţă şi se dedă la un desfrâu respingător… Auzisem despre el lucruri îngrozitoare… Alioşa ştia pare-se că tatăl său obişnuia să bea uneori, dar căuta să ascundă acest lucru, mai ales faţă de Nataşa. Mi-aduc aminte că într-o zi începuse să-mi spună ceva în această privinţă, dar a schimbat repede vorba şi a refuzat să răspundă la întrebările mele. De altfel, nu auzisem asta de la el şi, mărturisesc, la început nici nu-mi venise să cred; acum însă aşteptam să văd ce-o să se întâmple.

Se servi şampania; prinţul umplu două cupe, pe-a lui şi pe-a mea.

— O fetişcană foarte drăguţă şi nostimă, cu toate că s-a cam oţărât la mine! Continuă, savurându-şi vinul, dar asemenea fiinţe drăgălaşe tocmai în clipele acelea şi tocmai prin îndârjirile şi mâniile lor sunt deosebit de atrăgătoare… Numai când mă gândesc, de pildă, că ea probabil îşi închipuie că m-a dat gata, ştii, în seara aceea, când m-a făcut cu ou şi cu oţet! Ha, ha, ha! Şi ce bine-i stă îmbujorată! Dumneata te pricepi la femei? Uneori o roşeaţă de-asta bruscă este încântă-toare pe nişte obraji palizi, ai observat? Ah, Dumnezeule! Am impresia că dumitale iar îţi sare muştarul…

— Da, sunt foarte revoltat! Strigai fără să mă stăpânesc şi nu vreau să te aud vorbind acum despre Natalia Nikolaevna… Vreau să spun, să nu te aud vorbind pe tonul acesta. Căci… Eu nu admit aşa ceva!

— Oho! Ei bine, poftim, îţi fac plăcerea asta, schimb subiectul. După cum vezi, sunt conciliant şi maleabil ca aluatul. Să vorbim despre dumneata. Îmi eşti simpatic, Ivan Petrovici şi dacă ai şti ce mult te apreciez, ca pe un adevărat prieten…!

— Prinţe, n-ar fi mai bine să revenim la chestiune, îl invitai eu.

— Adică la chestiunea noastră, vrei să spui. Te-nţeleg dintr-un singur cuvânt, mon ami, dar nici nu bănuieşti cât de aproape suntem de chestiunea noastră, discutând despre dumneata; dacă, bineînţeles, n-ai să mă întrerupi. Aşadar, să-mi continuu firul; am vrut să-ţi spun, scumpul meu Ivan Petrovici, că a duce o asemenea viaţă cum duci dumneata înseamnă pur şi simplu să te distrugi. Dă-mi voie, te rog, să ating această problemă delicată; n-o fac decât din prietenie. Eşti sărac, iei de la editorul dumitale avansuri din care plăteşti datoriile, iar cu restul te ţii o jumătate de an hrănin-du-te doar cu ceai şi tremurând în mansarda

dumitale, în aşteptarea romanului care urmează să-ţi apară în revista aceluiaşi editor; aşa e?

— Să zicem că ar fi aşa, totuşi…

— Totuşi e mai onorabil decât să furi, decât să te ploconeşti, să iei mită, să faci intrigi etc, etc. Ştiu, ştiu ce vrei să spui; despre toate acestea s-a scris de mult.

— Ceea ce înseamnă că n-are nici un rost să-mi vorbeşti despre treburile mele. Nu cumva ar fi cazul să-ţi dau lecţii de delicateţe, prinţe?

— Fireşte că nu dumneata. Dar ce-i de făcut, dacă suntem nevoiţi să atingem tocmai această latură delicată? N-o mai putem evita. Dar bine, hai să lăsăm mansardele în pace. Nici mie nu-mi prea plac, decât poate în anumite cazuri (şi râse dezgustător). Ceea ce mă surprinde, însă, este faptul că te poţi împăca să joci rolul unui personaj secundar. Fireşte, careva dintre scriitorii voştri, după câte mi-aduc aminte, a şi spus-o undeva că poate isprava cea mai formidabilă a unui om este de a şti să se mulţumească în viaţă cu rolul de personaj secundar…27 Sau cam aşa ceva, mi se pare! În privinţa aceasta am mai auzit şi altundeva o discuţie asemănătoare. Gândeşte-te: Alioşa ţi-a suflat logodnica, doar o ştiu prea bine, iar dumneata ca un fel de Schiller te omori pentru ei, îi serveşti, eşti un fel de om de alergătură… Te rog să mă ierţi, dragul meu, dar am impresia că aci e vorba de un joc dezgustător de-a mărinimia… Cum de nu te plictiseşte asta, zău aşa?! E de-a dreptul ruşinos. Eu, în locul dumitale, aş muri de necaz; dar mai ales e ruşinos, ruşinos!

— Prinţe! Încep să cred că dumneata m-ai poftit aici anume ca să mă jigneşti! Strigai eu în culmea indignării.

— O! Nu, dragul meu, nici gând de aşa ceva; în momentul de faţă, eu nu sunt decât un om de afaceri şi nu-ţi doresc decât binele. Într-un cuvânt, vreau să limpezesc toată chestiunea asta. Dar să lăsăm pentru o clipă chestiunea propriu-zisă; te rog să asculţi până la sfârşit, caută să nu te mai aprinzi măcar următoarele câteva minute. Ce-ai zice

dacă ţi-aş propune să te însori? După cum vezi, acum vorbesc despre cu totul altceva; de ce te uiţi la mine atât de mirat?

— Aştept să văd unde vrei să ajungi, răspunsei privin-du-l într-adevăr cu mirare.

— Păi nici nu prea am cine ştie ce mult de spus. Am vrut să văd ce-ai zice, dacă dintre prietenii dumitale careva care-ţi doreşte o fericire adevărată, trainică şi nu o fericire efemeră, ţi-ar propune o fată tânără, drăguţă, care… E drept… A trebuit să treacă prin oarecare experienţă în viaţă; încerc să vorbesc alegoric, dar dumneata ai să mă înţelegi. O fată, să zicem, ca Natalia Nikolaevna, bineînţeles cu o remuneraţie consistentă… (observi, am abordat o cu totul altă chestiune, nu mai e vorba de chestiunea noastră); ei, ce-ai zice de asta?

— Ţi-aş spune că dumneata… ai înnebunit.

— Ha, ha, ha! Domol, domol! Mi se pare că eşti gata să mă iei la bătaie?

Într-adevăr, eram gata să sar la el. Mai mult nu mai puteam rezista. Îmi făcea impresia unei lighioane dezgustătoare, a unui păianjen imens, pe care aveam o poftă nebună să-l strivesc cu piciorul. Ii făcea o plăcere nespusă să-şi bată joc de mine, îl vedeam; mă juca aşa cum se joacă pisica cu şoarecele, socotind că sunt cu totul la discreţia lui. Aveam impresia (asta o înţelegeam eu) că simte plăcere, o adevărată voluptate chiar de a se arăta atât de josnic şi de impertinent, atât de cinic, apărând în sfârşit în faţa mea despuiat de orice mască. Vroia să guste din plin imensa satisfacţie de a mă vedea uluit, îngrozit. Mă dispreţuia profund şi-şi bătea joc de mine. *

De la început încă, am avut presentimentul că toate acestea le face precugetat şi cu un anumit scop; dar eram într-o situaţie care îmi impunea să-l ascult până la capăt, cu orice preţ. O cereau interesele Nataşei şi trebuia să fiu gata să îndur orice, pentru că în clipele acelea se rezolva poate întreaga chestiune. Dar cum puteam să-i îndur ieşirile atât

de cinice şi de murdare pe seama ei, cum îi puteam suporta cu sânge rece toate necuviinţele?! Unde mai pui că şi el înţelegea prea bine că, neavând încotro, trebuia să rabd până la capăt, ceea ce făcea obida şi mai insuportabilă. „Totuşi, are şi el nevoie de mine”, mi-am zis şi am început să-i răspund brutal şi arţăgos. Prinţul pricepu asta.

— Uite ce este, tânărul meu prieten, reluă el privindu-mă grav, n-are nici un rost să mai continuăm aşa, de aceea să ne înţelegem. De fapt, îmi propusesem să-ţi spun unele lucruri, iar dumneata trebuie să fii amabil şi să accepţi a le asculta, indiferent de ceea ce îţi va fi dat să auzi. Intenţionez să vorbesc aşa cum vreau, cum îmi place şi, de fapt, aşa şi trebuie. Ei, ce zici, tânărul meu amic, o să ai răbdare să mă asculţi?

Hotărâi să mă stăpânesc şi nu-i răspunsei nimic, cu toate că el mă privea cu o ironie atât de usturătoare, de parcă ar fi vrut să trezească în mine cel mai violent protest. Totuşi a înţeles că am acceptat să rămân mai departe şi de aceea a continuat:

— Nu te supăra pe mine, dragul meu. Pentru că, la drept vorbind, ce anume te-a iritat până acum? O simplă aparenţă, nu-i aşa? De fapt, în ce priveşte chestiunea noastră, nici dumneata nu te aşteptaseşi la altceva de la mine, oricum aş fi căutat să-ţi vorbesc, fie cu o politeţe parfumată, fie aşa cum ai văzut. Deci, oricum aş fi procedat, sensul rămânea acelaşi. Dumneata mă dispreţuieşti, nu-i aşa? Ca să vezi numai cu câtă simplitate drăgălaşă, cu câtă sinceritate, cu câtă bonomie îţi vorbesc. Îţi voi mărturisi totul despre mine, am să-ţi pomenesc chiar şi despre capriciile mele de copil. Da, mon cher, da, mai multă bonomie şi din partea dumitale şi cred că vom reuşi să aranjăm lucrurile, să fim întru totul de acord, şi, în cele din urmă, ne vom înţelege definitiv. De mine să nu te miri: m-am plictisit până într-atâta de toate aceste nevinovăţii, de toate pastoralele acestea ale lui Alioşa, de toată atmosfera schilleriană, de toate sentimentele acestea sublime pe care

le văd în legătura lui afurisită cu această Nataşa (care, de altfel, e o fetiţă foarte nostimă), încât, fără voia mea, ca să zic aşa, sunt bucuros de orice ocazie ca să-mi bat joc de ele. Şi iată, ocazia s-a ivit. Iar pe deasupra, am vrut pur şi simplu să-mi descarc sufletul în faţa dumitale. Ha, ha, ha!

— Mă uimeşti, prinţe, aproape că nu te recunosc. Tonul dumitale mă face să mă gândesc la Polichinelle; ce confidenţe neaşteptate…

— Ha, ha, ha! Să ştii că în bună parte n-ai greşit! E o comparaţie tare drăguţă! Ha, ha, ha! Eu chefuiesc, dragul meu, chefuiesc, sunt fericit şi-s mulţumit, iar dumneata, dragă poete, trebuie să-mi arăţi toată îngăduinţa dumitale. Dar hai mai bine să bem, hotărî el într-adevăr pe deplin mulţumit de sine, umplându-şi cupa. Uite ce este, dragul meu, dacă luăm numai seara aceea idioată de la Nataşa, ţii minte, seara aceea a fost de ajuns ca să mă dea gata definitiv. E drept că fata a fost atunci extrem de drăgălaşă, eu însă am plecat de acolo înfuriat la culme şi asta n-aş vrea s-o uit. Nici să uit, nici să ţi-o ascund. Fireşte, va veni şi vremea noastră, ba poate că nici nu-i prea departe, dar deocamdată să lăsăm asta. De altminteri, n-am vrut decât să-ţi explic o trăsătură a firii mele, pe care dumneata n-aveai de unde s-o cunoşti; urăsc toate naivităţile şi pastoralele neroade, iar unul dintre deliciile mele a fost totdeauna să mă prefac, să adopt tonul respectiv, să-l încurajez şi să-i cânt în strună vreunui Schil-leraş d-ăsta veşnic june şi pe urmă, dintr-o dată, să-l las cu gura căscată; să-mi smulg deodată masca extatică în faţa lui şi să-l uluiesc cu o strâmbătură, să-i arăt limba exact în clipa în care s-ar fi putut aştepta mai puţin ca oricând la aşa ceva. Cum? Vrei să spui că dumneata nu înţelegi, că ţi se pare josnic, absurd, oribil? Asta vrei să spui?

— Fireşte.

— Eşti sincer. Ei, dar ce să fac, dacă şi pe mine mă chinuiesc alţii! E o tâmpenie, dar sunt şi eu sincer, aşa mi-i firea. De altfel, aş vrea să mă opresc puţin asupra unor

momente din viaţa mea. Dumneata m-ai putea înţelege mai bine; de altfel, socot că vei găsi în ele lucruri interesante. Într-adevăr, astăzi poate că semăn întrucâtva cu un Polichinelle; dar acest personaj a fost sincer, nu-i aşa?

— Ascultă, prinţe, e târziu şi, zău…

— Cum? Dumnezeule, câtă intoleranţă! De ce te grăbeşti? Hai să stăm, să discutăm prieteneşte, deschis, ştii, ca la un pahar de vin, ca doi buni prieteni. Dumneata crezi • că sunt beat; nu-i nimic. E mai bine aşa. Ha, ha, ha! Nu, zău, aceste întâlniri amicale rămân pe urmă mult timp în memorie şi-ţi face o mare plăcere să ţi le aminteşti. Eşti un om rău, Ivan Petrovici! N-ai nici un pic de sensibilitate, de vibraţie sentimentală. Ce te costă să pierzi o oră pentru un prieten ca mine, ai? Unde mai pui că şi asta are o legătură cu chestiunea noastră… Cum de nu înţelegi? Şi încă mai spui că eşti scriitor; ar fi trebuit, dimpotrivă, să-mi fii recunoscător că-ţi ofer un asemenea prilej. Ai putea să creionezi, după mine, un tip în scrierile dumitale, ha, ha, ha! Doamne, ce înduioşător de sincer sunt astăzi!

Desigur, prinţul era din ce în ce mai beat. Expresia feţei i se schimbă şi deveni răutăcioasă. Era limpede că avea poftă să muşte, să înţepe, să batjocorească. „Dântr-un punct de vedere e mai bine chiar că s-a îmbătat, îmi zisei în gând, omul beat e mai slobod la gură.” Mă înşelam însă; ştia ce face.

— Amice dragă, începu el, vădit încântat de sine; ţi-am făcut acum o destăinuire nelalocul ei, poate, cum că am o dorinţă nestăpânită, în anumite cazuri, să scot limba la câte cineva. Pentru această sinceritate a mea, naivă şi nevinovată, ai binevoit să mă compari cu Polichinelle, ceea ce m-a amuzat grozav. Dar dacă ai de gând să-mi reproşezi sau să te miri că am devenit brutal, ba poate şi necuviincios, ca un ţărănoi, într-un cuvânt, că am întors dintr-o dată foaia, cred că eşti nedrept. În primul rând, fiindcă aşa îmi place, în al doilea

— Fiindcă nu sunt la mine acasă, ci cu dumneata… Cu alte cuvinte, vreau să spun, că acum chefuim, ca doi buni prieteni, iar în al treilea rând – pentru că îmi plac grozav capriciile. Ştii dumneata, că odată, dintr-un capriciu numai, am fost chiar metafizician şi filantrop şi aproape ajunsesem să mă scald în aceleaşi sfere de idei ca şi dumneata? De altfel, asta a fost tare demult, în zilele de aur ale tinereţii mele. Mi-aduc aminte că pe atunci sosisem la moşia mea cu capul plin de aspiraţii umanitare şi, fireşte, m-am plictisit groaznic; nici n-ai să mă crezi când îţi voi spune ce mi s-a întâmplat. De plictiseală, am căutat să cunosc nişte fetişcane drăguţe… Nu cumva ai început să strâmbi iar din nas? O, tânărul meu prieten! Suntem doar la o reuniune prietenească, frate… Nici nu se poate un prilej mai bun să stăm amândoi la un pahar de vin şi să ne destăinuim ca doi prieteni! Oricum, eu am o fire de rus autentic, de patriot, îmi place să-mi deschid sufletul şi, afară de asta, trebuie să ştii să nu pierzi o clipă şi să guşti viaţa din plin. Mâine-poimâine o să murim şi cu ce ne alegem? Şi, uite, ziceam, m-am apucat atunci de berbantlâcuri. Mi-aduc aminte că o adorabilă păstoriţă avea un bărbat tânăr şi chipeş. L-am pedepsit crunt şi am vrut să-l trimit la armată (ale vieţii valuri, dragă poete!). Dar nu l-am mai trimis. A murit în spitalul meu… Trebuie să ştii că înfiinţasem în satul meu un spital cu vreo douăsprezece paturi; excelent utilat, parchet, curăţenie ideală. Da. De altfel, l-am desfiinţat demult. Pe atunci însă mă mândream cu el; eram filantrop; şi uite, pe ţăranul acela tânăr mai-mai să-l omor în bătaie, nu altceva, din pricina neveste-şi… Iar începi să te strâmbi! Ţi-e silă s-asculţi? Sentimentele dumitale nobile se revoltă, da? Ei, bine, bine, linişteşte-te! Acum. Toate astea aparţin trecutului. Le-am făcut pe când eram încă romantic, pe când voiam să fiu un binefăcător al omenirii, să fondez o societate de binefacere… Aşa îmi căşunase mie pe atunci. Şi tot pe atunci îi snopeam pe ţărani în bătăi. Acum n-aş mai face aşa ceva; ţacumi3majyrebuie să joace teatru j, acum,

noi toţi nici mf*faicemaltcev”a”» -decât să jucăm teatru, aşa-s timpurile… Ei, dar cine mă face să mă prăpădesc de râs… E prostufacela de Ihmenev. Sunt convins că el cunoştea bine cazul cela cu ţăranul cel tânăr… Dar ce crezi? În bunătatea sufletului său mălăieţ şi, dat fiind că pe atunci Ihmenev mă admira grozav, fiindcă îşi vârâse în cap că aş fi un om de structură superioară, s-a hotărât să nu creadă nimic rău în privinţa mea şi nici n-a crezut; adică nici faptelor vii n-a vrut să le dea crezare, şi, timp de doisprezece ani, mi-a fost devotat cu trup şi suflet, până când mi l-am atins şi pe el unde-l doare. Ha, ha, ha! Ei, dar toate astea sunt fleacuri! Să bem, tânărul meu amic. Ascultă, îţi plac femeile?

N-am răspuns. Mă mulţumeam să-l ascult. Începuse o a doua sticlă.

— La masă, simt o plăcere grozavă să vorbesc despre femei. Ţi-aş face cunoştinţă, după cină, cu una, mademoiselle Philiberte, ai? Ce zici? Dar ce-i cu dumneata? Nici nu vrei să te uiţi măcar la mine… Hm!

Rămase câteva clipe pe gânduri. Deodată înălţă capul, mă privi cu înţeles şi continuă…

— Uite ce este, dragul meu poet, aş vrea să-ţi dezvălui 0 taină a naturii, care, pe cât se pare, dumitale îţi este cu desăvârşire necunoscută. Sunt convins că în clipa asta dumneata mă socoti un păcătos, poate chiar un nemernic, un monstru al desfrâului şi al viciului. Dar ascultă! Dacă s-ar putea (ceea ce, din pricina firii omului, e cu neputinţă), dacă s-ar putea ca fiecare dintre noi să-şi descrie toate dedesubturile şi intimităţile, dar în aşa fel, încât să nu-i fie teamă a farăta nu numai ceea ce s-ar fi ferit să spună şi n-ar fi spus în ruptul capului faţă de oameni, nu numai ceea ce s-ar fi f ferit a mărturisi chiar şi celor mai buni prieteni, dar şi ceea ce de multe ori se sfieşte să-şi mărturisească lui însuşi, s-ar 1 stârni, cred, în lumea asta o duhoare, de ne-am sufoca cu IjflţiiIată de ce, vorbind în paranteză, sunt atât de bune con-k venienţele noastre sociale. Ele îşi au o raţiune a

lor, o raţiune adâncă, n-aş spune morală, ci pur şi simplu profilactică,

} preventivă, de comoditate, ceea ce fireşte e şi mai bine, pentru I că morala nu este altceva decât tot un fel de comoditate, adică a fost, vreau sa spun, inventată numai şi numai pentru comoditate. Dar să lăsăm convenienţele pentru mai târziu; am impresia că mă cam încurc, să-mi aduci aminte de ele mai pe urmă. Iată, aşadar, concluzia mea: dumneata mă acuzi de vicii, de desfrâu, de imoralitate, iar eu în realitate nu sunt vinovat acum poate decât de faptul că sunt mai sincer decât alţii şi asta-i tot; că nu ascund ceea ce alţii se străduiesc să ascundă chiar de ei înşişi, cum spuneam adineauri… Rău fac, ştiu, dar aşa vreau eu în clipa asta. De altfel, n-ai nici o grijă, adăugă el cu un zâmbet batjocoritor, chiar dacă I m-am recunoscut vinovat nu înseamnă de loc că am de gând… Să-ţi cer iertare. Şi mai notează ceva: eu nu încerc să te pun în încurcătură şi nu te întreb dacă nu cumva ai şi dumneata vreo taină dintr-asta, încât, prin secretele dumitale, să caut II a mă justifica pe mine. După cum vezi, procedez absolut Cuviincios şi onorabil. In general, procedez întotdeauna onorabil.

— Dumneata nu ştii ce vorbeşti, îi spusei privindu-l cu dispreţ.

— Nu ştiu ce vorbesc? Ha, ha, ha! Vrei să-ţi spun la ce te gândeşti dumneata acum? Dumneata te întrebi acum ce mi-o fi venit să te aduc aici şi, nitam-nisam, să mă apuc a-mi da drumul, dezvăluindu-mă în faţa dumitale cu atâta sinceritate. Aşa e?

— Da.

— Ei bine, asta ai s-o afli mai pe urmă.

— Adevărul este că, până una-alta, ai băut aproape două sticle de vin şi… Te-ai cam afumat.

— Zi-i mai bine că m-am îmbătat. Se prea poate să fie şi aşa. „Te-ai cam afumat!” este ceva mai delicat, decât să spui: „Te-ai îmbătat”…O, întruchipare a delicateţii! Dar… Am impresia că iar începem să ne dondănim şi totuşi ne

apucaserăm a vorbi despre o chestiune atât de interesantă… Da, dragul meu poet, dacăjntr-adevăr mai există ceva cu adevărat agreabil pe lumea aceasta, apoi asta sunt femeile.

— Ştii, prinţe, eu totuşi nu pot pricepe, ce ţi-a venit să mă alegi neapărat pe mine drept confident al secretelor şi predilecţiilor dumitale… Amoroase.

— Hm… Păi, ţi-am mai spus că vei afla mai pe urmă. N-avea grijă; deşi, poate am făcut-o aşa, fără nici un motiv; dunineata ca poet, ai să mă înţelegi; de altfel, ţi-am şi vorbit „spreasTaTTExâsTanTvoIuptate cu totul aparte în această smulgere neaşteptată a măştii, în acest cinism cu care omul începe deodată să se înfăţişeze înaintea altuia în posturi care îl dispensează de orice jenă sau ruşine faţă de omul acela. Să-ţi povestesc un caz: trăia la Paris un funcţionar nebun; mai târziu, l-au închis într-un ospiciu, după ce s-au convins că e într-adevăr nebun. Şi funcţionarul acela, când îl apucau pandaliile, ce crezi că născocise ca să-şi facă plăcere? Sa dezbrăca la el acasă în pielea goală, rămânea numai în costuJ; mul lui Adam, dar îşi păstra încălţămintea; apoi se învăluia! Într-o pelerină largă şi lungă, lungă până la pământ şi cu! 1111 aer maiestuos ieşea în stradă. Dacă te uitai aşa la el, dintr-o parte, era un om ca toţi oamenii cărora le face plăcere să se plimbe în pelerină. De cum însă i se întâmpla să întâlnească undeva, într-un loc mai singuratic, vreun trecător, se îndrepta către el cu o mină foarte gravă şi preocupată, apoi se oprea în faţa lui, îşi desfăcea pelerina şi se expunea în deplină… • sinceritate. Totul nu dura decât un minut, apoi se înfăşură din nou şi, fără să scoată o vorbă, fără să-i tresară măcar un muşchi al feţei, trecea pe lângă spectatorul său uluit, trecea grav, maiestuos ca umbra din „Hamlet”…Aşa proceda cu oricine se întâmpla – fie bărbat, fie femeie sau COpil şi într-asta consta toată plăcerea lui. Uite, o părticică dintr-o astfel de plăcere s-ar putea să guste omul, uluindu-l pe neaşteptate pe vreunul din Schiller-ii aceia despre care ţi-am vorbit şi

scoţându-şi limba la el tocmai în momentul când acela se aşteaptă mai puţin ca oricând la aşa ceva. „Uluindu-l” – ce zici de vorba asta? Am citit-o undeva, într-o carte de literatură contemporană de-a voastră.

— Bine, dar acela era nebun, pe când dumneata…

— Un om care ştie ce vrea?

RDa.

Prinţul râse cu hohote.

— Judeci sănătos, dragul meu, adăugă el cu mina cea mai impertinentă.

— Prinţe, spusei întărâtat de atâta obrăznicie, dumneata mă urăşti şi pe mine alături de ceilalţi şi acum te răzbuni pe mine pentru toţi şi pentru toate. Şi o faci dintr-un orgoliu de cea mai josnică factură. Eşti rău, rău până la meschinărie, până la abjecţie. Noi te-am înfuriat şi poate că nu greşesc când afirm că eşti furios mai ales pentru seara aceea. Se-nţelege că n-ai fi putut să-mi răspunzi cu nimic mai bine decât cu acest dispreţ total cu care te-ai manifestat faţă de mine; de data aceasta, te-ai dispensat chiar de cea mai elementară şi obligatorie politeţe, pe care ne-o datorăm cu toţii unii altora. Vrei să-mi arăţi fără nici o jenă că nu-mi acorzi nici măcar onoarea de a te ruşina de mine, smulgându-ţi atât de făţiş şi pe neaşteptate de pe chip dezgustătoarea mască pe care o porţi, expunându-te cu atâta cinism moral…

— Pentru ce mi le spui toate astea? Întrebă el, brutaL. Privindu-mă cu răutate. Pentru a-mi demonstra perspicacitatea dumitale?

— Ca să-ţi arăt că te înţeleg prea bine şi ţi-o declar că te înţeleg.

— Quelle idee, mon cher! *, urmă el schimbând deodată tonul şi trecând din nou] a conversaţia amabilă, veselă şi flecară de mai înainte. N-ai reuşit decât să mă abaţi de la subiectul nostru. Buvons, mon ami! *, dă-mi voie să-ţi torn. Şi când te gândeşti că tocmai voisem să-ţi povestesc o aventură încântătoare şi deosebit de interesantă… Dar să

ţi-o spun în linii generale. Am cunoscut odată o cuconiţă; nu mai era la prima tinereţe, să tot fi avut vreo douăzeci şi şapte-douăzeci şi opt de ani, o frumuseţe cum rar întâlneşti: ce bust, ce ţinută, ce mers! Cu o privire pătrunzătoare ca o acvilă, mereu severă şi gravă; avea o prestanţă maiestuoasă şi era inaccesibilă. Avea reputaţia de femeie rece, rece ca gerul Bobotezei. Ii speria pe toţi prin aerul ei distant, prin austeritatea şi virtuţile ei strivitoare. Exact aşa, ăsta-i cuvântul: strivitoare. Nu exista în tot cercul ei alt judecător mai neîndurător ca dânsa. Condamna nu numai viciile, dar şi cel mai mic semn de slăbiciune la alte femei şi condamna irevocabil, fără drept de apel. Înlăuntrul grupului său, avea o influenţă enormă. Cele mai trufaşe, cele mai virtuoase bătrâne o respectau şi ţineau cont de părerea ei. Se uita la toţi cu o asprime impasibilă, ca stareţa unei mănăstiri medievale. Femeile tinere tremurau sub privirea ei, de teama judecăţii sale. O singură observaţie, o singură aluzie de-a ei ar fi fost de ajuns ca o reputaţie să fie iremediabil compromisă – aşa se impusese în societate; se temeau de ea până şi bărbaţii. În cele din urmă, coniţa se afundă într-un fel de misticism contemplativ, de altfel tot atât de calm şi distant... Şi, ce crezi? N-a existat o desfrânată mai desfrânată decât acea femeie, iar eu am fost cel care am avut fericirea să-i câştig încrederea. Într-un cuvânt, am fost amantul ei tainic şi misterios. Întâlnirile noastre erau aranjate cu atâta abilitate şi iscusinţă, încât nimeni din casa ei n-ar fi putut avea nici pic de bănuială; numai camerista, o franţuzoaică delicioasă, îi cunoştea toate tainele, dar pe această cameristă ne puteam bizui deplin, deoarece lua şi ea parte la combinaţie, în ce fel? Acum am să trec peste asta. Cuconiţa mea era

* Ce Idee, dragul meu! (Fr.) * Să bem, dragă prietene! (Fr.) atât de senzuală, incit însuşi marchizul de Sade ar fi avut ce învăţa de la dânsa28. Dar voluptatea cea mai mare, cea mai puternică şi mai răscolitoare se datora caracterului misterios şi cinic al înşelăciunii. Această bătaie de joc la

adresa a tot ce profesa contesa public în societate ca fiind sublim, inefabil, intangibil şi inviolabil, în sfârşit, acel diabolic râs lăuntric şi acea voită călcare în picioare a tot ce nu era îngăduit să fie terfelit – toate acestea, fără nici o reţinere, toate împinse până la ultima limită a excesului, până acolo unde nici cea mai aprinsă şi bolnăvicioasă imaginaţie n-ar fi putut ajunge, erau de fapt caracteristica esenţială şi cea mai surprinzătoare a acestei supreme voluptăţi. Da, da lllntr-ade-văr, femeia era un diavol încarnat, dar un diavol aeo irezistibilă seducţie-îict*”a”sfazl nu-mi pot aduce aminte de ea fără să mă entuziasmez. În focul celor mai arzătoare voluptăţi, deodată izbucnea într-un hohot nebun şi eu o înţelegeam, înţelegeam foarte bine acel hohot al ei şi la rândul meu hohoteam nebun… Până şi acum mi se taie răsuflarea, numai când îmi aduc aminte de toate astea, deşi au trecut de atunci mulţi ani. Peste un an însă m-a schimbat cu altul. Şi chiar dacă aş fi vrut, nu i-aş fi putut face nici un rău. Într-adevăr, cine, dar cine m-ar fi crezut? Ei, ce zici despre un asemenea caracter, dragul meu prieten?

— Ce josnicie! Răspunsei ascultându-i cu greaţă mărturisirea.

— N-ai fi fost tânărul meu prieten, dacă îmi răspundeai într-alt fel! Nici nu mă îndoiam că ai să-mi răspunzi aşa, ha, ha, ha! Dar mai aşteaptă puţin, roon arai, vei mai trăi şi vei înţelege; deocamdată însă mai ai nevoie de ceva turtă dulce. La naiba, ce fel de poet mai eşti după asta! Femeia aceea, într-adevăr, înţelegea viaţa şi ştia s-o trăiască.

— Dar ce nevoie era să ajungă la asemenea bestialitate?

— Care bestialitate?

— La care a ajuns femeia aceea cu dumneata împreună.

— Aaa, dumneata numeşti asta bestialitate? E un semn ca n-ai ieşit încă de sub tutelă. Admit, fireşte, că independenţa se poate manifesta şi într-o direcţie absolut contrarie, dar… ca să vorbim mai simplu, mon ami… Recunoaşte că aşa ceva ar fi o absurditate.

— Şi ce nu este absurditate după dumneata?

— Nu este absurditate numai propria mea personalitate, eu însumi. Totul e făcut pentru mine şi lumea toată există numai pentru mine. Auzi, prietene, mai cred că pe lumea asta s-ar putea duce o viaţă frumoasă. Şi este cea mai frumoasă credinţă, pentru că fără ea nu s-ar putea trăi nicicum, nici chiar prost de tot; altminteri, nu i-ar rămâne omului decât să se otrăvească. Se zice că un imbecil a şi făcut-o. Tot filozofând, a ajuns să nege totul, totul, până şi legitimitatea tuturor îndatoririlor normale şi fireşti ale omului şi a mers până acolo, încât a desfiinţat totul; constatând însă că în ultimă instanţă nu s-a ales decât cu un zero, nu i-a mai rămas nimic altceva de făcut decât să proclame că în viaţă lucrul cel mai bun este acidul cianhidric. Ai să-mi spui poate că în cazul de faţă este vorba de un Hamlet, de o cumplită deznădejde, într-un cuvânt, ceva atât de magnific, încât nouă nici prin vis nu ne-ar trece; dumneata eşti însă poet, iar eu nu sunt decât un muritor de rând. Iată de ce îţi voi spune că lucrurile trebuie privite dintr-un punct de vedere simplu şi practic. Eu, de pildă, de mult am reuşit să mă eliberez de orice lanţuri şi chiar îndatoriri. Nu mă socot obligat decât atunci când asta mi-aduce un folos. Voi, bineînţeles, nu puteţi privi lucrurile astfel; aveţi picioarele împiedicate şi gustul deformat. Tânjiţi după idealuri, după virtuţi. Dar, dragul meu prieten şi eu sunt gata să recunosc tot ce ai să-mi spui dumneata: ce să fac însă, dacă sunt dinainte convins că la baza tuturor-virtuţilor omeneşti zace egoismul cel mai feroce! Şi cu cât o faptă pare a implica mai multe virtuţi, cu atât mai mult egoism se ascunde într-însa. Iubeşte-te pe tine însuţi, iată o maximă pe care o accept. Viaţa este o afacere negustorească; să nu arunci banii pe fereastră, dar poţi să plăteşti – asta o admit – pentru serviciile care ţi se aduc şi prin asta, omule, ţi-ai îndeplinit toate îndatoririle faţă de aproapele tău, iată morala mea, dacă socoti că trebuie să existe neapărat una; deşi, ţi-o mărturisesc din experienţă, socot că este chiar mult mai bine să nu-i plăteşti nimic

aproapelui tău, ci să ştii să-l sileşti ca el să te servească gratuit. Nu am nici un fel de idealuri şi nici nu vreau să le am; n-am simţit niciodată nevoia de a le avea. În lumea înaltă se poate trăi atât de vesel, atât de plăcut şi fără nici un fel de idealuri… Şi en somme *, sunt extrem de fericit că pot să mă descurc şi fără otravă. Mă gândesc că dacă eram ceva mai virtuos, poate că nici n-aş fi reuşit să mă dispensez de ea, ca gugumanul ăla de filosof (vreun neamţ, fără îndoială). Nu, nu! Viaţa poate să-i ofere omului încă atâtea lucruri frumoase! Îmi plac onorurile, rangurile, palatele, o mizică mare la cărţi (grozave delicii îmi dă jocul de cărţi!). Dar mai ales, mai ales îmi plac femeile… Femeile în toate chipurile; îmi place chiar şi un pic de desfrânare mai discretă, mai pe ascuns, dar cât mai picantă, cât mai excentrică, chiar şi cu puţină perversiune, pentru variaţie… Ha, ha, ha! Mă uit la faţa dumitale: cu cât dispreţ mă priveşti în clipa asta.

— Ai dreptate, răspunsei.

— Să zicem că ai şi dumneata dreptate; în orice caz, mai bine puţintică perversiune decât acid cianhidric – nu eşti de părere?

— Oricum, acidul cianhidric e de preferat.

— Te-am întrebat înadins: „Nu eşti de părere?” ca să mă desfăt cu răspunsul dumitale; îl cunoşteam dinainte. Ba nu, prietene, dacă doreşti cu adevărat binele semenilor, atunci urează-le tuturor oamenilor deştepţi un gust ca al meu, fie chiar şi ceva mai pervers; altminteri, omul deştept n-ar mai avea în curând ce căuta pe lumea asta şi n-ar mai rămâne, oriunde te-ai întoarce, decât proşti. Ce noroc pe ei! De altfel, există şi acum o zicală: prost să fii, noroc să ai; şi trebuie să ştii, că nu poate fi nimic mai comod decât să trăieşti cu proştii şi să zici ca ei – e mai convenabil! Nu te uita că ţin la prejudecăţi şi respect anumite convenienţe, caut să-mi creez şi eu o situaţie; doar îmi dau seama că trăiesc într-o societate de netrebnici; dar atâta timp cât mă simt bine în sânul ei, am tot interesul să spun cum spun

ceilalţi, să mă arăt că o apăr, dar la o adică voi fi cel dintâi care o va părăsi. Cunosc eu toate ideile voastre cele noi, deşi niciodată n-am avut de suferit din pricina lor, de altminteri, nici din vreun alt motiv! N-am avut niciodată mustrări de conştiinţă. Sunt de acord cu orice, numai să-mi fie mie bine şi de-alde noi sunt puzderie. Şi într-adevăr ne simţim bine. Totul poate pieri pe lumea asta, numai noi n-o să pierim niciodată. Existăm de când lumea. Lumea întreagă ar putea să se prăbuşească, noi

* în general (fir,), însă o să ieşim deasupra ca untdelemnul pe apă. De altfel, să te uiţi numai câtă vitalitate e în oamenii de soiul meu. Noi, într-adevăr, suntem de o vitalitate fenomenală; nu te-a mirat niciodată acest lucru? Va să zică, natura însăşi ne favorizează, he, he, he! Eu ţin neapărat să trăiesc până la nouăzeci de ani. Nu-mi place moartea şi mă tem de ea. Dracu mai ştie cum va trebui să mor! Dar ce să mai vorbim despre asta! M-a influenţat, poftim, gândul la filosoful acela care s-a otrăvit. La naiba cu filosofia! Buvons, mon cher! Începusem parcă să vorbim despre fete drăguţe… Stai, încotro?

— Plec, de altfel şi dumneata trebuie să pleci…

— Ei, asta e! Eu, ca să zic aşa, mi-am deschis sufletul în faţa dumitale, iar dumneata nu vrei să arăţi nici un pic de înţelegere pentru această grăitoare dovadă de prietenie; he, he, he! Nu prea observ porniri şi afecţiuni la dumneata, dragă poete. Mai stai, aş mai cere o sticlă…

— A treia?

— Da, a treia. În ce priveşte virtutea, tânărul meu discipol (îmi dai voie să-ţi spun acest termen dulce; de, cine ştie, poate că preceptele mele îţi vor fi cândva de folos)… Aşadar, în ce priveşte virtutea, dragul meu discipol, ţi-am mai spus: „cu cât virtutea este mai virtuoasă, cu atât mai mult egoism se ascunde într-însa”…Aş vrea să-ţi povestesc în acest sens. O anecdotă delicioasă: am iubit odată o fată şi am iubit-o aproape sincer. Ea a făcut multe sacrificii pentru mine…

— E poate fata aceea pe care ai jefuit-o? Îl întrerupsei brutal, nevoind să mă mai stăpânesc.

Prinţul tresări, se schimbă brusc la faţă şi-şi aţinti ochii injectaţi asupra mea; privirea lui trăda nedumerire şi furie.

— Ia stai, îngăimă el ca pentru sine, stai, dă-mi voie să mă dumiresc. Într-adevăr, sunt beat şi-mi vine greu să înţeleg…

Tăcu şi continuă să mă înfrunte cu o privire iscoditoare plină de răutate, ţinându-mă de mână, ca şi cum s-ar fi temut să nu plec. Eram convins că în clipa aceea căuta să-şi dea seama de unde cunosc eu această istorie, nu prea cunoscută altora şi dacă n-o să rezulte din asta vreo primejdie pentru el? A stat aşa cam un minut; apoi, repede, se schimbă la faţă şi-i reapăru expresia ironică şi voioşia cheflie. Izbucni într-un hohot de râs.

— Ha, ha, ha! Zi-i Talleyrand şi pace! Ei da, stăteam în faţa ei, de parcă m-ar fi scuipat, când mi-a trântit drept în ochi că am jefuit-o! Şi ce mai ţipa, ce mai ocăra. Era o femeie turbată rău şi… Fără nici un frâu. Judecă şi dumneata: în primul rând, că n-am jefuit-o, cum ai binevoit să te exprimi. Mi-a dat singură banii ei, aşa că banii au devenit ai mei. Să zicem, de pildă, că dumneata îmi faci cadou fracul dumi-tale cel mai bun (cu aceste vorbe el se uită la fracul meu, singurul pe care-l aveam şi care arăta destul de rău şi pe care îl cususem cu vreo trei ani în urmă la croitorul Ivan Skorneaghin); eu îţi sunt nespus de recunoscător şi-l iau la purtat; deodată, peste un an, te cerţi cu mine şi-mi ceri fracul înapoi, după ce l-am rupt purtându-l. Nu-i prea frumos; de ce a mai fost nevoie să mi-l dăruieşti? În al doilea rând, cu toate că banii erau ai mei, i-aş fi restituit negreşit, dar trebuie să fii de acord şi dumneata: de unde puteam să scot peste noapte o asemenea sumă? Şi, mai cu seamă, nu pot suferi pastoralele şi schillerismele, ţi-am mai spus-o; ei! Uite, toate astea au fost pricina celor ce s-au întâmplat. Nici n-ai să mă crezi dacă ţi-aş spune ce pozăă, ce aere îşi luase ea strigând că mi-i face cadou (de altfel, banii erau demult ai mei). Chiar mă apucase furia, dar mi-am

revenit la timp şi am ştiut să judec cu destul calm, pentru că prezenţa de spirit niciodată nu mă părăseşte, raţionând astfel: dacă-i dau banii, poate că o fac iremediabil nefericită. Aşfiligsujpde plăcerea de a rămâne profund nefericită din cHWfimea şi de a mă blestema pentru asta tot restul vieţii. Crede-mă, dragă prietene, că nenorocirile de acest soi ascund în ele un fel de plăcere supremă de a fi pe deplin conştient că ai absolută dreptate, că eşti mărinimos şi că ai tot dreptul să arunci în obrazul celui ce te-a nedreptăţit cuvântul de ticălos. Această voluptate a urii o găsim, de bună seamă, la cei cu firi schilleriene; poate că ulterior femeia aceasta nu a avut ce mânca, în schimb, sunt convins, a fost fericită. N-am vrut s-o

— Oi trimis banii. Aşadar, Mânca, în schimb, smt convins, a mat j. c* lipsesc de această fericire şi nu i-am mai trimis banii. Aşadar, principiul meu s-a justificat pe deplin: cu cât este mai mare şi mai izbitoare mărinimia omului, cu atât mai dezgustător este egoismul pe care îl ascunde… Nu se poate ca dumneata să nu înţelegi asta! Dar… Am impresia că ai vrut să mă înţepi, ha, ha, ha! Ei, recunoaşte c-ai vrut să mă înţepi, nu-i aşa? O, Talleyrand!

— Adio! Spusei ridicându-mă.

— O clipă! Două cuvinte în încheiere, strigă el, schirnbându-şi tonul respingător şi luând o expresie gravă. Ascultă ce-am să-ţi spun la urmă; din toate câte ţi le-am spus aici, rezultă limpede şi neîndoios (cred că şi dumneata ai observat acest lucru), că eu nu las niciodată, pentru nimeni şi pentru nimic în lume, să-mi scape vreun prilej de a trage foloase… Îmi plac banii şi am nevoie de cât mai mulţi. Katerina Feodo-rovna are mulţi bani; timp de zece ani tatăl ei a ţinut concesia băuturilor. Dispune de trei milioane şi aceste trei milioane îmi vor fi de mare folos. Alioşa şi Katia sunt o pereche potrivită; amândoi sunt de o prostie crasă, ceea ce-mi convine de minune. Iată de ce vreau neapărat să-i căsătoresc şi cât mai degrabă. Peste vreo două-trei săptămâni, contesa şi Katia pleacă la ţară.

Alioşa trebuie să le însoţească. Pregăteşte-o pe Natalia Nikolaevna, ca să nu avem nici un fel de pastorale, nici un fel de schillerisme şi să nu încerce a mă înfrunta. Sunt răzbunător şi rău; ştiu să-mi apăr interesele. De ea nu mă tem; totul, bineînţeles, se va face după cum vreau eu şi de aceea, dacă-ţi încredinţez acest avertisment, o fac numai şi numai spre binele ei. Ai grijă, dar, să nu intervină nici un soi de nerozii, iar ea să se poarte rezonabil. Altminteri, va fi rău, foarte rău de Natalia Nikolaevna. Ar trebui, de fapt, să-mi fie chiar recunoscătoare că n-am procedat faţă de dânsa cum ar fi trebuit după lege. Să ştii, dragă poete, că legile apără liniştea familiei; ele îi asigură tatălui ascultarea fiului şi acei care îndeamnă copiii să se abată de la îndatoririle lor sfinte faţă de părinţi, aceia nu-s de loc menajaţi de lege. Trebuie să mai ştii, în sfârşit, că eu am relaţii, pe când ea nu le are şi… Cum de nu înţelegi ce i-aş putea face? Dar n-am făcut-o, pentru că până în momentul de faţă s-a purtat cuminte. N-aveţi nici o grijă, în ultima jumătate de an, clipă de clipă, orice mişcare a lor a fost supravegheată de ochi atenţi, iar eu ştiam totul, până la cel mai mic amănunt. Iată de ce am aşteptat calm până când Alioşa o va părăsi singur, ceea ce aproape că s-a şi întâmplat; între timp, el a avut un divertisment plăcut. Pe de altă parte, el mă consideră un tată plin de omenie, adică tocmai ceea ce am şi urmărit – ha, ha, ha! Când mi-aduc aminte că mă apucasem să-i fac chiar şi complimente, atunci, în seara aceea, precum că ea a fost atât de mărinimoasă şi de dezinteresată, nevrând să se mărite cu el… Dar aş fi vrut să văd, cum putea să se mărite! În ce priveşte vizita mea de atunci, toate acestea le-am făcut pentru că era timpul să se pună capăt legăturii lor. Dar voiam să mă conving personal, la faţa locului… Ei, acum eşti mulţumit? Sau ai mai vrea să ştii şi altceva? Poate că ai mai vrea să ştii pentru ce te-am adus aici, de ce m-am izmenit atâta înaintea dumitale şi ţi-am dat reprezentaţia aceasta cu destăinuirile mele, când aş fi putut să-ţi spun totul pe şleau, fără destăinuiri, poate că vrei asta – da?

— Da. Mi-am luat inima în dinţi şi l-am ascultat cu nesaţ. N-aş mai fi avut ce să-i răspund.

— Numai dintr-un singur motiv, dragă prietene; am observat la dumneata ceva mai multă înţelepciune şi o vedere mai clară asupra lucrurilor decât la cei doi neghiobi ai noştri. S-ar putea să-ţi fi format dinainte o părere despre mine, ghicind sau presupunând cine sunt; dar am vrut să te scutesc de această osteneală hotărându-mă să-ţi arăt concret cu cine ai de-a face. Mare lucru e să te poţi convinge personal! Înţelege-mă dar, mon ami. Acum ştii cu cine ai de-a face, dumneata o iubeşti şi, de aceea, sper că ai să faci uz de toată influenţa dumitale (căci ai asupra ei o mare influenţă), ca s-o scuteşti de unele neplăceri. Altminteri, te asigur, s-ar putea să aibă neplăceri şi te asigur, iarăşi, că e vorba de neplăceri destul de serioase. Şi, în sfârşit, un al treilea motiv al sincerităţilor mele faţă de dumneata a fost… (dumneata ai ghicit-o foarte bine, dragul meu), da, că într-adevăr am vrut să-mi bat joc niţeluş de toată afacerea asta şi chiar în faţa dumitale…

— Şi ţi-ai atins scopul, rostii tremurând de indignare. Sunt de acord că nu ţi-ai fi putut exprima mai bine întreaga ură, tot dispreţul faţă de mine şi faţă de noi toţi, decât făcând aceste confidenţe. Pe dumneata nu numai că nu te-a încercat nici o teamă la gândul că destăinuirile acestea te-ar putea compromite în ochii mei, dar nici măcar nu ţi-a fost ruşine de mine… Într-adevăr, semeni aidoma cu nebunul în pelerină. Nici măcar nu m-ai socotit om.

— Ai ghicit, tânărul meu prieten, spuse el sculându-se, ai ghicit totul, nu degeaba eşti scriitor. Sper să ne despărţim prieteneşte. Bruderschajt, fireşte, n-o să mai bem?

— Eşti beat şi acesta e singurul motiv pentru care nu-ţi răspund aşa cum ai merita…

— Iarăşi o figură de stil eliptică, ai evitat să spui totul aşa cum ar fi trebuit – ha, ha, ha! După cum am înţeles, nu-mi permiţi să achit consumaţia şi pentru dumneata…

— Nici o grijă, mi-o achit eu.

— Nici nu mă îndoiesc. Şi pare-se că nici nu avem de mers în aceeaşi direcţie.

— Nu merg cu dumneata.

— Adio, dragul meu poet. Sper că m-ai înţeles… Prinţul ieşi, cu paşi oarecum nesiguri şi fără a-şi mai întoarce capul spre mine. Lacheul îl urcă în caleaşca, iar eu pornii pe drumul meu spre casă. Trecuse de ora două. Ploua şi era întuneric beznă…

PARTEA A PATRA.

CAPITOLUL 1

Nu voi încerca să descriu aici exasperarea mea. Deşi mă puteam aştepta la orice, totuşi am fost uluit; ca şi cum prinţul mi s-ar fi înfăţişat cu totul pe neaşteptate în toată monstruozitatea sa. De altfel, ţin minte că simţămintele mele erau confuze, de parcă aş fi fost izbit, strivit şi o presimţire sumbră, tot mai apăsătoare, îmi rodea inima: mi-era teamă pentru Nataşa. Îmi dădeam seama că o aşteaptă multe suferinţe şi căutam un mijloc să le abat pe cât posibil din calea ei, uşurându-i cât de cât ultimele clipe dinaintea deznodămân-tului. Cu privire la deznodământ nu mai aveam nici o îndoială. Se apropia şi nu era greu de ghicit cum va fi el!

Nici nu mi-am dat seama cum am ajuns acasă, deşi mă plouase tot drumul. Era pe la trei dimineaţa. De-abia am bătut la uşă, că se auzi îndată un geamăt şi uşa se deschise fulgerător, ca şi cum Nelli nu s-ar fi culcat nici o clipă, ci ar fi stat tot timpul lângă prag pândind venirea mea. Luminarea era aprinsă. M-am uitat la chipul fetei şi m-am îngrozit; era de nerecunoscut: ochii ei, cu văpăi bolnăvicioase, mă priveau aiuriţi, ca şi cum m-ar fi văzut pentru întâia oară.

Avea febră mare.

— Nelli, ce-i cu tine, eşti bolnavă? O întrebai aplecându-mă spre ea şi îmbrăţişând-o.

Ea mi se cuibări înfrigurată la piept, ca şi cum i-ar fi fost frică şi începu să vorbească repede, dar cu vocea între-

29G.

Tăiată, de parcă numai atâta aşteptase – să-mi poată povesti. Dar vorbele ei îmi părură stranii şi fără şir; n-am înţeles nimic. Delira.

M-am grăbit s-o culc în pat. Dar ea se smulgea mereu pentru a se arunca iar la pieptul meu, înfricoşată, ca şi cum m-ar fi implorat s-o apăr de cineva nevăzut; şi chiar după ce am culcat-o în aşternut, îmi ţinu mâna strâns, de-ai fi zis că se teme să nu plec cumva iarăşi. Eram atât de impresionat şi aveam nervii atât de zdruncinaţi, încât, văzând-o în halul acesta, am izbucnit în plâns. Eu însumi eram bolnav. Zărindu-mi lacrimile, mă fixă lung cu o privire încordată, fără să se mişte, silindu-se, probabil, să priceapă, să-şi dea seama de ceva. Se vedea însă că-i trebuie un mare efort pentru asta. În cele din urmă, faţa i se lumină de un gând nou; de obicei, după o criză puternică de epilepsie, un timp oarecare nu reuşea să-şi adune gândurile şi să pronunţe cuvintele clar. La fel se întâmplă şi acum; căznindu-se să-mi spună ceva şi dându-şi seama că n-o înţeleg, îşi întinse mânuţa şi începu să-mi şteargă lacrimile, apoi mă cuprinse pe după gât, mă atrase spre ea şi mă sărută.

Era limpede: în lipsa mea avusese un nou acces de epilepsie şi aceasta se întâmplase chiar în timp ce stătea lângă uşă. După criză, n-a putut probabil să-şi revină mult timp. În asemenea clipe, realitatea se confundă cu delirul şi i s-o fi năzărit ceva groaznic, înspăimântător. În acelaşi timp, ea simţea vag în subconştientul său că trebuie să mă întorc din clipă în clipă şi că voi bate în uşă; iată de ce, întinsă chiar lângă pragul uşii, îmi aşteptase reîntoarcerea inconştient, dar cu o sensibilitate crescută şi la prima bătaie se ridicase de jos.

„Dar de ce s-o fi dus până la uşă?” m-am întrebat eu şi abia atunci am constatat surprins că era îmbrăcată în scurtei-cuţă (de curând îi cumpărasem o scurteicuţă de la vechea mea cunoştină, băbuţa aceea precupeaţă, care-mi dădea uneori marfă pe datorie şi care venise anume pentru

asta la mine acasă); prin urmare, se pregătise să iasă şi probabil că tocmai în momentul când da să deschidă uşa o surprinsese accesul de epilepsie. Unde vroia să se ducă oare? Nu cumva se afla şi atunci în delir?

Febra nu ceda, aşa că în curând îşi pierdu iar cunoştinţa şi începu să delireze. De când se afla la mine, i se întâmplase de două ori să aibă asemenea crize, dar de fiecare dată ele se terminaseră cu bine; acum însă părea să aibă congestie. Am stat la căpătâiul ei cam o jumătate de oră, apoi am tras lângă divanul ei câteva scaune şi m-am întins pe ele, aşa îmbrăcat cum eram, ca să mă pot trezi mai repede în cazul când m-ar chema. Luminarea am lăsat-o să ardă. Şi de multe ori am tot privit-o pe Nelli înainte de a reuşi în cele din urmă să adorm. Era palidă, buzele i se răsfrângeau arse de febră şi însângerate, se lovise probabil în cădere, iar expresia de spaimă şi de chin dăinuia pe feţişoara ei chiar şi în timpul somnului. Hotărâi ca a doua zi să chem cât mai devreme doctorul, dacă starea ei n-avea să se schimbe înspre bine. Mi-era teamă să nu fie congestie.

„Să ştii că a speriat-o prinţul!” îmi fulgeră prin minte şi mă cutremurai, aducându-mi aminte de ceea ce-mi povestise el despre femeia care-i zvârlise în obraz propriii ei bani.

CAPITOLUL 11

Trecură două săptămâni. Nelli începu să se întremeze. Nu avusese congestie, totuşi starea ei era încă destul de îngrijorătoare. A putut părăsi patul abia pe la sfârşitul lui aprilie, într-o zi însorită şi caldă. Era în Săptămâna Patimilor.

Sărmana făptură! Nu mă simt în stare să-mi continuu povestirea în ordinea în care mi-o propusesem. A trecut mult timp de atunci până în momentul când încep să notez întâm-plările acestea din trecut, dar simt o dureroasă strângere de inimă ori de câte ori îmi amintesc de faţa ei palidă, trasă, de căutătura stăruitoare şi adâncă a ochilor ei negri când se întâmpla să rămânem numai noi doi; Nelli mă privea lung din patul ei de suferinţă, ca şi cum m-ar fi

îmbiat să ghicesc ce-i în cugetul ei; văzând însă că nu-i descifram gândurile şi rătăceam în aceeaşi nedumerire, schiţa încet, ca pentru sine, un zâmbet anume şi-şi întindea blând mânuţa fierbinte, cu degetele firave, către mine. Acum toate aparţin trecutului, îmi sunt prea binecunoscute şi totuşi nici până astăzi n-aş putea spune că am dezlegat întreaga taină a acelei micuţe inimi bolnave, chinuite şi istovite de umilinţe.

Simt că am să mă abat de la firul povestirii mele, dar în clipa aceasta n-aş vrea să mă gândesc decât la micuţa Nelli. Ciudat: acum, când zac singur pe patul acesta de spital, părăsit de toţi acei pe care i-am iubit cândva atât de mult, acum, când uneori câte o trăsătură aproape neînsemnată de pe acea vreme, trăsătură ce pe atunci trecea cu totul neobservată şi pe care o dădeam repede uitării, îmi revine în minte, ea capătă pe neaşteptate pentru cugetul meu o cu totul altă semnificaţie, o semnificaţie de ansamblu şi care îmi explică azi ceea ce până mai adineauri nu reuşisem să înţeleg.

În următoarele patru zile eu şi cu doctorul am fost tare îngrijoraţi, dar în cea de-a cincea zi el m-a tras deoparte şi mi-a spus că n-avem de ce să ne temem, fiindcă negreşit Nelli se va face bine. Era acelaşi doctor, bătrânul holtei, vechea mea cunoştinţă, omul acela bun şi cam caraghios pe care îl chemasem şi cu prilejul primei îmbolnăviri a fetiţei şi care o impresionase atât de mult cu ordinul Stanislaw, uriaş, atâr-nat de gât.

— Prin urmare, n-are de ce să ne mai fie teamă! Izbucnii eu fericit.

— Da, acum se va însănătoşi, dar pe urmă, foarte curând, fata o să moară.

— Cum? O să moară?! De ce?! Strigai, uluit de verdictul său categoric.

— Da, va muri negreşit, ba încă foarte curând. Pacienta are endocardită şi orice condiţii nefavorabile o vor doborî

din nou. Poate că şi atunci se va însănătoşi, dar după aceea iar se va îmbolnăvi şi în cele din urmă o s-o pierdem.

— Şi nu există nici o posibilitate de salvare? Nu, nu se poate!

— Totuşi, aşa se va întâmpla. Numai dacă ar fi să se evite aceste condiţii nefavorabile, numai dacă ar avea asigurată o viaţă tihnită şi fără supărări, asigurându-i-se cât mai multe bucurii, numai aşa pacienta ar putea fi ferită un timp oarecare de deznodământul fatal ce-o aşteaptă; ba s-au întâmplat chiar şi cazuri… cu totul excepţionale, desigur, neprevăzute… Anormale, ciudate… Ce mai! Într-un cuvânt, pacienta ar putea fi chiar salvată pentru o vreme mai îndelungată, să zicem, prin intervenţia unui concurs foarte favorabil de împrejurări binefăcătoare, însă ca să existe o salvare sigură, definitivă, o însănătoşire radicală – asta niciodată.

— Dumnezeule mare, ce-i de făcut atunci?

— Urmaţi-mi întocmai prescripţiile, asiguraţi-i o viaţă liniştită şi respectaţi cu stricteţe tratamentul cu prafurile pe care le-am prescris. Am observat că tânăra este capricioasă, are o fire schimbăcioasă, inegală, e chiar ironică; nu-i place de loc să înghită cu regularitate prafurile; uite, chiar adineauri, iar m-a refuzat categoric.

— Ai dreptate, doctore. Este, într-adevăr, cam ciudată. Mie mi se pare însă că toate acestea se datorează nervozităţii pe care i-o provoacă boala. Ieri, de pildă, a fost foarte cuminte şi ascultătoare; în schimb, astăzi, când i-am dat doctoria, a împins ca din greşeală lingura şi doctoria s-a vărsat. Iar când am vrut să dizolv un nou praf, mi-a smuls cutia din mână, a trântit-o jos şi a izbucnit în lacrimi… Mi se pare însă că a plâns nu din cauză că era silită să înghită doctoria, adăugai îngândurat.

— Hm! Ce grad de surescitare! Nenorocirile şi suferinţele prin care a trecut (îi povestisem doctorului deschis multe din povestea Nelliei, care-l impresionaseră puternic) au lăsat urme adânci şi de aci i se trage boala. Deocamdată,

singurul mijloc este să ia regulat prafurile şi ea trebuie să facă asta. Mă duc să încerc din nou, poate o conving că e datoare să se supună prescripţiilor medicale… Adică, îndeobşte… Să ia aceste prafuri.

Am ieşit amândoi din bucătărie (unde avusese loc discuţia) şi doctorul s-a apropiat din nou de patul suferindei. Separe însă că Nelli auzise conversaţia noastră, căci băgai de seamă că sta cu capul ridicat, trăgând cu urechea la noi. Am observat acest lucru prin uşa întredeschisă, fiindcă de îndată ce ne-am apropiat de dânsa, ştrengăriţă s-a ascuns din nou sub plapumă, privindu-ne cu un zâmbet ironic. Biata fetiţă slăbise mult în cele patru zile; ochii i se înfundaseră în orbite, iar febra se menţinea. Cu atât mai stranii păreau zâm-betul ei şăgalnic şi privirea jucăuşă a ochilor strălucitori care îl mirau într-atâta pe doctor, neamţul cel mai bun la inimă dintre toţi nemţii Petersburgului.

Grav, dar încercând să-i vorbească blând, cât mai blând, pe un ton aproape dezmierdător şi cald, el îi explică necesitatea şi efectul binefăcător al prafurilor, deci şi obligaţia fiecărui bolnav de a le înghiţi. Nelli ridicase capul de pe pernă, dar brusc, pasămite printr-o mişcare aparent cu totul involuntară a mâinii, atinse lingura şi doctoria se vărsă iar pe duşumea. Eram însă convins că o făcuse dinadins.

— Este o imprudenţă regretabilă, rosti calm bătrânelul, deşi bănui că ai făcut-o dinadins, ceea ce nu este de loc lăudabilDar. Greşeala se poate repara, vom dizolva un alt praf.

Nelli îi râse drept în nas. Doctorul clătină dojenitor din cap.

— Nu-i frumos, spuse el, dizolvând un nou praf, nu-i de loc frumos.

— Să nu vă supăraţi pe mine, răspunse Nelli încercând zadarnic să-şi stăpânească râsul, am să le iau negreşit… Dumneavoastră mă iubiţi?

— Dacă o să te porţi frumos, am să te iubesc mult.
— Mult?
— Mult.
— Dar acum nu mă iubiţi?
— Ba te iubesc şi acum.
— Şi o să mă sărutaţi, dacă o să vreau şi eu să vă sărut?
— Da, numai dacă ai să meriţi.
Aci Nelli iarăşi nu se putu stăpâni şi din nou râse.
— Pacienta are o fire veselă, acum însă toate astea nu-s decât nervi şi capricii, îmi şopti doctorul cu un aer grav.
— Bine, dacă vreţi, am să înghit şi prafurile, făgădui deodată Nelli cu glăsciorul ei slab, dar când am să cresc mare… O să mă luaţi de nevastă?
Se pare că noua ei ştrengărie o încânta nespus, căci avea ochi de jăratic, iar buzele-i tremurau de râs în aşteptarea răspunsului pe care i-l va da doctorul, rămas oarecum surprins.
— Te iau… Răspunse el, zâmbind la rându-i fără să vrea, la auzul noului capriciu, te iau, dacă ai să fii o fată bună şi binecrescută, dacă ai să fii ascultătoare şi ai să…
— Şi am să înghit prafuri? Îi sfârşi gândul Nelli.
— Oho! Desigur, dacă ai să iei prafuri. Are o inimă bună, îmi şopti el iarăşi. E o fată de treabă şi deşteaptă, dar totuşi… Măritiş… hm, ciudat capriciu…
El îi pregăti şi-i dădu iarăşi un praf. De data aceasta însă, fata nu mai încercă să recurgă la vreun şiretlic, ci pur şi simplu împinse de jos în sus lingura şi doctoria se vărsă drept pe faţa şi pe plastronul bietului bătrân. Nelli râse zgomotos, dar nu mai era râsul naiv şi zglobiu de mai înainte.
Faţa ei avea acum o crispare crudă şi rea. În tot timpul acesta, se ferise parcă de privirea mea, uitându-se numai la doctor, cu o expresie ironică, prin care răzbătea totuşi oarecare nelinişte, aşteptând să vadă ce va face acum acest bătrânel „caraghios”.

— Ei, iarăşi… Ce nenorocire! Bine… Putem dizolva alt praf, hotărî domol bătrânul ştergându-şi cu batista faţa şi plastronul.

Gestul acesta însă o uimi pe Nelli. Se aşteptase la mânia noastră, crezuse că va fi certată, dojenită şi poate, în mod inconştient, nici nu căutase în clipa aceea altceva decât un motiv de a izbucni în plâns, ca într-un acces de isterie şi de a arunca iarăşi prafurile pe jos, aşa cum o mai făcuse adineauri, ba chiar să spargă ceva de necaz şi astfel să-şi potolească inimioara capricioasă şi chinuită. Asemenea capricii se în-tâmplă să le aibă nu numai bolnavii şi nu numai cei în situaţia lui Nelli. De câte ori nu mă plimbasem eu însumi încolo şi încoace prin odaie, cu dorinţa inconştientă ca să răsară cineva cât mai repede şi să mă jignească, ori să-mi spună barem o vorbă care să poată fi socotită drept jignire, pentru ca să-mi descarc mai repede inimaFemeile însă, când îşi descarcă inima astfel, încep să plângă cu lacrimi sincere, iar cele mai sensibile dintre ele ajung până la crize”dTeâst8rieJE-un lucru obişnuit şi foarte frecvent, mai ales când ifflma omului e încercată de o durere pe care nimeni n-o cunoaşte şi pe care el ar vrea – dar nu e cu putinţă – s-o poată împărtăşi cuiva.

Dezarmată de bunătatea îngerească a bătrânelului pe care-l jignise şi de răbdarea cu care el se apucase să dizolve un al treilea praf, fără să-i fi adresat măcar o vorbă de dojana, Nelli se cuminţi. Surâsul ei ironic dispăru, obrajii i se împurpurară, ochii i se umeziră; mă privi o clipă pe furiş, apoi îşi întoarse repede capul. Doctorul îi întinse medicamentul. Cuminte şi sfioasă, bău doctoria, apoi apucă mâna roşie şi durdulie a doctorului şi i se uită drept în ochi.

— Sunteţi. Supărat. Că sunt aşa de rea… Începu ea, dar nu-şi sfârşi gândul, ci se vârî repede sub plapumă, se acoperi până peste cap şi izbucni într-un plâns isteric.

— O! Copila mea, nu plânge… Lasă, nu-i nimic… Nervii sunt de vină; bea mai bine puţină apă.

Dar Nelli nu-l asculta.

— Linişteşte-te… Hai, nu te mai necăji, continuă el, gata să kbucnească la rândul lui în plâns, deoarece era o fire foarte sensibilă; te iert şi am să te iau şi de nevastă, dacă ai să fii cuminte, dacă o să te porţi ca o fată de treabă… Şi ai să…

— Înghiţi la prafuri! Se auzi de sub plapumă, o dată cu o cascadă de râs zglobiu, ca un clinchet de clopoţel, nervos, întrerupt de sughiţuri, un râs pe care-l cunoşteam atât de bine.

— Ce copil bun şi recunoscător, rosti doctorul, solemn, aproape cu lacrimi în ochi. Sărmană fată!

Din ziua aceea, între doctor şi Nelli se statornici o simpatie curioasă şi neobişnuită; în schimb, cu mine ea deveni mai rezervată, mai nervoasă şi mai irascibilă. Nu ştiam cum să-mi explic această schimbare, cu atât mai mult cu cât intervenise oarecum brusc. În primele zile ale bolii fusese foarte apropiată şi duioasă faţă de mine; părea că nu se mai satură să mă privească, nu mă lăsa o clipă să plec de lângă dânsa, îmi strângea mereu mâna cu mânuţa ei fierbinte şi mă silea să stau lângă dânsa, iar dacă băga de seamă că sunt posomorât şi neliniştit, încerca să mă distreze, glumea, se lua cu mine la joacă şi-mi zâmbea învingându-şi propriile ei suferinţe. Nu-mi îngăduia să lucrez noaptea sau să stau de veghe lângă ea şi se întrista ori de câte ori nu voiam s-o ascult. O găseam câteodată foarte îngrijorată; în asemenea clipe, se apuca să mă întrebe şi să mă descoasă căutând să afle pricina întristării mele şi să ştie la ce anume mă gândesc; lucru ciudat însă, de câte ori venea vorba despre Nataşa, amuţea îndată sau schimba vorba. Părea că evită să vorbească despre ea şi acest lucru mă uimea profund. Se bucura mult când mă întorceam acasă. Când însă îmi luam pălăria pregătindu-mă să plec, privirea ei redevenea tristă şi oarecum stranie şi mă petrecea cu un fel de mustrare în ochi.

În a patra zi a bolii ei petrecusem toată seara, până după miezul nopţii, la Nataşa. Aveam multe să ne spunem. Plecând însă de acasă, îi promisesem Nelliei să mă întorc

repede, după cum de altfel chiar avusesem de gând. Trebuind să rămân la Nataşa în chip aproape neprevăzut, atât de târziu, eram totuşi liniştit în ceea ce o privea pe Nelli, deoarece n-o lăsasem singură. Rămăsese cu ea Alexandra Semionovna, care aflase de la Masloboev – fiindcă Masloboev trecuse pentru o clipă pe la mine – că Nelli era bolnavă şi că mă descurc cu greu 2nAosingur. Doamne şi ce se mai agită buna Alexandra Semâ novna!

— Va să zică n-o să mai vină la noi la masă!… Of, cerule! Şi e singur-singurel, sărmanul. Uite, acum e momentul să-i dovedim câtţinem la dânsul. Un prilej rar, pe care nu trebuie să-l pierdem.

Nu trecu mult, că se şi înfiinţa la mine, aducând cu dânsa, într-o birjă, o boccea doldora de lucruri. De cum intră în casă, îmi declară că ea nu mai pleacă de la mine şi că a venit să mă ajute. Îşi dezlegă bocceaua, scoase din ea tot felul de siropuri şi dulceţuri pentru bolnavă, apoi pui fripţi şi o găină pentru eventualitatea în care avea să-i meargă mai bine, apoi mere pentru copt, portocale şi dulceţuri scăzute de Kiev (dacă doctorul o să-i permită), în sfârşit, rufărie, cearceafuri, şerveţele, cămăşi de damă, pansamente şi comprese ca pentru un spital întreg.

— Avem de toate, îmi spuse ea pe fugă, repede-repede, de parcă ar fi fost grăbită să plece undeva; că dumneata… Eşti holtei. Nu prea ai cine ştie ce lucruri. Aşa că dă-mi voie mie… De altfel şi Filipp Filippâci mi-a poruncit să vin. Ei, ce facem acum?… Da, iute-iute! Va să zică, ce-avem de făcut? Fata cum se simte? Nu aiurează? Uite, nu e bine de loc aşa, trebuie să-i îndrept perna, ca să stea cu capul mai jos; ştii ceva… N-ar fi mai bine să-i dăm o pernă de piele? Perna de piele e mai răcoroasă. Vai, da ce proastă sunt! Nu mi-a trecut prin cap să aduc una de-acasă. Mă duc eu acum s-c aduc… N-ar trebui să fac focul? Lasă, ţi-o trimit pe bătrânica mea. O cunoscută de-a mea. Mi se pare că n-ai nici femeie care să te servească… Ei, ce-ar mai fi de făcut?

Astea ce sunt? Buruieni… Doctorul le-a prescris? Probabil că pentru ceai pectoral. Fac, fac îndată şi focul.

Am căutat s-o liniştesc şi a rămas foarte surprinsă, ba chiar întristată, că nu prea avea cine ştie ce multă treabă la mine. Cu toate astea, nu se prea descurajă. Pe dată se şi împrieteni cu Nelli şi mi-a fost de mare ajutor în tot timpul bolii fetiţei; venea pe la noi aproape zilnic şi apărea totdeauna cu o mină de parcă, nu ştiu cum, dispăruse ceva şi trebuia găsit cât mai repede. Şi nu uita niciodată să adauge că aşa i-a poruncit chiar Filipp Filippâci. Lui Nelli i-a plăcut mult Alexandra Semionovna. S-au îndrăgit ca două surori şi cred că nu greşesc când spun că în multe privinţe Alexandra Semionovna era şi ea un copil, ca şi Nelli. Îi povestea fel ie fel de istorioare, o făcea să râdă, încât, după plecarea ei, Nelli se plictisea. Când a apărut pentru întâia oară la noi, bolnava a rămas oarecum surprinsă: ghicind însă de îndată cu ce scop venise musafira aceasta nepoftită, ca de obicei, se încruntă, devenind tăcută şi rezervată.

— De ce a venit la noi? Mă întrebă apoi cu o mutrişoară nemulţumită, după ce Alexandra Semionovna plecă acasă.

— Ca să te ajute, Nelli şi să aibă grijă de tine.

— Păi, cum aşa, pentru ce? Doar nu i-am făcut nici un bine…

— Oamenii buni la inimă nu aşteaptă să li se facă mai întâi lor binele, Nelli. Le place să-l facă ei şi să ajute celor care au nevoie de ajutor. Crede-mă, Nelli, pe lume sunt foarte mulţi oameni buni la inimă. Nenorocirea ta e că nu ţi-a fost dat să întâlneşti asemenea făpturi, mai ales când ai fi avut cea mai mare nevoie de sprijinul lor.

Nelli tăcu; mă depărtai puţin de ea. Cam după un sfert de oră însă, mă chemă cu vocea slăbuţă, îmi eeru să-i dau apă şi deodată mă îmbrăţişa tare, ghemuindu-se la pieptul meu, pentru ca mult timp să mă ţină aşa şi să mă strângă în braţe. A doua zi, când veni Alexandra Semionovna, ea o întâmpină cu un zâmbet voios şi cald, dar ruşinându-se parcă şi rămânând sfioasă în prezenţa ei.

CAPITOLUL IU.

Zăbovisem la Nataşa toată seara. M-am întors acasă târziu. Nelli dormea. Alexandra Semionovna ar fi vrut şi ea să se culce, dar nu se îndurase s-o lase pe bolnavă singură şi aşteptase venirea mea. Îndată ce mă ivii, începu să-mi povestească în şoapte grăbite, că la început Nelli a fost foarte veselă şi a râs mult, dar mai pe urmă s-a întristat şi, văzând că nu mă mai întorc, a stat tăcută şi îngândurată. „Apoi începu să se plângă de dureri de cap, după care izbucni în hohote de plâns, încât nici nu ştiam ce să mă fac cu ea, adăugă Alexandra Semionovna. A început la o vreme să mă iscodească despre Natalia Nikolaevna, dar n-am ştiut ce să-i spun; după aceea nu m-a mai întrebat nimic, ci a tot plâns, până când a adormit istovită. Ei, rămâi cu bine, Ivan Petro-vici; am observat totuşi că şi-a mai revenit, acum trebuie s mă întorc şi eu acasă, că aşa mi-a poruncit Filipp FilippâcL Trebuie să-ţi mărturisesc că de data asta mi-a dat drumul numai pentru două ore, dar eu, chibzuindu-mă, mi-am zis să rămân mai mult. Dar nu face nimic, nu-mi duce grija; n-are să îndrăznească el să se mânie… Afară dacă… Ah, Doamne, Dumnezeule, dragă Ivan Petrovici, ce să mă fac? Mereu vine acasă beat în ultimul timp. E tare ocupat cu nu ştiu ce treburi; nici nu vorbeşte cu mine, se frământă, îşi bate capul cu o treabă foarte importantă; îmi dau bine seama de asta; dar serile tot beat vine… Când mă gândesc, uite, că s-o fi întors acuma acasă şi că n-are cine să-l ajute să se culce în pat, nu ştiu cum îmi vine… Şi acum, plec, plec. Rămâi cu bine! Adio, Ivan Petrovici. M-am uitat aici prin cărţile du-mitale; o, câte cărţi ai şi-mi închipui că în toate sunt lucruri înţelepte; când mă gândesc că eu, proasta de mine, n-am citit niciodată o carte… Ei şi acum, pe mâine…”

A doua zi însă Nelli se trezi tristă şi posomorâtă şi aproape că nici nu voi să-mi răspundă. Nu-mi adresă nici un cuvânt, nici o întrebare, ca şi cum ar fi fost supărată pe mine. I-am surprins numai câteva priviri, pe care mi le arunca pe furiş; privirile acelea ascundeau parcă o durere tăinuită şi totuşi

lăsau să răzbată prin păienjenişul lor un fel de gingăşie pe care n-o observam atunci când mă privea drept în faţă. Era tocmai ziua când se petrecuse scena cu doctoria şi cu bătrânul doctor; nu mai ştiam ce să cred.

Faţă de mine, Nelli se schimbase cu desăvârşire. Ciudăţeniile ei, capriciile, ba uneori aproape ura faţă de mine, toate acestea continuară până în ziua când copila plecă din casa mea, până la catastrofa care a fost deznodământul întregii noastre legături. Dar despre asta voi vorbi mai târziu. Se întâmpla totuşi uneori ca ea să fie iarăşi prietenoasă, dar aceasta nu dura decât cel mult o oră. În acele clipe ai fi zis că gingăşiile-i sporesc; de cele mai multe ori, însă, în asemenea clipe, plângea amarnic. Dar şi orele acelea treceau repede, o înlănţuiau iarăşi tristeţile, mă privea din nou cu duşmănie sau se apuca să facă nazuri şi să aibă năstruşnicii ca atunci, faţă de doctor; ori deodată, observând că nu-mi place vreo ştrengărie de-a ei, se pornea pe hohote de râs, pentru ca, până la urmă, s-o termine tot în lacrimi.

O dată s-a certat chiar şi cu Alexandra Semionovna, spunând că nu mai vrea să primească nimic de la dânsa. Iar când am început s-o dojenesc faţă de Alexandra Semionovna, ea se aprinse şi timp de două zile nu-mi vorbi de loc, refuză medicamentele, ba nu vroi nici măcar să bea ori să mănânce şi numai bătrânul doctor izbuti cu mare greutate s-o convingă şi s-o potolească.

Am spus mai înainte că între ea şi doctor, din ziua aceea memorabilă cu doctoria, se statornicise o simpatie surprinzătoare. Nelli se ataşase foarte mult de dânsul şi totdeauna îl întâmpina cu un zâmbet vesel, oricât de tristă ar fi fost înainte de venirea lui. La rândul său, bătrânelul începu să ne viziteze zilnic, ba uneori şi de câte două ori pe zi, chiar şi după ce Nelli s-a dat jos din pat şi a început să-şi recapete puterile văzând cu ochii. Părea că-l vrăjise într-atât, încât moşneguţul nu mai era în stare să trăiască o singură zi fără s-o vadă şi fără să-i audă râsul, glumele, de

multe ori extrem de amuzante, pe care şi le permitea faţă de dânsul. El îi aducea cărţi cu poze, bineînţeles, foarte instructive, într-o zi, i-a adus o carte anume cumpărată pentru ea. O copleşea cu dulciuri şi bomboane, în cutiuţe frumoase. În astfel de cazuri, el îşi făcea de obicei intrarea cu un aer solemn, încât Nelli ghicea îndată că iar vine cu daruri. Doctorul însă nu-i arăta cadoul, ci doar zâmbea şiret, aşezân-du-se lângă Nelli şi se pornea pe aluzii, spunând că dacă o anumită tânără a ştiut să se poarte bine şi să-şi merite în lipsa lui toată stima, acelei tinere domnişoare i se cuvine o răsplată frumoasă. Înşirând toate acestea, el o privea cu atâta sinceră şi naivă bunătate, încât Nelli, deşi făcea haz de vorbele bătrânelului, radia totuşi de o profundă şi caldă afecţiune. În cele din urmă, doctorul se ridica solemn de pe scaun, scotea cutia cu bomboane şi i-o înmâna, adăugind negreşit: „Scumpei mele viitoare soţii”… Cred că în acele clipe el se simţea chiar mai fericit decât Nelli.

Apoi începeau conversaţiile obişnuite; de fiecare dată, cu toată gravitatea şi puterea lui de convingere, o povăţuia să-şi păzească sănătatea, dându-i fel de fel de sfaturi medicale.

— Grija cea mai mare trebuie s-o ai pentru sănătatea ta, o dădăcea el pe un ton dăscălitor, asta în primul rând şi mai ales pentru ca să trăieşti mult, iar, în al doilea rând, pentru ca să fii întotdeauna sănătoasă, ajungând astfel fericită în viaţă. Dacă ai cumva, draga mea copilă, supărări, uită-le sau mai bine caută să nu te gândeşti la ele. Iar dacă n-ai nici un fel de supărări, atunci… cu atât mai mult, lasă-le păcatelor şi caută de te gmdeşte numai la lucruri plăcute… la ceva mai vesel şi mai distractiv…

— Dar la ce anume vesel şi distractiv să mă gândesc? Îl întreba atunci Nelli.

Aci doctorul nu mai ştia ce să răspundă.

— Să zicem… la vreo joacă nevinovată, potrivită vârstei dumitale sau la altceva… Bunăoară… Aşa ceva… Să zicem…

— Dar eu nu vreau să mă joc; nu-mi place să mă joc, răspundea Nelli. Mai degrabă îmi place să port rochii noi.

— Rochii noi! Hm… Ei, asta începe să nu mai fie prea bine. Omul trebuie să se mulţumească în toate cu o viaţă modestă. Totuşi… Poate că… Ţi-ar fi îngăduit să-ţi placă şi rochiile noi.

— Ai să-mi faci multe rochii noi, când o să mă mărit cu dumneata?

— Ce idee! Exclamă doctorul, încruntându-se fără să vrea. Nelli zâmbea şiret, ba o dată, uitând de rezerva ce şi-o impusese, mă privi chiar şi pe mine zâmbind. La urma urmei… Am să-ţi fac o rochie, dacă ai să te porţi cum trebuie şi ai s-o meriţi, adăugă doctorul.

— Dar şi după ce mă mărit cu dumneata va trebui să iau în fiecare zi prafuri?

— Ei bine, atunci s-ar putea să nu mai fie nevoie să iei prafuri chiar în fiecare zi, se îndură doctorul, începând iarăşi să zâmbească.

Nelli râdea în hohote. Bătrânul râdea şi el şi mai încântat de atâta drăgălăşenie şi voie bună.

— E foarte isteaţă! Spunea apoi către mine. Se observă totuşi la ea oarecari înclinări spre capricii şi apoi nervii aceştia aşa de nestatornici…

Doctorul avea dreptate. Nu puteam să-mi dau seama ce se petrece cu ea. Aproape că nici nu mai vroia să-mi vorbească, de parcă aş fi fost vinovat cu ceva. Asta mă durea. Ba la un moment dat m-am şi supărat şi o zi întreagă n-am mai vorbit cu ea; a doua zi însă, mi s-a făcut ruşine. Nelli plângea des, iar eu nu ştiam cum s-o liniştesc. Totuşi într-o zi ea şi-a întrerupt tăcerea.

Mă întorsesem acasă pe înserat şi, intrând pe uşă, observai că ascunde repede sub pernă o carte. Era romanul meu, pe care-l luase în lipsa mea de pe masă, ca să-l citească. „Dar de ce l-o fi ascunzând? Parcă s-ar ruşina”, gândii eu, prefă-cându-mă a nu fi observat nimic. După un sfert de oră, profi-tând de faptul că ieşisem pentru ceva în

bucătărie, ea sări repede din pat şi puse cartea la locul ei; întorcându-mă, am găsit cartea pe masă. Câteva clipe mai târziu, Nelli mă strigă; vocea ei trăda emoţie. De patru zile nu-mi vorbise nimic.

— Azi ai să te duci… Iar la Nataşa? Mă întrebă cu vocea sugrumată.

— Da, Nelli; trebuie s-o văd neapărat azi. Ea tăcu un timp.

— O iubeşti… Mult? Mă întrebă apoi iarăşi cu vocea stinsă.

— Da, Nelli, mult.

— Şi eu o iubesc, adăugă încet. Apoi se aşternu iar tăcerea.

— Vreau să mă duc la ea, să stau la dânsa, reluă Nelli uitându-se sfioasă la mine.

— Asta nu se poate, Nelli, răspunsei eu, oarecum mirat. Nu te simţi bine la mine?

— Dar de ce să nu se poată? Şi se aprinse la faţă. Mă îndemni doar să mă duc să stau la tatăl ei, dar acolo nu vreau eu să mă duc. Nataşa… Are servitoare?

— Fireşte.

— Să-i dea drumul servitoarei, am s-o servesc eu. Fac toate treburile şi nu-i cer să-mi plătească. Am s-o iubesc mult şi am să-i gătesc mâncare, să-i spui aşa, când te duci diseară la dânsa.

— De unde le mai scorneşti şi tu toate astea, Nelli? Păi cum îţi închipui tu că Nataşa ar accepta să te ia ca bucătăreasă? Ea te-ar putea lua la dânsa ca pe o egală, ca pe o soră mai mică.

— Nu, aşa nu vreau, ca pe-o egală. Nu vreau…

— Dar de ce?

Tăcea. Buzele-i tremurau; era gata să izbucnească în plâns.

— Acela pe care-l iubeşte ea are s-o părăsească şi are să plece, nu-i aşa? Mă descusu apoi.

— Dar de unde ştii tu asta, Nelli? Întrebai mirat.

— Chiar dumneata mi-ai spus-o; şi apoi, alaltăieri, când a venit pe la noi soţul Alexandrei Semionovna, l-am întrebat şi

pe el şi mi-a spus tot.
— Zici că Masloboev a fost alaltăieri dimineaţă pe aici?
— A fost, răspunse ea, plecându-şi privirea.
— Şi de ce nu mi-ai spus că a trecut pe la noi?
— Aşa…
Reflectai un minut. Dumnezeu ştie ce mai caută aici şi Masloboev ăsta, cu misterele lui. Ce-o fi însemnând toate astea? Ar fi trebuit să stau puţin de vorbă cu el.
— Dar ce-ţi pasă ţie, Nelli, dacă are s-o părăsească?
— Păi, dumneata o iubeşti mult, răspunse. Nelli cu ochii în pământ. Şi dacă o iubeşti, înseamnă că ai să te însori cu ea, când celălalt o să plece.
— Nu, Nelli, ea nu mă iubeşte aşa cum o iubesc eu şi, de altfel, eu… Nu, Nelli, asta nu se va întâmpla niciodată.
— V-aş fi servit pe amândoi ca o slujnică, iar voi aţi fi trăit fericiţi, şopti ea fără să se uite la mine.
„Ce-i cu ea, Dumnezeule, ce-o fi cu ea?!” mă întrebai, profund zguduit. Nelli tăcu şi toată seara nu mai scoase o vorbă. Iar după ce am plecat, izbucni în plâns şi a plâns, după cum mi-a povestit Alexandra Semionovna, până târziu, adormind în lacrimi. Iar noaptea avu un somn agitat.
Începând din ziua aceea, Nelli se posomori şi mai mult, devenind şi mai tăcută; nu-mi mai adresa nici un cuvânt. Este adevărat că o surprinsesem de două-trei ori aruncându-mi pe furiş priviri pline de duioşie. Dar asta ţinea tot atât de puţin ca şi clipele care provocau acele momente de duioşie; şi ca o reacţie la ele, pe zi ce trecea, Nelli era tot mai posacă, chiar şi faţă de doctor, mirat de schimbarea care intervenise în firea ei. Între timp, ea se întremase aproape complet şi doctorul îi permisese în sfârşit să facă scurte plimbări în aer liber. Afară era cald şi frumos. Eram în Săptă-măna Patimilor care anul acela se nimerise să cadă foarte târziu. Am plecat de acasă dis-de-dimineaţă. Trebuia să mă duc neapărat la Nataşa, dar îmi propusesem în schimb să mă întorc mai devreme, ca s-o iau pe Nelli la plimbare. Deocamdată însă o lăsasem singură.

Cum aş putea să redau lovitura grea care avea să mă aştepte la întoarcere? Mă grăbeam să fiu cât mai repede acasă. Ajung în faţa uşii şi văd cheia vârâtă în broască, dar pe dinafară. Intru: nimeni! Rămăsei înmărmurit. Pe masă, o hârtiuţă pe care erau scrise cu creionul, cu litere mari, neregulate, aceste rânduri „Am plecat de la dumneata şi nu mă mai întorc niciodată. Dar te iubesc mult.

A dumitale credincioasă, Nelli.”

Am scos un strigăt de groază şi m-am repezit afară în stradă.

CAPITOLUL IV.

Nici n-am ajuns bine în stradă, nici n-am apucat să-mi adun gândurile ca să-mi dau seama de ceea ce aveam de făcut, când văd oprind deodată în faţa porţii noastre o trăsură din care coboară Alexandra Semionovna, ţinând-o strâns de mână pe Nelli, ca şi cum s-ar fi temut să n-o ia din nou la fugă. Am alergat într-acolo.

— Nelli, ce-i cu tine? Strigai, unde ai fost şi pentru ce?!

— Stai, stai, nu te grăbi, Ivan Petrovici; să mergem mai repede în casă şi acolo o să afli totul, ciripi Alexandra Semionovna. Ce-am să-ţi povestesc eu, Ivan Petrovici, îmi şopti ea pe drum, abia trăgându-şi sufletul, o să pici din pod, nu altceva… Dar să mergem mai repede sus şi o să afli tot.

I se cunoştea pe faţă că avea noutăţi foarte importante.

— Du-te, Nelli, tu du-te şi culcă-te puţin, o îndemnă ea după ce intrarăm în casă, că eşti tare obosită; nu e de glumă să alergi atâta, slăbită cum eşti după boală; hai, culcă-te, drăguţo, culcă-te! Iar noi o să trecem niţeluş dincolo, la bucătărie, s-o lăsăm să adoarmă liniştită. Şi Alexandra Semionovna îmi făcu un semn cu ochiul s-o urmez în bucătărie.

Nelli însă nu se culcă. Se aşează pe divan şi-şi acoperi faţa cu mâinile.

Am trecut în bucătărie şi Alexandra Semionovna mi-a povestit pe scurt ce se întâmplase; mai târziu am aflat şi

mai multe amănunte. Iată cum se petrecuseră lucrurile:

Plecând de la mine cu vreo două ore înainte de a mă reîntoarce şi lăsându-mi un bileţel, Nelli se dusese în fugă, mai întâi la bătrânul doctor, a cărui adresă o aflase de mai înainte. Doctorul mi-a povestit că rămăsese înlemnit când a văzut-o intrând la dânsul şi că nici nu-i venea să-şi creadă ochilor cât timp ea a stat acolo.

„De fapt, nici acum nu-mi vine a crede, adăugă el încheindu-şi povestirea; şi n-am să cred niciodată.” Şi totuşi, Nelli fusese la dânsul. Omul stătea liniştit în cabinetul său, pe fotoliu, în halat şi-şi sorbea cafeaua de dimineaţă. Deodată, se pomeni cu ea în cameră, sărindu-i de gât, înainte ca el să-şi fi dat seama ce se întâmplă. Plângea, îl îmbrăţişa şi-l săruta, îi săruta mâinile şi-i spunea vorbe fără şir, aproape de neînţeles, prin care părea că-l roagă s-o ia la dânsul; îi spunea că nu vrea şi nu poate să mai stea la mine, că de aceea a şi plecat; că-i vine greu; că de azi înainte ea n-o să mai râdă niciodată de el şi n-o să-i mai vorbească despre rochii noi, că are să se poarte bine şi are să înveţe, are să înveţe „să-i spele şi să-i calce plastroanele” (probabil că tot discursul acesta şi-l pregătise pe drum, sau poate chiar mai înainte) şi că, în sfârşit, va fi ascultătoare şi va înghiţi în fiecare zi orice fel de prafuri. Iar dacă a spus atunci că vrea să se mărite cu el, de fapt ea a glumit fiindcă nici nu se gân-deşte la aşa ceva. Bătrânul neamţ fusese atât de uluit, încât rămăsese până la urmă cu gura căscată, iar ţigara de foi, uitată în mâna ridicată, se stinsese cu totul.

— Mademoiselle, bolborosi el într-un târziu, recăpătân-du-şi anevoie graiul. Mademoiselle, după câte am înţeles, dumneata îmi ceri să-ţi acord azil la mine. Dar asta e cu neputinţă! Vezi doar că duc o viaţă modestă, că n-am cine ştie ce venituri… Şi apoi, aşa, deodată, fără să fi chibzuit… E îngrozitor! De altfel, după cum văd, ai fugit de-acasă. Ceea ce, poftim! Nu e deloc frumos şi nici permis. În afară de asta, după cum bine ştii, eu ţi-am dat voie să te plimbi numai câte puţin, în zile senine şi sub supravegherea

binefăcătorului dumitale; când colo, dumneata îl părăseşti şi alergi la mine, în loc să ai grijă şi… Şi… Să iei doctorii. Ei şi la urma urmei… la urma urmei, nu mai înţeleg nimic…

Nelli însă nu l-a lăsat să termine. A început din nou să plângă şi să se roage de el, totuşi asta nu-i ajută la nimic. Bătrânul se mira din ce în ce mai mult şi înţelegea din ce în ce mai puţin. În cele din urmă, Nelli l-a scutit de orice strădanie. „O, doamne!" strigă ea şi fugi din cameră. „Am fost bolnav toată ziua aceea, mai spuse doctorul, încheindu-şi povestirea şi pentru noapte -am luat un decoct…"

De la doctor, Nelli alergase la Masloboievi. Se înarmase şi cu adresa lor; deşi cu multă greutate, totuşi nimeri şi la ei. Masloboev era acasă. Alexandra Semionovna îşi plesni uluită mâinile când auzi că Nelli îi roagă s-o primească la dânşii. La întrebările lor de ce vrea să plece şi de ce nu-i mai place la mine, Nelli nu răspunse nimic. Se prăbuşi plângând pe un scaun. „Of! Cum mai plângea, plângea şi se zbuciuma atât de amarnic, îmi povesti Alexandra Semionovna, încât mi-am închipuit că o să se prăpădească!" Nelli îi ruga s-o ia fată în casă sau măcar bucătăreasă, spunându-le că o să măture pe jos şi o să înveţe să spele rufe. (Punea foarte multe speranţe, pare-se, în ştiinţa aceasta a spălatului rufelor, consi-derând-o probabil argumentul cel mai atrăgător pentru a-i convinge s-o primească.) Alexandra Semionovna fusese de părere s-o primească până când se vor lămuri lucrurile şi îmi vor da şi mie de ştire. Dar Filipp Filipâci se împotrivise cu îndărătnicie şi-i poruncise să plece numaidecât cu fugara la mine. Pe drum, Alexandra Semionovna a îmbrăţişat-o, a sărutat-o şi a mângâiat-o, ceea ce-i stârnise şi mai avan lacrimile. Văzând-o în halul acela de frământare, o podidise şi pe Alexandra Semionovna plânsul. Şi uite aşa, plânseseră amândouă tot drumul.

— Dar spune-mi, Nelli, de ce, de ce nu vrei să stai la el? Se poartă rău cu tine? O întreba Alexandra Semionovna printre lacrimi.

— Nu, nu se poartă rău…

— Atunci, de ce?

— Aşa, nu vreau să stau la el… Nu pot… Sunt rea cu el tot timpul. Iar el e bun… Iar la voi n-am să fiu rea, am să lucrez, îngână ea printre suspine.

— Dar de ce eşti atât de rea cu el…?

— Aşa…

— Şi atâta am putut scoate de la dânsa tot drumul. Un singur cuvânt: „aşa”, încheie Alexandra Semionovna, ştergându-şi lacrimile. Ce-o fi având, sărmana? Boala copiilor să fie? Dumneata ce crezi, Ivan Petrovici?

Am intrat din nou în odaie. Am găsit-o pe Nelli culcată cu faţa îngropată în pernă şi plângând. M-am lăsat în genunchi lângă ea, i-ară luat mâinile şi am început să i le sărut. Ea şi le smulse şi se porni să plângă şi mai amar, cu sughiţuri. Nu ştiam ce să fac şi ce să-i spun. În clipa aceea intră bătrânul Ihmenev.

— Am venit la tine, Ivan, cu o treabă. Bună ziua! Spuse el, uitându-se la noi, mirat că mă vede în genunchi. Bătrânul fusese cam bolnav în ultima vreme. Arăta slăbit şi palid, dar vrând să dea celor din jur impresia că puţin îi pasă sau, poate, sfidând pe cine ştie cine, încerca să-şi desconsidere cu totul boala, nu asculta nici de îndemnurile Annei Andreevna, nu rămânea la pat, ci continua să umble după treburile lui.

— Vă zic la revedere deocamdată, spuse Alexandra Semionovna, după ce îl privi ţintă pe bătrân, Filipp Filippâci mi-a poruncit să mă întorc cât mai repede acasă. Avem şi noi niţică treabă. Iar mai pe seară am să vin iarăşi să stau un ceas-două cu voi.

— Cine-i femeia asta? Mă întrebă şoptit bătrânul, deşi se vedea cât de colo că-i era gândul în altă parte. L-am lămurit.

— Km… Am venit la tine, Ivan, cu o chestiune…

Ştiam de ce venise. Şi chiar mă aşteptam la vizita lui. Venea să vorbească cu mine şi cu Nelli şi să-mi ceară să le-o

dau lor. Anna Andreevna se învoise în cele din urmă s-o primească pe biata orfană. Schimbarea aceasta intervenise la ea în urma conversaţiilor noastre tainice; izbutisem s-o conving, arătându-i că prezenţa acestei orfane, a cărei mamă fusese de asemenea blestemată de tatăl ei, avea, poate, să-l influenţeze pe bătrân şi să reuşească a-i schimba gândurile. Îi înfăţişasem planul meu în culori atât de vii, încât, de la un timp, începuse să stăruie chiar ea pe lângă Ihmenev ca s-o aducă în casă pe orfană. Iar bătrânul se apucase zelos de treaba asta; mai întâi, pentru că vroia să-i facă o plăcere Annei Andreevna şi în al doilea rând, fiindcă mai avea şi el socotelile lui nemărturisite… Dar toate astea le voi explica amănunţit mai târziu…

V-am spus mai înainte că încă de la prima lui vizită, Nelli era departe de a-l îndrăgi. Pe urmă mai observasem chiar şi un fel de ură în ochii ei, ori de câte ori auzea despre Ihmenev. De cum intră, bătrânul vorbi fără ocol. Merse de-a dreptul la Nelli, care rămăsese culcată în pat, cu faţa ascunsă în perne, şi, luându-i mâna, o întrebă dacă n-ar vrea să vină la ei, să stea cu dânşii şi să le fie ca o fiică.

— Am avut o fată la care am ţinut ca la ochii din cap, încheie bătrânul, dar acum ea nu mai e lângă mine. A murit. N-ai vrea tu să-i iei locul în casa mea şi… În inima mea?

În ochii lui secătuiţi de febră sclipiră lacrimile.

— Nu, nu vreau, răspunse Nelli fără să-şi ridice capul.

— Dar de ce, copila mea? Că doar n-ai pe nimeni şi Ivan nu te poate ţine mereu lângă dânsul, pe câtă vreme la noi ai să te simţi ca la tine acasă.

— Nu vreau, fiindcă dumneata eşti rău. Da, rău, rău! Adăugă înălţându-şi capul şi aşezându-se în faţa bătrânului pe pat. Şi eu oi fi rea, mai rea decât ceilalţi, dar dumneata eşti mai rău decât mine!… Spunând asta, Nelli se îngălbeni, ochii îi sclipiră, până şi buzele tremurânde îi păliră, crispându-se ca sub puterea unei emoţii zguduitoare. Bătrânul o privea nedumerit.

— Da, mai rău decât mine, pentru că nu vrei să-ţi ierţi fiica, ci vrei mai degrabă s-o uiţi de tot, iar pentru asta chemi în casa dumitale alt copil; cum ar putea cineva să-şi uite de copilul lui? Parcă ce… Dumneata ai să mă iubeşti? De îndată ce ai să te uiţi la mine ai să-ţi aduci aminte că sunt o fetiţă străină şi că dumneata ai avut o fată pe care ai uitat-o, fiindcă eşti crud. Iar eu nu vreau să stau la nişte oameni cruzi, nu vreau, nu vreau!… Nelli îşi înghiţi lacrimile şi mă privi pe furiş.

— Poimâine e învierea Domnului, toţi se sărută şi se îmbrăţişează, toţi se împacă, toţi îşi iartă unii altora greşelile… Eu ştiu asta… Numai dumneata, singur dumneata… Uuuu, om crud ce eşti! Du-te! Pleacă de aici!

Nelli izbucni în plâns. Se pare că tot discursul acesta şi-l pregătise de mult şi-l învăţase anume pentru cazul în care bătrânul i-ar cere să meargă la dânşii. Ihmenev rămase uluit şi alb ca varul la faţă, cu o expresie de adâncă suferinţă.

— Şi de ce, mă rog, pentru ce toată lumea îşi bate atâta capul cu mine? Nu vreau, nu vreau! Strigă deodată Nelli, aţâţată la culme, mai bine mă duc să cerşesc!

— Nelli, ce-i cu tine? Nelli, drăguţa mea! Rostii fără să vreau, însă cu asta înteţii şi mai tare focul.

— Da, mai bine umblu pe străzi şi cerşesc decât să rămân aici, strigă ea printre sughiţuri de plâns. Şi mămica mea a cerşit, iar înainte de moarte mi-a spus chiar ea: „Rămâi săracă şi mai bine să cerşeşti decât…” Nu-i ruşine să cerşeşti, că nu cerşesc de la un singur om, ci de la toţi, iar toţi nu sunt unul singur; de la un singur om ar fi ruşinos, dar de la toţi nu e; aşa mi-a spus mie o cerşetoare; că doar sunt mică, n-am de unde să iau. Am să cer de la toţi. Aici însă nu mai vreau, nu vreau, nu vreau; sunt mai rea decât toţi; uitaţi-vă cât de rea sunt!

Şi Nelli apucă deodată ceaşca de pe masă şi o trânti de podea.

— Uite că s-a spart! Adăugă apoi cu un aer victorios şi sfidător, înfruntându-mă. Şi nu-s decât două ceşti, am s-o sparg şi pe cealaltă… Să vedem atunci din ce o să mai bei ceai?

Era ca turbată şi parcă-i citeai pe faţă plăcerea de a fi astfel; îşi dădea parcă seama că este ruşinos şi urât ceea ce face, dar în acelaşi timp căuta să se întărite singură, pornită spre gesturi şi mai urâte.

— Ai grijă, e bolnavă rău, Vanea, să ştii de la mine, îmi vorbi bătrânul, sau… Nu mai înţeleg nici eu ce-i cu copila asta. Rămâi cu bine… Adio!

Îşi luă şapca şi-mi strânse mâna în tăcere. Era zdrobit; Nelli îl jignise adânc; mă cuprinse indignarea.

— Cum ai putut să fii atât de crudă cu el, Nelli? I-am strigat, după ce ramaserăm singuri. Cum de nu ţi-a fost ruşine?! Acum văd şi eu, într-adevăr, că ai o inimă rea, eşti rea, Nelli! Şi aşa cum eram, cu capul gol, alergai după bătrân. Voiam să-l conduc barem până la poartă şi să-i spun câteva cuvinte de mângâiere. Dar coborând scările, aveam mereu înaintea ochilor faţa Nelliei, care pălise groaznic din pricina mustrărilor mele.

Curând îl ajunsei din urmă pe bătrân.

— Sărmana copilă a fost prea mult umilită şi-şi are durerile ei, crede-mă, Ivan; rău am făcut că m-am apucat să-i vorbesc despre ceea ce mă doare pe mine, clătină el din cap, cu un zâmbet amar. I-am zgândărit doar rana. Se spune că sătulul nu-l crede pe cel flămând; eu aş mai zice, măi Vanea, că nici flămândul nu-i crede întotdeauna pe alţi flă-mănzi. Aşadar, dragul meu, adio.

Am mai încercat să aduc vorba şi despre alte lucruri, dar bătrânul a dat din mână deznădăjduit.

— Lasă, nu mai căuta să mă consolezi; vezi, ai grijă mai bine ca fetiţa să nu fugă de la tine; mi se pare că doar atâta aşteaptă, adăugă dânsul cu un fel de resentiment şi se depărta cu paşi grăbiţi, izbind cu bastonul în pavaj.

Nici nu bănuise cât de profetice aveau să-i fie vorbele.

Vă închipuiţi starea mea sufletească, la întoarcere, când iarăşi n-am găsit-o acasă pe Nelli! Am căutat-o în antreu, pe scară, am strigat-o, am bătut şi pe la vecini întrebând de ea; nu-mi venea să cred şi nu puteam să-mi închipui că fugise iarăşi. Cum ar fi putut s-o facă? Nu exista decât o singură poartă, iar ca să iasă ar fi trebuit să treacă pe lângă noi, în timp ce discutam cu bătrânul. Curând însă, spre dezolarea mea, îmi dădui seama că se putuse ascunde undeva pe scară şi aşteptase acolo până am trecut eu înapoi în casă, pentru ca după aceea să plece neobservată. În orice caz, n-avea cum să fie prea departe.

Îngrijorat la culme, am ieşit iarăşi în grabă, ca s-o caut, lăsând pentru orice eventualitate uşa descuiată.

M-am dus mai întâi la Masloboev. Dar nu erau acasă nici el, nici Alexandra Semionovna. Le-am lăsat un bileţel, prin «are îi anunţam despre noua nenorocire întâmplată şi-i rugam să-mi comunice îndată dacă Nelli vine cumva la ei; apoi m-am dus la doctor. Dar nici doctorul nu era acasă; slujnica lui mi-a spus totuşi, că afară de prima oară, Nelli nu mai trecuse pe acolo. Ce era să fac? M-am dus la Bubnova şi am aflat de la nevasta meşterului dricar că gazda ei fusese reţinută încă din ajun la poliţie şi că pe Nelli de atunci n-a mai văzut-o nimeni pe acolo. Frânt de oboseală, am alergat din nou la Masloboev. Aceeaşi situaţie. Nu se întorseseră încă. Bileţelul meu îi aştepta pe masă. Nu ştiam ce să mai fac.

Cu inima zdrobită mă întorceam spre casă, seara târziu. Ar fi trebuit să fiu în seara aceea la Nataşa; mă chemase încă de dimineaţă. Nu mâncasem nimic toată ziua; gândul la purtarea Nelliei mă umplea de revoltă şi de mâhnire. „Ce să însemne asta? Mă întrebam. Vreo complicaţie a bolii de care suferă? O fi cumva nebună sau pe cale să înnebunească?

Ah, Dumnezeule, dar unde poate fi acum şi cum s-o mai găsesc?” în aceeaşi clipă o zăresc la câţiva paşi de mine, pe podul V. Stătea lipită de un felinar şi nu mă vedea. Primul

gând mi-a fost să alerg spre ea, dar apoi rămăsei locului. „Ce-o fi căuiînd aici?” mă întrebam nedumerit încredinţat că de data aceasta n-am s-o mai pierd din ochi, căci eram hotărât să aştept şi să observ totul. Trecură vreo zece minute; ea continua să stea lipită de felinar, uitându-se după trecători. In cele din urmă, se ivi un bătrânel bine îmbrăcat şi Nelli se apropie de el; fără să se oprească, bătrânelul scoase ceva din buzunar şi-i întinse. Ea se înclină, mulţumin-du-i. E greu de redat ce-am simţit în clipa aceea. Inima mi se strânse de durere, ca şi cum deodată ceva scump şi drag mie, ceva ce-am alintat şi dezmierdat, fusese acoperit de ruşine şi pângărit sub propriii mei ochi, în clipa aceea. Mă podidiră lacrimile.

Da, o plângeam pe Nelli, pe biata Nelli, deşi totodată eram indignat la culme. Nu se dusese să cerşească pentru că ar fi fost împinsă de nevoie; nu fusese nici părăsită, nici aruncată în voia întâmplării; nu pentru că fusese nevoită să fugă de nişte oameni răi, care ar fi persecutat-o, ci fugea de prietenii ei care o iubeau şi o răsfăţau. Ca şi cum ar fi vrut să uluiască sau să sperie pe cineva cu faptele sale; ca şi cum ar fi ţinut să se laude în faţa cuiva cu ieşirile ei! Ceva misterios se plămădea în sufletul ei… Da, bătrânul Ihmenev avusese dreptate; ea purta în suflet adânci umilinţe, rănile nu i se cicatrizaseră şi căuta parcă înadins să şi le zgândăre şi mai mult prin purtarea ei enigmatică, prin neîncrederea ei faţă de noi toţi; parcă simţea plăcere să-şi scormonească durerile – era un soi anume de egoism al suferinţeyjiacă i se poate spune astfel. Răscolirea”Sess1a a proprmbr cninuri. Voluptatea pe care o procură o înţelegeam foarte bine! Era voluptatea atâtor umiliţi şi obidiţi, a atâtor prigoniţi ai soartei care-şi dau seama de nedreptatea ei. Dar de ce fel de nedreptate s-ar fi putut plânge Nelli din partea noastră? Dimpotrivă, ea parcă ar fi vrut sa ne uimească şi să ne sperie prin capriciile şi absurdităţile sale, de ai fi zis că, fără doar şi poate, ţine să se laude cu ele în faţa noastră… Dar nu! Iată, acum, bunăoară, ea e sigură că nimeni dintre noi

n-o vede cerşind. Era posibil oare să găsească vreo voluptate în starea asta? Pentru ce ar avea altminteri nevoie să cerşească, pentru ce i-ar trebui ei bani?

Primind mila bătrânului, copila părăsi podul şi se apropie de ferestrele puternic luminate ale unui magazin. Acolo îşi număra câştigul; stăteam la vreo zece paşi de ea. Avea destui bani în pumn; se vede că cerşise încă de dimineaţă. Cu banii strânşi în mână, trecu strada şi intră într-o prăvălie de mărunţişuri. M-am luat după dânsa şi, apropiindu-mă, m-am uitat prin uşa deschisă a prăvăliei; ce avea de gând?

Am văzut cum a pus banii pe tejghea şi negustorul i-a întins o ceaşcă, o ceaşcă simplă de ceai, care semăna mult cu aceea pe care o spărsese acasă, chipurile, ca să ne demonstreze mie şi lui Ihmenev cât e dânsa de rea. Ceaşca costa, hai să zicem, vreo cincisprezece copeici, poate chiar mai puţin. Negustorul o înveli într-o hârtiuţă, o legă cu o sfoară şi i-o întinse Nelliei, care ieşi repede din prăvălie, cu un aer mulţumit.

— Nelli! O strigai eu când ajunse în dreptul meu, Nelli! Tresări, întoarse capul spre mine, scăpă pachetul şi ceaşca se sparse. Era palidă; dar cercetându-mă, se încredinţa că văzusem şi ştiu totul, ceea ce o făcu să roşească; roşeaţa aceea trăda o ruşine chinuitoare, de nesuportat. Am luat-o de mână şi am dus-o acasă; nu ne aflam departe. Pe drum, n-am rostit niciunul o vorbă. Ajungând acasă, m-am aşezat pa scaun; Nelli rămăsese în picioare, în faţa mea, palidă, sfioasă, tăcută, cu ochii, plecaţi. Nu mai avea putere să se uite la mine.

— Nelli, ai cerşit?

— Da! Şopti ea lăsându-şi capul şi mai jos.

— Ai vrut să aduni bani ca să cumperi ceaşca spartă de dimineaţă?

— Da…

— Păi, ţi-am spus eu ceva pentru ceaşca aia, te-am certat eu în vreun fel? Nu-ţi dai seama tu, Nelli, câtă răutate, cât

egoism ascunde fapta ta? Crezi că e frumos ceea ce ai făcut? Nu simţi de loc ruşine? Se poate să…

— Ba mi-e ruşine… Spuse ea în şoaptă şi o lacrimă i se prelinse pe obraz.

— Ţi-e ruşine… Repetai după dânsa. Nelli, dragul meu copil, dacă am greşit cu ceva faţă de tine, iartă-mă şi hai să ne împăcăm.

Ea mă privi în ochi, izbucni în lacrimi şi mi se aruncă la piept. În clipa aceea intră, ca o furtună, Alexandra Semionovna.

— Ce?! S-a întors? Iar? Ah, Nelli, Nelli, ce-i cu tine? În sfârşit, bine cel puţin că eşti acasă… Unde ai găsit-o, Ivan Petrovici?

I-am făcut semn cu ochiul să nu mă mai întrebe nimic şi ea a înţeles îndată. Apoi mi-am luat cu duioşie rămas bun de la Nelli, care continua să plângă şi am rugat-o pe buna Alexandra Semionovna s-o vegheze, până când mă întorc eu; după aceea am alergat la Nataşa. Întârziasem şi eram grăbit.

În seara aceea se hotăra soarta noastră; aveam multe de discutat şi totuşi am găsit timp să aduc vorba şi despre Nelli, înşirându-i Nataşei cele câte se petrecuseră, fără să omit nici un amănunt. Povestirea mea o impresiona profund.

— Ştii ce cred eu, Vanea, spuse ea după un timp, mi se pare că fata te iubeşte.

— Ce? Cum ai spus?! Întrebai cu surprindere.

— Da, ăsta este un început de dragoste, de dragoste de femeie…

— Ce spui tu, Nataşa, cum se poate?! Dar e un copil încă!

— Un copil care împlineşte însă curând paisprezece ani. Înverşunarea asta a ei vine de acolo că tu nu-i înţelegi dragostea. De altfel, poate că ea însăşi nu-şi dă prea bine seama ce se petrece cu dânsa; o înverşunare, e adevărat, foarte copilărească, dar în acelaşi timp reală şi chinuitoare. Principalul e că este geloasă pe mine. Tu mă iubeşti atât,

încât probabil că şi acasă eşti preocupat, vorbeşti şi te gândeşti numai la mine şi din pricina asta îi acorzi ei prea puţină atenţie. Şi-a dat seama de asta şi o doare. Poate că ar vrea să stea de vorbă cu tine, simte nevoia să-şi deschidă inima, dar nu ştie cum, se ruşinează, nu înţelege nici ea ce se întâmplă cu dânsa, tot aşteaptă un prilej; tu însă, în loc să te grăbeşti a-i oferi acel prilej, te depărtezi de dânsa. Alergi la mine, dispari şi, chiar când era bolnavă, o lăsai zile întregi singură. De aceea plânge; îi lipseşti tu şi, ceea ce e mai dureros pentru dânsa, nici nu observi toate astea. Uite şi acum, într-o clipă ca asta, ai lăsat-o singură, ca să vii la mine. O să vezi că mâine iar va fi bolnavă. Cum de ai putut s-o laşi singură? Întoarce-te la ea cât mai repede…

— N-aş fi lăsat-o singură, dar…

— E adevărat, chiar eu te-am rugat să vii. Însă acum du-te.

— Mă duc, bineînţeles, dar nu cred nimic din toate câte mi-ai spus.

— Pentru că nu seamănă cu ceea ce li se întâmplă altora. Gândeşte-te la toată istoria ei, mai gândeşte-te puţin şi ai să mă crezi atunci. N-a crescut ca toţi copiii, ca noi, de pildă…

M-am întors, totuşi, destul de târziu. Alexandra Semionovna mi-a spus că în seara aceea Nelli iarăşi plânsese mult şi „iarăşi a adormit plângând”, ca data trecută. „Acum însă eu am să plec, Ivan Petrovici, că aşa mi-a poruncit Filipp Filippâci. M-aşteaptă sărăcuţul de el.”

I-am mulţumit şi m-am aşezat la căpătâiul Nelliei. Simţeam o apăsare grea la gândul că am putut s-o las singură în asemenea clipe. Şi mult timp, până târziu noaptea, am stat astfel lângă dânsa, copleşit de gânduri…

Au fost zile de grea cumpănă.

Dar să vă povestesc mai întâi ce s-a întâmplat în acele două săptămâni.

CAPITOLUL.

După seara aceea de pomină pentru mine, pe care am petrecut-o cu prinţul la restaurantul B., câteva zile la rând m-a stăpânit continuu teama pentru Nataşa. „Ce să

însemne ameninţările afurisitului ăsta de prinţ şi cum o fi vrând să se răzbune?” mă tot întrebam, făcând fel de fel de presupuneri, în cele din urmă, am ajuns la concluzia că ameninţările lui nu erau o nimica toată şi nici fanfaronadă şi că, într-adevăr, atâta timp cât Nataşa mai era cu Alioşa, prinţul i-ar putea pricinui multe neplăceri. E meschin, răzbunător, rău şi calculat, mă gândeam. Era greu de închipuit că ar putea uita jignirea care i s-a adus şi că n-o să folosească vreun prilej de răzbunare. În orice caz, el îmi indicase un punct precis de orientare, exprimându-se destul de limpede asupra lui; pretindea categoric o ruptură între cei doi şi aştepta ca eu s-o pregătesc pe Nataşa pentru o despărţire

Apropiată, dar să acţionez în aşa fel, încât să se evite orice „scene, pastorale şi schillerisme”…Fireşte, ceea ce-l preocupa mai ales era ca Alioşa să fie mulţumit de dânsul şi să continue a-l considera un tată iubitor; îi trebuia asta, îndeosebi pentru ca mai târziu să poată pune mâna mai uşor pe averea Katiei. Aşadar, urma ca eu s-o pregătesc sufleteşte pe Nataşa în vederea despărţirii apropiate. Am observat însă la dânsa o schimbare neobişnuită; nu mai era sinceră faţă de mine ca altădată; ba mai mult, părea că uneori o încearcă chiar neîncrederea. Consolările mele mai mult o chinuiau; iar întrebările aveau darul de a o sâcâi din ce în ce mai mult şi chiar o supărau. Stăteam uneori la ea şi o priveam. Se plimba cu mâinile încrucişate la piept prin cameră, de la un capăt la altul, posomorâtă, palidă, ca într-o uitare, de parcă nici n-aş fi fost de faţă. Iar de se întâmpla să-mi arunce, când şi când, vreo privire (de cele mai multe ori se ferea chiar şi de privirile mele), faţa ei exprima nerăbdare şi necaz şi-şi întorcea repede capul. Îmi dădeam seama că poate, în acele clipe, meditează asupra vreunui plan al ei de despărţire, într-un viitor apropiat şi oare era cu putinţă să se gândească la asta fără durere şi fără amărăciune? De altfel, eram convins că ea se şi hotărâse la o ruptură cu Alioşa. Şi totuşi adânca ei disperare mă

chinuia şi mă speria. Uneori, nemaiavând curajul de a-i vorbi şi de a o îmbărbăta, aşteptam înfricoşat deznodământul.

Cât priveşte atitudinea ei aspră şi distantă faţă de mine, fireşte că mă îngrijora şi mă chinuia, totuşi eram sigur de inima Nataşei mele: vedeam că-i este greu şi că suferă mult. Aşa că orice intervenţie dinafară n-o putea decât enerva şi nemulţumi. In asemenea împrejurări, mai ales intervenţiile celor mai apropiaţi, ale prietenilor care ne cunosc tainele, ni se par deosebit de inoportune. Mai ştiam însă că, în cele din urmă, Nataşa va veni din nou la mine şi va căuta să-şi afle în inima mea alinare.

Bineînţeles că despre convorbirea mea cu prinţul nu-i spusesem nimic; ar fi însemnat să-i provoc alte frământări şi necazuri. I-am pomenit doar în treacăt că fusesem cu el la contesă şi mă încredinţasem că e un mare ticălos. Şi nici ea nu m-a mai întrebat nimic altceva, ceea ce mi-a convenit, fireşte; în schimb, a ascultat cu nesaţ tot ce i-am povestit despre întrevederea mea cu Katia. Dar după ce am terminat, iarăşi n-a spus nimic nici despre Katia; doar s-a îmbujorat la faţă şi aproape toată ziua a fost deosebit de emoţionată. Nu i-am ascuns nimic din constatările mele despre Katia şi i-am mărturisit pe faţă că şi asupra mea a produs o impresie excelentă. De altminteri, ce rost ar fi avut să i-o ascund? Ar fi ghicit ea şi aşa totul, şi, desigur, s-ar fi supărat pe mine din pricina asta. De aceea am căutat înadins să-i povestesc totul cât mai amănunţit, anticipând oricare dintre eventualele ei întrebări, cu atât mai mult, cu cât, în situal. Ia în care se afla, i-ar fi venit foarte greu să mă descoasă; într-adevăr, oare e uşor ca, sub masca indiferenţei, să cauţi a afla calităţile rivalei tale?

Presupuneam că e străină de faptul că Alioşa, din porunca şi hotărârea prinţului, trebuia să le însoţească pe contesă şi pe Katia la ţară şi nu ştiam cum să i-o spun mai pe ocolite, ca să îndulcesc efectul unei lovituri atât de dure. De aceea, am fost surprins la culme, când de la primele mele cuvinte

Nataşa mă opri, prevenindu-mă că n-am de ce să încerc a o consola, deoarece de cinci zile ea ştie totul.

— Doamne! Exclamai eu, cine ţi-a spus?

— Alioşa.

— Cum?! Ţi-a şi spus-o?

— Da. Şi m-am hotărât definitiv, Vanea, adăugă ea cu un aer de nerăbdare care mă avertiza limpede să nu mai continuu această discuţie.

Alioşa o vizita destul de des pe Nataşa, dar de fiecare dată nu sta mai mult de câteva clipe; o singură dată a zăbovit câteva ore; asta însă a fost în lipsa mea. Intra de obicei trist, o privea sfielnic şi duios, iar Nataşa îl întâmpina cu atâta drăgălăşenie şi gingăşie, încât de îndată îl făcea să uite totul şi să se înveselească. De altfel, începuse să vină foarte des şi pe la mine, apărea aproape zilnic. Este adevărat că se chinuia mult, dar n-ar fi fost nici un moment în stare să rămână singur, cu durerea lui, ci mereu alerga să-şi caute alinarea la mine.

Dar ce-aş fi putut să-i spun? Îmi reproşa că sunt rece, indiferent, ba chiar că sunt îndârjit împotriva lui; se căina, suspina şi pe urma pleca la Katia, unde, fără îndoială, îşi găsea alinarea.

Chiar în ziua în care Nataşa îmi spusese că ştie totul despre plecarea lui (era cam la o săptămână după discuţia mea cu prinţul), Alioşa sosi în fugă la mine; mă îmbrăţişa, disperat, îşi lipi capul de pieptul meu şi izbucni în plâns ca un copil. Tăceam şi aşteptam să-mi spună ceva.

— Sunt un nemernic, un ticălos, Vanea, începu el într-un târziu, scapă-mă de mine însumi! Nu plâng pentru că sunt josnic şi ticălos, ci pentru că din pricina mea Nataşa va fi nefericită. Pentru că o las pradă nefericirii… Vanea, dragul meu, spune-mi, hotărăşte tu pentru mine, pe cine iubesc mai mult: pe Katia sau pe Nataşa?

— Aşa ceva n-aş putea să hotărăsc, Alioşa, îi răspunsei. Tu trebuie să ştii mai bine decât mine…

— Nu-i vorba de asta, Vanea, nu asta vreau să spun; că doar nu-s atât de prost să-ţi cer aşa ceva; adevărul este că nici eu însumi nu pot să-mi dau seama. Mă întreb şi nu sunt în stare să-mi răspund. Pe când tu vezi lucrurile mai obiectiv şi poate că înţelegi mai mult decât mine… Să admitem că nu înţelegi, dar spune-mi cel puţin cum ţi se pare?

— Impresia mea este că tu o iubeşti mai mult pe Katia.

— Aşa ţi se pare? Nu, nu este adevărat! N-ai ghicit! O iubesc nespus pe Nataşa. Şi n-aş putea s-o părăsesc niciodată, pentru nimic în lume; am spus-o şi Katiei şi ea este cu totul de acord cu mine. De ce taci? Uite, văd că zâmbeşti. Oh, Vanea, tu n-ai vrut niciodată să-mi alini suferinţa, ori de câte ori mi-a fost greu, aşa cum mi-e acum… Adio!

Şi tot în fugă, aşa cum intrase, ieşi din cameră, spre surprinderea Nelliei, pe care o impresiona nemaipomenit convorbirea noastră, ascultată de ea în tăcere. Încă bolnavă pe atunci, Nelli nu părăsise patul şi mai lua doctorii. Alioşa nu i-a adresat niciodată un singur cuvânt şi în timpul vizitelor sale aproape că nici nu-i da atenţie.

Peste două ore el reapăru şi am rămas mirat, văzând expresia de fericire de pe chipul său. Se repezi iarăşi la mine, îmbrăţişându-mă:

— Gata! Strigă el, am rezolvat toate nedumeririle. De la dumneata m-am dus de-a dreptul la Nataşa; eram amărât şi simţeam nevoia să fiu lângă dânsa. Intrând la ea, am căzut în genunchi, sărutându-i picioarele; simţeam nevoia să fac asta; dacă n-o făceam, aş fi murit de durere. Ea m-a îmbrăţişat fără să scoată o vorbă şi a izbucnit în lacrimi. Atunci i-am spus deschis că pe Katia o iubesc mai mult decât pe dânsa…

— Şi ce ţi-a răspuns?

— N-a răspuns nimic, dar nu înceta să mă mângâie şi să mă consoleze, pe mine, cel care i-o spusesem! Ea ştie să consoleze, Ivan Petrovici! O, de data asta i-am destăinuit

toată durerea, toată amărăciunea mea, nu i-am ascuns nimic. I-am spus drept că pe Katia o iubesc mult, dar oricât aş iubi-o şi pe oricine aş iubi, n-aş putea să exist, aş muri fără dânsa, fără Nataşa. Da, Vanea, nici o zi n-aş putea trăi fără ea, asta o simt, da, da! Şi de aceea ne-am hotărât să ne cununăm imediat; întrucât însă până la plecarea mea acest lucru nu e cu putinţă, deoarece suntem în postul mare şi n-o să ne cunune nimeni, a rămas s-o facem după întoarcerea mea, pe la întâi iunie. Tata are să consimtă, nici nu mă îndoiesc. Cât despre Katia, ce să-i faci! Că doar nu pot trăi fără Nataşa… Ne cununăm şi plecăm amândoi acolo unde e Katia…

Sărmana Nataşa! Cum s-o fi simţit ea în timp ce alina suspinele acestui băieţaş, nevoită să-i asculte mărturisirile şi să născocească pentru acest egoist naiv, pentru tihna lui sufletească, o poveste cu apropiata lor căsătorie. Într-adevăr, pentru câteva zile Alioşa se linişti. De altfel, alerga la Nataşa, tocmai fiindcă inima lui nevolnică nu era destul de tare ca să îndure singură durerea. Şi totuşi, când se apropie sorocul despărţirii, neliniştile îi reînviară, începu iarăşi să se căineze şi să alerge din nou la mine, ca să-şi plângă durerea. In ultima vreme se ataşase atât de mult de Nataşa, încât nu era în stare s-o lase singură nici măcar o zi, necum o lună şi jumătate. Era pe deplin convins, până în ultima clipă, că, de fapt, n-o părăseşte decât pentru o lună şi jumătate şi că după întoarcerea lui se vor căsători. Nataşa însă îşi dădea prea bine seama că soarta ei se va schimba radical, că Alioşa nu se va mai întoarce niciodată la dânsa şi că aşa trebuie să se întâmple.

Iată că sosi, în sfârşit şi ziua despărţirii. Nataşa era bolnavă; palidă, cu privirea înfriguratã, cu buzele arse, vorbea din când în când singură, îmi arunca din când în când câte o privire scurtă şi pătrunzătoare, nu plângea, nu-mi răspundea la întrebări, ci doar tresărea ca frunza pe ram când auzea vocea sonoră a lui Alioşa care venea s-o vadă. Atunci se îmbujora toată şi se grăbea să-i iasă în

întâmpinare; îl îmbrăţişa febril, îl săruta, râdea… Alioşa o privea încordat, uneori o întreba neliniştit dacă e sănătoasă şi încerca s-o liniştească, încredinţând-o că nu pleacă pentru mult timp şi că la întoarcerea lui se vor căsători. Nataşa se străduia din răsputeri să se stăpânească şi să-şi înăbuşe lacrimile. În faţa lui nu plângea.

Într-o zi, Alioşa îi spuse că ar trebui să-i lase nişte bani pentru timpul cât el va lipsi şi că în privinţa asta să nu aibă nici o grijă, deoarece tatăl lui, prinţul, i-a promis mulţi bani de drum. Nataşa se încruntă. Dar după ce am rămas singuri, eu i-am spus că are la mine o sută cincizeci de ruble pentru orice eventualitate. Nu m-a întrebat de unde. Asta a fost cu două zile înainte de plecarea lui Alioşa şi în ajunul celei dintâi, dar totodată a unicei şi ultimei întâlniri dintre Nataşa şi Katia. Aceasta din urmă îi trimisese prin Alioşa un bileţel, prin care o ruga să-i îngăduie s-o viziteze a doua zi; îmi scrisese totodată şi mie, stăruind să fiu de faţă la întâlnirea lor.

Hotărâsem să fiu negreşit pe la douăsprezece (ora fixată de Katia) la Nataşa, neţinând seama de nici o piedică; căci piedici şi griji aveam destule. Fără să mai vorbesc de Nelli, în ultimul timp aveam multă bătaie de cap şi cu Ihmenevii. Grijile acestea începuseră cu vreo săptămână în urmă. Anna Andreevna trimisese într-o dimineaţă după mine, in-sistând să las totul la o parte şi să vin neîntârziat până la ea, pentru o chestiune foarte importantă, care nu îngăduie amânare. Am găsit-o singură; umbla prin cameră, cuprinsă de nelinişte şi frică, aşteptând cu înfrigurare reîntoarcerea lui Nikolai Sergheici. Ca de obicei, la început n-am reuşit să aflu despre ce e vorba şi de ce era atât de speriată, cu toate că orice clipă, se înţelege, era acum preţioasă. În sfâr-şit, după multe mustrări amare, cu totul nepotrivite momentului, că „de ce nu vin pe la ei şi-i las singuri în nenorocirea lor”, încât „numai Dumnezeu ştie ce se mai petrece fără mine”, ea îmi mărturisi că în ultimele trei zile

Nikolai Sergheici era atât de tulburat, încât „nici nu-i chip să-ţi spun”.

— Nu-l mai recunosc de fel, îngână ea, parcă-i în friguri; noaptea, pe furiş, se roagă în genunchi la icoană, vorbeşte prin somn, iar când e treaz parcă-i cu minţile aiurea; ieri, la masă, când să mâncăm ciorba, nu găsea lingura de lângă farfurie; de-l întrebi ceva, îţi răspunde anapoda. Dispare mereu „cică după treburi, se duce”, „trebuie să stau de vorbă cu avocatul”, îmi spune; chiar astăzi, s-a încuiat de dimineaţă în birou: „trebuie, zice, să scriu o hârtie importantă în legătură cu procesul”…Ce hârtie o mai fi şi aia, mi-am zis, pe care îi fi vrând s-o scrii, când nici lingura din faţa ta n-o vezi? M-am uitat totuşi pe gaura cheii; stătea la birou, scria ceva, iar din ochi îi şiroiau lacrimile. Ce fel de hârtie o fi aia? Mă perpeleam eu; că doar hârtiile de afaceri nu se scriu aşa! Sau poate că i se sfâşie inima după Ihmenevka; va să zică, s-a dus Ihmenevka noastră! Frământându-mi astfel mintea, deodată îl văd că sare în sus şi izbeşte cu condeiul în masă; roşu la faţă, cu fulgere în ochi, îşi ia şapca şi vine la mine. „Mă-ntorc îndată, Anna Andreevna.” De cum l-am văzut plecat, m-am şi dus la masa lui de scris; e plină de hârtii în legătură cu procesul nostru şi nu-mi dă voie nici să mă ating de ele. L-am rugat de atâtea ori „Lasă-mă să ridic măcar o dată hârtiile astea, ca să şterg praful”…Da de unde, ţipă, strigă; s-a făcut tare nervos aici, la Petersburg şi se supără din te miri ce. Şi cum îţi spuneam, m-am apropiat de masă să caut foaia pe care scrisese el adineauri, căci ştiam bine că n-a luat-o cu dânsul, ci a vârât-o sub alte hârtii când s-a ridicat de la masă. Ei, poftim, dragă Ivan Petrovici, uite ce am găsit, citeşte şi dumneata!

Îmi întinse o foaie de hârtie de corespondenţă, scrisă numai pe jumătate, dar cu atâtea ştersături, încât pe alocuri nici nu era chip de desluşit ceva.

Bietul bătrân! Chiar de la primele rânduri, ghiceai lesne ce şi cui scria. Se adresa Nataşei, scumpei lui Nataşa.

Începutul era cald şi duios; îi scria că o iartă şi o cheamă să se întoarcă acasă. Scrisoarea era greu de descifrat în întregime, fiind scrisă sub impulsul unei emoţii puternice, cu numeroase ştersături. Se cunoştea însă că sentimentul cald care-l determinase să pună mâna pe condei şi să aştearnă primele rânduri pline de duioşie cedase curând locul unei alte porniri, deoarece, puţin mai departe, bătrânul o dojenea, îi descria necruţător crima pe care o săvârşise, îi imputa mânios încă-păţânarea, o învinuia că e neîndurătoare, că nici măcar o singură dată nu s-a gândit la vina ei faţă de părinţi. Iar, pentru mândria sa, o ameninţa că o va pedepsi blestemând-o şi încheia cerându-i să se întoarcă numaidecât supusă acasă şi atunci, numai atunci, după o viaţă nouă, pilduitoare şi plină de ascultare „în sânul familiei" poate „ne vom hotărî să te iertăm", scria el. Pasămite pornirea lui, mărinimoasă iniţial, o socotise după cele câteva rânduri de la început drept un semn de slăbiciune, se ruşina de ea şi, în sfârşit, simţind chinurile mândriei jignite, bătrânul ajunsese la o răbufnire a mâniei şi la ameninţări. Anna Andreevna rămăsese în faţa mea cu mâinile împreunate şi aştepta temătoare ce am să-i spun după citirea scrisorii.

I-am împărtăşit tot ce înţelesesem din scrisoare, anume că bătrânul nu mai putea trăi fără Nataşa şi că un lucru reieşea limpede: că trebuie să se ajungă neapărat la împăcarea lor, dar că totul depinde încă de împrejurări. Am mai adăugat totodată că, după părerea mea, rezultatul nefavorabil al procesului l-a mâhnit şi l-a zguduit profund, fără a mai vorbi de amorul lui propriu profund rănit prin faptul că triumfase prinţul şi de indignarea pe care o simţise la aflarea sentinţei date în procesul său. De obicei, în astfel de clipe, sufletul omului are nevoie de compătimire şi era firesc să-i fugă şi lui gândul acum la făptura cea mai dragă de pe lume. În sfârşit, îl impresionase din cale afară şi faptul, pe care-l aflase probabil (deoarece urmăreşte atent şi ştie totul despre Nataşa) că Alioşa urmează s-o

părăsească în curând. Putea să-şi dea seama cât de greu îi era Nataşei şi, judecind după propria-i stare sufletească, desigur, ghicise cât de mult îi lipsea acum mângâierea. Şi totuşi, nu reuşise să se învingă, socotindu-se jignit şi umilit de propria lui copilă. Socotise, probabil, că ar fi trebuit să vină ea la dânsul, ori că nici nu se gândeşte la părinţi şi nici nu simte nevoia împăcării cu ei. Cred că aşa judecase el, am încheiat eu şi tocmai de aceea abandonase scrisoarea; nu este exclus ca din toate acestea să mai rezulte şi alte jigniri ce se vor resimţi, poate, mai dureros decât primele şi cine ştie dacă însăşi împăcarea nu se va amâna pentru mult timp de aci încolo... Bătrâna plângea, ascultându-mă. Şi abia după ce i-am amintit că trebuie să mă duc la Nataşa şi că am întârziat, îşi reveni, spunându-mi că a uitat să-mi vorbească tocmai de lucrul cel mai important: pe când încercase să tragă scrisoarea de sub teancul celorlalte hârtii, răsturnase din nebăgare de seamă călimara plină peste ea. Într-adevăr, un colţ al scrisorii era pătat şi bătrânica se temea grozav ca, după semnul petei aceleia, Nikolai Sergheici să nu afle că în lipsa lui i-a cotrobăit cineva prin hârtii şi că Anna Andreevna a citit scrisoarea. Teama ei era întemeiată – numai faptul că noi îi cunoşteam taina l-ar fi putut face, de necaz şi de ruşine, să rămână mai departe înverşunat împotriva Nataşei şi să se încăpăţâneze din mândrie a n-o ierta.

Cumpănind însă bine, am convins-o pe bătrână să nu fie îngrijorată. Ihmenev se sculase de la masa de scris atât de tulburat, încât, fără îndoială, nici nu mai ţine minte amănuntele; o să creadă, probabil, că a pătat singur scrisoarea, într-o clipă de care uitase. Reuşind să-i potolesc astfel zbuciumul, aşezarăm cu grijă scrisoarea la locul ei şi totodată mă hotărâi ca la plecare să-i vorbesc Annei Andreevna mai serios despre Nelli. Mă gândeam la sărmana orfană, a cărei mamă fusese şi ea blestemată de tatăl ei şi speram că Nikolai Sergheici, aflând povestea tristă, tragică a vieţii şi a morţii acestei fiinţe, se va înduioşa

şi în inima lui se vor deştepta sentimente mărmimoase. Totul era propice, sufletul lui era pregătit pentru asta; dorul de fiică-sa biruia mândria şi amorul propriu jignit. Nu era nevoie decât de un impuls, de un ultim prilej favorabil şi prilejul acesta putea fi oferit de Nelli. Bătrâna m-a ascultat cu multă luare-aminte şi faţa ei s-a însufleţit de speranţă şi bucurie. Se şi apucă să mă dojenească pentru că nu-i spusesem asta mai demult. Şi începu să ma întrebe nerăbdătoare despre Nelli, sfârşind prin a făgădui solemn că de data aceasta chiar ea se va ruga de bătrân s-o ia la ei pe orfană. O îndrăgise sincer pe Nelli, regreta că fetiţa e bolnavă, voia să ştie cât mai multe despre dânsa şi mă sili să-i duc un borcan de dulceaţă, pe care se şi grăbi să-l aducă din cămară; veni şi cu cinci ruble, cre-zând că poate nu am bani de doctor, iar când îi refuzai, de-a-bia se potoli, mângâindu-se cu gândul că Nelli, de bună seamă, are nevoie de ceva rochiţe şi rufărie, aşa că i-ar putea fi de folos barem cu asta; drept urmare, se apucă să scotocească fără zăbavă prin scrin, scoţând de acolo toate rochiile ei şi alegându-le pe acelea pe care le-ar fi putut dărui „orfanei”.

Apoi m-am dus la Nataşa. Urcând ultimele trepte, care, după cum am mai spus, erau în spirală, am desluşit la uşa sa un om, care tocmai se pregătise parcă să bată, dar auzindu-mi paşii, se opri. În sfârşit, după oarecari ezitări, necunoscutul renunţă cu desăvârşire la intenţia sa şi începu să coboare scara. Pe penultima platformă, ne pomenirăm faţă în faţă şi închipuiţi-vă mirarea mea, când l-am recunoscut pe bătrânul Ihmenev! Pe scara aceea era întuneric şi ziua. Nikolai Sergheici se lipi de perete, ca să mă lase să trec şi am reţinut lucirea ciudată a ochilor care mă examinau atent. Mi se păru că roşise cumplit; în orice caz, părea grozav de stingherit şi de încurcat.

— Ia te uită, tu eşti, Vanea! Exclamă el cu un glas nesigur, am fost la un conţopist… Ştii, tot cu procesul meu… Cică s-ar fi mutat nu demult… pe aici, pe undeva… Dar mi se pare

că am greşit eu. Pe cât se vede, nu stă în casa asta. Cu bine! Şi coborî repede.

Mă hotărâi să nu-i spun deocamdată nimic Nataşei despre această întâlnire, dar să-i povestesc neapărat totul, după ce va rămâne singură, după plecarea lui Alioşa. Acum era prea necăjită, încât chiar dacă ar fi reuşit să înţeleagă şi să pătrundă sensul adânc al întâmplării, n-ar fi fost în stare s-o simtă şi să-i acorde aceeaşi importanţă ca mai târziu, în ceasul de supremă durere şi deznădejde. În orice caz, acum nu era de loc momentul potrivit unei asemenea destăinuiri.

De fapt, aş fi putut să trec în ziua aceea pe la Ihmenevi, ba la un moment dat m-am şi simţit îndemnat s-o fac, dar am renunţat totuşi. Socoteam că bătrânului îi va veni greu să mă vadă; ba şi-ar fi putut închipui că mă grăbisem să-i vizitez în urma întâlnirii noastre. Nu m-am dus la Ihmenevi decât a treia zi; l-am găsit pe bătrân abătut, cu toate acestea m-a întâmpinat cu destulă dezinvoltură, cel puţin în aparenţă şi nu mi-a vorbit decât despre treburi.

— Unde urcai, întrebă deodată, când te-am întâlnit, ţi-a-duci aminte, acolo, sus; ia stai, când a fost asta, acum trei zile, nu-i aşa? Exact. Şi luă un aer oarecum indiferent, ferindu-şi în acelaşi timp privirile.

— Am un prieten în casa aceea, îi răspunsei, ferindu-mi, la rândui meu, privirea.

— Aha! Şi eu îl căutam pe conţopistul meu, pe Astafiev; mi s-a spus că stă acolo… Dar trebuie să fi fost o greşeală la mijloc… Ei şi uite aşa, cum îţi spuneam, în procesul meu, cei de la senat au hotărât. Etc, etc.

Îl vedeam cum se face roşu la faţă, începând să-mi vorbească despre proces.

I-am destăinuit totul, chiar în ziua aceea, Annei Andre-evna, ca să se bucure, dar am rugat-o, printre altele, să nu se uite cu înţeles în ochii lui, nici să nu ofteze ori să facă vreo aluzie şi, într-un cuvânt, să nu lase în nici un caz a se înţe-lega că ea ştie despre acest ultim gest al bătrânului. Sărmana era atât de mirată şi de fericită, încât la început

nici nu-i veni să-şi creadă urechilor. La rândui ei, îmi istorisi că i-a făcut unele aluzii lui Nikolai Sergheici privitor la orfană, dar că el n-a răspuns nimic, deşi altădată se rugase singur de ea s-o primească. Hotărârăm pe loc amândoi ca în ziua următoare să-i ceară direct, fără nici un fel de ocolişuri sau aluzii, consimţământul pentru aducerea fetei. A doua zi însă trecurăm prin clipe de mare spaimă şi emoţie.

În dimineaţa aceea Ihmenev se întâlnise cu funcţionarul care se ocupa de procesul lui. Funcţionarul i-a spus că-l văzuse pe prinţ şi că acesta, deşi consideră că Ihmenevka a trecut în proprietatea lui, totuşi, „dat fiind unele împrejurări de ordin familial", se hotărâse să-l recompenseze pe bătrân, dân-du-i o sumă de zece mii de ruble. De la funcţionar bătrânul veni aproape în fugă la mine, revoltat ia culme. Ochii îi scăpărau de furiş. Mă rugă, nu ştiu de ce, să ies, ca să stăm de vorbă pe scară şi-mi ceru insistent să mă duc neîntârziat la prinţ şi să-i transmit provocarea sa la duel. Eram atât de uluit, încât un timp n-am fost în stare să articulez un cuvânt. Am încercat apoi să-l determin să renunţe la acest gând. Bătrânul însă se înfurie şi mai tare şi i se făcu rău. M-am repezit în casă, ca să-i aduc un pahar cu apă, dar când m-am întors nu l-am mai găsit. Plecase.

A doua zi m-am dus la el, dar nu l-am găsit acasă; plecase iarăşi; a lipsit trei zile de-a rândui.

Abia a treia zi am aflat totul. De la mine, Nikolai Sergheici pornise direct la prinţ şi, negăsindu-l acasă, îi lăsase un bileţel, în care îi scria că aflase intenţiile prinţului de la acel funcţionar, că se consideră jignit de moarte, că pe prinţ îl socoate un mizerabil şi, ca atare, îl provoacă la duel, prevenindu-l totodată să nu încerce a se eschiva, căci altminteri va fi expus oprobriului public.

Anna Andreevna mi-a istorisit că bătrânul s-a întors acasă extrem de tulburat şi atât de zdruncinat, încât a căzut la pat. Faţă de dânsa se arătă blând şi duios, dar mereu zgârcit şi scurt în răspunsuri; se vedea că tot timpul se afla

într-o aşteptare înfrigurată. In dimineaţa următoare, sosi prin poştă o scrisoare; citind-o, bătrânul scoase un strigăt şi-şi puse xnâinile în cap. Anna Andreevna înlemni de groază. El îşi înşfacă pălăria şi bastonul şi plecă valvârtej de acasă.

Scrisoarea era de la prinţ. În fraze scurte, reci şi politicoase, îi comunica lui Ihmenev că nu e obligat să dea nimănui socoteală pentru nişte vorbe aruncate unui funcţionar. Că el, deşi îi pare rău de Ihmenev pentru pierderea procesului, cu tot regretul, nu crede că partea care a pierdut ar avea dreptul de a-şi provoca din răzbunare adversarul la duel. Cât priveşte „oprobriul public" cu care este ameninţat, prinţul îl ruga pe Ihmenev să nu aibă nici o grijă: nu poate şi nici n-ar putea primi nici un fel de insultă publică, deoarece scrisoarea lui va fi înaintată imediat forurilor în drept, iar poliţia, prevenită, desigur, va fi în stare să ia măsurile cuvenite pentru asigurarea ordinii şi liniştii.

Cu scrisoarea în mână, Ihmenev pornise glonţ la prinţ. Nu-l găsi însă nici de astă dată acasă, totuşi reuşi să afle de la un servitor că s-ar putea să fie la ora aceea la contele N. Fără a sta prea mult pe gânduri, el alergă la conte. Portarul de la intrare l-a oprit abia în momentul când urca scara. Peste măsură de furios, bătrânul l-a lovit cu bastonul. A fost îndată înhăţat, scos afară şi predat poliţiştilor care l-au condus la comisariat. Despre toate cele întâmplate i se raportă contelui. Prinţul, care era de faţă, îi explică libidinosului bă-trân că e vorba de Ihmenev, tatăl acelei Natalia Nikolaevna despre care-i mai vorbise el (în treburi de-astea prinţul îl mai servise de vreo câteva ori pe conte); bătrânul potentat făcu mare haz şi schimbând mânia în iertare, dădu dispoziţie ca Ihmenev să fie eliberat; nu i s-a dat însă drumul decât a treia zi, punându-i-se totodată în vedere (probabil, tot din porunca prinţului) că fusese iertat de conte numai la rugămintea prinţului.

Bătrânul Ihmenev ajunse acasă aproape ieşit din minţi, se prăbuşi pe pat şi timp de o oră zăcu înţepenit; apoi îşi reveni şi, spre groaza Annei Andreevna, declară solemn că îşi blestemă fiica pentru totdeauna şi-i refuză binecuvântarea părintească.

Anna Andreevna era îngrozită; totuşi trebuia să-l ajute; aproape fără să înţeleagă ce se petrece cu dânsa, l-a îngrijit toată ziua şi toată noaptea, punându-i pe frunte comprese de oţet şi pungi cu gheaţă. Bătrânul avea febră şi aiura. Am plecat de la ei abia pe la ora trei după miezul nopţii. Dar în dimineaţa următoare Ihmenev se ridică din pat şi chiar în aceeaşi zi veni la mine ca s-o ia pe Nelli la ei pentru totdeauna. Dar despre scena dintre el şi Nelli v-am povestit ceva mai înainte; această scenă l-a zguduit profund. Întorcându-se acasă, Nikolai Sergheici căzu bolnav la pat. Toate acestea se petrecură în Vinerea Patimilor, în ziua pentru care fusese fixată întrevederea dintre Katia şi Nataşa, adică în ajunul plecării Katiei şi a lui Alioşa din Petersburg. Am fost şi eu de faţă la întâlnirea aceea; a avut loc dimineaţa, înainte de vizita bătrânului la mine şi înainte de întâia încercare a Nelliei de a fugi de la mine.

CAPITOLUL VI.

Alioşa sosi cu o oră înainte de întâlnire, ca s-o prevină pe Nataşa. Eu am ajuns acolo exact în clipa când trăsura Katiei oprise la poartă. Pe Katia o însoţea bătrâna ei guvernantă franţuzoaică; după nenumărate rugăminţi şi nesfârşite ezitări, guvernanta consimţise în cele din urmă s-o însoţească, ba chiar s-o lase să urce la Nataşa, fără ea, dar neapărat însoţită de Alioşa, dânsa urmând s-o aştepte în trăsură. Vă-zându-mă, Katia mă strigă şi, fără a coborî, mă rugă să-l chem pe Alioşa. Am găsit-o pe Nataşa în lacrimi; plângeau amândoi – şi Alioşa şi ea. Aflând de venirea Katiei, Nataşa se ridică de pe scaun, îşi şterse lacrimile şi, adânc emoţionată, se opri în faţa uşii. În dimineaţa aceea era îmbrăcată în alb. Se pieptănase lins, legându-şi părul castaniu într-un coc strâns la ceafă. Totdeauna mi-a plăcut

s-o văd pieptănată astfel. Văzându-mă că am rămas cu dânsa, mă rugă să ies şi eu în întâmpinarea oaspeţilor.

— N-am reuşit să vin până acuma la Nataşa, îmi spunea Katia în timp ce urcam. Eram mereu supravegheată şi a trebuit să mă rog două săptămâni încheiate de madame Albert, ca s-o înduplec. Dar nici dumneata, Ivan Petrovici, n-ai mai trecut pe la mine! Eu n-am putut să-ţi scriu, îmi lipsea şi dispoziţia pentru asta, pentru că într-o scrisoare nu poţi spune prea multe lucruri. Şi totuşi, simţeam nevoia să te văd... Doamne, cum îmi bate inima...

— Scara e cam înaltă, explicai eu.

Da... Şi scara... Ce zici, Nataşa n-o să fie supărată pe mine?

— Cum îţi închipui aşa ceva, de ce să fie supărată?

— Da... Fireşte, pentru ce s-ar supăra? Ei, dar o să văd îndată; de ce mai întreb şi eu...?

O sprijineam de braţ, Pălise şi părea chiar speriată. La ultima cotitură a scării, se opri să răsufle, mă privi, apoi urcă hotărâtă ultimele trepte.

În faţa uşii se opri din nou şi-mi spuse în şoaptă: „Gata, intru şi-i spun că am atâta încredere în ea, încât m-am hotărât să vin la dânsa fără nici o teamă... De altfel, de ce-oi fi vorbind atâta, doar sunt convinsă că Nataşa e o fiinţă dintre cele mai nobile. Nu-i aşa?”

Păşi înăuntru sfioasă, ca o vinovată şi privi ţintă la Nataşa, care-i zâmbi în aceeaşi clipă. Văzându-i zâmbetul, Katia merse repede la dânsa, îi cuprinse mâinile şi-o sărută pe buze. Apoi, fără să-i fi adresat o vorbă, cu un aer grav, aproape sever, se întoarse spre Alioşa şi-l rugă să ne lase singuri pentru o jumătate de oră.

— Nu te supăra, Alioşa, adăugă dânsa, dar am de discutat mai mult cu Nataşa în legătură cu o chestiune serioasă de mare importanţă; sunt lucruri pe care tu nu trebuie să le auzi. Aşadar, fii cuminte şi du-te. Iar dumneata, Ivan Petrovici, rămâi. Trebuie să auzi tot ce-o să ne spunem.

— Să stăm jos, o rugă ea pe Nataşa, după ce Alioşa ieşi; uite, eu am să mă aşez aici, în faţa dumitale. Aş vrea mai întâi să te privesc puţin.

Katia luă loc în faţa Nataşei şi, câteva clipe, o privi cu luare-aminte. Fără să vrea, Nataşa zâmbi din nou.

— Te-am mai văzut în fotografie, spuse Katia, mi-a arătat Alioşa o poză.

— Şi, semăn cu cea din fotografie?

— Eşti mai bine, răspunse Katia, convinsă şi gravă. De altfel, mi-am închipuit eu că în realitate eşti mult mai bine.

— Adevărat? Iar eu nu pot să mă satur privindu-te. Cât eşti de drăguţă!

— Vai! Nici n-aş îndrăzni să mă compar… Scumpa mea! Spuse Katia apucând cu mâna ei tremurătoare mâna Nataşei şi amândouă tăcură iar, privindu-se reciproc cu priviri cercetătoare. Uite ce-i, îngerul meu, reluă Katia, n-avem la dispoziţie decât o jumătate de oră; madame Albert cu greu s-a învoit şi pentru atât, iar noi avem multe de discutat… Eu vreau… Trebuie… Dar mai bine să te întreb de-a dreptul: îl iubeşti mult pe Alioşa?

— Mult.

— Dacă e aşa… Dacă-l iubeşti mult-mult pe Alioşa… Atunci… Înseamnă că ţii şi la fericirea lui… Şopti ea sfioasă.

— Da, vreau să fie fericit…

— Adevărat… Dar uite care este întrebarea: îl pot eu oare face fericit? Oare am dreptul să mă întreb astfel, de vreme ce ţi-l iau… Dar dacă ţi se pare – şi asta o vom hotărî noi acum – că alături de dumneata ar fi mai fericit, atunci… Atunci…

— Lucrul acesta e hotărât, draga mea Katia, doar vezi şi dumneata că totul e hotărât, răspunse Nataşa, rostind încet aceste cuvinte şi lăsându-şi capul în piept. Se vedea că-i vine greu să continue discuţia.

Katia se pregătise, pare-se, pentru o explicaţie lungă, pentru a lămuri care din ele îl va face mai fericit pe Alioşa şi deci care din ele trebuie să cedeze. Dar din răspunsul

Nataşei înţelese îndată că totul fusese de mult hotărât şi nu mai aveau despre ce să discute. Cu buzele ei drăgălaşe întredeschise, sta acum nedumerită şi tristă şi, continuând să-i ţină mâna într-a ei, o privea pe Nataşa.

— Dar dumneata… Îl iubeşti mult? O întrebă Nataşa deodată.

— Mult; uite şi am mai vrut să te întreb ceva şi mai ales pentru asta am venit; spune-mi de ce anume îl iubeşti.

— Nu ştiu, răspunse Nataşa, dar în răspunsul ei vibra o nerăbdare amară.

— Îl crezi deştept? Mai întrebă Katia.

— Nu, îl iubesc aşa, fără să ştiu de ce…

— Şi eu la fel! Şi parcă mi-e şi puţin milă de el.

— Şi mie la fel, răspunse Nataşa.

— Ce-i de făcut acum cu el? Cum de-a putut să te părăsească pentru mine, nu-nţeleg, zău! Exclamă Katia. Uite, acum, după ce te-am văzut, îţi spun drept că nu mai înţeleg! Nataşa nu răspunse, ţinându-şi mai departe ochii plecaţi. Mai tăcu şi Katia un răstimp, apoi, deodată, se ridică de pe scaun şi o îmbrăţişa. Şi aşa îmbrăţişate izbucniră în plâns. Katia se aşează pe braţul fotoliului Nataşei, continuând s-o ţină îmbrăţişată şi începu să-i sărute mâinile.

— Dacă ai şti cât de mult te iubesc! Îngână ea printre lacrimi. Să ne iubim ca nişte surori, să ne scriem mereu… Iar eu am să te iubesc totdeauna… Am să te iubesc mult, mult, mult de tot am să te iubesc…

— Alioşa ţi-a vorbit ceva despre cununia noastră, care ar fi în iunie? Întrebă Nataşa.

— Mi-a pomenit. Spunea că şi dumneata eşti de acord. Asta probabil numai aşa, ca să-l consolezi, nu?

— Fireşte.

— Aşa mi-am închipuit şi eu: am să-l iubesc mult, Nataşa şi am să-ţi scriu totul despre noi. Se pare că în curând o să devină soţul meu; cam către asta merg lucrurile. Şi ei toţi

îmi spun la fel. Nataşecika, draga mea, cred că acum… ai să te întorci acasă, la părinţi, nu-i aşa?

Nataşa nu-i răspunse, dar o sărută în tăcere.

— Fiţi fericiţi! Le ură ea…

— Şi… Şi. Dumneata. Şi dumneata la fel, îngăimă Katia, In aceeaşi clipă uşa se deschise şi intră Alioşa. Nu mai putea, nu se mai simţise în stare să aştepte o jumătate de oră, dar găsindu-le îmbrăţişate şi plânse, istovit de suferinţă, chinuit, se prăbuşi în genunchi la picioarele lor.

— Dar tu de ce plângi? Făcu Nataşa. Pentru că te desparţi de mine? Păi doar nu pentru mult timp! În iunie tentorci, nu-i aşa?

— Şi o să vă cununaţi atunci, se grăbi să adauge Katia, tot spre a-l mângâia pe Alioşa.

— Dar nu pot, nu pot să te las nici pentru o singură zi, Nataşa. Am să mor fără tine… Nici nu ştii, cât de scumpă mi-ai devenit acum! Mai ales acum…!

— Atunci, uite ce să faci, găsi Nataşa soluţia, înviorân-du-se deodată. Pe cât am înţeles, contesa vrea să rămână câteva zile la Moscova, nu-i aşa?

— Întocmai, aproape o săptămână, se grăbi Katia.

— O săptămână! O, atunci e foarte bine; mâine tu le însoţeşti până la Moscova, pentru asta nu-ţi trebuie mai mult de o zi şi imediat te întorci aici. Când va veni vremea ple-

• carii lor din Moscova, ne luăm rămas bun pentru o lună întreagă şi tu te întorci la Moscova să le însoţeşti mai departe.

— Minunat!… Strigă încântată Katia, schimbând priviri pline de înţeles cu Nataşa. Şi o să fiţi împreună patru zile în plus…

Cum aş putea descrie încântarea lui Alioşa, la auzul acelui proiect? Se potoli dintr-o dată, ca prin farmec. Faţa-i radia de bucurie; o îmbrăţişa pe Nataşa, săruta mâinile Katiei, mă cuprindea pe mine pe după umeri. Nataşa îl învălui într-un zâmbet trist, dar Katia nu mai putu rezista. Îmi aruncă o

privire aprinsă, scânteietoare, o îmbrăţişa pe Nataşa şi se ridică de pe scaun ca să plece. În aceeaşi clipă, ca un făcut, intră feciorul trimis de guvernantă, s-o roage să termine vizita mai repede, întrucât jumătatea de oră trecuse.

Nataşa se ridică în picioare. Stăteau faţă în faţă ţinându-se • de mâini şi silindu-se parcă să-şi spună din priviri tot ce aveau pe suflet.

— Probabil că n-o să ne mai vedem niciodată, rosti Katia.

— Niciodată, Katia, răspunse Nataşa.

— Să ne luăm rămas bun, aşadar. Se îmbrăţişară. Şi să nu mă blestemi, şopti grăbită Katia, cât despre mine… Totdeauna… Te rog să fii sigură… Că el va fi fericit… Să mergem, Alioşa, condu-mă! Spuse după aceea repede, apucându-l de nună.

— Vanea! Îmi vorbi Nataşa tulburată şi istovită, după plecarea lor. Du-te şi tu cu ei… Şi să nu te întorci! Alioşa va mai sta cu mine până diseară, la ora opt, când va trebui să ! Plece. Pe urmă am să rămân singură, poţi veni pe la nouă. Te rog, vino!

Seara pe la nouă am lăsat-o pe Nelli (era după întâmplarea cu ceaşca spartă) cu Alexandra Semionovna şi m-am dus la Nataşa. Era singură şi mă aştepta nerăbdătoare. Mavra aduse samovarul, Nataşa îmi turnă ceai, se aşează pe divan şi mă rugă să stau lângă dânsa.

— Acum totul s-a sfârşit, rosti ea privindu-mă ţintă. N-am să uit niciodată privirea aceea.

— Iată că s-a terminat şi cu dragostea noastră… Şase luni de viaţă! Tot ce mi-a fost dat pentru o viaţă întreagă, adăugă • ea strângându-mi mâna cu putere. Mâna-i ardea. Am rugat-o să se îmbrace mai gros şi să stea culcată pe pat.

— Îndată, Vanea, îndată, bunul meu prieten. Lasă-mă să-ţi mai vorbesc, să-mi mai aduc aminte câte puţin… Mă simt zdrobită… Mâine pe la zece îl văd pentru ultima oară… Uâ-

— Nataşa, cred că ai febră, curând o să înceapă frisoanele; ar fi mai bine să te cruţi…

— Nu-i nimic. Şi uite aşa, te aşteptam acum, Vanea, în jumătatea asta de oră de când a plecat el şi, ce crezi, la ce gândeam, ce mă întrebam? M-am întrebat aşa: oare l-am. Iubit cu adevărat, sau nu şi ce a însemnat dragostea aceasta a noastră? Îţi vine să râzi, probabil, Vanea, că abia acum. Îmi pun o asemenea întrebare!

— Nu te frământa atâta, Nataşa…

— Şi să mai vezi ceva, Vanea, am ajuns la concluzia că nu l-am iubit niciodată ca pe un egal, aşa cum în mod obişnuit iubeşte femeia un bărbat. Ci l-am iubit ca… Aproape ca o mamă. De fapt, mi se pare chiar că nici nu există pe lume o dragoste în care amândoi să se iubească de la egal la egaâB.

Tu ce crezi?

O priveam îngrijorat, de teamă să nu fi intrat în delir. Părea că o putere nevăzută pune stăpânire pe ea; simţea o nevoie imperioasă de a vorbi; cuvintele ei păreau uneori fără nici o legătură între ele, ba nici nu erau câteodată pronunţate ca lumea. Mă cuprinse teama.

— El a fost al meu, continuă ea. Aproape de la prima întâlnire cu dânsul am avut dorinţa nestăvilită să-mi aparţină, să fie al meu, cât mai repede posibil al meu, să nu se uite la nimeni, să nu ştie de nimeni, de nimeni în afară de mine, numai de mine… Bine a spus Katia adineauri: îl iubeam, ca şi cum mereu mi-ar fi fost milă de el… Simţeam întotdeauna o dorinţă de neînfrânt, mistuitoare, când rămâneam numai eu singură, să-l ştiu tare fericit întotdeauna. Ori de câte ori ii priveam (tu doar îi cunoşti expresia feţei, Vanea) mă simţeam adânc răscolită; o asemenea expresie a feţei nu are nimeni, iar râsul lui îmi da fiori… Crede-mă…!

— Ascultă, Nataşa…

— Uite, toată lumea spunea, mă întrerupse ea şi mi-ai spus-o şi tu, că e lipsit de caracter şi… Şi că nici nu-i prea deştept, e ca un copil. Ei, tocmai asta îmi plăcea la el mai mult decât orice… Mă crezi? Nu ştiu, ce-i drept, dacă l-am

iubit chiar numai pentru atât; l-am iubit pur şi simplu aşa cum era, în întregime, ba poate că nici nu l-aş fi iubit aşa, dacă ar fi fost altfel, mai deştept, ori dacă ar fi avut un caracter mai format. Ştii, Vanea, îţi mărturisesc un lucru: ţi-aduci aminte că mă certasem cu el acum vreo trei luni, când se dusese la aia pe care o chema Minna mi se pare… Am aflat, l-am urmărit şi… Vrei să mă crezi? M-a durut grozav, dar în acelaşi timp parcă mi-a şi plăcut… Nu ştiu de: a… poate numai gândul că şi el, ca un om matur, la fel ca şi alţi oameni maturi care se duc la femei frumoase, s-a dus la Minna! Ah… Ce plăcere mi-a făcut atunci să mă cert cu el şi pe urmă să-l iert… O, dragul de el!

Mă privi în ochi şi râse într-un fel straniu. Apoi căzu iar pe gânduri, copleşită de amintiri. Şi multă vreme rămase aşa, cu. Zâmbetul acela pe buze, retrăindu-şi parcă trecutul.

— Îmi plăcea grozav să-l iert, Vanea, continuă ea, ştii, când mă lăsa singură, umblam prin cameră, mă zbuciumam, plângeam şi totuşi uneori mă gândeam că… cu cât este el mai vinovat faţă de mine, poate, cu atât e mai bine… Da! Ştii, mereu mi se părea că am de-a face cu un băieţaş care-şi pune capul pe genunchii mei şi adoarme, iar eu îl dezmierd, îi dezmierd părul… Mi-l închipuiam aşa întotdeauna când nu era cu mine… Ascultă, Vanea, adăugă deodată, ce fiinţă încântă-toare e Katia!

Am avut impresia că ea caută înadins să-şi zgândăre rana, simţind parcă nevoia de-a face asta, nevoia de a fi disperată, chinuită… Acest lucru se întâmplă deseori inimilor care au suferit o pierdere dureroasă!

— Mi se pare că ea l-ar putea face fericit, adăugă. Katia e o fată cu caracter şi vorbeşte cu multă convingere, iar faţă de el este atât de gravă şi de serioasă şi nu discută decât despre lucruri înţelepte, ca un om cu adevărat matur. Şi când te uiţi la dânsa, e încă o copilă! Draga de ea!… O… Lasă-i să fie fericiţi! Lasă… Lasă. Lasă! Deodată, strunele frămân-tatului ei suflet plesniră şi un val de lacrimi şi de

hohote de plâns o înecară. Aproape o jumătate de oră nu izbuti să-şi revină, să se calmeze cât de cât…

O, Nataşa, înger scump! Chiar în seara aceea, cu toată durerea ei, a găsit într-însa destule puteri să se intereseze şi de necazurile mele, după ce eu – văzând-o puţin mai liniştită, sau, mai bine zis, obosită, dorind s-o mai distrez – i-am povestit despre Nelli… Ne-am despărţit târziu de tot. Am aşteptat până când a furat-o somnul şi la plecare am rugat-o pe Mavra să vegheze toată noaptea la căpătâiul stăpânei sale bolnave.

— Ah, de s-ar termina, de s-ar termina odată! Îmi ziceam întorcându-mă acasă, de s-ar termina mai repede toate frămăntările astea! Oricum, dar să se termine odată!

A doua zi, exact la ora zece, eram la ea. O dată cu mine sosi şi Alioşa… ca să-şi ia rămas bun. N-am să povestesc şi nici n-aş vrea să-mi aduc aminte de scena aceea. Nataşa parcă-şi jurase să braveze, să pară mai veselă şi mai nepăsătoare, însă nu reuşi. Îl îmbrăţişa febril, pătimaş. Vorbi cu el puţin, dar îl privea fără să-şi ia ochii de la el; era o privire sfâşie-toare, aproape înnebunită. Sorbea cu nesaţ orice cuvânt rostit de el, deşi părea că nu înţelege nimic din ceea ce îi spunea. Mi-aduc aminte că Alioşa o ruga să-l ierte, să-i ierte şi dragostea şi toate supărările pe care i le pricinuise cât timp fuseseră împreună, să treacă peste trădările sale, peste dragostea lui pentru Katia, peste plecarea aceasta… Vorbea fără-şir, înecându-se în lacrimi. Din când în când, încerca s-o consoleze, spunându-i că pleacă numai pentru o lună sau cel mult pentru cinci săptămâni, că la vară o să se întoarcă şi atunci se vor cununa, că tatăl lui o să-şi dea şi el consimţământul şi, în sfârşit – ceea ce era mai important – că, bineînţeles, poimâine el se va întoarce de la Moscova şi vor petrece atunci împreună patru zile încheiate, aşa că, de fapt, nu se despart decât pentru o zi…

Ciudat însă, părea într-adevăr convins de ceea ce spune şi că poimâine va fi neapărat înapoi de la Moscova… Atunci de

plângea şi se chinuia atât?

În sfârşit, bătu ora unsprezece. Cu greu am reuşit să-l conving că trebuie să plece. Trenul de Moscova pleca exact la douăsprezece. Nu mai avea decât o oră. Nataşa mi-a povestit pe urmă că ea nici nu-şi poate aduce aminte cum l-a privit pentru ultima oară. Îmi amintesc că, petrecându-l, l-a binecu-vântat cu semnul crucii, l-a sărutat şi, acoperindu-şi faţa cu mâinile, a fugit după aceea înapoi în cameră. A trebuit să-l însoţesc pe Alioşa până la trăsură, căci altminteri negreşit s-ar fi întors şi n-ar mai fi coborât nici în ruptul capului.

— Toată speranţa mea e în tine, îmi spuse el în timp ce coboram scara. Vanea, dragă prietene, sunt vinovat faţă de tine şi niciodată n-am putut să-ţi merit cu adevărat dragostea, dar te rog să-mi fii până la capăt ca un frate; să o iubeşti, să n-o părăseşti, scrie-mi totul, scrie-mi cât mai amănunţit şi cu litere mărunte, cât mai mărunte, ca să încapă mult. Poimâine sunt înapoi, asta negreşit, negreşit! Dar pe urmă, după ce plec, să-mi scrii!

L-am urcat în trăsură.

— La revedere, pe poimâine! Îmi strigă depărtându-se. Asta negreşit!

M-am întors sus cu inima strânsă. Nataşa stătea în mijlocul camerei, cu mâinile încrucişate la piept; mă privi cu nedumerire, ca şi cum nu m-ar fi recunoscut. Părul îi alunecase într-o parte; privirea îi era tulbure şi rătăcită. Mavra sta ca pierdută în prag, privind-o îngrozită.

Ochii Nataşei scânteiară:

— A! Tu eşti! Tu! Strigă ea la mine. Numai tu singur ai rămas acum. Tu, care l-ai urât! Tu, care niciodată n-ai putut să-i ierţi că mi-era drag… Şi acum, iată-te, eşti iar cu mine! Ce vrei? Ai venit iar să mă consolezi? Să mă îndemni iar să mă întorc la tata, care m-a părăsit şi m-a blestemat? Bănuiam asta încă de ieri, încă de acum două luni!… Nu vreau, nu vreau! Îi blestem şi eu pe ei!… Pleacă, nu pot să te mai văd! Pleacă!

Mi-am dat seama că era surescitată la culme şi că prezenţa mea trezeşte în ea o mânie vecină cu nebunia, mi-am dat seama, de asemenea, că aşa trebuie să fie şi am socotit că e mai bine să ies. M-am aşezat pe scară, pe treapta cea mai de sus şi am aşteptat acolo. Din când în când mă ridicam, deschideam uşa, o strigam pe Mavra şi întrebam ce face Nataşa; Mavra plângea.

Trecu astfel vreo oră şi jumătate. E greu de redat prin ce am trecut în acele clipe. Inima mi se chircea, zvârcolin-du-se într-o durere fără margini. Deodată uşa se deschise şi Nataşa năvăli spre scară, îmbrăcată cu pelerina şi cu pălăria pe cap. Se mişca în neştire, iar mai târziu mi-a mărturisit că nici nu-şi dădea seama ce face şi cu ce gând ieşise.

N-am mai apucat să mă ascund undeva. Zărindu-mă, ea se opri locului, înpremenită. „Mi-am adus aminte deodată, îmi spunea ea mai târziu, că fusesem în stare, nebună cum eram atunci, să te alung cu atâta cruzime, pe tine, prietenul meu, fratele meu, salvatorul meu. Şi când am văzut că tu, sărmanul de tine, după ce te jignisem, veghezi pe scara mea, că n-ai plecat şi aştepţi să te chem la mine, o! Doamne, dacă ai şti, Vanea, ce-am simţit atunci! Parcă m-a lovit cineva cu un cuţit în inimă.”

— Vanea!… Vanea! Murmură ea, întinzându-mi mâinile, eşti aici!… Şi căzu în braţele mele.

Am dus-o pe sus în cameră. Leşinase. „Ce să fac? Mă întrebam. Va urma negreşit o criză!”

Luai hotărârea să mă reped după doctor. Boala trebuia prevenită. Cu trăsura, aş fi putut ajunge repede; bătrânul neamţ stătea de obicei până pe la două acasă. Am rugat-o pe Mavra să n-o slăbească a clipă din ochi şi să n-o lase să plece nicăieri, iar eu m-am repezit după doctor. Dumnezeu m-a ajutat: dacă mai întârziam puţin, nu-l mai găseam pe bătrân. Am dat de el jos, în stradă, tocmai când ieşea din casă. L-am urcat, spre uimirea lui, în trăsura mea şi-am zorit spre casa Nataşei.

Da, Dumnezeu m-a ajutat! În jumătatea de oră cât am lipsit, se petrecuseră la Nataşa lucruri care ar fi putut fără doar şi poate s-o omoare, dacă nu apucam să ajungem la vreme doctorul şi cu mine. Nu trecuse nici un sfert de oră după plecarea mea, când apăru prinţul. Şi-i condusese pe ai lui la gară şi venise direct de acolo. Era, probabil, o vizită dinainte plănuită. Nataşa mi-a povestit mai târziu că în primele clipe nici nu s-a mirat văzându-l. „Mi se tulburase mintea”, adăugă ea.

Prinţul se aşează în faţa ei, privind-o blând şi compătimitor.

— Drăguţa mea, i se adresă el, oftând, înţeleg durerea dumitale. Mi-am putut închipui cât de grea îţi va fi această clipă şi de aceea am socotit de datoria mea să trec să te văd. Mângâie-te, dacă poţi, cel puţin la gândul că, renunţând la Alioşa, l-ai făcut totuşi fericit. Dar e limpede că dumneata înţelegi foarte bine acest lucru, de vreme ce te-ai hotărât la un asemenea sacrificiu…

„Stăteam şi ascultam, îmi povestea Nataşa, dar îţi spun drept că la început nici nu-l înţelegeam prea bine. Ţin minte doar că mă uitam ţintă la el. Prinţul îmi luă mâna şi o strânse într-a lui. Părea că asta-i face o deosebită plăcere. Eu eram însă atât de absentă, încât nici nu m-am gândit să mi-o retrag.”

— Dumneata ai înţeles, urmă el, că, devenind soţia lui Alioşa, s-ar fi putut ca mai târziu el să înceapă a te urî şi ai avut în dumneata destulă nobilă mândrie, pentru ca, dându-ţi seama de acest lucru, să te hotărăşti… Dar n-am venit acum ca să te laud. Am vrut numai să-ţi spun că niciodată şi nicăieri n-ai să întâlneşti un prieten mai bun decât mine. Îmi pare rău de dumneata şi te compătimesc. A trebuit să iau parte, fără să vreau, la toată istoria asta, deşi nu-mi făceam decât datoria. Cu inima dumitale minunată vei înţelege situaţia în care mă aflam şi mă vei ierta… Pentru că, te rog să mă crezi, mie mi-a fost şi mai greu decât dumitale!

— Ajunge, prinţe, îl întrerupse Nataşa, vă rog să mă scutiţi…

— Plec negreşit, plec îndată, răspunse el, dar să ştii că te iubesc ca pe fiica mea şi te rog să-mi dai voie să te vizitez din când în când. Consideră-mă drept tatăl dumitale şi îngăduie-mi să-ţi fiu de folos.

— N-am nevoie de nimic, lăsaţi-mă, i-o reteză Nataşa.

— Ştiu că eşti mândră… Dar îţi vorbesc sincer şi din adâncul inimii. Ce ai de gând să faci acum, să te împaci cu părinţii? N-ar fi rău, numai că tatăl dumitale este un om nedrept, mândru şi despotic; scuză-mă, dar aşa este. La voi în casă n-ai să întâmpini acum altceva decât reproşuri şi noi suferinţe… Socot deci că dumneata va trebui să-ţi faci o situaţie independentă; aşa că e o datorie a mea, o datorie sfântă, să te am în grijă şi să te ajut. Alioşa m-a implorat să nu te las singură, să-ţi fiu prieten. Dar mai există şi în afară de mine oameni care-ţi sunt profund devotaţi. Poate că ai să-mi îngădui, bunăoară, să ţi-l prezint pe contele N. Are un suflet minunat, e o rudă a noastră, ba chiar aş putea spune unul din binefăcătorii familiei noastre; el a făcut mult pentru Alioşa, iar Alioşa îl respectă şi îl iubeşte. E un om cu o excelentă situaţie şi cu multă trecere, un bătrânel pe care dumneata, ca domnişoară, ai putea să-l primeşti. Am avut prilejul până acum să-i vorbesc despre dumneata. El ar putea aranja să-ţi găsească, dacă vrei, un loc foarte bun pe undeva… la vreuna din rubedeniile sale. I-am explicat eu mai demult, deschis, toată afacerea noastră şi a fost atât de cuprins de un nobil sentiment de bunătate, încât chiar el mă roagă acum să-i ofer posibilitatea de a se prezenta cât mai repede dumitale. Omul acesta ştie să aprecieze frumuseţea şi, crede-mă, este un bătrân darnic şi respectabil, în stare să respecte demnitatea; nu demult, el a avut o atitudine deosebit de frumoasă faţă de tatăl dumitale care s-a aflat la un moment dat într-o încurcătură.

Nataşa izbucni ca săgetată. In clipa aceea începu să-l priceapă.

— Lasă-mă, pleacă imediat! Strigă ea.

— Nu uita însă, draga mea, un lucru; contele i-ar putea fi de. Folos şi tatălui dumitale…

— Tatăl meu nu va primi niciodată nimic de la voi. Dar ai să mă laşi odată în pace, sau nu?! Îi strigă încă o dată Nataşa.

— Ah, Doamne, cât eşti de nerăbdătoare şi lipsită de încredere! Prin ce am meritat acest tratament din partea dumitale? Rosti prinţul, uitându-se cu oarecare nelinişte în jur. în orice caz, ai să-mi dai voie, adăugă el după aceea scoţând din buzunar un pachet voluminos, ai să-mi dai voie să-ţi încredinţez această mărturie a simpatiei mele şi mai cu seamă a contelui N. care m-a îndemnat prin sfatul său. Aci, în pachet, se află zece mii de ruble. Aşteaptă, sufletul meu, se grăbi el, văzând-o pe Nataşa că se ridică indignată de pe scaun; ascultă cu răbdare tot ce am să-ţi spun: ştii că tatăl dumitale a pierdut procesul cu mine, încât aceste zece mii de ruble vor servi drept o despăgubire, care…

— Ieşi afară! Ţipă Nataşa. Afară cu toţi banii ăştia! Văd acum toate intenţiile dumitale, om josnic, nemernic ce eşti!

Prinţul se ridică palid de furie.

Venise, probabil, cu gândul să sondeze terenul, sa afle care e situaţia şi sconta, probabil, efectul acelor bani asupra Na-taşei, părăsită de toată lumea şi lipsită de orice mijloc de existenţă… Josnic şi brutal cum era, nu o singură dată îl servise în treburi de acest soi pe bătrânul şi libidinosul conte N. Pe Nataşa însă o ura şi dându-şi seama că planul nu i-a reuşit, schimbă numaidecât tonul, zorindu-se cu o răutăcioasă bucurie s-o jignească, pentru ca cel puţin să nu plece fără nici o satisfacţie personală.

— O, dar ceea ce faci acum, draga mea, nu-i de loc frumos. De ce să te înfurii? Rosti el cu vocea tremurândă, nerăbdător de a savura cât mai repede efectul ofensei pe care i-o pregătise. Da, nu e bine de loc. Eu îţi ofer ocrotire, iar dumneata îţi iei năsucul la purtare… Şi nici nu ştii cât trebuie să-mi fii de recunoscătoare; de mult aş fi putut să te trimit la casa de corecţie, în calitate de tată al tânărului pe

care dumneata l-ai corupt şi l-ai jecmănit, totuşi n-am făcut-o. He, he, he, he!

Tocmai în clipa aceea intrarăm noi. Auzind din bucătărie voci, l-am oprit pentru o clipă pe doctor şi am ascultat ultima frază a prinţului, urmată apoi de râsul dezgustător al acestuia şi de strigătul disperat al Nataşei: „O, Doamne, Dumnezeule!” în aceeaşi clipă, am deschis uşa şi m-am repezit la prinţ.

Scuipându-l în faţă, l-am lovit din toate puterile mele peste obraz. A vrut să sară la mine, dar văzând că suntem doi, a rupt-o la fugă, fără a uita însă să-şi ia de pe masă pachetul cu bani. Da, avusese grijă să nu uite asta; am văzut-o cu ochii mei. Am aruncat după el cu făcăleţul, pe care pusesem mâna din bucătărie… Întorcându-mă iute în cameră, îl găsii pe doctor căznindu-se s-o liniştească pe Nataşa, care se zbătea să se smulgă din mâinile lui, pradă unei puternice crize de nervi. A trecut mult până s-o putem linişti. Într-un târziu, izbutirăm s-o aşezăm în pat; avea febră şi aiura.

— Doctore! Ce-i cu dânsa? Întrebai tremurând de teamă.

— Aşteaptă, îmi răspunse, trebuie să o mai ţinem puţin sub observaţie, pe urmă o să ştim… Dar, în general, trebuie să-ţi spun că e într-o stare gravă. Mă tem să nu facă congestie cerebrală… În orice caz, o să luăm măsuri…

Atunci lumina unui alt gând îmi arătă o cale. Îl rugai pe doctor să rămână cu Nataşa vreo două-trei ore, cerându-i cu-vântul că n-are să se clintească de lângă ea. Mi-a promis, iar eu am alergat acasă.

Nelli şedea într-un colţ, posomorâtă, neliniştită. Îmi aruncă o privire ciudată. Probabil că şi eu îi păream tare ciudat.

Am ridicat-o în braţe. M-am aşezat pe divan, am luat-o pe genunchii mei şi am sărutat-o cu căldură. Ea se aprinse la faţă.

— Nelli, îngerul meu! Îi spusei, vrei să fii salvatoarea noastră? Vrei să ne salvezi pe toţi?

Mă privea nedumerită.

— Nelli! Acum, toată nădejdea mea e în tine! Există pe lumea asta un tată; l-ai văzut şi-l cunoşti; el şi-a blestemat fiica şi a fost ieri aici ca să te roage să vii la el în locul fiicei sale. Acuma Nataşa (pe care tu spuneai că o iubeşti) a fost părăsită de tânărul pentru care plecase de la tatăl ei. El este fiul prinţului care a venit, ţii tu minte, într-o seară la mine şi te-a găsit pe tine singură, iar tu ai fugit de el şi pe urmă ai zăcut bolnavă la pat. Îl ştii doar. E un om rău!

— Ştiu, răspunse Nelli tresărind şi sângele îi pieri din obraji.

— Da, e un om rău. El o ura pe Nataşa pentru că fiul lui, Alioşa, ar fi vrut să se însoare cu ea. Astăzi Alioşa a plecat, iar după plecarea lui, în mai puţin de o oră, tatăl său a venit la Nataşa şi a jignit-o, ameninţând-o s-o trimeată într-o casă de corecţie; şi-a bătut joc de ea. Înţelegi tu ce-ţi spun, Nelli?

Ochii negri ai fetiţei scăpărară, dar imediat ea coborî privirea.

— Înţeleg, şopti abia perceptibil.

— Acum Nataşa e singură şi bolnavă; am lăsat-o în grija doctorului nostru şi am alergat la tine. Ascultă, Nelli, sa mergem la tatăl Nataşei; ştiu că tu nu-l suferi şi că n-ai vrut să te duci la el, dar acum hai să mergem amândoi la el. O să intrăm la dânsul şi o să-i spun că vrei să stai la ei în locul fiicei lor, în locul Nataşei. Bătrânul zace, cred, pentru că a blestemat-o pe Nataşa şi pentru că tatăl lui Alioşa, sunt câteva zile de atunci, l-a insultat profund şi pe el. Aşa că nici nu vrea să audă despre fiica lui acum, deşi o iubeşte. Nelli dragă, o iubeşte şi vrea să se împace cu ea; ştiu bine asta, ştiu totul! Aşa este, cum îţi spun! Mă auzi, Nelli?

— Aud, îngăimă ea tot în şoaptă, li vorbeam cu lacrimile şiroindu-mi pe obraz. Ea mă privea cu sfiiciune.

— Crezi ceea ce-ţi spun?»

— Cred.

— Atunci, aşa să facem. Eu am să intru cu tine, am să te aşez pe un scaun şi ei au să te primească cu bucurie, au să te mângâie şi au să înceapă să te întrebe. Atunci am să aduc

vorba în aşa fel, ca să-i fac să te întrebe cum ai trăit tu înainte; adică despre mămica ta şi despre bunicul tău. Să le povesteşti, Nelli, totul, aşa cum mi-ai povestit şi mie. Istoriseşte-le de-a fir-a-păr, simplu şi deschis, totul, nu le ascunde nimic. Povesteşte-le cum a părăsit-o pe mămica ta omul acela rău, cum era pe moarte în subsolul Bubnovei, cum, împreună cu ea, aţi rătăcit pe străzi cerşind; ce ţi-a spus şi ce te-a rugat ea înainte de a muri… Spune-le şi despre bunicul tău. Spune-le cum n-a vrut el s-o ierte pe mămica ta şi cum dânsa te-a trimis, simţind că se apropie ceasul morţii, să-l chemi. Cum dorea să vie, ca s-o ierte, dar el n-a vrut… Şi cum pe urmă mămica ta a murit. Povesteşte-le totul, totul! Când ai să le spui toate astea, bătrânul le va simţi până-n adâncul inimii. Doar ştie şi el că Alioşa a părăsit-o azi pe Nataşa şi că ea a rămas umilită, batjocorită şi singură, fără nici un ajutor, fără nici o apărare, pradă batjocurii duşmanului ei. Le ştie el toate astea… Nelli! Salveaz-o pe Nataşa! Vroi să mergi cu mine, da?

— Da, răspunse ea răsuflând întretăiat şi privindu-mă stăruitor şi fără să clipească, drept în ochi; era o privire în care se întrezărea parcă o imputare – am simţit-o până-n adâncul sufletului meu.

Dar nu puteam renunţa la ideea aceea. Îmi pusesem prea multă speranţă într-însa. Am luat-o pe Nelli de mână şi am ieşit. Trecuse de ora două după-amiază. Se înnoura. În ultimul timp vremea fusese mereu călduroasă şi înăbuşitoare, dar acum – de undeva departe – se auzi bubuitul primului tunet de început de primăvară. Pe străzile prăfuite se porni în iureş vântul.

Ne urcarăm într-o trăsură. Cât ţinu drumul, Nelli tăcu, măsurându-mă din când în când pe furiş, cu aceeaşi privire stranie şi enigmatică. Pieptu-i era frământat de emoţie şi, sprijinind-o în trăsură, îi simţeam în căuşul palmei bătăile inimii, de parcă ar fi vrut să-i spargă pieptul.

CAPITOLUL VII.

Drumul mi s-a părut fără sfârşit. Dar în cele din urmă am ajuns şi am intrat la bătrânii mei, cu inima strânsă. Nu ştiam cum voi ieşi din casa lor, însă ştiam că nu trebuie să ies de acolo decât după ce voi obţine împăcarea lor cu Nataşa şi iertarea Nataşei.

Să fi fost ora trei şi ceva după-amiază. Bătrânii erau singuri, ca de obicei. Deprimat şi bolnav, Nikolai Sergheici stătea lungit în fotoliul lui adânc; era tras la faţă şi palid, legat la cap cu o basma. Alături, Anna Andreevna îi uda din când în când tâmplele cu oţet, şi-l cerceta mereu cu ochii plini de suferinţă, ca să vadă cum arată, ceea ce se pare că îl necăjea pe bătrân, ba chiar îl mânia. El continua, să tacă, în-dârjit, iar dânsa nu cuteza să scoată o vorbă. Sosirea noastră neaşteptată îi miră pe amândoi. Nu ştiu de ce, dar Anna Andreevna se sperie văzându-mă cu Nelli şi, în primele clipe, ne privi în aşa fel, de parcă s-ar fi simţit vinovată cu ceva.

— V-am adus-o pe Nelli, le spusei eu intrând. S-a răzgândit şi a cerut ea singură să vie la dumneavoastră. Primiţi-o şi iubiţi-o…

Bătrânul cată bănuitor la mine şi singură privirea aceea a fost de ajuns ca să ghicesc că el ştie totul: că, adică, Na-taşa e acum singură, părăsită, poate chiar la batjocura stricăciunii oamenilor. Vedeam că ar fi vrut să afle cât mai repede taina de care era legată sosirea noastră şi se uita întrebător când la mine, când la Nelli. Nelli tremura, strângân-du-mi tot mai tare mâna, cu privirea plecată în pământ; arunca numai din când în când împrejur câte o căutătură speriată ca o mică sălbăticiune prinsă în cursă. Curând însă Anna Andreevna îşi reveni, dumirindu-se; ea se repezi la Nelli, o sărută, o mângâie, plânse chiar şi o aşează cu duioşie lângă dânsa, ţinându-i mânuţa în mâna ei. Nelli ridică spre ea o privire piezişă, mirată, plină de curiozitate.

După aceea, Tbătrma nu mai ştiu însă ce să facă şi, într-o naivă aşteptare, nu-şi mai luă ochii de la mine. Bătrânul încreţi fruntea, ghicind parcă de ce o adusesem pe Nelli.

Totuşi, băgând de seamă că observasem expresia lui de nemulţumire şi încruntarea sa, îşi duse mâna la cap, spunând scurt:

— Mă doare capul, Vanea.

Stăteam cu toţii în tăcere, ei*chibzuiam cum să încep. În odaie se întunecase; un nor negru şi gros acoperi treptat cerul şi se auzi iarăşi un tunet îndepărtat.

— A început să tune cam devreme în primăvara asta, zise bătrânul. Uite, în treizeci şi şapte, mi-aduc aminte că prin părţile noastre a tunat şi mai devreme.

Anna Andreevna oftă.

— Să pun samovarul, ce spuneţi? Întrebă ea cu sfială; dar nimeni nu-i răspunse şi bătrâna se întoarse iarăşi către Nelli.

— Cum te cheamă, drăguţa mea? O întrebă. Nelli îşi rosti cu vocea stinsă numele, apoi rămase şi mai încurcată. Bătrânul o privi mai atent.

— Elena, va să zică? Interveni înviorându-se bătrânica.

— Da, răspunse Nelli şi iar se aşternu tăcerea.

— Sora Praskovia Andreevna avea şi ea o nepoată pe care o chema Elena, îşi aminti Nikolai Sergheici şi o strigau «tot Nelli. Aşa parcă mi-a rămas mie în minte.

— Şi cum, tu n-ai nici rude, nici tată, nici mamă? Întrebă iarăşi Anna Andreevna.

— N-am, şopti scurt şi speriată Nelli.

— Am auzit, am auzit. Şi demult a murit mămica ta?

— Nu demult.

— Draga de ea, e orfană, o căina bătrâna, privind-o compătimitor. Nikolai Sergheici bătea nervos cu degetele în masă.

— Mămica ta era venită de prin străinătate, nu-i aşa? Parcă aşa mi-ai spus, Ivan Petrovici? Continua să iscodească tiătrânica timid.

Nelli îmi aruncă o privire scurtă, cerându-mi parcă ajutorul. Respira greu, întretăiat.

— Mama ei, Anna Andreevna, începui eu, era fiica unui englez şi a unei rusoaice, încât se poate spune mai curând că era rusoaică: Nelli însă s-a născut în străinătate.

— Cum aşa, maică-sa a plecat cu soţul ei în străinătate? Nelli se aprinse toată la faţă. Bătrânica îşi dădu numaidecât seama că scăpase o vorbă nelalocul ei şi tresări sub privirea mânioasă a bătrânului. El o mai fixă sever câteva -clipe, apoi îşi întoarse faţa spre fereastră.

— Pe mamă-sa a înşelat-o un om nemernic şi rău, rosti • el, adresându-se deodată Annei Andreevna. Femeia a plecat cu el de la tată-său şi i-a dat ibovnicului banii care erau ai tatălui ei; acela însă a pus mâna pe bani prin înşelăciune, a dus-o în străinătate, a jefuit-o şi pe urmă a părăsit-o. S-a găsit un om bun la inimă care n-a lăsat-o să piară şi a ajutat-o până la moartea lui. Iar după ce a murit el, acum doi ani, s-a întors din nou la tatăl ei. Parcă aşa îmi spuneai că a fost, Vanea, mi se adresă el răstit.

Nelli, peste măsură de agitată, se sculă de pe scaun şi porni Spre uşă.

— Vino încoace, Nelli, o chemă bătrânul, întinzându-i în sfârşit mâna. Stai aici, lângă mine, uite aici, hai şezi! Se aplecă, o sărută pe frunte şi o mângâie blând pe căpşor. Nelli se înfiora toată… Dar se stăpâni. Înduioşată, Anna Andreevna se uita cu o rază de bucurie în priviri cum Nikolai Sergheics al ei o mângâie în sfârşit pe orfană.

— Eu ştiu, Nelli, că pe mămica ta a nenorocit-o un om rău, rău şi fără scrupule, dar mai ştiu că ea şi-a iubit tatăl şi l-a respectat, rosti sugrumat de emoţie bătrânul, continuând s-o mângâie pe cap, incapabil de a se stăpâni să nu ne arunce nouă în clipa aceea, astfel, o provocare. O uşoară roşeaţă îi învioră obrajii palizi; dar se străduia să ne ocolească privirile.

— Mămica îl iubea pe bunicul mai mult decât o iubea bunicul pe dânsa, preciza cu sfială, dar cu fermitate Nelli, fe-rindu-şi, la rândul ei, ochii de noi toţi.

— Dar tu de unde ştii? Se răsti bătrânul, iarăşi neputin-du-se stăpâni, aidoma unui copil şi ruşinându-se parcă singur de această izbucnire a sa.

— Ştiu, răspunse Nelli scurt, pentru că el n-a vrut s-o primească pe mămica şi… Şi a alungat-o…

Am băgat de seamă că Nikolai Sergheici vru să răspundă ceva, să obiecteze, de pildă, că bătrânul nu şi-a mai primit fiica pentru că, de fapt, ea îşi meritase pedeapsa, dar se uită la noi şi amuţi.

— Şi unde locuiaţi când bunicul n-a vrut să vă primească? O descusu Anna Andreevna, care simţi deodată dorinţa îndărătnică de a continua discuţia tocmai în acest sens.

— Când am sosit aici, l-am căutat mult timp pe bunicul, răspunse Nelli, dar nu l-am mai putut găsi. Mămica mi-a spus atunci că bunicul fusese mai înainte tare bogat, că a vrut chiar să facă şi o fabrică, dar că pe urmă a sărăcit, pentru că omul acela cu care plecase mama îi luase toţi banii bunicului şi nu i-i mai dăduse înapoi. Mi-a spus-o chiar mama.

— Hm… Făcu bătrânul.

— Şi mi-a mai spus, adăugă Nelli însuQeţindu-se din ce în ce mai mult şi vrând parcă să-i răspundă lui Nikolai Sergheici, deşi se adresa Annei Andreevna, mi-a spus că bunicul e tare supărat pe dânsa şi că numai ea e vinovată de toate astea în faţa lui, că nu mai are în lumea întreagă pe nimeni decât pe bunicul. Şi când îmi povestea, plângea tot timpul… „El n-are să mă ierte, o auzeam, când ne întorceam noi în ţară, dar poate că, văzându-te pe tine, o să te îndrăgească şi pentru tine o să mă ierte şi pe mine.” Ea mă iubea mult şi când îmi spunea toate astea, mă îmbrăţişa şi mă săruta, dar se temea să se ducă la bunicul. Pe mine mă învăţa să mă rog pentru dânsul, se ruga şi ea şi mi-a mai povestit mămica multe, multe alte lucruri; cum fusese pe când trăise la founicul şi cum ţinuse el la dânsa mai presus decât la orice pe lume. Cum îi cânta ea la pian şi-i citea cărţi seara, iar bunicul o săruta şi-i făcea cadouri… Multe

cadouri, încât o dată chiar s-au certat din pricina asta; de o zi a mamei bunicul crezuse că mama nu ştie ce cadou are să-i aducă, dar mama aflase mai demult cei pregătise el. Căci mămica ar fi vrut să aibă cercei, iar bunicul îi spunea mereu că are să-i aducă o broşa, nu cercei; şi i-a adus totuşi cercei; însă când a văzut că mămica ştia că în pacheţel sunt cercei şi nu broşa, s-a supărat, că, adică, de ce a ştiut – şi o jumătate de zi n-a mai vorbit cu mămica; pe urmă însă, tot el a venit la ea s-o sărute şi i-a cerut iertare…

Nelli povesti toate astea cu atâta înflăcărare, încât până şi obrajii ei palizi, de bolnavă, se îmbujorară.

Aciuiată în ungherul ei de la subsol, îmbrăţişându-şi şi sărutându-şi fetiţa (de altfel, singura bucurie care-i mai rămăsese în viaţă), mămica ei stătuse, se vede, de multe ori de vorbă cu micuţa Nelli despre fericitele zile de altădată. Şi o plânsese fără a bănui ce răsunet vor stârni vorbele ei în inima precoce a acestui copil bolnav şi extrem de sensibil.

Aci însă Nelli parcă-şi reveni, se uită bănuitoare în jur şi tăcu. Bătrânul se încruntă şi porni iar să bată darabana cu degetele în masă; Annei Andreevna îi picură din ochi o lacrimă pe care şi-o şterse tăcută cu batista.

— Mămica a sosit aici tare bolnavă, reluă Nelli cu glasul aproape stins. O durea pieptul. L-am căutat mult timp pe bunicul, fără să-l putem găsi; noi stăteam într-un ungher la subsol.

— Într-un ungher, aşa bolnavă cum era?! Strigă Anna Andreevna.

— Da… Într-un ungher… Întări Nelli. Căci mămica era săracă. Şi-mi spunea, adăugă însufleţindu-se, că nu e păcat să fii sărac, ci-i păcat să fii bogat şi nedrept cu alţii… Iar pe ea Dumnezeu o pedepseşte.

— Şi unde stăteaţi voi, pe Vasilievski? La Bubnova ceea? O iscodi bătrânul, întorcându-se însă către mine, parcă pentru a arăta oarecare nepăsare în întrebarea lui. Iar întrebarea o pusese aşa, ca şi cum s-ar fi simţit jenat să tacă.

— Nu, nu acolo… Mai întâi pe Mesceanskaia, răspunse Nelli. Aveam acolo o încăpere tare întunecoasă şi umedă, urmă după o pauză şi mămica s-a îmbolnăvit rău, dar pe atunci putea încă să umble. Eu îi spălam rufele şi ea nu mai contenea cu plânsul. Mai stăteau acolo şi o băbuţă, căpităneasa şi un funcţionar bătrân, care venea mereu beat şi în fiecare noapte ţipa şi făcea scandal. Mi-era tare frică de el. Mămica mă lua în pat lângă dânsa, mă îmbrăţişa şi tremura toată, iar funcţionarul zbiera şi înjura. A vrut odată s-o omoare pe căpităneasa, care era tare bătrână şi călca sprijinită în baston. Iar mamei i s-a făcut milă de ea şi a vrut s-o apere; atunci funcţionarul a lovit-o pe mămica şi eu l-am lovit pe funcţionar…

Nelli se opri. Amintirile o tulburaseră, ochi îi scânteiau.

— Dumnezeule! Strigă Arma Andreevna, ascultând cu; multă luare-aminte povestirea Nelliei, care i se adresa mai ales ei.

— Atunci mămica a ieşit din casă, continuă Nelli şi m-a luat şi pe mine cu dânsa. Era încă ziuă. Am cutreierat aşa pe străzi până seara şi mămica tot plângea şi mergea du-cându-mă de mână. Obosisem tare; nici nu mâncasem în ziua aceea. Mămica vorbea singură, iar mie îmi spunea mereu: „Să rămâi săracă, Nelli, iar după ce mor eu, să nu asculţi nimic din ce-o să-ţi spună alţii. Să nu te duci la nimeni j să rămâi singură, săracă şi să munceşti, iar dacă n-ai să găseşti de lucru, mai bine să cerşeşti, dar la ei să nu te duci”…Pe înserat, când traversam o stradă mare, dintr-o dată mama a început să strige: „Azorka! Azorka!” şi, ca din pământ, un câine mare ogârjit alergă la mămica scheunând şi gudurân-du-se; ea se sperie, se opri palidă, ţipă deodată şi se aruncă în genunchi la picioarele unui bătrân înalt, care mergea sprijinit în baston şi privea numai în pământ. Bătrânul acela înalt era bunicul şi era atât de slab şi de prost îmbrăcat… Atunci l-am văzut eu pentru întâia oară. Şi bunicul s-a speriat grozav, a pălit, văzând-o pe mămica prăbuşindu-se la picioarele lui şi îmbrăţişându-i-le, dar pe

urmă s-a smucit, a împins-o în lături, a izbit cu bastonul în pavaj şi s-a îndepărtat repede de noi. Azorka a mai rămas; scheuna şi o lingea pe mămica pe obraz, pe urmă a fugit şi el după bunicul, l-a apucat de pulpana paltonului şi l-a tras înapoi, însă bunicul l-a lovit cu bastonul. Azorka a alergat din nou la noi; atunci, bunicul l-a strigat, iar câinele a fugit după el, urlând. Mămica zăcea jos, ca moartă. În jurul nostru se adunase lume multă, au venit şi poliţişti. Eu ţipam şi încercam s-o ridic. Pe urmă s-a ridicat singură, s-a uitat împrejur şi a venit după mine. Ara dus-o acasă. Oamenii au rămas mult timp uitându-se în urma noastră şi clătinând din cap…

Nelli se opri să răsufle şi să-şi mai adune puterile. Era foarte palidă, dar în privirea ei citeai hotărâre. Se vedea că e decisă, în sfârşit, să spună totul. Căpătase în clipa aceea chiar un aer de sfidare.

— De, observă Nikolai Sergheici cu glasul nesigur şi cu un fel de enervare, de, mămica ta îşi jignise tatăl şi el a respins-o pe drept cuvânt…

— Şi mămica spunea la fel, reluă brusc Nelli, când mergeam spre casă ea-mi tot spunea: „Este bunicul tău, Nelli şi eu sunt vinovată în faţa lui, iar el m-a blestemat pentru asta, de aceea Dumnezeu mă şi pedepseşte”…În seara aceea şi-n zilele care urmară ea-mi repeta mereu asta. O spunea ca în neştire…

Bătrânul nu mai rosti nimic.

— Dar pe urmă, cum de v-aţi mutat într-altă locuinţă? Făcu Anna Andreevna, care nu contenea să plângă încetişor.

— În noaptea aceea mămica s-a îmbolnăvit, iar căpităneasa descoperi pentru noi toţi ungherul de la Bubnova; a treia zi, împreună cu căpităneasa, ne-am mutat acolo; iar după ce ne-am mutat, mămica a căzut la pat şi trei săptă-măni a eăcut aşa bolnavă, iar eu am îngrijit-o. Bani nu mai aveam de loc, ne ajuta cu câte ceva căpităneasa şi Ivan Alexandriei.

— Dricarul, gazda lor, spusei eu, lămurindu-i.

— Când s-a ridicat din pat şi a început să umble, mămica mi-a povestit şi despre Azorka.

Nelli se opri. Bătrânul era parcă bucuros de faptul că venise vorba despre Azorka.

— Ei, ce ţi-a povestit despre Azorka? Întrebă şi se aplecă şi mai mult în fotoliu, vrând parcă să-şi ascundă şi mai bine faţa şi să privească în jos.

— Dostoievski – Opere, voi. MI

— Îmi tot vorbea despre bunicul, răspunse Nelli şi când era bolnavă şi când aiura, mereu despre el o auzeam pomenind. După ce a început să se însănătoşească, din nou mi-a povestit cum trăise ea mai înainte… Şi atunci şi-a amintit şi despre Azorka; odată, undeva afară din oraş, lângă o apă, întâlnise nişte băieţi care-l duceau pe Azorka legat cu funia ca să-l înece; mămica le-a dat bani şi l-a cumpărat de la ei. Bunicul, când l-a văzut, a ris grozav de el. Numai că Azorka fugi de la ei. Mămica plângea, iar bunicul, speriat, a făgăduit că dă o sută de ruble celui care i l-o aduce îndărăt. A treia zi l-au adus, iar bunicul a plătit suta de ruble; de atunci l-a îndrăgit pe Azorka; mămica însă îl iubea atât de mult, încât îl suia şi în pat. Tot ea mi-a spus că altădată Azorka umblase pe stradă cu nişte comedianţi, ştia să facă frumos, ducea în spinare o maimuţă, se pricepea să ţină între labe puşca şi ştia să facă multe alte lucruri… Iar când mămica a plecat de la bunicul, a rămas Azorka în loc; oriunde se ducea, bunicul îl lua cu dânsul; de aceea, când l-a văzut pe Azorka, mămica a înţeles că şi bunicul trebuie să fie pe-aproape…

Probabil că bătrânul se aşteptase să audă cu totul altceva despre Azorka şi iar începu să se încrunte. Nu mai puse nici o întrebare.

— Şi de atunci nu l-aţi mai văzut niciodată pe bunic?

Întrebă Anna Andreevna.

— Ba da, după ce mămica s-a făcut mai bine, l-am întâlnit eu o dată pe bunic. Mă duceam la prăvălie, după pâine; când numai ce văd un om cu Azorka; mă uit, şi-l recunosc

pe bunicul. M-am dat la o parte şi m-am lipit de un zid. Însă bunicul s-a uitat la mine, s-a uitat lung şi era atât de înfricoşător, că m-am speriat de dânsul; apoi a plecat mai departe. Azorka mă ţinuse minte, se vede, pentru că începu să sară în jurul meu şi să-mi lingă mâinile. M-am dus repede acasă, dar uitându-mă înapoi, am văzut că bunicul intrase în prăvălie. M-am gândit atunci că o fi vrând să întrebe de mine şi m-am speriat şi mai tare; acasă, nu i-am spus mamei nimic, ca să nu se îmbolnăvească iar. A doua zi, nu m-am mai dus la prăvălie, sub cuvânt că mă doare capul, iar a treia zi n-am mai întâlnit pe nimeni, dar mi-a fost atât de frică, încât m-am dus şi m-am întors tot într-o fugă. A patra zi, însă, de-abia cotisem după colţ, că m-am întâlnit drept în faţă cu bunicul; era şi Azorka cu el. Am rupt-o la fugă şi am apucat-o pe altă stradă. Vream să.

Intru în prăvălie pe cealaltă parte, însă acolo iar am dat de bunicul şi m-am speriat aşa tare, că m-am oprit ţintuită locului. S-a oprit şi bunicul în faţa mea şi iar m-a privit lung; pe urmă m-a mângâiat pe cap, m-a luat de mână şi m-a dus cu el, iar Azorka venea în urma noastră şi dădea din coadă. Atunci am văzut că bunicul nu se mai ţine drept, că, mergând, se tot sprijină în baston şi că mâinile îi tremură într-una. M-a dus până la tarabagiul din colţ care vindea turtă dulce şi mere. Mi-a cumpărat un cocoşel de turtă dulce şi un peştişor şi o acadea şi un măr, dar pe când scotea banii dintr-un portofel de piele, mâinile îi tremurau atât de tare, încât scăpă un pitac şi eu i-l ridicai de pe jos. El îmi dădu mie pitacul şi dulciurile, apoi, după ce mă mângâie iarăşi pe cap, fără să-mi spună o vorbă, plecă.

Când m-am întors acasă, i-am povestit mămichii tot; şi cum la început îmi fusese frică de el şi cum mă ascunsesem. Mai întâi mămica nu m-a crezut, dar pe urmă s-a bucurat atât de mult, încât toată seara mi-a pus fel de fel de întrebări, m-a sărutat şi a plâns, iar după ce i-am povestit totul, mi-a poruncit o dată pentru totdeauna să nu mă mai tem de el, căci dacă bunicul vine pe aici ca să mă vadă, înseamnă că

mă iubeşte. Mi-a spus să fiu drăguţă cu dânsul şi să-i vorbesc. Iar a doua zi m-a trimis de dimineaţă pe stradă de câteva ori, deşi îi spusesem că bunicul nu trece pe acolo decât pe înserat. Venea şi dânsa în urma mea, ascunzându-se după câte un colţ; aşa a făcut şi-n ziua următoare, dar bunicul n-a venit; în zilele acelea a tot plouat şi mămica a răcit rău, pentru că ieşea să mă petreacă după poartă, aşa că iar căzu la pat.

Bunicul nu s-a mai arătat decât peste o săptămână şi atunci mi-a cumpărat iar un peştişor şi un măr şi iar nu mi-a vorbit nimic. Dar când a plecat de lângă mine, m-am luat tiptit după el, căci mă hotărâsem dinainte să aflu unde stă şi să-i spun mamei. Mergeam la oarecare depărtare în urmă, pe cealaltă parte a străzii, ca să nu mă vadă. Locuia foarte departe, dar nu acolo unde a stat el mai pe urmă şi unde a murit, ci pe strada Gorohovaia, tot într-o casă mare, la etajul al treilea. Am aflat toate astea şi m-am întors acasă târziu. Mămica era tare neliniştită, căci nu ştia ce s-a întâmplat cu mine. Când i-am povestit însă, s-a bucurat mult şi a vrut să se ducă la bunicul chiar a doua zi, pe urmă însă i-a fost frică să meargă şi aşa nu s-a putut hotărî trei zile în şir şi nu s-a dus. Pe urmă m-a chemat şi mi-a spus: uite ce e, Nelli, eu sunt acum bolnavă şi nu pot umbla; i-am scris bunicului tău o scrisoare; du-te şi dă-i-o. Să iei însă seama, Nelli, ce are să spună şi ce are să facă, după ce o va citi; tu îngenunchează în faţa lui, sărută-l şi roagă-l s-o ierte pe mămica ta… Şi ce-a mai plâns mămica şi tot mă săruta şi mă binecuvmta de drum; s-a închinat şi lui Dumnezeu şi pe mine m-a pus în genunchi la icoană şi cu toate că era tare bolnavă, a ieşit şi m-a petrecut până la poartă; m-am uitat înapoi de vreo câteva ori şi am văzut-o tot acolo, uitându-se după mine…

Sosind la bunic, am deschis uşa, uşa nu era încuiată. L-am găsit la masă, mânca pâine cu cartofi; Azorka stătea lângă el, se uita cum mănâncă şi da din coadă. Şi locuinţa aceea avea ferestrele joase, întunecate, iar în cameră nu era

decât o masă şi un scaun. Bunicul sta singur. Când am intrat, s-a speriat atât de tare, că i-a pierit sângele din obraz şi a început să tremure. M-am speriat şi eu şi n-am putut să-i spun nimic, ci doar m-am apropiat şi am pus scrisoarea pe masă. Când a văzut-o, s-a înfuriat, s-a ridicat în picioare, a înhăţat bastonul cu o mână şi a vrut să mă lovească, dar n-a dat, ci numai m-a scos pe uşă afară şi m-a îmbrâncit. Înainte de a apuca însă să cobor primele trepte, uşa s-a deschis din nou şi el mi-a aruncat la picioare scrisoarea nedesfăcută. M-am întors acasă şi i-am povestit totul mamei. De atunci, boala a doborât-o şi mai rău pe mama.

CAPITOLUL VIII.

În clipa aceea un tunet puternic cutremură văzduhul şi primii stropi mari de ploaie loviră în geam. În cameră se făcu deodată întuneric. Speriată, bătrâna îşi făcu semnul crucii. Ramaserăm cu toţii nemişcaţi şi tăcuţi.

— Trece repede, vesti bătrânul, uitându-se înspre ferestre; apoi se sculă şi se plimbă un timp prin cameră. Nelli îl urmărea cu o privire iscoditoare. Era într-o stare de tulburare bolnăvicioasă. Mi-am dat seama de acest lucru. Ea însă îmi ocolea privirea.

— Ei şi mai departe? Se interesă Nikolai Sergheici, reluându-şi locul în fotoliu.

Nelli se uită speriată în jur.

— Şi nu l-ai mai văzut pe urmă de loc pe bunicul tău?

— Ba da, l-am văzut…

— Atunci, povesteşte-ne, drăguţă, spune-ne, o îndemnă Anna Andreevna.

— După aceea nu l-am mai văzut trei săptămâni, reluă Nelli, până a dat iarna şi a căzut zăpada. Când l-am întâlnit iarăşi, în acelaşi loc, m-am bucurat mult… Deoarece mama era tare amărâtă că el nu mai apare. De cum l-am zărit, am fugit înadins pe cealaltă parte a străzii, ca să vadă că fug de dânsul. Uitându-mă însă înapoi, mi-am dat seama că el grăbise pasul după mine, iar mai pe urmă începu «hiar să

alerge, strigându-mă din urmă: „Nelli, Nelli!” Azorka fugea şi el. Mi s-a făcut milă şi m-am oprit. Bunicul s-a apropiat de mine, m-a luat de mână şi am pornit cu el; când a văzut că plâng, s-a oprit, s-a uitat la mine, s-a aplecat şi m-a sărutat. Atunci i-a sărit în ochi că am ghetele rupte şi m-a întrebat dacă nu mai am altele. I-am spus repede că mămica nu are bani şi că gazda ne dă numai din milă câte ceva de mâncare. Bunicul n-a zis nimic, dar m-a dus în piaţă, mi-a cumpărat nişte ghete şi m-a pus să le în-ealţ chiar acolo; pe urmă am mers cu el la Gorohovaia, dar înainte de asta a intrat cu mine într-o prăvălioară şi a cumpărat cozonac şi două bomboane, iar când am ajuns în camera lui mi-a spus să mănânc cozonacul şi s-a uitat cum mănânc, pe urmă mi-a dat şi bomboanele. Azorka şi-a suit labele pe masă şi a cerut şi el cozonac şi i-am dat şi Ivii, iar pe bunic l-a apucat râsul. Pe urmă m-a aşezat lângă dânsul, m-a mângâiat pe cap şi m-a întrebat dacă am învăţat carte şi ce anume ştiu? I-am răspuns, iar el mi-a poruncit ca de îndată ce am să pot, să vin în fiecare zi pe la ora trei la dânsul, că are să mă înveţe el carte. Pe urmă mi-a spus să mă întorc cu spatele şi să mă uit pe fereastră, până când îmi spune el să mă întorc spre dânsul. Am stat aşa, dar o dată mi-am întors pe furiş capul şi am văzut că-şi desfăcuse perna la un colţ de jos, de unde a scos patru ruble. După ce le-a scos, a venit lângă mine şi mi le-a dat. „Astea-s numai pentru tine”…Am luat banii, dar pe urmă m-am gândit puţin şi i-am spus: „Dacă sunt numai pentru mine, nu-i iau.” Atunci bunicul s-a supărat şi mi-a zis: „Ia-i cum vrei şi du-te”…Am ieşit, dar de data asta nici măcar nu m-a sărutat.

Când m-am întors acasă, i-am povestit totul mamei. Ea se simţea din ce în ce mai rău. Pe la gazda noastră venea un student ca s-o îngrijească şi i-a spus să ia doctorii. Mă duceam deseori la bunicul: aşa-mi poruncise mămica. Bunicul a cumpărat Noul Testament şi o carte de geografie şi a început să mă înveţe: uneori însă se apuca să-mi povestească de la dânsul ce fel de ţări există pe pă-mânt şi

ce fel de oameni trăiesc în ele şi ce fel de mări sunt şi ce a fost mai înainte vreme şi cum Hristos ne-a iertat pe toţi. Îi plăcea mult când îi puneam întrebări: de aceea am început să-l întreb tot mai des şi el îmi povestea şi despre Dumnezeu mi-a vorbit mult. Alteori, în loc să învăţăm, ne apucam să ne hârjonim cu Azorka, fiindcă Azorka mă iubea mult; eu l-am învăţat să sară peste baston şi bunicul făcea mare haz de asta şi mă dezmierda. Numai că bunicul râdea destul de rar. Uneori vorbea mult, dar pe urmă amuţea deodată şi rămânea aşa, parcă ar fi adormit, însă ochii îi erau deschişi. Şi sta aşa până se înnsera, iar pe înserat se făcea mai bătrân şi înfricoşător… Uneori, când veneam pe la dânsul, se întâmpla să-l găsesc stând îngândurat pe scaunul lui, fără să audă ce se petrece în jur. Azorka moţăia şi el„culcat la picioarele bunicului. Aşteptam aşa cât aşteptam, apoi începeam să tuşesc dar bunicul nici nu întorcea capul. Atunci plecam. Acasă, mămica mă aştepta cu nerăbdare; ea stătea în pat, iar eu îi povesteam tot, tot, până se făcea noapte, îi povesteam într-una, iar ea asculta într-una despre bunicul: ce făcuse el în ziua aceea şi ce-mi povestise, ce fel de istorioare şi ce lecţii mi-a dat să învăţ. Iar când îi spuneam despre Azorka, precum că l-am învăţat să sară peste băţ şi că bunicul făcuse haz, atunci începea să râdă şi ea şi râdea mult timp şi se bucura şi iar mă punea să-i mai spun o dată; după aceea începea să se roage.

— Şi mie un lucru nu-mi ieşea din cap: cum vine asta că ea îl iubeşte atât de mult pe bunicul, iar el n-o iubeşte de loc? Şi când m-am dus apoi la dânsul, i-am povestit înadins cât de mult îl iubeşte mămica. El m-a ascultat posomorât şi încruntat; m-a ascultat, dar nu a spus nici o vorbă. Atunci l-am întrebat că de ce mămica îl iubeşte atâta, încât mereu mă întreabă despre el, pe când dânsul niciodată nu mă întreabă nimic de ea. Atunci bunicul s-a supărat şi m-a dat afară din cameră: am stat puţin după uşă, până când el a deschis şi m-a chemat iar înăuntru; dar a fost tot timpul supărat şi n-a scos o vorbă. Când am început mai apoi să

citim la religie, iarăşi l-am întrebat, de ce, dacă Isus Hristos a spus: iubiţi-vă unii pe alţii şi iertaţi greşelile greşiţilor voştri, el totuşi nu vrea s-o ierte pe mămica? Atunci deodată a sărit şi a început să ţipe la mine, spunând că mămica m-a învăţat să-i vorbesc aşa şi xn-a dat iarăşi afară, spunându-mi că nici să nu mai îndrăznesc a-i călca pragul. Iar eu i-am răspuns că şi-aşa n-am să mai vin şi am plecat. A doua zi, bunicul s-a mutat într-o altă locuinţă.

— V-am spus că ploaia o să treacă repede, uite că a şi stat, iese soarele… Priveşte, Vanea, zise Nikolai Sergheici cu ochii spre fereastră.

Anna Andreevna îl privi extrem de nedumerită şi deodată ochii acestei bătrâne, supuse şi temătoare până atunci, scăpărară de indignare. O prinse în tăcere pe Nelli de mână şi şi-o aşează pe genunchi.

— Povesteşte-mi mie, îngeraşul meu, o rugă dânsa, că eu te ascult… Nu-i lua în seamă pe cei cu inima de piatră…

Dar nu isprăvi, căci o podidi plânsul. Nedumerită şi speriată, Nelli mă privi întrebător. Bătrânul înălţă din umeri, şi, în aceeaşi clipă, îşi întoarse faţa.

— Spune mai departe, Nelli, o îndemnai.

— Trei zile n-arn mai fost pe la el, continuă ea: în timpul ăsta mama s-a simţit şi mai rău. Toţi banii ni se isprăviseră, nu mai aveam cu ce să cumpărăm doctorii şi nici de mâncare, pentru că şi gazdele noastre nu aveau nimic şi începuseră a ne scoate ochii că trăim pe socoteala lor. Aşa că în dimineaţa celei de-a treia zile m-am sculat şi am început să mă îmbarc. Mămica m-a întrebat unde mă duc. I-am spus: la bunicul, să-i cer bani şi ea s-a bucurat mult, pentru că îi povestisem totul, cum m-a alungat şi-i mai spusesem că de acum înainte nu vreau să mă mai duc la el, deşi plânsese şi mă rugase să mai merg. Când am ajuns Ja locuinţa lui, am aflat că se mutase şi m-am dus să-l caut la noua locuinţă. Ajungând acolo, când el se pomeni cu mine înăuntru, sări de pe scaun, se repezi la mine şi bătu din picior furios; i-am spus însă îndată că mămica-i tare

bolnavă, că ne trebuie cincizeci de copeici pentru doctorii şi că n-avem nici ce mânca. Bunicul a ţipat la mine, m-a împins pe scară afară şi a încuiat uşa în urmă. Pe când mă îmbrâncea însă, i-am spus c-o să mă aşez pe scară şi că n-o să mă mişc de acolo până când nu-mi dă bani. Aşa am şi făcut. După un timp, el crăpă uşa şi, văzându-mă acolo, o închise iar. A trecut apoi mult, el a deschis iar, m-a văzut şi iar a închis. Şi tot aşa de mai multe ori, deschidea şi se uita la mine. Până când, în cele din urmă, a ieşit cu Azorka, a încuiat, a trecut pe lângă mine fără să-mi spună un cuvânt măcar şi s-a dus. Nici eu n-am scos nici o vorbă, ci am rămas aşa şi am stat pe scară până s-a întunecat.

— Draga de ea, strigă Anna Andreevna, păi nu ţi-a fost frig să stai acolo pe scară.

— Eram cu şubiţa pe mine, răspunse Nelli.

— Ei şi ce dacă erai cu şubiţa… Mititica mea? Of, cât ai avut de suferit! Ei şi ce-a mai făcut bunicul tău?

Buzele fetiţei începură să tremure, dar cu un efort extraordinar ea se stăpâni.

— Bunicul s-a întors după ce se lăsase întunericul nopţii» iar când a urcat scara şi a dat de mine, a strigat: „Cine e?” I-am spus că sunt eu. Mă crezuse, pesemne, de mult plecată. Văzând însă că tot mai eram acolo, s-a mirat mult şi mult timp a stat nemişcat în faţa mea. Apoi deodată a izbit treptele cu bastonul, s-a repezit la uşă, a descuiat-o şi peste câteva clipe s-a întors cu nişte bănuţi de aramă, tot de câte cinci copeici şi a aruncat cu ele în mine pe scară. „Na, ţine, mi-a strigat, e tot ce mai am şi spune-i maică-ţi căv o blestem!” apoi a închis uşa. Părăluţele acelea s-au împrăştiat pe scară. Am început să le adun pe întuneric, dar pasămite bunicul şi-a dat seama că banii se împrăştiaseră care încotro şi că pe întuneric îmi va fi greu să-i adun. Atunci a descuiat uşa, a scos o luminare şi la lumina ei i-ajm putut aduna repede. M-a ajutat şi el, zicând că trebuie să fie în total şaptezeci de copeici şi a plecat. Acasă, am dat banii mamei şi i-am povestit totul; i s-a făcut şi mai rău, iar eu am

fost bolnavă toată noaptea şi chiar a doua zi am avut fierbinţeală, dar nu mă gândeam decât la un singur lucru, pentru că eram tare supărată pe bunicul. Când mămica a adormit, am pornit pe stradă, spre locuinţa bunicului şi înainte de a ajunge acolo m-am oprit pe pod. Tocmai atunci a trecut acela…

• IU-

— Arhipov, lămurii eu, despre care v-am mai vorbit, Nikolai Sergheici; cel care a venit la Bubnova cu negustorul şi a fost snopit în bătaie. Deci, Nelli atunci îl văzuse pentru prima dată… Continuă tu, Nelli.

— L-am oprit şi i-am cerut bani, i-am cerut o rublă. El s-a uitat la mine şi m-a întrebat: „O rublă?" „Da", i-am răspuns. Atunci a râs şi mi-a zis: „Hai cu mine!" Nu ştiam ce să fac, să merg, ori nu, când am văzut că se apropie un foătrânel cu ochelari în ramă de aur; mă auzise cum îi cerusem aceluia o rublă; s-a aplecat spre mine şi m-a întrebat de ce vreau atâţia bani. I-am mărturisit că mămica e bolnavă şi că aţâţă-mi trebuie pentru doctorii. M-a întrebat unde stau. A notat într-un carnet şi mi-a dat o hârtie de o rublă. Acela însă, când l-a zărit pe bătrânelul cu ochelari, s-a grăbit să plece şi nu m-a chemat să vin cu el. Am intrat apoi într-o prăvălioară şi am schimbat rubla în bani de aramă; am înfăşurat treizeci de copeici într-o hârtiuţă şi le-am pus deoparte pentru mămica, iar şaptezeci de copeici nu le-am mai înfăşurat în hârtiuţă, le-am ţinut strâns în mână şi m-am dus cu ele la bunicul. Când am ajuns, am deschis uşa şi i-am zvârlit din prag toţi bani care se rostogoliră pe duşumea.

— Poftim, ia-ţi banii! I-am spus. Mămichii nu-i trebuie banii matale, pentru că o blestemi; apoi am trântit uşa şi am fugit.

Ochii fetiţei scăpărară şi cu un aer naiv provocator îl privi ţintă pe bătrân.

— Bine i-ai făcut, aprobă Anna Andreevna, fără să se «iţe la Nikolai Sergheici şi o strânse la pieptul ei pe Nelli, aşa-i trebuia! Bunicul tău a fost un om rău şi crud…

— Hm! Făcu Nikolai Sergheici.

— Ei şi, mai departe? Întrebă nerăbdătoare Anna Andreevna.

— Nu m-am mai dus de loc la bunicul şi nici el n-a mai trecut pe strada noastră, răspunse Nelli.

— Şi ce-aţi făcut tu şi mămica ta? Of, sărmanele de voi!

— Mămica se simţea tot mai rău şi rareori mai putea să se dea jos din pat, spuse Nelli. Vocea îi tremură şi se frânse. Iar bani nu mai aveam, aşa că am început să umblu cu căpităneasa. Ea se ducea să cerşească pe la casele oamenilor sau oprea oameni de inimă pe stradă rugându-i s-o ajute; din asta trăia. Mi-a spus că nu este cerşetoare, că are hârtii în care scrie că e căpitănească şi că a sărăcit. Hârtiile acelea le arăta oamenilor şi pentru asta era miluită. Pe-atunci mi-a şi spus ea că nu-i ruşine să cerşeşti de la mulţi. Umblam împreună şi trăiam aşa, din cerşit. Curând a aflat şi mama despre asta, pentru că ceilalţi chiriaşi au început să-i scoată ochii, spunându-i că este cerşetoare, iar Bubnova a venit şi i-a spus să mă dea mai bine la dânsa decât să mă lase să cerşesc. Bubnova mai venise şi altădată şi-i oferise bani, dar mămica n-a vrut să-i primească; Bubnova zicea că de ce suntem aşa de mândre şi ne trimitea de mâncare. Când i-a spus însă despre mine, mămica a început să plângă şi s-a speriat; Bubnova era beată şi a ocărât-o. I-a zis că eu şi aşa sunt o cerşetoare, că umblu cu căpitănească şi chiar în seara aceea a alungat-o pe căpitănească din casă. Când a aflat despre toate astea, mămica a plâns mult, pe urmă s-a dat jos din pat, s-a îmbrăcat, m-a luat de mână şi am pornit împreună. Ivan Alexandriei a vrut s-o oprească, dar ea nu l-a ascultat şi am plecat. Abia se ţinea pe picioare, mereu se aşeza jos, pe stradă, iar eu o sprijineam, să nu cadă. Spunea că vrea să se ducă la bunicul şi-mi cerea s-o conduc; se lăsase noaptea. Deodată, am ajuns într-o stradă mare; în faţa unei case se opreau cupeuri, ieşea multă lume de acolo, toate ferestrele erau luminate şi se auzea muzică. Mămica s-a oprit, m-a

strâns la piept şi mi-a spus: „Nelli, să rămâi săracă toată viaţa, să rămâi săracă, dar să nu te duci la ei, oricine te-ar chema, oricine ar veni. Şi tu ai fi putut să fii acolo, între ei, bogată, cu rochii frumoase, dar nu vreau eu. Ei sunt răi şi cruzi, iar tu să asculţi de porunca mea: rămâi săracă, să munceşti şi să cerşeşti, iar dacă vine careva să te cheme, spune-i: nu vreau să merg la voi…!” Asta mi-a poruncit mămica, pe când era bolnavă, iar eu vreau s-o ascult cât oi trăi, adăugă Nelli cu vocea sugrumată de emoţie şi roşie la faţă ca para focului; toată viaţa mea am să slujesc şi am să muncesc; şi la voi tot pentru a sluji, pentru a munci am venit, nu vreau să stau la voi ca fiică.

— Ei, haide, haide, drăguţo! Bâlbâi bătrânica îmbrăţişând-o. Că doar mămica ta era pe atunci bolnavă, când te povăţuia la toate astea.

— Ba era nebună, tăie sourt bătrânul.

— Fie şi nebună! Se răsuci Nelli brusc către el; chiar dacă era aşa, ceea ce mi-a poruncit ea voi face toată viaţa. După ce mi-a spus toate astea a şi leşinat acolo, pe stradă.

— Dumnezeule mare! Exclamă Anna Andreevna, aşa bolnavă cum era şi în stradă iarna…?

— Au vrut să ne ducă la poliţie, dar un domn ne-a luat apărarea, m-a întrebat unde stăm, mi-a dat zece ruble şi a poruncit vizitiului să o ducă pe mămica până acasă cu trăsura lui. După aceea mămica nu s-a mai sculat niciodată din pat, iar peste trei săptămâni a murit…

— Şi tatăl ei… El ce-a făcut? N-a mai iertat-o? Strigă Anna Andreevna.

— Nu, n-a iertat-o! Răspunse Nelli chinuindu-se să se stăpânească. Cu o săptămână înainte de a muri, mă chemă lingă dânsa şi-mi spuse: „Nelli, du-te încă o dată la bunicul tău, pentru ultima oară şi roagă-l să vie la mine şi să mă ierte; spune-i că peste câteva zile am să mor şi că am să te las singură pe lume. Mai spune-i că mi-e greu să mor aşa…” Şi m-am dus. M-am dus, am bătut la uşă, bunicul a deschis, dar când m-a văzut a şi vrut să închidă; numai că eu m-am

prins cu amândouă mâinile de uşă şi i-am strigat: „Mămica e pe moarte, te cheamă, vino…!” El însă m-a îmbrâncit şi mi-a trântit uşa în nas. M-am întors acasă, m-am culcat lângă mămica, am îmbrăţişat-o şi nu i-am mai spus nimic… M-a îmbrăţişat şi ea şi nu m-a mai întrebat nimic…

Aci, Nikolai Sergheici se sprijini greoi pe masă, apoi se sculă, dar după ce ne cuprinse pe noi toţi într-o privire tulbure şi ciudată, se lăsă iarăşi în fotoliu, de parcă l-ar fi părăsit puterile cu desăvârşire. Anna Andreevna nu se mai uită de loc la el, ci, plângând zdrobită, continua s-o strângă în braţe pe Nelli…

— În ultima zi, înainte să moară, către seară, mămica m-a chemat lângă dânsa, m-a luat de mână şi mi-a spus: „Astăzi am să mor, Nelli”, a vrut să mai adauge ceva, dar n-a mai putut. Mă uitam la ea, iar dânsa parcă nici nu mă mai vedea, atâta doar că-mi strângea cu putere mâna. Mi-am tras mâna încetişor şi am ieşit în fugă din casă. Am alergat tot drumul cât mă ţineau picioarele, ca să ajung cât mai repede la bunicul. Când m-a văzut, a sărit de pe scaun şi s-a holbat la mine atât de speriat, încât toată faţa i s-a îngălbenit şi tremura tot. L-am apucat de mână şi i-am spus doar atât: „Moare!” Deodată el începu să caute zăpăcit prin cameră, îşi luă bastonul şi porni în goană după mine; ieşise fără pălărie, deşi afara era frig. M-am întors şi i-am adus pălăria, i-am pus-o pe cap şi am luat-o amândoi la fugă. Pe drum îl tot grăbeam şi îi spuneam să ia un birjar, pentru că mămica o să moară din clipă în clipă; dar bunicul n-avea decât şapte copeici, toţi banii lui. Oprea câte un birjar, se tocmea, dar birjarii râdeau de el şi râdeau şi de Azorka, fiindcă Azorka fugea şi el după noi. Şi am fugit tot aşa mereu. Bunicul obosise şi răsufla greu. Dar încă zorea şi alerga. Deodată căzu jos şi-i alunecă pălăria de pe cap. L-am ridicat, i-am aşezat pălăria pe cap, l-am luat de mână şi l-am dus aşa după mine; când am ajuns acasă, se înnoptase… Iar mămica era moartă. Când a văzut-o, bunicul îşi frânse mâinile, începu să tremure, apoi rămase

încremenit la căpătâiul ei, fără să scoată o vorbă. M-am apropiat de mămica mea moartă, l-am apucat pe bunic de mână şi i-am strigat: „Priveşte, om crud şi rău ce eşti, priveşte!… Uită-te la ea!” Atunci bunicul a scos un strigăt şi s-a prăbuşit fără simţiri.

Nelli sări de la locul ei, se smulse din îmbrăţişarea Annei Andreevna şi rămase în mijlocul odăii, palidă, istovită şi înspăimântată. Dar Anna Andreevna se duse repede la ea, „O luă iar în braţe şi, ca într-o exaltare, rosti:

— Eu, eu am să-ţi fiu de acum înainte mamă, Nelli, draga mea, iar tu vei fi ca şi copilul meu! Da, Nelli, să plecăm, să-i lăsăm pe toţi, pe cei răi şi cruzi! Lasă-i să-şi bată joc de oameni, că Dumnezeu, numai Dumnezeu o să-i socotească… Nor să plecăm amândouă, Nelli, hai de aici, haide…!

Niciodată mai înainte ori după aceea n-am mai văzut-a într-o asemenea stare şi nici nu mi-aş fi închipuit că ar putea vreodată să se tulbure într-at. Ita. Nikolai Sergheici tresări, se îndreptă în fotoliu, apoi se ridică şi, cu vocea sugrumată,.

Întrebă:

— Încotro, Anna Andreevna?

— La ea, la fiica mea, la Nataşa! Ripostă bătrâna, trăgând-o pe Nelli după dânsa, spre uşă.

— Stai, aşteaptă, aşteaptă…!

— N-am ce să mai aştept, om rău şi crud ce eşti! Am. Aşteptat destul, a aşteptat şi ea destul, acum, adio!

Spunând asta, bătrânica se întoarse, îl privi şi-n clipa aceea rămase locului, încremenită: Nikolai Sergheici era lângă dânsa.

Cu pălăria pe cap şi încercând grăbit cu braţele-i slăbite şi tremurătoare să-şi pună paltonul.

— Cum şi tu…?! Vii şi tu cu mine? Strigă ea împreunân-du-şi rugător mâinile şi privindu-l neîncrezătoare, ca şi cum n-ar fi îndrăznit să creadă într-o asemenea fericire.

— Nataşa! Unde-i Nataşa mea? Unde-i?! Unde-i fata mea? Izbucni în sfârşit din pieptul bătrânului. Daţi-mi-o înapoi pe

Nataşa mea! Unde-i? Unde-i?! Şi apucând bastonul pe care i-l întinsesem, se repezi spre uşă.

— A iertat-o! A iertat-o! Exclamă Anna Andreevna. Dar bătrânul nu mai apucă să ajungă până în prag. Brusc, uşa se deschise şi în cameră năvăli Nataşa, palidă, cu ochii scânteietori, ca în febră. Avea rochia mototolită şi udă de ploaie. Basmaua cu care-şi acoperise capul îi alunecase pe ceafă şi în părul ei des sclipeau picături mari de ploaie. Intră, îşi văzu tatăl şi cu un strigăt, întinzând mâinile către el, se prăbuşi în genunchi la picioarele lui.

CAPITOLUL IX.

El însă o şi cuprinsese în braţe…!

Ridicând-o de jos, ca pe un copil, o duse în braţe şi o aşează în fotoliul lui. Îngenunche în faţa ei şi-i săruta mâinile şi picioarele. O săruta privind-o cu nesaţ, de parcă nu-i venea să. Creadă că este iarăşi lângă el, că o vede şi o aude iarăşi pe ea, pe Nataşa, fata lui! Anna Andreevna, scăldată în lacrimi, o cuprinse şi ea la rândul ei, strângându-i capul la pieptul său şi rămase aşa nemişcată, incapabilă să rostească un cuvânt.

— Scumpa mea!… Viaţa mea… Bucuria mea!… Repeta bătrânul fără şir, ţinând-o de mâini şi privindu-i ca un îndrăgostit faţa palidă, trasă, însă tot frumoasă şi ochii înlăcrimaţi. Bucuria mea, copila mea! Repeta el şi iar tăcea, măsurând-o cu o încântare de nespus. Cine, cine mi-a spus că a slăbit? În-găimă el către noi, cu un zâmbet fugar, ca de copil, continuând să stea în genunchi în faţa ei. E puţin cam trasă la faţă, e drept, puţin cam palidă, dar uitaţi-vă la ea cât e de drăguţă! E chiar mai frumoasă decât înainte! Adăugă el, oprindu-se fără să vrea, sugrumat de durere, de acea durere a bucuriei care îţi răscoleşte sufletul.

— Dar scoală-te, tăticule! Scoală-te odată, îl ruga Nataşa, că doar şi eu vreau să te sărut…

— O, draga de ea. Auzi, auzi, Annuşka, ce frumos mi-a cerut asta? Şi o îmbrăţişa încă o dată, tremurând de emoţie.

— Ba nu, Nataşa, eu… Eu trebuie să stau la picioarele tale până când, până când inima mea va auzi că m-ai iertat, pentru că niciodată, niciodată n-am să merit iertarea ta! Te-am respins, te-am blestemat, auzi Nataşa, te-am blestemat pe tine şi am putut să fac una ca asta!… Iar tu, tu, Nataşa, ai putut crede că te-am blestemat… Doar ai crezut, nu-i aşa că ai crezut? Nu, n-ar fi trebuit să crezi! Nu trebuia să crezi nimic, să nu fi crezut de loc, inimioară crudă ce eşti! Şi de ce n-ai venit la mine? Că doar ai ştiut cum am să te primesc!… O, Nataşa, doar ţii minte cât de mult te-am iubit eu înainte! Iar acum, în tot timpul ăsta, te iubeam de două ori pe atât, de o mie de ori mai mult decât înainte! Sângerând, te-am iubit! Mi-aş fi smuls sufletul, inima mi-aş fi smuls-o din piept, ca să ţi-o arunc la picioare! O, bucuria mea!

— Dar sărută-mă odată, nemilosule, pe buze, pe obraz, sărută-mă aşa cum mă sărută mama! Bâigui Nataşa cu vocea pierdută, plină de lacrimi de bucurie.

— Şi ochişorii! Şi ochişorii! Ţii minte, ca altădată? Repeta bătrânul, după ce o îmbrăţişa lung. O, Nataşa, ne-ai visat tu vreodată? Eu te visam aproape în fiecare noapte şi în fiecare noapte veneai la mine şi eu te plângeam, iar o dată tu ai venit aşa cum veneai (ţii minte?) când erai mică. Pe vremea când n-aveai decât zece anişori şi abia începuseşi să înveţi la pian, ai venit într-o rochiţă scurtă, cu nişte pantofiori frumoşi şi cu minutele roşii… Annuşka, ţii minte, că avea pe atunci minutele cam roşii? Da şi ai venit la mine în vis, mi-ai sărit pe genunchi şi m-ai îmbrăţişat… Şi tu şi tu, fetiţă rea ce eşti! Şi tu ai putut crede că te-am blestemat, că n-am să te primesc dacă te întorci la mine… Ascultă, Nataşa! Eu am fost de multe ori la tine, maică-ta nici nu ştia şi nimeni n-a ştiut, auzi? Ba stăteam pe sub ferestrele tale, ba aşteptam ceasuri întregi, undeva pe un trotuar în apropierea porţii tale! Doar-doar ai să ieşi, ca să te văd măcar de departe! Câteodată seara, la fereastra ta ardea o luminare; de câte ori n-am fost lângă casa ta, ca să văd

măcar luminarea aceea, măcar umbra să ţi-o zăresc prin fereastră, ca să te binecuvântez pe timpul nopţii. Dar tu, tu m-ai binecuvântat vreodată pentru noapte? La mine te-ai gândit? Ţi-a spus inimioara vreodată că mă aflu sub fereastra casei tale? Şi de câte ori iarna, târziu noaptea, n-am urcat scara şi n-am aşteptat în faţa uşii, să aud cel puţin de acolo glăsciorul tău, să aud râsul tău! Că te-am blestemat? Păi, nu mai mult decât aseară am urcat până la tine, ca să te iert, dar m-am întors pe urmă de la uşă… O, Nataşa! El se scula, o ridică puţin din fotoliu şi-o strânse cu putere la piept.

— Iat-o iarăşi aici, lângă inima mea! Strigă copleşit. O, îţi mulţumesc, Doamne, pentru tot, pentru tot şi pentru mâ-nia şi pentru mila ta!… Şi pentru soarele tău, care-şi revarsă acum, după furtună, lumina asupra noastră! Pentru toată clipa asta, îţi mulţumesc! O, las-să fim umiliţi, las-să fim obidiţi, dar acum suntem iarăşi împreună şi las-să se bucure acum aceşti oameni haini şi trufaşi care ne-au umilit şi ne-au obidit! Să dea ei cu piatra-n noi! Să nu-ţi fie teamă, I Nataşa… Vom merge mână-n mână şi am să le spun: aceasta-i I fiica mea scumpă şi iubită, un suflet nobil şi neprihănit, copila mea dragă pe care voi aţi obidit-o şi aţi umilit-o, dar I pe care eu o iubesc şi binecuvântez în vecii vecilor…!

— Vanea! Vanea!… Îngăimă pierdută Nataşa, întinzân-du-mi mâna din braţele tatălui ei…

O, n-am să uit niciodată că şi-a adus aminte şi de mine în clipa aceea.

— Dar unde e Nelli? Întrebă bătrânul uitându-se împrejur.

— Aşa e, unde o fi? Exclamă bătrânica. Drăguţa de ea! Am uitat de tot de dânsa!

Nelli nu mai era în cameră; neobservată de nimeni, ea trecuse în dormitor. Ne-am dus cu toţii acolo. Am găsit-o în colţul de după uşă, unde se ascunsese, speriată, de noi.

— Nelli, ce-i cu tine, copila mea? Făcu bătrânul voind s-o îmbrăţişeze. Dar ea se uită la el lung-lung…

— Mămica, unde e mămica mea? Murmură ca de pe altă lume, unde-i, unde-i mămica mea? Strigă încă o dată, întinzându-şi minutele tremurătoare spre noi; şi în clipa următoare scoase un ţipăt îngrozitor, faţa i se crispa şi cuprinsă de-o criză cumplită, Nelli se prăbuşi la pământ…

EPILOG.

ULTIMELE AMINTIRI.

Era pe la mijlocul lunii iunie. O zi cu arşiţă şi zăpuşeală. Şederea în oraş devenea insuportabilă: peste tot – numai praf, var, reparaţii, pietre încinse, aer otrăvit… Deodată, ce fericire! Undeva, departe bubui un tunet; treptat, cerul se întunecă, un spulber de vânt se abătu năvalnic gonind înainte-i nori de praf; stropi răzleţi, mari, grei, căzură pe pământ; apoi, fără de veste, ca şi cum bagdadiile cerului s-ar fi desfăcut, un potop de ploaie se revărsă deasupra oraşului. La o jumătate de ceas după aceea, când soarele reapăru pe cer, am deschis fereastra odăiţei mele şi am sorbit cu plămânii obosiţi aerul curat şi răcoros de afară. De bucurie, eram gata să las condeiul, să renunţ la toate treburile, cu editor cu tot şi să alerg cât mai repede la ai noştri, pe Vasilievski Ostrov. Oricât de mare însă era ispita, reuşii s-o alung şi cu un fel de înverşunare mă năpustii iarăşi asupra manuscrisului; trebuia să termin neapărat! Editorul îmi cerea lucrarea, altfel nu-mi dădea nici un ban. E drept că acolo, pe Vasilievski, eram aşteptat; în schimb, seara voi fi liber, cu totul liber, ca vântul; seara aceea urma să mă răsplătească pentru ultimele două zile şi două nopţi în care izbutisem să scriu trei coli şi jumătate de tipar.

Şi, în sfârşit, iată-mi lucrul terminat; arunc condeiul cât colo şi mă ridic; simt în spate şi în piept junghiuri, iar la tâmple – vâjâieli. Îmi dau seama că în clipa asta am nervii cu totul zdruncinaţi, iar în urechi parcă-mi răsună ultimele cuvinte ale bătrânului meu doctor: „Hptărât lucru, nici un alt organism nu ar fi fost în stare să suporte o asemenea încordare, pentru că aşa ceva este cu neputinţă!” Şi totuşi, deocamdată, iată că-i cu putinţă! Capul mi se învârte; de-

abia mă ţin picioarele; dar o bucurie de nespus îmi năpădeşte inima. Povestirea e terminată şi editorul meu, deşi îi datorez cam mult, îmi va da totuşi ceva, când o să aibă prada în mâinile sale; îmi va da măcar vreo cincizeci de ruble – o sumă cum n-am mai văzut de mult! Libertate şi bani!… Fericit, mi-am pus pălăria pe cap, mi-am luat manuscrisul subsuoară şi am pornit repede ca să-l pot prinde acasă pe scumpul nostru Alexandr Petrovici.

Îl găsesc pregătindu-se de plecare. La rându-i, de-abia terminase şi el o operaţiune, ce-i drept, neliterară, dar în schimb foarte rentabilă şi, expediind, în sfârşit, pe un samsaraş negricios, cu care stătuse vreo două ore până atunci în cabinetul său, îmi întinde prietenos mâna şi, cu vocea lui obişnuită, simpatică şi groasă, mă întreabă de sănătate. Alexandr Petrovici e un om tare de treabă şi, fără nici o intenţie de a glumi, pot spune că mă simt foarte îndatorat faţă de dânsul. Ce vină are el că în literatură n-a ajuns în viaţă decât numai editor? El a înţeles din capul locului că literatura are nevoie de un editor şi s-a apucat la timp de această îndeletnicire; i se cuvine cinste şi laudă, bineînţeles, ca editor…

Cu un zâmbet afabil, ia act că terminasem povestirea şi că următorul număr al revistei sale este, în felul acesta, asigurat cu material pentru rubrica principală şi se miră că izbutisem totuşi să isprăvesc măcar ceva, îngăduindu-şi să facă aici un spirit drăguţ. Apoi merge la casa de fier, ca să-mi dea cele cincizeci de ruble făgăduite, întinzându-mi totodată tomul gros al unei reviste din tabăra adversă, din care îmi indică la rubrica de critică vreo câteva rânduri, unde se vorbeşte şi despre ultimul meu roman.

Mă uit: este un articol scris de „scriptolog”…Nu s-ar putea spune că mă înjura, dar nici laude nu-mi aducea. Aşa că sunt foarte mulţumit. Printre altele numitul „scriptolog” afirma despre scrierile mele că au în genere „un iz de sudoare”, vrând adică să dea a înţelege prin asta că atât de

mult lucrez şi transpir la ele, atâta le refac şi le prelucrez, că ţi se face şi greaţă.

Editorul şi cu mine facem mult haz. Îi destăinui că ultima mea nuvelă fusese scrisă în două nopţi, iar acum în două zile şi două nopţi aşternusem trei coli şi jumătate de tipar – dacă ar şti asta „scriptologul” care-mi reproşa prea multă migăleală şi moşmondeală!

— Şi totuşi, dumneata eşti singurul vinovat, Ivan Petro-vici. De ce laşi să tărăgăneze treaba atât de mult, încât să fii nevoit pe urmă să lucrezi nopţile?

Alexandr Petrovici, fireşte, este un om foarte simpatic, deşi are o anume meteahnă a lui; îi place să-şi etaleze părerile literare tocmai în faţa acelora care – după cum cred că bănuieşte şi el – îl cunosc ca pe degete. Eu însă n-am nici un chef să discut cu dânsul probleme de literatură; îmi iau banii şi pun mâna pe pălărie. Alexandr Petrovici pleacă şi el pe ostroave, la vila lui; auzind că vreau să ajung pe Vasilievski, îmi oferă să mă ia în cupeu.

— Ştii că am un cupeu nou? Nu l-ai văzut încă, nu-i aşa? E tare drăguţ.

Coborâm spre ieşire. Cupeul, într-adevăr, este foarte drăguţ, iar Alexandr Petrovici, ca proaspăt proprietar, simte o deosebită plăcere, ba chiar şi oarecare nevoie sufletească, să-şi conducă cunoscuţii.

Pe drum, Alexandr Petrovici încearcă de câteva ori să atace iarăşi probleme de literatură contemporană. Nu se sinchiseşte de mine şi repetă imperturbabil fel de fel de idei de împrumut, auzite cu puţin înainte de pe la careva dintre literaţii în cuvântul cărora are deplină încredere şi ale căror păreri le respectă. I se întâmplă, de altfel, să respecte lucruri uluitoare. Dar i se mai întâmplă uneori să şi denatureze opiniile altora, ori să le plaseze cu totul anapoda, ajungând în aprecierile sale la adevărate aberaţii. Stau, îl ascult în tăcere şi mă minunez de felurimea şi pretenţio-zitatea pasiunilor omeneşti. „Ca să vezi cum e omul, mă gândesc: în loc să-şi vadă de treburi şi să se

mulţumească a face parale, te trezeşti că mai vrea şi glorie, glorie literară, glorie de eminent editor şi critic.” „ „ —• „* în clipa de faţă se străduieşte să-mi facă o expunere amănunţită a unei idei literare, pe care cu vreo trei zile înainte o auzise chiar de la mine şi împotriva căreia se ridicase, pentru ca acum să se dea drept autorul ei. Lui Alexandr Petrovici i se întâmplă însă cam des asemenea scăpări de memorie şi toţi cunoscuţii ştiu de această rslăbiciune nevinovată a sa. Ce fericit este acum, pero- rându-mi în cupeul lui; ce mulţumit e de soarta sa şi ce încântat este! Poartă acum o conversaţie savantă în domeniul literaturii şi am impresia că până şi basul lui catifelat şi agreabil are o rezonanţă de erudiţie. Încetul cu încetul, alunecă pe panta liberalismului şi exprimă convingerea inocent sceptică cum că în literatura noastră şi, în general, în toate literaturile, nu poate fi vorba de onestitate şi modestie, ci numai de „bătăi şi păruieli reciproce”, mai ales în perioada când se fac abonamente la publicaţii. Îmi zic în sinea mea că Alexandr Petrovici ar fi dispus să considere pe oricare literat cinstit şi sincer, tocmai pentru cinstea şi sinceritatea lui, dacă nu chiar un imbecil, cel puţin un nă-tăfleţ. Bineînţeles, o asemenea judecată nu putea fi decât rodul extremei inocenţe a lui Alexandr Petrovici.

Eu însă nu-l mai ascult. Cobor din cupeul lui pe Vasi-lievski Ostrov şi mă îndrept grăbit spre ai noştri. Iată, în. Sfârşit şi strada a treisprezecea, iată şi căsuţa lor! Anna Andreevna, zărindu-mă, îmi face un semn dojenitor cu degetul, dă din mâini şi cu un ssst! Prelung îmi dă de înţeles că nu trebuie să fac zgomot.

— Nelli, sărăcuţa de ea, abia acum a adormit! Îmi şopteşte grăbită, te rog să nu mi-o trezeşti! Tare-i slăbită, sărmana! Ne temem pentru dânsa. Doctorul zice că deocamdată n-ar fi nici o primejdie. Dar parcă poţi afla ceva ca lumea de la doctorul ăsta al dumitale! Şi nu ţi-e ruşine, Ivan Petrovici?

Te-am aşteptat, te-am aşteptat atâta la masă… de două zile n-ai mai dat pe aici…!

— Păi, v-am spus doar, încă de alaltăieri, că două zile n-am să pot veni, îi răspund şi eu în şoaptă Annei Andreevna. Trebuia să termin o lucrare…

— Totuşi, ne f ăgăduiseşi să iei masa astăzi cu noi! De ce n-ai venit? Nelli anume pentru asta s-a sculat din pat, draga de ea. Am aşezat-o noi într-un fotoliu comod şi am adus-o la masă: „Vreau, zice, să-l aştept pe Vanea cu voi împreună” şi când colo, Vanea al nostru – ia-l de unde nu-i! Uite, e aproape şase! Unde mi-ai umblat? Încurcă-lume ce-mi eşti! Atâta s-a necăjit, săraca, vai! De nici nu ştiam cum s-o mai împăcăm… Bine că a adormit. Nikolai Sergheici a ieşit în oraş; se întoarce la vremea ceaiului.

Aşa că, uite, mă zbat singură acum… Cică o să capete o slujbă; dar când mă gândesc, Ivan Petrovici, că postul pe care-or să i-l dea e tocmai la Perm, mi se strânge inima…

— Şi Nataşa unde-i?

— E în grădiniţă, odorul mamii, în grădiniţă! Du-te Ia dânsa… Nu prea e nici ea în apele ei. Nu mai înţeleg nimic… Of, Ivan Petrovici, de-ai şti cât mă doare sufletul l Tot zice că e veselă şi mulţumită, dar nu-mi vine a crede… Du-te la dânsa, Vanea. Şi să-mi spui pe urmă încetişor ce-i cu ea, m-auzi?

Eu însă n-o mai ascult ce zice şi alerg într-un suflet în grădiniţă. Grădiniţa de lângă casă n-are decât vreo douăzeci şi cinci de paşi în lungime şi cam tot pe atâta în lăţime, şi-i plină toată de verdeaţă; se înalţă acolo trei copaci bătrâni şi pletoşi, câţiva mesteceni tineri, câteva tufe de liliac şi de caprifoi; e un colţ cu nişte tufe de zmeură, două straturi de căpşuni; două cărărui înguste şi întortocheate şerpuiesc de-a lungul şi de-a latul grădiniţei. Bătrânul e încântat de ea şi încearcă să ne încredinţeze că în curând va avea acolo şi ciuperci. Mai preţios mi se părea însă faptul că Nelli îndrăgise această grădiniţă şi că sta ceasuri întregi în mijlocul ei, într-un fotoliu; Nelli e acum

idolul casei. Dar iat-o şi pe Nataşa! Mă întâmpină bucuroasă, în-tinzându-mi mâna. Ce trasă şi palidă e la faţă! Şi dânsa de-abia şi-a revenit după boală…

— Ai terminat cu totul, Vanea? Mă întreabă Nataşa,.

— Am şi predat-o! Şi sunt liber toată seara.

— Ei, slavă Domnului! Te-ai grăbit? Ai stricat multe foi?

— De, fără asta nu se poate! De altfel, n-a prea fost cazul. În momentele acestea de muncă în tensiune, nervii îmi sunt totdeauna încordaţi la maximum; judec mai limpede, simt mai intens şi mai adânc, până şi verbul devine mai docil sub pana mea şi se execută fără şovăieli, încât rezultatul e mult mai bun ori de câte ori lucrez încordat. Totul merge bine…

— Ah, Vanea, Vanea!

Bag de seamă că în ultima vreme pe Nataşa o preocupă îndeaproape succesele mele literare şi tot ce priveşte renumele meu de scriitor. Reciteşte tot ce am publicat în ultimul an; mă întreabă mereu despre planurile de viitor, se interesează de orice critică a lucrărilor mele, o necăjesc opiniile unora dintre critici şi ţine cu orice preţ să-mi asigur o poziţie superioară în literatură. Dorinţa aceasta şi-o exprimă atât de hotărât şi de stăruitor, încât mă şi surprinde noua ei preocupare.

— Ai să-ţi iroseşti talentul, Vanea, îmi spune ea, un efort prea mare poate să te extenueze, afară de faptul că-ţi primejduieşti şi sănătatea. Ia exemplu de la S., care nu scrie decât o nuvelă la doi ani, iar N., în zece ani a scos doar un singur roman.29 în schimb, cât de cizelate şi finisate sunt scrierile lor! N-ai să întâlneşti la ei nici o neglijenţă.

— Da, ei au existenţa asigurată şi nu se angajează să scrie la termene fixe; pe câtă vreme eu… Eu sunt o mârţoagă de poştă! Dar, la urma urmei, toate astea sunt fleacuri! Să vorbim despre altceva, draga mea. Ce mai e nou?

— Multe noutăţi. Mai întâi şi întâi am primit o scrisoare de la el…

— Alta?

— Alta. Şi-mi întinse ultima scrisoare a lui Alioşa. Era a treia de la despărţirea lor. Prima i-o trimisese încă de la Moscova şi făcea impresia că a fost scrisă într-un fel de delir. O anunţa că împrejurările s-au nimerit în aşa fel, încât e] nu poate în nici un caz să se întoarcă la Petersburg, după cum proiectaseră la despărţire. În cea de a doua, se grăbea să anunţe că va sosi în câteva zile, ca să se cunune cât mai curând cu Nataşa, deoarece pentru el acest lucru e hotărât definitiv şi nimic în lume nu-l va împiedica să înfăptuiască ceea ce a hotărât. Totuşi, tonul scrisorii lăsa să se vadă limpede că e disperat, că influenţele străine apasă din plin asupra lui şi că nici el însuşi nu mai crede ceea ce spune. Mai scria, între altele şi despre Katia, că ea este pentru dânsul o adevărată providenţă, fiind unica făptură care-i mai aduce sprijin şi alinare. Am deschis cu nerăbdare cea de a treia scrisoare.

Erau două file, acoperite în grabă cu un scris neciteţ, dezordonat, incoherent, pătate cu lacrimi şi cu cerneală. Alioşa începea prin a spune că se leapădă de Nataşa şi o îndemna să-l uite. Se străduia să-i demonstreze că o căsătorie între ei ar fi imposibilă, influenţele străine, ostile sunt mai tari decât el şi că, în sfârşit, aşa şi trebuia să se întâmple, deoarece şi el şi Nataşa ar fi nefericiţi împreună, căci nu se potrivesc unul cu altul. Dar aci nu mai rezista, şi, lăsând la o parte toate argumentele şi raţionamentele, fără a fi rupt şi aruncat prima parte a scrisorii, mărturisea în continuare că se simte ca un criminal în faţa Nataşei, că e un om pierdut, incapabil de a se împotrivi voinţei tatălui său, care sosise şi el la ţară. Mai arăta că nu se simte în stare să-i zugrăvească întreaga-i suferinţă; spunea, între altele că se simte în stare s-o facă fericită şi începea deodată să argumenteze cât de potriviţi sunt ei doi; respingea cu înverşunare toate argumentele contrarii ale prinţului; disperat, înfăţişa tabloul fericirii întregii lor vieţi, care i-ar fi aşteptat, dacă el s-ar fi căsătorit cu Nataşa; în sfârşit, se căina pentru lipsa lui de curaj şi-şi lua rămas bun

pentru totdeauna! Scrisoarea trăda mult zbucium şi o adâncă frământ-tare; o scrisese, probabil, într-o stare de extremă deznădejde şi tortură sufletească. Mă podidiră lacrimile… Nataşa îmi întinse şi o altă scrisoare, de la Katia. Sosise în acelaşi plic cu a lui Alioşa, dar lipită separat, într-un plic al ei. În câteva rânduri, pe scurt, Katia o încredinţa că într-adevăr Alioşa suferă, că plânge într-una şi pare deznădăjduit, ba chiar e puţin bolnav, dar că ea veghează mereu lângă dânsul şi că Alioşa va fi fericit. Totodată încerca s-o prevină pe Nataşa să nu-şi închipuie cumva că Alioşa a putut să se consoleze atât de repede şi că durerea lui n-ar fi adevărată. „Nu te va uita niciodată, adăuga Katia, de altfel, nici n-ar putea să te uite vreodată, căci aşa-i firea lui; el te iubeşte fără margini şi te va iubi întotdeauna, iar dacă se va întâmpla să înceteze cândva a te iubi, a-ţi duce dorul atunci când amintirea îi va vorbi despre dumneata, voi înceta eu însămi să-l mai iubesc din pricina asta…”

I-am restituit Nataşei cele două scrisori. Ne-am privit îndelung, fără să rostim o vorbă. La fel făcurăm şi după citirea primelor două scrisori ale lui Alioşa; de altfel, în general, acum evitam amândoi să mai vorbim despre trecut, de parcă ne-am fi înţeles. Ea suferea nespus, vedeam asta limpede, dar nu vroia s-o arate nici chiar faţă de mine. După întoarcerea în casa părintească, zăcuse trei săptă-măni, chinuită de o febră violentă şi abia acum se mai întremase. Nu prea vorbeam nici despre schimbarea apropiată ce avea să intervină în viaţa noastră, cu toate că ştia foarte bine că bătrânul urmează să capete un post în altă parte şi curând o să ne despărţim. Cu toate astea, Nataşa era atât de atentă şi de drăguţă cu mine, se interesa cu atâta grijă de tot ce mă privea, asculta cu atâta atenţie tot ce trebuia să-i povestesc în legătură cu mine, încât, la început, îmi venise destul de greu; mi se părea că ţine să mă recompenseze oarecum pentru trecut. Curând însă, stinghereala aceasta îmi dispăru; am înţeles că era vorba de cu totul altceva, că pur şi simplu mă iubea, mă iubea nemărginit, că nu putea

trăi fără mine şi fără să-mi poarte de grijă, că de aceea se şi ocupa de tot ceea ce mă privea personal. Şi mai cred că niciodată o soră nu şi-a iubit într-o asemenea măsură fratele, cum m-a iubit pe mine Nataşa. Ştiam foarte bine că apropiata noastră despărţire o apăsa, că suferă; îşi dădea şi ea foarte bine seama că nici eu nu pot trăi fără dânsa; dar nu vorbeam despre asta, deşi discutam amănunţit despre evenimentele care se apropiau… Am întrebat-o despre Nikolai Sergheici.

— Cred că se întoarce curând, mi-a răspuns, ne-a promis că la ora ceaiului va fi acasă.

— Tot pentru post umblă?

— Da. De altfel, postul pare să-i fie asigurat; şi nu prea avea nevoie să meargă neapărat astăzi, adăugă ea îngândurată, putea s-o facă şi mâine.

— Atunci, de ce a plecat?

— Din cauza scrisorii acesteia… E bolnav din pricina mea, adăugă Nataşa după un răstimp, încât uneori îmi vine tare greu, Vanea. Am impresia că şi în vis numai pe mine mă vede. Sunt convinsă că afară de gândul ce s-o fi petre-când cu mine, ce m-o fi frământând pe mine, nu-l mai preocupă nimic altceva. Resimte dureros orice umbră de îngândurare sau de tristeţe pe care o observă la mine. Îmi dau seama cu câtă stângăcie se căzneşte uneori să se înfrângă şi să ne facă să credem că nu se necăjeşte din pricina mea; şi-l vezi atunci cum încearcă să pară vesel, să râdă şi să ne distreze. Mămica şi ea, în asemenea clipe, parcă nu-i în toată firea şi doar nici dânsa nu crede în veselia lui, că mereu o aud oftând… Tare-i neîndemânatică, sărmana… Nu cunoaşte ascunzişuri! Adăugă Nataşa râzând. Să-ţi spun, când a aflat tata că am primit scrisoarea asta, a făcut ce a făcut şi a găsit un pretext să dispară, ca să nu dea ochi cu mine… Îl iubesc mai mult decât pe mine însămi, mai mult decât pe oricine pe lume, Vanea, adăugă ea plecându-şi privirea şi strângându-mi mâna, mai mult chiar decât pe tine…

Am străbătut de două ori grădinţa, până când Nataşa începu din nou să vorbească.

— Azi a fost Masloboev pe la noi, mai trecuse el şi ieri, spuse ea.

— Da, în ultimul timp vă bate cam des pragul.

— Dar ştii de ce vine? Mămica are o încredere oarbă în el. Şi-l închipuie atoateştiutor (în privinţa legilor ăstora), încât poate aranja orice afacere. Ştii ce i-a căşunat acuma? În sinea ei, regretă mult şi o doare că n-am ajuns prinţesă. Gândul acesta nu-i dă pace şi mi se pare că i I-a mărturisit lui Masloboev. Cu tata se teme să vorbească despre asta şi-şi închipuie că Masloboev ar putea s-o ajute cumva, pe temeiul legii. Mi se pare că Masloboev n-o contrazice, iar ea îl cinsteşte cu vin, adăugă Nataşa surâzând.

— De la pişicherul ăsta poţi să te aştepţi la orice. Dar de unde ştii că e vorba despre aşa ceva?

— Păi, mama singură s-a dat de gol… Făcând unele aluzii…

— Şi Nelli cum se simte? O întrebai.

— Mă şi miram chiar, Vanea, că până acum n-ai întrebat nimic despre ea! Mă dojeni Nataşa.

Nelli era idolul casei. Nataşa o îndrăgise mult şi Nelli îşi deschisese în sfârşit inima cu desăvârşire. Biata copilă! Nici nu se aşteptase să dea cândva peste asemenea oameni la care să găsească atâta dragoste; vedeam cu bucurie cum inima ei înrăită se îmbuna, iar sufletul i se deschidea pentru noi toţi. Cu o înflăcărare aproape bolnăvicioasă răspunsese la dragostea cu care era înconjurată, lepădându-se de neîncrederea, de înverşunarea şi îndârjirea ce-i umpluseră atâta vreme sufletul. De altfel, mai continuase încă mult timp să-şi ascundă lacrimile de împăcare ce-o podideau până când, în sfârşit, ni s-a dăruit fără nici o reţinere. A îndrăgit-o întâi aprig pe Nataşa, apoi pe bătrân. Iar eu îi devenisem atât de necesar, încât, dacă lipseam mai mult, boala ei se agrava. Ultima dată, când ne despărţirăm pentru două zile, ca să-mi pot termina, în cele din urmă, lucrul părăsit, care mă aştepta de atâta timp a trebuit să

stau mult ca s-o conving… Bineînţeles, pe ocolite. Nelli continua să se ruşineze a-şi manifesta prea făţiş, prea fără rezerve, sentimentele…

Starea sănătăţii ei însă ne îngrijora pe toţi. Printr-o înţelegere tacită, rămăsese hotărât că ea va rămâne pentru totdeauna în casa lui Nikolai Sergheici, or, ziua plecării lor se apropia şi sănătatea fetei mergea din ce în ce mai prost. Se îmbolnăvise din ziua când venisem cu ea în casa bătrînilor, din ziua împăcării lor cu Nataşa. De altfel, ce spun eu? Fusese întotdeauna bolnavă. Şi boala i se agrava mereu, iar acum starea ei se înrăutăţea cu o repeziciune înspăimântătoare. N-aş putea defini exact natura maladiei de care suferea. Crizele de epilepsie se repetară mai des decât înainte, dar mai cu seamă o sleire totală a forţelor şi o istovire a organismului ei aflat într-o continuă stare de febră şi încordare o aduseseră în ultimele zile în asemenea hal, că nici nu mai putea să se scoale din pat. Ciudat, însă, cu cât boala o dobora mai mult cu atât ea devenea mai blândă, cu sufletul mai deschis şi mai caldă faţă de noi. În urmă cu trei zile, mi-a prins mâna, în timp ce treceam pe lângă pătucul ei şi m-a atras spre dânsa. Nu mai era nimeni în odaie. Faţa îi dogorea (slăbise groaznic), ochii îi străluceau. S-a ridicat de pe pernă într-un elan nestăpânit spre mine şi când m-am aplecat, m-a cuprins febril de gât cu braţele ei slăbuţe şi negricioase şi m-a sărutat tare, apoi mi-a cerut să vie Nataşa; după ce a venit şi Nataşa, a rugat-o să stea puţin pe patul ei şi să se uite la ea…

— Vreau şi eu să te privesc, i-a spus. Te-am visat azi-noapte şi am să te visez şi-n noaptea asta… Că te văd de multe ori în vis… În fiecare noapte…

Se vedea că ar fi vrut să spună ceea ce îi apăsa sufletul şi se cerea mărturisit, dar nici ea probabil nu era lămurită asupra sentimentelor ei şi de aceea nu ştia cum să şi le exprime…

La Nikolai Sergheici ţinea mai mult decât la toţi, în afară de mine. Trebuie să spun că şi bătrânul o iubea aproape la

fel ca şi pe Nataşa. El se pricepea de minune s-o distreze şi s-o facă să râdă. De cum intra la ea în odaie, se porneau îndată pe şotii şi râsete. Fetiţa bolnavă se înveselea ca un copilaş, cocheta cu bătrânul, glumea cu el, îi povestea visuri de-ale ei, născocind mereu câte ceva, îl silea să povestească şi el şi Nikolai Sergheici era atât de fericit şi de mulţumit uitân-du-se la „micuţa lui fiică Nelli", încât, pe zi ce trecea, era tot mai încântat de ea.

— Să ştiţi că Dumnezeu ne-a trimis-o, ca pe-o răsplată a suferinţelor noastre, îmi mărturisi el într-o zi, ieşind de la Nelli după ce a binecuvântat-o, ca de obicei, pentru noapte.

În fiecare seară ne adunam cu toţii (Masloboev apărea şi el mai în toate serile) şi uneori nu lipsea nici bătrânul doctor care se ataşase mult de Ihmenevi; o aduceam între noi şi pe Nelli şi o aşezam într-un fotoliu lingă masa rotundă din sufragerie. Uşa spre balcon rămânea deschisă. Din odaie se vedea în întregime grădiniţa cea verde şi scăldată în razele amurgului. Mirosul de liliac înflorit şi de verdeaţă proaspătă inunda odaia. Nelli şedea în fotoliul ei, privindu-ne blând pe toţi şi ascultând conversaţia noastră. Uneori se înviora şi ea şi, pe nesimţite, spunea câte ceva… În asemenea clipe însă, o ascultam foarte îngrijoraţi, deoarece în amintirile ei existau multe lucruri care o emoţionau profund. Atât Nataşa şi cu mine, cât şi Ihmenevii simţeam şi ne dădeam seama cât sân-tem de vinovaţi faţă de ea pentru faptul că în ziua aceea trebuise, chinuită şi tremurând toată, să ne povestească viaţa ei. Mai ales doctorul era întotdeauna împotriva reînvierii acestor amintiri şi de aceea ne căzneam pe cât era cu putinţă să evităm asemenea prilejuri. În atare ocazii, Nelli căuta să nu ne arate că observă străduinţele noastre şi se punea pe giumbuşlucuri cu doctorul sau cu. Nikolai Sergheici.

Totuşi, starea ei se agrava continuu. Era din ce în ce mai impresionabilă. Inima îi bătea alandala. Doctorul îmi spuse chiar că oricând ne putem aştepta la un deznodământ fatal.

Nu le-am mai destăinuit acest lucru Ihmenevilor, ca să nu-i alarmez. Nikolai Sergheici era pe deplin încredinţat că Nelli se va face bine până la plecarea lor.

— Uite-l şi pe tata că s-a întors, spuse Nataşa auzindu-i glasul. Să mergem, Vanea!

Ca de obicei, de cum păşi pragul, Nikolai Sergheici începu să vorbească tare. Anna Andreevna însă fâlfâi din mâini atât de disperată, încât bătrânul amuţi şi, zărindu-ne pe mine şi pe Nataşa, începu să ne povestească grăbit, în şoaptă, despre rezultatul demersurilor lui; locul pentru care umbla îi era definitiv asigurat şi asta îl făcea să se simtă foarte mulţumit.

— Peste două săptămâni am putea să plecăm, spuse frecându-şi mâinile şi privind-o pieziş, îngrijorat pe Nataşa. Ea-i răspunse printr-un zâmbet şi-l îmbrăţişa, încât neliniştea lui dispăru pe dată.

— Plecăm, plecăm, dragii mei, plecăm! Se învioră el iarăşi. Ne doare însă, Vanea, că va trebui să ne despărţim deţine… (Notez că niciodată bătrânul nu mi-a propus să-i urmez, ceea ce, judecind după firea lui, ar fi făcut-o neapărat… În alte împrejurări, adică dacă n-ar fi ştiut de dragostea mea pentru Nataşa.)

— Ei, ce să-i faci, iubiţii mei, ce să-i faci! Mă doare asta, Vanea; dar de, schimbarea locului ne va mai înviora pe toţi. Schimbarea locului înseamnă schimbare în toate! Adăugă el aruncând încă o privire spre fiica lui.

Era convins de tot ceea ce spunea şi fericit în credinţa lui.

— Dar cu Nelli cum o să fie? Întrebă Anna Andreevna.

— Cu Nelli? Ce să fie?… Drăguţa de ea e puţin bolnăvioară, dar până atunci o să se facă bine, fireşte. Chiar de pe acum se simte mult mai bine. Nu-i aşa, Vanea? Îngăimă speriat parcă şi uitându-se îngrijorat la mine, ca şi cum numai eu i-aş fi putut alunga neliniştea.

— Cum se simte copila? A dormit bine? Nu i s-a întâm-plat nimic? Nu cumva am trezit-o eu? Ştii ceva, Anna Andreevna, să scoatem cât mai repede masa pe terasă, să

se aducă samovarul şi când vor veni ai noştri, ne aşezăm la masă cu toţii, cu Nelli împreună… Va fi minunat. Nu s-o fi trezit oare? Să mă duc la ea. Numai să mă uit… N-am s-o trezesc, n-ai nici o grijă! Adăugă văzând că Anna Andreevna încearcă iar să-l oprească.

Dar Nelli se trezise. La un sfert de oră după aceea, ca de obicei, luam cu toţii masa de seară în jurul samovarului.

Nelli fusese adusă în fotoliu. Veni şi doctorul, apoi şi Masloboev. El sosi cu un mare buchet de flori de liliac pentru Nelli, dar părea preocupat şi necăjit de ceva.

Masloboev venea aproape zilnic. Am spus de altminteri că toţi, dar mai ales Anna Andreevna, îl îndrăgiseră mult„dar niciodată nu fusese amintit între noi şi numele Alexandrei Semionovna; nu vorbea despre ea nici chiar Masloboev. Anna Andreevna, aflând de la mine că Alexandra Semionovna n-a devenit încă soţia legitimă a lui Masloboev, decisese să n-o primească deocamdată în casa lor şi nici să amintească despre ea. Această dorinţă i se respecta de toată lumea şi aci se vădea destul de limpede firea Annei Andreevna. Totuşi, cred că dacă n-ar fi avut-o pe Nataşa şi mai ales dacă nu s-ar fi întâmplat ceea ce se întâmplase cu dânsa, poate că nici Anna Andreevna n-ar fi fost chiar aşa de exigentă.

În seara aceea Nelli era mai tristă ca de obicei şi chiar îngrijorată. Ca şi cum ar fi visat ceva urât şi s-ar fi gândit acum numai la arătarea din vis. Darul lui Masloboev însă îi stârni o mare bucurie şi privea cu multă plăcere florile aşezate în faţa ei, într-o vază.

— Şi zi, îţi plac mult florile, Nelli? O întrebă bătrânul. Ia stai! Adăugă el cu însufleţire, uite, chiar mâine… Dar las-că ai să vezi tu mâine!

— Îmi plac, răspunse Nelli şi mi-aduc aminte cum am întâmpinat-o o dată pe mămica mea cu flori. Mămica, o dată, pe când eram încă acolo (acolo însemna acum în străinătate), a fost foarte bolnavă o lună întreagă. Atunci eu şi cu Hein-rich ne-am înţeles ca de cum se va face sănătoasă

şi va ieşi pentru întâia oară din camera sa, pe care n-o părăsise o lună întreagă, să umplem casa cu flori. Aşa am şi făcut. Mămica ne spusese de cu seară că a doua zi va ieşi neapărat să ia micul dejun cu noi. Aşa că eu şi cu Heinrich ne-am sculat devreme de tot. El a adus multe-multe flori şi amândoi am împodobit toate odăile cu ghirlande şi cu frunze verzi. Erau şi iedere şi alte frunze aşa, late – nici nu ştiu cum se numesc – şi încă altele, agăţătoare şi care se prind de orice şi flori albe, mari şi narcise, care îmi plac mie mai mult decât toate florile şi trandafiri erau. Nişte trandafiri foarte frumoşi şi multe-multe alte flori. Le-am agăţat prin ghirlande şi am aşezat glastre peste tot. Mai erau şi nişte flori, cât nişte copaci întregi, în căzi; pe acestea le-am aşezat pe la colţuri şi lângă fotoliul mamei. Iar când mămica a ieşit, s-a minunat şi s-a bucurat nespus. Şi Heinrich a fost fericit… Ţin minte foarte bine…

În seara aceea Nelli părea mai slăbită şi mai agitată decât în alte daţi. Doctorul o privea îngrijorat. Ea însă avea chef de vorbă. Şi mult timp, până s-a întunecat de-a binelea, ne-a povestit despre viaţa ei de acolo; noi n-am mai întrerupt-o. Acolo, ea împreună cu mămica ei şi cu Heinrich călătoriseră mult, aşa că amintirile îi răsăreau tot mai vii din memorie. Ne-a povestit emoţionată despre cerul albastru, despre munţii înalţi cu zăpadă şi cu gheţari, văzuţi de ea în acele călătorii, despre cascade, apoi despre lacurile şi văile din Italia, despre flori şi copaci, despre ţărani, cu îmbrăcămintea şi feţele lor brune, cu ochii lor negri; ne-a mai povestit despre diferite întâlniri şi întâmplări pe care le avuseseră ei trei. Apoi despre oraşe mari şi despre palate, despre o biserică înaltă, cu turlă, care deodată se lumina toată în focuri multicolore; apoi despre un oraş însorit din sud, cu cerul albastru şi cu marea azurie… Niciodată nu ne mai povestise Nelli amintirile ei cu atâtea amănunte. O ascultam cu atenţia încordată. Cu toţii ştiusem până atunci altfel de amintiri din viaţa ei – dintr-un oraş mohorât şi neprietenos, cu atmosfera apăsătoare, înăbuşitoare, cu

aerul viciat, cu palate luxoase, dar mereu mânjite de noroi; cu un soare palid şi cu oameni răi, aproape demenţi, din partea cărora avuseseră atâta de suferit ea şi mămica ei. Şi în faţa ochilor mei mai răsărise ca aievea imaginea lor din acel subsol murdar, când într-o seară umedă şi sumbră, stând îmbrăţişate pe patul lor sărăcăcios, îşi amintiseră de trecut, pomenind amân-două de răposatul Heinrich şi vorbindu-şi de minunile pe care le cunoscuseră în alte ţări… Mi-am închipuit-o pe Nelli aducându-şi aminte despre toate acestea, după ce se pomenise singură pe lume, fără mămica ei, când Bubnova prin bătăi şi cruzime încerca să-i înfrângă voinţa şi s-o silească la fapte murdare…

Dar până la urmă, în seara aceea, Nelli se simţi rău şi o duserăm în camera ei. Bătrânul se sperie grozav şi se burzului că o lăsaserăm să vorbească atâta. Avu o criză cu leşin. Lucrul se mai repetase de câteva ori până atunci. Când se trezi, ceru stăruitor să mă vadă. Voia să-mi spună ceva între patru ochi. S-a rugat atâta, încât de data asta doctorul însuşi insistă. Să-i îndeplinesc dorinţa şi toţi ceilalţi ieşiră din odaie, rămâ-nând numai noi doi.

— Uite ce-i, Vanea, spuse Nelli, ei cred că am să plec cu dânşii; dar eu n-am să plec, pentru că nu pot, ci am să rămân deocamdată la tine; asta am vrut să-ţi spun, ca să ştii.

Am încercat s-o conving, spunându-i că Ihmenevii o iubesc atât de tare, încât o consideră fiica lor; că toată lumea va regreta; că la mine o s-o ducă greu şi că, deşi o iubesc foarte mult, nu este nimic de făcut, aşa că va trebui să ne despărţim.

— Nu, asta nu se poate! Stărui Nelli, pentru că eu o văd deseori în vis pe mămica şi ea-mi spune să nu plec cu ei, ci să rămân aici; şi-mi mai spune că am făcut un mare păcat, lăsându-l pe bunicul singur şi plânge într-una, când îmi spune asta. Aşa că vreau să rămân aici, să am grijă de bunicul.

— Bine, dar bunicul tău e mort, Nelli, îi amintii eu surprins.

Ea se gândi puţin şi mă privi fix.

— Povesteşte-mi, Vanea, încă o dată, cum a murit bunicul. Povesteşte-mi totul, aşa cum s-a petrecut, fără să-ţi scape ceva.

Dorinţa ei m-a mirat foarte, dar cu toate astea am început să-i povestesc amănunţit. Bănuiam că ori aiurează, ori, în cel mai bun caz, încă nu şi-a revenit cu totul din criză.

Nelli mă asculta atentă. Şi ţin minte că ochii ei negri, cu o strălucire bolnăvicioasă, febrilă, mă urmăreau avizi în. Tot timpul povestirii. În cameră se făcuse întuneric.

— Nu, Vanea, el n-a murit! Conchise ea hotărât, după ce ascultă totul şi se mai gândi puţin. Mămica îmi vorbeşte deseori despre bunicul şi aseară, când eu i-am spus: „Păi, bunicul doar e mort", ea s-a amărât mult şi a plâns, încredinţân-du-mă că nu este adevărat; că mie mi s-a spus numai aşa, dar că el de fapt umblă şi acum şi cerşeşte, „aşa cum cerşeam şi noi mai înainte, a adăugat mămica; bunicul rătăceşte prin locurile acelea pe unde noi, eu şi cu tine, l-am întâlnit prima oară., când i-am căzut în genunchi la picioare, iar Azorka s-a bucurat că m-a recunoscut…"

— Dar n-a fost decât un vis, Nelli, un vis din pricina bolii tale, pentru că tu acuma eşti suferindă, îi spusei eu.

— M-am gândit şi la asta, că nu-i decât un vis, răspunse Nelli şi de aceea nici n-am mai spus nimănui. Numai ţie am vrut să-ţi povestesc. Dar astăzi, după ce am adormit, când tu nu mai veneai, l-am văzut în vis chiar pe bunicul meu. Şedea acolo în casa lui şi mă aştepta şi era atât de înspăimântător şi de slab şi mi-a spus că de două zile n-a mai mâncat nimic şi nici lui Azorka nu i-a dat să mănânce şi era supărat foc pe mine, că m-a şi dojenit. Mi-a mai spus că nu are de loc tabac şi că fără tabac nici nu poate trăi. Şi este adevărat, Vanea, că o dată, pe când trăia – asta era după ce murise mama, iar eu mă duceam pe la dânsul – mi-a vorbit chiar aşa. Pe atunci zăcea de moarte şi aproape că nu mai

înţelegea nimic. Auzindu-l astăzi că-mi vorbeşte la fel, mi-am zis în gând să mă duc la capul podului să cerşesc şi din banii adunaţi din mila trecătorilor să-i cumpăr pâine, cartofi fierţi şi tabac. Şi se făcea că stau aşa, cerşind şi văd cum bunicul umblă prin apropiere, că mai aşteaptă ce mai aşteaptă un timp, apoi vine la mine, se uită câţi bani am adunat şi mi-i ia. Banii ăştia, zice, sunt pentru pâine, acum adună-mi pentru tabac. Eu adun, apoi el iar vine şi-i ia de la mine. Dacă îi spun că şi aşa eu am să-i dau toţi banii, fără să ascund nimic, îmi zice: „Nu, că tu mă furi; şi Bubnova mi-a spus că eşti hoaţă, de aceea nici n-am să te iau niciodată la mine. Uite, lipseşte un pitac, unde l-ai pus?” Mă podidesc lacrimile, că de ce nu mă crede, dar bunicul nu mă ascultă, ci strigă mereu la mine: „Mi-ai furat pitacul I” Şi parcă începe să mă bată chiar acolo, la capul podului, unde mă aflu şi mă bate groaznic. Iar eu plâng mult… De aceea m-am şi gândit acum, Vanea, că el poate că n-a murit, ci rătăceşte pe undeva şi mă tot aşteaptă la dânsul…

Am încercat s-o liniştesc şi să-i alung negura acelor fantasme şi, în cele din urmă, pare-mi-se, am reuşit. Dar mi-a spus că se teme să adoarmă, ca să nu-i apară iarăşi bunicul în somn. Apoi mă îmbrăţişa tare…

— Şi tot nu te pot părăsi, Vanea! Îmi mărturisi lipindu-şi feţişoara de obrazul meu, chiar dacă nu mai e bunicul, eu tot nu vreau să mă despart de tine.

Toţi ai casei se alarmaseră de ultima ei criză. I-am relatat în şoaptă doctorului toate nălucirile şi visele ei şi i-am cerut să-mi spună deschis ce crede.

— Nu se ştie încă nimic, răspunse el chibzuind. Deocamdată am numai unele presupuneri, observ şi cumpănesc, dar… Încă nu se poate spune nimic. În general vorbind, vindecarea «i este exclusă. Va muri. Dar nu vreau să le-o spun, pentru că m-ai rugat dumneata; îmi pare rău de copila asta şi mâine vreau să-i fac un consult. S-ar putea ca, după consult, boala să ia o altă întorsătură. Îmi pare foarte rău de ea, ca de propriul meu copil… Ce fetiţă scumpă şi dragă! Şi ce inteligenţă vioaie!

Nikolai Sergheici era foarte îngrijorat.

— Uite la ce m-am gândit eu, Vanea, mi se adresă el, Nelliei îi plac grozav florile. Ştii ce-aş vrea? Să-i aranjăm pentru mâine, când se va trezi, o primire cu flori, aidoma aceleia pe care o aranjase mămichii sale ea împreună cu Heinrich, după cum ne-a povestit astăzi… Era atât de emoţionată, pe când ne povestea…

— Păi, tocmai asta-i, că era tare emoţionată, răspunsei. Orice emoţie poate fi primejdioasă pentru ea.

— Bine, dar emoţiile plăcute sunt cu totul altceva! Cre-de-mă ce-ţi spun, dragul meu, am destulă experienţă, emoţiile plăcute nu fac rău; dimpotrivă, ele ar putea să aibă un efect binefăcător pentru sănătate…

Într-un cuvânt, bătrânul era atât de entuziasmat de ideea sa, încât nu era chip să-l contrazici. M-am sfătuit şi cu doctorul, dar mai înainte ca doctorul să-mi dea un răspuns, bătrânul a şi pus mâna pe şapcă şi a plecat să aranjeze totul.

— Uite ce este, îmi spuse la plecare, pe aici pe aproape există o seră; o seră bogată. Grădinarii de acolo fac vânzări de flori la preţuri foarte convenabile!… Neobişnuit de

convenabile!… Convinge-o pe Anna Andreevna, căci ar fi în stare să se supere că fac o astfel de cheltuială… Prin urmare… Ah, da! Şi încă ceva, prietene, unde vrei să pleci? Acum, că ai scăpat, că ţi-ai terminat lucrarea, de ce te mai grăbeşti acasă? Rămâi peste noapte la noi, ai să dormi în odăiţa de sus; ştii, ca pe vremuri. Şi salteaua e a ta şi patul – toate sunt la locul lor, neatinse. Ai să dormi împărăteşte. Ei, ce zici? Rămâi! Mâine ne sculăm cu toţii mai de dimineaţă, o să ne aducă florile, iar până la opt împodobim camera toată. O să ne ajute şi Nataşa; că ea doar are mai mult gust în această privinţă decât noi amândoi… Eşti de acord? Rămâi la noi peste noapte?

Hotărâi să rămân să dorm la ei. Bătrânul aranja totul. Doctorul şi Masloboev îşi luară rămas bun şi plecară. În casa Ihmenevilor toţi se culcau devreme, pe la unsprezece. La plecare, l-am văzut pe Masloboev cam îngândurat; parcă ar fi vrut să-mi spună ceva, dar amână pe altă dată. Dar după ce le-am urat noapte bună bătrânilor şi m-am urcat în odăiţa de sus, spre surprinderea mea, l-am găsit acolo. Masloboev mă aştepta aşezat lângă măsuţă şi răsfoia o carte.

— M-am întors din drum, Vanea, pentru că e mai bine să-ţi spun chiar acum. Şezi. De fapt, toată afacerea asta e atât de stupidă, încât mi-e mai mare ciuda…

— Dar ce s-a întâmplat?

— Ticălosul ăla de prinţ al tău m-a înfuriat îngrozitor acum două săptămâni şi m-a scos din fire în asemenea hal, că mai sunt furios şi acum.

— Ce-i, ce s-a întâmplat? Mai ai legături cu el?

— Poftim, ai şi sărit: „Ce-i, ce s-a întâmplat?”, ca şi cum într-adevăr s-ar fi întâmplat cine ştie ce. Tu, măi Vanea, eşti leit Alexandra Semionovna a mea şi îndeobşte toate muierile astea nesuferite… Pentru că realmente ele mă scot din sărite!… La primul cârâit de cioară, le şi vezi sărind: „Ce-i, ce s-a întâmplat?”

— Dar de ce te superi, omule?

— Nu că mă supăr, nu mă supăr de loc. Orice treabă însă trebuie s-o priveşti cum e firesc, fără exagerări… Asta-i.

Masloboev tăcu un minut, continuând parcă să fie supărat pe mine. Aşteptam să văd ce-o să-mi spună.

— Să vezi, reluă el în sfârşit, am dat de o urmă… Adică, la drept vorbind, nici n-am dat şi nici n-a fost vreo urmă, dar am avut impresia… Vreau să spun că anumite consideraţiuni m-au făcut să ajung la concluzia că Nelli… Poate că… În sfârşit, că Nelli ar fi copilul legitim al prinţului.

— Ce spui?!

— Poftim, ai şi început să zbieri: „Ce spui!” Pur şi simplu nu e chip să scoţi o vorbă faţă de oameni ca tine! Făcu el, dând din mână a lehamite. Ţi-am spus eu ceva precis, cap nesăbuit ce eşti? Ţi-am spus eu clar că ea este fiica legitimă dovedită a prinţului? Ţi-am spus eu aşa ceva?

— Ascultă, dragul meu, îl întrerupsei, adânc tulburat. Te implor, nu striga, ci explică-te limpede şi precis. Te asigur, zău, că am să te înţeleg. Îţi dai tu seama cât e de important ceea ce-mi spui şi ce consecinţe…

— Cred şi eu, ce consecinţe! Dar pe ce bază? Unde-s probele? Afacerile nu se fac aşa şi dacă ţi-o spun, nu ţi-o spun acum decât ca pe un secret. Ara să-ţi explic mai pe urmă de ce anume am adus vorba despre asta. Aşa trebuie… Taci şi ascultă-mă şi să ştii că tot ce-ţi voi spune e un mare secret…

Să vezi cum a fost. Încă din iarnă, înainte de a fi murit Smith, când prinţul de-abia se întorsese de la Varşovia, el a început să dibuie iţele afacerii ăsteia. De fapt, el începuse cu mult mai înainte, încă de anul trecut. Dar pe atunci prinţul căuta un lucru, pe când acuma a început să caute cu totul altceva. Important este că omul pierduse la un moment dat firul din mână. Trecuseră treisprezece ani de când se despărţise la Paris de fata lui Smith, părăsind-o, dar în toţi aceşti ani n-o slăbise din vedere, ştiind că trăieşte cu Heinrich, cel

— Dostoievski – Opere, voi. Iii despre care s-a vorbit astăzi, că o are pe Nelli şi că este bolnavă. Într-un cuvânt, ştia totul. Deodată însă, i-a scăpat firul printre degete. Asta s-a întâmplat, mi se pare, îndată după moartea lui Heinrich, când fata lui Smith a plecat la Petersburg. Bineînţeles că la Petersburg ar fi găsit-o repede, indiferent sub ce nume s-ar fi întors ea în Rusia; însă din nefericire pentru prinţ, agenţii lui din străinătate l-au înşelat, trimiţându-i informaţii greşite şi asigurându-l că locuieşte într-un orăşel pierdut din sudul Germaniei; agenţii greşiseră, de fapt, din cauza neglijenţei lor; o confundaseră cu o altă femeie. Confuzia a continuat cam un an, un an şi ceva. După aceea prinţul a fost cuprins de îndoieli; unele semne îl făcuseră să-şi dea seama că nu era vorba de ea şi atunci, desigur, şi-a pus întrebarea: unde să fie fata lui Smith? Şi-i trecu prin cap (bagă de seamă, fără nici un indiciu, cât de vag) că s-ar putea să fi ajuns la Petersburg. În timp ce în străinătate culegea informaţii pe o cale, aci a întreprins alte cercetări; dar se vede treaba că nu vroia să recurgă la mijloace oficiale, aşa că mi s-a adresat mie. Mă recomandase cineva să mă ocup de asemenea treburi, ca amator etc, etc…

Şi uite aşa a venit el la mine şi mi-a explicat cum stau lucrurile; mi-a explicat însă cam confuz, dracu să-l ia, tot prin aluzii şi în doi peri. Mereu greşea, se repeta, faptele le descria când într-un fel, când într-altul… Dar fireşte, oricât ai încerca să ascunzi adevărul, chiar toate iţele n-ai cum să le ascunzi. Eu, bineînţeles, m-am arătat servil şi naiv, într-un cuvânt, devotat până la slugărnicie; dar după principiul pe care l-am adoptat o dată pentru totdeauna, pe de altă parte şi după legea firii (pentru că aci e vorba de o lege a firii), m-am întrebat mai întâi şi întâi: mi-o fi destăinuit oare adevăratul scop pe care-l urmăreşte acest prinţ? Iar în al doilea rând: nu cumva în dosul scopului pe care a vrut el să mi-l arate, se ascunde şi un altul, pe care nu vrea să mi-l mărturisească? Pentru că, în acest din urmă caz, după cum şi tu, nenişorule, poţi pricepe cu capul tău de poet, el – ce

mai încolo-încoace – mă fura: fiindcă un anumit scop, să zicem, ar fi putut justifica pretenţii de o rublă pentru informaţia pe care i-aş fi dat-o, în timp ce aceeaşi informaţie folosită în alt scop putea justifica o recompensă de patru ori mai mare; aş fi fost, aşadar, un netot, dacă i-aş fi furnizat în schimbul unei ruble o informaţie de patru ruble. Şi uite aşa, socotind şi chibzuind mereu, am dibuit, treptat, unele urme; câte ceva am reuşit să scot chiar de la el, câte ceva de la alţii, iar unele lucruri le-am dedus personal. Ai să mă întrebi, desigur, de ce anume am socotit că e cazul să procedez aşa. Iţi răspund: fie chiar şi numai pentru că prinţul mi s-a părut tare speriat şi grăbit să afle ceea ce-mi cerea. Altminteri, după cum îmi prezentase lucrurile, n-ar fi fost cazul să se sperie atâta. Sedusese fata, o răpise de la tatăl ei, ea rămăsese însărcinată, iar el îi dăduse cu piciorul. Ei şi ce mare lucru? O nostimă şi plăcută aventură ştrengărească – atâta tot. Un om cum e prinţul nu prea avea de ce să se teamă! Şi totuşi, se temea… Ei, uite, de aici toată nedumerirea mea. Şi să vezi, măi frate, că am dat de nişte urme foarte interesante, între altele chiar prin Heinrich acela, el – bineînţeles – mort; dar de la o vară a lui (care e acum căsătorită cu un franzelar de aici, din Petersburg) şi care fusese tare îndrăgostită de Heinrich şi a continuat să-l iubească vreo cincisprezece ani în şir, cu toate că reuşise să facă cu acest Vater franzelar gras nici mai mult nici mai puţin decât opt copii; uite, de la vara asta, zic, am izbutit, folosind fel de fel de tertipuri, să aflu ceva foarte important; Heinrich, după obiceiul lui nemţesc, îi scria verişoară-şi scrisori şi ţinea un jurnal intim, iar înainte de moarte i-a trimis franzelăresei o parte din hârtiile lui. Proastă cum este, ea n-a ştiut să vadă nimic important în ele şi nu a înţeles decât acele locuri unde se vorbea despre lună, despre mein lieber Augustin şi despre Wieland, mi se pare. Eu însă am ştiut să culeg dintr-acele hârtii informaţii preţioase şi, datorită scrisorilor lui, să descopăr o altă urmă. Astfel, am aflat despre existenţa domnului Smith,

despre capitalul sfeterisit de la el de fiică-sa şi despre prinţ, care pusese mâna pe capital; iar în cele din urmă, printre fel de fel de exclamaţii, aluzii şi alegorii, mi s-a înfăţişat din acele scrisori şi adevărul cel adevărat: adică, Vanea, să nu mă înţelegi greşit! Nimic pozitiv. Prostul de Heinrich căuta să ascundă adevărul şi nu folosea decât aluziile; din aluziile astea însă, puse cap la cap şi asociate cu toate câte le mai ştiam, a prins să-mi sune-n auz o muzică cerească; prinţul, de fapt, fusese căsătorit cu fata lui Smith! Unde, cum, când anume, în străinătate, sau aici – actele lipsesc. Nu se ştie nimic. Îţi închipui, frate Vanea, că-mi smulgeam părul de necaz şi tot umblam şi căutam, zile şi nopţi de-a rândul.

În sfârşit, am dat de Smith. Şi, când colo, el moare. Nu apucasem nici măcar să-l văd cum arată la faţă. Întâmplarea face apoi să aflu într-o zi, cu prilejul unui caz care mă interesa, că pe Vasilievski Ostrov ar fi murit o femeie suspectă pentru mine. Mă interesez mai bine şi am impresia că dau de o urmă. Mă reped pe Vasilievski şi, ţii minte, tocmai atunci ne-am întâlnit noi. Multe lucruri mi-a fost dat să aflu atunci. Într-un cuvânt, m-a ajutat nespus în chestiunea asta şi Nelli…

— Ascultă, îl întrerupsei, crezi tu că Nelli ştie…

— Ce să ştie?

— Că ea este fiica prinţului?

— Păi şi tu ştii că ea este fiica prinţului, răspunse el privindu-mă cu o dojana răutăcioasă, ce rost mai au asemenea întrebări nelalocul lor, om neserios ce eşti? Nu asta-i important, ci faptul că ea ştie nu numai că este fiica prinţului, dar şi că este fiica legitimă a prinţului, pricepi tu?

— Nu se poate! Strigai.

— Tot aşa mi-am spus şi eu: „nu se poate”, la început; ba uneori şi acuma încerc să-mi spun „nu se poate”! Adevărul este însă că se poate să fie întocmai şi, după toate probabilităţile, chiar şi este aşa.

— Stai, Masloboev, strigai eu, nu te pripi: mi se pare că ai început să cam exagerezi. Nelli nu numai că nu ştie, dar ea

realmente este fiica nelegitimă a prinţului. Îţi închipui tu cumva, că mama ei, având ceva acte la mână, ar fi putut suporta o viaţă ca aceea pe care a dus-o la Petersburg, ba pe deasupra să-şi mai lase şi copilul într-un asemenea hal de părăsire şi de mizerie? Ce tot vorbeşti? Aşa ceva nu se poate…

— M-am gândit şi la asta, adică vreau să spun că şi în momentul de faţă stau şi mă gândesc şi nu mă pot dumeri. Dar nu-i mai puţin adevărat că fata lui Smith, la drept vorbind, era o femeie de o rară nesăbuinţă, o zănatică. O femeie trăsnită rău. Gândeşte-te şi tu la tot ce ştii despre dânsa şi cântăreşte: nu este de domeniul romantismului toată chestia asta, cu prostiile cereşti duse la exces, ridicate la proporţii de nebunie? De n-ar fi decât atât: chiar de la început, ea visează la ceva sublim, la un fel de rai cu îngeri pe pământ, se îndrăgosteşte nebună, crede în el ca în Dumnezeu şi sunt convins că şi-a pierdut apoi minţile nu pentru că el încetase de a o mai iubi, nici fiindcă o părăsise, ci pentru că se înşelase în privinţa lui, pentru că prinţul a fost capabil s-o înşele şi s-o părăsească; a înnebunit pentru că îngerul ei se prăbuşise în noroi, o scuipase, o umilise. Sufletul ei bezmetic şi romantic n-a putut rezista acestei mutaţii. Unde mai pui, jignirea pe care a simţit-o ea; îţi dai tu seama ce jignire? Îngrozită şi mai cu seamă, plină de mândrie, s-a îndepărtat de el cu un dispreţ nemărginit. A rupt toate legăturile, a distrus toate actele, a pus cruce banilor, uitând că nu sunt ai ei, ci ai tatălui ei şi s-a lepădat de aceşti bani, ca de ceva murdar, pentru a-l umili astfel pe înşelător prin mărinimia ei, socotindu-l pentru totdeauna un fur, furul ei, certificându-şi pentru tot restul vieţii dreptul de a-l dispreţui; şi-o fi spus totodată, probabil, că-i nedemn pentru dânsa de a se chema soţia lui. La noi nu există divorţ, dar ei, de facto, divorţaseră. Aşadar, n-avea de ce să mai caute la el ajutor! Adu-ţi aminte ce spunea ea, nebuna, pe patul morţii fetiţei: să nu te duci la ei, munceşte, chiar de o fi să te prăpădeşti nu te duce la ei, oricine te-ar chema (cu

alte cuvinte şi în clipele acelea ea încă mai visa că o vor chema şi deci va avea prilejul să se mai răzbune o dată pe cel ce va chema, aruncându-i în faţă tot dispreţul. Într-un cuvânt, ea nu se hrănea cu pâine, ci cu visuri de răzbunare.) Multe lucruri am iscodit, măi fră-ţioare şi de la Nelli, ba chiar şi acum reuşesc uneori să mai aflu câte ceva. Fireşte, mama ei era bolnavă de oftică; boala aceasta îl face pe om nervos şi-l învenineză; şi totuşi acum ştiu precis, am aflat asta de la o cuscră de-a Bubnovei, că i-a scris prinţului, da, prinţului, chiar prinţului…

— I-a scris? Şi scrisoarea a ajuns la el? Strigai nerăbdător.

— Uite, tocmai asta încă n-am aflat-o: a ajuns, ori ba. Fata lui Smith se împrietenise cu această cumătră de-a Bubnovei (ţii minte că am dat la Bubnova peste una boită rău, care acum e închisă la corecţie). Uite, prin ea a vrut să trimită scrisoarea; o scrisese şi i-o şi dăduse, dar pe urmă i-a luat-o înapoi; asta s-a întâmplat cu vreo trei săptămâni înainte de a muri… E un fapt important. De vreme ce se hotă-râse s-o trimită, indiferent dacă a luat-o sau nu înapoi, se prea poate să i-o fi trimis totuşi prinţului mai târziu, cu vreun alt prilej. Aşadar, nu ştiu dacă a trimis sau nu scrisoarea; dar există temeiuri să credem că mai curând nu a trimis-o, pentru că, după câte ştiu, prinţul a aflat cu certitudine că mama Nelliei se află la Petersburg şi unde anume locuieşte abia după moartea acesteia. Închipuie-ţi ce bucuros a fost el să afle acest lucru!

— Da, mi-aduc aminte că Alioşa mi-a vorbit despre o scrisoare care l-a bucurat mult, dar asta a fost nu prea demult, acum vreo două luni. Ei şi spune mai departe, ce-ai făcut cu prinţul?

— Ce era să fac? Pricepe şi tu: în principiu, sunt pe deplin convins şi totuşi n-am nici o dovadă concretă, niciuna, oricât m-am zbătut să aflu. E o situaţie dintre cele mai idi-oate! Ar fi trebuit să-mi procur informaţii din străinătate, dar de unde? Nu se ştie. Mi-am dat seama, bineînţeles, că voi avea

de luptat, că l-aş putea doar speria prin aluzii, prefă-cându-mă a şti mai mult decât ştiam în realitate…

— Ei, şi?

— Nu s-a lăsat păcălit. Dar s-a speriat şi încă atât de tare, încât sunt sigur că şi acum se mai teme. Am avut câteva întâlniri; să-l fi văzut ce frumos se purta cu mine, ca un mieluşel! O dată, cică din prietenie, s-a apucat să-mi povestească singur. Era cam pe atunci când credea că ştiu totul. Frumos mi-a mai povestit, sincer, cu mult sentiment şi, bineînţeles, minţind în chipul cel mai neruşinat. Atunci mi-am dat seama în ce măsură se temea de mine. În faţa lui am făcut o bucată de vreme pe prostul, dându-i a înţelege totuşi că îl trag pe sfoară. Îl speriam, prefăcându-mă anume neîndemânatic; îi spuneam grosolănii, ba începusem chiar să-l ameninţ – toate astea, bineînţeles, ca să mă ia drept un prost şi să lase să-i scape câte ceva. A priceput însă, nemernicul! O dată m-am prefăcut beat, dar nici aşa n-am reuşit, e şiret foc. Mă înţelegi, Vanea, aveam nevoie în primul rând să aflu în ce măsură se teme de mine şi, în al doilea rând, să-i arăt că ştiu mai mult decât ştiam în realitate…

— Ei, bine şi rezultatul?

— Egal cu zero. Trebuia să am dovezi, fapte şi nu le aveam. Într-o privinţă, s-a dumirit totuşi: că aş putea să-i provoc un scandal. De fapt, el numai de scandal se temea, pentru că între timp începuse să aibă nişte legături în cercurile înalte. Ai auzit, cred, că vrea să se însoare?

— Nu.-

— La anul! Anul trecut şi-a ales viitoarea logodnică; una care pe atunci nu avea decât paisprezece ani, acum a împlinit cincisprezece; mi se pare că poartă încă şorţuleţ, sărăcuţa de ea. Părinţii sunt fericiţi! Îţi dai seama cât ar fi vrut el ca nevasta lui să moară? Logodnica-i fiică de general, o fată cu bani mulţi, zestre mare! Noi, frate Vanea, eu şi cu tine, niciodată n-o să ne căsătorim în felul ăsta… Un singur lucru însă n-am să-mi iert niciodată, strigă

Masloboev izbind cu putere în masă: faptul că el, ticălosul, acum două săptămâni, m-a tras pe sfoară!

— Cum aşa?

— Uite aşa. Am înţeles că el şi-a dat seama că n-am nici un fel de dovezi concrete şi, în sfârşit, am simţit că cu cât voi tărăgăna mai mult afacerea cu atât îşi va da mai bine seama de neputinţa mea. Ei şi atunci am acceptat să primesc de la el două mii de ruble.

— Ai luat două mii de ruble?!

— În monezi de argint, Vanea, e adevărat, scrâşnind din dinţi, dar le-am luat. Îţi închipui tu, numai două mii pentru o afacere ca asta! Şi, pe deasupra, i-ară luat cu umilinţă. Stăteam în faţa lui, ca unul căruia i se scuipase în obraz; şi el îmi zice: eu, Masloboev, pentru ostenelile dumitale de până acum încă nu te-am plătit (de fapt îmi plătise o sută cincizeci de ruble, după cum ne înţelesesem); de aceea, uite, fiindcă plec, ai aici două mii de ruble şi prin asta consider toată afacerea noastră definitiv lichidată. Bineînţeles, i-am răspuns: „Absolut lichidată, prinţe”, dar nici nu m-am încumetat să-mi ridic privirea, ca să-i văd mutra, căci mi-am închipuit ce exprima ea în clipa aceea: „Ei, ce zici, ai căpătat mult? Numai din bunătatea mea îţi dau banii ăştia, prostă-vane!” Nici nu mai ţin minte cum am plecat de la dânsul!

— Dar e o ticăloşie ceea ce ai făcut, Masloboev! Strigai eu. La Nelli nu te-ai gândit?

— E puţin spus ticăloşie, e o crimă, o faptă mârşavă… E o… o… dar nici nu găsesc cuvinte potrivite!… „

— Dumnezeule! Păi, el ar fi trebuit cel puţin s-o asigure pe Nelli!

— Ar fi trebuit, fireşte. Dar cum să-l oblig eu? Să-l sperii? Nu prea ai cu ce să-l sperii: doar i-am luat banii. Eu însumi m-am dat de gol în faţa lui că toată sperietura pe care i-o pusesem la cale nu valora decât două mii de ruble în piese de argint, căci singur m-am taxat cu atâta! Cum să-l mai sperii acum?

— Şi cum, adică, e cu putinţă să fie cu desăvârşire pierdută cauza Nelliei? Strigai aproape disperat.

— Nicidecum! Strigă cu foc Masloboev, înviorându-se iarăşi. Asta n-am să i-o iert! Am să încerc o nouă investigaţie. Vanea, m-am şi hotărât! Şi ce-i dacă am luat două mii de ruble? Puţin îmi pasă! I-am luat pentru umilirea mea, deoarece el, nemernicul, m-a tras pe sfoară, adică şi-a bătut joc de mine. M-a păcălit şi şi-a bătut joc! Dar n-am să mă las batjocorit… Vanea, eu am să reiau acum firul de la început, de la Nelli. Din câte mi-a fost dat să observ, am ajuns la convingerea că toată dezlegarea depinde de dânsa. Ea ştie totul, totul… A aflat de la maică-sa. Căci nu se poate să nu-i fi spus totul în clipele când se perpelea de durere. Doar n-avea cui să se plângă şi în preajma ei nu era nimeni altcineva decât Nelli. Aşa că probabil ei trebuie să-i fi spus. Poate că vom avea astfel norocul să dăm şi peste ceva acte, adăugă el încântat, frecându-şi mâinile. Pricepi acuma, Vanea, de ce tot vin mereu pe aici? În primul rând, din prietenie faţă de tine, asta se înţelege de la sine; dar vin mai ales ca s-o observ pe Nelli; şi„în al treilea rând, dragă prietene, vrei, nu vrei, va trebui să mă ajuţi, pentru că tu ai o mare înrâurire asupra fetiţei…!

— Te ajut, ţi-o jur, strigai eu şi sper, Masloboev, că tu ai să te străduieşti în primul rând pentru Nelli, pentru biata orfană nedreptăţită, nu numai pentru câştigul tău…

— Ce-are a face pentru câştigul cui am să mă străduiesc, omul lui Dumnezeu? Treaba să fie făcută, asta-i important î Fireşte, în primul rând, voi lucra pentru orfană, e şi omeneşte aşa. Tu însă, Vaniuşa, să nu mi-o iei în nume de rău şi să nu mă condamni dacă o să am grijă puţin şi de mine. Sunt un om sărac şi nu-i dau voie să-şi bată joc de cei săraci. M-a lipsit de ceea ce mi se cuvenea, ba încă m-a tras şi pe sfoară, nemernicul. Vrei să spui cumva că trebuie să mă port cu mănuşi cu un asemenea ticălos? Morgen jruh!

Dar serbarea florilor pe care o pusesem noi la cale pentru a doua zi n-a mai avut loc. Nelli s-a simţit mai rău şi n-a mai

fost în stare să iasă din cameră.

De altfel, nici n-a mai ieşit vreodată.

A murit la vreo două săptămâni după asta. În cele două săptămâni de agonie, nu şi-a mai revenit aproape de loc, dar vedeniile ei ciudate n-au părăsit-o nici o clipă. Parcă i se întunecase mintea. Până în clipa morţii, a fost ferm convinsă că bunicul o cheamă la dânsul şi e supărat pe ea că întârzie să vină. Zicea că bate furios din baston în pământ şi o trimite să cerşească de la oameni buni pentru pâine şi pentru tabac. De multe ori plângea prin somn şi, deşteptându-se, spunea că a văzut-o în vis pe mămica ei.

Din când în când însă, mintea parcă i se limpezea. Într-o zi am rămas singuri, numai noi doi; ea îmi prinse mâna cu mânuţa ei firavă şi încinsă de fierbinţeală.

— Vanea, îmi spuse, când am să mor, tu să te căsătoreşti cu Nataşa!

Gândul acesta, pare-se, o frământa de mult şi fără încetare. I-am zâmbit în tăcere. Văzându-mă zâmbind, îmi zâmbi şi «a şi cu un aer ştrengăresc mă ameninţă cu degetul său subţire, apoi mă sărută.

Cu trei zile înainte de a muri, într-o seară minunată de vară, se rugă să fie ridicate storurile şi să se deschidă fereastra odăiţei sale. Fereastra dădea în grădiniţă; am văzut-o privind mult timp frunzişul des, soarele în amurg şi deodată i-a rugat pe ceilalţi să fim lăsaţi singuri.

— Vanea, îmi spuse cu o voce atât de slabă, că de-abia o auzeam. Am să mor curând. Foarte curând. Şi vreau să-ţi spun să nu mă uiţi. Am să-ţi las amintirea asta (şi-mi arătă un medalion care-i atârna la gât, împreună cu o cruciuliţă). Mi l-a lăsat mămica mea, înainte de a muri. Când am să mor, tu să scoţi medalionul, să-l iei şi să citeşti ce scrie acolo. Am să le spun tuturor astăzi ca să-ţi dea ţie, numai ţie, medalionul. Şi când ai să citeşti ce scrie acolo, du-te la el şi spune-i că eu am murit, dar nu l-am iertat. Şi mai spune-i că nu demult am citit Evanghelia. Acolo scrie •. „Iertaţi-i oe rlnşj Şflşta-”…Am citit şi totuşi pe el nu l-am

iertat, pentru că ultimul cuvânt pe care l-am auzit de la mămica mea, înainte de moarte, când mai putea încă să vorbească, a fost acesta: „li blestem”…Uite, Vanea, aşa îl blestem şi eu; şi nu pentru mine, ci pentru mămica mea îl blestem… Să-i spui cum a murit mămica şi cum am rămas eu singură la Bubnova; po-vesteşte-i cum m-ai găsit tu la Bubnova, povesteşte-i tot, tot şi spune-i că aş fi vrut mai curând să rămân la Bubnova decât să merg la dânsul.

Spunând astea, Nelli păli, ochii îi luciră şi inima începu să-i bată atât de repede, încât se lăsă istovită pe pernă şi timp de câteva minute nu mai fu în stare să scoată o vorbă.

— Cheamă-i, Vanea, spuse ea în sfârşit, cu vocea stinsă, vreau să-mi iau adio de la toţi. Adio, Vanea…!

Şi mă îmbrăţişa tare, pentru ultima oară. Toţi ai casei veniră la patul ei. Bătrânul nu putea să priceapă că Nelli e pe moarte; nu-i intra în cap aşa ceva. Şi până în ultimul moment a tot sperat şi a susţinut că ea se va face bine neapărat. Slăbise de îngrijorare şi rămânea zile şi nopţi întregi la căpătâiul bolnavei. Ultimele nopţi n-a mai închis ochii nici o clipă. Căuta să-i îndeplinească şi cea mai mică, cea mai neînsemnată dorinţă, iar după ce se întorcea la noi, în camera de alături, îl podidea plânsul şi vărsa lacrimi amare. Apoi, nu-maidecât, speranţa îşi revărsa iar apele peste sufletul lui şi iar începea să ne asigure că Nelli se va vindeca. Îi umpluse odaia cu flori. Într-o zi, îi adusese un buchet imens de trandafiri minunaţi, albi şi roşii, pentru care avusese de umblat mult. Toate acestea pe Nelli o mişcau nespus. Neţărmurita dragoste pe care i-o arăta fiecare dintre noi îi umplea inima de fericire. În seara aceea, în seara când a vrut să-şi ia adio de la toţi, bătrânul a refuzat în ruptul capului să-şi ia adio de la ea. Nelli îi zâmbi şi toată seara se străduí să pară veselă, a glumit cu el şi chiar a râs… Am plecat fiecare de la dânsa cu speranţe aproape renăscute, dar a doua zi copila nu mai putu să vorbească. Peste alte două zile, se stinse.

Mi-aduc aminte cum îi împodobea bătrânul sicriul cu flori şi cu câtă disperare îi privea feţişoara trasă, zâmbetul încremenit, minutele încrucişate pe piept. O plângea ca pe copilul lui. Nataşa şi cu mine şi toţi ceilalţi încercam să-l consolăm pe cât se putea, dar el tot neconsolat rămânea, iar după înmor-mântarea Nelliei căzu greu bolnav.

Anna Andreevna mi-a încredinţat medalionul pe care-l desprinsese de pe gâtul Nelliei. Acolo, în medalion am găsit scrisoarea mamei Nelliei adresată prinţului. Am citit-o chiar în ziua morţii fetei. Mama ei îl blestema pe prinţ, îi scria că nu poate să-l ierte, îi descria ultimii ani ai vieţii sale şi toate grozăviile care o aşteaptă pe Nelli şi-l implora să facă măcar ceva pentru copil. „Este copilul dumitale, fiica dumitale şi dumneata ştii asta, ştii că este fiica dumitale adevărată. I-am spus să meargă la dumneata, după ce voi muri şi să-ţi înmâ-neze această scrisoare. Dacă n-ai s-o respingi de data aceasta pe Nelli, poate că acolo am să te iert şi în ziua judecăţii de apoi am să cad în genunchi în faţa Domnului şi am să-l rog să-ţi ierte păcatele. Nelli cunoaşte conţinutul scrisorii mele; i-am citit-o; i-am explicat totul, ea ştie totul, totul…”.

Dar Nelli nu îndeplinise testamentul mamei sale; cu toate că ştia tot, nu se dusese la prinţ şi murise neîmpăcată.

După ce ne-am întors de la înmormântare, eu şi cu Nataşa ne-am dus în grădină. Era o zi frumoasă, caldă şi scânteietoare. Peste o săptămână, ei urmau să plece. Nataşa mă învălui într-o privire lungă şi ciudată.

Vanea, spuse ea, Vanea, spune-mi, n-a fost decât un vis, nu-i aşa?

— Ce anume? Întrebai eu.

— Totul, totul, răspunse ea, tot ce s-a petrecut în anul acesta din urmă. Ah, Vanea, pentru ce oare ţi-am spulberat fericirea?

Şi am citit în ochii ei: „Ce fericiţi puteam fi împreună, toată viaţa!”

SFÂRŞIT